

HISTORIALLISTIA TUTKIMUKSIA

JULKAISSUT

SUOMEN HISTORIALLINEN SEURA

XVII,1

ERKKI K. OSMONSALO

SUOMEN RAJAPOLITIIKKA

SUOMEN
RAJAPOLITIIKKA
VENÄJÄN VALLAN AIKANA

I

RUOTSIN-VASTAISTA RAJAA KOSKEVAT
KYSYMYKSET 1809-1824

KIRJOITTANUT
ERKKI K. OSMONSALO

MIT EINEM AUSZUG IN DEUTSCHER SPRACHE

HELSINKI 1933

HELSINKI 1935.
SUOMAL. KIRJALL. SEURAN KIRJAP. OY.

Alkulause.

Harjoittaessani kesällä ja syksyllä v. 1930 tutkimuksia Suomen Valtionarkistossa suomalaisesta valtiomiehestä, senaattori Fabian Langenskiöldistä suunnittelemaani elämäkerrallista kuvausta varten, kiinnitti arkistonhoitaja, dosentti, tohtori K. W. RAUHALA huomioni, paitsi maamme 1800-luvun historiaan kohdistuvissa tutkimuksissa varten otettaviin hallintohistoriallisiin kysymyksiin, erikoisesti edellämainitun valtiomiehen toimintaan Suomen rajakomissaarina kuluneen vuosisadan puolivälissä. Hänen ohjeittensa mukaan pääsin myöskin tutustumaan erikoisesti rajakysymyksiä koskevaan lähdeaineistoon. Kun professori A. R. CEDERBERG oli minulle osoittanut, millaisia taloudellisia sekä varsinkin sisä- ja ulkopoliittisia seikkoja oli pidettävä silmällä valtakunnan rajoja koskevissa tutkimuksissa sekä nimenomaan huomauttanut, että rajapolitiikkaa käsittelevä esitys tarjosi joukon muitakin sinänsä mielenkiintoisia tutkimustehtäviä, päätinkin hänen kehoituksestaan suunnata työni erikoisesti Suomen rajapolitiikan selvittämiseen. Hänen henkilökohtaisesti innostava suhtautumisensa työhöni sekä tutkimukseni edistyessä antamansa erinomaisen arvokkaat ohjeet ja uudet herätteet ovat ensi sijassa kannustaneet minua saattamaan työni ensi osan päätökseen.

Kun valtakunnan rajoja koskevassa tutkimuksessa on haettava selvitystä myöskin moninaisiin oikeudellisiin kysymyksiin, on nyt valmistuneessa esityksessä koitettu luoda valaistusta tällaisiinkin seikkoihin historiallisen aineiston avulla. Ne uusia näköaloja aukaisevat selvittelyt, joita valtakuntamme entinen rajakomissaari, professori KYÖSTI HAATAJA on minulle työni eri vaiheissa antanut, ovatkin ensi sijassa aiheuttaneet nimenomaan viimeksimainittujen kysymysten käsittelyn tässä tutkielmassa.

Kaikille edellä mainitsemilleni arvoisille yliopistonopettajille pyydän lausua julki kiitokseni.

Erikoisella kiitollisuudella olen muistava kaikkia niitä virkamiehiä, jotka eri arkistoissa ja virastoissa ovat vaivojaan säästämättä minua auttaneet tutkimustyössäni, sekä kaikkia muita, jotka muodossa tai toisessa ovat olleet apunani. *Suomen Historialliselle Seuralle*, joka myöntämällä minulle stipendin, avusti tutkimusmatkaani Ruotsiin sekä ottamalla teokseni julkaisusarjaansa, teki mahdolliseksi tämän tutkielman ilmestymisen, pyydän osoittaa erikoisen kiitokseni.

Yliopettaja, tohtori EEVERT LAINETTA, joka on Suomen Historiallisen Seuran puolesta avustanut kielellisessä tarkistustyössä, saan lämpimästi kiittää.

Minun ei tule myöskään unohtaa vaimoani Lolan Osmonsaloa, joka uskollisesti on minua auttanut asiakirjojen kopiaimisessa ja lähdeaineiston järjestelyssä.

ERKKI K. OSMONSALO.

SISÄLLYSLUETTELO.

	Sivu
Alkulause	III
Lähdeluettelo	VII
Painamattomat lähteet	VII
Painetut lähteet ja kirjallisuus	X
Johdanto	1
I. Luku: Haminan rauhan luoma uusi asema	7
1. Haminan rauhansopimuksen säännökset rajasta ja rajakysymyksistä	7
2. Eräiden rajaolojen väliaikaisia järjestelytoimia v. 1809—1810	33
3. Rajaseudun hallinnollisten, oikeudenhoidollisten ja kirkollisten olojen järjestelytoimet v. 1809—1810	38
II. Luku: Rajankäynti v. 1810, siihen liittyvät toimet ja rajanjärjestelysopimus marraskuun 8/20 p:ltä v. 1810	54
1. Suomen edustajan määrääminen neuvotteluihin	54
2. Rajankäynti v. 1810 ja rajanjärjestelysopimusta tarkoittavien neuvottelujen alku	70
3. Suomen toisen edustajan määrääminen. Rajanjärjestelyneuvottelujen jatko ja päättyminen	88
4. Eräitä erikoiskysymyksiä	132
III. Luku: Rajakysymysten kehitys Haminan rauhansopimuksen ja v:n 1810 rajanjärjestelysopimuksen pohjalla	155
1. Vuoden 1810 rajanjärjestelysopimuksen art. VII:n soveltaminen ja virka-apua koskevien kysymysten ratkaiseminen. 155	
2. Maantiekysymys. — Ehdotus yhteisten arkistojen perustamisesta Suomen ja Ruotsin rajaseutua varten	171
3. Eräitä kalastusolojen järjestelytoimia v:n 1810 jälkeen	181
4. Kirkollisten olojen järjestäminen ja seurakuntien omaisuuden jakaminen rajaseudulla	197
5. Vieraassa valtiossa olevien tilusten käyttö rajaseudulla	234
6. Tilusvaihdon toimeenpano v:n 1810 rajanjärjestelysopimuksen perustuksella	249
7. Eräistä rajakysymyksistä käydyt diplomaattiset neuvottelut v. 1816—1820	276
IV. Luku: Tornion konferenssi v. 1820—1821	302

VI

1. Valtakunnan Ruotsin-vastaista rajaa koskeva politiikka Suomen viranomaisten johdettavana	302
2. Neuvottelujen kulku Torniossa marraskuun puoliväliin asti v. 1820	308
3. Tornion konferenssin jatko ja päättyminen	332
4. Tornion konventio tammikuun 5/17 p:ltä v. 1821 sekä siihen liittyvä johtosääntö tilusvaihtoja toimeenpaneville maanmittarikomissionneille. — Erikoiskysymyksiä	347
V. Luku: Toimenpiteet tilusvaihtoja varten Ruotsin-vastaisella rajalla v. 1821—1822	368
1. Tilusvaihtojen edellyttämät toimet v. 1821—1822	368
2. Eräitä v:n 1821 konvention tulkintakysymyksiä	380
VI. Luku: Tilusvaihtojen tarkastus ja vahvistaminen sekä rajojen järjestäminen Torniossa v. 1823. — Lopputoimet v. 1824	387
1. Komissaarien määrääminen ja neuvottelujen alun lykkäytminen	387
2. Rajalla suoritettaviksi määrättyjen tilusvaihtojen tarkastaminen ja lopullinen vahvistaminen	394
3. Rajan eräiden kohtien merkitseminen v. 1823	425
4. Rajariitojen sopiminen. — Konferenssin tulosten käsittely Suomessa	433
5. Rajapyykkien tarkastus ja kuntoonpano v. 1824. — Tilusvaihtoista johtuneet lopputilitykset	455
Liitteet	469
Huomautuksia	471
Liitteet I—VII	473—509

LÄHDELUETTELO.

Käytetyt lyhennykset on merkitty sulkujen [] väliin painamattomien ja painettujen lähteitten luettelossa kunkin nimikkeen lopussa. Muut tekstissä esiintyvät lyhennykset selviävät asiayhteydestä. Eri konventioitten artikloja mainittaessa on lähteenä käytetty *Samling af placater etc.*- ja *Martensin sarjaa*, ellei toisin ole ilmoitettu.

1. Painamattomat lähteet.

1. SUOMEN VALTIONARKISTO. [SVA.]

Valtiosihteerinviraston arkisto: [Vsv.]

Suomen asiain komitean kirjediariot 1811—1825. [Vsv. diario.]

Menneiden kirjeiden diariot 1812—1825. [Vsv. ekspeditiokirja.]

Kirjekonseptit 1812—1824. [Vsv. kirjekirja ruotsal.]

Kirjekirja 1812—1824. [Vsv. kirjekirja venäl.]

Aktit 1809—1811. [Vsv. asiak. vuosi, n:o.]

Kenraalikuvernöörinviraston kirjelmät 1811—1825. [Vsv. asiak. vuosi, G. G., n:o.]

Erinäisten virastojen kirjelmät 1812—1824. [Vsv. asiak. vuosi, S. E., n:o.]

Senaatin täysistuntojen ja talousosaston esitykset 1821—1824. [Vsv. asiak. vuosi, O. D., n:o.]

Erinäisiä luetteloimattomia asiakirjoja 1810—1824. (1810, 1811, 1812—13, 1813—16, 1816—17, 1818, 1819, 1820, 1821—22, 1823—24.)

Erinäisiä irrallisia asiakirjoja 1810—1824. (1810—13, 1818—20, 1822—24.)

Erinäisiä päiväamättömiä asiakirjoja.

Konsepteja 1811—1812, 1812, 1811—1849.

Suomen asiain komitean pöytäkirjat 1812—1824. [Sak. pöytäkirja.]

Suomen asiain komitean konseptipöytäkirjat 1811—1824. [Sak. konseptipöytäkirja.]

Esittelynotit 1811—1824.

Kenraalikuvernöörin kanslian arkisto: [Kkv.]

Saapuneitten kirjeiden diariot 1810—1824.

Lähteneitten kirjeiden diariot 1810—1824.

Kirjekirja 1810—1824. [Журналъ, vuosi, Часть, numero.]

Asiakirjat 1810—1824.

Salaiset asiakirjat 1819—1820.

VIII

Hallituskonseljin ja senaatin arkisto:

Hallituskonseljin ja senaatin täysistuntojen pöytäkirjat 1809—1824.
[Plen. pöytäk.]

Hallituskonseljin ja senaatin talousosaston pöytäkirjat 1809—1824.
[Talousos. pöytäk.]

Hallituskonseljin ja senaatin talousosaston yleiset kirjediariot 1809—
1825.

Hallituskonseljin ja senaatin kansliatoimituskunnan kirjediariot
1809—1825.

Hallituskonseljin ja senaatin kirjeasiakirjat 1809—1825. [KD.,
numero, .vuosi.]

Muita kokoelmia:

Ruotsin-vastaista rajaa koskevat raja-asiakirjat 1810—1824. [Raja-
asiak. I, 1) n:o.]

Ruotsin-vastaista rajaa koskevat rajakartat 1810—1823. [Raja-
asiak. II, 1) n:o.]

Wärnhjelmin kokoelma: Ruotsin-vastaista rajaa koskevat asiakirjat
1820—1823. [Wärnhjelmin kok.]

Törnqvistin kokoelma: Rajoja koskevat muistiinpanot ja asiakirjat.
Biographica.

Winterin kokoelma.

Rehbinderin kirjekokoelma. [Rehbinderin kok.]

Mannerheimin kirjekokoelma. [Mannerheimin kok.]

Jägerskiöldin kirjekokoelma. [Jägerskiöldin kok.]

Ehrenströmin kirjekopiokokoelma. [Ehrenströmin kok.]

U. L. Lehtosen kopiokokoelma. [Lehtosen kok.]

Furuhjelmin kopiokokoelma. [Furuhjelmin kok.]

2. MAANMITTAUSHALLITUKSEN ARKISTO. [MA.]

Diariot 1815—1825.

Missiivit 1815—1825. [Missiver till K. Senaten vuosi, n:o.]

Yleiset kirjeet 1815—1825. [Allmänna bref vuosi, n:o.]

Asiakirjat 1815—1825. [Afgjorda acter för år vuosi, n:o.]

Reskriptit 1815—1825. [K. Rescripter m.m. vuosi.]

Kyösti Haatajan kokoelma.

3. OULUN LÄÄNINHALLITUKSEN ARKISTO. [OIA.]

(Sijaitsee nykyisin Oulun Maakunta-Arkistossa.)

Lääninkanslian saapuneiden kirjeiden diariot 1809—1824.

Isojakodiariot 1810—1818.

Lääninkansliaan virastoilta ja virkamiehiltä saapuneet kirjeet 1809—
1812, 1814—1824. [Saap. kirj. vuosi, n:o.]

Kirjekonseptit 1809—1812, 1816—1820.

Talonstoja Tornionjokilaaksosta koskevia papereita vuosilta 1815—
1828

4. *KEMIN LÄÄNIN ROVASTIKUNNAN ARKISTO.*[*Kemin lrov. ark.*]

Saapuneet kirjeet 1804—1815, 1816—1825. [Saap. kirj. vuosi.]

5. *TORNION KAUPUNGIN ARKISTO.* [*Tornion kaup. ark.*].

Maistraatin tuomiokirjat 1767—1772.

Lohikalastusasiakirjoja C. 1, 15.

Maistraatin ja Raastuvanoikeuden kirjekonseptit 1801—1810, 1810—1823, 1824—1833.

Maaherrojen kirjeet 1807—1810, 1811—1812, 1813, 1814—1815, 1816—1819, 1820—1823, 1824—1825.

6. *RUOTSIN VALTIONARKISTO. TUKHOLMA.* [RVA].

Kansliapresidentin ja ulkoasiainvaltioministerin kirjekonseptit 1809. Ulkoasiainvaltioministerin kirjekonseptit 1810—1823. Pietarin lähetystö.

Muscovitica:

Pietarin lähetystöön saapuneet ulkoasiainvaltioministerin kirjelmät 1809—1824.

Pietarin lähetystön depeshit 1809—1823.

Gränse-commissarierne friherre Gustaf Boijes och Per Adolf Ekorns depecher 1810—1811.

Protocole des Conférences entre les Commissaires Plénipotentiaires, nommés par Sa Majesté le Roi de Suède et Sa Majesté l'Empereur de Toutes les Russies pour le Règlement des nouvelles Limites entre les deux Etats, l'An 1810. [Liite I.]

Carte Générale de la Nouvelle Frontiere entre L'Empire de Russie et Le Royaume de Suède faite d'après la Démarcation de l'Année 1810.

Carte Générale de la Nouvelle Frontiere entre La Russie et La Suède dans son Etendue par le Golfe Botnique et la mèr d'Åland, Reglée l'An 1810. [Liite VII.]

Gränsbeskrifning hörande till 1810 års gränstraktat 19/7 Jan. 1811. Ryssland n:o 45, D.

Handlingar angående Gränsregleringen med Ryssland 1820—1823.

7. *KUNINKAALLINEN KIRJASTO. TUKHOLMA.*[*Kunink. Kirjasto, Tukholma.*]

Bref till L. v. Engeström 1810: 1. A-L.

2. Painetut lähteet ja kirjallisuus.

- AALBERG, A. F., Pohjanlahden Kallankarit. Suomen Kalastuslehti 1930. S. 153—155.
- ADLERSPARRE, C. A., 1809 och 1810. Tidstaflor. I. Tukholma 1850.
- ADLERSPARRE, G., Handlingar rörande Sveriges äldre, nyare och nyaste historia, samt historiska personer, utgifna af ett sällskap. V. Tukholma 1831.
- AHNFELT, ARVID, Två krönte rivaler. I. Tukholma 1887.
- AIRAS, KAARLO, Kirkollista elämää ja hengellisiä liikkeitä Tornionjokilaakson alaosilla 1675—1809. Helsinki 1931.
- ALMQUIST, JAN ERIC, Rågång, administrativ gräns och riksgräns. Deras utmärkande och fastställelse med särskild hänsyn till lantmätares verksamhet. [Svenska Lantmäteriet 1628—1928. Historisk skildring. I.] Tukholma 1928.
- Anteckningar om Torneå stad. Wasa Tidning 1845.
- ANTHONI, ERIC, De västerbottniska områdenas förening med Finland. Ht. f. F. 1922. S. 1—23.
- ARWIDSSON, ADOLF IVAR, Tutkimuksia ja kirjoitelmia. Suomalaisuuden Syntysanoja. II. Helsinki 1909.
- BIBERG, J. FR., Hernösands Stifts historia och herdaminne. II. Hernösand 1876.
- BJÖRKSTEN, S. R., Das Wassergebiet Finnlands in völkerrechtlicher Hinsicht. Helsinki 1925.
- BONSDORFF, CARL V., Opinioner och stämningar i Finland 1808—1814. Helsinki 1918.
- BONSDORFF, JOHAN GABRIEL V., Stor-Furstendömet Finlands Kameral-Lagfarenhet. I—III. Helsinki 1833.
- BONSDORFF, L. G. V., Den ryska pacificeringen i Finland 1808—09. Helsinki 1929.
- BOSTRÖM, H. J., Suomen kaupunkien pormestarit 1800-luvulla. Suomen Sukututkimusseuran julkaisuja. I. Helsinki 1922.
- »— Alatornion ja Tornion kaupungin paimenmuisto Ruotsin vallan aikana. Suomen Sukututkimusseuran vuosikirja. XII. Helsinki 1929. S. 22—102.
- BUCHT, HENNING, Haparanda. [Sveriges städer nu och fordom. Skildringar i ord och bilder. Under medverkan av ett stort antal författare utgivna av Albin Roosval. 5. Västernorrlands, Jämtlands, Norrbottens och Västerbottens läns städer.] Tukholma 1924.
- BYGDÉN, LEONARD, Hernösands stifts herdaminne. I—IV. Upsala 1923—1926.
- CALONIUS, MATHIAS, Matthiae Calonii opera omnia. Appendix: Matthias Calonii svenska arbeten. Supplementband utgifvet av Theodor Sederholm. Helsinki 1870.
- CARLÉN, JOH. GABR., Handbok i svenska lagfarenheten innehållande allmänna lagen med dertill hörande författningar. Tukholma 1843.

- CASTRÉN, ROBERT, Skildringar ur Finlands nyare historia. Helsinki 1882.
- CEDERBERG, A. R., Matthias Castrén. Svenskt biografiskt lexikon. VII. Tukholma 1927. S. 673—675.
- CHYDENIUS, WILHELM, Finsk arfs- och testamentsrätt. Andra upplagan. Helsinki 1913.
- CLASON, SAM., Gustaf IV Adolf och den europeiska krisen under Napoleon. Tukholma 1913.
- COLLIANDER, O. I., Suomen kirkon paimenmuisto. I. Helsinki 1910.
- DANIELSON-KALMARI [Danielson], J. R., Suomen sisällinen itsenäisyys. Porvoo 1891.
- [Danielson], Finska kriget och Finlands krigare 1808—1809. Helsinki 1897.
- Aleksanteri I:n aika. I—VI. [Suomen valtio- ja yhteiskuntaelämää 18:nnellä ja 19:nnellä vuosisadalla.] Porvoo 1920—1928.
- Tien varrelta kansalliseen ja valtiolliseen itsenäisyyteen. I. Porvoo 1928.
- DEUTSCH, H., Oeconomiska Anteckningar rörande Norra delen af Uleåborgs Län, under resor derstädes, på Hans Erlaucht, Riks-Cancelleren m.m. Grefve N.P. Rumänzoffs omkostnad och Kejs. Finska Hushållnings-Sällskapets försorg gjorde åren 1814 och 1815 af H. Deutsch. Kejs. Finska Hushållnings-Sällskapets Handlingar. III Tomen. [DEUTSCH, Oeconomiska Anteckningar].
- EKSTRAND, VIKTOR, Svenska landtmätare 1628—1900. Biografisk förteckning. Uumaja ja Upsala 1896—1903.
- ELGENSTIERNA, GUSTAF, Den introducerade svenska adelns ättartavlor. I—IV. Tukholma 1925—1928.
- ENGESTRÖM, L. v., Minnen och anteckningar. II. Tukholma 1876.
- ERICH, RAFAEL, Das Staatsrecht des Grossfürstentums Finnland (Suomi). [Das oeffentliche Recht der Gegenwart. Herausgegeben von Huber, Jellinek, Laband, Piloty. XVIII.] Tübingen 1912.
- Kansainvälinen oikeus. Helsinki 1915.
- FEDERLEY, BERNDT, Om planerna på ett sekret utskott vid Borgå lantdag. Ht. f. F. 1931. S. 67—77.
- FELLMAN, ISAK, Handlingar och uppsatser angående Finska Lappmarken och Lapparne. III—IV. Helsinki 1912—1915.
- FELLMAN, JACOB, Anteckningar under min vistelse i Lappmarken. I—IV. Helsinki 1906.
- Finlands Allmänna Tidning 1820.
- FLINTBERG, J. A., Lagfarenhets-Bibliothek. I—VI. Tukholma 1796 — Strängnäs 1807. [FLINTBERG].
- F—R—M, Anteckningar om Karlö församling. Finl. Allm. Tidn. 1873.
- GADE, ANDERS, Sverige och Tilsit-alliansen. Lund 1913.
- Generalstabens krigshistoriska afdelning [Ruotsin], Sveriges krig 1808 och 1809. I. Tukholma 1890.
- GIESE, FRIEDRICH, Staatsgrenzen. Karl Strupp, Wörterbuch des Völkerrechts und der Diplomatie. II. Berliini ja Leipzig 1925. S. 615—616.

- GIHL, TORSTEN, Till frågan om gränsen för Sveriges sjöterritorium. Statsvetensk. tidskr. 1925. S. 436—463. Väittelyä 1926. S. 215—224.
- >— Gränsen för Sveriges territorialvatten. I. Gränsen mellan Sveriges territorialvatten och det fria havet. Tukholma 1930.
- GRANFELT, O. HJ., Sammandrag av föreläsningar i straffprocessrätt. Helsinki 1915.
- GRAPE, E. J., Utkast till Beskrifning öfver Enontekis Sokn i Torneå Lappmark. Kongl. Svenska Vetenskaps Academiens Nya Handlingar 1803—1804.
- GRIPENBERG, G. A., Anteckningar rörande den år 1812 uppsatta finska militärens historia. Finsk militär tidskrift 1892—1894.
- >— Lifgardets 3 finska skarpskyttebataljon 1812—1905. Helsinki 1905.
- GYLDÉN, CLAES WILHELM, Samling Af Författningar rörande Landtmäteriet och Justeringen af Mått, Mål och Vigt i Finland. Helsinki 1836.
- HAATAJA, KYÖSTI, Valtakunnan rajankäynnissä Pohjanlahdesta Jäämereen esiintyneitä oikeudellisia kysymyksiä. Maanmittaus 1927. S. 1—47.
- HAMNSTRÖM, ERIK, Freden i Fredrikshamn. Upsala 1902.
- HARMAJA, LEO, Suomen tullipolitiikka Venäjän vallan aikana. I. Helsinki 1920.
- HARTMAN, TORSTEN, De tre gustavianerna. Helsinki 1899.
- HAUSEN, REINHOLD, Öfversigt af Finlands statsarkivs uppkomst, tillväxt och närvarande organisation. Helsinki 1883.
- HECKSCHER, G., Magnus Georg Danckwardt. Svenskt biografiskt lexikon. X. Tukholma 1931. S. 159—165.
- Helsingfors Tidningar 1845.
- HERMANSON, ROBERT FRÉDRIK, Anteckningar enligt Professor R. Hermansons föreläsningar öfver Finlands Statsförfattningsrätt. II. Litogr. Helsinki s.a.
- >— Till förklaring och försvar i fråga om Finlands ställning. Helsinki 1909.
- >— Suomen valtiosääntö pääpiirteittäin. Porvoo 1928.
- HERMELIN, S. G., Geographiske Kartor öfver Sverige. Tukholma 1801.
- HERNBERG, ALARIK, Om utlännings rätt till arv i Finland. JFT. 1928. S. 312—345.
- HILDEBRAND, EMIL—STAVENOW, LUDVIG, Sveriges historia till våra dagar. Elfte delen. Karl XIII och Karl XIV Johan av Sam. Clason. Tukholma 1923. [Sveriges historia till våra dagar].
- HJELT, AUG., Suomen hallituskonseljnin ja senaatin alamaiset kertomukset vuosilta 1812 ja 1816 Suomen taloudellisesta tilasta, hallinnosta ja lainkäytöstä. Helsinki s.a.
- HOFBERG, HERMAN, Svenskt biografiskt handlexikon. I. Tukholma 1906.
- JACOBSON, LENN, Gustaf Reinhold Boije. Svenskt biografiskt lexikon. V. Tukholma 1925. S. 254—260.

- KARSTEN, OSSIAN, Pohjois-Suomen kauppaloista. Esitelmiä Kansataloudellisessa Yhdistyksessä 2. Porvoo 1897.
- KOSKINEN, YRJÖ, Suomen kansan historia. Helsinki 1881.
- Lagkommission, Förslag till Ekonomi- och Politi-Lag för Storfurstendömet Finland. I—III. Helsinki 1858. [Lagkommission, Ekonomi- och Politi-Lag].
- »— Samling af de i Storfurstendömet Finland gällande och äntill år 1855 utkomne Författningar, hwilka ändra eller förklara landets allmänna Lag eller utwidga och närmare bestämma föreskrifterne i de ämnen densamma omfattar. I—II. Helsinki 1855. [Lag-Kommission, Samling af författningar].
- »— Sweriges Rikes Lag Gillad och Antagen på Riksdagen åhr 1734. Helsinki 1856. [Lag-Kommission, Sweriges Rikes Lag].
- LAINEN, EEVERT, Piirteitä Suomen vuoritoimen historiasta 19-vuosisadan ensipuoliskolla. I. Rautateollisuus 1808—1831. Helsinki 1907.
- LANG, J. N., Föreläsningar öfver vattenrätten. Helsinki 1905.
- LAPRADELLE, PAUL DE, La frontiere. Étude de Droit international. Pariisi 1928.
- LEDERLE, Das Recht der internationalen Gewässer unter besonderer Berücksichtigung Europas. Mannheim, Berliini, Leipzig 1920.
- LEHTONEN, O. I., Kuvauksia Oulun läänin oloista Aleksanteri I:n aikana. I. Maaherra Ehrenstolpesta ja läänin hallinnollisista oloista. Helsinki 1925.
- LEHTONEN, U. L., Suomen sodan julistaminen ja David Alopeuksen vangitseminen. H. aikak. 1919. S. 251—296.
- LEIBHOLZ, G., Staatsangehörigkeit und Naturalisation. Karl Strupp, Wörterbuch des Völkerrechts und der Diplomatie. II. Berliini ja Leipzig 1925. S. 588—595.
- LEINBERG, K. G., Kyrkliga förhållanden i Borgå stifts östra gränsförsamlingar 1780. Suom. Kirkkohist. Seur. pöytäk. V. Helsinki 1908. S. 249—252.
- LESCH, BRUNO, Geheimerådet Greve C. E. Mannerheims Egenhändiga anteckningar. Sv. Litt. Sällsk. Förh. o. Upps. 35. Helsinki 1922.
- »— Carl Erik Mannerheim. I. Helsinki 1924.
- »— Stedingk och Finland efter skilsmässan. Ht. f. F. 1930. S. 51—68.
- LEWENHAUPT, STEN, Historik rörande det regala laxfisket i Torneå elf. Enligt uppdrag af rysk-svenska kommissionen för utredning af frågan om den framtida dispositionen af samma fiske. Tukholma 1892.
- LIAKKA, NILO, Perä-Pohjolan taloudellisia oloja 80 vuotta sitten. Jouko. Pohjois-pohjalaisen osakunnan kotiseutujulkaisu. II. Helsinki 1914. S. 253—263.
- LINDBLAD, J. C., Läran om bevisning inför rätta. Upsala 1842.
- LUNDH, HERBERT, Gustaf IV Adolf och Sveriges utrikespolitik 1801—1804. Upsala 1926.
- Maamiehen Ystävä 1845.

- MALMGREN, AND. JOH., Handlingar och förordningar angående Finlands fiskerier. III. Helsinki 1869.
- MARELIUS, NILS, Land- och Fjäll-ryggarne samt Riks Gränsen emellan Sverige och Norrige. Kongl. Svenska Vettenskaps Academiens Handlingar 1772. XXXIII.
- MARTENS, G. F. V., Précis du droit des gens moderne de l'Europe. Göttingen 1789.
- »— Nouveau Recueil de Traités. I—II. Göttingen 1817—1887.
[MARTENS, Recueil]
- MATHESIUS, P. N., Geografisk Beskrifning om Österbotten. Suomi 1843.
- MICHAŁOFSKI-DANILEFSKI, Beskrifning öfver Finska kriget till Lands och Sjöns åren 1808 och 1809, Hämeenlinna 1850.
- MONTGOMERY, ARTHUR, Svensk traktatpolitik 1816—1914. [Tull- och Traktatkommitténs utredningar och betänkanden VI.] Tukholma 1921.
- MORÉN, F. W., Kring 1812 års politik. Studier i svensk och dansk utrikespolitik från Pommerns ockupering 1812 till vapenvilan i Pöschewitz. Tukholma 1927.
- NEVANLINNA [Neovius], ERNST, Suomen raha-asiain järjestyksestä Porvoon valtiopäiviä lähinnä seuranneina vuosina. I. Helsinki 1899.
- NORDENSTRENG, SIGURD, Porvarissäädyn historia Suomen valtiopäivillä 1809—1906. I. Helsinki 1920.
- NORDLING, E. V., Anteckningar efter Prof. E. V. Nordlings föreläsningar öfver ärfdabalken. Upsala 1878.
- NORDQVIST, OSC., Handlingar rörande Laxfisket i Torneå Elf enligt uppdrag af Kejsarliga Senaten för Finland. Helsinki 1894.
- PALMSTIERNÄ, C. F., Sverige, Ryssland och England 1833—1855. Kring novembertraktatens förutsättningar. Tukholma 1932.
- PRYTZ, L. J., Anteckningar under en resa till Nord-Cap genom Torneå Lappmark och Vestra Finnmarken, år 1819. Mnemosyne 1821.
- RABENIUS, LARS GEORG, Lärobok i Svenska Kameral-Lagfarenheten. I—II. Upsala 1825.
- RAUHALA, K. W., Suomen keskushallinnon järjestyksestä vuosina 1808—1817. I—II. Helsinki 1910.
- »— Keisarillinen Suomen senaatti 1809—1909. I. Helsinki 1915.
- »— Samuel Fredrik von Born. Kansallinen elämäkerrasto. I. Porvoo 1927. S. 310—311.
- REGNÉR, P. B., Kriget och tillståndet i Vesterbotten 1809. Tukholma 1891.
- REIN, GABRIEL, Karl Johan Adlercreutz. I—II. Helsinki 1925—1927.
- »— Frans David Alopaeus. Kansallinen elämäkerrasto. I. Porvoo 1927. S. 100—101.
- REUTERSKIÖLD, C. A., Svensk-international utlämningsrätt. Tidskrift for Retsvidenskab 1904, S. 1—62.
- »— Om folkrättslig gränsbestämning i vatten. Statsvetensk. tidskr. 1909. S. 82—107.

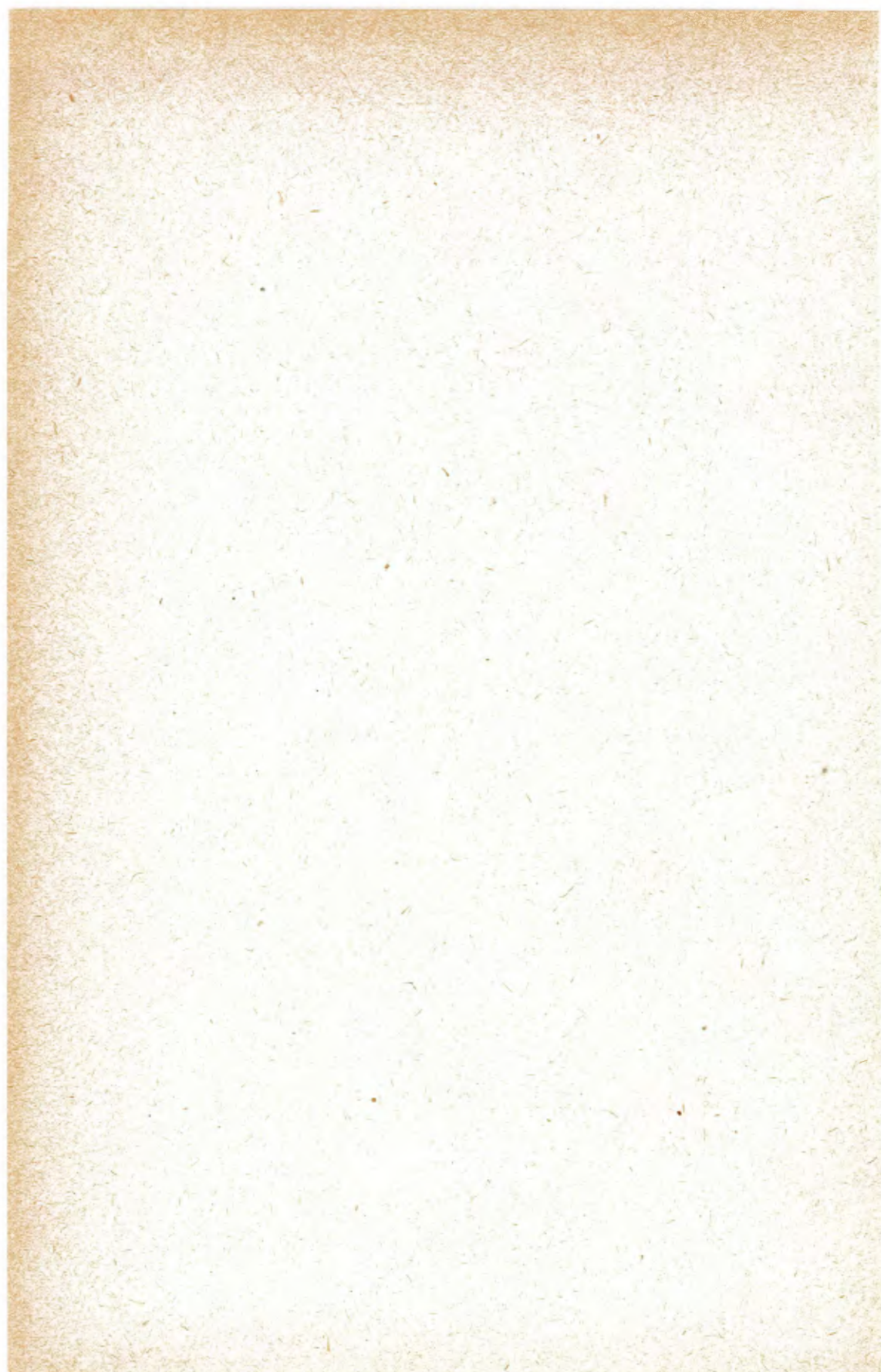
- RUUTH, M., Mattias Castrén. Kansallinen elämäkerrasto. I. Porvoo 1927. S. 387—388.
- RÄBERGH, HERMAN, Åtgärder för bevarandet af det religiösa och kyrkliga sambandet mellan det s.k. gamla Finland och svenska Finland efter freden i Nystad. Suom. Kirkkohist. Seur. pöytäk. X. Helsinki 1912. S. 206—208.
- Samling af de till efterlefnad gällande Bref, Förklaringar och Föreskrifter, hvilka af Hans Kejsersliga Maj:t, äfvensom ifrån Expeditionerne i Dess Senat för Stor-Furstendömet Finland blifwit utfärdade uti Justitiae-Oeconomiae- och Politiae-Ärender. I—VI. Turku, Helsinki 1821—1862. [Samling af bref].
- Samling af Placater, Förordningar, Manifestor och Påbud, samt andre Allmänna Handlingar, hvilka i Storfurstendömet Finland sedan 1808 års början ifrån trycket utkommit. I—VII. Turku, Helsinki 1822—1840. [Samling af placater etc.]
- Samling af sådana lagbud och författningar, som angå Kronolänsmäns tjensteåligganden och hvad dermed sammanhänger. Helsinki 1869.
- Samling, hwaruti äro under allmänna lagens balkar, capitel och paragrapher uptagne sådane til efterlefnad nu gällande Författningar och Stadgar, hvilka antingen ändra eller förklara sjelfwa Lagen i Åtskillige rum, eller ock angå ämnen, som äga med dem et närmare sammanhang; Författad och utgifwen På Kongl. Maj:ts Nådiga Befallning, År 1807. Örebro 1822. [V:n 1807 lakikirja].
- SANDGREN, C., Recueil des traités, conventions et autres actes diplomatiques de la Suède. Tukholma 1910.
- SARVA [Lindström], GUNNAR, Suomen kaupasta Aleksanteri I:sen aikana. I. Järjestymisvuodet 1808—1812. Helsinki 1905.
- Oulun läänin ja Arkangelin kuvernementin välisen rajan määrääminen. Juhlajulkaisu E. G. Palménin 70-vuotispäiväksi. Porvoo 1919. S. 153—163.
- Suomen ja Norjan välisen rajan sulkeminen v. 1852. H. aikak. 1920. S. 1—29.
- SCHINKEL, B. v., — BERGMAN, C. W., Minnen ur Sveriges nyare historia. VI. Tukholma 1855.
- SCHYBERGSON, C. M., Från Tilsit till Sveaborgs kapitulation. Helsinki 1929.
- SCHYBERGSON, M. G., Finlands politiska historia 1809—1919. Helsinki 1923.
- SKJÖLDEBRAND, A. F., Voyage pittoresque au Cap Nord. Tukholma 1801.
- Excellensen Grefve A. F. Skjöldebrands memoarer utgifna af Henrik Schück. III. Tukholma 1904. [SKJÖLDEBRAND, Memoarer].
- STAËL VON HOLSTEIN, LAGE, Sveriges neutralitetsgräns. Festskrift till Pontus Fahlbeck den 15 oktober 1915. Lund 1915. S. 204—231.
- Den första svenska tremilsgränsen. Statsvetensk. tidskr. 1925. S. 181—186. Väittelyä 1926. S. 206—215.
- STEDINGK, CURT BOGISLAUS CHRISTOPHER VON, Mémoires posthumes du

- Feld-Maréchal Comte de Stedingk, rédigés Sur des lettres, dépêches et autres pièces authentiques laissées à sa famille; par Le Général Comte de Björnstjerna. III. Pariisi 1847. [STEDINGK, Mémoires].
Stockholms Post-tidningar 1820.
- STRANDBERG, CARL HENRIK, Åbo stifts herdaminne. I—II. Turku 1832—1834.
- STÄHLBERG, K. J., Suomen hallinto-oikeus. Yleinen osa. Sisäasiain hallinto. Helsinki 1913—1915.
- SUOLAHTI, GUNNAR, Aadolf Iivar Arwidsson. Kansallinen elämäkerrasto. I. Porvoo 1927. S. 155—162.
- Suomenmaa. Maantieteellis-taloudellinen ja historiallinen tietokirja. IX. 1. — IX. 2. Porvoo 1929—1931.
- Suomenmaan hallinnollista kirjevaihtoa vuodelta 1808. I—II: 2. Helsinki 1893—1895.
- SUREMAIN, J. B. CH. DE, Generallöjtnant de Suremains minnen från hans anställning i svensk tjänst 1794—1815. Tukholma 1902.
- Sveriges traktater med främmande magter jemte andra dit hörande handlingar. 1723—1771. VIII. 1815—1845. X. Tukholma 1922, 1896. [Sveriges traktater].
- TEGENGREN, ERNST, Bidrag till domstolarnes i Finland historia. Geheimerådet P. Törnqvists anteckningar, bearbetade och delvis kompletterade. JFT. 1900.
- TEGNÉR, ELOF, Gustaf Mauritz Armfelt. III. Tukholma 1887.
- TENGSTRÖM, J., Afhandling om Presterliga Tjenstgörningen och Aflöningen i Åbo Erke-Stift. III. Turku 1822.
- TINGSTEN, LARS, Huvuddragen av Sveriges yttre politik, krigsförberedelser m.m. 1809—1813. Tukholma 1923.
- — — Huvuddragen av Sveriges yttre politik och inre styrelse 1814—1818. Linköping 1931.
- Tornio 1621 12/5 1921. Toimittanut kaupunginvaltuuston asettama historiatoimikunta. Oulu 1921.
- TULINDBERG, ERIK, Beskrifning öfver Uhleåborgs Höfdingedöme. Åbo Tidning 1782. N:t 15, 17, 20—22.
- TUNELD, ERIC, Geographie öfver Konungariket Sverige samt därunder hörande Länder. Tukholma 1794. [TUNELD, Geographie].
- TÖRNE, P. O. v., Frågan om Finland vid mötet i Åbo 1812. Ht. f. F. 1925. S. 182—186.
- ULLMANN, E., Völkerrecht. [Handbuch des Oeffentlichen Rechts. I. II. 2. Zweite Auflage.] Freiburg 1898.
- VAAJAKALLIO, E. O., Suomen maanmittarit 1628—1928. Helsinki 1929.
- WAHLENBERG, GÖRAN, Geografisk och ekonomisk beskrifning om Kemi Lappmark i Vesterbottens höfdingedöme. Tukholma 1804.

Valtiopäiväasiakirjoja:

- Protokoll förda hos Höglofliga Ridderskapet och Adeln vid Landtdagen i Borgå år 1809. Helsinki 1905.

- Välloflige Borgare Ståndets protokoller vid Landtdagen i Borgå år 1809. Helsinki 1886.
- Protocoller, hållna hos det Hedervärda Bonde Ståndet vid Landtdagen i Borgå år 1809. Helsinki 1893.
- Protocoller hållne hos Högloflige Ridderskapet och Adeln wid Riksdagen i Stockholm år 1809. V. Linköping 1810.
- Bihang till samtliga Riks-Ståndens protokoll 1817—1818. X. Tukholma 1818.
- Protocoll, hållna hos Högloflige Ridderskapet och Adeln vid Lagtima Riksdagen i Stockholm År 1823. VII. Tukholma 1824.
- Protokoll, hållna hos Vällofliga Borgare-Ståndet vid Lagtima Riksdagen i Stockholm år 1823. IV. Tukholma 1823.
- WASASTJERNA, OSKAR, Ättar-taflor öfver den på Finlands Ridderhus introducerade adeln. I—II. Porvoo 1879—1880.
- WREDE, R.-A., Professori, vapaaherra R. A. Wreden luentoihin perustuvia perintökaaren selityksiä, toimittanut Lars Wasastjerna. —»— Suomen oikeus- ja yhteiskuntajärjestys. I. Porvoo 1922.
- Архивъ князя А. И. Чернышева. Сборникъ императорскаго русскаго историческаго общества. LXXI. Pietari 1906.
- Бородкинъ. М., Исторія Финляндіи. Время Императора Александра I. Pietari 1909.
- Донесенія полковника А. И. Чернышева. Сборникъ императорскаго русскаго историческаго общества. XXI. Pietari 1877.
- Николай Михайловичъ, Императоръ Александръ I. I—II. Pietari 1912.
- »— Русскіе портреты XVIII и XIX столѣтій. IV. Pietari 1908.
- Ординъ, К., Покореніе Финляндіи. I—II. Pietari 1889.
- Очеркъ исторіи министерства иностранныхъ дѣлъ 1802—1902. Pietari 1902.
- Русскій Біографическій словарь XX. Pietari 1914.

Johdanto.

1. Sillä tutkimuksella, jonka ensimmäinen osa nyt saatetaan julkisuuteen, on tarkoituksena toisaalta luoda valaistusta Suomen eri rajoista johtuneisiin kysymyksiin, toisaalta selvittää suuntaviivat ja perusteet siinä politiikassa, jota Suomen viranomaiset ja sen johtavat valtiomiehet eri aikoina noudattivat edellämainittuja seikkoja ratkaistaessa. Kun Suomen valtio-oikeudellinen asema Venäjän yhteydessä määräsi puitteet, joissa rajapolitiikkaamme voitiin harjoittaa, tulee esitys Ruotsin ja Norjan-vastaisiin rajoihimme kohdistuneesta politiikasta koskemaan oleellisesti kysymystä, minkä osuuden suomalaiset viranomaiset ja heidän edustamansa ajatukset tulivat saamaan valtakunnan ulkopoliittikan erään osan kulkuun ja mitkä syyt kulloinkin siinä olivat vaikuttamassa.¹

Edellä olevasta johtuukin, että Suomen rajapolitiikkaa kokonaisuudessaan Venäjän vallan aikana käsittelevä esitys voidaan jakaa kahteen pääosastoon, joista toinen koskee ulkopoliittikan alaan luettavia kysymyksiä, toinen jälleen seikkoja, joissa ratkaisu tapahtui Suomen ja Venäjän viranomaisten kesken ja jotka siis eivät joutuneet kansainvälisten selvittelyjen piiriin. Kun tutkimukseni edistyessä kuitenkin saatoin havaita, että rajakysymykset edellämainitun jaoittelun ohessa myöskin ryhmityivät lähtökohtansa mukaan, kävikin ilmeiseksi, että raja-

¹ Kansainvälisen oikeuden kannalta Venäjä »peitti» Suomen, jolla ei ollut omia ulkopoliittisia orgaaneja eikä omaa ulkopoliitiikkaa. ERICH, RAFAEL, *Das Staatsrecht des Grossfürstentums Finnland [Suomi]*, s. 20, 41, 228. HERMANSON, R. F., *Till förklaring och försvar i fråga om Finlands ställning*, s. 48—50. STÄHLBERG, K. J., *Suomen hallinto-oikeus. Yleinen osa*, s. 40—41, 50. WREDE, R. A., *Suomen oikeus- ja yhteiskuntajärjestys I*, s. 133.

politiikkaamme koskeva esitys oli järjesteltävä tavalla, jossa äsken mainittu näkökanta tuli otetuksi huomioon. Kun lisäksi viimeksimainittu eroavaisuus kysymysryhmien välillä johtuu varsin eri aikakausilta periytyvistä, perustavaa laatua olevista seikoista, on se asetettu esityksen jaoituksessa määräväksi. Näin ollen jakautuu tutkimus kolmeen pääosastoon — Ruotsin-, Norjan- ja Venäjän-vastaista rajaa käsitteleviin esityksiin.

Katsomatta tarpeelliseksi jo tässä yhteydessä lähemmin esittää sitä jaoitusta, jota aiotaan noudattaa kokonaisesityksessä, on tyydyttävä vain huomauttamaan, että Ruotsin-vastaista rajaa koskevan politiikan esitys voidaan jakaa kahteen osaan, joista edellinen käsittää ajanjakson 1809—1824, jälkimmäinen sitä seuraavat vuodet. Käsillä oleva tutkimus rajoittuu edelliseen kauteen syistä, jotka ilmenevät esityksen yhteydestä.

Ylempänä mainitsemani jaoitusperusteet eivät luonnollisesti ole voineet olla tuottamatta eräitä haittoja kysymysten käsittelytapaan. Niinpä olen katsonut tutkimukseni alkutaipaleella olevan sopivinta jättää eräitten Suomen rajapolitiikkaan kokonaisuudessaan kohdistuvien johtopäätösten teon tuonnemaksi, sillä Ruotsin-vastaista rajaa koskevan käsittelyn yhteydessä ei ole voitu, esityksen kokonaisuuden siitä joutumatta kärsimään, ottaa esille seikkoja, joiden perinpohjainen selvittely kuitenkin olisi ollut välttämätön, jos mainittuja johtopäätöksiä jo nyt olisi ryhdytty vetämään. Näin on tapahtunut sitäkin suuremmalla syyllä, koska rajakysymysten tutkimusta meillä on harjoitettu verraten vähäisessä määrässä, joten kysymykset yleensä ovat pääkohdiltaankin selvittämättä. Lisäksi olisi tuskin ollut paikallaan ottaa jo nyt käsittelyn alaisiksi seikkoja, joilla käsillä olevan esityksen kannalta olisi merkitystä vain toisarvoisena aineistona, koska vertailu rinnakkaisilmiöiden välillä voidaan paremmin edellytyksin tehdä teoksen myöhemmissä osissa, jolloin ennakkotutkimustyö jo on suoritettu ja tulokset siitä esitetty lukijalle. Myöskin on vertailujen teko Suomen muun ulkopoliittisiin suhteisiin kohdistuneen politiikan kanssa kysymyksenä olevana aikana ollut jätettävä myöhemmäksi, koska kehityksessä selvästi havaittavissa olevat päälinjat käyvät esille vasta pitempään ajanjaksoon

kohdistuvassa esityksessä, jolloin lisäksi voidaan saavuttaa sekä etu, että myöskin Norjan-vastaisesta rajasta aiheutunut poliittinen toiminta voidaan ottaa siinä huomioon. Lisäksi on ollut esteenä kerrotussa suhteessa tehtäville vertailuille sekä seikka, että tarpeelliset esityöt varsinkin monesta ulkopoliitiikan alaan kuuluvasta kysymysryhmästä ovat suorittamatta.

Yllä mainitut asianhaarat ovat myöskin pakoittaneet jättämään tuonnemmaksi vertailun Ruotsin-vastaista rajaa määrätessä noudatettujen eri periaatteiden ja Venäjän valtakunnan muita rajoja käytessä sovelletettujen periaatteiden samoin kuin myöskin Suomen ja valtakunnan muihin rajoihin kohdistuvassa politiikassa havaittavissa olevien pääpyrkimysten välillä. Kysymyksessä oleva vertailu tapahtuu sopivimmin vasta sitten, kun Norjan ja Suomen välisen rajan merkitseminen Venäjän vallan aikana siihen liittyvine varsinkin monivaiheisine toimineen on saatu selvitettyksi. Viimeksimainitulla sekä Arkangelin kuvernementin ja Norjan välisellä rajalla noudatettiin varsinkin toisenlaisia periaatteita kuin Ruotsin-vastaisella rajalla¹, jotka jo sinänsä oikeuttavat tekemään nyt kysymyksessä olevan reservation. Lisäksi on huomattava, että Suomen rajat, sijaiten kaukana ulkopoliitiikan pääväylien yhteydestä, muodostavat niiden keskisistä merkittävästikin eroavaisuuksista huolimatta juuri edellämäinitusta syystä kokonaisuuden, jonka mahdollisimman tarkka tunteminen on edellytyksenä, jotta Suomen rajapolitiikan vertailu poliittisesti tärkeämpiin rajoihin liittyvään Venäjän ulkopoliitiikkaan käy mahdolliseksi.

Vielä on mainittava eräs tässä tutkimuksessa tarkastettavaksi otettu seikka, joka on määrännyt rajapolitiikan eri kysymysten esityksessä noudatettua menettelytavan. Kun Suomen rajapolitiikka muodostaa useamman eri viranomaisen yhteistyön tuloksen, on käynyt tähdelliseksi seurata kysymysten käsittelyä eri asteissa kyllin yksityiskohtaisesti, jotta on voitu saada valaistusta niihin erilaisiin päämääriin ja käsityksiin, jotka eri aikoina saivat kannatusta viranomaistemme ja valtio-

¹ Vrt. niistä HAATAJA, KYÖSTI, Valtakunnan rajankäynnissä Pohjanlahdesta Jäämereen esiintyneitä oikeudellisia kysymyksiä, Maanmittaus 1927, s. 3 ja seur.

miestemme keskuudessa, sekä niihin syihin, jotka kulloinkin aiheuttivat mielipiteitten eroavaisuuden. Ilman edellä koskettua selvitystä ei Suomen rajapolitiikan eräitä oleellisia puolia ole voitu saada ymmärrettäviksi.

Kun tässä tutkimuksessa on, niinkuin aikaisemmin jo on mainittu, koetettu kiinnittää erikoista huomiota Suomen osuuden valaisemiseen esille joutuneita kysymyksiä ratkaistaessa, on vastapuolen toimet otettu käsiteltäviksi ainoastaan siinä laajuudessa kuin selvitettävänä olevien kysymysten kannalta on kulloinkin näyttäytynyt välttämättömäksi. Nykyisistä olosuhteista on johtunut, että Venäjän ulkoasiainhallinnon toimia ei ole voitu seurata siinä määrin kuin useasti olisi ollut suotavaa, vaikkakin moniaaassa tapauksessa eri viranomaisemme arkistoista sekä Ruotsista saatavissa ollut aineisto onkin osaksi korvannut edellämainitun puutteen.

2. Keskeisen ryhmän tämän tutkimuksen lähteissä muodostavat valtiosihteerinviraston, kenraalikuvernöörinviraston sekä hallituskonseljin ja senaatin arkistojen sisältämä aineisto. Varsinkin on ensiksi mainittu osoittautunut sangen runsaaksi, myöskin maan ulkopuolelta tulleeseen materiaaliin nähden. Kun valtiosihteerinviraston arkistosta saatavissa olevat lähteet jakautuvat verraten tasaisesti kaikkien tärkeimpien kysymysten osalle, on kenraalikuvernöörinviraston arkistolla sitä vastoin ollut itsenäisempää merkitystä pääasiassa vain eräitä määrättyjä esityksen kohtia valmistettaessa. Hallituskonseljin ja senaatin arkiston tarjoamat lähteet jakautuvat niin ikään tasaisesti eri kysymysten osalle, vaikkakin huomattava osa aineistoa, jonka odottaisi tapaavansa siinä, onkin valtiosihteerinviraston arkistossa.

Muista arkistoista on mainittava maanmittaushallituksen arkisto. Varsinkin rajaseudulla toimeenpantujen tilusvaihtojen selvittelyn kannalta on sen sisältämistä, eri sarjoihin kuuluvista asiakirjoista ollut huomattavasti apua tutkimukselle. Edelleen on muistettava Oulun lääninhallituksen arkisto, jonka merkitys rajaläänin hallinnollisen johdon keskuksen arkistona on tämän tutkimuksen kannalta luonnollisesti hyvin tärkeä. Se on, valitettavasti, ollut kuitenkin tätä tutkielmaa varten melkoisen

puutteellinen, siitä kun puuttuu, paitsi saapuneita kirjeitä vuodelta 1813, kirjekonseptit osalta kysymykseen tulevaa aikakautta. Koska läänin maaherran ohjeet rajaseudun viranomaisille ovat näin ollen eräissä tapauksissa selvitettävissä ainoastaan rajaseudun paikallisten viranomaisten arkistoista saatavissa olevalla aineistolla, onkin Oulun lääninhallituksen arkistoa täydennetty siten, että tätä tutkimusta varten on käytetty Tornion kaupungin arkistossa oleva aineisto sekä sen lisäksi Kemin lääninrovastikunnan arkiston eräs sarja. Paitsi sitä, että viimeksimainituista arkistoista on löytynyt joukko täydennysaineistoa Oulun lääninhallituksen arkiston aineistolle, on niitä käyttämällä myöskin ollut mahdollisuus seurata usean erikoiskysymyksen vaiheita tarpeellisessa määrässä.

Muusta kotimaisesta painamattomasta lähdeaineistosta on ensi sijalle asetettava eräät Valtionarkistossa olevat kokoelmat. Niistä on mainittava erikoisesti professori U. L. Lehtosen kopio-kokoelma, Furuhelmin kopiokokoelma, raja-asiakirjat ja rajakartat, n.s. Törnqvistin ja Wärnhjelmin kokoelmat sekä moniaat kirjekokoelmat. Jokunen tieto on myöskin ollut saatavissa Biographica-sarjasta ja Winterin kokoelmasta, Topographica-kokoelman osoittautuessa köyhäksi.

Kotimaisen lähdeaineiston lisäksi on tutkimusta varten käytetty myöskin ulkomaista aineistoa. Valitettavasti en ole voinut nykyisten olosuhteitten vallitessa käyttää Venäjän ulkoasiainministeriön arkistoa, niin tähdellistä kuin se olisikin ollut useassa tapauksessa. Sitä vastoin olen tutkimustani varten saanut runsaasti ja laadultaan tärkeää aineistoa Ruotsin Valtionarkistossa säilytettävistä eri sarjoista. Paitsi kahta erikoista, yksinomaan Suomen ja Ruotsin rajaa, rajankäyntejä sekä rajakonferensseja koskevaa runsaanlaista kokoelmaa, on lisäksi läpikäyty ulkoasiainvaltioministerin kirjelmien konseptit v. 1809—1824 Ruotsin Pietarissa olleelle lähetystölle, sanotun lähetystön päällikköjen depeshit edellämäinitulle ja samaan lähetystöön Ruotsin ulkoasiainhallinnolta saapuneet kirjelmät. Viimemainittuihin kokoelmiin liittyy läheisesti Ruotsin ulkoasiainvaltioministeri L. v. Engeströmin kirjekokoelma Kuninkaallisessa Kirjastossa Tukholmassa. Kun näin saatua aineistoa on voitu täydentää valtiosihteerinviraston arkistossa olevalla,

ulkopoliittisiin seikkoihin kohdistuvalla materiaalilla, on tarpeellinen selvitys moniaan neuvottelun kulusta voitu antaa esityksessä. Koska alkuperäisiä rajakarttoja ja niiden valmistamiseen liittyvää aineistoa ei ole saatu käytettäväksi, on esitys varsinkin v:n 1810 rajankäynnistä tästäkin syystä jäänyt puutteelliseksi.

Rajapolitiikkaamme koskeva kirjallisuus on verraten vähäistä. Kuitenkin on useita Ruotsin-vastaista rajaa koskevia kysymyksiä käsitelty lyhyehköissä tutkimuksissa, jotka eivät liene pyrkineetkään tyhjentävään esitykseen. Aivan lyhyen, ja ikävä kyllä varsin puutteellisen kuvauksen antaa Jan Eric Almquist Ruotsin maanmittauslaitoksen historiaan kirjoittamassaan tutkimuksessa rajankäynneistä. Katsauksen moniaan rajakysymyksen vaiheeseen on kirjoittanut Eric Anthoni kirjoituksessaan »De västerbottniska områdenas förening med Finland». Rajaa koskevia oikeudellisia kysymyksiä ovat käsitelleet, paitsi kokonaisesitystensä yhteydessä eräät kansainvälisen oikeuden tutkijat, joista tässä mainittakoon ruotsalaiset tutkijat Lage Staël v. Holstein, C. A. Reuterskiöld ja varsinkin Torsten Gihl, sekä suomalaisista S. R. Björksten teoksessaan »Das Wassergebiet Finnlands in völkerrechtlicher Hinsicht». Lyhydestään huolimatta valaisevan selvityksen näistä kysymyksistä tarjoaa Kyösti Haatajan tutkimus »Valtakunnan rajankäynnissä Pohjanlahdesta Jäämereen esiintyneitä oikeudellisia kysymyksiä», jossa esitystä muun ohessa tukee tekijän paikallisolojen tuntemus ja käytännöllisessä rajapolitiikassa saavuttama kokemus.

Käytetyistä lähteistä on tutkimuksemme liitetty yksityiskohtainen luettelo.

I. LUKU.

Haminan rauhan luoma uusi asema.

1. Haminan rauhansopimuksen säännökset rajasta ja rajakysymyksistä.

1. Haminan rauhansopimus syysk. 5/17 p:ltä 1809, joka ratifioituna lokak. 1/13 p. astui silloin joka suhteessa voimaan, sisälsi syvälle käypiä määräyksiä maamme vastaisesta kohtalosta sekä joukon perustavaa laatua olevia säännöksiä, joiden mukaan Suomen ja Ruotsin julkistaloudelliset ja niiden alamaisten väliset yksityisoikeudelliset suhteet olivat rauhan jälkeen järjestettävät. Ruotsille rauhanehdot sisälsivät merkittävän alueellisen menetyksen, Suomelle sitä vastoin rauhansopimuksessa Venäjälle tehdyt luovutukset tulivat olemaan alkuna alueelliseen vaurastumiseen, kun Tornion- ja Muonionjoen itäpuolella oleva osa Länsipohjaa ja melkein koko Tornionlappi irroitettiin aikaisemmin Suomeen luettujen läänien lisäksi Ruotsista ja liitettiin pian rauhanteon jälkeen maamme yhteyteen. Näin tulivat edellämainitut Suomeen liitetyt seudut rajapolitiikankin kannalta erinomaisen tärkeiksi, koska maamme joutui siten välittömään kosketukseen kahden vieraan valtion, Ruotsin ja Norjan kanssa. Ruotsin-vastaisen rajapolitiikkamme perusteet oli siten luotu.

Suomen rajapolitiikan alkuvaiheet ulottuvat kuitenkin Haminan rauhantekoa edellä käyneeseen aikaan, sillä jo Porvoon valtiopäivillä tehtiin ensimmäinen yritys, joka tähtäsi Suomen etujen valvomiseen rauhanneuvotteluissa, joiden silloin tiedettiin pian alkavan Venäjän ja Ruotsin välillä ja joissa kysymys maamme tulevista rajoista oli yhtenä pääkysymyksistä.

Tämän merkittävän aloitteen teki tunnettu valtiomiehemme C. E. Mannerheim ottamalla huhtik. 14 p. 1809 kysymyksen esille ritariston ja aatelin täysistunnossa. Esittämässään memoriaalissa hän ehdotti, että valtiosäädyt yhteisesti anoisivat hallitsijalta oikeutta saada erikoisessa salaisessa valiokunnassa punnita niitä seikkoja, jotka Suomen etujen kannalta olisivat otettavat huomioon rauhanneuvotteluissa. Toimenpiteen tarpeellisuutta Mannerheim perusteli sillä, että Venäjän viranomaisilla oli vähemmän tarkat tiedot maamme taloudellisista oloista ja yleensäkin seikoista, joiden valvominen Suomen etujen kannalta oli tähdellistä. Tällaisina kysymyksinä memoriaalissa mainittiin kauppaa ja muita taloudellisia suhteita koskevat asiat, joten tarkoituksena ei ainakaan memoriaalin mukaan ollut päästä vaikuttamaan suoranaisesti rajaa koskeviin neuvotteluihin. Luonnollista kuitenkin on, että taloudellisia suhteita käsitteleviin ohjeisiin tietenkin varsin hyvin olisi voitu sisällyttää joukko seikkoja, jotka rajapolitiikankin kannalta olivat tärkeitä.

Ritaristo ja aateli kannatti ehdotusta ja kehoitti muitakin säätyjä tukemaan sitä. Nüistä yhtyikin sekä papisto että talonpoikaissääty ritaristoon ja aateliin, vaikkakin ensiksimmäinnittu, harkittuaan kysymystä lähemmin, sittemmin selitti, että se ei ollut tarkoittanut päätöksellensä ehdotuksen tekemistä salaisen valiokunnan asettamisesta, koska sellaisen esityksen tekeminen oli hallitsijan asia. Pappissäädyn mielipide oli se, että valiokunnan tehtävänä olisi ainoastaan lähemmin harkita sellaisia kysymyksiä, joiden esittäminen rauhanneuvotteluissa olisi paikallaan, mutta joita sen jälkeen olisi käsiteltävä kussakin säädysssä ja jotka sitten yhteisesti olisi alistettava hallitsijan ratkaistaviksi. Porvarissääty puolestaan asettui vastustamaan ehdotusta. Osaksi tämä tapahtui sen vuoksi, että taloudellisuusluontoiset kysymykset koskivat sen erikoisia etuja, osaksi vaikutti vastustukseen se, että vaitelaisuus, joka oli katsottu tarpeelliseksi rauhanneuvotteluissa esitettäviin kysymyksiin nähden, sen mielestä ei voinut olla herättämättä epäilyksiä. Tämän lisäksi myöskin huomautettiin, että v:n 1772 hallitusmuodon mukaan säädöillä ei ollut oikeutta tehdä esityksiä rauhanehdoista, jotka kuuluivat yksinomaan hallitsijan ja hallituksen päätettävinä oleviin asioihin. Ehdotuksen kohtaa-

man vastustuksen johdosta siitä sittemmin jätettiin kaikki sailaiseen toimintaan viittaava pois, ja silloin porvarissääty yhtyi siihen. Hallitsijalle lähetettiin adressi asian johdosta, mutta kun siihen ei milloinkaan tullut vastausta, raukesi hanke. Mannerheimin aloite, jolla toteutuneena arvattavasti olisi ollut rajakysymystenkin kannalta tärkeä merkitys, osoittaa kuitenkin valtiomiehemme terävää silmää huomata tilanteen vaatimukset.¹

Niissä valituksissa, joita sittemmin eri säädyt tekivät, esiintyy eräitä kohtia, jotka rajakysymysten kannalta ansaitsevat huomiota. Tosin ne eivät suoranaisesti koske eivätkä voineetkaan koskea kysymystä siitä, miten raja Suomen ja Ruotsin välillä olisi vedettävä. Tämähän oli seikka, jonka valvominen luonnollisesti kuului Venäjän ulkopoliittikan ratkaisuvaltaan, vaikkakin rauhanneuvotteluissa sitä koskeneella torniolaisten tekemällä anomuksella tuntuu olleen määrätty merkityksensä. Ainakin kevättalvella v. 1809 näyttää maan pohjoisosassa olleen se käsitys vallalla, että valtakunnan raja mahdollisesti tulisi kulkemaan Kemijoen tienoilla. Tämän mukaisesti Kemian pitäjänkokouksessa helmik. 28 p. 1809 annettiin evästykseksi valtiopäivämiehelle sellaisen esityksen tekeminen, että siinä tapauksessa, jos valtakunnan raja tulisi Tornion ja Kemian pitäjien välille, hallitusta olisi pyydyttävä ryhtymään toimenpiteisiin suolan ja muiden tarveaineiden saannin turvaamiseksi Kemijoen suussa. Toivomus tulikin sittemmin talonpoikaissäädyn valitukseen. Muita suoranaisesti

¹ CASTRÉN, ROBERT, Skildringar ur Finlands nyare historia, s. 207—214. HARMAJA, LEO, Suomen tullipoliittikka Venäjän vallan aikana I, s. 24 ja seur. LESCH, BRUNO, Carl Erik Mannerheim I, s. 217—218. NORDENSTRENG, SIGURD, Porvarissäädyn historia I, s. 29 ja seur. Vrt. Engmanin ja Wingen lausuntoja porvarissäädyssä huhtik. 17 p. 1809, Välloflige Borgare Ständets protokoller vid Landtdagen i Borgå år 1809, s. 40—41. — Yhdistys- ja vakuutuskirjan §. 1:n mukaan oli sekä sodan alkaminen että rauhan päättäminen hallitsijan asia. Tietenkään tämä ei olisi estänyt neuvojen antamista erikoiskysymyksistä rauhanneuvotteluissa. FEDERLEY, BERNDT, Om planerna på ett sekret utskott vid Borgå landtdag, Ht. f. F. 1931, s. 67—77. Kirjoittaja on osoittanut, että porvarissäädyn osuus ei ole ollut niin ratkaiseva, kuin minä aikaisempi tutkimus on sitä pitänyt

uudesta rajalinjasta aiheutuneita anomuksia ei Porvoon valtiopäivillä tehdyissä valituksissa esiinny. Sitä vastoin oli näissä sekä eräissä yksityisissä anomuksissa joukko kohtia, jotka käsittelevät rauhansopimuksessa sittemmin huomioonotettuja seikkoja, mutta koska ne eivät koskeneet rajakysymyksiä, eivät ne kuulu tämän esityksen puitteisiin.¹

Rajapolitiikan kannalta Porvoon valtiopäivät jäivät tuloksettomiksi, mutta kuitenkin on se vähäkin, mikä niiden toimissa kosketti tätä politiikan alaa, merkittävä ilmauksena siitä heränneestä käsityksestä, että tässäkin oli vasta luodulla Suomen valtiolla oleva tehtäviä.

2. Rajoista käsiteltiin Haminan rauhansopimuksessa ainoastaan Ruotsin ja Suomen välistä rajaa, kun sitä vastoin Norjan-vastainen raja sivuutettiin kokonaan. Tämä olikin paikallaan, koska kysymys Norjan rajasta ei suinkaan ollut Ruotsin ja Venäjän, vaan Venäjän ja Tanskan välinen asia.²

Rajalinjaksi Ruotsin ja Venäjään liitetyn alueen välille tuli Haminan rauhankirjan art. V:n 1:n kohdan mukaan Ahvenanmeri, Pohjanlahti sekä Tornion- ja Muonionjoki. Tämän pääkohdittaisen määräyksen lisäksi rauhankirjan edellään mainittuun artiklaan sisällytettiin eräitä lähempiä säännöksiä, jotka osaksi koskivat eräitten rajankohtien ja sen suunnan

¹ Kemin pitäjänkok. pöytäk. helmik. 28 p. 1809. Protocoller, hållna hos det Hedervärda Bonde Ståndet vid Landtdagen i Borgå år 1809, s. 200. Vrt. myös s. 57, 61—62 ja 238. — Protokoll förda hos Höglofliga Ridder-skabet och Adeln vid Landtdagen i Borgå år 1809, s. 370—371. Rajalinjan suhteen torniolaisten tekemästä yksityisestä anomuksesta vrt. Aleksanteri I:n kirjettä Rumjantsoville elok. 15. p. 1809. Ординъ, К., Покорение Финляндии II, s. 139—140. — Anomus jätettiin kreivi Schuvaloville. Anteckningar om Torneå Stad, Wasa Tidning 1845 n:o 16. — ВУСНТ, HENNING, Haparanda, s. 132—133.

² C. E. Mannerheimin kirjeestä Rehbinderille toukok. 29 p. 1823 ilmenee, että Strömstadin sopimuksen määräyksiä katsottiin sitoviiksi Norjan-vastaisen rajalinjan suhteen. Rehbinderin kirjekok. SVA. Rehbinderin kirjettä, johon edellään mainittu Mannerheimin kirje on vastauksena, ei ole Mannerheimin kirjekokoelmassa Valtionarkistossa. Kysymyksestä lähemmin tutkimuksen Norjan-vastaista rajaa koskevissa osissa.

tarkempaa määrittelemistä, osaksi jälleen ilmaisivat ne periaatteet, joiden mukaan rajan eri kohdissa oli osoitettava rajalinjan paikka.

Rajalinjan yleisen kulkusuunnan tarkempaa määräämistä varten oli sanotun artiklan 3:een kohtaan otettu määräykset siitä, että eräät nimeltä mainitut paikat kuuluivat Ruotsin luovuttamaan alueeseen. Näinä läntisimpinä luovutettavina kohtina rauhansopimuskirja mainitsee Pirkkiön, Röytän sekä sen niemekkeen, jolla Tornion kaupunki sijaitsee. Paitsi näitä paikkoja, art. V:n 1 kohta luettelee siinä olevan yleisen, ylempänä jo mainitun rajalinjan suuntaa ilmaisevan määräyksen lisäksi joukon paikkoja, joiden ohitse rajalinja oli kulkeva. Näitä olivat Muonionniska, Muonionylikylä, Palojoensuu, Kultane, Enontekiö, Kellottijärvi, Pätikkä, Nuimakka, Raunula ja Kilpisjaure. Mainitut rajapaikat sijaitsivat osaksi Ruotsin, osaksi Suomen puolella rajalinjaa, ja näiden näennäisesti mielivaltaisesti valittujen rajapaikkojen luettelemiseen rauhansopimuksessa on selvästi ollut syynä pyrkimys saattaa sopimus pieniäkin yksityiskohtia myöten yhdenmukaiseksi keisari Aleksanteri I:n tunnetun, rajan yleistä suuntaa koskeneen ratkaisun kanssa. Rauhanneuvotteluissahan oli Venäjän taholta vaadittu rajaksi Kainuunjokea, kun Ruotsi puolestaan koetti saada sovituksi, että Kemijoki tulisi valtakuntien väliseksi rajaksi. Tähän kysymykseen toi sitten lopullisesti ratkaisun keisarin Venäjän valtuutetulle, kreivi Rumjantsoville lähettämä kartta, johon rajalinja oli merkitty, sekä karttaan liittyvä luettelo rajapaikoista, joiden ohitse rajalinja oli kulkeva. Tässä keisarin lähettämässä luettelossa mainitut rajapaikat, jotka hän oli poiminut Hermelinin tunnetun karttateoksen näitä alueita koskevasta lehdestä, jossa ei kuitenkaan ollut kaikkia karttaan rajalinjan tienoille merkittyjä paikannimiä, joutuivat sitten rauhan-sopimukseen, joten niiden ilman järjestelmää tapahtuva mainitsemisen rauhansopimuksen asianomaisessa kohdassa johtuu kokonaan siitä, että keisari ilmeisesti sattumalta oli tullut merkinneeksi juuri ne edellämainittuun luetteloon.¹

¹ Rajaa koskevista neuvotteluista HAMNSTRÖM, ERIK, *Freden i Fredrikshamn*, s. 92—94, 97—100, 103—104, 105—107. SKJÖLDEBRAND. *Memoarer III*, s. 178—182, 242—243, 292—297, 302 ja seur. — Kysy-

Rajakysymysten myöhemmän kehityksen ymmärtämiseksi on vielä otettava käsiteltäväksi eräitä Haminan rauhansopimuksen edellämainittuihin säännöksiin liittyviä oikeudellisia kysymyksiä. Tähän on nähdäkseni sitäkin enemmän syytä, koska nimenomaan niistä on tietoisopissa lausuttu erilaisia mielipiteitä. Kun Ruotsin-vastainen rajamme jakautuu kahteen osaan siten, että se Tornionjoen suusta etelään on *m e r i* raja ja mainitusta kohdasta pohjoiseen *m a n t e r e e n* kohdalla kulkeva raja, ovat siihen kohdistuvat kysymyksetkin erilaisia riippuen siitä, mistä rajan osasta on kulloinkin kysymys. Sentähden ryhmitetään seuraava esitys tätä ulkonaista seikkaa silmällä pitäen.

Mitä Pohjanlahdella olevaan merirajaamme tulee, on tietois-

myksessä olevan Aleksanteri I:n kirjeen julkaisee *ОРДИНЪ*, m. t. II, s. 141—143. Keisarin mainitsemat paikannimet, jotka oli otettu Hermelinin karttateoksesta, ovat osittain väärin kopioidut, esim. *Polojens pro Hermelinin Polojoens*, *Raumula pro Raunula*. *HAMNSTRÖM*, m. t. s. 106—107. *HERMELIN*, S. G., *Geographiske Kartor öfver Sverige*, pl. 2. — *MICHAŁLOFSKI-DANILEFSKI*, *Beskrifning öfver Finska kriget till Lands och Sjöns åren 1808 och 1809*, s. 195. — Ruotsin neuvottelukunnassa edusti ainakin *Skjöldebrand* paikallistuntemusta Lappiin tekemiensä matkojen vuoksi. Vrt. *SKJÖLDEBRAND*, A. F., *Voyage pittoresque au Cap Nord*. Siihen liittyi ajan oloihin nähden hyvä yleiskartta Tornion- ja Muonionjoen vesistöistä [pl. XVII], jonka on valmistanut kuuluisa kartografi *Kaarle Pietari Hällström* [*Carte du Cours des Fleuves de Torneå, de Muonio et d'Alten, et d'une partie des Côtes de la Mer Glaciale*]. Myöskin siinä olevista lukuisista kuvista, niiden ilmeisistä liioitteluista huolimatta, voitiin muodostaa jonkinlainen käsitys tulevasta rajaseudusta [pl. XI—XV, XVII—XXIX ja LX]. *EKSTRAND*, *VIKTOR*, *Svenska landtmätare 1628—1900*, s. LXXVII—IX. — Venäläiset olivat jo 1808—1809 v:n sodan alkukuukausina ryhtyneet hankkimaan tietoja Lapin rajoista sekä olosuhteista Kainuun-, Tornion- ja Kemijoen varsilla. Vrt. kirjettä maaherra v. Troilille huhtik. 1/13 p. 1808, jossa v. Troilia käsketään kääntymään dosentti H. Palanderin puoleen Turussa, koska P. oli tehnyt tutkimusmatkoja Lappiin, ja pyytämään häneltä kaikkia Lappia koskevia tietoja. Myöskin oli ostettava kartta, josta näkyisi Norjan, Ruotsin, Suomen ja Venäjän Lapin rajat, tai kirjoja, joista voitaisiin saada edes jossain määrin luotettavia tietoja niistä. Suomenmaan hallinnollista kirjevaihtoa vuodelta 1808 I, s. 58—59. v. Troilin vastausta ei ole mainitussa kokoelmassa. — Venäjän toisen valtuutetun, *Frans David Alopaeuksen* osallisuudesta Haminan rauhan alueluovutuksia koskeviin määräyksiin, kts. *REIN*, *GABRIEL*, *Frans David Alopaeus*, *Kansallinen elämäkerrasto I*, s. 100—101. *HAMNSTRÖM*, m. t. s. 93.

opissa esitetty eriäviä mielipiteitä siitä, onko tätä rajan osaa pidettävä Haminan rauhansopimuksen säännösten mukaan alue rajana, vai onko sille ehken annettava jokin muu merkitys. Kansainvälisen oikeuden vanhemman teorian mukaan, jota edustaa esim. Hermanson luennoissaan Suomen valtiosääntö-oikeudesta, oli kysymyksessä oleva raja alueveden raja, koskapa Pohjanlahti ei ollut avoin meri. Myöhemmin on sama tutkija kuitenkin nimenomaan selittänyt, että Haminan rauhankirjan ja rajanjärjestelysopimuksen säännöksiä merirajasta ei saa tulkita niin, että nekin alueet kysymyksessä olevaa merta, jotka kansainvälisen oikeuden periaatteen mukaan ovat katsottavat avoimeksi mereksi, näiden sopimusten nojalla olisi jaettu rantavaltioiden kesken. Samaan tulokseen, mihin Hermanson on viimeksi päätenyt, on myöskin L. Staël v. Holstein tullut selittäessään, että Haminan rauhaa seuranneitten rajanjärjestelyjen perustuksella saattaa näyttää mahdolliselta, että Ahvenanmaan pohjoispuolella olevaa vettä voitaisiin pitää silloisena venäläis-ruotsalaisena suljettuna merenä, mutta jos suurvallat olisivat käsitäneet asian näin, ei v. 1908, jolloin järjestettiin Itämeren status quo-sopimus, oltaisi jääty ilman vastalauseita niiden puolelta. Kun tähän vielä lisäämme, että erät tutkijat, kuten Erich ja Björkstén, eivät katso Haminan rauhansopimuksen säännösten nojalla voitavan päättää, onko rauhaa tehtäessä tarkoitettu jakaa Pohjanlahti Venäjän ja Ruotsin välillä vai eikö, onkin mainittu kaksi eri ryhmää tutkijoita, joista edellinen on kytkenyt kysymyksen ratkaisun riippuvaksi kansainvälisen oikeuden teorian vaihteluista mare clausum-kysymyksestä tai muista, Haminan rauhantekoa myöhäisemmistä seikoista, toinen jälleen selittänyt, että rauhansopimuksen nojalla ei voida asiasta mitään varmuudella sanoa.

Erillisen mielipiteen edellämainittuihin tutkijoihin verrattuna on esittänyt C. A. Reuterskiöld, joka tästä kysymyksestä on lausunut, että Pohjanlahti, joka aikaisemmin oli ollut Ruotsin aluetta, lakkasi rauhanteossa olemasta sitä ja muuttui avoimeksi mereksi, jossa rantavaltiot yleisesti noudatettavalla tavalla saivat kukin määrätä oman rannikkomerensä ulottuvaisuuden. Tätä ennen oli kuitenkin ilmaistava, miten Pohjanlahdella olevat saaristot olivat jaettavat. Pohjanlahdella suori-

tetun rajalinjan määrittämisen tarkoituksena onkin Reuter-skiöldin mukaan ollut juuri saarien jakaminen eri valtioiden kesken, ja Pohjanlahden keskilinja tuli näin ollen olemaan kumpaisenkin siihen rajoittuvan valtion intressipiirin rajana, jota kauemmaksi kumpainkaan niistä ei saanut ulottaa valtaansa. Tätä linjaa ei saa, huomauttaa Reuterskiöld erikoisesti, pitää esimerkkinä kahtiajakoperiaatteen käyttämisestä, koska tämä linja kaiken lisäksi on vedetty mantereitten keskivälille; eikä, kuten mainituissa tapauksissa oli tavallista, uloimpien saarien keskitse, lukuunottamatta pohjoisessa lähinnä rannikkoa ja etelässä saarien ja luotojen välillä tapahtunutta rajan merkitsemistä.¹

Yhteistä näille teorioille on, että Haminan rauhansopimuksen rajalinjaa koskevien määräysten tulkinta on kokonaan rakennettu sanotun rauhansopimuksen tekstin varaan, eräissä tapauksissa tosin täydennettynä viittauksilla v. 1810 toimeenpantuun rajanjärjestelyyn. Kun Ruotsin-vastaista rajaamme koskeva ensimmäinen rajankäynti kuitenkin kokonaan, niin kuin toisessa yhteydessä esitetään², nojasi Haminan rauhansopimukseen, ei sitä koskeva aineisto, mitä nimenomaan rajankäyntiin merirajan osalla tulee, sisällä mitään sellaista itsenäistä aineistoa, joka sitovasti selittäisi Haminan rauhansopimuksen

¹ Anteckningar enligt Professor R. HERMANSONS föreläsningar öfver Finlands Statsförfattningsrätt II. Litogr., s. 124—125. HERMANSON, ROBERT, Suomen valtiosääntö pääpiirteittäin, s. 24. ERICH, RAFAEL, Das Staatsrecht des Grossfürstentums Finnland (Suomi), s. 18. Vrt. saman tutkijan Kansainvälinen oikeus, s. 142, jossa esitetyt mielipiteet näyttävät viittaavan siihen, että tekijän käsitys tästä kysymyksestä on sama kuin Hermansonin viimeksi esitetty mielipide. BJÖRKSTEN, S. R., Das Wassergebiet Finnlands in völkerrechtlicher Hinsicht, s. 75—76. STAËL VON HOLSTEIN, LAGE, Sveriges neutralitetsgräns, s. 204—231, eritt. s. 229. REUTERSKIÖLD, C. A., Om folkrättslig gränsbestämning i vatten, Statsvetensk. tidskr. 1909, s. 82—107, eritt. s. 87. — Se väittely, jota L. Staël von Holstein ja Torsten Gihl kävivät aikakauskirjassa Statsvetenskaplig tidskrift v. 1925—1926, ei koske olosuhteita Pohjanlahdella. Vrt. ed. main. aikakauskirjan vuosik. 1925, s. 181—186, 436—463, vuosik. 1926, s. 206—215, 215—224. — GIHL, TORSTEN, Gränsen för Sveriges territorialvatten I. Teos ei käsittele rajaa Pohjanlahdella.

² Vrt. s. 73.

tarkoitusta kysymyksessä olevassa suhteessa. Rauhansopimuksen tulkinta onkin tapahtuva muun sen kanssa samanaikaisen aineiston perustuksella. Lähinnä on tähän kysymykseen, ellei rauhansopimuksen sanonta ole itsessään kyllin valaiseva, saatava selvitys rauhanneuvotteluissa pidetyistä pöytäkirjoista, niissä vaihdetuista nooteista, valtuutettujen johtosäännöistä, neuvotteluja käyneitten puolien virallisista lausunnoista y.m. ensikäden lähteistä, minkä lisäksi selityspäruusteena on vielä käytettävä silloin vallinneeksi katsottavaa kansainvälisen oikeuden teoriaa ja varsinkin käytännöllisessä politiikassa tunnustettuja periaatteita. Viimeksi lausutun perustuksella on kaikkia yrityksiä selittää Haminan rauhansopimuksen sisältöä nykyisin voimassa olevien kansainvälisen oikeuden periaatteiden mukaan pidettävä metodisesti väärinä, koska nykyisen teorian nojalla, jos se poikkeaa rauhansopimusta tehtäessä voimassa olleista, tätä kysymystä koskevista periaatteista, sopimuksen tarkoitusta sitä solmittaessa ei voida valaista.

Vielä on huomattava, että kaikissa edellämainituissa mieltäpöiteissä asetetaan sille kannalle, että koko Ruotsin-vastainen rajamme, mitä tulee sen merkitykseen aluerajana, jakautuisi kahteen erilliseen osaan siten, että ilman muuta olisi oletettava merirajan merkitys tässä suhteessa toiseksi kuin mantereen kohdalla kulkevan rajaosan. Rauhansopimus ei kuitenkaan sisällä mitään sellaista määräystä, joka sinänsä oikeuttaisi tällaiseen olettamukseen.

Mitä näitä teorioja vastaan tehtäviin yksityiskohtaisiin muistutuksiin tulee, huomattakoon aluksi, että se Reuterskiöldin edellämainittu väite, että rajalinjan tarkoituksena olisi Pohjanlahdella jakaa saaristot Venäjän ja Ruotsin välillä, on ristiriidassa Haminan rauhansopimuksen art. V:n 2:ssa kohdassa lausutun, saarien jakamista koskevan erikoisen periaatteen kanssa, jonka mukaan mantereesta yhtä kaukana olevista saarista ne, jotka ovat lähempänä Suomen mantereen ja Ahvenanmaan rantaa kuin Ruotsin rantaa, kuuluvat Venäjälle, muut jälleen Ruotsille. Näin ollen on eittämätöntä, että saarien kuuluminen valtioon tai toiseen määrättiin jo itse rauhansopimuksessa, siis ennen rajalinjan todellista merkitsemistä rajankäyntitoimituksessa, minkä vuoksi rajalinjan merkitse-

misellä Pohjanlahdella ei saattanut olla tätä tarkoitusta, koska kysymys jo ilman sitäkin oli selvä. Jos rajalinjan merkittämisestä Pohjanlahdella olisi jäänyt riippuvaksi, mihin valtioon saaret olivat kuuluvat, olisi edellämainittu Haminan rauhansopimuksen lausuma erikoinen, vain merirajan kohdalla olevia saaria koskeva periaate ollut tarkoitukseton. Tämä säännös onkin ymmärrettävissä ainoastaan siten, että koska rauhansopimuksen tarkoituksena oli ilmaista mahdollisimman selvästi, mitkä alueet Ruotsi luovutti Venäjälle, saaria koskeva erikoinen määräys oli otettava rauhansopimukseen, sillä rajalinjaa määrättäessä meressä tarvittiin tarkoin tietää kumpaisenkin maan alueet, jotta raja voitaisiin vetää oikein, koska se periaate, jota rajaa määrättäessä Pohjanlahdella on noudatettu, nimenomaan sitä vaati. Huomautettakoon tässä yhteydessä vielä siitakin seikasta, että suuri määrä saaria jäi tämän säännöksen vaikutuksen ulkopuolelle, nim. kaikki Tornionjoen suusta pohjoiseen olevissa rajavesistöissä, Tornion- ja Muonionjoessa ja niihin kuuluvissa järvissä ja suvannoissa olevat satalukuiset saaret, mutta tämä tapahtui siitä syystä, että se periaate, joka Haminan rauhansopimusta solmittaessa oli voimassa rajan määräämisestä viimeksimainitun luontoisissa rajavesistöissä, ei tarvinnut tuekseen saarien ennakolta tapahtuvaa jakamista Venäjän ja Ruotsin välillä. Mainittuun periaatteeseen palaamme alempana.

Kun näin ollen on katsottava selvitetyn, että merirajan tarkoituksena ei ollut jakaa saaristoja Venäjän ja Ruotsin välillä, on vastattava kysymykseen, mikä tämän rajan tarkoituksena oli.

On myönnettävä, että kysymyksen ratkaisuun liittyy eräitä vaikeuksia. Rauhansopimuksen teksti ei sinänsä anna siihen mitään selvitystä, ja myöskin muu, rauhanneuvotteluihin liittyvä aineisto on tässä suhteessa hyvin puutteellinen. Kysymystä ei tiettävästi erikoisemmin käsiteltykään neuvotteluissa, vaan pidettiin sitä selvänä, voimassa olevista kansainvälisen oikeuden ja poliittisen käytännön säännöksistä riippuvana seikkana. Kuitenkin voidaan asiaan saada valaistusta Haminan rauhantekoonkin liittyvistä eräistä lähteistä.

Niissä ohjeissa, jotka Ruotsin valtuutettu Stedingk sai rauhanneuvotteluja varten hallitukseltaan heinäk. 28 p. 1809,

lausuttiin m.m., kysymyksen ollessa Venäjälle tehtävien alue-
luovutusten laajuudesta, että alueluovutukset eivät saa ulottua
Kemijokea kauemmaksi. Tämän joen suusta on
vedettävä linja pitkin Pohjanlahtea Suo-
men lahteen asti siten, että Ahvenanmaa
jää tämän linjan oikealle puolelle, pohjoisesta
käsien katsottuna, ja siis Ruotsin haltuun.¹ Ohjeissa, jotka
Ruotsin hallitus oli antanut vähän aikaisemmin, heinäk. 19 p.
1809 de Suremainille Ranskan kanssa käytäviä neuvotteluja
varten, ilmoitettiin hänelle ohjeeksi ne perusteet, joiden nojalla
Ruotsi aikoi ryhtyä Venäjän kanssa rauhanneuvotteluihin.
Niiden mukaan Suomi luovutetaan Venäjälle siten, että raja n
tulee olemaan Kemijoki ja linja, joka ve-
dettynä sen suusta jakaa Merenkurkun
yhtä suuriin osiin ja kulkee sitten Ahve-
nanmaan saariston kautta siten, että Ruot-
sin puolelle jää Kumlinge, Ahvenanmaa ja
siihen kuuluvat saaret.² Kun rauhanneuvottelujen
kuluessa kuitenkin kävi ilmeiseksi, että Venäjä ei ollut tyytyvä
edellämainittuihin luovutuksiin, vaan vaati mantereen kohdalta
rajaksi Kainuunjokea ja myöskin luovutettavaksi Ahvenan-
maata itselleen, Ruotsin hallitus yritti pelastautua näin suurista
menetyksistä vetoamalla Napoleonin välitykseen. Ranskan
hallitukselle lähetetyssä, syysk. 5 p. 1809 päivätyssä kirjel-
mässä Ruotsin hallitus puolustaakseen kantaansa selitti, että
Kemijoesta voidaan vetää raja, joka jakaa
Pohjanlahden kahteen yhtä suureen osaan,
mutta jos se vedetään Kainuunjoesta, mel-
kein koko tämä lahti joutuu Venäjän val-
taan, ynnä siinä olevat saaret.³ Edellämaini-

¹ Lehtosen kok.: Ruotsin valtio-arkisto Tukholmassa. Rauhan tekoa
Ruotsin kanssa koskevia papereita 1809. SVA.

² Generallöjtnant DE SUREMAINS minnen från hans anställning i
svensk tjänst 1794—1815, s. 148.

³ »De Kemi on peut tirer une ligne qui divise le Golfe Bothnique en
deux parties à peu près égales: mais en tirant une ligne parallèle de Kalix
la presque totalité du Golfe sera au pouvoir des Russes, avec toutes les
îles qui s'y trouvent, . . .» Copie d'un Mémoire confidentiel et Verbal, remis

tuista asiakirjoista, jotka valaisevat Ruotsin hallituksen virallista kantaa, käy ilmi kaikella tarpeellisella selvyydellä, että Pohjanlahdelle aiottiin vetää raja, jonka tehtävänä oli mahdollisimman tarkasti koettaa jakaa juuri P o h j a n l a h t i kahtia, ja että Ruotsin luovuttama osa oli joutuva Venäjän täyteen valtaan. De Suremainin saamista ohjeissa puhutaan vain Merenkurkun jakamisesta kahtia, mutta muustahan ei voinut olla kysymystäkään, jos raja lähti Kemijoen suusta ja kulki Ahvenanmaan itäpuolitse. Vaikkakin tilanne oli Ruotsille kriittinen, ei ole oletettavissa, että Ranskan hallitukselle olisi voitu osoittaa väärään kainsainvälisen oikeuden tulkintaan tai ulkopoliitikassa tuntemattomaan periaatteeseen nojautuvaa pyyntöä, ellei silloin olisi katsottu ei ainoastaan mahdolliseksi, vaan myöskin aivan selväksi asiaksi, että Pohjanlahden aluevesi voitiin jakaa Venäjän ja Ruotsin välillä ja että rajalinjan vetäminen sinne myöskin tiesi vesialueen jakoa. Kun Ahvenanmaan luovutuksesta oli sovittu, hävisi rajalinjan tehtävistä saarien erottaminen toisistaan ja voitiin siirtyä varsinaiseen Pohjanlahden kahtiajakoon.¹ Tällaista jakamista tarkoittivat epäilemättä nekin Ruotsin toisen valtuutetun, Skjöldebrandin sanat, joita hän käytti neuvotteluissa suostuttaessaan Venäjää tyytymään edes siihen, että Tornionjoki otettaisiin rajan lähtökohdaksi, kun hän lausui, että rajasta muodostuisi silloin »suora linja etelästä pohjoiseen pitkin Pohjanlahtea aina Norjan rajaan asti».²

Rauhanneuvotteluissa siis käsiteltiin, kuten Ranskan hallitukselle osoitetusta kirjelmästä selviää, Pohjanlahdelle vedettävää rajalinjaa tämän vesialueen jakamista silmällä pitäen, vaikka sitä ei nimenomaan rauhansopimuksessa lausuttukaan. Toisaalta ei myöskään tehty mitään reservatiota siihen suuntaan, että vesialueen jakamisesta ei olisi ollut kysymys rajaa määrättäessä. Rajalinjaa koskevista asiakirjoista päinvastoin juuri ilmenee, että rajaa pidettiin k o k o n a i s u u t e n a, joka

le 5 Septembre à Mr de Bourienne. Seurasi v. Engeströmin Stedingkille syysk. 20 p. 1809 lähettämää kirjelmää. Lehtosen kok.: Ruotsin valtioarkisto Tukholmassa. Engeströmin ohjeita y.m. Stedingkille 1809. SVA. — GADE, ANDERS, Sverige och Tilsit-alliansen, s. 410 ja seur.

¹ Vrt. s. 17, muist. 2 ja 3.

² SKJÖLDEBRAND, Memoarer III, s. 348.

oli eroittava Venäjän ja Ruotsin alueet toisistaan. Tämä selviää myöskin rauhansopimuksen art. IV:n 2:ssa ja 3:ssa kohdassa lausutusta määräyksestä, että paitsi erikoisesti lueteltuja läännejä, kaupunkeja, saaria j.n.e. myöskin kaikki muu, mikä niihin kuului, oli joutuva täydellä omistusoikeudella Venäjän omaksi. Säännökset, jotka koskivat kaikkia Ruotsin tekemiä luovutuksia, sisälsivät siis sen, että luovutukset tapahtuivat ilman mitään ehtoja. Näin määriteltyjen luovutusten rajasta antoi sitten rauhansopimuksen art. V lähemmät säännökset, jotka ilmoittivat rajan kulkevan Tornion- ja Muonionjoen vesistöjä ja Pohjanlahtea pitkin.

Yliänsaitsee huomiota tässä yhteydessä eräs seikka. Niissä aikaisemmin Ruotsin ja Venäjän välillä tehdyissä rauhansopimuksissa, joissa olosuhteitten vuoksi odottaisi tapaavansa määräyksiä myöskin rajasta meressä, ei niitä kuitenkaan ole. Näin on Uudenkaupungin ja Turun rauhansopimusten laita, joissa Ruotsin ja Venäjän välinen raja määrätään alkamaan Suomenlahden rannalta halki mantereen.¹ Täytyy näin ollen myöskin pitää selvänä, että kun Venäjän edustajat Haminan rauhanneuvotteluissa olivat saaneet nimenomaisen määräyksen muodostaa valtakunnanraja »Pohjanlahden ja Tornionjoen periaatteen» mukaisesti ja tähän vielä oli lisätty, että se oli tehtävä sellaisella tarkkuudella, että väärinkäsityksiin ei jäisi mahdollisuutta, tämä nimenomainen määräys myöskin aiheutti sen, että säännökset rajamääräystä varten tehtiin niin perusteelliset, että sen suhteen ei voinut, kansainvälisen oikeuden ja ulkopoliitikassa tunnustettujen, silloin voimassa olleiden yleisten periaatteiden mukaan asiaa arvosteltaessa, syntyä epäilyksiä. Koska kahtiajakoperiaatteen mukaan rajalinjaa määrättäessä oli otettava huomioon myöskin saaret, rauhanneuvottelussa kysymys niiden omistusoikeudesta ratkaistiinkin, kuten jo on mainittu, erikoisella rauhansopimukseen otetulla säännöksellä. Näin oli rajalinjan kohta Pohjanlahdella itse asiassa jo tullutkin osoitetuksi.²

¹ Vrt. LUNDH, HERBERT, Gustaf IV Adolf och Sveriges utrikespolitik 1801—1804. Exkurs, s. 298, muist. 1. — GIHL, m.t. I, s. 246 ja seur.

² Aleksanteri I:n reskripti Alopaeukselle helmik. 15 p. 1809. »Les limites des deux états formées sur ce principe par le Golphe Bothnique et la rivière de Torneå doivent être marquées

Vielä on meidän kosketettava paria tämän kysymyksen yhteyteen kuuluvaa seikkaa. Reuterskiöldhän on väittänyt, kuten ylempänä on esitetty,¹ että Pohjanlahti lakkasi olemasta suljettuna merenä rauhansopimuksen yhteydessä, joten sen jakaminen kahtia Ruotsin ja Venäjän kesken oli mahdotonta. Tähän kysymykseen liittyy toinenkin vielä avoimeksi jäänyt kysymys, joka koskee sitä kantaa, millä kansainvälisen oikeuden ja ennen kaikkea kansainvälisen politiikan silloin oikeiksi tunnustamat säännökset olivat tällaisen kysymyksen suhteen.

Yhtenä Suomen sodan syynähän oli ollut se, että kun Venäjä koetti taivuttaa Ruotsia, yhtäpitävästi v. 1780 ja 1800 neutraliteettisopimusten kanssa, yhteistoimintaan puolustettaessa Itämeren suljettuna merenä, Ruotsi esitti puolestaan epäilyksiään tämän vaatimuksen noudattamiseen nähden sen vuoksi, että tämän periaatteen toteuttaminen käytännössä oli sen hallituksen mielipiteen mukaan tuottava vaikeuksia. Käsitys siitä, että koko Itämeri oli mare clausum, oli siis juuri Haminan rauhansopimusta edeltäneenä lähimpänä aikana voimassa, koska sitä voitiin, teoreettisten vaikeuksien estämättä, käyttää käytännöllisessä politiikassa. Kun näin on asian laita, ei Reuterskiöldin edellämainitulla huomautuksella Pohjanlahden muuttumisesta rauhansopimuksen vuoksi avoimeksi mereksi ole todellisuuspohjaa. Päinvastoin on ilmeistä, että Pohjanlahti edelleenkin jäi suljetuksi mereksi, jonka alue siis myöskin voitiin, kansainvälisen oikeuden teorian sitä estämättä, jakaa kahtia rantavaltioitten kesken.² Että käsitys Itämerestä suljettuna merenä vielä Haminan rauhan jälkeenkin oli voimassa

avec d'autant de précision que faire se peut couper la racine à toutes les discussions à l'avenir.» Ординъ, м.т. II, s. 137—138, eritt. s. 138. — Kahtiajakoa koskevista seikoista vrt. REUTERSKIÖLD, m.t. s. 84 ja seur.

¹ Vrt. s. 13.

² Itämerestä suljettuna merenä GIHL, m.t. I, s. 78 ja seur., eritt. s. 82. CLASON, SAM., Gustaf IV Adolf och den europeiska krisen under Napoleon, s. 66. — Tosin on huomattava, että sopimukset vuosilta 1780 ja 1800 olivat menettäneet Aleksanteri I:n noustua Venäjän valtaistumelle sitovaisuutensa. Generalstabens krigshistoriska afdelning [Ruotsin], Sveriges krig 1808 och 1809 I, s. 31 ja seur. SCHYBERGSON, C. M., Från Tilsit till Sveaborgs kapitulation, s. 35. Se seikka, että näiden sopimusten sisältämää periaatetta Itämerestä suljettuna merenä käytettiin

ja että siis Pohjanlahtikin sen mukaan oli edelleenkin suljettu meri, ilmenee m.m. myöskin Ruotsin kuninkaan Kaarle XIII:n kirjeestä Adlersparrelle heti sanoman tultua Haminan rauhan solmimisesta, hallitsija kun siinä ilmoitti, selostaessaan rauhansopimuksen sisältöä, että »meidän rajamme on Norjan rajasta pitkin Tornionjokea, Pohjanlahtea ja Ahvenanmerta Itämeren keskikohdan kautta».¹ Miten käytännössä seurattiin Haminan rauhansopimuksen tarkoittamaa säännöstä alueveden jakamisesta Pohjanlahdella, selvitetään toisessa yhteydessä.²

Pohjanlahdella olevan aluevesirajan suhteen käsiteltävänämmä olevan ajanjakson jälkeen tapahtuneisiin muutoksiin ei voida tämän tutkimuksen puitteissa kiinnittää huomiota, vaan on kysymyksen myöhempien vaiheiden seuraaminen erillinen tutkimustehtävä.

tettiin politiikassa, osoittaa, että vaatimus ei ollut kansainvälisen oikeuden periaatteita vastaan. — Kysymyksessä olevan aikakauden kansainvälisen oikeuden teoriassa koko kysymystä oli vielä vähän kehitetty, mikä selittää että esim. G. F. v. MARTENSIN teos *Précis du droit des gens moderne de l'Europe* ei sisällä mitään, joka estäisi esittämäni tulkin-
taa. Professori S. R. BJÖRKSTENIN tekijälle hyväntahtoisesti tekemä huomautus.

¹ Kaarle XIII Adlersparrelle syysk. 22 p. 1809. ADLERSPARRE, G., *Handlingar rörande Sveriges äldre, nyare och nyaste historia, samt historiska personer, utgifna af ett-sällskap V*, s. 47—50, eritt. s. 49. Tiedoitus oli virheellinen sikäli, että rauhansopimuksessa ei kosketeltu rajaa Itämeren kohdalla, vaan sanottiin siinä nimenomaan, että raja päättyi Itämereen. Kirje onkin huomattava siinä esiintyvän käsityksen vuoksi Itämerestä suljettuna merenä, koska sekin mainitun käsityksen mukaan olisi voitu jakaa kahtia. — Haminan rauhansopimuksen art. XVI mukaan uudistettiin myöskin Ruotsin ja Venäjän välillä maalisk. 13 p. 1801 tehty kauppa- ja merenkulkusopimus, jonka pohjana oli jouluk. 16 p. 1800 solmittu puolueettomuussopimus. Sen art. XXIV ja XXV sisälsivät määräyksen kanuunankantamasta puolueettomuusrajana, mutta koska siinä luvattiin täyttää puolueettomuutta toisen sopimusvaltion aluevedellä, ei se ole ristiriidassa edellä esitetyn mieltäpiteen kanssa Pohjanlahden kohdalla kulkevan rajan merkityksestä, mihin viittaa vielä sekin, että Ruotsi tämän jälkeenkin oli mukana Itämeren neutralisoimista tarkoittavissa pyrkimyksissä. Vrt. GIHL, m.t. I, s. 127.

² Vrt. s. 149 ja seur., s. 191 ja seur.

3. Mantereen kohdalla kulkevasta rajasta Haminan rauhansopimus antoi, kuten jo aikaisemmin on esitetty, art. V:ssä ensiksikin sen yleisen määräyksen, että se oli kulkeva Tornion- ja Muonionjokea pitkin, minkä ohessa ilmaistiin, että Röyttä, Pirkkiö ja se niemeke, jolla Tornion kaupunki sijaitsee, olivat uloimmat kohdat Ruotsin luovuttamista alueista. Sen lisäksi art. V:n 4 kohta vielä määräsi, että tämän vesistön saaret, mikäli ne olivat syvimmän veneväylän eli virranväylän itäpuolella, kuuluivat Venäjälle, vastakkaisessa tapauksessa Ruotsille.¹

Rauhansopimuksen alkuteksti käyttää sanojen »veneväylä» tai »virranväylä» asemesta, jota edellä on käytetty rauhansopimuksen ruotsiksi käännetyn ja hallituskonseljin toimesta julkaistun rauhansopimuksen tekstin käyttämien sanojen »djupaste bätleden eller strömfåran» suomennoksina, sanaa »Thalweg», joka 1800-luvun alkutaitteessa oli tullut yleiseen käytäntöön kansainvälisissä sopimuksissa ja merkitsi sitä, että rajalinja oli valtakunnan rajana olevissa joissa vedettävä s y v i n t ä väylää myöten, eikä joen k e s k i v i i v a n mukaan, kuten aikaisemmin oli ollut yleisenä tapana. Turun rauhansopimuksen art. 7:n mukaan oli, esimerkin mainitaksemme, rajalinja vedettävä rajaksi joutuvissa joissa ja puroissa keskilinjän mukaan. Tästä periaatteesta oli kuitenkin sittemmin luovuttu, ja rajaa määrättäessä rajajoissa oli määräysperusteeksi otettu edellämainittu »Thalweg». Koska rajalinja, seuratessaan syväväylää, ei koskaan voinut joutua kulkemaan joessa mahdollisesti olevien saarien poikki, onkin selvää, että niiden jakautuminen rantavaltioitten kesken joutui riippuvaksi syväväylästä. Päinvastoin kuin merellä, jakoi siis rajalinjan mantereen kohdalla kulkevalla osalla rajalinja saaret, eikä rajalinjaa näin ollen vedetty ennakoilta jaettujen saarien perustuksella.²

¹ Vrt. s. 10 ja seur.

² Haminan rauhansopimuksen art. V:n 4:ssä kohdassa kuuluu tätä koskeva määräys alkutekstissä: »Dans le cours des rivières de Torneå et de Muonio, tel qu'il vient d'être désigné, les Iles situées à l'Est du T h a l w e g appartiendront à la Russie, et celles à l'ouest du T h a l w e g à la Suède.» Vrt. MARTENS, Recueil I, s. 19—30. SANDGREN, C., Recueil des traités, conventions et autres actes diplomatiques de la Suède, s. 959. — Syväväyläperiaatteesta vrt. LAPRADELLE, PAUL DE, La fron-

Rauhansopimuksen mukaan oli rajalinja siis seuraava Tornion- ja Muonionjoessa syväväylää. Kun rajavesistössä kuitenkin oli joukko järviä ja suvantoja, joihin nähden ei mitään erikoista määräystä annettu, rauhansopimus siis jätti avoimeksi kysymyksen siitä, miten näiden kohdalla rajalinja oli määrätävä. Miten tämä kysymys käytännössä ratkaistiin, esitetään alempana v:n 1810 rajankäyntiä koskevan esityksen yhteydessä.¹

Eräissä rauhansopimuksissa, jotka solmittiin 1800-luvun alkupuolella, siis samoihin aikoihin kuin Haminan rauhansopimus, oli vielä säännöksiä, joiden tarkoituksena oli selventää muutamia rajalinjan yhteyteen kuuluvia kysymyksiä. Niinpä Wienin kongressin loppusopimuksessa art. XCV määrättiin, että jos syväväylän [Thalweg] siirtyessä Po-joessa rajakin näin ollen tulisi siirtymään, tällä ei ole mitään vaikutusta omistusoikeussuhteisiin nähden niissä saarissa, jotka rajalinjan muutoksen kautta joutuvat toisen valtion kuin sen alueeseen, mihin ne rajankäynnissä olivat syväväylän silloisen aseman vuoksi joutuneet.² Kun syväväylä Tornion- ja Muonionjoessa sekä koko rajavesistössäkin siirtyy, jätti Haminan rauhansopimus avoimeksi kysymyksen siitä, oliko rajalinja seuraava syväväylän muutoksia, ja jos niin oli tapahtuva, miten rajavesistössä olevien saariomistusten tällaisessa tapauksessa oli käyvä. Haminan rauhansopimuksen art. X määräsi, että Ruotsin alamaisten oli myytävä Suomessa olevat tiluksensa määrävuosien kuluessa. Epäilemättä tämä säännös tarkoitti myöskin rajavesistön saarissa olevia

tiere, s. 202—205. GIESE, FRIEDRICH, Staatsgrenzen, Karl Strupp, Wörterbuch des Völkerrechts und der Diplomatie II, s. 615. ULLMANN, E., Völkerrecht, s. 190. LEDERLE, Das Recht der internationalen Gewässer unter besonderer Berücksichtigung Europas, s. 15 ja seur. HAATAJA, KYÖSTI, Valtakunnan rajankäynnissä Pohjanlahdesta Jäämereen esiintyneitä oikeudellisia kysymyksiä, Maanmittaus 1927, s. 4. — Turun rauhansopimuksen art. 7. Sveriges traktater VIII, s. 393—394. — Saarien jakamisesta syväväyläperiaatteen mukaan tämän aikakauden rauhansopimuksissa vrt. esim. Itävallan ja Ranskan välistä rauhansopimusta Wienissä lokak. 14 p. 1809, art. XI, ja Itävallan ja Venäjän välistä sopimusta maalisk. 7/19 p. 1810, art. II. MARTENS, Recueil I, s. 215, 254.

¹ Vrt. tästä alempana s. 139 ja seur.

² Vrt. MARTENS, Recueil II, s. 379 ja seur. — Vrt. myös Pariisin rauhansopimusta marrask. 20 p. 1815, art. VII. MARTENS, Recueil II, s. 682 ja seur.

omistuksia, vaikkakaan siitä ei ole nimenomaan mitään mainittu. Olisi ollut paikallaan, että rauhansopimuksessa olisi tähän kysymykseen kiinnitetty huomiota. Oliko tarkoituksena, että viimeksimainitussa tapauksessa vieraan valtion alamaisen omistamat saaret oli, muutoksien tapahduttua, jälleen myytävä, vai tarkoittiko rauhansopimus, että se rajalinja, joka rauhansopimuksen art. V:n 5:n kohdan mukaan oli mahdollisimman pian rauhansopimuksen ratifioinnin jälkeen määrättävä itse paikalla, oli jäävä muuttumattomaksi ainaisiksi ajoiksi? Syväväyläperiaatteen mukaan määrätyissä rajalinjoissa ei viimeksimainittukaan menetelmä ole aivan vieras Haminan rauhansopimusta lähellä olevana aikana, vaikkakin yleisenä, syväväyläperiaatteen kuuluvana piirteenä kuitenkin on pidettävä sitä, että rajalinjan oli siirryttävä syväväylän mahdollisten muutosten mukaisesti.¹

Mitä Haminan rauhansopimuksen muihin, itse rajalinjaan kohdistuviin säännöksiin vielä tulee, määräsi art. V:n 5 kohta, että mahdollisimman pian rauhansopimuksen ratifioinnin jälkeen oli raja käytävä sinne lähetettyjen maanmittareitten toimesta.²

Yleensä Haminan rauhansopimuksen säännökset rajasta, niistä periaatteista, joiden mukaan rajalinja oli määrättävä sekä muista rajan yhteyteen kuuluvista seikoista olivat, kuten on nähty, niukkoja. On tunnettu asia, että Haminan rauhaa sol-

¹ Vrt. Preussin ja Westfalin välistä sopimusta toukok. 14 p. 1811, §. 1, art. IV. Siitä on erikoisesti huomautettava, että sopimuksessa nimenomaan ilmoitettiin poikkeus yleisestä säännöstä. MARTENS, Recueil I, s. 382 ja seur. Vrt. LEDERLE, m.t. s. 21. — Tästä kysymyksestä vrt. s. 143 ja seur.

² Turun rauhassa oli rajankäynti jätetty erikoisten komissarien tehtäväksi. Kts. Turun rauhansopimuksen art. 7. Sveriges traktater VIII, s. 394. — Haminan rauhansopimus käytti rajankäyntiin määrätyistä maanmittareista sanaa »ingenieur». En ole tavannut tietoa siitä, mistä Haminan rauhansopimuksen poikkeus yleisesti käytäntöön otetusta säännöstä rajankäyntiin nähden johtui. Mahdollista on, että kun Venäjän taholta nähtävästi ei ollut tarkoitus rajankäynnin yhteydessä ryhtyä tekemään erikoista rajanjärjestelysopimusta, rajan merkitseminen katsottiin voitavan jättää yksinomaan teknillisen kouluetuksen saaneiden haltuun. Vrt. s. 59.

mittaessa varsinkin venäläisten taholta haluttiin kiirehtiä sopimuksen valmistamista. Neuvottelut kiteytyivätkin pääasiassa kolmen suuren kysymyksen ympärille, ja monet rajakysymyksistä ja muistakin rauhantekoon liittyvistä seikoista jäivät liian suuressa määrässä syrjään neuvotteluissa. Tämä on hallitsevana piirteenä Haminan rauhansopimuksessa, ja se herätti jo aikalaisissakin huomiota.¹ Tästä on ollut sekin seuraus, että rauhansopimuksen säännökset ovat antaneet aiheetta sangen erilaisiin tulkintoihin, ja sen määräysten soveltaminen käytäntöön on myöskin monasti ollut vaikea ja raskas tehtävä maamme hallitukselle. Kun tämän lisäksi auktoritatiivinen lähdeaineisto, jota voidaan käyttää Haminan rauhansopimuksen säännösten tulkitsemisessa apuna, on tätä tarkoitusta silmällä pitäen hyvinkin vaillinaista, on usean rajakysymyksen ratkaiseminen muodostunut käytännössä vaikeaksi.

4. Syynä siihen, että rajalinjan paikaksi Haminan rauhansopimuksen mukaan tuli mantereen kohdalla vesistö, oli se, että Venäjä halusi saada rajansa Ruotsia vastaan mahdollisimman lujaksi, ja tämä tarkoitus oli saavutettavissa Venäjällä silloin vallalla olleiden mielipiteitten mukaan määräämällä jokin Pohjanlahteen laskeva joki rajaksi. Valaiseva on tässä suhteessa lausunto, jonka van Suchtelen antoi maalisk. 17 p. 1809 käsitellessään kysymystä niistä yleisistä päämääristä, joihin Venäjän oli aluevaltauksessa lopullisesti pyrittävä. Mainitussa mietinnössä puolustettiin Kainuunjokea Kemijoen asemesta rajaksi viittaamalla siihen, että näiden jokien välinen alue oli suomalaisten asuma, että alueen kirkolliset ja valtiohallinnolliset suhteet oli helppo järjestää Suomen yhteyteen, minkä lisäksi erikoisesti huomautettiin siitäkin, että Kainuunjoki oli suurempi kuin Kemijoki, ja tarjosi siis sotilaallisesti paremman turvan. Jos Kemijoki tulisi rajaksi, saisi Venäjä haltuunsa vain Kemilapin ja rajalinja joutuisi kulkemaan osaksi pitkin maatakin. Kemijoen ja Kainuunjoen välisellä alueella oli joukko kaivoksia, jotka oli myöskin otettava huomioon. Kaikki nämä voitaisiin

¹ LESCH, BRUNO, Geheimerådet Greve C. E. Mannerheims Egenhändiga anteckningar, s. 103.

saada Venäjän haltuun, jos Kainuunjoki olisi rajana, minkä lisäksi saavutettaisiin sekin huomattava etu, että rajalinja voitaisiin vetää Ruotsin ja Norjan välillä olevasta korkeasta vuoristosta pitkin vesistöjä mereen asti — näkökanta, joka myöskin otettiin huomioon, kun Tornion- ja Muonionjoesta lopuksi sovittiin rajalinjaksi.¹

Ruotsissa oli kysymykseen luonnollisesti myöskin kiinnitetty huomiota. Sivuutamme tässä yhteydessä ne poliittiset päämäärät, joihin siellä tahdottiin rauhanneuvotteluissa pyrkiä, ja joissa oli oleellisena tekijänä kysymys siitä, että raja mahdollisuuksien mukaan saisi sellaisen suunnan, ettei valtakunta joutuisi sotilaallisesti aivan avoimeksi Venäjän uusien hyökkäysten sattuessa. Ruotsin ja Norjan välistä rajaa koskevissa tutkimuksissaan oli Märelius jo v. 1772 huomauttanut, että joet eivät ole soveliaita valtakunnan pohjoisosissa rajan kohdaksi, koska siellä oli ainoastaan jokien varsilla asutusryhmiä, ja niiden oloihin jokea pitkin kulkeva rajalinja vaikutti sangen epäedullisesti. Samalle periaatteelliselle kannalle asetui myöhemmin myöskin Wahlenberg sekä vihdoin karttateosten julkaisijana mainetta saanut Hermelin. Viimeksimainittu jätti asiasta Haminan rauhanneuvottelujen aikana Ruotsin hallitukselle elok. 26 p. 1809 päivätyn mietinnön, jonka hän tosin kirjoitti silmällä pitäen sitä mahdollisuutta, että Kainuunjoki tulisi rauhansopimuksessa määräytyksi rajaksi, mutta ne huomautukset, jotka hän teki, soveltuvat erinomaisen hyvin myöskin niihin olosuhteisiin, jotka vallitsivat Tornion- ja Muonionjoen varsilla. Kylien pelot, niityt ja metsät, aloittaa Hermelin memoriaalinsa, sijaitsevat joen molemmilla rannoilla. Kalastusta harjoitetaan myöskin yhteisesti kumpaisestakin rannasta käsin, ja jos rajalinja pannaan kulkemaan pitkin jokea, syntyy kaikissa talouselämän haaroissa suuria vaikeuksia ja niiden johdosta nousee rajariitoja. Seurakuntiin kuuluu niin ikään alueita joen molemmilta puolilta, ja

¹ Furuhelmelin kok.: Handlingar rörande händelserna 1808—1809. I. 1—7, s. 445. SVA. Vrt. SKJÖLDEBRAND, Memöarer III, s. 324. Skjöldebrand v. Engeströmille syysk. 17 p. 1809. ENGSTRÖM, L. v., Minnen och anteckningar II, s. 320—321, eritt. s. 321. НАМНСТРОМ, м.т. s. 103. Бородинъ, М., Исторія Финляндіи. Время Императора Александра I, s. 287—288.

kun kirkot ja pappilat ovat toisissa pitäjissä toisella, toisissa vastakkaisella rannalla, saa aina jokin seurakunta luopua niistä, jos raja tulee kulkemaan pitäjän halki. Vielä eroittaa rajalinja tällaisen yhtenäisen asutusalueen väestön eri valtioiden alamaisiksi, mikä myöskin mullistaa olevat olosuhteet. Tämän vuoksi Hermelinin mielipiteen mukaan rajaksi olisikin saatava jo aikaisemmin muita tarkoituksia varten syntynyt raja, kuten esimerkiksi pitäjänraja. Silloin välttyisivät kaikki edellämainitut epäkohdat.¹

Hermelinin aivan oikeaan osuneet huomautukset jäivät kuitenkin käytännöllistä merkitystä vaille. Niiden valossa kuitenkin ilmenee, että ainakin Ruotsissa oltiin jo ennakoita selvillä, että Suomen ja Ruotsin välisen rajalinjan määrääminen kulkemaan pitkin vesistöä tiesi jo sinänsä moninaisten vaikeuksien syntymistä rajaseudulla.

5. Erikoisen ryhmän muodostivat ne rauhansopimuksen säännökset, jotka koskivat yksityisoikeudellisia omistussuhteita. Rauhansopimuksen art. X myönsi suomalaisille ja ruotsalaisille oikeuden esteettömästi muuttaa maasta ja sisälsi säännöksiä siitä, miten Suomessa ja Ruotsissa olevien kiinteistöjen suhteen oli meneteltävä tällaisissa tapauksissa. Art. XV sisälsi jälleen säännöksiä perinnöistä ja perintöoikeudesta vieraassa maassa.

¹ Hermelinin mietintö seurasi v. Engeströmin Stedingkille lähettämää kirjelmää elok. 21 p. 1809. Lehtosen kok.: Ruotsin valtio-arkisto Tukholmassa. Engeströmin ohjeita y.m. Stedingkille 1809. SVA. — Vielä mainitsee Hermelin edellä esitettyjen seikkojen joukossa myöskin sen, että Kainuunjoen tullessa rajaksi, vasemman rannan asukkaat menettävät »sina sammanlefnader för ungdomen till Helgedagen som vanligen börjas Fredags afton eller skulle de ändock hafva sammanblandning med olika medborgare». MARELIUS, NILS, Land- och Fjäll-ryggarne samt Riks Gränsen emellan Sverige och Norrige, Kongl. Svenska Vettenskaps Academiens Handlingar 1772 XXXIII, s. 3—16, eritt. s. 13—14. WAHLENBERG, GÖRAN, Geografisk och ekonomisk beskrifning om Kemi Lappmark i Vesterbottens höfdingedöme, s. 30, muist. 2. — Skjöldebrand syysk. 17 p. 1809 v. Engeströmille. SKJÖLDEBRAND, Memoarer III, s. 323—324, eritt. s. 324. — Tornionjokilaakson taloudellisista oloista vrt. LEHTONEN, O. I., Kuvauksia Oulun läänin oloista Aleksanteri I:n aikana I, s. 29 ja seur.

Rauhanteon aikana voimassa olleen Ruotsin oikeuden mukaan liittyi maastamuuttoon eräitä taloudellisia suorituksia. Vuoden 1734 lain KK. 3 luvun 5 §. määräsi, että porvari, joka luopui porvarioikeutensa käyttämisestä ja muutti ulkomaille, oli velvollinen suorittamaan kaikesta irtaimesta ja kiinteästä omaisuudestaan kuudennen osan, joka oli jaettava kaupungin ja kruunun kesken. Myöskin v:n 1723 aatelierioikeuksien §. 32:n mukaan oli maasta muuttavan aatelismiehen suoritettava kymmenes osa irtaimesta omaisuudestaan valtiolle. Mainittakoon, että Venäjälläkin oli voimassa säännöksiä, joiden mukaan maasta muuttettaessa oli suoritettava erilaisia määriä.¹ Huolimatta Ruotsin ja Venäjän välillä kesäk. 11 p. 1801 solmitusta kauppasopimuksesta, ei näitä säännöksiä oltu kumottu, vaikkakin mainitun sopimuksen art. 7:n mukaan n. s. jus detractus ei ollut oleva voimassa. Näin ollen oli Haminan rauhanteossa sovitun vapaan muutto-oikeuden vuoksi välttämätöntä, että rauhansopimuksen art. X nimenomaan määräsi, että lain säätämiä maksuja omaisuutta vietäessä ulkomaille ei saanut kantaa Suomen tai Ruotsin kansalaisilta, jos muutto tapahtui samassa artiklassa määrätyn kolmen vuoden kuluessa rauhansopimuksen ratifioinnista lukien. Tällaisten säännösten ottaminen rauhansopimukseen oli silloin aivan yleisesti käytetty tapa.² Kun Haminan rauhansopimuksen ratifiointi tapahtui lokak. 13 p. 1809, oli vapaa muutto-oikeus kestävä rauhansopimuksen mukaan lokak. 13 p:ään 1812 asti.

¹ FLINTBERG, VI, s. 75—76. BONSdorFF, JOHAN GABRIEL v., Storfurstendömet Finlands Kameral-Lagfarenhet II, s. 640—641. Professori, vapaaherra R. A. WREDEN luentoihin perustuvia perintökaaren selityksiä, toimittanut Lars Wasastjerna, s. 153.

² Vrt. s. 31. — Kts. esim. Wienin rauhansopimusta lokak. 14 p. 1809, art. X. MARTENS, Recueil I, s. 210 ja seur. — LEIBHOLZ, G., Staatsangehörigkeit und Naturalisation, Karl Strupp, Wörterbuch des Völkerrechts und der Diplomatie II, s. 591—592. — Jo sodan aikana oli aatelisten suoritettavana olevan kymmenennen osan maksamisesta annettu vapaus vapaaherratar Anna Elisabeth Armfeltille siitä omaisuudesta, jonka hän oli ennen Suomen liittämistä Venäjään vienyt viimeksimainittuun maahan. Suomenmaan hallinnollista kirjevaihtoa vuodelta 1808 I, s. 58. — Eräässä toisessa tapauksessa, jolloin oli kysymys Ruotsiin viedystä omaisuudesta, vaadittiin sitä vastoin suoritus. Vrt. Suomenmaan hallinnollista kirjevaihtoa vuodelta 1808 I, s. 143, II: 1, s. 376, II: 2, s. 215, 450—452.

Art. X:n sisältämistä määräyksistä on vielä huomattava ne, jotka koskivat vieraassa valtiossa olevan kiinteän omaisuuden omistusoikeudellisten suhteitten järjestämistä edellämainitun järjestelykauden loputtua. Ellei toiseen valtioon muuttanut henkilö ollut myynyt tai muuten luovuttanut kiinteimistöjään, tuomioistuinten oli myytävä ne huutokaupalla ja tilitettävä kauppasummat tilojen entisille omistajille. Koska tämä säännös tähtäsi siihen, että valtakunnan raja oli oleva myöskin omistusoikeudellisten suhteitten rajana, jouduttiin rajaseudulla, joka muodosti yhtenäisen taloudellisen alueen, rauhankirjan edellämainitun säännöksen johdosta tilanteeseen, jossa nopeat toimenpiteet olivat tarpeen, jos tahdottiin säästää yksityishenkilöjä pakkomyyntien johdosta kärsimästä tappioita.

Mainittakoon vielä, että kiinteimistöjen hoidon kannalta välttämätön kulku rajan poikki taattiin kaikille järjestelykauden ajaksi.

Kuten edellä olevasta käy ilmi, Haminan rauhansopimuksen art. X:n määräykset omistusoikeussuhteista poikkesivat siitä, mitä Venäjän ja Ruotsin välillä aikaisemmin solmituissa rauhanteoissa oli sovittu näistä kysymyksistä. Uudenkaupungin rauhan määräämää rajalinjaa käytäessä oli Ruotsin komissaarien jyrkästi noudatettava rauhansopimuksen määräyksiä rajalinjan suunnasta kokonansa välittämättä siitä, tulisiko rajalinja jakamaan mahdollisesti valtion tai yksityisten omistamat kiinteimistöt kahtia ja ainoastaan siinä tapauksessa, että rajanjärjestelyn yhteydessä voitiin helposti saada tilusten vaihtoja aikaan ja saatavissa oleva vastike oli täysin hyvä, oli tilusvaihtoihin ryhtyttävä. Tällä kannalla oli myöskin Turun rauhansopimus, jonka art. 7 jätti niin ikään rajanjärjestelykomissaarien tehtäväksi sellaisissa tapauksissa, jolloin tilusten vaihto oli helposti suoritettavissa, suorittaa kiinteimistöjen vaihtoja eri valtakuntien alamaisten kesken. Huomattava on kuitenkin, että vaihtoja ei suinkaan oltu määrätty pakollisiksi. Seurauksena olikin, että juuri omistusoikeudelliset suhteet muodostuivat sittemmin hyvin sekaviksi nimenomaan rajaseudun väestön kesken. Mutta paitsi sitä, että Haminan rauhansopimuksen art. X ilmeisesti tarkoitti, että rajaseudulla tällaiset sekavat omistusoikeudelliset olot eri valtioitten alamaisten kesken oli lopetettava, oli artiklalla toi-

nenkin, poliittinen tarkoitusperä, joka tähtäsi siihen, että Ruotsin palvelukseen jäivät suomalaiset eivät saaneet olla kiinteistön omistajina Suomessa. Jo niissä ensimmäisissä neuvotteluissa, joita Venäjällä käytiin v:n 1809 alussa edessä olevan rauhanehdoista, David Alopaeus esitti tammik. 29 p. 1809 v.l. Solttykoville lähettämässään kirjelmässä, että sitä tarkoittava säännös oli saatava aikaan, »jotta estettäisiin se epäkohta, joka johtaa alkunsa sekakansalaisista». Alopaeuksen mielipide pääsi sitten määrääväksi rauhanneuvotteluissa ja selvää on, että tämä poliittinen näkökohta oli kenties tärkeämpikin kuin se, että rajaseudun omistusoikeudelliset suhteet olivat nyt saatavat uudelle tolalle aikaisempien rauhantekeojen jälkeisiin oloihin verrattuina.¹ Viimeksimainittuun seikkaan nähden on huomattava, että art. X:n asettama kolmivuotinen järjestelykausi oli tärkeä myöskin rajaseudun omistusoikeudellisten olojen alkavalle järjestelylle, sillä tarjoutuihan nyt määrätyn kolmivuotiskauden aikana maanomistajille ainakin tilaisuus järjestää vapaaehtoista tietä juuri siellä erikoisen laajalti vallalla olevat, rajalinjan entisistä yhteyksistään eroittamat omistukset rauhansopimuksen edellyttämälle kannalle. Muualla maassamme kysymys tämän artiklan täytäntöönpanosta tuli tärkeäksi verraten harvalukuiselle henkilöryhmälle, mutta rajaseudulla se aiheutti maan syrjäisimmän väestön keskuudessa tilanteen, joka muodostui hyvin raskaaksi melkeinpä kaikille maanomistajille kumpaisellakin puolella rajaa olevissa viljelysseuduissa.

Vielä on mainittava rauhansopimuksen art. XV:n sisältämät säännökset. Ne koskivat oikeutta perintöön ja oikeutta saada lahjan kautta vastaanottaa omaisuutta vieraassa maassa, jolloin artiklan mukaan tuomioistuinten oli annettava apua perinnön tai lahjan saajalle. Perinnönsaajat joutuivat tämän artiklan mukaan kuitenkin eri asemaan, riippuen siitä, missä maassa

¹ Ruotsalaisen rajakomissionin johtosääntö tammik. 12 p. 1722. Sveriges traktater VIII, s. 10. Turun rauhansopimuksen art. 7. Sveriges traktater VIII, s. 394. — Alopaeus Solttykoville tammik. 29 p. 1809. Lehtosen kok.: Ulkoasiain ministeriön arkisto Pietarissa. Campagnes. Suède. 1809. Négociations de paix n:o 91. SVA. Vrt. Ординъ, m.t. II, s. 137—138, jossa julkaistu Venäjän ulkoasiainministeriön saman kokoelman asiak. n:o 88. Vrt. s. 19, muist. 2.

perinnöksi langennut kiinteä omaisuus sijaitsi. Jos perintö oli Suomessa, edellytettiin, että perinnönsaajan oli kolmen vuoden kuluessa perinnön lankeamisesta lukien muutettava Suomeen asumaan. Muussa tapauksessa oli omaisuus myytävä kuten muukin vieraan maan miehen omistama kiinteä omaisuus.

Perintöjen maastaviennin suhteen määräsi 1734 v:n lain PK. 15 luvun 2 §. m.m., että siitä oli suoritettava valtiolle kuudes osa. Tätä valtion oikeutta, jus detractusta, oli kuitenkin sovellettava sen mukaan, oliko tästä seikasta tehty kysymykseen tulevien ulkomaalaisten kotimaan kanssa erikoista sopimusta vai eikö.¹ Mitä Ruotsiin ja Venäjään tulee, oli, niinkuin aikaisemmin jo on mainittu, v:n 1801 kauppaja merenkulkusopimuksen art. 7:n mukaan nimenomaan sopimusvaltojen kesken luovuttu käyttämästä mainittua perintöosan pidätystä, jonka jus detractus molemmissa maissa, tosin eri perustein, niille antoi. Kun mainitun kauppasopimuksen voimassaolo oli Haminan rauhansopimuksen art. XVI:n mukaan pidennetty helmik. 13 p:ään 1813, ei Haminan rauhansopimuksessa siis ollut tarpeellista mainita mitään siitä, että jus detractusta ei ollut sovelletettava, koska tämä seikka riippui sanotun kauppasopimuksen voimassaolosta.²

Poivietävästä perinnöstä säädettiin v. 1619 annetussa säännössä kaupunkien hallinnosta sekä, siihen perustuen, myöskin eräiden kaupunkien privilegioissa, että kymmenes osa kaikesta siitä, mitä porvarin jälkeen jäi perinnöksi ja sitten vietiin pois kaupungista, oli lankeava kaupungille. Art. XV:n määräyksen mukaan ei tätä maksua tarvinnut suorittaa.³

Nimenomaan rajaseudulla, jonka väestö rajan molemmin

¹ Vrt. Professori, vapaaherra R. A. WREDEN luentoihin perustuvia perintökaaren selityksiä, toimittanut Lars Wasastjerna, s. 148 ja seur. CHYDENIUS, WILHELM, Finsk arfs- och testamentsrätt, s. 14 ja seur., s. 66—67, 72—74. BONSDORFF, JOHAN GABRIEL v., m. t. II, s. 638—641, jossa on myöskin mainittu eräitä jus detractusta koskevia sopimuksia. Anteckningar efter Prof. E. V. NORDLINGS föreläsningar öfver ärfdebalken, s. 154 ja seur. — FLINTBERG, II, s. 294, VI, s. 75—76. — V:n 1807 lakikirja, s. 18 sub. PK: 15: 2. HERNBERG, ALARIK, Om utlännings rätt till arv i Finland, JFT. 1928, s. 312—345, eritt. s. 315—316.

² V:n 1801 sopimuksen eräiden artiklain ja Haminan rauhansopimuksen art. XVII:n voimassaolon pidentämisestä vrt. HARMAJA, m. t. I, s. 450 ja seur.

³ Vrt. yllä muist. 1 main. kirjallisuus.

puolin oli luonnollisesti läheisissä sukulaisuussuhteissa keskenään, oli art. XV:n säännöksillä laajemmallekin ulottuva merkityksensä kuin muualla maassamme.

Suomen ja Ruotsin välisten julkisoikeudellisten ja niiden alamaisten yksityisoikeudellisten tilitys- ja velkasuhteitten suhteen annettiin rauhansopimuksen art. XIII:ssa ja XIV:ssä joukko määräyksiä. Koska tilitysseikkojen selvittelyt huhtik. 3 p. 1811 annetun julistuksen kautta järjestettiin suoritettaviksi erikoisella tavalla, joutuivat nämä kysymykset saamaan ratkaisunsa erillisenä ryhmänä eikä niitä käsitelty rajanjärjestelytoimien yhteydessä, minkä vuoksi niiden vaiheiden seuraaminen ei kuulu tämän esityksen piiriin.¹ Samoin myöskin art. XIII:ssa määrätty karttojen, arkistojen y. m. s. vaihto joutui kulkemaan omaa, rajakysymyksistä irrallista latuaan.² Vaikkakin osa näitä kysymyksiä koski nimenomaan rajaseutua ja oli senvuoksi yhteydessä eräiden rajakysymysten selvittelyjen kanssa, näidenkin seikkojen käsittely on jätetty pääasiassa tämän tutkielman ulkopuolelle.

Rauhansopimuksen art. XX määräsi sopimuksen tehneitten valtioitten välillä mahdollisesti esiintyvät, sopimusta koskevat erimielisyydet ratkaistaviksi diplomaattista tietä.

Aikaisemmin olivat moniaat rajakysymyksen järjestämisestä johtuneet toimet olleet rajaläänien maaherrojen hoidettavina asiasta tehtyjen erikoisten sopimusten perustuksella. Oliko tarkoituksena, että tämä jo vakiintuneisiin muotoihin Venäjän ja Ruotsin rajalla kehittynyt järjestelytapa edelleenkin oli jäävä voimaan, vai oliko siitä luovuttava, ei ilmene täysin selvästi rauhansopimuksesta. Siinä tosin viitattiin asianomaisiin viranomaisiin esim. tilusluovutusten yhteydessä, mutta oliko muissakin esiintyvissä tapauksissa maaherroilla oleva entiset valtuudet vai eikö, jäi avoimeksi.³

¹ NEVANLINNA, ERNST, Suomen raha-asiain järjestämisestä I, s. 236 ja seur. Reskripti likvidatiokomissionin asettamisesta annettiin tammik. 30 p. 1811 v. l. — Samling af placater etc. I, s. 142—143.

² HAUSEN, REINHOLD, Öfversigt af Finlands statsarkivs uppkomst, s. 1 ja seur.

³ Ruotsi sopi Tanskan kanssa Jönköpingin rauhassa jouluk. 10 p. 1809 suorasta kirjevaihto-oikeudesta. Vrt. sanotun rauhansopimuksen art. 7. MARTENS, Recueil I, s. 231.

Koska muut vielä käsittelemättä olevat Haminan rauhansopimuksen määräykset eivät koske rajakysymyksiä, sivuutetaan ne tässä. Mainittakoon kuitenkin, että rauhansopimuksen art. VI:n mukaan Ruotsin hallitus siihen nähden, että Aleksanteri I jo oli vahvistanut valloittamansa maan oikeudet, saattoi katsoa vapautuneensa velvollisuudesta tehdä tällaisten seikkojen vuoksi tavallisesti rauhansopimuksissa sovitut reservatit.¹

2. Eräiden rajaolojen väliaikaisia järjestelytoimia v. 1809—1810.

1. Haminan rauhansopimus oli ratifioitu, kuten tiedämme, Pietarissa lokak. 1/13 p. 1809, mutta myöhäisen vuodenajan vuoksi siinä edellytetty rajankäynti ei ollut enää samana syksynä toimeenpantavissa, vaan oli se siirrettävä seuraavaan vuoteen. Pakollinen lykkäys oli asiain kehitykselle epäilemättä eduksi, sillä tänä rauhansopimusta seuranneena väliaikana, jota kesti rajanjärjestelykonferenssin kokoontumiseen asti kesällä v. 1810, tuli erittäin viranomaistemme käsiteltäväksi kysymyksiä, joita koskevat Haminan rauhansopimuksen säännökset joko antoivat aihetta erilaisiin tulkintoihin tai joista mainitussa sopimuksessa ei ollut minkäänlaista säännöstä olemassa. Epäilemättä mainittu asianlaita oli omansa molemmillakin puolilla rajaa kiinnittämään huomion eräisiin niistä aukoista, joita rauhansopimukseen oli jäänyt sekä selventämään kysymyksiä, joista, kuten aikaisemmin on esitetty, Ruotsissa oltiin jo rauhanneuvottelujen aikana perillä. Näin ollen selvisi puolin ja toisin myöskin se seikka, että rajankäynnin yhteydessä oli ryhdyttävä, täydentämällä Haminan rauhansopimusta, laskemaan entistä laajemmat perusteet rajaseudun väestön keskinäisille oloille.

Varsinaisista uuden rajan aiheuttamista kysymyksistä teki ensimmäisen esityksen Ruotsille Oulun läänin maaherra Ehrenstolpe pari kuukautta rauhansopimuksen ratifioinnin jälkeen. Saavuttuansa hallituskonseljilta saamansa määräyksen mukaan Tornioon ottamaan uskollisuudenvalaa seutukunnan virkamiehiltä ja säätyläisiltä, Ehrenstolpe jouluk. 9 p. 1809

¹ SCHYBERGSON, M. G., *Finlands politiska historia 1809—1919*, s. 41. Tekijän mukaan art. VI jäi vaille käytännöllistä merkitystä. Vrt. kuitenkin alempana s. 44 ja seur., s. 108.

päivämässään kirjeessä Norrbottenin läänin maaherralle, vapaa-herra Strombergille esitti mielipiteitensä siitä, miten eräät Oulun läänin hallinnon kannalta haitalliset seikat olisi saatava poistetuiksi, sekä myöskin niistä perusteista, joiden mukaan hänen mielestensä rajaseudun olot olisi ainakin toistaiseksi järjestettävä. Kun Ehrenstolpe ei kuitenkaan saanut kirjeeseensä odottamaansa vastausta niin pian kuin hän oli olettanut sen tulevan, hän kääntyi viimein helmik. 6 p. 1810 päivämässään kirjelmässä hallituskonseljin puoleen ilmoittaen kirjeestensä Strombergille sekä siitä, että tämän vastausta siihen ei vielä ollut saapunut. Samalla Ehrenstolpe myöskin kertoi hallituskonseljille niistä ehdotuksista, joita hän oli Strombergille tehnyt, ja pyysi lopuksi, koska hänelle ei oltu annettu minkäänlaisia ohjeita hänen kirjelmässään mainittujen seikkojen suhteen, että hallituskonselji antaisi lähemmät määräykset kysymyksessä olevista asioista.

Että hän omasta aloitteestaan oli kääntynyt suoraan vieraan maan viranomaisen puoleen, selitti Ehrenstolpe hallituskonseljille lähettämässään edellämämainitussa kirjelmässä johtuvan siitä, että Turun rauhan jälkeen oli rajakysymyksiä selvitetessä menetelty näin. Hänen tekemistään esityksistä ilmenee myöskin, että Turun rauhan jälkeiset olot olivat olleet hänellä niissäkin esikuvina. Niinpä Ehrenstolpe muun ohessa ehdotti, että rajaseudun asukkaille myönnettäisiin täysi vapaus viljellä vieraan valtakunnan alueeseen joutuneita tiluksiansa kuten ennenkin, kunnes tästä toisin määrättäisiin, ja että entisten seurakuntien väestö saisi käyttää rajaseudun seurakuntien kirkkoja kokonansa riippumatta siitä, minkä valtion alueella kirkot nyt olivat. Näin ollen tulisivat jumalanpalvelukset olemaan yhteisiä samaan seurakuntaan kuuluville, mutta nyt eri valtioiden alamaisiksi joutuneille seurakuntalaisille, kirkoissa luettaisiin molempien maiden hallintoviranomaisten kuulutukset ja toimitettaisiin esirukoukset kumpaisenkin valtion esivallan puolesta. Muut Ehrenstolpen kirjelmässään esittämät asiat eivät kuulu varsinaisesti rajakysymysten joukkoon, joten ne voidaan sivuuttaa tässä yhteydessä.

Hallituskonseljissa kamaritoimituskunta asettui antamassaan lausunnossa sille kannalle, että rauhansopimuksen art.

IV:n 2:n mom:n sisältämä määräys, jota vielä saman artiklan mom. 3 tuki, oli tulkittava niin, että ne ruotsalaisten omistamat tilukset, jotka sijaitsivat rajan tällä puolella, oli voimassa olevien asetusten mukaan pantava verolle, ellei verollepanoa olisi seudulla jo ennestään suoritettu. Näistä tiluksista oli suoritettava lain määräämät verot valtiolle, kuitenkin huomioonottaen sen, mitä rauhansopimuksen art. X ja XV sisälsivät. Kun nämä artiklat takasivat vapaan hallintaoikeuden kolmi-vuotiskaudeksi kaikkiin vieraan maan kansalaisten omistamiin kiinteistöihin nähden ja koska ei ollut epäilemistäkään, että tiluksista yleensä oli suoritettava tämän kolmi-vuotiskauden aikana valtiolle niiden tavalliset verot, hallituskonseljin kamaritoimituskunnan kanta oli rajaseudun olojen kannalta epäkäytännöllinen, sillä suomalaisilla oli Ruotsissa kutakuinkin samassa määrässä tiluksia kuin ruotsalaisilla Suomessa. Näin ollen olisi varsiakin juuri ylimenokautta varten ollut selvintä tyytyä siihen esitykseen, minkä Ehrenstolpe oli tehnyt, koskapa suomalaisetkin sen mukaan olivat oikeutetut verovapaasti viljelemään Ruotsissa olevia tiluksiansa. Ainakin kohtuus olisi kehoittanut tähän ja lisäksi myöskin se seikka, että rauhansopimuksen art. X:n säännösten nojalla oli odotettavissa lukuisasti tilusten myyntejä ja vaihtoja juuri rajaseudulla. Huomioonottaen nämä seikat verollepanomääräyksen antaminen olisi hyvin voitu jättää myöhempään aikaan. Hallituskonseljin talousosasto päätti kuitenkin kirjelmässään antaa kamaritoimituskunnan ehdottaman ohjeen Ehrenstolpelle.

Mitä kirkollisten olojen järjestelyyn tulee, hallituskonseljin talousosasto käsitellessään sitä edellämainitun kysymyksen yhteydessä helmik. 21 p. 1810 pidättäytyi antamasta lähempiä ohjeita tällä kertaa, mihin sillä olikin täysi syy, sillä eräs tätä asiaa koskeva, paraikaa vireillä oleva aloite oli vielä kesken-eräinen.

Näin ollen ei Ehrenstolpe saanutkaan toistaiseksi muuta ohjetta kuin käskyn verollepanon suorittamisesta rajaseudulla sekä siihen perustuvan määräyksen kantaa verot ruotsalaisten tiluksista. Edellä olevasta ilmenee, että hallituskonselji ei kyllin tuntenut olója rajalla, sillä verollepanoon liittyi luonnollisesti kokonainen sarja toimituksia, ja se oli tiettävästi

oleva sangen suuritöinenkin, sillä omistusolojen tila kysymyksessä olevissa seuduissa oli asettava huomattavia vaikeuksia.¹

Vielä v:n 1810 kevätkauden kuluessa saapui Oulusta uusia tiedoituksia raja-olojen järjestelyä koskevista seikoista, sillä maaherra Stromberg oli huhtik. 6 p. 1810 päiväämässään kirjelmässä vastannut Ehrenstolpen aikaisemmin mainitsemaamme kirjeeseen jouluk. 9 p:ltä 1809. Strombergin vastauksen Oulun lääninhallitus lähetti huhtik. 27 p. 1810 hallituskonseljille.

Stromberg oli Ehrenstolpen hänelle lähettämän kirjelmän johdosta kääntynyt hallituksensa puoleen ja siltä saamansa vastauksen mukaan Stromberg nyt ilmoitti Ehrenstolpelle Ruotsin hallituksen kannan esille otettuihin kysymyksiin nähden. Tilusten käytön ja hallinnan suhteen Ruotsin hallitus oli Strombergin kirjeen mukaan sitä mieltä, että maanomistajien oli saatava vapaasti käyttää niitä tiluksia, jotka vanhastaan kuuluivat heille tai olivat isojaossa joutuneet heidän haltuunsa, kokonansa riippumatta siitä, millä puolella rajaa ne nyt rauhan solmiamisen jälkeen sijaitsivat. Vapaa käyttöoikeus oli oleva voimassa, kunnes rauhansopimuksen määräämä rajanjärjestely oli ennätetty suorittaa. Mitä kirkkoihin tuli, oli Ruotsin hallitus, viittaamalla Turun rauhan jälkeisiin oloihin silloisella Ruotsin ja Venäjän välisellä rajalla, asettunut myönteiselle kannalle Ehrenstolpen esityksen suhteen. Kirkolliset verot oli edelleenkin suoritettava voimassa olevien perusteiden mukaan, ja jatkuvan seurakunnallisen elämän vuoksi oli papistolle ja kirkkoväelle yhteisesti myönnettävä täydellinen liikkumisvapaus poikki rajan. Tässä suhteessa oli viime aikoina ilmennyt syytä valituk-

¹ Uskollisuudenvala otettiin Torniossa jouluk. 9 p. 1809. Ehrenstolpe Tornion kaupungin maistraatille marrask. 17 p. 1810. Maaherran kirjeet 1807—1810. Tornion kaup.ark. — Ehrenstolpe hallituskonseljille helmik. 6 p. 1810. KD. 23/133 v. 1810. — Talousos. pöytäk. helmik. 21 p. 1810. — Muut Ehrenstolpen mainitsemat kysymykset koskivat asiakirjojen luovuttamista Ruotsista y.m.s. RAUHALA, K. W., Suomen keskushallinnon järjestämisestä I, s. 336, muist. 4. NEVANLINNA, m.t. I, s. 86. — LEHTONEN, O. I., m.t. I, s. 20—21. — Hallituskonseljin määräämään verollepanoon ei ryhdytty, ja kysymys joutui uuteen vaiheeseen v:n 1810 rajanjärjestelyssä. — Ilmoitus hallituskonseljin toimenpiteistä meni kenraalikuvernöörin kirjelmän mukana toukok. 25 p. 1810 Speranskille. Vsv. asiak. 1810 n:o 42. — Kirkollisten olojen järjestämisestä vrt. s. 48 ja seur.

siin, sillä Tornion venäläinen komendantti oli esittänyt vaatimuksia passeihin nähden, joita käytännöllisistä syistä oli kuitenkin ollut hyvin vaikea tyydyttää, minkä johdosta Stromberg tahtoikin erikoisesti kiinnittää Suomen viranomaisten huomion tähän epäkohtaan.

Tämän lisäksi Norrbottenin läänin maaherra, vastattuaan muihinkin Ehrenstolpen tekemiin kysymyksiin — joista vielä mainittakoon rajaseudun siviilivirkamiesten edelliseltä vuodelta kannettavana olevaa palkkaa koskeva tiedustelu, mihin nähden Ruotsin hallitus oli sillä kannalla, että se oli suoritettava rajaseudulla lyhentämättömänä, vaikkakin osa siitä olisi kannettava vieraan valtion alueelta — otti vielä esille Tornionjoen lohenekalastusolot. Tästä asiasta Stromberg ilmoitti Ruotsin hallituksen olevan sitä mieltä, että kalastus oli pysyttävä entisten perusteiden varassa, kunnes siitä kenties sovittaisiin toisin rajanjärjestelyn yhteydessä.¹

Hallituskonseljin talousosasto, jossa Strombergin kirjelmässä mainitut seikat otettiin esille toukok. 21 p. 1810, ei nyt enää ryhtynyt määrittelemään kantaansa niihin nähden. Virkamiesten palkkaa ja tilusten käyttöä koskeviin kohtiin oli jo helmik. 21 p. annettu ohjeet. Muut kysymykset olivat hallituskonseljin mielipiteen mukaan senlaatuksia, että niitä oli oikeastaan käsiteltävä rajanjärjestelyn yhteydessä, minkä tähden niiden vuoksi oli ryhdyttävä diplomaattisiin neuvotteluihin Ruotsin kanssa. Hallituskonselji päättikin pyytää kenraalikuvernööriltä toimenpiteitä tässä tarkoituksessa. Asiaa koskevan hallituskonseljin kirjelmän toukok. 21 p:ltä 1810 kenraalikuvernööri saikin toukok. 21 p. 1810 v. l, mutta silloin oli jo käynyt ilmeiseksi, että rajanjärjestelytoimiin ryhdyttäisiin aivan läheisessä tulevaisuudessa, joten hallituskonseljin tekemä aloite jäi sillensä. Se on kuitenkin siinä suhteessa mielenkiintoi-

¹ Stromberg Ehrenstolpelle huhtik. 6 p. 1810. Oulun lääninhallitus hallituskonseljille huhtik. 27 p. 1810. KD. 63/139 v. 1810. — Strombergin kirjelmässä kosketeltiin myöskin kysymystä, oliko Ruotsista tuodut tavarat tullattava Tornion rajatullissa ennestään voimassa olevan maatullitaksan mukaan, josta Stromberg ilmoitti myöhemmin saavansa hallituksensa vastauksen. Lisäksi käsiteltiin kysymystä rajapitäjien sodan aikana suorittamien hankintojen tilityksistä. — Vrt. s. 102.

nen, että se osoittaa, ettei hallituskonselji aikonut jäädä passiiviseksi rajakysymysten järjestelyihin nähden, vaan että se tahtoi saada ainakin eräitä niistä huomioonotetuiksi rajaneuvotte- luissa.¹

Kaikilla edellä kerrotuilla rajapolitiikan alaan kuuluvilla toimilla oli vain väliaikaisten toimenpiteitten luonne. Rajaseudun olot jäivät rauhanteon ja rajanjärjestelyn väliseksi ajaksi rajakysymyksiin nähden tärkeimmissä kohdissa ennalleen. Mitä muuta edellä esitetyn lisäksi tehtiin niiden järjestämiseksi, selvitetään alempana. Mahdollista on, että se varsinkin Mannerheimin lausumana tunnettu ajatus, että Suomi oli Haminan rauhassa joutunut kärsimään huomattavia taloudellisia vaurioita Ruotsin hyödyksi, oli yleisestikin vallalla ja käänsi nyt hallituskonseljin huomion juuri tällaisiin seikkoihin, mikä vei sen tekemään rajanjärjestelyä silmällä pitäen ylempänä mainitun ehdotuksensa.²

3. Rajaseudun hallinnollisten, oikeudenhoidollisten ja kirkollisten olojen järjestelytoimet v. 1809—1810.

1. Kun Ruotsi Haminan rauhansopimuksessa luovutti Venäjän haltuun kaikki Tornion- ja Muonionjoen itäpuolella olevat seudut, joutui näin ollen Venäjän valtaan myöskin laajoja alueita, joita varsinaisesti ei luettu Suomeen kuuluviksi. Tästä seurasikin, että julkisoikeudellisten olojen järjestely näillä alueilla oli tehtävä, johon heti rauhanteon jälkeen oli ryhdyttävä, jotta hallinnon, oikeudenhoidon ja kirkollisen elämän alalla ei syntyisi keskeytystä ja siitä johtuvia haittoja. Vaikkakin seuraavassa esityksessä joudumme käsittelemään seikkoja, jotka hyvin voidaan lukea myöskin rajaseutupolitiikan alaan kuuluviksi, on niitä lyhyesti käsiteltävä sen vuoksi, että ne kuitenkin suoranaisesti johtuivat rajasta.

¹ Talousos. pöytäk. toukok. 21 p. 1810. — Hallituskonseljin kirjelmä kenraalikuvernöörille toukok. 21 p. 1810. Kkv./asiak. 1810 n:o 69. Kkv. Журналъ входящимъ дѣламъ Финляндскаго Генераль Губернатора за 1810 Годъ. n:o 62. Sen kohdalle on merkitty «къ свѣденію». Mitään toimenpiteitä ei seurannut.

² Lesch, viim. main. teos s. 103.

Aloitteen näiden olosuhteiden järjestämiseksi Ruotsin luovuttamassa osassa Länsipohjaa teki Barclay de Tolly, joka saatuansa tiedon rauhan lopullisesta solmiamisesta Haminaassa antoi syysk. 21/lokak. 3 p. 1809 valtuutuksen Oulun läänin maaherralle yhdistää väliaikaisesti Tornion kaupungin alueinensa sekä koko muunkin Venäjään liitetyn osan Länsipohjaa hallintonsa alaiseksi. Tämän Ehrenstolpe suorittikin ja määräsi samalla uuden alueen erikoiseksi kihlakunnaksi sekä nimitti siihen sekä kruununvoudin että henkikirjurin. Myöhemmin he saivat hallituskonseljilta nimityksen vakinaisiksi virkoihinsa. Alueen nimismiespiirien lukumäärä pysytettiin yhtä suurena kuin se ennenkin oli ollut ja onkin tämä toimenpide, huolimatta siitä, että useasta entisestä nimismiespiiristä toinen puoli oli jäänyt Ruotsin haltuun, ymmärrettävissä, sillä järjestyksen valvomisen vuoksi rajaseudulla oli nimismiehillä odotettavissa tavallista enemmän työtä.

Paitsi näitä väliaikaisiksi tarkoitettuja määräyksiä, ryhtyi Barclay de Tolly myöskin toimenpiteisiin kysymyksessä olevien olosuhteitten järjestämiseksi pysyväisellekin kannalle. Tämän hän katsoi paraiten olevan saavutettavissa siten, että sanotut alueet yhdistettäisiin Suomeen. Kirjelmässään marrask. 24 p. 1809 Speranskille, jossa Barclay de Tolly kertoi edellämainituista väliaikaisista toimenpiteistään¹, hän ehdotti, että koko alue valtakunnan rajan ja Oulun läänin rajan välillä, mukaan luettuna Tornion kaupunki, alistettaisiin Oulun läänin maaherran siviilihallinnon alle ja että se oikeudenhoidollisesti tulisi kuulumaan Vaasan hovioikeuden tuomiopiiriin ja kirkollisesti Turun hiippakuntaan. Joulukuun 30 p. 1809 annettu reskripti ratkaisikin kysymyksen myönteisesti.²

¹ Ehrenstolpen ilmoitus Tornion maistraatille rauhanteosta lokak. 11 p. 1809, jota seurasi jälj. Barclay de Tollyn kirjeestä syysk. 21/lokak. 3 p. 1809. Maaherran kirjeet 1807—1810. Tornion kaup. ark. — Barclay de Tollyn kertomus kirjeessään marrask. 24 p. 1809 Speranskille. Kkv. asiak. 1810 n:o 69. Vsv. asiak. 1809 n:o 48. — LEHTONEN, O. I., m.t. I, s. 28—29. — Länsipohjan hallinnollisesta ja kirkollisesta jaosta Ruotsin vallan lopussa vrt. TUNELD, Geographie, s. 154.

² Kkv. asiak. 1810 n:o 69. Vsv. asiak. 1809 n:o 48. — Barclay de Tolly hallituskonseljille tammik. 2/14 p. 1810. KD. 26/11 v. 1810. — Reskriptin saapumisesta plen. pöytäk. tammik. 15 p. 1810. — K. ju-

2. Barclay de Tollyn antamien, Oulun läänin hallinnollisia oloja koskevien määräysten sekä hänen edellämainitun aloitteensa lisäksi oli hallituskonseljikin ryhtynyt omasta puolestaan toimiin, jotka tarkoittivat sekä hallinnon että oikeudenhoidon ja kirkollisten olojen järjestämistä Länsipohjassa. Kun ilmoitus rauhanteosta oli saapunut ja rauhansopimuskirja esitettiin hallituskonseljin täysistunnossa marrask. 14 p. 1809, hallituskonselji kenraalikuvernöörin esityksestä päätti antaa julistuksen, että kysymyksessä olevat seudut siitä alkaen tulivat hallinnollisessa suhteessa kuulumaan Oulun lääniin, kirkollisessa Turun hiippakuntaan ja oikeudenhoidollisessa Vaasan hovioikeuden alle. Tämä päätös tuntuu siinä suhteessa odottamattomalta, että kenraalikuvernööri ei silloin vielä ollut tehnyt aikaisemmin mainittua aloitettansa näiden kysymysten ratkaisemisesta hallitsijalle eikä hän myöskään siis ollut saanut hallitsijan lupaa ja suostumusta toimenpiteeseen, mutta joka tapauksessa hallituskonselji päätti antaa kysymyksessä olevan julistuksen.

Tämän lisäksi hallituskonselji myöskin määräsi niistä lähimmistä toimista, joihin oli ryhdyttävä asian johdosta. Oulun läänin maaherra sai määräyksen ensi tilassa ryhtyä toimenpiteisiin, jotta uskollisuudenvala kysymyksessä olevalla alueella vannotaan uudelle hallitsijalle. Myöskin hänen oli tehtävä esitys hallinnon järjestämisestä lääniin liitetyssä uudessa osassa. Vaasan hovioikeuden oli valmistettava ehdotus oikeudenhoidollisten olojen järjestämisestä, mitä varten asianomaisten mielipide oli saatava selville. Vihdoin oli Turun tuomiokapitulin myöskin saatava ilmoitus siitä, että rajaseudun seurakunnat nyt kuuluivat Turun hiippakuntaan.¹

Näistä järjestelytoimista, jotka luonteeltansa kuuluivat maamme sisäisten olojen järjestelyyn, joutui rajapolitiikan piiriin ainoastaan kysymys kirkollisten olojen järjestämisestä rajaseudulla. Kuitenkin on oikeudenhoidollistenkin olojen järjestelyssä otettava varteen tältäkin kannalta eräitä puolia, joidenka

listuksella huhtik. 25 p. 1838 lakkautettiin Tornion kihlakunta ja siihen kuuluneet alueet jaettiin Kemin ja Lapinmaan kihlakuntien kesken. Samling af placater etc. VII, s. 319—322, eritt. s. 321.

¹ Plen. pöytäk. marrask. 14 p. 1809. Kysymyksessä oleva julistus painettu Samling af placater etc. I, s. 51. — Vrt. s. 47.

vuoksi näihin järjestelytoimiin on tarpeellisissa kohdissa kiinnitettävä huomiota.

Vaasan hovioikeus, joka saamansa käskyn mukaisesti oli ryhtynyt toimenpiteisiin oikeudenhoidon väliaikaiseksi järjestämiseksi Länsipohjassa ja sen mukana Suomeen liitetyssä Lapissa, lähetti myöskin aikanaan hallituskonseljille esityksen oikeudenhoidollisten olojen lopullisesta järjestämisestä nyt kysymyksessä olevissa seuduissa. Tämä esitys, jonka mukaan näistä alueista oli muodostettava erityinen Tornion tuomiokunta, jätti kokonansa huomiotta Lapin oikeudenhoidolliset, erikoiset olosuhteet, nimittäin ne, jotka perustuivat v. 1751 tehtyyn Strömstadin sopimukseen, ja käsitteli ainoastaan varsinaisen kihlakunnanoikeuden ja laamannioikeuden järjestämistä. Kun nyt ei ollenkaan kiinnitetty huomiota siihen seikkaan, missä määrin eräitä edellämainitun sopimuksen säännöksiä tuomioistuimista edelleenkin oli katsottava voimassa oleviksi, jäi jo heti uuden valtakauden alusta alkaen teoriassa ratkaisematta eräs kysymys, joka sittemmin Norjan-vastaisten rajaa koskevien seikkojen yhteydessä oli muodostuva riitakysymykseksi. Kunink. kirjeen mukaan Svean hovioikeudelle maalisk. 2 p. 1752 oli valtakunnan alueella asuvien lappalaisten sellaiset oikeudellista käsittelyä vaativat asiat, jotka koskivat heidän muuttojansa tai niitä paikkoja, joihin he halusivat asettua, hukkaan joutuneita poroja, tappeluja, saamisia, jotka eivät nousseet suuremmiksi kuin 12 talaria hopeassa, kaikki perintöasiat tai muut asiat, jotka koskivat heidän erikoisia olojansa, ratkaistava tuomioistuimessa, jonka puheenjohtajana oli nimismies ja jäsenenä kaksi lautamiestä. Ellei tämän tuomioistuimen päätöksiin tyydytty, voitiin niihin hakea muutosta kihlakunnanoikeudessa. Jos tällaisissa riidoissa asiallisista toinen oli vieraan maan alamainen, jona kirjelmä, joka nojasi Strömstadin sopimuksen art. 7:ään, edellytti Norjan lappalaista, oli nimismiehen johtamaan tuomioistuimeen ennen mainittujen jäsenten lisäksi vielä otettava kaksi lautamiestä vastaajan kotimaasta, minkä ohessa myöskin vastaajan kotimaan nimismiehen piti saada olla läsnä-oikeuden istunnossa puolustamassa häntä sekä yleensäkin valvomassa hänen etujaan. Tämän kansainvälisesti kokoonpannun tuomioistuimen päätöksiin oli haettava muutos

joko kihlakunnanoikeudessa tai Norjan vastaavassa höijerättissä. Koska kihlakunnanoikeus oli alioikeutena maalla, olisi tämän vuoksi ollut paikallaan Lappia koskevia oikeudenhoidollisia oloja järjestettäessä, että edellämainitusta tuomioistuintesta ja ennen kaikkea siitä, olivatko sitä koskevat säännökset nyt uusissakin olosuhteissa katsottavat voimassa oleviksi vai eikö, olisi lausuttu jotakin. Nyt ei kuitenkaan koko tähän kysymykseen kiinnitetty minkäänlaista huomiota, ja tie jäi avoimeksi erilaisille mielipiteille Suomessakin siitä, miten oikeudenkäynti Lapin rajaseudulla eräissä asioissa olisi järjestettävä ja mitä oli katsottava vanhastaan sovituksi.¹

Mitä Vaasan hovioikeuden toimenpiteisiin oikeudenhoidon vakinaiseksi järjestämiseksi uudella rajaseudulla muuten tulee, hovioikeus kääntyi saamansa käskyn mukaisesti asiassa lausunnon saamista varten Oulun läänin maaherran puoleen, jonka vastaus v:n 1810 huhtikuun 4 p:ltä sisälsi sekä hänen oman lausuntonsa että myöskin asianomaisen kihlakunnantuomarin, jonka hoidettavana näiden uusien alueiden oikeudenhoito oli, ja paikallisen väestön mielipiteet. Näiden perustuksella maaherra kannatti uuden tuomiokunnan perustamista rajaseudulle. Syynä tähän oli, paitsi tavattoman pitkät käräjämatkat, jotka eivät sallineet kärjäkuntien luvun vähentämistä,

¹ Lapin tuomioistuimia koskevat kirjelmät vrt. FLINTBERG, IV, s. 239 ja seur. Näiden kysymysten lähempi selvitys tapahtuu sopivimmin Norjan-vastaisen rajan rajakysymyksiä koskevan esityksen yhteydessä. Mainittakoon ainoastaan, että kysymyksessä oleva kansainvälinen tuomioistuin ei tiettävästi kokoontunut koskaan, joten siitä johtuneet erimielisyydet olivat oikeastaan teoreettista laatua. Kts. tästä Suomen edustajien Lagerborgin ja Ekströmin promemoriaa Turussa v. 1839—40 pidetyn konferenssin johdosta, jolloin Norjan rajakysymykset olivat olleet esillä neuvotteluissa. Vsv. asiak. 1840 n:o 27—28 liitteet, s. 454 ja seur. Vrt. FELLMAN, ISAK, Handlingar och uppsatser angående Finska Lappmarken och Lapparne III, s. 422. PALMSTIERNAN, C. F., Sverige, Ryssland och England 1833—1855, s. 221 ja seur. SARVA, GUNNAR, Suomen ja Norjan välisen rajan sulkeminen v. 1852, H. aikak. 1920, s. 1—29. Kysymyksessä olevan kunink. kirjeen Svean hovioikeudelle maalisk. 2 p. 1752 katsottiin myöhemmin meillä olevan edelleenkin voimassa, sillä se julkaistiin m.m. v. 1869 komiteanmietinnössä Samling af sådana lagbud och författningar, som angå Kronolänsmäns tjenstealiganden och hvad dermed sammanhänger, s. 86.

myöskin se, että alueen liittämistä Kemin tuomiokuntaan ei voitu ajatella, koska työtaakka silloin tulisi kysymyksessä olevalle kihlakunnantuomarille aivan ylivoimaiseksi. Uudella rajaseudulla odotettavissa oleva rikosasioitten lisääntyminen antaisi uuden tuomiokunnan tuomarille kyllä tarpeeksi työtä, ja palkkausolojen järjestämiseksi hovioikeus, joka yhtyi Ehrenstolpen esityksiin, ehdotti, että koska käräjäkestitys oli pienempi kuin muissa Suomen tuomiokunnissa, tuomarille olisi maksettava suurempi korvaus valtion varoista sen vuoksi, että hän ei tulisi saamaan käräjäkappoja viljassa, kuten muualla Suomessa, vaan rahassa Länsipohjassa voimassa olevan suoritus-tavan mukaan. Hallituskonselji, joka myöskin yhtyi uuden tuomiokunnan perustamishankkeeseen, harkitsikin oikeaksi, että kihlakunnantuomarille oli valtionvaroista suoritettava erityinen lisäpalkka. Tuloksena oli, että uusi tuomiokunta perustettiin rajaseudulle ja lisäpalkka myönnettiin kihlakunnantuomarille.¹

¹ Vaasan hovioikeuden kirjelmä huhtik. 22 p. 1811 liitteineen. KD. 9/94 v. 1811, yhdist. KD. 245/47 v. 1811. — Plen. pöytäk. kesäk. 11 p. 1811. — Konseljin alistus kesäk. 11 p. 1811 seurasi Steinheilin kirjettä Speranskille heinäk. 14 p. 1811. Reskripti syysk. 17 p. 1811 Steinheilille. Vsv. asiak. 1811 n:o 101. Kkv. asiak. 1811 n:o 142. — Steinheil ilmoitti päätöksestä konseljille syysk. 30 p. 1811. Kkv. asiak. 1811 n:o 142. KD. 245/47 1811. — TEGENGREN, ERNST; Bidrag till domstolarne i Finland historia, JFT. 1900, s. 38—39. ANTHONI, ERIC, De västerbottniska områdenas förening med Finland, Ht.f.F. 1922, s. 2—5. Ruotsissa suoritettiin käräjäkestitys rahassa, 6 äyriä ruokakunnalta, savulta tai taloudelta, Suomessa maksettiin vero viljassa, 4 kappa samoin perustein kuin Ruotsissa, mikä oli raha-arvoltaan enemmän kuin ruotsalaisten suorittama vero. Ruotsissa kihlakunnantuomareilla oli virkatalot, Suomessa oli näitä vain jokunen ja saivat tuomarit täällä erityisen korvauksen sen vuoksi. RABENIUS, LARS GEORG, Lärobok i Svenska Kameral-Lagfarenheten II, s. 62—63. BONSDORFF, JOHAN GABRIEL v., m.t. I, s. 84 ja seur., II, s. 789 ja seur. — Käsitys tuomioistuinten työn lisääntymisestä rajaseudulla osoittautui ainakin osaksi oikeaksi. Vertailun suorittaminen olosuhteisiin ennen sotaa on tosin vaikea, koska käräjäkunnat rauhanteon jälkeen eivät olleet yhtä suuria kuin sitä ennen. Asian valaisemiseksi esitettäköön kuitenkin seuraavat tiedot: Alatornion käräjäkunnassa oli v. 1804 vireillä asioita kaikkiaan 756, v. 1805 oli lukumäärä 596, mutta v. 1811, jolloin toinen puoli käräjäkunnasta kuului Ruotsiin, oli vireillä asioita 1210. V. 1812 oli vastaava luku

Oikeudenhoidon järjestäminen rajaseudulla oli näin saatettu loppuun. Muutaman vuoden kuluttua tämän jälkeen sukelsi kuitenkin esille kysymys sekä Tornion tuomiokunnan tuomarin että Vaasan ja Oulun laamannikunnan laamannin palkkauksesta, jolloin myöskin kysymys Länsipohjan erikoisten olojen säilyttämisestä tämän asian yhteydessä tuli ratkaistavaksi Haminan rauhansopimuksen art. VI:n perustuksella.

Vuonna 1814 jättivät edellämainitut virkamiehet Oulun läänin maaherralle anomuksen, jossa he pyysivät tämän toimenpidettä, jotta Länsipohjaan ennen kuuluneet osat Ala- ja Ylitornion sekä Karungin ja Muonionniskan pitäjiä saatettaisiin samaan asemaan muun Suomen kanssa siinä suhteessa, että näissäkin pitäjissä käräjäjyvät v:n 1813 alusta alkaen määrättäisiin suoritettaviksi viljassa. Maaherra kuitenkin hylkäsi anomuksen sillä perustuksella, että kihlakunnantuomarille suoritettiin vuosittain 500 hopearuplaa julkisista varoista juuri korvauksena siitä, että kysymyksessä olevien pitäjien väestöt maksoivat mainitun veron rahassa. Sitä vastoin maaherra suostui laamannin anomukseen, perustellen päätöstänsä sillä, että koska kysymyksessä olevien pitäjien asukkaat nauttivat Länsipohjan muuhun Suomeen tapahtuneen yhdistämisen jälkeen samoja oikeuksia kuin maan muutkin asukkaat, heidän myöskin sen vuoksi oli yhtäläisesti otettava osaa virkamiesten palkkaukseen. Tämän mukaan laamannille suoritettava käräjäkestitys Tornion kihlakuntaan kuuluvissa pitäjissä, paitsi Lappia, jossa oli voimassa omat säännöksensä, määrättiin suoritettavaksi viljassa.

759 ja v. 1813 oli se 740. Missä määrin ne jakautuivat siviili- ja rikosasioitten kesken, ei käy ilmi käyttämästäni lähteestä, mutta ilmenee esitetyistä tiedoista kuitenkin, että seudun jouduttua rajaseuduksi, huomattava nousu vireillä olevissa asioissa joka tapauksessa oli tapahtunut. Vsv. asiak. 1815 G.G. n:o 226. — TEGENGREN, m.t. s. 32—72, eritt. s. 38—39 ja s. 115—157, eritt. s. 135. — Jako tuomiokuntiin muutettiin k.kirjelmällä tammik. 14 p. 1847, jolloin perustettiin Lapin tuomiokunta. Vrt. Samling af bref V, s. 160—163. Kysymyksistä lähemmin tutkimukseni Norjan-vastaista rajaa koskevassa osassa. — Laamannin-käräjät määrättiin yhä edelleenkin istuttaviksi Oulussa. Vrt. k.kirjelmää Vaasan hovioikeudelle huhtik. 9 p. 1832. Samling af bref III, s. 349—350. Samling af placater etc. VI, s. 256—259.

Suoritusviljaksi tuli ohra ja suoritusperustaksi vanha määrä eli kappa savulta.

Sekä kihlakunnantuomari, jonka anomus oli tullut hylätyksi, että kysymyksessä olevien pitäjien asukkaat, joille nyt oli määrätty uusi veronmaksutapa, hakivat kuitenkin muutosta maaherran päätökseen. Hallituskonselji asettui sille kannalle, että koska Haminan rauhankirjan art. VI takasi Ruotsista eroitetuille alueille niiden entiset etuoikeudet ja koska Länsipohjassa käräjäkestitys oli aikaisemmin suoritettu rahassa, seudun asukkailta näin ollen ei voitu riistää tätä oikeutta, minkä vuoksi maaherran päätös kumottiin. Kun kuitenkin Vaasan ja Oulun laamannikunnan laamanni sen johdosta, että nämä alueet oli liitetty hänen hallussaan olevaan laamannikuntaan, oli joutunut entistä suuremman työtaakan alle, harkitsi hallituskonselji kohtuulliseksi, että hänelle tämän vuoksi suoritettaisiin valtion varoista korvausta 150 hopearuplaa vuodessa v:n 1810 alusta lukien. Hallitsija hyväksyikin mainitun esityksen, korottamalla kuitenkin korvausmäärän 300 hopearuplaan.¹

Muiden Suomessa voimassa olleiden lakien ja asetusten vaikutuksen ulottamiseen Länsipohjaan kuuluneisiin pitäjiin ei tässä yhteydessä ole syytä lähemmin puuttua.²

3. Joskin Suomeen liitettyjen Länsipohjan alueitten hallinnollisten ja oikeudenhoidollisten olojen järjestäminen vaati vain sisäpolitiikan alaan kuuluvia toimia, muodostui rajaseudun kirkollisten olojen saattaminen uusien olosuhteitten vaatimalle kannalle tehtäväksi, joka yhtä kaikki johti myöskin kansain-

¹ Reskripti annettiin toukok. 24 p. 1816. Vsv. asiak. 1815 G.G. n:o 226. Kkv. asiak. 1815 n:o 129. KD. 44/161 v. 1815. — Vrt. s. 33, muist 1.

² Niinpä muutettiin uutistilojen ja autiotilojen verollepanon perusteet Länsipohjaan kuuluneissa pitäjissä yhdenmukaisiksi Pohjanmaan kanssa. Vrt. k. kirj. tammik. 31 p. 1814. Samling af bref I, s. 98—100. GYLDÉN, CLAËS WILHELM, Samling Af Författningar rörande Landtmäteriet, s. 702—704. Länsipohjaan kuuluneiden pitäjien kysymyksessä ollut oikeus säilytettiin huolimatta asetuksesta huhtik. 12 p:ltä 1858, joka koski m.m. käräjäkestityksen suorittamista Suomessa. K. kirj. helmik. 14 p. 1859. Samling af bref VI, s. 429. Samling af sådana lagbud och författningar, som angå Kronolänsmäns tjenstsäligganden och hvad dermed sammanhänger, s. 611.

yälistä laatua olevien kysymysten ratkaisuun. Tiesihän rajaseudulla ennestään vallitsevaan järjestykseen puuttuminen huomattavien taloudellisten kokonaisuuksien muuttamista, jota muissa järjestelytoimissa ei erikoisemmin ollut tarvinnut pitää silmällä. Kun lisäksi kysymyksen luonteesta seurasi, että muutoksien toimeenpanosta johtuvien mahdollisten kustannusten kantaminen riippui rajaseudun väestön taloudellisesta suorituskyvystä, onkin ymmärrettävissä, että kirkollisten olojen järjestämisessä voitiin joutua kysymysten eteen, joissa ei niin helposti kuin hallintoa ja oikeudenhoitoa koskevissa järjestelytoimissa voitu päästä tyydyttävään tulokseen.

Venäläisen valloitusjoukon vielä viiptyessä Tornionjoki-laaksossa, Ylitornion seurakunnan papisto tiedusteli kenraali Kamenskilta, miten papiston oli suhtauduttava niihin seurakunnan osiin, jotka Haminan rauhassa olivat joutuneet pois Ruotsin hallusta. Vastauksessaan mainittuun tiedusteluun Kamenski antoi papistolle nimenomaisen määräyksen, että entiset olot olivat jäävät voimaan aina rajankäyntiin asti, ja tämän käskyn mukaisesti asianomainen papisto hoitikin seurakuntiaan.¹ Huolimatta tästä määräyksestä ei kuitenkaan voida katsoa tarpeettomaksi maaherra Ehrenstolpen jo aikaisemmin mainittua, maaherra Strombergille osoittamaa tiedustelua, joka koski myöskin kirkollisten olojen tulevaa järjestelyä rajaseudulla, sillä olihan kenraali Kamenskin antama edellämäinittu ohje vain yksipuolinen käsky, jota rauhän solmiamisen jälkeen ei Ruotsin enempää kuin Suomenkaan viranomaisten tarvinnut noudattaa.²

Jo ennen Länsipohjan yhdistämistä kirkollisessa suhteessa Turun hiippakuntaan oli Turun tuomiokapituli ryhtynyt eräisiin kirkollishallinnollisiin toimiin rajaseudulla. Niinpä se oli antanut määräyksen erään viran hoitamisesta ja myöskin ryhtynyt ottamaan selvää kirkollisista olosuhteista siellä.³

¹ Sal. Antman Castrénille jouluk. 7 p. 1809. Saap. kirj. 1804—1815. Kemin Irov. ark.

² Vrt. s. 34 ja seur.

³ ANTHONI, m.t. s. 5—6. — Turun tuomiokapituli Castrénille jouluk. 7 p. 1808. Saap. kirj. 1804—1815. Kemin Irov. ark.

Lähimpänä kirkollisena hallintomiehenä pohjan perillä oli tähän aikaan Kemin kirkkoherra, Kemin lääninrovastikunnan esimies Matthias Castrén, jossa tavallista syvempään ja laajempaan sivistyneisyyteen yhtyi huomattava kirkollishallinnollinen kokemus, saavutettu lääninrovastikunnan jo vuosia jatkuneessa hoidossa. Hän oli erinomainen pohjoisimman Suomen tuntija, sillä tultuaan lääninrovastiksi v. 1791 hän oli lukuisilla lääninrovastikuntaansa tekemillään matkoilla perin pohjin tutustunut sen erikoisiin oloihin. Säätöveljiensä keskuudessa hänellä myöskin oli huomattu asema. Niinpä hän oli yhtenä papiston edustajista ollut suomalaisen lähetyskunnan jäsenenä v. 1808 Pietarissa. Kun hän Suomen erotessa Ruotsista vielä oli täysissä miehuuden voimissa, hän saattoi käyttää koko tarmonsia niissä toimissa, joihin hän asemansa vuoksi joutui.¹

Virallisen ilmoituksen Haminan rauhasta sai Castrén Ehrenstolpen kirjelmässä lokak. 7 p. 1809, jossa ilmoitettiin rauhansopimuksen ehdoista ja joka kuulutettiin lokak. 15 p. 1809 Kemin kirkossa.² Vähän myöhemmin, kirjeessään marrask. 1 p. 1809 ilmoitti myöskin Turun tuomiokapituli Castrénille rauhasta, ja siinä mainittiin lisäksi, että Ruotsin luovuttamat osat Länsipohjaa tulevat vastaisuudessa myöskin kuulumaan Turun hiippakuntaan ja Kemin lääninrovastikuntaan. Koska tuomiokapitulilla ei ollut sen tarvitsemia tietoja seutukunnan papeista, koulun opettajista eikä muista kirkollisista viranomaisista, pyydettiin Castrénia lähettämään ne tuomiokapitulille yhdessä seurakuntien yleisiä oloja koskevien tietojen kanssa.³ Kirjelmän johdosta Castrén kääntyi Alatornion, Karl Kustavin, Ylitornion ja Enontekiön papiston puoleen kiertokirjeellä, jossa vaadittiin,

¹ Castrén oli syntynyt v. 1764, kuoli v. 1845. STRANDBERG, CARL HENRIK, Åbo stifts herdaminne II, s. 232. CEDERBERG, A. R., Matthias Castrén, Svenskt biografiskt lexikon VII, s. 673—675. RUUTH, M., Mattias Castrén, Kansallinen elämäkerrasto I, s. 387—388. Hänen nekrologiansa sisälsi Helsingfors Tidningar 1845 n:o 53, josta se lainattiin Maamiehen Ystävään 1845 n:o 42. Castrénin kertomus suomalaisesta lähetyskunnasta. Saap. kirj. 1804—1815. Kemin lrov. ark.

² Ehrenstolpe Castrénille lokak. 7 p. 1809. Saap. kirj. 1804—1815. Kemin lrov. ark.

³ Turun tuomiokapituli Castrénille marrask. 1 p. 1809. Saap. kirj. 1804—1815. Kemin lrov. ark.

paitsi tarkkoja henkilötietoja papistosta ja muusta kirkollisesta virkamieskunnasta, myöskin selvitykset seurakuntien suuruudesta ja tiedot, millä puolella Tornionjokea papiston virkatalot sijaitsivat.¹ Vastaukset näihin tiedusteluihin saapuivatkin Castrénille v:n 1809 lopussa ja v:n 1810 alussa.²

Pian tuli Castrénille myöskin ilmoitus siitä, että Länsipohjaan kuuluneet osat Ruotsin Haminan rauhassa luovuttamista alueista olivat liitetyt kirkollisesti Turun hiippakuntaan. Turun tuomiokapitulin kirjelmässä jouluk. 6 p. 1809, joka sisälsi edellämäinitun tiedon, ilmoitettiin myöskin, että tuomiokapituli oli saanut tehtäväkseen ryhtyä niihin toimenpiteisiin, joihin kirkollisten olojen järjestämiseksi rajaseudulla oli käytävä. Tämän vuoksi Castrénin oli eri seurakunnissa pidettävissä kirkonkokouksissa otettava selvä seurakuntalaisten mielipiteistä tämän kysymyksen suhteen ja yhdessä maaherran kanssa valmistettava lausunto asiasta. Samalla huomautettiin Castrénille vielä, että hänen oli vaadittava kysymykseen tulevista seurakunnista myöskin kuolleisuustaulukot ja muut yhteenvedot.³ Ehrenstolpelta saamansa kehoituksen mukaan Castrén sitten määräsi edellämäinittua tarkoitusta varten kokoukset pidettäväksi rajaseudulla.⁴

Castrén sekä lääninsihteerit J. Snellman pitivät sittemmin

¹ Castrénin kiertokirje marrask. 24 p. 1809 Alatornion, Karl Kustavin, Ylitornion ja Enontekiön papistolle. Saap. kirj. 1804—1815. Kemin lrov. ark.

² A. Forsell Castrénille jouluk. 1 p. 1809 Tornion, Sal. Antman jouluk. 7 p. 1809 Ylitornion, Matth. Kohlström jouluk. 12 p. 1809 Enontekiöstä, Joh. Fr. Rosenlund tammik. 24 p. 1810 Karl Kustavista. Saap. kirj. 1804—1815. Kemin lrov. ark.

³ Turun tuomiokapituli Castrénille jouluk. 6 p. 1809. Saap. kirj. 1804—1815. Kemin lrov. ark. — Kuolleisuustaulut ovat Länsipohjaan kuuluneista seurakunnista v:sta 1809 alkaen Kemin maaseurak. kirkonarkistossa asiak. 18, 4. — Mainittakoon, että ainoastaan Tornion koulumestari Joh. Sunder luopui toimestaan rauhan jälkeen, koska hän arveli, että hänellä oli »paremmat tulevaisuudentoiveet Ruotsin puolella». Sunder Castrénille Luulaja tammik. 25 p. 1810. Saap. kirj. 1804—1815. Kemin lrov. ark.

⁴ Ehrenstolpe Castrénille jouluk. 27 p. 1809 Turun tuomiokapitulin hänelle jouluk. 6 p. 1809 lähettämän kirjelmän johdosta. Saap. kirj. 1804—1815. Kemin lrov. ark.

pitäjänkokouksia rajapitäjissä väestön sekä paikallisen papiston ja opettajiston mielipiteitten kuulemista varten. Helmi-kuun 3 p. 1810 Alatorniassa, s.k. 4 p. Karungissa ja 6 p. Ylitorniossa pidettyjen kokousten pöytäkirjat antavat varsin valaisevan kuvan näistä mielipiteistä ja mielialoista.¹ Ajatus valtakunnan uuden rajan jakamien pitäjen eri osien eroittamisesta toisistaan eri seurakunniksi kohtasi näissä kokouksissa aivan yleistä vastustusta. Osaksi tämä johtui siitä, että pelättiin uusia, tällaisesta toimenpiteestä välttämättömästi koituvia menoja, osittain katsottiin, että Suomen puolelle muodostettaviksi tulevat uudet seurakunnat tulisivat muodoltaan epämukaviksi, osittain viitattiin siihenkin, että koska eräistä talouselämän alaan kuuluvista olosuhteista riippuen entistä läheistä yhteyttä kuitenkin, huolimatta valtakunnan rajasta, edelleenkin tulisi jatkumaan, kirkollisellakaan alalla ei olisi syytä ryhtyä eroittamaan näitä vanhojen seurakuntien nyt eri valtioihin kuuluvia osia toisistaan. Viimeksimainittua näkökohtaa painostettiin varsinkin Alatorniassa, jossa selitettiin, että koska paikkakunnalla maan omistusolot olivat sellaiset, että eri valtakuntien alamaisiksi joutuneiden maanomistajien tiluksia oli kumpaisellakin puolella rajaa, näiden seutujen asukkaiden oli joka tapauksessa edelleenkin oltava läheisessä kosketuksessa toistensa kanssa. Lohenkalastus Tornionjoessa oli niin ikään yhteinen, mikä tietysti osaltaan lisäsi yhteenkuuluvaisuutta. Pitäjän Ruotsin puoleisen osan väestö ilmoitti anovansa hallitukseltaan lupaa edelleenkin saada pysyä yhtenä seurakuntana rajan toiselle puolelle joutuneen pitäjän osan kanssa. Karunkilaiset huomauttivat siitä, että asutus oli ryhmittynyt aivan pitkin Tornionjoen vartta, joten, jos pitäjä nyt jaettaisiin, siitä tulisi muodoltaan kapea ja pitkä. Lisäksi mainittiin täällä vielä siitäkin, että pitäjään oli v. 1796 rakennettu uusi kirkko, joka ei vielä ollut aivan valmis, joten väestö ei nyt mitenkään jaksaisi kantaa niitä rasituksia, mitä uuden kirkon rakentaminen pitäjän Suomen puoleiseen osaan tuottaisi sille. Ylitorniossa myöskin tuotiin esille samoja näkökohtia kuin edellämämainituissa

¹ Pitäjänkokousten pöytäkirjat KD. 165/63 v. 1810. — ANTHONI, m. t. s. 6.

pitäjänkokouksissa, minkä lisäksi vielä huomautettiin, että kulkutiet olivat rajaseudulla sellaiset, että jos pitäjän eri osat eroitettaisiin toisistaan, liikenne kävisi aivan mahdottomaksi. Snellmanin ja Castrénin toimittamista laskelmista kävi selville, että Alatornion pitäjässä tuli pitäjän Suomeen liitetyn osan osalle $66 \frac{5}{12}$ manttaalia, 305 talonsavua ja 39 uutistilaa, vastaavien lukujen ollessa Ruotsin haltuun jääneessä osassa $27 \frac{43}{96}$, 132 ja 6. Karungissa oli Suomeen kuuluvassa osassa pitäjää $10 \frac{29}{48}$ manttaalia, 77 talonsavua ja 16 uutistilaa, ja Ruotsin osassa vastaavasti $18 \frac{2}{3}$, 102 ja 26. Ylitorniossa kappeleineen kuului pitäjältä Suomeen $42 \frac{7}{96}$ manttaalia, 287 talonsavua ja 61 uutistilaa, Ruotsiin $45 \frac{43}{96}$, 312 ja 93. Nämä numerot edessään sekä huomioonottaen väestön esittämät vastaväitteet entisten seurakuntien suunniteltua jakamista vastaan myöskin Castrén ja maaherran valtuutettu taipuivat lausunnossaan kannattamaan kysymyksessä olevien seurakuntien entisen yhteyden säilyttämistä.¹

Turun tuomiokapituli, jossa kysymys tuli käsiteltäväksi toukok. 9 p. 1810, ilmoitti antamassaan lausunnossa aluksi, että sillä ei ollut omakohtaista paikallisten olojen tuntemusta. Kuitenkin se katsoi olevansa pakoitettu puoltamaan seurakuntien anomusta entisten seurakuntien säilyttämiseksi kirkollisten olojen pohjana, joten tuomiokapitulin mielipiteen mukaan olosuhteet, huolimatta uudesta rajalinjasta, näillä seuduilla oli jätettävä muuttumattomiksi. Näin ollen täällä olisi, samoin kuin entisen valtakunnan rajan varrella Savossa oli ollut asianlaita, vältettävä tässä suhteessa uudistuksia.² Mistä johtui, että tuomiokapituli ei kiinnittänyt huomiota niihin vaikeuksiin, joihin juuri Savossa oli Turun rauhan jälkeen vallinneiden olojen vuoksi rajaa lähellä olevissa seurakunnissa jouduttu, ei ole pääteltävissä, vaikkakin Tornionjokilaakson seurakuntien pitäjänkokouksissaan antamat

¹ Rajaseudun seurakuntien oloista Ruotsin vallan lopulla kts. GRAPE, E. J., Utkast till Beskrifning öfver Enontekis Sokn i Torneå Lappmark, Kongl. Svenska Vetenskaps Academiens Nya Handlingar 1803—1804, s. 218—219. TUNELD, Geographie, s. 174 ja seur. AIRAS, KAARLO, Kirkollista elämää ja hengellisiä liikkeitä Tornionjokilaakson alaosilla 1675—1809, s. 260 ja seur.

² Turun tuomiokapitulin lausunto toukok. 9 p. 1810. KD. 165/63 v. 1810.

lausunnot perusteluineen ja niistä varsinkin ne, joissa viitattiin toisaalta uuden järjestelyn tuottamiin moniin rasituksiin, toisaalta seutukunnan köyhiin oloihin, sisälsivät epäilemättä näkökohtia, joita ei käynyt sivuuttaminen, vaikkakin Haminan rauhansopimuksen säännösten henki viittasi päinvastaiseen ratkaisuun kirkollistenkin olojen järjestelyssä rajaseudulla.

Hallituskonseljissa käsiteltiin kysymystä ensin talousosaston istunnossa kesäk. 20 p. 1810. Kirkollisasiaintoimituskunta asetui tuomiokapitulin lausuntoon nähden aivan vastakkaiselle kannalle, ja tämä tuli hallituskonseljin täysistunnonkin mielipiteeksi. Lausunnossaan toimituskunta tosin myönsi, että seurakuntien eri osien eroittaminen toisistaan oli tuova mukanaan joukon vaikeuksia, varsinkin siihen nähden, että uusien kirkkojen rakentamisesta olisi aluksi paljon kuluja ja että palkat nyt muodostettavissa uusissa seurakunnissa tulisivat kovin pieniksi. Toisaalta olisi kuitenkin seurakuntien eri osien eroittamisesta toisistaan odotettavissa siksi paljon etuja, että siihen joka tapauksessa olisi ryhdyttävä. Lausunnossa huomautettiin siitä vaikeasta asemasta, mihin paikkakunnan papisto joutui, jos seurakunta kuului kahteen eri valtioon. Papinhan oli useasti asemansa vuoksi edistettävä hallitsijan käskyjen toteuttamista ei vain taloudellisissa, vaan myöskin valtiollista laatua olevissa kysymyksissä. Seurakuntien kannalta ei olisi hyvä, jos samassa kirkossa jouduttaisiin rukoilemaan eri valtioitten esivallan puolesta, sillä seurakunnan jäsenten toisilleen vastakkaisista valtiollisista mielipiteistä ja pyrkimyksistä olisi tällöin seurauksena, että koko toimitus helposti kuivuisi pelkäksi muodollisuudeksi. Kun tämän lisäksi paraikaa oli eräitä rajaseudun seurakuntien papinvirkoja avoinna ja odotettavissa oli, että ainakin yksi vielä niiden lisäksi oli joutuva avoimeksi, olisi käsillä oleva ajankohta erikoisen sopiva seurakunnallisten jakojen toimeenpanemiseen. Vielä huomautettiin lausunnossa, että ne kokemukset, joita papis-tolla oli aikaisemmista tämänkaltaisista oloista, eivät olleet täysin verrattavissa nykyisiin, eivätkä ennen tehdyt, kysymyksessä olevia seikkoja koskevat muistot suinkaan olleet kaikkein valoisimpia. — Asian käsittely lykättiin sitten ja asiakirjat annettiin hallituskonseljin jäsenille, jotta näillä olisi tilaisuus perehtyä lähemmin kysymykseen.

Kun hallituskonseljin talousosasto kesäk. 27 p. uudelleen otti kysymyksen esille, siirsi se sen käsittelyn hallituskonseljin täysistuntoon. Siellä kysymys joutuikin ratkaistavaksi jo samana päivänä. Täysistunnon kanta oli, niinkuin edellä jo on viitattu, sama kuin hallituskonseljin talousosastossa esitetty kanta itse pääkysymykseen nähden. Täysistunnossa katsottiin tämän lisäksi tarpeelliseksi, että siinä tapauksessa, että hallitsija suostuisi hallituskonseljin anomukseen seurakuntien eri valtioihin kuuluvien osien eroittamisesta toisistaan, siihen nähden, että kysymys välttämättä nyt oli joutuva kansainvälisten neuvotte- lujen piiriin, määrättäisiin joku pappismies pian alkavissa rajan- järjestelyneuvotteluissa avustamaan Venäjän valtuutettuja nii- den kysymysten käsittelyssä, jotka koskivat perusteiden mää- räämistä sen osan suuruudesta, mikä seurakuntien yhteistä omai- suutta jaettaessa oli suoritettava seurakuntien eri osien välillä. Tälle kirkonmiehelle oli annettava myöskin tehtäväksi suun- nitelman laatiminen kirkollisten olojen järjestämisestä Suomeen liitetyissä, Länsipohjaan kuuluneissa seurakuntien osissa.¹

Näin oli tämä kysymys saanut ratkaisun, joka oli täysin vas- takkainen niihin toivomuksiin nähden, joita rajaseudun väestö oli siitä lausunut ja johon Turun tuomiokapitulikin oli yhtynyt. Hallituskonseljin päättämä, hallitsijalle osoitettu alistus oli epäi- lemättä sopusoinnussa sen mielialan kanssa, joka Venäjän joh- tavissa piireissä Suomen ja Ruotsin toisistaan eroittamisesta oli vallalla. Se oli myöskin varsin luonnollinen, sillä uuden, vasta luodun autonomisen valtion kokonaisuuttahan oli kaikin kei- noin pyrittävä lujittamaan. Kokemukset Turun rauhan jälkikaudelta, joihin asian käsittelyn yhteydessä oli viitattu, eivät itse asiassa olleet missään suhteessa sellaisia, että val- litsevien olojen jatkaminen olisi tuntunut houkuttelevalta.²

¹ Talousos. pöytäk. kesäk. 20 p. 1810, jossa on kirkollisasiaintoimi- tuskunnan lausunto, ja kesäk. 27 p. 1810. Plen. pöytäk. kesäk. 27 p. 1810. — Papiston poliittisesta merkityksestä venäläisten silloisten käsi- tysten mukaan vrt. s. 77, alempana. Kts. myös DANIELSON-KALMARI, J. B., Aleksanteri I:n aika I, s. 9.

² RÄBERGH, HERMAN, Åtgärder för bevarandet af det religiösa och kyrkliga sambandet mellan det s.k. gamla Finland och svenska Finland efter freden i Nystad, Suom. Kirkkohist. Seur. pöytäk. X, s. 206—208. LEINBERG, K. G., Kyrkliga förhållanden i Borgå stifts östra gränsför- samlingar 1780, Suom. Kirkkohist. Seur. pöytäk. V, s. 249—252.

Lisäksi oli Uudenkaupungin ja Turun rauhanteoissa liitetty Venäjään vain osa Suomea, joten silloiset, yhteyden säilyttämistä tarkoittavat pyrkimykset ovat ymmärrettävissä. Nythän asiantilaita oli aivan toinen tässäkin suhteessa. Rajaseudun väestön ja tuomiokapitulini mielipiteisiin oli erikoisesti vaikuttanut se seikka, että rajaolojen arveltiin muussakin suhteessa jäävän ennalleen ja että muutoksista johtuvat rasitukset ja kulungit peloittivat. Hallituskonseljin kanta, jonka taustaksi on asetettava sen muutkin toimet Suomen eroittamiseksi Ruotsin yhteydestä, oli tässä kysymyksessä Haminan rauhansopimuksen hengen mukainen, vaikkakin on huomattava, että järjestelytoimien ollessa vasta alkuasteessa hallituskonselji ei ehken voinut arvioida niiden taloudellisten uhrausten suuruutta, mihin sen päätös oli johtava, eikä luonnollisesti myöskään voitu ennakolta tietää, oliko valtion budgetti tulevaisuudessa todella kestävä nämä menoerät, kun ne kerran tulivat suoritettaviksi. Aivan oikein hallituskonselji havaitsi, että kirkollisten olojen järjestelyssä jouduttiin diplomaattisten neuvottelujen piiriin, joten sen päätös pyrkiä tulossa olevissa rajanjärjestelyneuvotteluissa valvomaan maan etuja oli varsin oikea. Hallituskonseljihän oli jo aikaisemmin, kuten tiedämme, tehnyt aloitteen eräitten muitten rajakysymysten vuoksi aloitettavista neuvotteluista Ruotsin kanssa, mihin kaikkeen Haminan rauhansopimuksen art. XX:n säännös antoikin suoranaisen ohjeen.¹

Tämän asian käsittelyn yhteydessä hallituskonseljissa tehdyt muut aloitteet tulevat alempana otettaviksi esille.² Sen vuoksi, että nyt kysymyksessä oleva, kirkollisten olojen järjestelyä, seurakuntien yhteisen omaisuuden jakoa ja näiden seikkojen vuoksi rajanjärjestelyneuvotteluihin määrättävää Suomen erikoisedustajaa koskeva hallituskonseljin ehdotus myöhemmissä vaiheissaan kietoutuu toisten, mainitussa konferenssissa esille otettaviksi määrättyjen kysymysten yhteyteen, otetaan myöskin se myöhemmin käsiteltäväksi.³

¹ Vrt. s. 37. — Haminan rauhansopimuksen art. XX:stä vrt. s. 32.

² Vrt. s. 62.

³ Vrt. s. 88.

II. LUKU.

Rajankäynti v. 1810, siihen liittyvät toimet ja rajanjärjestelysopimus marraskuun 8/20 p:ltä v. 1810.

1. Suomen edustajan määrääminen neuvotteluihin.

1. Vaikkakin Haminan rauhansopimuksen art. V:n 5:n kohdan mukaan heti rauhansopimuksen ratifioinnin jälkeen kumpaisestakin maasta oli määrättävä maanmittareita suorittamaan rajankäynti, oli tämän säännöksen noudattaminen myöhäisen vuodenajan tähden mahdotonta enää silloin, kun rauhansopimus ratifioitiin molemminpuolisesti, minkä vuoksi manittu toimitus oli jätettävä seuraavaan vuoteen.

Turun rauhasta asti oli kysymys rajankäynnistä Ruotsin ja Venäjän välillä muodostunut useasti hyvin kiusalliseksi. Tavan takaa otettiin se esille diplomaattisissa neuvotteluissa, mutta lopullisiin tuloksiin ei päästy. Erimielisyyksiä oli olemassa toisaalta Turun rauhan jälkeisen rajan eri osien yksityiskohdista, toisaalta myöskin Täyssinän rauhan määräämän rajan epämääräisyys ja muutamat siihen liittyvät rajakysymykset aiheuttivat joukon vaikeuksia. Vielä Ruotsin valtakauden aivan viimeisinä aikoina oli pyritty saamaan aikaan rajanjärjestely, mutta Venäjän osoittaessa ilmeistä haluttomuutta siihen, asia jäi avoimeksi.¹

Haminan rauhan jälkeen kysymys rajankäynnistä säilyi onneksi kumpaisellekin valtiolle vireillä. Ilmeisesti juuri se

¹ LUNDH, HERBERT, Gustaf IV Adolf och Sveriges utrikespolitik 1801—1804. *Äxkurs*, s. 293—299. FELLMAN, ISAK, Handlingar och uppsatser angående Finska Lappmarken och Lapparne IV, s. CX ja seur. FELLMAN, JACOB, Anteckningar under min vistelse i Lappmarken III, s. 206 ja seur.

seikka, että rajaolot olivat Turun rauhan jälkeen Venäjän ja Ruotsin välisellä rajalla jääneet epämääräiselle kannalle, aiheutti sen, että ainakin Ruotsissa huomio pysyi, muista valtakunnalle tärkeistä poliittisista seikoista huolimatta, kiintyneenä myöskin rajankäyntiin. Niinpä Stedingkin ja Wetterstedtin välisessä virallisessa kirjeenvaihdossa v:n 1809 lopulla kosketeltiin myöskin rauhansopimuksen edellyttämää rajankäyntiä ja lausuttiin se mielipide, että ellei rajankäyntiä nyt saateta loppuun, sitä ei milloinkaan saada päätetyksi.¹ Sitä paitsi Ruotsissa oli rauhaneuvottelujen aikana, niinkuin tiedämme, kiinnitetty huomiota niihin seurauksiin, jotka aiheutuisivat jokiin vedetystä rajalinjasta, joten oli odotettavissa, että senkään vuoksi siellä ei annettaisi asian joutua unohduksiin.

Vastatessaan Stedingkin Venäjän hallitukselle tekemään esitykseen rajankäynnin toimeenpanemisesta Rumjantsov nootissaan helmik. 13 p:ltä 1810 ilmoitti Ruotsin hallitukselle, että Venäjää tulee siinä edustamaan eversti Fizthum ja kollegineuvos vapaaherra Nicolay.² Ilmoitus Venäjän hallituksen toimenpiteistä komissaarien määräämiseksi herätti tyydytystä Ruotsissa, josta ulkoasiainministeri v. Engeström Stedingkille maalisk. 24 p. 1810 lähettämässään kirjelmässä erikoisesti mainitsi tästä ja ilmoitti, että Ruotsin hallitus puolestaan oli myöskin pian nimittävä komissaarinsa. Mitä rajankäynnin alkamiseen tuli, v. Engeström ilmoitti Stedingkille, että Norrbottenin

¹ Wetterstedt Stedingkille jouluk. 15 p. 1809. STEDINGK, Mémoires III, s. 60—61. — Myöskin Ruotsin silloisten eturivin miesten, Adlersparren ja Adlercreutzin kirjeenvaihdossa kosketeltiin edessä olevaa rajankäyntiä. Adlercreutz Adlersparrelle marrask. 17 p. 1809. ADLERSPARRE, C. A., 1809 och 1810. Tidstaflor I, s. 168. — Muista Suomen ja Ruotsin välisiä suhteita koskevista neuvotteluista kts. LÄSCH, BRUNO, Stedingk och Finland efter skilsmässan, Ht. f. F. 1930, s. 51—68.

² Nicolay sai määräyksensä lopullisesti helmik. 24 p. 1810. Paul Nicolay oli syntynyt v. 1777. Saatuaan kasvatuksensa Saksassa hän astui v. 1796 Venäjän ulkoasiainministeriön palvelukseen ja tuli Venäjän Lontoon lähetystön attaseaksi. Myöhemmin hän toimi erinäisissä diplomaattisissa tehtävissä m.m. Ruotsissa ja Tanskassa. Nicolay kuoli Monrepossa Viipurin lähellä v. 1866. Русский Биографический словарь XX, s. 355. Николай Михайловичъ, Русскіе портреты XVIII и XIX столѣтій IV, n:o 145—146. Очеркъ исторіи министерства иностранныхъ дѣлъ 1802—1902, liite, s. 14, 18.

läänin varamaaherra Ekornin ilmoituksen mukaan rajankäyntiä ei voida aloittaa ennen kesäkuun loppua tai heinäkuun alkua, sillä vasta silloin rajavesistöissä oleva virranväylä, joka oli oleva rajankäynnin perustana, voitiin selvästi havaita. Päivää aikaisemmin kuin v. Engeström lähetti kirjelmänsä, oli kuitenkin saapunut Stedingkin ilmoitus, että toiseksi Venäjän komissaariksi olikin määrätty yleisesikunnan eversti Engelmann, joka puhui vain venäjää ja saksaa. Tästä oli jälleen seurauksena, että Ruotsin hallituksen oli peruutettava jo tekemänsä päätös siitä, ketä se puolestaan oli lähettävä rajankäyntiin, ja toukok. 19 p. 1810 v. Engeström ilmoitti Stedingkille, että Ruotsin komissaariksi oli nimitetty kenraaliadjutantti eversti Gustaf Boije ja laamanni, maaherra Pehr Ad. Ekorn.¹

Edellämainitussa kirjelmässään Stedingkille v. Engeström uudelleen huomautti, että Ekornin hänelle antaman ilmoituksen mukaan rajankäyntiä ei voitaisi aloittaa ennen heinäkuun alkua. Vielä pyysi v. Engeström ilmoitusta, milloin Venäjän komissaarit lähtevät Tornioon, jotta Ruotsinkin valtuutetut ennättäisivät hyvissä ajoin sinne. Kirjelmää seurasi Ruotsin toisen komissaarin, edellämainitun Ekornin laatima mietintö niistä kysymyksistä, jotka oli otettava käsiteltäviksi rajankäynnin yhteydessä varsinaisen rajanmääräyksen ohella. Erikoisesti v. Engeström huomautti, että mietinnössä kosketellut kysymykset olivat kumpaisellekin valtiolle tärkeitä, minkä vuoksi nekin oli nyt saatava järjestetyiksi, jotta mahdollisimman tyystin vastaisuu-

¹ Rumjantsovin nootti Stedingkille helmik. 13 p. v.l. 1810, jälj. Stedingkin depeshissä helmik. 17/maalisk. 1 p. 1810. Generalen Gr. v. Stedingks depecher 1809—1810. v. Engeström Stedingkille maalisk. 24 p. 1810. Utrikesstatsministerns skrivelser till beskickningarna i — S:t Petersburg 1810. Muscovitica: Ankomna skrivelser från utrikesstatsministern 1810. Stedingkin depeshi maalisk. 11/23 p. 1810. Generalen Gr. v. Stedingks depecher 1809—1810. v. Engeström Stedingkille huhtik. 14 p. ja toukok. 19 p. 1810. Utrikesstatsministerns skrivelser till beskickningarna i — S:t Petersburg 1810. Muscovitica: Ankomna skrivelser från utrikesstatsministern 1810. RVA. — Boijesta vrt. ELGENSTIERNA, GUSTAF, Den introducerade svenska adelns ättartavlor I, s. 497. JACOBSON, LENN, Gustaf Reinhold Boije, Svenskt biografiskt lexikon V, 254—260. — Ekornista vrt. ELGENSTIERNA m. t. II, s. 546.

dessa voitaisiin välttää kaikki riidat rajaseudulla. Mietintö lähetettiin Stedingkille, jotta hän voisi perehtyä kysymyksiin, minkä ohessa oli tarkoitus, että Stedingk, esittämällä siinä kosketeltuja näkökohtia Venäjän hallitukselle, saisi aikaan, että myöskin Venäjän komissaareille annettaisiin niin laajat valtuudet, etteivät neuvottelut rajalla niiden puutteellisuuden vuoksi joutuisi seisahduksiin.

Ekornin edellämainittu mietintö oli päivätty Tukholmassa toukok. 10 p. 1810 ja sisälsi todella varteen otettavia näkökohtia. Toiset niistä koskivat niitä päämääriä, joihin Ruotsi aikoi pyrkiä, toiset yleensä sellaisia rajaseudun oloja, joiden tyydyttävä ratkaiseminen ilmeisesti oli kuuluva myöskin Venäjän hallituksen etuihin.

Rajalinjan suhteen Ekorn huomautti, että se oli määrätävä Röytän ja saariston välillä joen syvimmän väylän ja rauhansopimuksen säännösten mukaan, minkä lisäksi oli pyrittävä siihen, että Tornion kaupungin alue rajoitettaisiin vain Svensarön saareen, jossa kaupunki sijaitsi. Ruotsalaisten oli siis, kuten Ekornin esityksestä ilmenee, vastustettava venäläisten vaatimuksia, jos venäläiset pyrkisivät vetämään rajan noudattamalla Tornion kaupungin omistamien maitten rajoja, sillä silloin Venäjälle luovutettu alue ei käsittäisi ainoastaan Svensarön saarta, vaan seuraisi sen mukana verraten huomattavia alueita mantereeltakin.

Paitsi edellämainittua, ruotsalaisten kannalta kylläkin huomionarvoista seikkaa, Ekorn kosketteli memoriaalissaan myöskin varsinaisia rajaseudun väestön oloja sekä teki huomautuksia toimenpiteistä, joihin rajalinjan merkitsemisen vuoksi nyt oli pakko ryhtyä julkisoikeudellisten yhdyskuntien olojen järjestämiseksi. Rajaseudun asujamiston olojen kannalta tärkeitten maanomistusolojen järjestämisessä oli Ruotsin otettava huomioon, että Ala- ja Ylitornion sekä Karl Kustavin pitäjien asukkailla ja Tornion kaupungilla oli tiluksia Tornionjoen kumpaisellakin puolella, mutta koska Ruotsin alamaisilla oli Suomessa niitä huomattavat määrät, oli Ruotsin etujen mukaista, että viimeksimainitut saisivat vastaisuudessakin pitää rajalinjan toiselle puolelle joutuvat tiluksensa. Muussa tapauksessa varsin

monet Ruotsin alamaisten maatilat joutuisivat kokonaan autioiksi. Ellei tähän voitaisi päästä neuvotteluissa, olisi vieraassa valtiossa sijaitsevat tilukset vaihdettavat toisiinsa puolin ja toisin ja mahdollisesta ylijäämästä olisi suoritettava korvaus. Vielä olisi soveliaan järjestelyajan kuluessa tilallisille taattava vapaa käyttöoikeus tiluksiinsa nähden, ja rehun sekä ruokatarvaroiden kuljetus rajan poikki olisi myöskin jätettävä vapaaksi tulleista tai muista maksuista. Lohenkalastus Tornionjoessa oli Ekornin mielipiteen mukaan säilytettävä edelleenkin yhteisenä ja oli sitä harjoitettava v. 1791 tehdyn sopimuksen perustuksella. Vapaa lauttausoikeus Tornionjoessa olisi myöskin saatava säilytetyksi huolimatta siitä, että lauttausväylä oli Tornion kaupungin kohdalla joutunut Venäjän haltuun. Samoin oli muukin liikenne rajavesistössä saatava kaikista esteistä vapaaksi. Koska oli toistaiseksi sovittu, että kirkollinen elämä oli jäävä entisten perusteiden varaan, oli kulku rajan poikki jätettävä vapaaksi kirkkomatkoja ja veronsuoritusretkiä varten. Lopuksi Ekorn huomautti, että olisi tarpeen saada aikaan sopimus, jossa rajaseudun virkamiehiä puolin ja toisin velvoitettaisiin antamaan virka-apua rikollisten saattamiseksi tuomioistuihin vastaamaan teoistaan.

Niinkuin edellä olevasta ilmenee, pyrki Ekorn mietinnössään säilyttämään rajaseudun olot mahdollisimman täydellisesti entisinä. Esitys oli, niinkuin on havaittavissa, ristiriidassa sen ajatuskannan kanssa, joka oli Venäjän taholta tuotu esille Haminan rauhansopimusta valmistettaessa. Huomioonottaen, että rauhansopimukseen oli jäänyt joukko aukkoja, joiden vuoksi tarkemmat määräykset olivat tarpeen, oli Ekornin memoriaalilla, huolimatta sen ymmärrettävissä olevista yksipuolisuuksista, epäilemättä ansionsa. Perusajatukseltaan se liittyi muihinkin Ruotsin taholta tehtyihin, Suomen ja Ruotsin keskisten suhteitten järjestelyä koskeviin esityksiin sekä siihen jo aikaisemmin esitettyyn vastaukseen, jonka Ruotsin hallitus oli antanut maaherra Ehrenstolpen maaherra Strombergille tekemien ehdotusten johdosta ja joihin nähden Suomen hallituskonselji jo oli merkinnyt kielteisen kantansa. Kiinnittämällä Ruotsin hallituksen huomion eri kysymyksiin se epäilemättä oli merkityksellinen rajakysymysten järjestelyn kannalta ja tulikin

sillä olemaan oma merkityksensä rajanjärjestelykonferenssin neuvotteluihin.¹

2. Toukokuun 9 p. 1810 v.l. ilmoitti Venäjän valtiokansleri Rumjantsov valtiosihteeri Speranskille, kutka oli määrätty Venäjän valtuutetuiksi rajankäyntiin.² Kirjelmässä ei kosketeltu ollenkaan kysymystä, oliko Suomen mahdollisesti lähetettävä edustajansa neuvotteluihin. Varmalta näyttääkin, että erikoista Suomen edustusta ei Venäjän ulkoasiainhallinnon taholta oltu ajateltu. Mutta pian tämän jälkeen tapahtui muutos Suomelle edulliseen suuntaan. Ruotsin Pietarissa oleva lähettiläs Stedingk, joka oli toukok. 27 p. 1810 u.l. saanut v. Engeströmin lähettämän, aikaisemmin jo selostetun maaherra Ekornin mietinnön rajakysymyksistä, jätti jo seuraavana eli toukok. 16/28 p. 1810 Rumjantsoville nootin, jossa hän ilmoitti Boijen ja Ekornin nimittämisestä Ruotsin komissaareiksi ja rajankäynnin alun lykkäytymisestä myöhäisen kevään vuoksi heinäkuuhun. Samalla hän myöskin tiedotti Venäjän hallitukselle, että Ruotsin valtuutettujen oli saamiensa ohjeiden mukaisesti suoritettava rajalinjan määrääminen ja sen lisäksi ryhdyttävä Venäjän valtuuskunnan kanssa neuvotteluihin pysyvän pohjan löytämisille rajaseudun väestön keskinäisten oikeuksien määrittelemiseksi. Näin oli edessä olevissa neuvotteluissa otettava käsiteltäväksi sängen erilaatuisia ja rajaolojen kannalta tärkeitä kysymyksiä.

Venäjän hallitus hyväksyikin sille tehdyn ehdotuksen. Seurauksena oli, että Venäjän ulkoasiainhallinnon, saadakseen neuvotteluissa tarvittavia paikallisoloja koskevia tietoja, oli käännettävä Suomen hallituksen puoleen. Tässä tarkoituksessa Rumjantsov lähetti jäljennöksen Stedingkin edellämäinitusta nootista valtiosihteeri Speranskille toukok. 23 p. 1810 ilmoittaen,

¹ Ekornin promemoria toukok. 10 p:ltä 1810 saapui siihen tehdyn merkinnän mukaan Pietariin toukok. 27 p. 1810. *Muscovitica: Gränse-commissarierne friherre Gustaf Boijes och Per Adolf Ekorns depecher 1810—1811. RVA.* — Vrt. s. 72. — Esimerkiksi postilaitosta koskevissa neuvotteluissa Ruotsi halusi aluksi säilyttää vanhat olot m.m. siten, että Suomessa eräät postikonttorit oli jätettävä Ruotsin haltuun. *LESCH, m.t.s. 64.*

² Rumjantsov Speranskille toukok. 9 p. 1810. *Vsv. asiak. 1810 n:o 45.*

että koska rajankäyntineuvotteluissa tulee otettavaksi esille muitakin kysymyksiä kuin ainoastaan rajankäynti, Venäjän komissaarit tarvitsevat avuksensa jonkun paikallisia oloja sekä maan lakeja ja asetuksia tuntevan virkamiehen. Samalla Rumjantsov tiedusteli Speranskilta, kuka Suomea määrätään edustamaan neuvottelevana virkamiehenä rajakonferenssissa. Tähän Speranski vastasi kesäk. 8 p. 1810, että kysymyksessä olevan henkilön valitseminen oli jätetty Suomen kenraalikuvernöörin tehtäväksi.¹

Pian Steinheil saikin ilmoituksen siitä osuudesta, mikä hänellä oli oleva Suomen ja Ruotsin raja-asioiden selvittelyssä. Speranskin kirjeessä Steinheilille kesäk. 11 p:ltä 1810, joka saapui kenraalikuvernöörin virastoon s.k. 16 p., ilmoitettiin, että hallitsija oli jättänyt Steinheilin tehtäväksi komissaarien avuksi tarvittavan virkamiehen määräämisen sekä myöskin johtosäännön valmistamisen häntä varten. Mainitun virkamiehen palkasta oli hallitsija myöhemmin antava lähemmät ohjeet. Koska Ruotsi oli puolestansa asettanut ainoastaan kaksi komissaaria ja Venäjän komissaarit jo oli määrätty sekä heidän valtuutuksestaan myöskin ilmoitettu Ruotsin hallitukselle, ei kysymyksessä oleva virkamies siis tulisi toimimaan konferenssissa varsinaisena rajakomissaarina, vaan ainoastaan komissaarien asiantuntijana. Oli tarkoitus, että hän seuraisi mukana näiden matkustaessa Turun kautta Tornioon.²

Saatuaan hallitsijan määräyksen Steinheil, joka juuri silloin oli virkamatkalla Viipurissa, katsoi parhaaksi siirtää hänelle annetun tehtävän hallituskonseljille. Viipurissa kesäk. 25 p. 1810 päiväamässään kirjeessä hallituskonseljille Steinheil ilmoitti tästä sekä, lyhyesti kerrottuansa asian vaiheet, mainitsi syyksi siihen, että hallituskonseljin oli suoritettava tämä tehtävä hänen

¹ Rumjantsov Speranskille toukok. 23 p. 1810 sekä jälj. Stedingkin nootista Rumjantsoville toukok. 16/28 p. 1810. Speranski Rumjantsoville kesäk. 8 p. 1810. Vsv. asiak. 1810 n:o 45. — Komissaareille varattavista asunnoista Torniossa Rumjantsov Speranskille kesäk. 17 p. 1810 ja Speranski v. Troilille kesäk. 29 p. 1810. Vsv. asiak. 1810 n:o 175.

² Speranski Steinheilille kesäk. 11 p. 1810. Vsv. asiak. 1810 n:o 45. Kkv. asiak. 1810 n:o 69. Jälj. Stedingkin nootista Rumjantsoville toukok. 16/28 p. 1810 seurasi mukana.

puolestansa, sen, että hän itse poissaolonsa vuoksi Turusta ei voinut sitä sopivasti suorittaa. Näin siis hallituskonseljimme sai ensimmäisen kerran määräyksen tarttua, tosin vaatimattomien edellytyksin, maamme edustuksen järjestämiseen raja-asioitten käsittelyssä. Merkittävää on, että Steinheil, vaikka hallitsijan käsky oli osoitettu nimenomaan hänelle, kuitenkin ominpäinsä siirsi sen täytäntöönpanon hallituskonseljille. Tosin Steinheil ilmoitti toimenpiteestään Speranskille kirjeessään kesäk. 25 p., mutta minkäänlaista valtuutusta hallitsijan antaman käskyn muuttamiseen ei hän siinä kuitenkaan pyytänyt. Ilmeisesti hallitsija, määrätessään Steinheilille mainitun tehtävän, ei ollut erikoisemmin halunnut sivuuttaa hallituskonseljia, ja kun nyt hallituskonseljin toimenpiteen kautta voitiin päästä samaan käytännölliseen tulokseen, koko asiaan ei kiinnitetty sen enempää huomiota. Suomen kannalta oli asian saama käänne epäilemättä edullinen, sillä olihan varsin luonnollista, että hallituskonseljissa paremmin tunnettiin rajakysymykset kuin kenraalikuvernöörin virastossa.¹

Ilmoitettuaan hallituskonseljille asiasta Steinheil ryhtyi muihinkin toimenpiteisiin. Vapaaherra Nicolay sai erikoisen, kaikille Suomen siviili- ja sotilasviranomaisille osoitetun avoimen käskyn, jossa näitä kehoitettiin antamaan Nicolaylle kaikkea sitä apua, mitä tämä erikoisluontoisessa tehtävässään saattoi tarvita. Oulun läänin maaherralle annettiin niin ikään käsky asettaa Engelmännin käytettäväksi joku taitava maanmittari, minkä lisäksi kaikki rajanjärjestelyssä tarvittavat kartat rajaseuduista oli toimitettava hänelle.²

Hallituskonselji oli kuitenkin jo tätä ennen ryhtynyt oma-kohtaisesti toimenpiteisiin lähestymässä olevan rajankäynnin

¹ Steinheil hallituskonseljille kesäk. 25 p. 1810. Kkv. asiak. 1810 n:o 69. KD. 117/57 v. 1810. — Steinheil Speranskille kesäk. 25 p. 1810. Kkv. asiak. 1810 n:o 69. Vsv. asiak. 1810 n:o 45. — Steinheil oli ilmoittanut hallituskonseljille kirjelmässään kesäk. 8/20 p. 1810 lähtevänsä tarkastusmatkoille kesäk. 11/23 p. 1818. KD. 116/56 v. 1810. Plen. pöytäk. kesäk. 22 p. 1810. — RAUHALA, K. W., Suomen keskushallinnon järjestämisestä I, s. 270, 326.

² Steinheilin avoin käsky kesäk. 26 p. 1810, Steinheil Oulun läänin maaherralle kesäk. 26 p. 1810. Kkv. asiak. 1810 n:o 69.

vuoksi. Mannerheim, jonka aikaisemmista tähän suuntaan käyneistä toimista jo on ollut puhetta¹, otti hallituskonseljin täysistunnossa kesäk. 27 p. 1810, ennen Steinheilin hallituskonseljille lähettämän, Suomen edustusta rajankäynnissä koskevan kirjeen saapumista, esille kysymyksen maan etujen valvomisesta rajankäynnissä Ruotsin-vastaisella rajalla. Hallituskonseljin käsiteltävänä oli samana päivänä, kuten aikaisemmin on kerrottu, kysymys kirkollisten olojen järjestämisestä, niiden aiheuttamista toimenpiteistä rajaseudulla sekä nimenomaan toimista Suomen edustuksen aikaansaamiseksi näiden kysymysten vuoksi rajankäynnin yhteydessä pidettäviin neuvotteluihin. Tällöin Mannerheim ehdotti, että hallituskonselji hankkisi hallitsijan suostumuksen siihenkin, että joku kansalaisemme saisi oikeuden olla mukana rajanjärjestelykomissionissa maan edustajana antamassa komissaareille selityksiä eri kysymyksistä ja pitämässä huolta suomalaisten etujen valvomisesta. Erikoisesti oli tämä Mannerheimin mielipiteen mukaan tarpeellista sen vuoksi, että neuvotteluissa saattoi tulla esille kysymys suomalaisten omistamista, Tornion- ja Muonionjoen takana olevista tiluksista. Edustustehtävään oli saatava sellainen mies, lausui Mannerheim, jossa rehellisyyteen yhtyi taitavuus ja paikallisten olosuhteitten tuntemus ja jolla lisäksi oli tietoja maanmittauskysymyksistä, koska niitä tarvittiin verotusta, maan arvioimista ja muita sellaisia kysymyksiä ratkaistaessa ja määriteltäessä sen korvauksen suuruutta, joka mahdollisesti voitiin saada rajan taakse joutuneista tiluksista. Mannerheim sulki johtosäännön lähemmän määräämisen ja sen kysymyksen, kuka valtuutettaisiin mainittuun toimeen, hallituskonseljin harkintaan.

Vielä samana päivänä hallituskonselji käsitteli Mannerheimin ehdotuksen. Kaikki hallituskonseljin jäsenet olivat yhtä mieltä siitä, että neuvottelevan valtuutetun määrääminen rajankäyntiin Suomen etujen erikoiseksi valvojaksi oli erinomaisen tärkeä seikka. Hallituskonseljin mielestä kysymykseen tulevan henkilön oli annettava komissaareille tietoja, jotta suomalaisten edut tulisivat huomioonotetuiksi ja että vältettäisiin kaikki vauriot siihen omaisuuteen nähden, joka rajankäynnissä Venäjän ja

¹ Vrt. s. 8, 37, 52—53.

Ruotsin välillä saattoi joutua rajan toiselle puolelle. Tällaisesta omaisuudesta oli saatava täysi korvaus. Ellei se kuitenkaan olisi mahdollista, piti sellaisilta taloilta, jotka joutuivat kärsimään rajanjärjestelyn vuoksi, vähentää veroja ja siten hyvittää niiden kärsimät vahingot. Mitä toimeen valittavaan henkilöön tuli, hallituskonselji oli sitä mieltä, että siksi olisi määrättävä joku maanmittari Oulun läänistä. Tuntien tämän läänin olot hallituskonseljin jäsen Tulindberg suositteli omasta puolestansa komissionimaanmittari Jeremias Lagerbergiä tehtävään, koska hän oli osoittautunut taitavaksi virkatoimissaan, oli asunut usean vuoden Kemissä ja näin ollen oli hyvin perehtynyt paikallisiin olosuhteisiin. Hallituskonselji päättikin alistaa hallitsijan ratkaistavaksi, että Lagerberg määrättäisiin tehtävään ja että hänelle, paitsi matkustussäännön mukaista matkarahaa, suoritettaisiin 3 hopearuplaa palkkiota päivässä siltä ajalta, joka häneltä kuluisi tehtävässä. Siinä tapauksessa, että hallitsijan suostumus saataisiin tähän esitykseen, hallituskonselji valmistaisi myöhemmin Lagerbergille myöskin johtosäännön.

Hallituskonseljin tekemää ehdotusta ei kuitenkaan oltu vielä ehditty lähettää hallitsijan ratkaistavaksi¹, kun aikaisemmin jo mainittu Steinheilin kirjelmä komissaareja avustavan virkamiehen määräämisestä rajankäyntiin saapui hallituskonseljille ja kysymys joutui Steinheilin antamien ohjeiden vuoksi uuteen vaiheeseen. Mielenkiintoista on kuitenkin nähdä, kuinka hallituskonseljin osoittama aktiviteetti rajapolitiikassa nytkin oli vienyt aloitteentekoon, joka, vaikkakaan se ei saanut käytännöllistä merkitystä, kuitenkin osoittaa hallituskonseljin pyrkineen vaikuttamaan rajakysymysten käsittelyyn rajankäyntineuvotteluissa. Samalla on myöskin pantava merkille, että

¹ Plen. pöytäk. kesäk. 27 p. 1810. — Mannerheimin aloitteen mainitsee LESCH, BRUNO, Carl Erik Mannerheim I, s. 355, kertomatta tarkemmin sen vaiheista. — RAUHALA, m.t. I, s. 258. — Hallituskonselji päätti istunnossaan heinäk. 16 p. 1810, että koska alistusta ei ennätetty lähettää, ennenkuin asia sai uuden käänteen, alistus oli päättävä heinäk. 16 p. 1810 ja siinä ainoastaan lyhyesti mainittava asiasta. Plen. pöytäk. heinäk. 16 p. 1810. — Lagerbergistä vrt. VAAJAKALLIO, E. O., Suomen maanmittarit 1628—1928, n:o 409. EKSTRAND, VIKTOR, Svenska landtmätare 1628—1900, n:o 3056.

hallituskonselji ennen kaikkea tahtoi valvoa eräitten aineellisten etujen koskemattomuutta, mutta että se jätti rajaseudun muiden olojen ja sen hallinnon kannalta kylläkin tärkeitä seikkoja huomiotta. Kun sillä kuitenkin ei vielä tätä esitystään tehdessään ollut selvyyttä siitä, millaisia kysymyksiä rajanjärjestelyneuvotteluissa aiottiin käsitellä, ei sen yksipuolista kantaa tässä ole oudoksuttava.

3. Edellämainitussa kirjelmässään, jossa Steinheil oli jättänyt hallituskonseljin huoleksi komissaarien tarvitseman asian tuntijan määräämisen, hän myöskin antoi hallituskonseljille eräitä neuvoja, jotka oli otettava huomioon valittaessa tätä henkilöä. Näistä oli ensimmäinen se, jonka hän itse oli saanut ohjeekseen asiaa koskevassa Speranskin kirjelmässä ja jonka Rumjantsov jo alusta alkaen oli maininnut pätevyysehtonä tehtävään. Se sisälsi vaatimuksen siitä, että kysymyksessä olevaan toimeen määrättävän virkamiehen oli tunnettava maan lait ja asetukset. Toinen yhtä tärkeä ominaisuus, joka kysymyksen tulevalta henkilöltä oli vaadittava, oli paikallisten olojen tuntemus. Nämä näkökohdat olivat siis kutakuinkin samat kuin ne, joita hallituskonselji oli ylempänä mainitun oman aloitteensa yhteydessä tässä suhteessa pitänyt silmällä, vaikkakin hallituskonselji oli pannut pääpainon nimenomaan maanmittauskysymysten tuntemiselle, kun Rumjantsovin mielipiteen mukaan ilmeisesti tarkoitettiin laajempaakin perehtyneisyyttä lakiin. Uutena näkökantana esitettiin Steinheilin kirjeessä se vaatimus, että kysymyksen tulevan virkamiehen oli osattava joko ranskaa tai venäjää, koska kumpainkaan komissaareista ei osannut ruotšia. Tämä tietävästi aiheutti sen, että hallituskonselji ei voinut pysyä aikaisemmin maanmittari Lagerbergille antamassaan määräyksessä, vaan oli pakoitettu hakemaan muualta tehtävään sopivaa henkilöä. Steinheilin kirjeessä oli lopuksi vielä sekin ohje, että ellei hallituskonselji katsoisi välttämättömäksi valita jotakuta turkulaista virkamiestä tehtävään, siihen mieluummin kutsuttaisiin joku virkamies Oulun läänistä. Palkkiota varten oli hallituskonseljin varattava jokin sovelias määräraha, jolloin myöskin olisi otettava huomioon rajaseudun kallis hintataso.

Hallituskonselji ryhtyi täysistunnossaan heinäk. 4/16 p. 1810 suorittamaan sille näin joutunutta vastuunalaista tehtävää ja määräsi komissaarien avuksi rajanjärjestelyneuvotteluihin Oulun koulun konrehtorin Jacob Bangen. Bange oli syntynyt marrask. 24 p. 1752, tullut ylioppilaaksi v. 1770 ja nimitetty collega inferioriksi Oulun trivialikouluun v. 1782, collega superioriksi v. 1792 ja v. 1802 konrehtoriksi. Hallituskonseljin tietämän mukaan hän oli jo pitkän ajan ollut tekemisissä hallinnollisten ja lainopillisten kysymysten kanssa. Minkälatauisia nämä toimet koulunopettajan viranhoidon ohella olivat olleet, ei ilmene lähteistä. Bangen mainitaan osanneen saksaa ja ranskaa, joten hän tässä suhteessa täytti ne pätevyysvaatimukset, jotka oli asetettu, minkä lisäksi hän nähtävästi tunsikin myöskin Länsipohjan oloja, hän kun oli asunut Oulussa 28 vuotta. Mahdollista on, että hänen valitsemiseensa vaikutti myöskin se seikka, että hallituskonseljin jäsen Tulindberg oli Bangen lanko.¹

Siinä johtosäännössä, jonka hallituskonselji Bangelle antamansa määräyksen lisäksi vahvisti, oli aluksi määräys, että Bangen oli annettava komissaareille näiden mahdollisesti tarvitsemia tietoja, minkä vuoksi hänen oli aina oleskeltava komissaarien lähettyvillä tiedonantojen helpoittamiseksi. Jotta selvitukset täysin vastaisivat tarkoitustansa, oli Bangen, kysymyksen ollessa paikallisista olosuhteista, käytettävä paikkakunnan viranomaisten apua. Lisäksi oli Bangen myöskin tarpeen tullen esitettävä Suomessa voimassa olevan oikeusjärjestyksen kannalta asioita. Yleisen neuvoo-antavan toiminnan lisäksi hallituskonselji jätti Bangen huollettaviksi myöskin joukon erikoiskysymyksiä, joihin nähden se toivoi Bangen voivan esittää komissaareille ne vaatimukset, jotka hallituskonselji harkitsi osaksi paikallisten, osaksi yleisten etujen vuoksi välttämättömiksi.

Kun Haminan rauhansopimus oli art. X:ssä asettanut sen yleisen säännön, että lähemmin määrätyn järjestelykauden kuluttua vieraan valtion alamaisen oikeus omistaa maata jom-

¹ Biographica: Bange, Jacob. — Winterin kok. SVA. — STRANDBERG, CARL HENRIK, Åbo stifts herdaminne II, s. 288.

massakummassa sopimuksen tehneessä valtiossa oli oleva lopussa, asettui hallituskonselji tämän mukaisesti myöskin sille kannalle, että rajaseudulla vallalla oleva tilusten hallinta toisella puolella rajaä oli saatava lopetetuksi. Mielipidettensä hallituskonselji perusteli viittaamalla niihin epäjärjestyksiin ja riitoihin, joita tulevaisuudessa ei vastakkaisessa tapauksessa voitaisi välttää, minkä lisäksi se huomautti, että oli sopimantonta, jos kansalaiset entisten omistussuhteitten vallitessa joutuisivat maksamaan veroa valtiolle tiluksistansa, jotka sijaitisivat vieraassa valtiossa ja joita he muuttuneissa olosuhteissa ehken eivät saisikaan käyttää. Näin ollen rajajokien eri puolilla olevat tilukset oli vaihdettava, mutta koska tilusvaihto siihen liittyvien monien maanjakoon ja veroitukseen kuuluvien seikkojen vuoksi oli suuritöinen eikä sitä sen tähden voitu rajanjärjestelytoimituksen aikana suorittaa loppuun, oli hallituskonseljin mielipiteen mukaan sopivinta, että sen täytäntöönpano annettaisiin maanmittareitten toimeksi, joiden määrääminen tähän tehtävään jäisi rajaläänien maaherrojen huoleksi. Kaikesta tästä sekä niistä hankkimistaan tiedoista, jotka saattoivat valaista puheena olevaa kysymystä, oli Bangen ilmoitettava komissareille sekä, ellei kysymys muutoin tulisi neuvotteluissa esille, oli Bangen tehtävä siitä erikoinen esitys näille. Tämä hallituskonseljin aloitevoimainen kanta ei tietävästi ollut täysin sopusoinnussa sen seikan kanssa, että Suomea edustavan viranomaisen oli toimittava vain neuvonantajana eikä suinkaan aloitteentekijänä rajankäyntineuvotteluissa, mutta hallituskonseljin kunniaksi on merkittävä, että se oivalsi näiden kysymysten tärkeyden ja asetti maan edustajalle suoritettavaksi erikoisia rajapoliittisia tehtäviä.

Myöskin Tornionjoen lohenkalastusta koskevasta kysymyksestä, joka jo aikaisemmin keväällä oli ollut, kuten ylempänä on kerrottu, esillä hallituskonseljissa, hallituskonselji esitti nyt mielipiteensä, ja oli kalastusta sen mukaan edelleenkin harjoitettava molempien maitten kesken yhteisesti, kuten siitä viimeksi tehty vuokrasopimuskin edellytti. Hallituskonselji ei kuitenkaan perustellut käsitystensä sillä, että Tornionjoen ympäristön asujamisto olisi pysytettävä niissä oikeuksissa, jotka lohenkalastuksesta v. 1791 sadan vuoden ajaksi tehty sopimus

oli sille muodossa tai toisessa suonut ja rauhansopimuksen art. VI sille turvasi, vaan olivat hallituskonseljin perustelut kokonansa käytännöllistä laatua. Siihen nähden, että rauhansopimus määräsi Tornion- ja Muonionjoessa rajalinjan paikaksi joen syvimmän väylän, oli rajalinjan ollessa määräävänä kumpaisenkin maan asukkailla oleva oikeus harjoittaa lohenkalastusta rajalinjaan saakka joessa. Koska kalastusta sen erikoisen laadun vuoksi kuitenkin oli harjoitettava juuri syvimmän väylän eli siis tässä tapauksessa itse rajalinjan kohdalla, oli vaara tarjolla, että koko tämä elinkeinonhaara, josta kuitenkin oli valtiolle tuloja kalastusoikeudesta maksettavan vuokran muodossa ja joka sitäpaitsi oli kysymyksessä olevan seudun väestölle perin tärkeä, kokonaan tyrehtyisi, jos kalastus olisi sallittua ainoastansa rajalinjaan saakka, mutta ei etempänä. Sen vuoksi hallituskonselji katsoikin parhaaksi, että lohenkalastusolot säilytettäisiin ennallaan. Kuitenkin olisi sovittava siitä, että väestön suorittama vuokramaksu olisi maksettava kumpaisellekin valtiolle ja että patokuntiin tehtäisiin tarpeelliset muutokset. Tästä kysymyksestä oli Bangen annettava komissaareille kaikki asiaa valaisevat tiedot sekä myöskin esitettävä hallituskonseljin kanta, mutta jos paikkakuntalaisilla itsellensä olisi sen ratkaisemiseksi jokin muu ehdotus valmiina, joka ei olisi ristiriidassa julkisten ja yksityisten henkilöitten etujen kanssa, oli Bangella lupa esittää sekin komissaareille. Erikoisesti jätettiin hänen huoleksensa valtion- ja kirkollisten virkatalojen oikeuksien valvominen kysymyksen käsittelyssä.

Läheisessä yhteydessä edellämainitun asian kanssa oli kysymys muun kalastuksen järjestämisestä rajavesistöissä. Tässä hallituskonseljin kanta kulki samaa periaatteellista linjaa kuin tilusten omistuskysymyksessäkin, joten hallituskonseljin mielipiteen mukaan kalastuspaikat oli vaihdettava, jos niitä oli rajan takana, ja kaikessa muussa kalastuksessa, paitsi lohenkalastuksessa, valtakunnan rajan tuli vastaisuudessa olla myöskin kalastusoikeuden rajana. Sitä vastoin Bange ei saanut mitään erikoisohjetta Pohjanlahden pohjoisosan suuren merikalastuksen järjestämiskysymyksestä.

Julkisluontoisten yhdyskuntien omaisuuden jakamiseen nähden hallituskonselji lausui mielipiteenään, että siinä oli kohtuu-

den mukaan ja riippuen asianhaaroista suoritettava korvausta rajan toiselle puolelle jäävälle yhdyskunnan osalle. Nämä hallituskonseljin ohjeet koskivat maallisten yhdyskuntien omaisuutta, kun sitä vastoin kysymystä seurakuntien omaisuuden jaosta hallituskonselji sen vuoksi, että kysymys kirkollisten olojen järjestelystä yhä vieläkin oli avoinna, ei halunnut kosketella tässä yhteydessä. Siinä suhteessahan hallituskonselji oli ryhtynyt erikoiseen aloitteeseen ja on ymmärrettävää, että se halusi odottaa sen ratkaisua.

Vielä kosketeltiin hallituskonseljin johtosäännössä erästä kysymystä, joka myöhemmin Norjan rajan yhteydessä tuli olemaan erinomaisen tärkeä. Bangen oli, tutustuttuansa paikallisiin olosuhteisiin, esitettävä komissaareille, eikö muuttolappalaisten siirtyminen porolaumoinen paikasta toiseen olisi estetävä rajalla. Mitään varmaa esitystä hallituskonselji ei tästä kysymyksestä kuitenkaan määrännyt tehtäväksi, vaan antoi sen jäädä, kuten sanottu, riippumaan paikallisista oloista. Huomattava on, että hallituksemme nyt kiinnitti ensimmäisen kerran huomionsa tähän kysymykseen, josta se seuraavien vuosikymmenien aikana oli saava erinomaisen paljon vaivaa ja huolta. Ajatus rajan sulkemisesta ja siis aivan toisenlaisten periaatteiden ottamisesta noudatettaviksi Ruotsin-vastaisella rajalla lappalaisten muuttoretkiin nähden kuin mitä Strömstadin sopimuksen mukaan Norjan rajaan nähden oli määrätty, on joka tapauksessa mielenkiintoinen ja ymmärrettävissä johdonmukaisena seurauksena siitä hallituskonseljin yleisestä katsantokannasta, jonka mukaan rajan tuli todella olla eroittavana seinänä valtioiden välillä. Lopuksi hallituskonselji jätti Bangen huoleksi tehdä komissaareille lakien ja asetusten sekä valtion ja yksityisten henkilöitten etujen mukaisia ehdotuksia kaikista sellaisistakin kysymyksistä, joita hallituskonselji ei voinut ennakolta olettaa tulevan neuvotteluissa esille.¹

Huolimatta melkoisesta laajuudestaan, jättivät hallituskonseljin antamat ohjeet kuitenkin avoimiksi eräitä kysymyksiä,

¹ Plen. pöytäk. heinäk. 16 p. 1810. — RAUHALA, m. t. I, s. 270. — Ruotsin-vastaisen rajan sulkemiskysymystä käsitellään tämän teoksen myöhemmässä osassa.

joihin kuitenkin olisi ollut kiinnitettävä huomiota. Niinpä ohjeissa kyllä kosketeltiin omistus- ja nautintaoikeuksien järjestämiskysymyksiä, mutta niihin läheisesti liittyviä seikkoja ei ollenkaan selvitetty. Esim. lohenkalastuksen perusteisiin nähden määriteltiin kyllä hallituskonseljin kanta, mutta ei annettu lausuntoa siitä, miten tulevaisuudessa kaikki siitä johtuvat hallinnolliset seikat oli käytännössä järjestettävä. Tämän lisäksi hallituskonseljin ohjesääntö liikkui liian ahtaalla alalla. Siinä ei ollut ollenkaan kiinnitetty huomiota esim. hallinnon ja oikeudenhoidon kannalta niinkin tärkeään kysymykseen kuin oli kysymys oikeudenkäynnin järjestämisestä rikosasioissa ja yleensä sen virka-avun laadusta, jota rajaläänien viranomaiset eräissä tapauksissa saattoivat naapurimaan viranomaisilta tarvita. Oliko Venäjän ja Ruotsin entisellä rajalla voimassa olleet säännökset katsottava edelleenkin olevan voimassa, jäi avoimeksi kysymykseksi. Tämänlaatuisten heikkouksien ohella johtosäännössä kuitenkin oli positiivisiakin ominaisuuksia, joista huomattakoon se ajatus, että sen mukaan maamme edustajan, niin vaatimattomaksi kuin hänen asemansa venäläisten viranomaisten suunnitelmissa olikin ajateltu, ei suinkaan ollut tyydyttävä vain vaadittaessa komissaareille tietojä antavan asiantuntijan osaan, vaan hänen tehtäväksensä oli nimenomaan annettu itsenäinen aloitteidenteko kysymyksissä, jotka hallituskonselji oli katsonut maan etujen kannalta tähdellisiksi, vieläpä hänelle oli jätetty olosuhteista riippuen kokonaan itsenäinen aloiteoikeuskin.

Läpikäyvässä piirteessä ensimmäisessä, Suomen rajapolitiikan silloisia päämääriä koskevassa johtosäännössä oli hallituskonseljin jo aikaisemminkin ilmaisema kanta rajakysymyksistä. Kun Ruotsin valtakauden aikana epämääräisistä rajaoloista oli ollut paljon haittaa, onkin hyvin ymmärrettävissä, että Bangen instruktiossa pyrittiin irrottamaan Suomi mahdollisimman tarkoin Ruotsin yhteydestä. Hallituskonseljissa oli juuri samoihin aikoihin, jolloin johtosääntökysymys oli käsittelyn alaisena, valmisteltavana muitakin entisen yhteyden lopettamisesta Ruotsiin johtuvia toimenpiteitä. Niitä koskevissa neuvotteluissa keskuhallituksemme esiintyi niin ikään verraten jyrkkänä entistä emämaata kohtaan, joten hallituskonseljin kanta rajakysymyksissä oli elimellinen osa sen yleisestä suhtautumisesta Ruotsiin tänä

aikana.¹ Myöskin oli se sopusoinnussa niiden ohjeitten kanssa, jotka Suomen kenraalikuvernööri vähän myöhemmin sai siitä politiikasta, jota hänen oli noudatettava. Perusajatuksiltaan Bangelle vahvistettu johtosääntö kulki aivan toiseen suuntaan kuin ne mielipiteet, joita Ekorn oli Ruotsissa esittänyt aikaisemmin mainitussa memoriaalissaan ja joihin Ruotsin hallitus oli yhtynyt ja käytännössäkkin jo hyväksynyt. Kun nykyisten olosuhteitten vuoksi tätä tutkimusta varten ei ole voitu käyttää Venäjän komissaarien ohjeita koskevaa aineistoa, ei vertailu Venäjän ja Suomen hallitusten kannan välillä yksityiskohdissa ole mahdollinen. Rajanjärjestelyn yhteydessä käytyjen neuvottelujen kulusta voidaan alempana kuitenkin havaita, missä määrin Bangen saamat ohjeet ja hänen omasta aloitteestaan johtuneet esitykset tulivat otetuiksi huomioon rajanjärjestelysopimuksessa.²

Hallituskonseljin määräys ja sen hyväksymä johtosääntö lähetettiin kiireellisesti Bangelle Ouluun. Niistä ilmoitettiin myöskin kenraalikuvernöörille, ja Oulun läänin maaherra sai käskyn antaa rajaseudun virkamiehille tarpeelliset määräykset.³

2. *Rajankäynti v. 1810 ja rajanjärjestelysopimusta tarkoittavien neuvottelujen alku.*

1. Maaherra Ekornin, uuden rajaseudun paikallisolojen tuntijana antaman lausunnon mukaan oli rajankäyntiin ryhdyttävä vasta v:n 1810 heinäkuun alussa. Tämän mukaisia esityksiä rajankäynnin aloittamisesta olikin tehty Ruotsin hallituksen taholta, kuten jo aikaisemmin on mainittu. Kirjelmässään v. Stedingkille kesäk. 19 p. 1810 v. Engeström ilmoitti, että Ruotsin komissaarit olivat juuri silloin lähdössä Tukholmasta Tornioon, minne niiden oli määrä saapua heinäk. 7—8 p:nä.

¹ DANIELSON-KALMARI, J. R., Aleksanteri I:n aika V, s. 310 ja seur.

² Steinheilille annetuista ohjeista RAUHALA, m.t. I, s. 385 ja seur. DANIELSON-KALMARI, m.t. I, s. 7 ja seur.

³ Kenraalikuvernööri ilmoitti Bangen saamasta määräyksestä Sperskille heinäk. 15 p. 1810. Kkv. asiak. 1810 n:o 69. Vsv. asiak. 1810 n:o 45.

Tästä v. Engeström pyysi tehtäväksi ilmoituksen Venäjän hallitukselle, jotta sekin puolestaan jouduttaisi valtuuttamiensa komissaarien matkaa rajalle.¹ Kuten aikaisemmasta esityksestä on ilmennyt, olivat valmistelut rajankäynnin ja sen yhteydessä tapahtuvien neuvottelujen varalta ainakin Suomessa siksi myöhään saatettu loppuun, että Suomen etuja valvovan viranomaisen ennättämisestä koko heinäkuun kuluessa rajaneuvotteluihin ei juuri ollut toiveita.

Ruotsin valtuuskunta, johon kuului aikaisemmin mainittujen valtuutettujen lisäksi sihteeri ja tarpeellinen määrä kartoittajia, tuli Tornioon heinäk. 8 p:nä, mutta Venäjän valtuuskunta, johon niin ikään komissaarien lisäksi kuului sihteeri ja kartoittajia, saapui kokonaisuudessaan, avuksi määrättyä Bangea lukuunottamatta, vasta yöllä heinäkuun 16 päivää vastaan. Ruotsin komissaarit, jotka olivat saaneet odotella venäläisten tuloa yli viikon, ilmoittivat, venäläisten lausuessa epäilyksiään siitä, voitaisiinko rajankäynti saattaa loppuun jo kulumassa olevan kesän aikana, että heillä oli hallituksensa määräys nopeasti suorittaa rajankäynti. Tähän venäläisistä komissaareista Nicolay näkyi olleenkin taipuvainen.²

¹ Vrt. s. 56. — v. Engeströmin kirjelmä kesäk. 19 p. 1810. Utrikesstatsministerns skrivelser till beskickningarna i — S:t Petersburg 1810. RVA.

² Ruotsin valtuuskunnan sihteerinä oli kunink. sihteeri Ollongren. v. Engeström Stedingkille kesäk. 19 p. 1810. Utrikesstatsministerns skrivelser till beskickningarna i — S:t Petersburg 1810. RVA. — Ruotsin valtuuskunnan saapumisesta Tornioon Boijen ja Ekornin raportti heinäk. 23 p. 1810. Muscovitica: Gränse-commissarierne friherre Gustaf Boijes och Per Adolf Ekorns depecher 1810—1811. RVA. — Venäjän komissaareista tuli Nicolay perille viimeisenä. Boije v. Engeströmille heinäk. 16 p. 1810. Bref till L. v. Engeström 1810: 1. A-L. Kunink. Kirjasto, Tukholma. — Venäjän valtuuskunnan sihteerinä oli Sprengtportenin kanslian ent. virkamies Langell, joka, oltuaan aikaisemmin David Alopaeuksen palveluksessa, oli v. 1808 vangittu yhdessä Alopaeuksen kanssa Tukholmassa. Myöskin Nicolay oli vangittu Ruotsissa samoihin aikoihin. Vangitsemiset toimitti Boije, joka viittaakin siihen ylempänä mainitussa kirjeessään v. Engeströmille heinäk. 16 p. 1810. LEHTONEN, U. L., Suomen sodan julistaminen ja David Alopeuksen vangitseminen, H. aikak. 1919, s. 251 ja seur. Langellista vrt. RAUHALA, m.t. I, s. 131. BONDORFF, L. G. v., Den ryska pacificeringen i Finland 1808—09,

Heinäkuun 16 p. 1810 tapasivat Boije ja Nicolay toisensa Torniossa. Kohtaus oli epävirallinen, mutta otti Boije kuitenkin jo silloin puheeksi ne kysymykset, joista rajankäynnin yhteydessä oli neuvoteltava. Nicolay omasta puolestaan selitti, että Venäjän komissaarit olivat kyllä asianmukaisesti valtuutetut käsittelemään kysymyksiä, joten neuvottelujen alku näytti kaikin puolin lupaavalta.¹

Ensimmäinen virallinen istunto oli heinäk. 5/17 p. 1810 Torniossa vapaaherra Nicolayn asunnossa. Kun kumpaisenkin valtuuskunnan valtakirjat oli luettu ja havaittu niiden olevan kaikin puolin kunnossa, Ruotsin valtuutetut huomauttivat², että heidän oli johtosääntönsä mukaisesti otettava rajanjärjestelyneuvotteluissa käsiteltäväksi kysymyksiä, jotka koskivat rajaseudun väestön maanomistusoloja, erikoisesti omistusoikeutta niihin tiluksiin, jotka sijaitsevat nyt vedettävän rajalinjan toisella puolella, elintarpeiden kuljetusta rajalinjan poikki, lohenkalastusta Tornionjoessa ja rajaseudun asukkaiden oikeutta vapaasti käydä entisten seurakuntiensa kirkoissa. Näistä kysymyksistä oli siis saatava aikaan muodollinen sopimus.

Venäjän komissaarit vastasivat tähän, että heidän johtosääntönsä oli valmistettu niiden tietojen perustuksella, jotka Ruotsin Pietarissa oleva lähettiläs v. Stedingk oli jättänyt Venäjän hallitukselle rajanjärjestelyneuvotteluissa esille otettavista kysymyksistä ja että he olivat kyllä täysin valtuutettuja neuvottelemaan ruotsalaisten esittämistä seikoista, mutta koska heille piti neuvotteluihin tulla avuksi erikoisesti paikallisia

s. 102—103. — Venäjän valtuuskuntaan kuuluivat aikaisemmin mainittujen lisäksi topografiupseerit luutnantit v. Boeber ja v. Liebert sekä aliluutnantti ruhtinas Walbirtski. Suomalaisista maanmittareista oli rajankäyntiin komennettu maanmittarit Lagerberg, Stenroth ja Garvoli. Boije v. Engeströmille jouluk. 29 p. 1810. *Muscovitica: Gränse-commissarierne friherre Gustaf Boijes och Per Adolf Ekorns depecher 1810—1811.* RVA.

¹ Boije v. Engeströmille heinäk. 16 p. 1810. *Bref till L. v. Engeström 1810: 1.* A-L. Kunink. Kirjasto, Tukholma.

² Boijen tarkoituksena oli esittää neuvottelujen alaisista kysymyksistä kirjallinen nootti. Tästä hän kuitenkin syystä tai toisesta luopui. Boije v. Engeströmille heinäk. 16 ja 23 p. 1810. *Bref till L. v. Engeström 1810: 1.* A-L. Kunink. Kirjasto, Tukholma.

oloja tuntevan henkilön, joka kuitenkin vielä ei ollut saapunut, oli nyt esille otettujen kysymysten lähempi käsittely näin ollen lykättävä tuonnemmaksi. Tämä tulikin päätökseksi. Mitä rajankäyntiin tulee, sovittiin siitä, että se aloitetaan rajan pohjoisosasta ja että sen perustaksi asetetaan Haminan rauhansopimuksen art. V, joka luettiin istunnossa julki. Matkalle rajan pohjoispäähän päätettiin lähteä mahdollisimman pian.¹

Venäjän komissaareista Engelmann, joka näyttää saapuneen Tornioon jonkun verran aikaisemmin kuin Nicolay, ryhtyi, odottamatta Bangen tuloa, ominpäin ottamaan selvää rajaseudun olosuhteista.

Raportissaan heinäk. 9 p:ltä 1810 v. l. Steinheilille Engelmann kertoo jo seuraavana päivänä lähtevänsä Ylitornioon, josta hänen oli määrä, Ruotsin valtuutettujen kanssa yhdyttyänsä, aloittaa matka rajan pohjoispäähän Norjan rajalle saakka. Tätä ennen hän kuitenkin oli koettanut perehtyä rajaseudun oloihin, ja niistä saamiaan vaikutelmia hän selosti edellämainitussa raportissa.

Tornion kaupungin kärsimät vahingot, jotka aiheutuivat uudesta rajasta, ovat ensiksi puheena näissä tiedoituksissa. Rajaseudun arvokkaampi osa jää edelleenkin Ruotsin haltuun, Engelmann huomauttaa, ja Tornion kaupunki joutuu etusijassa kärsimään häviötä uusissa oloissa. Sen tappiot ovat hyvinkin tuntuvat, ellei voida keksiä keinoja niiden torjumiseksi, ja nyt muodostunut tilanne on epäilemättä johtava siihen, että kaupungin asukkaat muuttavat pois kaupungista rajan toiselle puolelle. Lapin kauppa, joka ammoisista ajoista asti on ollut torniolaisten hallussa, joutuu näin ollen myöskin kärsimään. Koska tällainen asiain tila ei voi olla tuottamatta tappioita myöskin valtiolle, Engelmann puolestaan piti välttämättömänä, että Tornion kaupungin asemaa oli koetettava jollain keinolla parantaa. Kemin lähellä olevat metsät olisi vaihdettava ja niillä korvattava Torniolle se menetys, mikä sitä nyt oli kohdannut sen kautta, että sen suuret metsäalueet olivat joutuneet Ruotsin puolelle valtakuntien välistä rajaa. Mutta lisäksi kaupunki tarvitsi myöskin rajan toiselle puolelle joutuvien niittyjensä korvaukseksi uusia niittyjä, ja näitä Engelmannin mielipiteen mu-

¹ Liite I, s. 473—475.

kaan voitiin paraiten saada kahden, kaupungin lähistöllä olevan sotilasvirkatalon alueista. Tosin kysymyksessä olevien virkatalojen niityt eivät laadultaan vastanneet kaupungin ennen omistamia niittyjä, mutta kaupungille voitiin antaa lisää niittyjä Pirkkiön kylästä, jossa eräällä ruotsalaisella oli niitä hallussaan. Tämän lisäksi voitiin Tornion kaupungin vahingot korvata suorittamalla sille jokin sovelias rahamäärä. Kunnollisten niittyjen hankkiminen kaupungille kohtaisi vaikeuksia ja sen toteuttaminen oli monimutkainen kysymys sen vuoksi, että niitä niittyjä, joita Ruotsin alamailla oli joen vasemmalla rannalla aivan kaupungin lähistöllä, ei voitu käyttää korvausvälineenä, sillä ne olivat kovin alavia ja kuivuivat tulvaveden alta vasta heinäkuussa. Tosin olisi sellainenkin ratkaisu mahdollinen, että kaupungille pidätettäisiin oikeus sen omistamiin, rajan takana oleviin omistuksiin ainaisiksi ajoiksi, mutta koska tämä järjestelytapa olisi vastoin rauhansopimusta ja sen lisäksi siitä aiheutuisi vain valtion etujen vastaista kaupankäyntiä ja kulua rajan poikki, oli mainitusta ajatuksesta luovuttava.

Nämä huomiot Tornion kaupungin kärsittäviksi joutuvista vahingoista ovat siinä suhteessa mielenkiintoisia, että samat seikat esiintyvät muutamin vaihteluin niissä moninaisissa torniolaisten valituksissa, joita rajanjärjestelyä seuranneilta vuosilta tunnemme, ja joissa kaikissa perusajatuksena oli se, että kaupungin kukoistus oli riippuvainen oikeastaan maalaiselinkeinojen alaan kuuluvista seikoista, laidunmetsistä ja niityistä, kun sitä vastoin kaupungin kauppaa ja elinkeinoelämää kohdanneista vaurioista puhutaan vähemmän. Tämä peruskäsitys Tornion heikon talouselämän syistä säilyi, kuten sanottu, seuraavien vuosien aikana ja onkin osittain ymmärrettävissä silloisissa pienissä kaupungeissamme eletyn maalaiselämän vuoksi, jossa karjalaitumilla ja halkometsillä ymmärrettävistä syistä oli tärkeä sijansa. Myöskin korvauksen hakeminen valtion omistamista metsistä Kemi-joen varsilla on oikea torniolaisten lempiajatus, johon he useasti myöhemminkin palasivat. Engelmännin huomautus siitä, että Tornioista muuttaisi Ruotsiin väestöä, ja että sen kauppa taantuisi, osui myöskin oikeaan.¹

¹ Engelmänn Steinheilille heinäk. 9 p. 1810 n:o 197 liitteinen. Kkv. asiak. 1810 n:o 69. — Kauppaoloista DEUTSCH, Oeconomiska Anteck-

Kuten edellä olevasta käy ilmi, Engelmann asettui täydellisesti jo rauhansopimuksessa esille tulleelle periaatteelliselle kannalle rajan taakse jääneiden tilusten hallintaoikeuden lopettamisen suhteen ja lähti siis alusta alkaen siitä, että tilukset oli molemmin puolin vaihdettava. Tässä hän oli siis aivan vastakkaisella kannalla kuin Ruotsin valtuuskunta, kuten Ekornin mietinnöstä tiedämme. Bangen saamien ohjeiden kanssa kävivät Engelmannin mielipiteet sitä vastoin yhteen. Vieläpä hän toi esille eräitä näkökohtia, joitten piti vakuuttaa hallitusta siitä, että rauhansopimuksen art. X:n säännöksen toteuttamisesta koituisi rajaseudun suomalaisille taloudellista hyötyäkin. Koska Ruotsin alamailla oli tiluksia rajan tällä puolella huomattavasti enemmän kuin suomalaisilla Ruotsissa, huomautti Engelmann, täytyi tiluksia vaihdettaessa toisiinsa eri valtioitten alamaisten kesken syntyä ylijäämä, joka oli myytävä, koska sitä ei voitu saada vaihtojen kautta menemään tasan. Tämän ylijäämän muodostivat juuri Ruotsin alamaisten Suomessa omistamat, vaihdossa vaihtamatta jäävät tilukset, ja nämä tilukset tulisivat varmasti, niitä myytäessä rauhansopimuksen art. X:n säännösten määräämällä tavalla, kysynnän puitteissa menemään polkuhinnasta. Silloin tarjoutui suomalaisille tilaisuus tehdä edullisia kauppoja. Tämä huomio oli epäilemättä aivan oikea, ja sitä silmällä pitäenhan Ekorn oli mietintönsä tätä kysymystä koskevassa kohdassa huomauttanutkin, että jos venäläiset komissaarit eivät suostuisi neuvotteluissa siihen, että tilusten hallinta rajan toisellakin puolella saisi jäädä entiselle perustalle, tilukset vaihdettaisiin ja ylijäämä olisi saatava vapaasti myydä tai korvaksi valtio niiden tilusten omistajille, joiden maat olisivat jääneet vaihtamatta, niiden arvon arviomiesten lausunnon nojalla. Merkittävä on, että Engelmann ei nyt ollenkaan ottanut huomioon Ruotsin alamaisten kärsit-

ningar, s. 322 ja seur. — Vrt. s. 109. Vrt. torniolaisten valituksista s. 454, muist. 1. — Tornion asujamiston muutoista Ruotsiin vert. LEHTONEN, O. I., Kuvauksia Oulun läänin oloista Aleksanteri I:n aikana I, s. 39. Vsv. asiak. 1819 G. G. n:o 326. — Maalaiselämästä Torniossa kts. PRYTZ, L. J., Anteckningar under en resa till Nord-Cap genom Torneå Lappmark och Vestra Finnmarken, år 1819, Mnemosyne 1821, palsta 133 ja seur.

täviksi joutuvia vahinkoja tässä suhteessa, vaan päinvastoin esitti ylijäämätilusten pakollisessa myynnissä aukeavan mahdollisuuden suomalaisten tilusostoille nimenomaan syynä, joka kehoitti pitämään kiinni rauhansopimuksen art. X:n säännöksistä ja olemaan myöntämättä poikkeusta edes tämän rajaseudun erikoisista oloista johtuvan seikan vuoksi sanotun artiklan määräyksistä.

Rajaseudun muihin oloihin nähden Engelmann teki raportissaan hallitukselleen sen ehdotuksen, että Suomen puolelle rajaa olisi rakennettava maantie pitkin Tornionjoen vartta, koska ainoastaan siten voitiin rajalla saada liikenteen kunnollinen silmälläpito aikaan. Kun Tornion kaupungin tappiot voidaan soveliaasti korvata ja maantie saadaan rakennetuksi Tornion kaupungin kohdalta Ylitornioon, silloin raja oli tuleva valtioiden välillä selväksi ja yleinen yhdysliikenne rajan poikki käyvä tarpeettomaksi. Yhteiseksi jää ainoastaan lohenkalastus, jonka täytyykin jäädä entisille, v. 1791 siitä tehdyn sopimuksen määräämille perusteille. Tämä oli Engelmannin ajatusten loppuponsi rajankäyntineuvottelujen alkuvaiheissa.¹

Myöskin kysymys rajaseudun kirkollisten olojen järjestämisestä joutui käsiteltäväksi komissaarien ja Venäjän ulkoasiain johdon välillä varsin pian venäläisten valtuutettujen tultua Tornioon, sillä nähtävästi täältä käsin tekemäänsä esitykseen asian johdosta komissaarit saivat vastauksen jo elok. 1 p. 1810 v. l. päivätyssä Rumjantsovin kirjelmässä.² Mitä komissaarit olivat asian johdosta ehdottaneet, ei ole sen vuoksi, että en ole ollut tilaisuudessa käyttämään kysymykseen tulevia venäläisiä lähteitä, täysin todettavissa, mutta Rumjantsovin antamasta ohjeesta päättäen komissaarit olivat esittäneet entisten olojen säilyttämistä tässä suhteessa rajaseudulla. Heidän esityksensä oli nähtävästi valmistettu niiden neuvottelujen johdosta, joita

¹ Engelmann Steinheilille heinäk. 9 p. 1810 n:o 197 liitteineen. Kkv. asiak. 1810 n:o 69. — Ekornin mietintö toukok. 27 p. 1810. Muscovitica: Gränse-commissarierne friherre Gustaf Boijes och Per Adolf Ekorns depecher 1810—1811. RVA.

² Extrait d'une Depêche de S.E. Monseigneur le Chancelier de l'Empire aux Commissaires Démarcateurs Imperiaux, en date de Petersburg ce 1 Aout 1810. Saap. kirj. 1804—1815. Kemin lrov. ark.

he olivat käyneet Castrénin kanssa, sillä myöhemmin komissaarit nimenomaan mainitsevat jo ennen Castrénin tultua virallisesti määrätyn heille avustajaksi konferenssiin, neuvotelleensa hänen kanssaan rajakysymyksistä.¹ Tähän viittaa vielä sekin, että edellämainittu mielipide oli yhtäpitävä Castrénin jo aikaisemmin antaman, rajaseudun kirkollisten olojen tulevaa järjestelyä koskevan lausunnon kanssa.² Rumjantsovin edellämainitussa kirjelmässä huomautettiin, että tärkeät poliittiset syyt estivät hallitsijaa myöntymästä komissaarien tekemään esitykseen. Rumjantsov mainitsi erikoisesti, että kirkot eivät ole »ruotsalaisen uskonnon» alueella yksinomaan jumalanpalvelusta varten, vaan kuulutettiin niissä myöskin kaikki hallituksen antamat lait ja käskyt. Jos hallitsijan alamaiset edelleenkin kävisivät entisissä yhteisissä kirkoissa, joutuisivat he kuulemaan Ruotsin hallituksen määräyksiä, jotka voivat olla aivan vastakkaisia meille, ja Ruotsin hallituksen julistukset olisi myöskin kuulutettava rajan tällä puolella olevissa kirkoissa. Kaikkeen tähän nähden hallitsija oli päättänyt, että rajajokien varsilla olevat seurakunnat oli jaettava, ja oli hallitsija valmis kustantamaan jaon johdosta tarpeellisiksi käyvien uusien kirkkojen rakentamisen sekä tarpeen tullen papiston palkkauksenkin. Mahdollisesti samassa yhteydessä komissaarit myöskin saivat tehtäväkseen valmistaa suunnitelman uusien seurakuntien muodostamisesta rajaseudulla.³ Sen lisäksi, mitä venäläiset komissaarit olivat valtuuskuntien ensimmäisessä istunnossa esittäneet neuvottelujen lykkäämisen syyksi toistaiseksi, he olivat vielä viitanneet siihenkin, että rajankäynnin aikana olisi tilaisuus tehdä rajaseudun oloista havaintoja, joista olisi hyötyä myöhemmissä neuvotteluissa. Mahdollisesti nämä huomautukset

¹ Ote komissaarien kirjelmästä Rumjantsoville elok. 21/syysk. 2 p. 1810. Vsv. asiak. 1810 n:o 46. — Vrt. s. 89.

² Vrt. s. 50.

³ Extrait d'une Dépêche de S. E. Monseigneur le Chancelier de l'Empire aux Commissaires Démarcateurs Imperiaux, en date de Petersburg ce 1 Aout 1810. Castrénin kiertokirje marrask. 2 p. 1810. Saap. kirj. 1804—1815. Kemin l. rov. ark. — Hallituskonseljin mielipiteestä papiston poliittisesta merkityksestä vrt. s. 51. Vrt. myös kenraalikuvernöörille v. 1810 annetun toimintaohjeen 3 kohta. DANIELSON-KALMARI, m. t. I, s. 9.

aiheuttivat sen, että Ruotsin komissaarit olivat rajankäynnin alkaessa siinä käsityksessä, että heidän tekemiinsä esityksiin tulnaisiin Venäjän taholta antamaan myönteinen vastaus. Tätä Boije erikoisesti painosti v. Engeströmille heinäk. 23 p. 1810 lähettämässään kirjeessä ja huomautti, että näin nähtävästi tulee käymään huolimatta siitä, että Ruotsi oli voittava enemmän kuin vastapuoli. Engelmännin mielipiteet hänen samoina päivinä lähettämässään raportissa moniaasta rajakysymyksestä, joihin ylempänä on tutustuttu, eivät kuitenkaan anna tukea Boijen arvelulle.¹

Rajakomissaarien ensimmäisessä istunnossa oli päätetty, niinkuin jo on mainittu, aloittaa rajankäynti mahdollisimman pian, ja tässä tarkoituksessa Ruotsin valtuutetut matkustivatkin heinäk. 23 p. 1810 Tornioista Ylitornioon, josta matkan piti vesitse jatkuu Norjan rajalle. Venäjän komissaarit suoriutuivat myöskin taipaleelle, ja kymmenen päivän matkan jälkeen, joka oli suoritettu osaksi veneillä, osaksi jalkaisin, kaikki komissaarit sekä heidän mukanaan seuranneet kartoittajat saapuivat Muonionniskaan. Matkan varrella oli tehty huomioita rajaseudun oloista ja niiden johdosta myöskin keskusteltu, sillä elok. 3 p. Muonionniskassa päiväämässään kirjeessä v. Engeströmille Ruotsin valtuutetuista toinenkin, Ekorn, tiedoittaa, että Venäjän komissaarit nähtävästi tulevat myöntymään niihin ehdotuksiin, joita Ruotsin valtuutetut olivat tehneet ensimmäisessä istunnossa rajaolojen järjestämisestä. Mahdollista on, että näiden epävirallisten neuvottelujen johdosta Venäjän valtuuskunta, huolimatta Engelmännin aikaisemmin mainitussa raportissa esittämistä mielipiteistä, nyt oli taipuvainen myöntymään Ruotsin komissaarien esityksiin. Venäjän valtuutetut tekivät hallitukselle ehdotuksen, että maanomistusolot rajaseudulla järjestettäisiin samoin kuin Turun rauhan jälkeen oli tapahtunut. Tätähän Ruotsin komissaarit juuri olivatkin ehdottaneet, ja vaikkakaan tätä tutkimusta varten ei ole ollut käytettävissä Venäjän neuvottelukunnan kaikkia raportteja, joista asia yksityiskohtaisesti kävisi ilmi, voidaan kuitenkin muista lähteistä päätellä, että

¹ Boije v. Engeströmille heinäk. 23 p. 1810. Bref till L. v. Engeström 1810: 1. A-L. Kunink. Kirjasto, Tukholma.

kysymyksessä oleva ehdotus tehtiin ja että se lähetettiin Venäjän hallitukselle, ennenkuin Bange oli saapunut. Kun Bange tuli, niinkuin alempana esitetään, elokuun puolivälissä Muonionniskaan, näyttää kysymyksessä oleva esitys tehdyn heinäkuun lopussa tai elokuun alussa v. 1810, jolloin Ruotsin komissaarit kertovat Venäjän valtuuskunnan myöntyväisyydestä. Muista toimista mainitsee Boije elok. 2 p. 1810 niin ikään v. Engeströmille kirjoittamassaan kirjeessä, että ensimmäisen konferenssin pöytäkirja oli tarkastettu ja allekirjoitettu. Elokuun 5 p. 1810 päiväämässään raportissa Steinheilille Engelmann kertoo matkan loppuvaiheista, että heinäk. 28 p. v.l. molemmat valtuuskunnat olivat saapuneet Kilpisjärvelle, josta lähtivät jalkaisin Norjan rajalle. Siellä he pystyttivät samana päivänä eli elok. 9 p. 1810 lähelle v. 1764 nostettua Norjan rajapyykkiä n:o 294 Ruotsin ja Venäjän välisen rajapyykin n:o 1 ja antoivat lähellä juoksevalle joelle, jolla ei ollut mitään nimeä, lapinkielisen nimen Radjejohka, joka merkitsee rajajokea. Rajankäynti ja rajapyykkien pystyttäminen oli alkanut.¹

Mitä rajankäyntiin ja erikoisesti rajan pyykitykseen tulee, merkittiin pyykki n:o 1 valtakuntien välisellä rajalla paitsi järjestysnumerolla, myöskin kumpaisenkin valtion hallitsijan nimi-merkillä. Tarkoituksena oli tämän jälkeen merkitä kaikki kumpaiseenkin valtioon rajankäynnissä joutuvat saaret numerolla ja erikoisella merkillä. Tämä oli käynyt tarpeelliseksi, kertoo Boije kirjeessään elok. 16 p. 1810 v. Engeströmille, sen vuoksi, että Venäjän komissaarit »epäluuloisuudessaan» sitä vaativat. Näin jouduttiin Boijen mielipiteen mukaan merkitsemään sellaisiakin saaria erikoisilla merkeillä, joiden kuulumisesta valtioon tai toiseen ei itse asiassa saattanut olla mitään epäilystäkään.

¹ Engelmannin raportti elok. 5 p. 1810. Kkv. asiak. 1810 n:o 69. — Boijen ja Ekornin raportti heinäk. 23 p. 1810. Boije v. Engeströmille elok. 2 p. 1810. Ekorn v. Engeströmille elok. 3 p. 1810. *Muscovitica: Gränse-commissarierne friherre Gustaf Boijes och Per Adolf Ekorns depecher 1810—1811.* RVA. — Boije v. Engeströmille elok. 16 p. 1810. *Bref till L. v. Engeström 1810: 1.* A-L. Kunink. Kirjasto, Tukholma. — Bängen raportti hallituskonseljille Tornioista lokak. 5 p. 1810. KD. 6/222 v. 1810. — ANTHONI, ERIC, *De västerbottniska områdenas förening med Finland*, Ht.f.F. 1922, s. 13.

Näin meneteltiin sitten pitkin rajalinjaa, eivätkä pyykkit siis tulleet osoittamaan itse rajalinjan kohtaa rajavesistössä, vaan ne olivat n.s. kansallisuuspyykkejä, joiden yksinomaisena tarkoituksena oli vain osoittaa, kumpaiseenko valtioon kulloinkin kysymyksessä oleva saari, niemeke tai mantereen ranta kuului. Asuttuihin saariin rakennettuihin pyykkeihin oli Venäjän valtuuskunnan tarkoituksena kiinnityttää kotkamerkit.¹

2. Bangekin oli tällä välin saanut hallituskonseljin hänelle antaman määräyksen ja johtosäännön sekä lähtenyt täyttämään maamme kannalta tärkeää tehtäväänsä.

Tosin hänen lähtönsä viivästyi sen vuoksi, että hän, oltuaan matkoilla, oli palannut Ouluun heinäk. 31 p. ja pääsi näin ollen matkustamaan sieltä rajanjärjestelyneuvotteluihin vasta elok. 1 p. Tornioon hän tuli elok. 2 p. ja sai siellä Engelmännin hänelle jättämän määräyksen lähteä komissaarien jäljestä pohjoiseen. Matkan varrella hänen oli tehtävä huomioita moninaista rajaseudun oloista. Hän tapasi komissaarit vasta Muonionniskassa, jossa nämä silloin olivat paluumatkalla etelään päin. Toiminnastansa hallituskonseljille myöhemmin antamassansa raportissa Bange ei mainitse päivää, jolloin hänen työskentelynsä neuvotteluissa varsinaisesti alkoi, mutta Engelmännin Steinheilille lähettämästä raportista käy kuitenkin ilmi, että Bange oli tullut Muonionniskaan ennen 5/17 päivää elokuuta ja Boije kertoo kirjeessään v. Engeströmille elok. 16 p., että Bange saapui edellämainittuun paikkaan samana päivänä. Ensimmäisen tehtävänsä Venäjän komissaareilta Bange ilmoittaa saaneensa s.k. 18 p.²

Bangen ensimmäinen toimi koski lisätietojen hankkimista komissaareille niiden peltojen, niittyjen ja metsien laajuudesta,

¹ Boije v. Engeströmille elok. 16 p. 1810. Bref till L. v. Engeström 1810: 1. A-L. Kunink. Kirjasto, Tukholma. — Engelmänn ja Nicolay Steinheilille elok. 21/syysk. 2 p. 1810. Kkv. asiak. 1810 n:o 69. — Rajankäynnin yhteydessä toimitetun pyykityksen oikeudellisesta merkityksestä vrt. s. 136 ja seur.

² Bangen raportti hallituskonseljille lokak. 5 p. 1810. KD. 6/222 v. 1810. Plen. pöytäk. lokak. 19 p. 1810. Bangen raportti jälj. Kkv. asiak. 1810 n:o 69. — Boije v. Engeströmille elok. 16 p. 1810. Bref till L. v. Engeström 1810: 1. A-L. Kunink. Kirjasto, Tukholma.

joita suomalaisilla oli rajan takana, sekä selvitystä siitä, oliko mahdollisuutta saada vastiketta tiluksille, jos ne määrättäisiin vaihdettaviksi eikä minkäänlaista vieraassa valtiossa olevien tilusten omistamista vastaisuudessa sallittaisi. Vaikkakin Engelmann oli, kuten aikaisemmin jo on esitetty, omin keinoinsa muodostanut käsityksensä tästä asiasta, kaivattiin tietysti entistä yksityiskohtaisempia tietoja, ja niiden hankkiminen tuli nyt Bangen tehtäväksi. Sen lisäksi oli Bangen perehdyttävä myöskin lohenkalastuskysymykseen ja kalastusta koskeviin seikkoihin yleensäkin sekä muihinkin Suomen kansalaisille tärkeisiin asianhaaroihin.

Näissä toimissansa Bange tuli ensiksikin kiinnittäneeksi huomionsa rajajokien saarissa olevien niittyjen sekaviin omistusoiloihin, vaikkakin tässä suhteessa oli mahdotonta päästä täysin luotettaviin tuloksiin, kuten hän itsekin huomauttaa myöhemmin antamassaan selostuksessa hallituskonseljille. Syyinä vaikeuksiin oli se, että Bangen oli pakko muodostaa käsityksensä näistä kysymyksistä suureksi osaksi vain niiden tietojen perustuksella, joita hän sai paikkakunnan väestöltä. Koko Enontekiössä ja Ylitornion pohjoisosassa ei oltu toimitettu liikamaan eroittamista edes Länsipohjan perin puutteellisenkaan menetelmän mukaan, eikä maita oltu mitattu eikä pantu verolle.¹ Lopputulokset Bangen tutkimuksista, joista hän antoi komissaareille lausunnon Torniossa, oli sama, johon Engelmannkin jo aikaisemmin oli päätenyt. Täysin tasaan menevää tilusvaihtoa ruotsalaisten ja suomalaisten kesken oli mahdotonta saada aikaan ja tulos olisi sama, otettiinpa vastikkeeksi maata kuinka kaukaa tahansa. Myöskin oli Bangen käsitys sama kuin Engelmannin siinäkin suhteessa, että hänenkin saamiensa tietojen mukaan Ruotsin alamailla oli Suomessa enemmän tiluksia kuin suomalaisilla Ruotsissa. Tärkeäksi tuli se Bangen huomio, että jos rauhansopimusta aiottiin noudattaa aivan sen jokaisessa yksityiskohdassa, kokonaiset kyläkunnat joutuisivat taloudelliseen turmioon, sillä ne menettäisivät kaikki niittynsä, joista lähte-

¹ Bangen mielipide Länsipohjassa noudatetusta liikamaaneroittamismenetelmästä saa tukea paikallisiloihin perehtyneitten H. Deutschin ja A. Bergerin lausunnoista. Wårnhjelmin kok. SVA.

vään satoon maatalous näillä seuduilla kuitenkin suurimmaksi osaksi perustui.¹

Venäjän valtuuskunta oli, niinkuin aikaisemmin jo on kerrottu, ehdottanut hallitukselleen, että rajaseudulla jätettäisiin yleensä kaikkien tilusten nautintasuhteet ennalleen, kuten Turunkin rauhan jälkeen silloisella rajaseudulla oli tehty, ellei muuten, niin ainakin jonkinlaista vieraassa valtiossa sijaitsevista tiluksista sen maan hallitukselle suoritettavaa veroa vastaan, joka vastaavasti vähennettäisiin kulloinkin kysymyksessä olevan maanomistajan omassa maassaan suorittamasta verosta. Tähän esitykseen tuli hylkäävä vastaus elokuun loppupäivinä. Hallitsija oli kuitenkin tahtonut, ennen loppullisen päätöksen antamista, vielä saada lähempiä selvityksiä asiasta ja »erikoisesti heidän [Venäjän valtuuskunnan] avuksi määrätyn rehtorin mielipiteestä» tässä asiassa.² Kysymyksen jouduttua tähän vaiheeseen kiintyikin Bangen huomio keinojen löytämiseen mahdollisimman tyydyttävän ratkaisun saavuttamiseksi tilusvaihtoja toimeenpantaessa. Aikaisemmin tekemiensä tutkimusten perustuksella Bange tiesi, että vaurioita ei voitu tilusvaihdoin välttää. Koska rajalinjan oli seurattava syvintä väylää, ei käynyt päinsä, merkitsemällä se tarpeen tullen milloin mihinkin kohtaan rajavesistössä, koettaa saada rajalinjan sisäpuolelle niitä saarissa olevia tiluksia, joita kulloinkin olisi tarvittu, ettei olisi syntynyt niistä puutetta. Hänen tekemiensä havaintojen mukaan saarissa olevien niittyjen omistus- ja käytösuhteet olivat sekavia ja niiden purkamisen tilusvaihtojen yhteydessä hyvin vaikea tehtävä. Tämä seikka muodosti sitäkin vaikeamman pulman, koska omistussuhteet perustuivat kokonaan ikivanhoihin kansanomaisiin jakotapoihin. Niittyjen käyt-

¹ Myöhemmin 1800-luvulla toimeenpantuihin, taloudellisia oloja koskeviin tiedusteluihin saaduissa vastauksissa ei kysymyksessä oleville niityille näy annettun erikoista arvoa. Vrt. LIAKKA, NILO, Perä-Pohjolan taloudellisia oloja 80 vuotta sitten, Jouko II, s. 257, jossa huomautetaan erikoisesti mainitusta seikasta.

² Bangen raportti lokak. 5 p. 1810. KD. 6/222 v. 1810. — Boije v. Engeströmille elok. 30 p. ja syysk 10 p. 1810. Boijen ja Ekornin raportti syysk. 9 p. 1810. Muscovitica: Gränse-commissarierne friherre Gustaf Boijes och Per Adolf Ekorns depecher 1810—1811. RVA.

töoikeuden jako tapahtui monimutkaisin menetelmin, niitä oli huomattavan runsaasti ja niiden merkitys taloudellisesti tärkeä. Huomioonottaen edellämainitut vaikeudet Bange ehdotti Venäjän valtuuskunnalle, että joskin mantereella olevat tilukset oli vaihdettava, ainakin saarissa olevat niityt olisi jätettävä entisten nautintasuhteitten varaan niistä suoritettavaa erikoista veroa vastaan. Tämä ehdotus oli tosin sekä Haminan rauhansopimuksen art. X:n että Bangen saamien ohjeitten vastainen, mutta paikalliset olosuhteet olivat epäilemättä sellaiset, että Bangen tekemä esitys on niiden valossa varsin hyvin ymmärrettävissä.¹

Kysymys rajaseudun kirkollisten olojen järjestämisestä tuli myöskin nyt esille Bangen ja Venäjän komissaarien välisissä neuvotteluissa. Bangen saamat ohjeethan, kuten tiedämme, kielsivät nimenomaan häntä ryhtymästä mihinkään toimenpiteisiin kirkollisten kysymysten suhteen. Venäjän valtuuskunta, jonka piti saamiensa ohjeitten mukaan järjestää myöskin nämä kysymykset, vaati, ohjeisiinsa viitaten, Bangelta lausunnon asiasta. Bangen mielipide oli se, että koska ristiriitojen välttämiseksi vastaisuudessa oli tähdellistä saada omat kirkot Suomen puolelle rajaa, ne olisi rakennettava valtion varoilla. Rajaseudun väestö oli niin köyhää, että se ei jaksaisi rakentaa tarvittavaa määrää uusia kirkkoja ja se oli sitä paitsi verraten vähän aikaa sitten rakentanut kaksi kirkkoa, nim. Karl Kustavin ja Alatornion kirkot, joista viimeksimainitussa oli tapahtunut huomattavan suuria laajennustöitä.²

Mitä vihdoin tulee lohenkalastusta koskevien seikkojen järjestämiseen, josta Bangelta myöskin oli vaadittu selityksiä, hän esitti yhtäpitävästi hallituskonseljilta saamansa johtosään-

¹ Bangen raportti lokak. 5 p. 1810. KD. 6/222 v. 1810.

² Bangen raportti lokak. 5 p. 1810. KD. 6/222 v. 1810. — Alatornion kirkon laajennus- ja korjaustyöt olivat valmistuneet syksyllä v. 1797. AIRAS, KAARLO, Kirkollista elämää ja hengellisiä liikkeitä Tornionjokilaakson alaosilla 1675—1809, s. 266. Karl Kustavin uusi kirkko oli valmistunut v. 1796. BYGDÉN, LEONARD, Hernösands stifts herdaminne II, s. 64—65.

nön mukaan, että kalastuksessa ennen voimassa olleet perusteet olisi jätettävä koskemattomiksi.¹

Yllä mainitut kysymykset käsiteltiin Bangen ja Venäjän valtuuskunnan välisissä neuvotteluissa syyskuun alkuun mennessä, ja komissaarit tekivät niiden johdosta esitykset hallitukselleen syyskuun alussa v. 1810.

Toimistaan rajanjärjestelyneuvotteluissa Bange lähetti raportin hallituskonseljille Tornioista lokak. 5 p. ja joutui se käsiteltäväksi hallituskonseljin täysistunnossa s.k. 19 p., aiheuttamatta mitään toimenpidettä.²

3. Edellämainittujen alistusten joukossa oli vielä eräs aloite, johon Venäjän komissaarit ryhtyivät tiedustelematta Bangen mielipidettä kysymyksistä, joita se koski. Mainittu aloite käsiteli rajaseudun liikenneolojen järjestämistä. Tähän kysymyseenhän Engelmann oli kiinnittänyt huomionsa jo aikaisemminkin, ollessaan Torniossa ennen rajankäynnin alkua, ja tästä asiasta hän lähetti elok. 21/syysk. 2 p. 1810 mietinnön Rumjantsoville ja ilmoitti myöskin Steinheilille siitä mielipiteensä. Koska Bangen raportti ei mainitse neuvotteluissa käsitellyn nimenomaan juuri niitä liikennekysymyksiä, joita Engelmannin mietintö koski, onkin ilmeistä, että komissaarit muodostivat niistä mielipiteensä omien havaintojensa ja omintakeisesti hankkimiensa tietojen perustuksella.³

Engelmann esittää kolme tätä kysymystä koskevaa asiahaaraa, jotka kaikki hänen mielipiteensä mukaan vaativat ratkaisunsa rajanjärjestelysopimuksessa. Ensimmäinen näistä oli vapaan meriväylän varaaminen Suomen kauppalaivoille Röytästä aavalle merelle. Kysymys oli tärkeä sen vuoksi, että se purjehdusväylä, jota alukset saattoivat käyttää, kulki Röytästä merelle Ruotsin alueeseen kuuluvan Pohjanlahden osan kautta, minkä vuoksi kauttakulkuoikeus oli erikoisesti saatava taatuksi rajanjärjestelysopimuksessa.

¹ Bangen raportti lokak. 5 p. 1810. KD. 6/222 v. 1810.

² Plen. pöytäk. lokak. 19 p. 1810.

³ Vrt. s. 76. — Venäjän valtuutettujen kirjelmä Rumjantsoville elok. 21/syysk. 2 p. 1810, jälj. Kkv. asiak. 1810 n:o 69.

Toisena liikenneoloja koskevana kysymyksenä oli esitys, josta Engelmann jo aikaisemminkin oli lausunut mielipiteensä, ja joka koski maantien rakentamista pitkin Tornionjoen itärantaa. Engelmann piti tätä välttämättömänä, jotta liikenne rajaseudulla voisi jatkua esteettömänä, sillä jos se kokonaan tulisi tapahtumaan pitkin Tornionjokea, joutuisi se riippumaan vuodenaikojen vaihteluista. Näin ollen asia oli tärkeä, sillä olihan tarkoituksena katkaista kaikki yhteys naapurimaahan tai ainakin supistaa se mahdollisimman vähäiseksi, joten Tornionjoen länsirantaa Tornion pohjoiseen kulkevaa maantietä ei enää voitaisi käyttää paikkakunnan liikenteessä.

Kolmantena seikkana oli vihdoin kysymys oikeuden myöntämisestä ruotsalaisille kulkea aluksilla merestä Tornionjokea ylöspäin huolimatta siitä, että näiden oli silloin Tornion kaupungin kohdalla tultava Suomen alueelle.

Saatuaan komissaareilta tämän mietinnön, Rumjantsov lähetti syysk. 27 p. 1810 siitä jäljennöksen Speranskille. Kirjelmässä, joka seurasi depeshin jäljennöstä, Rumjantsov huomautti, että komissaarit pitivät välttämättömänä saada hallitsijan suostumuksen depeshin toisessa kohdassa mainittuun esitykseen, minkä vuoksi Speranskin olisi esitettävä asia hallitsijalle. Näin oli kysymys maantien rakentamisesta rajaseudulle eroitettu Suomen säännönmukaisesti esiteltävien asioiden joukkoon.¹ Sellaisena se esiteltiinkin hallitsijalle ja määräsi hallitsija, että oli pantava toimeen tutkimus kysymyksessä olevan tien suunnasta ja valmistettava sen rakentamiskustannuksista kustannusarvio, joka sitten oli lähetettävä hallitsijalle asian lopullista ratkaisua varten. Tästä hallitsijan ratkaisusta Speranski ilmoitti kenraalikuvernöörille kirjelmässään lokak. 1 p. 1810, jossa kenraalikuvernööriä vielä käskettiin ryhtymään kaikkiin asian vaatimiin toimenpiteisiin.² Sen johdosta Steinheil kirjelmässään lokak. 7/19 p. 1810 kehoitti hallituskonseljia toimituttamaan kysymyksessä olevan tutkimuksen ja lähettä-

¹ Rumjantsov Speranskille syysk. 27 p. 1810. Vsv. asiak. 1810 n:o 48.

² Speranskin kirjelmä lokak. 1 p. 1810 Steinheilille, kons. Vsv. asiak. 1810 n:o 48. — Speranski Steinheilille lokak. 1 p. 1810. Kkv. asiak. 1810 n:o 69.

mään oman lausuntonsa ohella kustannusarvion hänelle. Hallituskonselji antoi lokak. 22 p. 1810 Oulun lääniin maaherralle määräyksen asiasta, jonka Ehrenstolpe kuitenkin sai vasta marrask. 14 p. 1810. Ehrenstolpe antoi s. k. 17 p. paraikaa rajankäyntikomissionissa virantoimituksessa olevan maanmittari Jeremias Lagerbergin tehtäväksi tietutkimuksen toimittamisen. Engelmann, jolta Lagerberg pyysi vapautusta kartoitustöistä voidakseen suorittaa mainitun tehtävän, epäsi sen, mistä Lagerberg ilmoitti Ehrenstolpelle kirjeessään marrask. 24 p. 1810 lisäksi, että maanmittari Garvoli oli saanut tämän tehtävän osakseen. Koska silloin jo oli satanut lunta, oli tutkimuksen toimittaminen käynyt mahdottomaksi. Tästä esteestä Ehrenstolpe ilmoitti hallituskonseljille jouluk. 15 p. 1810 luvaten seuraavana keväänä, heti maiden paljastuttua lumesta, toimituttaa nyt estyneen tutkimuksen. Näin ollen ei edellä kerrotuilla Suomen viranomaisen toimilla ollut mitään käytännöllistä merkitystä sen kysymyksen selvittämisessä, voitiinko ja miten suurilla kustannuksilla mainittu maantie rakentaa ja miten näitä liikenne-seikkoja koskeva kysymys oli ratkaistava rajanjärjestelysopimuksessa.¹

Tämä asia ei jäänyt kuitenkaan, kuten jo on viitattu, ilman asiantuntevaa selvitystä rajankäyntineuvotteluissa. Jo rajankäynnin alkuvaiheissa Engelmann oli, kuten on mainittu, saanut paikallisen väestön tiedonannoista sen käsityksen, että kysymyksessä olevan maantien rakentaminen ei tuottaisi erikoisesti vaikeuksia.² Tätä käsitystä tuki myöskin se tutkimus, jonka komissaarien apuna rajankäynnissä toimiva maanmittari Garvoli suoritti marrask. 2—7 p. 1810, siis jo ennen Ehrenstolpen

¹ Steinheil lokak. 7/19 p. 1810 hallituskonseljille. KD. 183/65 v. 1810. Plen. pöytäk. lokak. 22 p. 1810. — Lagerberg Ehrenstolpelle marrask. 24 p. 1810. Saap. kirj. 1810 n:o 43 f. 4. OI.A. — Ehrenstolpe hallituskonseljille määräystä kohdanneesta esteestä jouluk. 15 p. 1810. KD. 152/268 v. 1810. — Kysymyksen hallituskonselji käsitteli tammik. 27 p. 1811. Hallituskonselji Steinheilille tammik. 27 p. 1811. Kkv. asiak. 1810 n:o 69. — Vrt. s. 110 ja 177. — SARVA, GUNNAR, Suomen kaupasta Aleksanteri I:sen aikana I, s. 227, jossa kysymyksessä oleva tierakennus asetetaan tavallisten liikennekysymysten yhteyteen, mikä on erehdys.

² Vrt. s. 76.

antaman määräyksen tuloa. Garvoli tosin esitti eräitä vaikeuksia, jotka rakennustyössä oli voitettava, mutta tuli kuitenkin siihen tulokseen, että maantien rakentaminen Tornionjoen itärantaa pitkin hyvin kävi päinsä. Kustannusarvioita Garvoli ei näy tehneen, mutta tällaisenaankin hänen lausuntonsa riitti komissaareille, koska sen nojalla voitiin tehdä päätös siitä, miten tämä liikennekysymys oli järjestettävä rajanjärjestelysopimuksessa.

Muut edellämainituista liikennekysymyksistä jäivät Suomen viranomaisten käsittelyn ulkopuolelle ja saivat ratkaisunsa Venäjän viranomaisten niistä tekemien päätösten mukaan.¹

Kun Venäjän valtuuskunnan tekemiin alistuksiin saatiin odottaa vastausta verraten kauan, ei virallisia neuvotteluja Venäjän ja Ruotsin valtuuskuntien välillä voitu pitää. Venäläiset tosin ilmoittivat epävirallisissa keskusteluissa olevansa valmiit neuvottelemaan vähemmän tärkeistä kysymyksistä pääkysymysten ollessa ratkaistavina, mutta kun Boije puolestaan vaati, että kaikki ne kysymykset, joista jo oli alustavasti neuvoteltu ennen rajankäynnin alkua, olisi otettava esille yhdellä kertaa, neuvottelut pysyivät seisahduksissa. Ruotsin valtuutetut matkustivatkin Tornioista.² Mitä rajankäyntiin tulee, saatiin se varsinaisesti toimitetuksi loppuun syyskuun alussa. Valtakunnan uuden rajan pohjoisella osalla pystytettiin viimeinen pyykki syysk. 8 p. 1810. Kun kaikki rajankäynnissä virantoimituksessa olevat kartoittajatkin saapuivat Tornioon syyskuun lopussa, voitiin ryhtyä varsinaisten rajakarttojen valmistamiseen.³

¹ Komissionimaanmittari Garvolin lausunto maantielinjaa koskevista tutkimuksista marrask. 2—7 p. 1810. Kkv. asiak. 1810 n:o 69. Bange mainitsee raportissaan tammik. 28 p. 1811, että uusi tutkimus oli määrättävä, koska Garvolin lausunto oli epätäydellinen. Bangen raportti tammik. 28 p. 1811. KD. 2/328 v. 1811.

² Boije v. Engeströmille elok. 30 p. 1810. Muscovitica: Gränse-commissarieerne friherre Gustaf Boijes och Per Adolf Ekorns-depecher 1810—1811. RVA.

³ Bangen raportti lokak. 5 p. 1810. KD. 6/222 v. 1810. — Boijen ja Ekornin raportti syysk. 9 p. 1810. Muscovitica: Gränse-commissarieerne friherre Gustaf Boijes och Per Adolf Ekorns-depecher 1810—1811. RVA.

3. Suomen toisen edustajan määrääminen. Rajanjärjestelyneuvottelujen jatko ja päättäminen.

1. Kysymys kirkollisten olojen tulevasta järjestämisestä rajaseudulla oli edellä kerrottujen neuvottelujen kuluessa joutunut siihen asteeseen, että sen käsittely rajanjärjestelysopimusta koskevilla neuvotteluilla oli varma.

Edellä olemme jo nähneet, kuinka hallituskonselji käsitellessään lopullisesti kesäk. 27 p. 1810 Turun tuomiokapitulin antamaa lausuntoa kirkollisten olojen järjestämisestä rajaseudulla oli asetunut periaatteessa täysin toiselle kannalle kuin tuomiokapituli. Myöskin kenraalikuvernööri Steinheil, lähettäessään hallituskonseljin alistuksen heinäk. 15 p. 1810 Speranskille, yhtyi siinä esitettyihin mielipiteisiin. Niinpä Steinheil erikoisesti kiinnitti valtiosihteerin huomion asian poliittiseen puoleen ja huomautti, että komissaarien nyt paraikaa ollessa rajanjärjestelytoimissa, tämänkin kysymyksen ratkaisua olisi joudutettava, jotta komissionin työ ei sen johdosta viivästyisi. Hallituskonseljin alituksesta Steinheil ilmoitti myöskin rajakomissaareille.¹

Syyskuun 7 p. 1810 päivämässään kirjeessä Speranski ilmoitti Steinheilille, että hallitsija oli ratkaissut kysymyksen hallituskonseljin alituksen mukaisesti, ja s.k. 12/24 p. päivätyssä kirjelmässä Steinheil tiedotti tästä hallituskonseljille palauttaen kysymystä koskevat asiakirjat. Samalla hän kehoitti hallituskonseljia sen vuoksi, että vuodenaika oli jo käynyt myöhäiseksi, kiireellisesti ryhtymään toimenpiteisiin jonkun soveliaan pappismiehen määräämiseksi rajanjärjestelyneuvotteluihin sekä johtosäännön valmistamiseksi hänelle.²

Myöskin rajanjärjestelyneuvotteluissa toimivat Venäjän komissaarit olivat, saatuaan Steinheilin kirjelmän ylempänä mainitusta hallituskonseljin alituksesta, ryhtyneet omalta kohdal-

¹ Vrt. s. 51 ja seur. — Steinheil Speranskille heinäk. 15 p. 1810. Vsv. asiak. 1810 n:o 46.

² Speranskin kirjelmä syysk. 7 p. 1810. Kons. Vsv. asiak. 1810 n:o 46. Kkv. asiak. 1810 n:o 69. — Steinheil hallituskonseljille syysk. 12/24 p. 1810. Kons. Kkv. asiak. 1810 n:o 69. — Steinheil hallituskonseljille syysk. 12/24 p. 1810. KD. 165/63 v. 1810.

taan sitä kannattamaan. Rumjantsoville osoittamassaan, elok. 21/syysk. 2 p. päiväämässään kirjelmässä he ehdottivat, että jos hallitsija hyväksyy esityksen jonkun papin lähettämistä neuvottelemaan heidän kanssansa kirkollisten olojen järjestelyä koskevista kysymyksistä, tehtävään määrättäisiin Kemin kirkkoherra Castrén, koska kukaan ei olisi tähän toimeen sopivampi. Hän oli yleisesti kunnioitettu henkilökohtaisten ominaisuuksiensa ja tietojensa vuoksi, ja hänen kirkkoherrakuntansa oli lähellä rajaa, 25 virstan päässä, joten hänen kanssaan voitiin helposti olla kosketuksissa niin useasti kuin kävi välttämättömäksi. Komissaarit ilmoittivat jo neuvotelleensa-kin hänen kanssaan, joten heidän antamansa lausunto Castrénin sopivaisuudesta perustui kokemukseen¹. Vielä ilmoittivat komissaarit asettuneensa asian johdosta kosketuksiin Steinheilinkin kanssa. Komissaarien kirjelmän johdosta Rumjantsov kääntyi syysk. 10 p. Speranskin puoleen tiedustellen asian vaiheita, johon Speranski jo silloin saattoikin vastata, että Steinheilille oli jo lähetetty kaikki sitä koskevat ohjeet ja määräykset. Kysymys oli siis saanut ratkaisunsa jo, ennenkuin komissaarien kirjelmästä oli saapunut tieto Speranskille, joten Suomen uuden edustajan määrääminen rajanjärjestelyneuvotteluihin tapahtui hallituskonseljin ja kenraalikuvernöörin tekemien esitysten pohjalla.²

Hallituskonseljin täysistunnossa syysk. 25 p. 1810 käsiteltiin Steinheilin ylempänä mainittua lähetettä, ja päätti hallituskonselji vaatia Turun tuomiokapitulia panemaan ehdolle jonkun sopivan henkilön, joka määrättäisiin komissaarien avuksi neuvotteluihin. Samalla tuomiokapituli sai tehtäväkseen valmistaa ehdotuksen johtosäännöksi neuvotteluihin lähetettävää henkilöä varten.³

Tuomiokapituli esitti puolestaan lokak. 3 p. 1810 päiväämässään kirjelmässä, että asiantuntijaksi määrättäisiin Kemin kirkkoherra Castrén ja samalla tuomiokapituli myöskin lähetti

¹ Vrt. s. 77.

² Venäjän valtuuskunnan kirjelmä Rumjantsoville elok. 21/syysk. 2 p. 1810, otteena, Rumjantsov Speranskille syysk. 10 p. 1810, Speranski Rumjantsoville syysk. 10 p. 1810. Vsv. asiak. 1810 n:o 46. — Vrt. s. 77.

³ Plen. pöytäk. syysk. 25 p. 1810.

hän­tä varten tekemänsä ehdotuksen johtosäännöksi. Valmis­taessaan ehdotusta johtosäännöksi tuomiokapituli tietysti lähti siltä pohjalta, jonka hallituskonseljin hallitsijalle tekemä alistus, tultuansa lopullisesti hyväksytyksi, kysymyksen ratkaisuun nähden asetti. Tuomiokapitulin mielipiteen mukaan oli nyt tarjolla olevaa tilaisuutta käytettävä perinpohjaiseen kirkollisten olojen järjestelyyn rajaseudulla, ja tästä tuomiokapitulin kannasta johtui, että se johtosääntöä koskevassa ehdotuksessa antoi Castrénille jo rajanjärjestelyneuvottelujen yhteydessä suoritettavaksi sellaisiakin tehtäviä, joilla ei ollut pakollista yhteyttä kansainvälisten neuvottelujen kanssa. Luonnoksen ensimmäisessä kohdassa tuomiokapituli määritteli neuvottelevan edustajan tehtävät. Niihin se katsoi ensiksikin kuuluvan sen, että Castrénin tuli yhdessä Oulun läänin maaherran kanssa valmistaa yksityiskohtainen ehdotus, jossa määriteltäisiin uusien seurakuntien rajat. Kysymyksessä oleva suunnitelma oli maaherran tai hänen valtuuttamansa asiamiehen läsnäollessa esitettävä pitäjänkokouksissa, joissa myöskin oli päätettävä papiston, opettajiston ja kirkonpalvelijain uudesta palkkauksesta, minkä jälkeen tuomiokapitulin mielestä näin valmistettu ehdotus oli esitettävä komissaareille. Niiden oli tuomiokapitulin mielipiteen mukaan annettava suunnitelmasta lausuntonsa, ja oli se sitten lähetettävä hallituskonseljille hyväksyttäväksi. Näin ollen venäläiset viranomaiset olisi vedettävä sellaisen asian käsittelyyn, joka kuitenkin oli puhtaasti suomalainen kysymys ja siis selvitettävä kokonansa suomalaisten viranomaisten toimesta. Lisäksi kysymys siitä, miten Suomen puolelle jäävien entisten seurakuntien uudet rajat ja niiden papistojen palkkaus­kysymykset tulevaisuudessa oli ratkaistava, ei vähimmässäkään määrässä koskenut entisten seurakuntien asujamiston nyt järjestettävänä olevia suhteita, kuten esim. seurakuntien omaisuuden jakoa. Mainitun kysymyksen ratkaisulla ei myöskään saattanut enää olla mitään merkitystä siinäkään suhteessa, voitiinko entisten seurakuntien jako taloudelliselta kannalta katsoen toimittaa, sillä siitä kysymyksestä hallitsija oli jo, kuten tiedämme, antanut päätöksensä. Tuntuu siltä, kuin olisi tuomiokapituli, ensin vastustettuansa vanhojen seurakuntien jakamista, nyt kokonansa menettänyt selvän käsityksen rat-

kaisua vaativista seikoista ja kiiruhtanut jättämään komissaarien määrättäväksi koko asiaryhmän järjestämisen.

Yhdenmukaisesti mainitun käsityksensä kanssa tuomiokapituli myöskin oli sitä mieltä, että koska uusia seurakuntia oli muodostettava rajaseudulle, niitä varten tarvittavien uusien kirkkojen paikoista oli nyt otettava selvä, samoin myös niistä mahdollisuuksista, joita oli olemassa uusien pappiloiden hankkimiseen. Kaikesta tästä oli Castrénin tuomiokapitulin mielihyvyyden mukaan neuvoteltava myöskin komissaarien kanssa sekä vielä tämän lisäksi oli heidän yhdessä valmistettava kaikki tarpeelliset kustannusarviotkin, mitkä sitten oli lähetettävä hallituskonseljille. Tuskin saattaa olla olemassa nurinkurisempaa käsitystä diplomaattisiin tehtäviin lähetettyjen venäläisten virkamiesten tehtävistä kuin se, joka tulee esille tuomiokapitulin ehdotuksessa.¹

Näin ollen olikin selvää, että hallituskonselji hylkäsi, käsitellessään Turun tuomiokapitulin ehdotusta johtosäännöksi Castrénia varten, kaikki tällaiset suunnitelmat. Tuomiokapitulin suunnitelman neljästä eri kohdasta tuli hyväksytyksi vain kaksi sellaisenaan. Näistä toinen sisälsi pappismiehelle annetun yleisen kehoituksen kaikessa valvoa rajaseudun väestön »hengellistä ja aineellista hyvää» ja toinen kosketti vihdoin todella itse pääkysymystä eli niiden perusteiden määräämistä, joiden mukaan seurakuntien koko entinen omaisuus oli jaettava Ruotsin ja Suomen alamaisten kesken. Kun tuomiokapitulilla näkyi olleen se käsitys, että koko kirkollisten olojen järjestelytyö sujuisi varsin nopeasti, se ei puolestansa ollut lausunut mitään siitä, miten ehken pitkäksikin venyvän seurakunnallisten olojen järjestelykauden aikana, ennen uusien kirkkojen valmistamista, seurakunnalliset olot oli järjestettävä.

Kansliatoimituskunnan mietinnön nojalla hallituskonselji täysistunnossansa lokak. 6 p. 1810 määräsi rovasti Castrénin asiantuntijana edustamaan Suomea rajanjärjestelykonferenssissa. Hallituskonseljin antaman ohjeen mukaan Castrénin

¹ Tuomiokapitulin lähete lokak. 3 p. 1810. KD. 25/199 v. 1810. — TENGSTRÖM, J., Afhandling om Presterliga Tjenstgörningen III, s. 532—533.

oli neuvoteltava, kuultuansa pitäjänkokouksissa ensin väestön mielipiteen, komissaarien kanssa vain niistä perusteista, joiden mukaan seurakuntien entisen yhteisen omaisuuden jakaminen oli toimitettava. Tästä hänen oli annettava lausuntonsa komissaareille, ja oli siinä käsiteltävä jakoperusteita kirkkoihin, pappiloihin, kirkollisiin esineisiin, kelloihin, kirkko-, kirkkoviini- ja köyhäinhoitorahastoihin sekä yleensä kaikkeen entiseen yhteiseen omaisuuteen nähden. Sitä vastoin hallituskonseljikaan ei antanut minkäänlaista määräystä siitä, mitä Castrénin oli lausuttava kirkollisten olosuhteitten järjestämisestä mahdollisesti tarpeelliseksi käypää järjestelykautta varten, vaan jäi sen ratkaiseminen näin ollen Castrénin ja komissaarien oman harkinnan varaan.

Edellämainittujen rajanjärjestelyneuvottelujen yhteydessä suoranaisesti olevien toimien lisäksi Castrén sai hallituskonseljilta määräyksen kaikkien niidenkin tehtävien suorittamiseen, joita tuomiokapitulikin oli, tosin valmistettaviksi komissaarien kanssa yhteisesti, hänen tehtäväkseen esittänyt. Näistä kysymyksistä hallituskonseljin antaman ohjeen mukaan Castrénin ei tullut neuvotella komissaarien kanssa. Niiden käsittelyssä, nimenomaan huomioonottaen tämän tärkeän eroavaisuuden, Castrénin oli muuten noudatettava tuomiokapitulinkin ehdottamia ohjeita. Vaikkakin Castrén näin ollen sai kaikki rajaseudun kirkollisten olojen — sekä ulko- että sisäpolitiikan alaan kuuluvien — järjestelytyöt käsiteltäväkseen, oli tehtävät hallituskonseljin määräyksessä aivan oikein jaettu kahteen eri ryhmään. Hallituskonselji näin ollen pelasti tilanteen eikä hyväksynyt sellaista johtosääntöä, joka olisi vetänyt venäläiset viranomaiset osallisiksi Suomen sisäisten asioiden käsittelyyn.

Hallituskonseljin päätös ilmoitettiin kirjelmillä Oulun läänin maaherralle, Turun tuomiokapitulille sekä Castrénille.

Heti tämän jälkeen sai hallituskonselji Steinheilin kautta ilmoituksen, että hallitsija, suostuessaan siihen, että niille pitäjien osille, jotka Ruotsista tapahtuvan eron vuoksi jäivät ilman kirkkoja, oli rakennettava uudet kirkot valtion varoilla, oli myöskin käskenyt Speranskin vaatimaan Steinheililtä tietoa, minne kysymyksessä olevat kirkot oli rakennettava sekä kuinka paljon ne tulisivat maksamaan. Asiaa koskevan lokak. 7/19 p.

1810. päivätyin Steinheilin hallituskonseljille lähettämän kirjelmän johdosta hallituskonselji päätti talousosaston istunnossa lokak. 22 p. 1810 määrätä Turun tuomiokapitulin ja Oulun läänin maaherran toimittamaan sille tarvittavat tiedot.¹

2. Hallituskonseljin ylempänä mainitun määräyksen toimia asiantuntijana kirkollisen omaisuuden jakoa koskevissa kysymyksissä sekä tehdä Venäjän komissaareille ehdotuksia jaon yhteydessä syntyvien saamisoikeuksien suorittamisesta Castrén sai Ehrenstolpen lokak. 13 p. 1810 päiväämän kirjeen mukana. Samassa kirjelmässä maaherra myöskin ilmoitti, että hänelle oli annettu tehtäväksi valmistaa yhdessä Castrénin kanssa ehdotus uusien seurakuntien muodostamisesta, mitä varten myöskin oli saatava selville rajaseurakuntien asujamiston mielipide asiasta. Koska Ehrenstolpe ei kyllin tuntenut olosuhteita rajalla, pyysi hän Castrénia määräämään kokoontumisajat ja -paikat pitäjänkokouksia varten.²

Täyttääkseen hänelle annetun tehtävän Castrén saapui Tornioon lokak. 31 p. 1810. Täältä käsin lähettämässään ja viimeksimainittuna päivänä päiväämässään kiertokirjeessä rajaseurakuntien papistolle Castrén pyysi saada kustakin seurakunnasta virallisesti todistetut, seikkaperäiset luettelot seurakunnan jaettavaksi tulevasta omaisuudesta niihin pitäjänkokouksiin, jotka jo oli kuulutettu pidettäväksi ylempänä mainitua tarkoitusta varten. Kuten alempana esitetään, ei kysymystä kirkollisten olojen tulevasta järjestelystä vielä oltu käsitellä Venäjän ja Ruotsin valtuuskuntien juuri edellämainittuna päivänä pitämässä istunnossa, koska Castrén ei istunnon kestäessä vielä ollut tullut Tornioon, vaan oli kysymyksen selvittäminen lykätty valtuuskuntien seuraavaan istuntoon. Castrénin kiertokirje oli näin ollen ennenaikainen, sillä edellyttihän ylem-

¹ Plen. pöytäk. lokak. 6 p. 1810. — Steinheil hallituskonseljille lokak. 7/19 p. 1810. KD. 184/65 v. 1810. Talousos. pöytäk. lokak. 22 p. 1810. — TENGSTRÖM, m.t. III, s. 533.

² Ehrenstolpe-Castrénille lokak. 13 p. 1810. Saap. kirj. 1804—1815. Kemin lrov. ark. — Ehrenstolpen kuulutus lokak. 13 p. 1810 pitäjänkokouksista. Maaherran kirjeet 1814—1815. J. Heickell Tornion maistraatille marrask. 4 p. 1810. Maaherran kirjeet 1807—1810. Tornion kaup. ark.

pänä mainittujen omaisuusluetteloiden tekeminen suunniteltua omaisuuden jakamista varten epäilemättä neuvotteluissa tehtyä, kumpaisenkin maan valtuuskunnan hyväksymää päätöstä siitä, että entisten seurakuntien yhteys tulisi lopetettavaksi ja niiden omaisuus jaettavaksi. Castrén ei vedonnutkaan kiertokirjeessään komissaarien tekemään sopimukseen, vaan viittasi hän Suomen hallituskonseljin hänelle lokak. 6 p. lähettämään kirjelmään, jonka mukaan rajaseurakuntien omaisuuden jako eri valtioitten alamaisten kesken oli määrätty toimeenpantavaksi.¹ Pari päivää myöhemmin, marrask. 2 p. 1810 päiväämässään uudessa kiertokirjeessä rajaseurakuntien papistolle Castrén uudisti aikaisemmin esittämänsä pyynnön omaisuusluetteloiden valmistamisesta ja ilmoitti samalla, että mitä rajan Suomen puolella oleviin seurakuntien osiin tuli, hallitsija oli antanut suostumuksensa siihen, että niihin tarvittavat kirkot oli rakennettava valtion varoilla ja myöskin, missä kävi välttämättömäksi, papiston palkkauskin oli tapahtuva yleisistä varoista. Tämäkin kehoitus sekä siihen liitetty ilmoitus, joka perustui Venäjän komissaareilta saatuun tietoon, oli oikeastaan ennenaikainen, sillä kirkollisten olojen tulevasta järjestelystä saatiin lopullisesti sovituksi Venäjän ja Ruotsin valtuuskuntien istunnossa vasta seuraavana eli marrask. 3 p:nä. Syynä tähän menettelyyn oli nähtävästi se, että kun kirkollisten olojen uudesta järjestelystä juuri kysymyksessä olevina päivinä käytiin salaisia neuvotteluja Venäjän ja Ruotsin valtuuskuntien välillä, Castrén saattoi jo marrask. 2 p:nä hyvin tietää niiden lopullisen tuloksen, vaikkakin istunto, jossa näistä seikoista lopullisesti sovittiin, pidettiin vasta seuraavana päivänä ja Castrén lähetti, voittaakseen aikaa, kiertokirjeensä jo sitä ennen. Tähän viitattiinkin viimeksimainitussa kiertokirjeessä. Pyytämänsä luettelot seurakuntien ja kirkkojen omaisuudesta Castrén sai aikanaan.²

¹ Castrénin kiertokirje lokak. 31 p. 1810. Merkitty saapuneeksi Karl Kustaviin marrask. 7 p., Hietaniemeen 8 p., Ylitornioon 9 p., Kengikseen 17 p., Muonionniskaan 25 p. 1810. Saap. kirj. 1804—1815. Kemin lrov. ark. — Vrt. s. 111.

² Castrénin kiertokirje marrask. 2 p. 1810. Merkintöjen mukaan se kulki edellisen kiertokirjeen kanssa samanaikaisesti. Saap. kirj. 1804—1815. Kemin lrov. ark.

Mitä seurakuntien omaisuuden jakoa koskevaan kysymykseen vielä tulee, Castrén ei saanut tällä kertaa tilaisuutta valmistaa ehdotusta yksityiskohtaisesti niistä perusteista, joiden mukaan se tulisi tapahtumaan, sillä Ruotsin valtuuskunta ei ollut valmistautunut tällaisten toimien varalle. Kysymys joutuikin selvityksen alaiseksi vasta myöhemmin.¹

Niinkuin jo aikaisemmin on esitetty, komissaarit olivat tiedustelleet Bangen mielipidettä kirkollisten olojen järjestelyä Suomen puolella rajaa koskevista kysymyksistä², ja ennen Castrénin saapumista neuvotteluihin oli myöskin rajaseudun viranomaisilta hankittu asiaa valaisevia tietoja. Niinpä antoi nimismies Nils Ekström lokak. 17 p. 1810 lausunnon, jossa esittää varteen otettavia näkökohtia uusien seurakuntien suuruutta määrättäessä.³ Mitä Castréniin tulee, oli hän jo maaherra Ehrenstolpen aikaisemmin mainitusta kirjelmästä lokak. 13 p. 1810 saanut tietää, että hänen oli yhdessä maaherran kanssa valmistettava ehdotus seurakunnallisten olojen järjestämisestä uudella rajaseudulla⁴, ja Turun tuomiokapituli ilmoitti myöskin, saatuaan asiasta hallituskonseljilta kirjelmän erikoisesti kirkkojen kustannusarvioiden hankkimisesta, Castrénille viimeksimainitusta seikasta kirjelmässään marrask. 7 p:ltä 1810.⁵ Tämän johdosta lähetti Castrén marrask. 30 p. 1810 jälleen kiertokirjeen rajaseudun papiistolle, jossa hän ilmoitti saaneensa virallisen tiedon siitä, että uudet kirkot tulitaiisiin rakentamaan valtion varoilla ja kertoi, että pitäjänkokouksiin, joita kohdakkoin pidettäisiin järjestelykysymysten johdosta, kruununvouti Heikkellin toimesta valittaisiin muutamia taitavia miehiä avustamaan häntä tarpeellisten kustannusarvioitten laatimisessa.⁶

¹ Vrt. s. 111, 113—114.

² Vrt. s. 83.

³ Nils Ekströmin lokak. 17 p. 1810 päiväämä lausunto. Saap. kirj. 1804—1815. Kemin lrov. ark. — Lausunto on voinut johtua myöskin Ehrenstolpen kehoituksesta. — Ekströmin muista toimista rajakysymysten käsittelyssä tämän tutkimuksen Norjan-vastaista rajaa koskevassa osassa.

⁴ Vrt. s. 93.

⁵ Tuomiokapitulin kirjelmä Castrénille marrask. 7 p. 1810. Saap. kirj. 1804—1815. Kemin lrov. ark.

⁶ Castrénin kiertokirje marrask. 30 p. 1810. Saap. kirj. 1804—1815. Kemin lrov. ark.

Castrénin saamat ohjeet olivat ristiriidassa Venäjän komissaarien saamien ohjeitten kanssa siinä suhteessa, että jälkimmäiset olivat saaneet määräyksen tehdä esityksen myöskin uusien seurakuntien muodostamisesta y.m. tähän kuuluvista seikoista, kun Castrénin johtosäännössä nimenomaan oli lausuttu, että hänen oli valmistettava tällainen ehdotus yhdessä Oulun läänin maaherran kanssa, mutta neuvottelematta tässä asiassa komissaarien kanssa. Hallituskonseljillahan ei ollut tietoa Rumjantsovin antamien ohjeiden laadusta ja konselji oli sitä paitsi aivan oikein erottanut Castrénin tehtävät kahteen eri ryhmään, kuten aikaisemmin jo on mainittu.¹ Rumjantsovin määräyksistä kuitenkin oli seurauksena, että Venäjän valtuuskunta oli läsnä kokouksissa, joita pidettiin rajaseudulla, nim. Alatorniossa, Tornion kaupungissa ja Ylitorniossa jouluk. 9—11 p:nä 1810, ja joissa Oulun läänin maaherran valtuutettuna oli Ylitorniossa Tornion pormestari E. Cajanus, mutta joissa Castrénin vaikutus näyttää olleen ratkaiseva, kuten onkin ymmärrettävää.² Kaikkien näiden neuvottelujen tuloksena oli lausunto, jonka Castrén ja Cajanus saivat valmiiksi jouluk. 11 p. 1810. Lausunnon sisältöä tarkastamme lähemmin myöhemmin.³ Tässä yhteydessä mainittakoon kuitenkin, että myöskin komissaarit saivat yhteenvedon siitä ja suunnitelman uusien seurakuntien muodostamisesta rajaseudulla, johon he puolestaan yhtyivät ja huomauttivat erikoisesti depeshissään tammik. 9/21 p. 1811, jota suunnitelma siihen liitettyine karttoineen ja muine liitteineen seurasi, Castrénin mielipiteelle annettavasta arvosta, koska Castrén oli »mitä arvovaltaisinkin auktoriteetti».⁴ Venäjän valtuuskunnan lähetteen Rumjantsov toimitti jo tammik. 21 p. 1811 v. I. Spersanskille ilmoittaen samalla, että hän oli esitellyt asian hallitsi-

¹ Vrt. s. 76—77, 92.

² Pitäjänkokousten pöytäkirjat Vsv. asiak. 1811 G. G. n:o 38.

³ Vrt. s. 197 ja seur.

⁴ Yhteenveto Cajanuksen ja Castrénin lausunnosta jouluk. 11 p. 1810 ja ote pöytäkirjasta pitäjänkokouksessa jouluk. 11 p. 1810 käännöksinä ranskaksi, jälj. Venäjän valtuuskunnan depeshistä tammik. 9/21 p. 1811, ote Venäjän ja Ruotsin valtuuskuntien istuntopöytäkirjasta lokak. 22/marrask. 3 p. 1810. KD. 246/47 v. 1811. Lähetettä seuranneet kartat ovat poissa asiakirjasta. — Plen. pöytäk. marrask. 2 p. 1811.

jalle, joka puolestaan oli määrännyt, että myöskin Rumjantsovin mielipidettä oli asian myöhemmässä käsittelyssä tiedusteltava. Vuoden 1811 syysk. 6 p. Speranski lähetti mainitut asiakirjat Steinheilille, joka puolestaan s.k. 30 p. toimitti ne hallituskonseljille. Konselji oli kuitenkin jo sitä ennen tehnyt päätöksensä toista tietä saamansa Castrénin ja Cajanuksen lausunnon sekä siihen liitettyjen mietintöjen nojalla, joten hallituskonselji päätti täyistunnossaan marrask. 2 p. 1811 siirtää Venäjän valtuuskunnan lähetteen arkistoon.¹

Mainittakoon vielä, että Castrén saattoi kiertokirjeellään tammik. 10 p. 1811 rajaseudun papiston tietoon otteen rajanjärjestelysopimuksen art. III:sta, joka koski kirkollisten olojen järjestelyä rajaseudulla, ja seurasi sitä myöskin ote Rumjantsovin samaa asiaa koskevasta kirjelmästä Venäjän komissaareille elok. 1 p:ltä 1810, josta aikaisemmin jo on ollut puhetta.²

3. Bangen toiminta rajanjärjestelyneuvotteluissa oli tällä välin jatkunut entiseen tapaan. Aikaisemmin jo mainitsemasamme³, hallituskonseljille lähettämässään raportissa Bange oli ilmoittanut, että hänen tehtäväksensä oli jätetty selostuksen antaminen Tornion kauppaa koskevista kysymyksistä. Tämän kysymyksen käsittelystä ei Suomen viranomaisille annettu mitään tietoja, eikä rajanjärjestelysopimuksessaan tähän kysymykseen näy kiinnitetyn erikoisempaa huomiota. Kauppasuhteethan olivat Haminan rauhankirjan mukaan jäivät toistaiseksi ennalleen, ja ne näkökannat, joita tämän kysymyksen käsittelyssä sittemmin noudatettiin, kuuluvat Suomen kauppaja tullipolitiikan esityksen piiriin, minkä vuoksi ne sivuutetaan tässä esityksessä.

Rajan vartiointia ja liikennettä rajan poikki koskevista eräistä kysymyksistä vaativat komissaarit niin ikään Bangen lau-

¹ Rumjantsov Speranskille tammik. 21 p. 1811, Speranski Steinheilille syysk. 6 p. 1811. Vsv, asiak. 1811 n:o 62. — Kkv. asiak. 1810 n:o 69. — Steinheil hallituskonseljille syysk. 30 p. 1811. KD. 246/47 v. 1811. — Plen. pöytäk. marrask. 2 p. 1811. — Vrt. s. 198.

² Castrénin kiertokirje tammik. 10 p. 1811 liitteineen. Saap. kirj. 1804—1815. Kemin lrov. ark. — Vrt. s. 76.

³ Vrt. s. 84.

sunnan, vaikkakin tämänluontoinen kysymys tuskin kuului, aina-kaan mitä sen edellyttämiin hallinnollisiin kysymyksiin tuli, kansainvälisten neuvottelujen alaan. Rajanjärjestelysopimuksessa ei tätä kysymystä sittemmin kosketeltukaan ja mahdollisesti tämä johtui siitä lausunnosta, minkä Bange antoi kysymyksestä komissaareille. Hallituskonseljille tammik. 28 p. 1811 lähettämässään toisessa raportissa Bange mainitsee, että lokak. 12—15 p. 1810 välisenä aikana hän oli kerännyt tietoja rajaseudun tärkeimmistä teistä sekä antanut niistä komissaareille lausuntonsa. Syynä siihen, että komissaarit vaativat näitä tietoja, oli se, että rajan vartiointi oli tärkeä alinomaisten Venäjän sotaväestä tapahtuneitten karkausyritysten vuoksi sekä muunkin »tarpeettoman», rajan poikki tapahtuvan liikkumisen estämiseksi. Bange kuitenkin huomauttaa, että tarkoitettua tulosta — karkureitten kiinnisaamista — tuskin voitiin saavuttaa näin harvaan asutuissa seuduissa, joissa teitä talvisaikaan syntyi kaikille, ja joiden tarkka vartiointi oli mahdotonta.¹

Kun nyttemmin oli saapunut vastaus siihen komissaarien tekemään alistukseen², joka koski saarissa olevien niittyjen käyttö- ja omistusoikeutta ja johon nähden Venäjän hallitus suostui siihen, että niitä koskevat oikeussuhteet saivat jäädä ennalleen, mutta mantereella olevat tilukset oli vaihdettava viimeistäänkin viiden vuoden kuluessa, sai Bange tehtäväksensä valmistaa yksityiskohtaisen selvityksen siitä, missä suhteessa mantereella olevista tiluksista Ruotsin ja Suomen alamaiset vaihdossa menettäisivät tiluksia, mitkä kyläkunnat Suomen puolella rajaa joutuisivat tässä eniten kärsimään sekä missä määrässä mantereella suomalaisten menetyksiin oli saatavissa korvausta niistä tiluksista, joita Ruotsin alamaisilla oli siellä. Näistä seikoista Bange jätti marrask. 6 p. 1810 komissaareille niin yksityiskohtaisen ja luotettavan selonteon kuin saatavissa olevien tietojen perusteella oli mahdollista. Huoli-

¹ Bangen raportti hallituskonseljille tammik. 28 p. 1811. KD. 2/328 v. 1811. — Mainittakoon, että rajankäynnin aikana myöskin Engelman sotilaspalvelija karkasi Ruotsiin vieden rahoja mukanaan. v. Engeström Stedingkille marrask. 9 p. 1810. Utrikesstatsministrerns skrivelser till beskickningarna i — S:t Petersburg 1810. RVA.

² Vrt. s. 82—83.

matta siitä, että hän hyvissä ajoin oli vaatinut, että tarpeelliset kartat ja muut asiakirjat hankittaisiin hänen käytettäväkseen, ei niitä kuitenkaan öltu saatu, minkä vuoksi Bange oli pakotettu laskelmissaan ja raportissaan turvautumaan vain niihin tietoihin, joita hän sai asujamistolta. Nyt Bange otti huomioon kaikki mahdolliset menetykset, ei ainoastansa varsinaisiin viljelmiin nähden, vaan myöskin osuudet sotilastorppiin, kalastuspaikkoihin j.n.e. Kysymyksessä olevien tilusten pinta-alasta ei voitu antaa tarkkoja tietoja karttojen puutteessa, minkä vuoksi Bange ilmoittikin peltojen pinta-alan niiden kylvömäärän mukaan, niittyjen alan niiden keskimääräisen vuotuisen sadon nojalla, laskettuna häkittäin [15 venäläistä puutaa häkiltä], minkä lisäksi tietoja siitä, missä määrin tilusvaihdossa korvausta oli saatavissa Ruotsin alamaisten omistamista tiluksista, voitiin saada ainoastaan suunnilleen, sillä Bangella ei ollut, juuri karttojen puutteesta johtuen, varmaa selkoa tilusten todellisista sijaitsemispaikoista. Näistä kylistä, jotka eniten joutuisivat kärsimään sen vuoksi, että niille ei voitu antaa korvausta luonnossa, Bange mainitsee molemmat Muonion kylät, lisäksi Pellon ja Turtolan kylät, joista Pellon kylä tulisi menettämään noin puolet ja Turtolan kylä melkein kaikki tiluksensa, ainakin mitä niittyomistuksiin tuli. Koska niityt olivat näillä seuduilla maanviljelijän tuottoisin omaisuus, Bange oli suunnannut huomionsa nimenomaan niiden suhteen tapahtuviin muutoksiin. Näin ollen Bangen mielestä oli myöskin tärkeätä, että verojen tasoitus pantaisiin toimeen paikkakunnalla. Lopuksi Bange vielä erikoisesti huomautti Tornion kaupunkia uhkaavista vahingoista.¹

Rajanjärjestelyneuvottelujen muusta kulusta Bangen raportti osaksi sisältää tietoja, jotka muistakin lähteistä tunemme, osaksi se koskee muutamia toimenpiteitä, joihin hän rajaolojen vuoksi ryhtyi ja jotka kuvaavat Bangen toimintaa rajanjärjestelyneuvottelujen aikana.

¹ »Summariskt Sammandrag af Förteckningen som utreder de förluster hvilka Byar och Hemman belägna på ömse sidor af Muonio och Torneå Elfvar, komma att widkännas på Fasta Landet genom den nya Riks Gränse Regleringen, samt tillika wisar huruwida till äfventyrs möjligt wore ömsesides tillhörigheter mot hvarandra utväxla.» Seurasi Bangen raporttia tammik. 28 p. 1811. KD. 2/328 v. 1811.

Eräs näistä toimista koski sitä epäkohtaa, mikä oli syntynyt sen johdosta, että Västerbottenin rykmentin ruotusotilaat, joiden torpat tai osa niiden tiluksia oli Ruotsin puolella rajaa, mutta joiden tiluksista toinen osa oli Suomessa, jossa ruodun asettaneet maanomistajatkin asuivat, yhä edelleenkin käyttivät ruotutorppiensa tällä puolella rajaa olevia tiluksia ja tämän lisäksi vielä vaativat, että maanomistajien oli suoritettava muutkin tavanomaiset, sotilaitten saamat palkkaedut jatkuvasti heille. Bange puolestansa oli sitä mieltä, että koska Suomessa asuvat maanomistajat nähtävästi joutuvat suorittamaan ruotuvapausmaksua siltä ajalta, jolloin he eivät aseta sotamiestä, heidän myöskin on silloin saatava yksin käyttää ruotusotilastorppaan kuuluvia tiluksia ja päästävä ainakin suorittamasta vieraaseen valtioon ruotusotilaille meneviä maksuja.¹ Nyt olivat sotilaat siitä huolimatta, että heitä oli kielletty käyttämästä Suomen puolella asuvien talonpoikien omistamia ruotusotilastorppiin kuuluvia niittyjä, kuitenkin uhanneet niitä edelleenkin niittää, minkä vuoksi Bange oli johtosääntönsä nojalla, joka velvoitti häntä valvomaan maan oikeuksia, antanut kruununviranomaisille määräyksen suojella ruotusotilastorppien omistajia väkivallalta sekä panna torpista saatu sato takavarikkoon, jos ruotusotilaat kieltäytyisivät luovuttamasta sitä mielisuosiolla. Tämän lisäksi Bange oli kääntynyt kirjeellisesti Ruotsin komissaarin, varamaaherra Ekornin puoleen asiassa, joka olikin sen johdosta ryhtynyt kirjeenvaihtoon kysymyksessä olevan rykmentin komentajan kanssa. Tästä oli Bangen kuuleman mukaan ollut seurauksena, että sotilaita oli kielletty viljelemästä Suomen puolella rajaa asuvien maanomistajien ruotutorppiin kuuluvia tiluksia, sijaitsivatpa ne missä tahansa.

Myöskin eräiden muiden, rajanjärjestelytoimien aikana esille tulleiden kysymysten suhteen Bange, johtosäännössä saamansa valtuuden mukaisesti, katsoi olevansa pakoitettu ryhtymään toimenpiteisiin.

¹ Vakanssimaksumanifesti annettiin elok. 1 p. 1810. NEVANLINNA, ERNST, Suomen raha-asiain järjestämisestä I, s. 190. — Länsipohjaan kuuluneiden pitäjiä vakanssimaksuista vrt. k. kirje huhtik. 3 p. 1816. Samling af bref I, s. 148—149.

Rajanjärjestelyssä toimivat komissaarit olivat yleensä asettuneet sille kannalle, että heidän tehtävänsä ei ollut puuttua suoranaisesti taloudellisen hallinnon alaan kuuluviin toimiin, vaan ainoastansa sopia Ruotsin valtuutettujen kanssa niistä perusteista, joiden mukaan tällaisia kysymyksiä selvitettäessä oli meneteltävä. Komissaarien työ koski kansainvälistä laatua olevia suhteita ja olikin heidän kantansa aivan oikea, koskapa useat tällaisista täytäntöönpanotoimista edellyttivät erikoisten arvioitten tekoa jaettavaista omaisuudesta, kuten esimerkiksi kirkolliseen omaisuuteen nähden oli asianlaita. Tällaisiin kysymyksiin oli luettava myöskin kärjäkartanoitten, vankilarakennusten ja pitäjänmakasiinien jakoa koskeva asia, jossa komissaarit tietysti eivät voineet ottaa toimiaksensa arviomiehinä. Tämän vuoksi Bange oli arvellut olevansa pakoitettu kääntymään Oulun läänin maaherran puoleen ja pyytämään tätä ryhtymään tarpeellisiin toimiin kysymyksessä olevien etujen valvomiseksi. Puheena olevaa seikkaa koskevan memoriaalin Bange ilmoittaa lähettäneensä Ehrenstolpelle jouluk. 8 p. 1810, mutta sikäli kuin hän oli kuullut, ei mitään toimenpidettä Ehrenstolpen puolelta ilman eri määräystä kuitenkaan ollut odotettavissa. Epäilemättä Bange olikin käsittänyt johtosääntönsä siinä suhteessa väärin, että hän piti asianaan valvoa sitäkin, että rajanjärjestelysopimuksessa sovitut periaatteet tulivat noudatetuiksi säännöksiä täytäntöön pantaessa ja että asianomaiset viranomaiset ryhtyivät niitä toteuttamaan. Tällaisten seikkojen huolehtiminen kuului epäilemättä maan hallituksen tehtäviin, joten Ehrenstolpen passiivisuus Bangen antaman memoriaalin suhteen oli aivan paikallaan. Bange kuitenkin tehostaa hallituskonseljille lähettämässään raportissa toimenpiteitten tärkeyttä tässäkin suhteessa, koska kysymyksessä olevissa rajapitäjissä oli useita yhteisiä rakennuksia, viljamakasiineja ja muutakin yhteistä omaisuutta, kuten korvausvarastoja viljassa, jotka oli kerätty maantiestä kauempana olevista kylistä luovutettaviksi maantien varrella oleville kylille sen tähden, että yleisten kulkuteitten varrella olevat kylät olivat sotavuosina joutuneet suorittamaan erinäisiä raskaita pakko-ottoja koko pitäjän puolesta. Nämä varastot, samoin kuin pitäjänmakasiinienkin viljarat olivat sekavassa tilassa, sillä niistä ei oltu esitetty mitään

tilitystä. Myöskin sakkovaroista tuleviin osuuksiin nähden Bange sanoo raportissaan ryhtyneensä toimiin ja kirjoittaneensa niistä jouluk. 11 p. 1810 maaherralle kirjelmän, kuitenkin voimatta varmuudella ilmoittaa, oliko asian johdosta ryhdytty mihinkään toimenpiteisiin.¹

Varsinaisesti rajanjärjestelyneuvotteluissa esille tullesiin kysymyksiin nähden Bangen raportissa kosketeltiin vielä niitä vaikeuksia, joita lohenkalastusoloista epäilemättä oli syntyvä. Bangehan oli puoltanut sitä katsantokantaa tämän kysymyksen järjestelyn suhteen, että lohenkalastus oli säilytettävä yhteisenä.² Hallituskonselji oli johtosäännösssä huomauttanut, että näin tapahtuessa patokunnat oli järjestettävä siten, että kuhunkin patokuntaan tulisi kuulumaan vain saman maan kansalaisia. Tietävästi tämä seikka oli varteenotettava pidettäessä silmällä sitä periaatetta, jonka mukaan yleensä oli pyrittävä siihen, että valtakunnan raja oli oleva omistusoikeuden rajana. Mutta kysymyksen selvittely johtikin monimutkaisempiin seikkoihin kuin hallituskonselji oli olettanut, sillä patojen käytössä tapahtui määrätynlaisia vuorotteluja lohenkalastusyhtiöön kuuluvien maanomistajien kesken, ja lisäksi osa heistä ei itse henkilökohtaisesti käyttänyt kalastusoikeuttaan, vaan vuokrasi sen jollekulle muulle. Oli ollut mahdotonta vielä nyt valvoa eri valtakuntiin tulevaisuudessa kuulumaan tulevien pappiloiden osuuksien jakoa, koska nämä kysymykset kokonaisuudessaan epäilemättä tulivat järjestetyiksi vasta sitten, kun seurakunnat olivat lopullisesti jaetut. Koska tämänlaatuisten käytännöllisten seikkojen selvittäminen ei oleellisesti kuulunut rajanjärjestelykomissaarien tehtäviin, eivät he tietysti olleet näihinkään toimiin ryhtyneet. Sen vuoksi lohenkalastusolojen käytännöllinen järjestäminen olikin jätetty asianomaisten virkamiesten suoritettavaksi vastaisuudessa.

Lopuksi Bange raportissaan kiinnitti hallituskonseljin huomion siihen puutteenalaiseen tilaan, jossa rajaseudun väestö eli, ja tähän yhtyivät lausunnossaan myöskin rajakomissaarit. Syinä heikkoon elintasoon oli karu ilmasto, aikaiset hallat, kevättulvat

¹ Sodanaikaisista hankintatilityksistä vrt. s. 37 muist. 1.

² Vrt. s. 83—84.

ja muut tällaiset seikat, joiden johdosta taloudellinen elämä oli hyvin kituvaa normaalissakin oloissa. Tähän nähden Bange halusi alistaa hallituskonseljin harkittavaksi, eikä rajaseudun, varsinkin sen pohjoisempien osien, veroihin voitaisi myöntää helpotuksia. Lisäksi Bangen raportissa oli vielä huomautus Tornion kaupan kehittämisen tarpeellisuudesta sekä maininta siitä, miten tullilojen tarkoituksenmukainen järjestäminen ja liikenteen avaaminen sinne olivat kaupungin menestymiselle suorastaan elinehtona.¹

Niinkuin edellä olevasta ilmenee, pyrki Bange täyttämään miehen tavoin sen tehtävän, minkä hallituskonselji oli hänelle uskonut. Siihen katsoen, että hallituskonseljin johtosääntö oli pannut pääpainon juuri taloudellista laatua olevien seikkojen valvomiseen, ilmenee Bangen raporteista, että pääosa hänen toimistaan olikin kohdistunut juuri tällaisiin kysymyksiin. Vielä oli hän tehnyt aloitteita, joiden hän oli arvellut kuuluvan tehtäviinsä. Edellä esitettyjen ja Castrénin selvittämien kysymyksien käsittelyyn rajoittuikin Suomen edustajien osuus rajanjärjestelyneuvotteluissa v. 1810. Missä määrin Venäjän komissaareille Suomen etuja valvoneiden toimimiesten esittämät mielipiteet ja heidän hankkimansa selvitykset eri kysymyksistä tulivat huomioonotetuiksi rajanjärjestelysopimuksessa, selviää Venäjän ja Ruotsin välillä käydyistä virallisista neuvotteluista, joiden kulkua nyt käännyimme seuraamaan.

4. Kuten aikaisemmin jo on huomautettu, joutuivat molempien valtuuskuntien yhteiset neuvottelut seisahduksiin senkin johdosta, että toisessa valtiossa olevien tilusten hallintaoikeuden säilyttämistä koskevaan kysymykseen nähden Venäjän hallituksen ratkaisu oli asetettu riippuvaksi Bangen lausunnosta, ja kun tämä lausunto sittemmin lähetettiin hallitsijalle, ratkaisu viipyi jälleen korkeimmassa paikassa. Vasta lokak. 19/31 p. 1810 oli päästy niin pitkälle, että rajanjärjestelyneuvottelujen

¹ Bangen raportti tammik. 28 p. 1811. KD. 2/328 v. 1811. — Rajaseudun kauppaoloista kysymyksessä olevana aikana vrt. KARSTEN, OSSIAN, Pohjois-Suomen kauppa-oloista, Esitelmää Kansataloudellisessa yhdistyksessä 2, s. 62 ja seur.

toinen virallinen konferenssi eri maiden valtuutettujen välillä voitiin pitää.¹

Tässä neuvottelussa oli tarkoituksena tarkastaa rajankäyntiä koskevia pöytäkirjoja, mutta oli siitä kuitenkin luovuttava seuraavaan istuntoon asti, koska rajakarttojen ensimmäiset kappaleet eivät vielä olleet täysin valmiit. Kun rajalinja kuitenkin oli määrätty ja rajat siis myöskin vahvistettu, voitiin näin ollen rajakysymyksiä ryhtyä käsittelemään.

Ruotsin valtuutetut uudistivat jo ensimmäisessä valtuuskuntien istunnossa tekemänsä ehdotuksen maanomistusolojen järjestämisestä rajaseudulla.² He ehdottivat, että kysymys ratkaistaisiin siten, että kaikki maaomaisuus, joka sijaitsi Tornion-, Muonion- ja Könkämänsjoen rannoilla tai näissä joissa olevissa saarissa, jätettäisiin edelleenkin entisten omistajien omaksi ja että näiden omistusoikeus tähän omaisuuteen vahvistettaisiin, koska tilusten takavarikointi järjestelyajan kuluttua ja sitä seuraava pakkomyynti aivan varmasti veisi monta kyläkuntaa häviöön rajan kumpaisellakin puolella.

Venäjän komissaarien puolelta vastattiin tähän, että he, saamiensa tarkkojen ohjeittensa vuoksi eivät voineet hyväksyä nyt esitettyä, »sekaomistukseen» viepää periaatetta sen koko laajuudessa, mutta koska he olivat katsoneet olleensa velvollisia lähettämään Pietariin raportin näin tärkeästä kysymyksestä, he saattoivat nyt sieltä saamansa ohjeen mukaan kuitenkin myöntyä ruotsalaisten komissaarien esitykseen suureksi osaksi. Hallitsija oli nimittäin havainnut, että ne syyt, jotka pakoittivat mitä tarkimmin noudattamaan Haminan rauhansopimuksen art. X:n säännöksiä mantereella oleviin tiluksiin nähden, eivät vaatineet ehdottomasti huomiota saariomistuksien suhteen, minkä vuoksi hän oli suostunut tekemään poikkeuksen edellämainitun artiklan noudattamisesta juuri näihin tiluksiin nähden. Saariomistukset olivat pysytettävät entisten omistajien hallussa, vaikkapa rajalinja siirtäisikin saaret vastakkaisen puolen alueisiin kuulu-

¹ Vrt. s. 87. — Neuvottelujen alkamisesta uudestaan Boije v. Engeströmmille marrask. 4 p. 1810. *Muscovitica: Gränse-commissarierne friherre Gustaf Boijes och Per Adolf Ekorns depecher 1810—1811*. RVA. — Liite I, s. 475—480.

² Vrt. s. 72. — Vrt. Liite I, s. 475—477.

viksi.¹ Tähän hallitsija oli suostunut, koska hän halusi mahdollisimman paljon helpoittaa »uusien alamaistensa» kohtaloa näillä seuduilla, ja tukeakseen vielä enemmänkin rajaseudun väestöä, hän oli suostunut myöskin siihen, että se kolmivuotiskausi, jonka Haminan rauhansopimuksen art. X myönsi vieraan maan alamaisille tilusten luovutuksia ja toiseen maahan siirtymistä varten, oli nyt muutettava viiden vuoden pituiseksi määräajaksi.

Ilmeistä on, että tämä Venäjän hallituksen ratkaisu oleellisesti perustui Bangen lausuntoon², mutta tiesi se huomattavasti suppeampien poikkeusten myönnytystä Haminan rauhansopimuksen art. X:n säännöksiin kuin Ruotsin valtuutettujen tekemä esitys edellytti. Kuitenkin Ruotsin valtuuskunta katsoi, että jo nämäkin säännökset olivat omansa helpoittamaan tilannetta rajaseudulla, minkä vuoksi ruotsalaiset hyväksyivät ne. Tämän lisäksi ruotsalaiset suostuivat vielä siihenkin venäläisten komissaarien vaatimukseen, että edellämainitun viiden vuoden kuluttua saariomistuksista oli suoritettava asianomaisen valtion hallitukselle kahdeksan killinkiä Ruotsin pankkohopearahaa tai neljäkymmentäkahdeksan kopeekkaa kuparirahaa jokaisesta saaresta, joka oli vieraan valtion alamaisten hallussa, »merkiksi siitä, että he tunnustavat, että saari kuuluu vieraalle hallitsijalle, ja että ainoastaan molempien hallitsijain huolenpidosta, kumpaisenkin omien alamaistensa suhteen, johdettiin, että he olivat saaneet pitää tämän käyttöoikeuden». Näin keräytyvien maksujen tilityksestä sovittiin, että kun ne oli kannettu kumpaisessakin maassa, tilitys oli tehtävä asianomaisten hallitusten kesken kolmen ensi kuukauden kuluessa joka vuosi.

Kuitenkaan ei saarissa olevien tiluksien omistusoloja jätetty aivan ennalleen. Jotta tilustensekaus saataisiin mahdollisimman perin pohjin poistetuksi, sovittiin aikaisemmin esitetyn lisäksi vielä, että jos useammassa lähellä toisiaan ole-

¹ Rajalinjan suhteesta syväväylän muutoksiin vrt. s. 143 ja seur. — Huomattakoon, että mainittu myönnytyksistä koski saariomistuksia poikkeuksetta. Säännökseen myöhemmin tehdystä rajoituksesta vrt. s. 115.

² Vrt. s. 82—83.

vassa saarella oli eri valtioitten alamaisten tiluksia, ne oli koetettava saada vaihdetuiksi keskenään, jotta päästäisiin siihen, että rajavesistöön jäisi mahdollisimman vähän sellaisia saaria, joissa kussakin omisti tiluksia kumpaisenkin valtion alamaiset. Jos jossain suurenpuoleisessa, yksinäisessä saarella sijaitisi molempien valtioitten alamaisten tiluksia siten, että ne olivat sekaisin toinen toisensa keskellä, oli edellämäinittua periaatetta noudatettava myöskin tällaisissa tapauksissa. Jotta kaikissa näissä vaihdoissa meneteltäisiin mahdollisimman oikeudenmukaisesti, piti kaikkien tilusvaihtojen tapahtua kumpaisenkin valtion maanmittarien läsnäollessa ja heidän valvontansa alla.

Manneromistuksien suhteen komissaarit päättivät, että eri valtioitten alamaisten tilukset oli mahdollisuuden mukaan koetettava vaihtaa keskenään. Tämä säännös ei tietysti koskenut niitä tiluksia, joiden omistajat viiden vuoden kuluessa itse tahtoivat muuttaa pois tai jättivät ne pojilleen. Vielä huomautettiin, että sellaisissa tapauksissa, jolloin vaihtoa ei saatu toimitetuksi, oli asianomaisten viranomaisten mahdollisuuden mukaan koetettava estää kaikenlainen väärinkäyttö näitä tiluksia myytäessä tai ostettaessa. Tämä tähtäsi siihen jo aikaisemmin mainittuun seikkaan, että vaihtamatta jääneet tilukset mahdollisesti joutuivat myytäväksi polkuhinnasta, ja tätä piti nyt viranomaisten koettaa estää; luonnollisesti tehtävä, jota oli mahdoton suorittaa.¹

Tämän kysymyksen jälkeen Ruotsin komissaarit esittivät kalastusoloja koskevan, niin ikään jo valtuuskuntien aikaisemmassa istunnossa tekemänsä ehdotuksen.²

Ruotsalaisten esityksen mukaan oli välttämätöntä, että lohenkalastus Tornionjoessa yhä edelleenkin oli jätettävä kumpaisenkin maan asukkaitten haltuun, koska sitä ei voitu millään muulla tavalla harjoittaa yhtä menestyksellisesti kuin siihen asti. Koska tämä kalastus oli kumpaisenkin valtion yhteistä omaisuutta, oli puolet siitä luonnollisesti kuuluva Ruotsin alamaisille. Joka tapauksessa, vaikkapa sovittaisiinkin siitä, että

¹ Vrt. s. 75—76.

² Vrt. s. 72.

lohenkalastusta koskeva kuninkaallinen kirje vuodelta 1791 jäisi voimaan tulevaisuudessakin, siinäkin suhteessa, että kalastusoikeuden entiset omistajat saisivat pitää vanhat kalastusoikeutensa tarkasti sanotun kirjeen sanamuodon mukaisesti, olisi kuitenkin oikeudenmukaista, että kalastusoikeudesta vuosittain suoritettava vuotuinen vero jaettaisiin tasan molempien valtioiden kesken.¹

Kalastusoikeuden omistajista oli Suomen alamaisia jonkun verran enemmän kuin Ruotsin alamaisia, ja tällä esityksellä Ruotsin komissaarit ilmeisesti pyrkivät siihen, että Ruotsin tunnustettaisiin omistavan puolet Tornionjoen lohenkalastusoikeudesta, koskapa sille olisi myönnettävä oikeus kantaa puolet koko kalastuksesta suoritettavasta verostakin.

Tähän Venäjän komissaarit eivät tietystikään suostuneet. Heillä ei ollut tosin mitään syytä vastustaa sitä, että sanottua kalastusta vastaisuudessakin saataisiin harjoittaa samalla tavoin yhteisesti kuin ennenkin², mutta sen harjoittamisesta suoritettavan veron ja kalastusoikeuden jakamisesta valtioiden kesken heillä oli toinen mielipide kuin Ruotsin komissaareilla. Venäjän valtuutetut huomauttivat, että näissä neuvotteluissa ei pitänyt unohtaa sitä päätarkoitusta, joka molempien maiden hallitsijoilla oli ollut heidän tehdessään myönnytyksiä Haminan rauhansopimuksen art. X:een. Poikkeuksien myöntäminen tähänsi siihen, että näiden seutujen köyhän asujamiston elinehdot saataisiin korjatuiksi, ja siksi heidän sallittiinkin nauttia entisiä oikeuksiaan, kunhan tämä kävi päinsä valtion edut huomioonottaen. Sama pyrkimys oli johtanut hallitsijaakin, kun hän vielä kysymyksessä olevassakin tapauksessa oli suostunut siihen, että tehtiin poikkeus periaatteesta, jonka mukaan kaikki hänen alamaistensa yksityinen omaisuus oli eroitettava entisten olosuhteitten luomasta yhteydestä Ruotsin alamaisten omaisuuden kanssa. Tämän myönnytyksensä kalastusolojen järjestämisen suhteen hallitsija kuitenkin oli tehnyt sillä nimenomaisella ehdolla, että hänen »uusien alamaistensa» oli saatava, ilman että hei-

¹ Vrt. Ekornin mietintöä s. 58.

² Vrt. Bangen lausuntoja s. 83—84, 102. — Engelmannin mielipide s. 76. — Vrt. LEWENHAUPT, STEN, Historik rörande det regala laxfisket i Torneå elf, s. 66—67. — Vrt. Liite I, s. 477—479.

dän omistusoikeuttaan horjutettiin, pitää omanaan koko se osa yhteisestä lohenkalastuksesta, joka heille kuului edellämainitun kunink. kirjeen mukaan. Näin ollen Venäjän komissaarit eivät saaneet ryhtyä mihinkään muihin toimiin tässä asiassa kuin ainoastaan aivan yksinkertaisesti hyväksyä sen ennen voimassa olleen järjestyksen, joka perustui äsken mainittuun kunink. kirjeeseen. Tästä oli jälleen oleva seurauksena, että se veromäärä, jonka Venäjä tästä kalastuksesta tuli kantamaan, oli määriteltävä pitämällä jakoperusteena sen osan suuruutta, jonka sen alamaiset omistivat tästä yhteiskalastuksesta. Jos tämä veisi siihen, että Ruotsin luovuttama osa tulisi suuremmaksi kuin sille jäävä osa koko vuokrasummasta, joka kaikkiaan teki tuhat talaria, johtui tämä vain sattumasta, ja oli Venäjän valtuuskunnan mielestä joka tapauksessa yksinkertaisempaa sopia tämän kysymyksen järjestämisestä näin kuin kokonaan muuttaa olevat olot ja kumota vielä sen lisäksi ne lailliset oikeudet, jotka yksityishenkilöille oli myönnetty.

Ei voi olla panematta merkille, että ruotsalaisten komissaarien esitys olikin ollut mitä suurimmassa määrin epäoikeudenmukainen, sillä siinä ei ollenkaan oltu otettu huomioon, että sen kautta omistusoikeuden pyhyys olisi joutunut loukatuksi. Ruotsin valtuutetut olivat Haminan rauhanneuvotteluissa innokkaasti koettaneet saada rauhansopimukseen artiklaa, joka muun ohessa takaisi suomalaisille uusissa olosuhteissa entisten privilegioitten ja muiden oikeuksien koskemattomuuden. Tähän Venäjän taholta ei kuitenkaan oltu suostuttu, ja oli rauhansopimukseen tätä koskeva artikla otettu siinä muodossa, että Ruotsin hallituksen ei enää tarvinnut tällaista ehtoa asettaa, koska Venäjä jo oli ennättänyt suomalaisten oikeudet vahvistaa.¹ Kun nyt Ruotsi olisi mahdollisesti saanut, omistusoikeutta loukkaamalla, verraten vähäisen taloudellisen edun hyväkseen, jos sen komissaarien tekemä esitys olisi tullut hyväksytyksi, täytyi Venäjän komissaarien muistuttaa Ruotsin komissaareja tästäkin seikasta, mikä luonnollisesti tapahtui sen vuoksi, että se soveltui

¹ Vrt. s. 33, 44—45. — Kysymyksessä olevan artiklan johdosta käydystä neuvotteluista Haminassa kts. HAMNSTRÖM, ERIK, Freden i Fredrikshamn, s. 108.

Venäjän omiin etuihin, mutta joka räikeällä tavalla valaisee niitä periaatteita, joita rajanjärjestelytoimien yhteydessä Ruotsin taholta katsottiin voitavan noudattaa.

Ruotsalaisten oli luonnollisesti taivuttava Venäjän asettamiin vaatimuksiin. Tämä ei kuitenkaan tapahtunut aivan ilman ehtoja. Ruotsin komissaarit vaativat, että v:n 1791 kunink. kirjeen asettaman 100 vuoden määräajan kuluttua molempien valtioiden oli sovittava tämän kysymyksen uudesta järjestämisestä. Vielä vaativat he, että kaikkien niiden etuuksien, joita Tornion kaupunki oli nauttinut kaupungin viranomaisten palkkaamiseksi ja jotka perustuivat erilaisista omistuksista, kuten Mattilan kylässä olevien lahjoitusmaiden ja Ruotsin puolella Pohjanlahtea sijaitsevien kalastuspaikkojen tuotosta lähteviin tuloihin, oli katsottava loppuneen ja joutuneen Ruotsin valtion omiksi. Venäjän komissaarit suostuivatkin siihen, että ensiksi-mainittua seikkaa koskeva huomautus otettiin rajanjärjestelysopimukseen uutena nimenomaisena erikoismääräyksenä. Mitä Ruotsin puolella rajaa Pohjanlahdella oleviin kalastusoikeuksiin ja niiden tuottamiin tuloihin tuli, venäläisten mielestä kysymys niistä oli itsestään selvä, mutta suostuivat he kuitenkin ottamaan siitäkin maininnan pöytäkirjaan. Tornion kaupunki joutui näin kyllä menettämään eräitä tulojaan, mutta tietävästi se oli saapa korvauksen jossakin muodossa.¹

Koska lohenkalastus rajavesistöissä oli näin ollen päätetty pysyttää entisten perusteiden varassa, seurasi tästä, että kalas-

¹ Mattilan kylässä olevista lahjoitusmaista ja lohenkalastuksesta kannettu vero oli ollut yhteensä seuraava; lohta 7 Ltt., voita 11 Ltt. 5³/₃₂ tt., kauraa 9 tynn. 6 kapp., rahaa 4 rt. 4 k. Henkikirjuri G. W. Nordlundin elok. 29 p. 1814 varmentama maakirjanote, saman ja kruununvouti J. Westbergin todistus elok. 31 p. 1814. Vsv. asiak. 1819 G. G. n:o 326. — Kysymyksen väliaikaisesta järjestelystä Tornion maistraatti Oulun läänin maaherralle helmik. 19 p. 1810. Maistraatin ja Raastuvan-oikeuden kirjekonseptit 1801—10. Tornion kaup. ark. — Vsv. asiak. 1815 G. G. n:o 26. Sak. pöytäk. maalisk. 2 p. 1815, kohta 5. Reskripti maalisk. 25 p. 1816. Tornion maistraatille korvattiin sen menettämät palkkaedut myöhemmin. Vrt. Kkv. asiak. 1814 n:o 29, Vsv. asiak. 1819 G. G. n:o 326. K. päätös kesäk. 20 p. 1820. Siinä myönnettiin kaupungille kruunun oikeus kaikkiin sakkoihin Tornion kaupungin alueelta. Lag-Kommission, Samling af författningar II, s. 267. Lag-Kommission, Sweriges Rikes Lag, sub. OK. 32:1.

tuksen valvontaa oli myöskin hoidettava yhteisesti. Tämän vuoksi neuvotteluissa sovittiin, että rajaläänien, Oulun ja Norrbottenin läänien maaherrojen tuli valvoa, että lohenkalastus saattoi jatkua häiriöittä.

Lohenkalastuksen järjestämistä koskevat neuvottelut olikin nyt saatettu loppuun ja yksimielisyys oli sitä koskeviin säännöksiin nähden saavutettu. Mitä muuhun kalastukseen tulee, sovittiin samalla, että sen harjoittamisoikeuden rajana tuli olemaan valtakuntien välinen raja.¹

Tämän kysymyksen jälkeen käsiteltiin rajaseudun liikennettä koskevia kysymyksiä, jotka eivät tuottaneet mitään vaikeuksia neuvotteluissa. Yleiseksi periaatteeksi sovittiin, että ennen vallinneet olot jäivät edelleenkin voimaan. Rajajoissa säilytettiin vapaa kauttakulku- ja kuljetusoikeus, joka koski välttämättömien elintarpeitten ja muutakin kauppaa varten tapahtuvaa kuljetusta. Tämän mukaan ruotsalaiset saivat oikeuden esteettömästi kulkea sitä Tornionjoen haaraa pitkin, joka Tornion kaupungin kohdalla oli kokonaan Suomen aluetta. Vastaavasti myönnettiin suomalaisille aluksille oikeus kulkea Ruotsin vesistön kautta, pitkin Röytästä lähtevää väylää. Suomalaiset saivat oikeuden käyttää vanhaan tapaan pitkin Tornionjoen länsirantaa kulkevaa maantietä, mutta oli heidän entisten perusteiden mukaan otettava osaa sen kunnossapitoo. Mitään veroja tai maksuja ei saatu kantaa toisen valtion alueen kautta tapahtuvasta kulusta, ja jokien varsilla oli kumpaisenkin maan asukkailla oleva oikeus laskea maihin, mihin kävi välttämättömäksi, sekä tarpeen tullen vetää veneensä kannaksien poikki.²

¹ Otteet lohenkalastusta käsitteleviä kysymyksiä koskevista, Ruotsissa ja Venäjällä olevista neuvottelupöytäkirjoista julkaisee LEWENHAUPT m. t. s. 189—192. Lohenkalastusta koskevan otteen venäläisten neuvottelupöytäkirjasta julkaisee myös NORDQVIST, Osc., Handlingar rörande Laxfisket i Torneå Elf, s. 402—404.

² Vrt. Engelmännin mielipiteitä liikennettä koskevista kysymyksistä ja Garvolin selvitys mahdollisuudesta rakentaa maantie ed. s. 76, 84—87. Neuvotteluissa ei siis sovittu yksityiskohtaisista määräyksistä niiden teiden suhteen, joita pitkin kulku yli rajan olisi yksinomaan luvallista. Vrt. Bangen lausuntoa s. 98. — Ruotsalaisten päämääristä vrt. s. 58. — Vrt. Liite I, s. 479—480.

Vielä ottivat Ruotsin komissaarit samassa istunnossa esille kysymyksen kirkollisten olojen järjestämisestä rajaseudulla. Venäjän valtuuskunta kieltäytyi kuitenkin ryhtymästä neuvotteluihin näistä kysymyksistä, sillä rovasti Castrén, jonka kanssa valtuuskunnan oli ohjeittensa mukaisesti näiden kysymysten suhteen myöskin neuvoteltava, ei ollut vielä saapunut Tornioon.¹ Koska hänen kuitenkin odotettiin tulevan aivan pian, lykättiin tämän kysymysryhmän käsittely valtuuskuntien seuraavaan yhteiseen istuntoon.

Lopuksi otettiin neuvottelujen alaiseksi eräs rajaolojen kannalta erinomaisen tärkeä kysymys, nim. kysymys oikeudenkäynnin järjestämisestä rajaseudulla eräissä rikosasioissa.

Nämä seikat olivat aikaisemmin Ruotsin ja Venäjän välisillä entisillä rajaseuduilla olleet järjestetyt eri aikoina eri tavalla. Kunink. kirjeen mukaan Turun hovioikeudelle marrask. 23 p:ltä 1732 ei Suomen tuomioistuinten pitänyt ottaa käsiteltäväkseen sellaisia rikoksia, jotka koskivat suomalaisten Venäjällä tekemiä rikoksia, vaan olivat siellä rikoksia tehneet henkilöt luovutettavat rangaistaviksi sinne, jos Venäjän viranomaiset vaativat heidän luovuttamistaan. Venäjällä oli sittemmin ryhdytty noudattamaan toista menettelytapaa, ja tämän vuoksi kunink. kirje huhtik. 30 p:ltä 1750 määräsi eräitä muutoksia ylempänä mainitun kirjeen säätämään järjestykseen. Sen mukaan Ruotsin alamaiset tulivat vastaamaan Venäjällä tekemistään rikoksista ruotsalaisessa tuomioistuimessa aivan samojen perusteiden mukaan kuin Venäjä oli määrännyt omiin kansalaisiinsa nähden vastaavissa tapauksissa noudatettavaksi. Viimeksimainitun kirjeen mukaan Venäjän alainen, joka teki rikoksen Ruotsin alueella, voitiin ottaa tutkittavaksi siellä, missä rikos oli tapahtunut, ja tuomioistuimen päätös myöskin panna laillisessa järjestyksessä täytäntöön, jos rikollinen oli saatu kiinni itse teossa. Jos hän sitä vastoin oli päässyt pakenemaan Venäjälle, oli hänet pantava syytteeseen kotimaansa tuomioistuimessa, tuomittava siellä sekä myöskin siellä rangaistava. Tämän lisäksi oli kunink. kirje kesäk. 13 p:ltä 1804 vielä antanut eräitä määräyksiä oikeudenkäynnistä rajaseudulla. Sanotun kirjeen mukaan piti maaher-

¹ Vrt. s. 93.

rojen silloin, kun sattui metsänhaaskauksia Ruotsin alueella tai riitoja tilustenkäytöstä, ellei näitä saatu estetyksi, antaa päätöksensä asiasta, minkä jälkeen päätös oli lähetettävä oikeuskanslerinvirastoon Tukholmaan esiteltäväksi kuninkaalle, jonka päätöstä oli odotettava, ennenkuin mihinkään toimenpiteisiin asian johdosta saatiin ryhtyä. Myöskin oli edellämainittuna päivänä annettu kunink. kirjeessä hovioikeuksille määrätty, että asianomainen kihlakunnantuomari sai, saatuaan maaherran lähetteen asian johdosta, ottaa tutkittavaksi ja tuomittavaksi rikoksia ja väkivaltaisuuksia, joita oli tehty riidanalaisia rajalla olevia tiluksia viljeltäessä, mutta oli asia ennen päätöksen tekoa alistettava asianomaisen hovioikeuden harkittavaksi, jonka oli ilmoitettava asiasta hallitsijalle. Näin oli varattu tilaisuus diplomaattista tietä tapahtuville neuvotteluille Ruotsin ja Venäjän hallitusten välillä viimeksimainittujen kunink. kirjeiden tarkoittamien erikoislaatuisten oikeusasioitten suhteen. Tämän lisäksi oli Turun rauhassa v. 1743 [art. 20] sovittu, että kumpikaan sopimuksen tehneistä valtioista ei myönnä turvaa naapurimaasta karanneille rikoksellisille, ja tämä määräys oli uudistettu marrask. 30 p. 1799 solmitussa ystävyys- ja liittosopimuksessa.¹

Rajanjärjestelyneuvotteluissa kysymys rikosasioitten käsittelystä rajaseudulla joutui tässä istunnossa esille, ja komissaarit saivatkin siinä päätöksen heti valmiiksi. Sovittiin, että oikeusturvallisuuden ylläpitämiseksi rajaseudulla murhaajat, murhapolttajat, ryöstön tekijät ja varkaat, jotka, tehtyään rikoksen jossakin rajaan ulottuvassa pitäjässä, pakenevat vieraaseen maahan, ovat otettavat kiinni ja luovutettavat heti sen maan viranomaisille, jossa he ovat tekonsa tehneet, jos nämä sitä vaativat. Tämä säännös koski ainoastaan sen maan kansalaisia, jotka olivat lähteneet rangaistusta pakoon vieraaseen maahan, mutta ei niitä henkilöitä, jotka olivat tehneet rikollisen tekonsa vieraassa valtiossa ja sitten paenneet sieltä kotimaahansa. Näihin nähden määrättiin, että heitä oli vieraassa maassa tekemis-

¹ FLINTBERG, IV, s. 238—239. — Sveriges traktater VIII, s. 400. — GYLDÉN, CLAËS WILHELM, Samling Af Författningar rörande Landtmäteriet, s. 587—588. — FLINTBERG, V, s. 424. — Vsv. asiak. 1811 n:o 89. [Suomen asiain komissionin asiak. 1810 n:o 14].

tään teoista rangaistava omassa maassaan, eikä heitä näin ollen siis luovutettu vieraan valtion tutkittaviksi ja tuomittaviksi. Virka-avun antamisesta vieraan maan viranomaisille ei tehty mitään sopimusta. Merkillistä kyllä, eivät Ruotsin valtuutetut näy viimeksimainittua seikkaa ottaneen esille, vaikka Ekornin memoriaalissa tähän kysymykseen oli kiinnitetty huomiota.¹ Mahdollisesti pöytäkirja tästä kysymyksestä on puutteellinen, sillä se ei tiedä myöskään mitään siitä Venäjän komissaarien ehdotuksesta, että yleinen rikollisten luovutussopimus oli saatava Venäjän ja Ruotsin välillä aikaan.²

5. Aikaisemmin on jo kerrottu, että Castrén joulukuun alku-puolella v. 1810 pitäjänkokouksissa otti selvän rajaseudun väestön mielipiteistä kirkollisten olojen järjestämisen suhteen rajaseudulla. Kuten edellä olevasta ilmenee, ei hän vielä lokak. 19/31 p. ollut Torniossa, minkä vuoksi Ruotsin komissaarien sanottuna päivänä esiin ottaman, seurakuntien kirkollista yhteyttä koskevan kysymyksen käsittely oli pitänyt lykätä seuraavaan istuntoon. Se pidettiin lokak. 22/marrask. 3 p. 1810.³ Istunnossa tarkistettiin aluksi ensimmäiset kappaleet rajakarttoja, joiden tarkastus niin ikään oli jäänyt edellisessä istunnossa toimittamatta, koska kartat eivät olleet vielä silloin asianmukaisessa kunnossa. Toimituksen yhteydessä otettiin pöytäkirjaan myöskin uudesta rajalinjasta lyhyt selitys, mihin palaamme alempana.⁴ Tämän jälkeen ilmoittivat Venäjän valtuutetut, että rovasti Castrén oli saapunut, minkä vuoksi he nyt olivat valmiit ottamaan käsiteltäväkseen myöskin kirkolliset kysymykset.

Tässäkin kysymyksessä kulkivat Ruotsin ja Venäjän valtuutettujen saamat ohjeet ja heidän pyrkimyksensä, kuten tiedämme, varsin vastakkaisiin suuntiin.⁵ Jo ennen istuntoa oli kysymyksen johdosta käyty salaisia neuvotteluja valtuuskuntien kesken, ja kun komissaarien istunnossa nyt otettiin asia

¹ Vrt. s. 58.

² Vrt. Liite I, s. 480. — Ote Venäjän komissaarien kirjelmästä marrask. 8/20 p. 1810. Vsv. asiak. 1814 S. E. n:o 54. — Vrt. s. 168.

³ Liite I, s. 481—483.

⁴ Vrt. s. 134 ja seur.

⁵ Vrt. s. 58, 72, 76—77, 83, 92.

lopullisesti esille, venäläiset vastustivatkin ruotsalaisten innokkaita vaatimuksia sekä selittivät, että heidän johtosääntönsä ei sallinut heidän myöntyä niihin. Kuitenkin päästiin lopulta siihen tulokseen, että, vaikkakin seurakuntien eri osien oli erottava entisestä seurakunnallisesta yhteydestään, vanhat olosuhteet kuitenkin jätettiin voimaan kolmen vuoden ajaksi rajanjärjestelysopimuksen ratifiointien vaihtamisesta laskien. Tämän järjestelykauden kuluessa oli kirkolliset verot suoritettava entiseen tapaan, ja erikoisesti määrättiin, ettei tullia saanut kantaa kirkollisista veroesineistä, joita vietiin valtiosta toiseen. Järjestelykauden kuluttua loppuun ei entisiä kirkkoja enää toisessa valtakunnassa olevat seurakuntalaiset saaneet käyttää. Kolmen vuoden kuluessa piti myöskin vanhojen seurakuntien omaisuus jaettaman »viisaan ja ymmärtäväisen» arvion perustuksella, ja laskettiin jakoon meneväksi omaisuudeksi, paitsi kirkkoja, pappiloita, pitäjänmakasiineja ja pitäjäntupia, myöskin kärjäkartanot. Mikä Castrénin osallisuus oli ylimenokautta varten annettujen säännösten syntymiseen, ei ilmene lähteistä.¹

Kun tämä oli päätetty, ilmoittivat Venäjän komissaarit, että rovasti Castrén oli valtuutettu tutkimaan kaikkia tämän kysymyksen yhteyteen kuuluvia asianhaaroja sekä järjestämään sen kaikkia yksityiskohtia myöten, minkä vuoksi he kehoittivat Ruotsin valtuutettuja ryhtymään toimenpiteisiin, jotta Ruotsinkin hallitus nimittäisi vastaavasti valtuutetun samaa tarkoitusta silmällä pitäen, minkä nämä lupasivatkin viivytyksettä tehdä. Seurakunnallisen yhteyden purkamisesta johtuviin toimenpiteisiin ei kuitenkaan nyt voitu ryhtyä; vaikkakin Ruotsin komissaarit kirjelmässään marrask. 20 p. 1810 ilmoittivat asiasta hallitukselleen.²

Koska kaikki rajankäynnin yhteydessä olevat kysymykset nyt olivat käsitellyt loppuun, päättivät komissaarit tässä istunnossa, että oli ryhdyttävä valmistamaan rajanjärjestelysopimusta. Samalla sovittiin myöskin, että sopimuksen ratifiointin

¹ Sitä ei myöskään oltu otettu huomioon hallituskonseljin ohjeissa Castrénille. Vrt. s. 92.

² Boije ja Ekorn kuninkaalle marrask. 20 p. 1810. Muscovitica: Gränse-commissarieerne friherre Gustaf Boijes och Per Adolf Ekorns depecher 1810—1811. RVA. — Vrt. s. 95, 200.

piti tapahtua kolmenkymmenen päivän kuluessa sopimuksen allekirjoittamisesta.¹

Seuraavien päivien toiminnasta mainittakoon, että lokak. 26/marrask. 7 p. 1810 pidetyssä komissaarien istunnossa tarkastettiin kahden viimeksi pidetyn istunnon pöytäkirjat. Myöskin allekirjoitettiin uudesta rajasta valmistetut kolmetoista erikoiskarttaa.² Lokakuun 29/marraskuun 10 p. 1810 pidetyssä istunnossa tuli päätökseksi, että rajanjärjestelysopimuksen varsinainen luonnos otetaan seuraavassa kokouksessa käsiteltäväksi³, ja marrask. 4/16 p. 1810 tämä tapahtuikin. Silloin ehdottivat Venäjän komissaarit, että rajanjärjestelysopimuksen siihen artiklaan, joka koski saariomistusten säilyttämistä entisten perusteitten varassa, tulisi vielä sellainen lisäys, että kysymyksessä olevaa yhteisomistusta ei kuitenkaan hyväksytä niihin saariin nähden, jotka ovat Svensarön pohjoispuolella olevan erään pisteen eteläpuolella, koska vastakkaisessa tapauksessa tästä saattoi olla seurauksena vaikeuksia Tornion kaupungin läheisyyden vuoksi. Tällainen lisäys tulikin komissaarien päätöksen mukaan tehtäväksi kysymyksessä olevaan artiklaan. Sen jälkeen otettiin pöytäkirjaan ja hyväksyttiin rajanjärjestelysopimuksen johdanto sekä sen eri artiklat, ja sovittiin rajanjärjestelysopimuksen allekirjoittamisesta. Samalla tarkistettiin kahden edellisen istunnon pöytäkirjat.⁴ Marraskuun 8/20 p. 1810 pidetyssä istunnossa tarkistettiin rajanjärjestelysopimus lopullisesti ja allekirjoitettiin.⁵ Neuvottelut olivat näin ollen vihdoinkin johtaneet tulokseen. Kumpainenkin valtuuskunta lähetti hallituksellensa sopimukset ratifiointia varten, ja seurasi sopimusta myöskin yleiskartat uudesta rajasta.⁶

Niinkuin edellä jo on mainittu, piti rajanjärjestelysopimuksen ratifiointin tapahtua kolmenkymmenen päivän kuluessa sopi-

¹ Liite I, s. 481—483.

² Liite I, s. 484.

³ Liite I, s. 484.

⁴ Liite I, s. 485. — Vrt. s. 104—105.

⁵ Liite I, s. 485.

⁶ Boije ja Ekorn kuninkaalle marrask. 20 p. 1810. *Muscovitica: Gränse-commissarierne friherre Gustaf Boijes och Per Adolf Ekorns depecher 1810—1811.* RVA.

muksen allekirjoittamisesta. Ruotsin hallitus oli, saatuaan marrask. 29 p. sopimuksen ja siihen liittyvät asiakirjat, ratifioinut sen jouluk. 5 p. 1810, ja s.k. 7 p. asiakirjat lähetettiin Tornioon.¹ Sopimus oli sinänsä kylläkin tullut hyväksytyksi; mutta erään kielellisen huomautuksen oli v. Engeström kuitenkin sen sanamuotoa vastaan tehnyt ja vaatinut virheen korjattavaksi neuvotteluissa pidettyyn pöytäkirjaan tehdyllä merkinnällä. Rajanjärjestelysopimuksen art. IV:ssä oli käytetty, kysymyksen ollessa Tornionjoessa ja merellä tapahtuvasta liikenteestä, edellisessä käytännössä olevista veneistä ranskankielistä sanaa »bateau», ja jälkimmäisessä aluksista sanaa »batiment». v. Engeström halusi nyt varovaisuuden vuoksi, että kaikista kysymykseen tulevista aluksista olisi käytettävä sanaa »batiment». Boije, jolle tämä huomautus oli osoitettu, vastasi siihen kirjeessään jouluk. 16 p. 1810, että rajanjärjestelysopimuksessa käytetty sanonta johtui paikkakunnan erikoisista olosuhteista. Tornion kaupunki on ruotsalaisen penikulman päässä kaikista satamista, eikä yksikään laiva tai suurempi alus voi päästä sitä lähemmäksi kaupunkia. Tästä johtuikin, että kaikki tavarat ovat purettavat satamassa laivoista ja vietävät veneillä kaupunkiin. Penikulman verran kaupungin yläpuolella on »mitä julmimpia vesiputouksia», joista ei edes suuremmilla veneilläkään päästä kulkemaan. Jos siis rajanjärjestelysopimuksessa olisi käytetty sanaa »batiment», olisivat Ruotsin alamaiset, sanan oikeasta merkityksestä kiinnipidettäessä, jääneet juuri osattomiksi oikeudesta käyttää kulkuneuvoinaan veneitä, jotka olivat ainoat, kysymykseen tulevat alukset tässä vesistössä. Kauttakulkuoikeuden menetys olisi ollut korvaamaton, kun sitä vastoin venäläisille myönnetty oikeus kulkea Röytästä Ruotsin vesistön kautta oli oikeastaan vain mukavuussyistä vaadittu, sillä Röytästä pääsee merelle kahta väylää pitkin, joista toinen johtaa Ouluun päin. Kun viimeksimainittu kuitenkin on pitempi ja lisäksi epävarma huonolla säällä, sovittiin, että Venäjän alamaiset saavat käyttää myöskin mukavampaa, Ruotsin kautta kulkevaa väy-

¹ v. Engeström Stedingille marrask. 30 p., jouluk. 4, 5 ja 7 p. 1810. Utrikesstatsministerns skrivelser till beskickningarna i — S:t Petersburg. RVA.

lää. Jos täällä liikkuvista aluksista olisi käytetty rajanjärjestelysopimuksessa sanaa »bateau», ei tällä edellämainitulla, venäläisille myönnettyllä oikeudella olisi ollut mitään merkitystä, sillä veneillä voidaan siellä kulkea missä tahansa. Boije vakuuttaa lopuksi, että sopimusta laadittaessa käytettiin kaikkia mahdollisia sanakirjoja apuna, ja kaikissa niissä oli sanalla »bateau» merkityksenä »suurempi tai pienempi vene», sanalla »batiment» sitä vastoin »laiva, alus». Kuitenkin lupasi Boije seuraavassa komissaarien istunnossa ottaa kysymyksen esille, ettei mitään väärinkäsityksiä pääsisi syntymään, vaikkakin hän arveli, että Venäjän komissaarit saavat hänen neuvottelukyvystään epäedullisemmän käsityksen kuin mikä heillä nyt oli.¹

Seuraavaa valtuuskuntien istuntoa jouduttiin kuitenkin odottamaan, sillä oli sovittu siitä, että se pidettäisiin vasta sitten, kun ratifioinnit olivat saapuneet, ja Venäjän hallituksen hyväksyminen rajanjärjestelysopimukseen nähden viipyi viipymistään. Vihdoin viimein kului ratifiointiin varattu kolmenkymmenen päivän pituinen määräaikaakin umpeen, eikä Venäjän hallituksen vahvistusta vain kuulunut. Kun kolme päivää oli mennyt yli määräajasta ilman ratifioinnin saapumista Pietarista, Boije kirjeessään v. Engeströmille jouluk. 23 p. 1810 ilmoitti tästä ja kertoi, että Venäjän valtuuskunta oli kokonaan suunniltaan tapauksen johdosta eikä voinut esittää minkäänlaisia arveluja syyksi tähän viipymiseen. Se tiedettiin, että sopimusta Pietariin vievä kuriiri oli tullut onnellisesti perille, mutta muuta ei sopimuksen kohtalosta tunnettu. Kuitenkin arveli Boije, että synä viivästyminen saattoi olla se, että kuriiri oli murhattu, hukunut tai pidätti häntä tavattoman voimakas lumimyrsky, joka oli raivonnut liki kahdeksan päivää. Kun ratifiointi saapuu, on sana siitä lähetettävä Ekornille, jotta hän tulisi Törnioon lääninsä hallintopaikasta, ja vasta sitten voidaan ratifioidut sopimukset vaihtaa. Mainittu toimitus ei voi siis tapahtua aivan lähipäivinä. Olihan tosin totta, että koska ratifiointi oli jäänyt sovitun ajan kuluessa tulematta, koko sopimus oli oikeastaan

¹ Boije v. Engeströmille jouluk. 16 p. 1810. Muscovitica: Gränsecommissarierne friherre Gustaf Boijes och Per Adolf Ekorns depecher 1810—1811. RVA.

tullut mitättömäksi, mutta koska tässä oli itse asiassa kysymys vain muodollisuudesta, oli Torniossa sovittu, että ratifiointien saavuttua sopimuskappaleitten vaihto toimitetaan heti. Samassa tilaisuudessa otetaan pöytäkirjaan myöskin sanoista »bateau» ja »batiment» kaikki tarpeelliset selitykset. Venäläiset olivat tosin aluksi tehneet vaikeuksia, mutta olivat sittemmin kuitenkin taipuneet Boijen esityksiin, vieläpä antaneet siitä kunniasanansakin.¹

Joulukuun 27 p. 1810 tuli vihdoon Pietarista rajanjärjestelysopimuksen ratifiointikin, ja jo seuraavana päivänä eli jouluk. 16/28 p. 1810 sopimukset vaihdettiin komissaarien kesken. Syynä edellämainittuun viivytykseen oli ollut Pietarissa tapahtunut erehdys päivämääriin nähden. Samana päivänä tehtiin pöytäkirjaan vielä se selvennys, että rajanjärjestelysopimuksen art. IV:ssä käytetty sana »bateau» tarkoitti kaikenlaisia aluksia, joita siihen asti oli käytetty jokiliikenteessä tai joita tulevaisuudessa voitiin siinä käyttää. Näin tämä mahdollisten ristiriitojen aihe oli saatu torjutuksi.

Venäjän valtuutetut käyttivät tätä tilaisuutta hyväkseen saadakseen hekin omasta puolestaan erään selityksen pöytäkirjaan. He huomauttivat, että heille oli tullut valituksia siitä, ettei Ruotsissa oltu annettu kyytihevoseja siellä matkustaville suomalaisille. Tätä olivat valittaneet Tornioista kotoisin olevat kauppiaat ja muutkin henkilöt, jotka juuri olivat palanneet markkinoilta Kengiksen tehtaalta. Ruotsin valtuutetut lupasivat ryhtyä tarpeellisiin toimiin, jotta valituksiin ei enää olisi aihetta.²

Vaikkakin rajanjärjestelysopimuksen asianomaiset ratifioidut kappaleet olivat vaihdetut, eivät komissaarit kuitenkaan voineet vielä poistua Tornioista, sillä rajaa koskevat erikoiskartat eivät olleet vielä valmistuneet. Näin ollen kului komis-

¹ Boije v. Engeströmille jouluk. 23 p. 1810. Muscovitica: Gränse-commissarierne friherre Gustaf Boijes och Per Adolf Ekorns depecher 1810—1811. RVA.

² Boijen raportti jouluk. 29 p. 1810. Boije v. Engeströmille jouluk. 29 p. 1810. Muscovitica: Gränse-commissarierne friherre Gustaf Boijes och Per Adolf Ekorns depecher 1810—1811. RVA. — Liite I, s. 486—487.

saareilta vielä muutamia päiviä rajakarttojen viimeiseen tarkastamiseen, topografisen rajaselityksen lopulliseen valmistamiseen ja muihin tällaisiin käytännöllisiin töihin aina tammik. 7/19 p:ään asti, jolloin vihdoinkin voitiin allekirjoittaa sekä topografinen rajaselitys että rajasta valmistetut erikoiskartat. Näin täytettiin rajanjärjestelysopimuksen art. VI:n edellyttämällä tavalla rajankäyntiin liittyvät täydentävät toimet. Samana päivänä allekirjoitettiin viimeinen neuvottelupöytäkirjakin, joka sek in nyt oli liitteineen täysin asianmukaisessa kunnossa. Molemmat valtuuskunnat olivat tilitys- y.m. seikkojen vuoksi Torniossa tammik. 24 p:ään asti, jonka jälkeen ne poistuivat sieltä. Myöskin Bange oli Torniossa aivan konferenssin loppuun saakka ja palasi Ouluun tammik. 28 p. 1811. Milloin Castrén oli lähtenyt, ei ilmene lähteistä.¹

Venäjä n valtakauden ensimmäinen rajankäynti oli päättynyt, nykyinen Ruotsin-vastainen rajamme määrätty ja tämän lisäksi sovittu kokonaisen rajakysymysryhmän ratkaisusta ja rajaolojen järjestämisestä tulevaisuutta silmällä pitäen.

6. Rajanjärjestelyneuvottelujen lopullisesti päätyttyä lähetti Bange, kuten aikaisemmin jo on mainittu, raportin jatkoksi lokak. 5 p. 1810 antamaansa selostukseen. Tämä raportti, joka on päivätty Oulussa tammik. 28 p. 1811, sisälsi, paitsi selostusta neuvottelujen kulusta ja kertomusta hänen eräistä toimistaan niiden yhteydessä, myöskin rajaseutupolitiikan alaan kuuluvia ehdotuksia. Hallituskonselji päättikin vaatia Oulun läänin maaherralta m.m. lausunnon uudesta verollepanosta Ylitornion pitäjässä. Näiden kysymysten seuraaminen ei kuitenkaan kuulu tämän esityksen piiriin. Jotta Oulun läänin maaherra saattaisi hallituskonseljille ilmoittaa mielipiteensä myöskin rajakysy-

¹ Liite I, s. 487—488. — Boije v. Engeströmille jouluk. 29 p. 1810. Boijen ja Ekornin raportti kuninkaalle tammik. 20 p. 1810. Muscovitica: Gränse-commissarierne Gustaf Boijes och Per Adolf Ekorns depecher 1810—1811. RVA. — Engelman nin ja Nicolayn todistus Bangelle siitä, että hän otti osaa konferenssin töihin loppuun asti, päivätty Torniossa tammik. 12/24 p. 1811. Bange itse kertoo palanneensa Ouluun tammik. 28 p. 1811. KD. 2/328 v. 1811. — Castrén oli ainakin tammik. 10 p. 1811 Kemissä. Vrt. s. 97.

mysten järjestämisestä, päätettiin hänelle lähettää rajanjärjestelysopimuksen teksti.¹

Mainitusta sopimuksesta oli saapunut viimein virallinenkin tieto hallituskonseljille. Toukokuun 5/17 p. 1811 lähettämässään kirjelmässä kenraalikuvernööri toimitti hallituskonseljille rajakarttoja, jotka hallituskonseljin täysistunnossa toukok. 22 p. 1811 päätettiin tallettaa arkistoon. Rajanjärjestelysopimusta ei vielä tällöin oltu voitu hallituskonseljille lähettää², mutta jo toukok. 29 p. 1811 Steinheil toimitti kaksi painettua kappaletta rajanjärjestelysopimusta konseljille. Ne olivat kuitenkin ranskankielisiä, joten oli ryhdyttävä toimiin niiden kääntämiseksi maan kielille. Sopimusta ei voitu siis heti lähettää rajalääninkään maaherralle. Mitä seurauksia tästä oli, kerrotaan toisessa yhteydessä. Kului koko kesä, ennenkuin hallituskonseljin onnistui saada käännätetyksi sopimus. Lokakuun 5 p. 1811 hallituskonselji päätti painattaa sen jo elok. 26 p. tehdyn päätöksen mukaisesti.³ Merkittävä on, että kului kolme neljänestä vuodesta, ennenkuin näin tärkeä asiakirja oli siinä kunnossa, että sen sisältö voitiin saattaa rajaseudun väestön tietoon. Verrattaessa Castrénin toimenpiteitä kirkollisia oloja koskevan rajanjärjestelysopimuksen osan kuulututtamiseksi rajaseudulla, joista jo aikaisemmin on mainittu, hallituskonseljin hidasteluihin Castrén esiintyy miehenä, joka käsitti, että rajaseudun väestön kannalta oli mitä tähdellisintä heti paikalla tehdä sille selväksi ne uudet olot, jotka olivat astuneet entisten tilalle.

7. Rajankäyntineuvottelut olivat tosin kulkeneet hitaasti, mutta itse asiassa verraten mutkattomia latuja. Vertaamalla eri maitten hallitusten ja niiden lähetyskuntien välistä virallista

¹ Bangen raportti, päivätty Oulussa tammik. 28 p. 1811, saapui hallituskonseljille helmik. 15 p. 1811. KD. 2/328 v. 1811. Se oli esillä hallituskonseljin täysistunnossa heinäk. 4 ja elok. 27 p. 1811.

² Steinheil hallituskonseljille toukok. 5/17 p. 1811. Kkv. asiak. 1810 n:o 69. KD. 120/28 v. 1811. — Plen. pöytäk. toukok. 22 p. 1811.

³ Steinheil hallituskonseljille toukok. 29 p. 1811. Kkv. asiak. 1810 n:o 69. Steinheil hallituskonseljille toukok. 29 p. 1811. KD. 137/31 v. 1811, [poissa]. Plen. pöytäk. lokak. 5 p. 1811. — Vrt. s. 172, 182.

kirjevaihtoa, huomaa kuitenkin helposti merkittävän eron niiden toiminnan välillä. Ruotsin valtuuskunnan depesshit hallitukselleen ovat vain raportteja siitä, mitä neuvottelujen ja rajankäynnin yhteydessä oli tapahtunut. Venäjän valtuutettujen depesheistä sitä vastoin näkyy koko ajan pyrkimys päästä rajakysymysten perille, ja tätä vartenhan saman valtuuskunnan käytettäväksi oli määrätty kaksi erikoista viranomaista, Suomen antamat asiantuntijat Bange ja Castrén. Myöskin esiintyy venäläisten komissaarien depesheissä erilaisia vaihtoehtoja rajakysymysten ratkaisemiseksi, joita turhaan hakee Ruotsin valtuuskunnan kirjelmistä.

Syyt tähän saattavat olla monet. Rajankäyntihän sattui Ruotsin kannalta katsoen mahdollisimman epäedulliseen aikaan. Yhteiskunnan hajaannus Ruotsissa oli kehityksessä arveluttavaksi juuri silloin, kun rajankäynnin piti Torniossa alkaa, ja huipentui tunnetussa Fersenin kesäk. 20 p. 1810 tapahtuneessa murhassa tavalla, joka osoitti, että kaikki hajoittavat voimat olivat siellä silloin erinomaisen voimakkaita. Seurasivat sitten Örebron vaalivaltiopäivät kaikkine niiden tuomine epä tietoisuudensa tulevaisuuteen nähden, uuden kruununprinssin valitseminen, joka monen mielestä oli selvänä merkinä siitä, että Suomen menetys ehken vielä olisi korjattavissa, mutta joka epäilemättä ainakin meillä, niinkuin tiedetään, vaikutti mieliteisiin yhdessä kesän muiden sekasortoisten tapahtumien lisäksi siihen suuntaan, että mahdollisimman täydellinen eristäytyminen Ruotsista tuntui ainoalta oikealta politiikalta.¹ Näissä koko Ruotsin valtakunnalle tärkeissä vaiheissa rajankäynti ja rajakysymysten järjestäminen joutui syrjään. On ymmärrettävissä, että mitään erikoisemman aktiivista rajapolitiikkaa ei harjoitettu, kun niin monta tärkeämmältä näyttävää rautaa oli tulella. Vielä vaikutti epäilemättä tähän se seikka, johon jo edellä viittasimme, että Suomen takaisinvoittamista ei suinkaan pidetty mahdottomuutena, vaan oli se toive, jonka

¹ TINGSTEN, LARS, Huvuddragen av Sveriges yttre politik, krigsförberedelser m.m. 1809—1813, s. 8 ja seur. Sveriges historia till våra dagar XI, s. 109 ja seur., s. 165 ja seur., s. 188 ja seur. — BONSDORFF, CARL V., Opinioer och stämningar i Finland 1808—1814, s. 50 ja seur., s. 144 ja seur. DANIELSON-KALMARI, m.t. III, s. 111 ja seur.

hyvin laajat ruotsalaiset eri piirit omaksuivat ja pitivät aivan luonnollisena. On olemassa ensikäden todisteita siitä, että rajankäyntiä ja nimenomaan rajan pyykittämistä edellämainitusta syystä ei toimitettu ainakaan Ruotsin taholta sillä huolella, kuin raja, jonka perustuksena kuitenkin olivat kaikiksi ajoiksi tehdyt luovutukset, olisi edellyttänyt. Niinpä Ruotsin komissaareista ensimmäinen, Boije, kirjeessään v. Engeströmille lokak. 12 p. 1810 kertoo, että Venäjän komissaarit olivat pahasti pelästyneet niistä huhuista, joita Turusta oli tullut heidän tietoonsa Bangen välityksellä ja joiden mukaan Ahvenanmaa ja se osa Länsipohjaa, joka rauhanteossa oli luovutettu Venäjälle, pian luovutettaisiin takaisin Ruotsille.¹ Samassa kirjeessä Boije niin ikään selittää, että vastoin aikaisempaa suunnitelmaa pyykki Tornion kaupungin kohdalla tehdään puusta, sillä sen vieminen kolmessa osassa Nevajoelle käy silloin mukavammin päinsä kuin siinä tapauksessa, että se olisi tehtävä kivistä. Kirjettä seuranneesta piirustuksesta selviää, että pyykkipatsas oli suunniteltu tehtäväksi puusta, ja vaikka piirustus ei koskaan näy saaneenkaan Ruotsin hallituksen hyväksymistä, nostatti Boije omalla vastuullaan sen mukaan tehdyn rajapatsaan Tornion kohdalle.²

Tämän lisäksi on huomattava eräs toinenkin seikka. Vaikkakin Venäjän valtuuskunta, niinkuin aikaisemman esityksen perustuksella tiedetään, aivan harvoissa tapauksissa itse asiassa

¹ Boije v. Engeströmille lokak. 12 p. 1810. Muscovitica: Gränse-commissarierne friherre Gustaf Boijes och Per Adolf Ekorns depecher 1810—1811. RVA. DANIELSON-KALMARI, m.t. I, s. 5 ja seur., II: 1, s. 54 ja seur. Näihin kulkupuheisiin näyttää olevan yhdistettävä ne tiedot, joita Turun ja Porin läänin maaherra v. Troil antoi kirjelmässään tammik. 21 p. 1811 kenraalikuvernöörille tutkimusten johdosta, jotka olivat aiheutuneet erään Bom-nimisen suutarin ilmiannoista. B. oli väittänyt, että kappalainen Lexén, maanmittari Lönnmark ja eräs Wingstedt olivat lausuneet mielipiteitä, jotka saattoivat turvallisuuden vaaraan. Ilmianto osoittautui perättömäksi, mutta v. Troil kertoo, että kuitenkin oli liikkeellä sellainen huhu, että Kustaa IV Aadolf olisi saanut rahalainan Aleksanteri I:ltä, minkä päntiksi hän oli luvannut Suomen keisarille, mutta että Ruotsin kruununprinssi nyt aikoi maksaa lainan saadakseen Suomen jälleen Ruotsin haltuun. Kkv. asiak. 1811 n:o 16.

² Boije v. Engeströmille lokak. 12 p. ja jouluk. 16 p. 1810. Muscovitica: Gränse-commissarierne friherre Gustaf Boijes och Per Adolf Ekorns depecher 1810—1811. RVA.

taipui tekemään esityksiä poikkeuksien myöntämiseksi niistä periaatteista, jotka Haminan rauhansopimuksessa jo olivat tulleet esille, ja joiden ytimen voi sanoa sisältyvän siihen, että entinen yhteys Ruotsiin oli mahdollisimman tarkasti lopetettava, katsoivat kuitenkin Ruotsin valtuutetut omasta puolestaan, että Venäjä sittenkin oli taipunut myönnytyksiin, joihin sillä ei olisi ollut mitään pakkoa, ja jotka näin ollen näyttävät ylittäneen ne toiveet, joita rajakysymysten selvittelyn kannalta Ruotsissa oli pidetty todella saavutettavissa olevina. Että rajaseudun väestö sai vielä neljä vuotta eteenpäin verovapaasti pitää hallussaan entisiä tiluksiaan mantereella ja että sille näin avautui ne myymällä mahdollisuus pelastua taloudellisista tappioista, merkittiin Ruotsin komissaarien taholta huomattavaksi voitoksi, kuten se epäilemättä olikin. Yhtä tärkeä oli myöskin se saavutus, että niittyjen saariomistukset ainaisiksi ajoiksi olivat turvatut. Tornionjoen lohenkalastusta ruotsalaiset olivat pitäneet Haminan rauhansopimuksen perustuksella kokonaan menetettyinä. Olihan Svensarön kohdalla joen molemmat rannat Venäjän hallussa, samoin Pirkkiön itäpuolella oleva väylä, joka vuosi vuodelta yhä syveni, joten venäläiset olisivat voineet, sulkemalla nämä väylät, estää kaiken lohenkalastuksen Tornion kaupungin pohjoispuolella ja näin aiheuttaneet Ruotsin alamaisille ainakin 20,000 rt:n suuruiseksi arvioidun vuotuisen vahingon ja vieneet valtion tuloista vielä lisäksi koko lohenkalastuksesta sille tulevan veron. Kun entisiä seurakuntien kirkkoja vielä saatiin käyttää vanhaan tapaan, välttyttiin »epäjärjestyksistä ja shikaaneista», joihin olivat antaneet aihetta omavaltaiset rajavartioston päälliköt. Alatornion seurakuntalaiset saivat vakuuden Suomessa olevasta kirkostaan suoritettavasta korvauksesta. Myöskin oli vapaa kulku pitkin jokia tärkeä saavutus. Ilman sitä koskevaa määräystä ei ruotsalaisilla koskaan olisi ollut mahdollisuuksia päästä veneillään ylämaasta saaristoon, sillä kulkuväylähän oli Tornion kohdalla kokonaan Suomen puolella rajaa. Tämän lisäksi olivat luonnonsuhteet jokien varsilla sellaiset, että niissä olevien koskien kohdilla hyvin useassa paikassa oli mahdollista päästä vetämään veneitä maitse ainoastaan Suomen rannan kautta. Kaikkiin näihin paikkoihin olivat venäläiset jo suunnitelleet tullivartiostojen asettamista, mistä

tietysti olisi koitunut hyvin raskaita taloudellisia seurauksia Ruotsin alamaisille. Nämä seikat, joihin Boije ja Ekorn v. Engeströmille marrask. 20 p. 1810 kirjoittamassaan kirjeessä viittasivat selvittäessään rajanjärjestelyneuvottelujen tuloksia, olivat todella sellaisia, että tietävästi Venäjä niissä teki myönnytyksiä, joihin sen ei suinkaan olisi ollut pakko alistua. Toisaalta on kuitenkin selvää, että näistä rauhansopimukseen tehdyistä lievennyksistä ja uusienkin kysymysten kohtuuden mukaan tapah- tuneesta järjestelystä oli myöskin etua Venäjän hallitsijan »uusille alamaisille», kuten neuvottelujen kuluessa Venäjän komissaarit useasti erikoisesti painostivatkin. Kun Ruotsin valtuuskunta kuitenkin katsoi päässeensä tuloksiin, jotka olivat oikeastaan melko hyvät, on luonnollista, että sillä, nähdessään neuvottelujen kuluessa, mihin suuntaan kysymysten ratkaisu oli kulke- massa, ei ollut syytä ryhtyä rajakysymysten lähempään selvitte- lyyn, koskapa venäläisten tietämättömyys asioista saattoi useassa tapauksessa olla sille vain eduksi. Sen passiivisuus ja se seikka, että se ei hakenut neuvottelujen kestäessä hallitukseltaan uusia ohjeita, saakin osaltaan tästä selityksen.¹

Epäämätöntä on myöskin, että ruotsalaisten edellämainit- tuun toimettomuuteen rajankäynnissä sekä siihen liittyvissä neu- votteluissa osoittamaan kiirehtimiseen oli syynä myöskin aineel- lista laatua olevat seikat. Ruotsin valtuuskunta oli saanut käyttövarat koko toimitusta varten. Sen jäsenille ei maksettu erikoista päivärahaa eikä muitakaan kustannuksia rajankäyn- tiin ja rajankäyntineuvotteluihin kuluvan ajan mukaan, vaan oli koko korvaussumma kerta kaikkiaan määrätty. Tästä joh- tuikin, että mitä perinpohjaisemmin ja tietysti myöskin aikaa kysyvämmin venäläiset komissaarit tarttuivat rajankäynnissä ja neuvotteluissa eri kysymyksiin käsiksi, sitä enemmän varsinkin Boije koetti heitä kiirehtiä. Kun tämä ei auttanut, sitä surkeam- min hän kirjeissään v. Engeströmille valitti rahapulaansa ja menojaan sekä syytti Venäjän valtuuskuntaa siitä, että sen jäse- nistä varsinkin Engelmänn vain halusi kuluttaa aikaansa saa-

¹ Boije ja Ekorn v. Engeströmille marrask. 20 p. 1810. *Muscovitica: Gränse-commissarierne friherre Gustaf Boijes och Per Adolf Ekorns depecher 1810—1811.* RVA.

dakseen nauttia koroitettujen perusteiden mukaan saamaansa palkkaa. Että asia olisi todellisuudessa ollut näin, ei tunnu uskottavalta, sillä niinkuin aikaisemmin on esitetty, Venäjän hallituksen ratkaisut eräistä kysymyksistä viipyivät huomattavan kauan¹ ja lisäksi sai ainakin Suomen hallituksen puolesta neuvotteluissa venäläisten komissaarien apuna ollut Bange toden teolla tutkia olosuhteita rajaseudulla ja valmistaa niistä useita lausuntoja, joten ajan kulumista ei kohtuuden mukaan sovi kummastella. Kun Engelmann itse ei ottanut osaa karttojen valmistamiseen, ei hänen hitautensa vienyt niidenkään valmistamista myöhäisemmäksi, vaan johtui se yksinkertaisesti siitä, että kenraalikuvernööri Steinheil ei voinut lähettää lisää kartoituspuseeristoa töiden jouduttamiseksi. Tuloksena Ruotsin valtuuskunnan kiirehtimisestä sekä siitä, että sen varsinainen asiantuntija, maaherra Ekorn, oli pitkät ajat poissa Tornioista, oli, että rajanjärjestelyneuvotteluissa valtuuskunnilla ei aina ollut käytettävään kaikkea sitä asiantuntemusta, mihin niiden kokoonpano viittasi.

Venäjän valtuuskunta osoitti, kuten jo on mainittu, toimeksiannasta mieltä, ja tähän on sitäkin enemmän kiinnitettävä huomiota, koska valtuuskunta rajanjärjestelyneuvotteluissa oli tekemisissä kysymysten kanssa, jotka välittömästi koskivat sille täysin vieraan kansan erikoisia oloja, ja joiden merkitys valtakunnalle, ainakin eräitten niistä, oli verraten vähäinen. Ohjelmansa mukaisesti valtuuskunta ilmeisesti koetti toteuttaa Haminan rauhansopimuksen periaatetta Suomen eroittamisesta kaikesta »tarpeettomasta yhteydestä» Ruotsiin. Tämähän ei ollut ainoastaan rajankäynnin yhteydessä ilmituleva perusajatus, vaan se oli, niinkuin ennestään on tunnettua, läpikäyvä nä katsantokantana kaikessa venäläisessä hallinnossa silloin maassamme. Tietävästi ei ole pelkkä sattuma, että Suomen kenraalikuvernööri Steinheil sai rajankäyntineuvottelujen aikana salaisen ohjeen hallitsijalta Suomessa noudatettavan politiikan suunnasta, joka erinomaisesti valaisee Venäjän hallituksen katsantokantaa juuri tänä ajan-

¹ Boije v. Engeströmille elok. 2 ja 16 p., jouluk. 23 p. 1810. Muscovitica: Gränse-commissarierne friherre Gustaf Boijes och Per Adolf Ekorns depecher 1810—1811. RVA. — Vrt. s. 87.

kohtana ja tarjoaa useita varteenotettavia vertauskohtia myöskin venäläisten rajakomissaarien toiminnan tarkastamiseen. Käsäkykirjeellä syysk. 14/26 p. 1810 Steinheilille annettiin vastaukseksi hänen lähettämänsä raporttiin tilanteesta Suomessa ja varsinkin maassa harjoitetusta kiihoittavasta mielialojen muokkaamisesta ohjeita, jotka ovat aivan ilmeisesti samanlaisia kuin Venäjän rajakomissaarienkin saamat, vaikkakaan meillä ei nykyisen tilanteen vallitessa ole ollut tilaisuutta päästä viimeksi-mainittuihin perehtymään. Suhteista Ruotsiin tässä käsäkykirjeessä oli mainittu, että Ruotsin sisäisiin asioihin ei saatu sekaantua ja että Suomen sisäinen järjestys oli saatava sellaiseksi, että Suomen kansa aivan ilmeisesti ymmärtäisi ne edut, mitkä se oli saavuttanut Venäjään yhdistymisensä jälkeen. Toimintaohjeista, jotka johdettiin näistä periaatteista, mainitsemme tässä, että Suomen ja Ruotsin välinen liikenne oli järjestettävä siten, että kulku rajan poikki tuli tarkoin valvotuksi, minkä vuoksi passipakko oli pantava voimaan. Ainoastaan rajaseudulla tapahtuvaan liikenteeseen nähden voitiin siitä myöntää poikkeuksia. Tyytymättömyys hallintoon oli saatava poistetuksi selittämällä syyt, miksi kaikkia tarpeita ei voitu tyydyttää.¹ Nämä periaatteethan erinomaisen selvällä tavalla ovat edellä käyvän esityksen yhteydessä tulleet näkyviin rajankäyntineuvotteluissa, ja se huomio, mitä Suomen uuden rajaseudun oloille komissaarien taholta osoitettiin — ajattelemmme vain Tornion kaupungin vahinkojen korvaamista ja toisessa yhteydessä esitettyä komissaarien esitystä rajaseudun kirkollisten olojen järjestämisestä ja siitä johtuvien kulunkien suorittamisesta valtion varoilla — kulki aivan samaa linjaa kuin Steinheilinkin saamien ohjeitten henki. Näin ollen on luonnollista, että Venäjän valtuuskunta koetti yksityiskohtia myöten päästä perehtymään rajaseudun oloihin ja että se huomattessaan Haminan rauhansopimuksen eräitten artiklain, varsinkin art. X:n kirjaimellisesta noudattamisesta johtuvan suoranaista vahinkoa »uusille alamaaisille», myöskin taipui esittämään hallitsijalle poikkeuksia mainitun artiklan liian ahtaisiin säännöksiin. Sen harjoittama politiikka rajanjärjestelyneuvotteluissa mukautui hyvin esille tulleiden, sille uusien asian-

¹ DANIELSON-KALMARI, m.t. I, s. 7 ja seur. Sama, Suomen sisäinen itsenäisyys, s. 72—78. RAUHALA, m.t. I, s. 385—387.

haarojen mukaan, ja näin myöskin Suomen lähettämällä asian-
tuntijoilla tuli olemaan varsin tärkeä merkitys sopimuksen sisäl-
töön nähden, niinkuin erikoiskysymysten yhteydessä edellä
on osoitettu. Kyllin perusteellisten esitöitten puutteesta tietysti
johtuu, että sopimus sittenkin tuli erältä osiltaan epäonnistunut,
josta kuitenkin ei voida syyttää varsinaisesti Venäjän ulko-
asiainhallintoa eikä Suomen hallituskonseljiakaan, sillä rajakysy-
mysten ottaminen käsiteltäviksi rajanjärjestelyneuvotteluissa
tuli päätetyksi vasta aivan vähän aikaa ennen neuvottelujen
alkua. Näin ollen ei enää ollut aikaa jäljellä luotettavien ja kyllin
monipuolisten tietojen hankkimiseen.

Venäjän tekemiin myönnytyksiin saattoi vielä vaikuttaa,
edellämainittujen syitten lisäksi, myöskin sen poliittisessa suun-
nassa alkava muutos, joka viimein johti »v:n 1812 politiikan»
nimellä tunnettuun suhteitten lähenemiseen Venäjän ja Ruotsin
välillä, ja jonka ensimmäiset askeleet, Venäjän taholta lähte-
neinä, otettiin niin ikään v:n 1810 kuluessa. Kaarle Juhanan va-
litseminen Ruotsin kruununperilliseksi Örebron valtiopäivillä
v. 1810 ja hänen saapumisensa Ruotsiin saman vuoden loka-
kuussa aiheutti siellä uusia toiveita Suomen takaisin valloitta-
misesta, mutta Aleksanteri I:n valtiotaidolle tämä tapaus oli
aiheena persoonalliseen lähestymiseen, joka tunnetun, eversti
Czernischevin Ruotsiin tapahtuneen matkan avulla marras-
kuun lopulla v. 1810 saatiin hyvään alkuun. Tosin ei suoranai-
sia todistuksia ole löydettävissä rajakysymyksiä ratkaisussa
Venäjän tekemien myönnytysten ja edellämainitun poliittisen
suuntautumisen välillä niissä lähteissä, jotka ovat olleet tätä
tutkielmaa varten käytettävissä. Kuitenkin on ymmärtääkseni
se mahdollisuus varsin lähellä, että myöskin mainittu ulkopo-
liittinen tekijä on ollut yhdessä muiden seikkojen kanssa vai-
kuttamassa siihen, että Venäjä salli tehtävän poikkeuksia Hami-
nan rauhansopimuksen periaatteista.¹

¹ Sveriges historia till våra dagar XI, s. 195 ja seur. DANIELSON-KAL-
MARI, m.t. I, s. 13 ja seur. MORÉN, F. W., Kring 1812 års politik, s. 13 ja
seur. ANNFELT, ARVID, Två krönte rivaler I, s. 181, 193, 206 ja seur.
Архивъ князя А. И. Чернышева. Бумаги А. И. Чернышева за царство-
ваціе Императора Александра I 1809—1825 гг., s. 108—113. Донесенія
полковника А. И. Чернышева. Сборникъ императорскаго русскаго исто-
рическаго общества XXI, s. 22—48.

Neuvottelut sujuivat, niinkuin olemme nähneet, ilman erikoisia häiriöitä tai yhteentörmäyksiä valtuuskuntien kesken. Missä määrin se tuttavuus ja ne suhteet, joita Boijella on väitetty v. 1808 olleen Venäjän Tukholmassa olleeseen lähetystöön, oli tässä apuna, ei ole aivan varmasti osoitettavissa.¹ Jos voidaan luottaa Boijen vakuutteluihin hänen v. Engeströmille lähettämässään kirjeessä jouluk. 29 p. 1810, olisi neuvottelujen onnelliseen sujumiseen myöskin vaikuttanut se »ystävyyys ja molemminpuolinen luottamus», joka oli vallinnut hänen ja Venäjän valtuutetun Nicolayn välillä.² Ainakin on varmaa, että valtuuskunnat melkoisella avömielisyydellä epävirallisesti näyttävät keskustelleen rajakysymysten ratkaisuisista ja niiden johdosta tehdyistä esityksistä, sillä Ruotsin valtuutetuilla oli tarkat tiedot niitten lausuntojen sisällöstä, jotka Bange antoi Venäjän komissaareille ja jotka eivät itse asiassa olleet tarkoitettuja virallisesti esitettäväksi ruotsalaisille valtuutetuille, vaan oli venäläisten komissaarien määrän niiden nojalla ratkaista kantansa eri kysymyksiin nähden.³

Tässä yhteydessä ansainnee tulla lähemmin kosketelluksi kysymys, josta ohimennen on jo edellä ollut puhetta, ja joka koski Boijen suhteita venäläisiin v:n 1808 tapahtumien yhteydessä, jolloin Venäjän Tukholmassa oleva lähetystö oli vangittu, mutta saattoi kuitenkin siitä huolimatta, mahdollisesti Boijen sallimana, olla yhteydessä hallituksensa kanssa. Kysymystä koskevassa esityksessään on Sam. Clason huomauttanut⁴, että Boijen syyllisyyttä petolliseen toimintaan tukee sekin seikka, että hän v:n 1810 lopulla sai vastaanottaa Venäjän keisarilta

¹ CLASON, SAM., Gustaf IV Adolf och den europeiska krisen under Napoleon, s. 137.

² Boije v. Engeströmille jouluk. 29 p. 1810. Bref till L. v. Engeström 1810: 1. A-L. Kunink. Kirjasto, Tukholma.

³ Niinpä Boije syysk. 10 p. 1810 tiesi kirjeessään v. Engeströmille kertoa Bangen kannasta saariomistuksia koskevassa asiassa, vaikka kysymys tuli esille vasta lokak. 19/31 p. 1810: Boije v. Engeströmille syysk. 10 p. 1810. Muscovitica: Gränse-commissarierne friherre Gustaf Boijes och Per Adolf Ekorns depecher 1810—1811. RVA. Boije jouluk. 29 p. 1810 v. Engeströmille. Bref till L. v. Engeström 1810: 1. A-L. Kunink. Kirjasto, Tukholma.

⁴ CLASON, m.t. s. 137.

jalokivillä koristetun korkean ritarimerkin ja käsikirjeen sekä myöskin Venäjän entiseltä Tukholman lähettiläältä David Alo-paukselta kirjelmän, joissa Boijea kiitetään siitä tavasta, jolla Boije oli häntä kohdellut hänen ollessaan vangittuna Tukholmassa. Näyttää siltä, kuin Clasonin väite kuitenkin olisi erehdys, sillä rajanjärjestelyneuvottelujen päättäjäisiksi sekä Ruotsin että Venäjän hallitukset jakoivat joukon lahjoja vastapuolen valtuuskunnille, ja juuri rajanjärjestelyn ja neuvottelujen yhteydessä suorittamastaan työstä Boije sai Venäjän hallitukselta sanotun kunniamerkin, seikka, jota Clason ei näy ollenkaan tuntevan ja joka ilmeisestikin on johtanut hänet harhaan.¹ Mitä rajanjärjestelyneuvotteluihin tulee, ei ole havaittavissa minkäänlaista merkkiä siitä, että Boije ei olisi koko neuvottelujen ajan koettanut valvoa maansa etuja ja että Venäjän valtuuskunta jollakin tavoin olisi saavuttanut niissä menestystä Boijen osoittaman erikoisen taipuvaisuuden vuoksi. Ekorn, Ruotsin toinen valtuutettu, oli Ruotsin uuden hallituksen suosiossa oleva mies, joka suhtautui venäläisiin hyvin vihamielisesti, kuten hänestä eräs hänen aikalaisensa on sanonut, joten ainakin hän olisi asettunut vastustamaan neuvotteluissa myönnytyksiä, jos Ruotsin asema tänä aikana olisi ollut sellainen, että vastustus olisi käynyt päinsä.² Sitä paitsi olivat Haminan rauhansopimuk-

¹ Vrt. Stedingkin kirjelmää kuninkaalle jouluk. 18 p. 1810 STEDINGK, Mémoires III, s. 174. Kirjelmä, jota Clason pitää Boijen suhteen niin raskauttavana, on v:n 1810 rajankäyntiä koskevien papereitten joukossa Ruotsin Valtionarkistossa ja kuuluu seuraavasti:

[Copie] »Monsieur le Colonel Baron de Boije. Les procédés que vous avez mis dans l'exécution des Ordres du Roi Votre Maitre, hors de l'arrestation de ma mission à Stockholm, et les soins particuliers que Vous avez apporté à l'oeuvre de la démarcation entre mon Empire et la Royaume de Suède, n'ont pas échappé à Mon attention. Pour vous donner un témoignage réel de Ma satisfaction à cet égard, Je vous envoie les marques en diamans de Mon Ordre de St. Anne de la seconde classe, et sur ce Je prie Dieu, Monsieur le Colonel Baron de Boije, qu'il Vous ait en sa sainte et digne garde. Alexandre. St. Petersbourg ce 5 décembre 1810.» Muscovitica: Gränse-commissarierne friherre Gustaf Boijes och Per Adolf Ekorns depecher 1810—1811. RVA.

² Ekornin vihamielisyydestä venäläisiä kohtaan Heickell, Jac.: Relation om händelser vid Torneå Gränts hvilka i mer och mindre mohn förorsakat oenighet Gräntse boerne emellan. Wärnhjelmin kok. SVA.

sen säännökset niin jyrkkiä, että Venäjän valtuuskunta, kuten ruotsalaiset itsekin myönsivät, olisi voinut, niinkuin jo on mainittu, esittää ja myöskin viedä perille paljon ankarammatkin vaatimukset kuin todellisuudessa tapahtui. Näin ollen ei ole ollenkaan todenmukaista, että Boije olisi ollut tilaisuudessaakaan osoittamaan mitään merkittävää myöntyväisyyttä venäläisten vaatimuksiin nähden, ja hänen mietelmistään tulevaisuudessa edessä olevasta, hänen toiveittensa mukaisesta rajan siirrosta Nevajoelle ei suinkaan paljastu myöntäväinen mieli. Tuntuukin siltä, että se arvostelu, joka Boijesta Ruotsissa myöhemmin on annettu hänen suhtautumisestaan v:n 1808 tapauksiin, tämänkään perustuksella ei olisi luotettava, sillä ainakin hänen toimintansa v. 1810 oli mainituissa suhteissa moitteeton.

Bangen saapuminen Suomen etujen valvojaksi rajanjärjestelyneuvotteluihin ei suinkaan herättänyt aluksi suopeita tunteita kumpaisenkaan maan valtuuskuntien keskuudessa. Niinpä Boije, ilmoittaessaan esimiehelleen Bangen tulosta Muonionniiskaan, käytti hyvinkin pahansuopaa kieltä tästä vieraan maan toimimiehestä, joka kaikissa tapauksissa oli kuitenkin virallinen henkilö, vaikkei häntä voitukaan lukea diplomaattisissa toimissa olevien joukkoon kuuluvaksi. Kerrottuaan Bangen tehtävistä, Boije jatkaa: »Merkillisintä hallituskonseljin vaalissa on, että mies on koulun rehtori Oulusta ja tuntee seudun niin huonosti, että hänet on nyt jätettävä jälkeen perehtymään kysymyksiin, joista hänen olisi annettava tietoja komissionille. En ole voinut kieltäytyä huvista laskea leikkiä Herrojen Virkaveljieni kanssa heidän uudesta neuvonantajastaan, josta he tahtovat tietää yhtä vähän kuin mistään muistakaan suhteista Suomen hallituskonseljin kanssa. Olen selittänyt heille, etten aio ryhtyä mihinkään neuvotteluihin maisterin kanssa, ellei hän näytä keisarin valtuutusta toimia hänen komissaarina. Arvelenkin, että hänen toimintansa supistuu käyskentelemisiin Tornion ja Muonion rannoilla ja että konventio on jo solmittu, ennenkuin hän saa tutkimuksensa valmiiksi.»¹

Boijella oli kuitenkin ennen pitkää syytä tarkistaa mielipiteensä Bangen suhteen. Huomattuaan, miten tärkeäksi hen-

¹ Boije v. Engeströmmille elok. 16 p. 1810. Bref till L. v. Engeström 1810: 1. A-L. Kunink. Kirjasto, Tukholma.

kilöksi Bange kuitenkin osoittautui, nähtyään, että hallitsija nimenomaan oli jättänyt tiluksien hallintaa koskevan ratkaisunsa riippumaan »komissaarien avuksi määrätyn rehtorin mielipiteestä asiassa», muuttui äänensävy Boijen kirjeissä. »Kaikeksi onneksi Rehtori on ymmärtäväinen mies, jonka kanssa voi neuvotella», kertoo Boije, ja epäilemättä tämä jäikin hänen mielipiteekseen Bangesta, sillä seuraavissa kirjeissä ei Bangesta enää kuulu huomautuksia.¹

Mahdollista on, että Bangen tekemä vaikutus ensi aluksi ei ollut edullinen, ja että vasta neuvottelujen kestäessä, hänen päästessään osoittamaan taitoaan, hänen arvonsa nousi kumpaisessakin valtuuskunnassa. Venäjänkin komissaarit arvelivat ensin, että maanmittareista ja paikallisista viranomaisista heillä oli ainakin yhtä paljon hyötyä kuin Bangesta.² Mutta kun konferenssi oli lopussa, osoittautui hallitsijan kiitollisuus Bangea kohtaan verraten runsaskätisenä, josta voinee päätellä, että hänen ansionsa sentään arvioitiin Venäjänkin taholta melkoisiksi. Lähettäessään Bangelle hallitsijan lahjoittaman hohtokivisormuksen Steinheil kirjeessään huhtik. 23/toukok. 5 p. 1811 erikoisesti huomauttaa Bangen ansioista, ja että hallitus myöskin myöhemmin suosi Bangea, ilmenee siitä, että hänelle myönnettiin henkilökohtainen palkanlisäys, Bange kun eli heikoissa taloudellisissa oloissa.³

Castrén oli, kuten jo aikaisemmin on kerrottu, saanut osakseen Venäjän valtuuskunnan erikoisen huomion. Myöskin hän tuli osalliseksi hallitsijan suosiosoituksista.⁴

¹ Boije v. Engeströmille elok. 30 p. 1810. *Muscovitica: Gränse-commissarierne friherre Gustaf Boijes och Per Adolf Ekorns depecher 1810—1811.* RVA.

² Engelmann Steinheille elok. 21/syysk. 2 p. 1810. Kkv. asiak. 1810 n:o 69.

³ Steinheil Bangelle huhtik. 23/toukok. 5 p. 1811. Kkv. asiak. 1810 n:o 69. — Palkankorotusasiasta vrt. reskriptiä Bangelle suoritettavasta lisäpalkasta syysk. 17 p. 1811, Steinheil hallituskonseljille syysk. 30 p. 1811. Kkv. asiak. 1810 n:o 69. — Bange kertoo itse saaneensa nostaa lisäpalkkion vain vuoden 1813 huhtikuuhun, minkä jälkeen se pidätettiin, mutta myönnettiin uudestaan maksettavaksi v:n 1820 alusta. *Biographica: Bange, Jacob.* SVA.

⁴ Vrt. s. 89. — Steinheil Castrénille huhtik. 23/toukok. 5. p. 1811. Kirjettä seurasi P. Annan II lk. merkki. Kkv. asiak. 1810 n:o 69.

Varsin pian havaittiin, että rajakomissionien v:na 1810 suorittama työ eräissä kohdin ei kestänyt arvostelua. Edellä on koetettu osoittaa eräitä niistä syistä, joista sen voidaan katsoa johtuvan. Lopuksi on vielä huomautettava siitakin seikasta, että Ruotsin-vastaiseen rajaamme liittyneet rajakysymykset olivat laadultaan sangen monimutkaisia, vaikkakin ensi silmäyksellä ratkaisun löytäminen niille ei näyttänyt tuottavan erikoisia vaikeuksia. Vuoden 1810 jälkeinen rajapolitiikka ja olojen kehitys osoittaa tämän useassakin suhteessa todeksi.

4. Eräitä erikoiskysymyksiä.

1. Vuoden 1810 rajankäynnin ja seuraavan vuoden alkuun asti kestäneiden, siihen kuuluvien toimien tuloksena valmistui joukko asiakirjoja ja karttoja, joilla Haminan rauhansopimuksen ja siihen liittyvän aineiston ohella on mitä tärkein merkitys useitten Ruotsin-vastaiseen rajaamme koskevien kysymysten ratkaisulle vielä nykyäänkin.

Edellä on jo mainittu, että neuvottelujen yhteydessä pidettiin virallista pöytäkirjaa. Tätä pöytäkirjaa, nimeltä »Protocole des Conférences entre les Commissaires Plénipotentiaires, nommés par Sa Majesté le Roi de Suède et Sa Majesté l'Empereur de Toutes les Russies, pour le Règlement des nouvelles Limites entre les deux Etats, l'An 1810», valmistettiin kaksi kappaletta, joista molemmat allekirjoitettiin kumpaisenkin valtuuskunnan komissaarien puolesta. Ne eivät ole toistensa kaksoiskappaleita siinä mielessä, että ne olisivat sanasta sanaan samansisältöisiä, mutta kun niiden sisältö kuitenkin on yhtäpitävä, minkä merkiksi molempien maiden komissaarit allekirjoittivatkin ne, on jommallakummalla niistä yksinäänkin epäilemättä auktoritaatiivinen arvo. Nykyisen olotilan vuoksi ei Venäjän saamaa kappaletta tästä pöytäkirjasta ole voitu saada käytettäväksi. Vaikka Suomen hallituskonseljille lähetettiinkin eräitä rajanjärjestelyä koskevia asiakirjoja, ei tänne kuitenkaan toimitettu jäljennöstä mainitusta asiakirjasta, jota siis ei ole Valtionarkistossa olevassa raja-asiakirjojen kokoelmassa.¹ Pöytäkirjaan kuuluu, paitsi var-

¹ Ruotsin hallituksen saama kappale julkaistu Liite I, s. 473—495.

sinaista pöytäkirjaa neuvotteluista, myöskin eräitä liitteitä, joihin on otettu rajanjärjestelysopimuksen eri artikkelit ja johdanto.

Niinkuin aikaisemmin jo on mainittu, valmistettiin rajankäynnin päätyttyä ensiksikin Ruotsin-vastaisesta uudesta rajasta yleiskartat, jotka rajanjärjestelysopimuksen ratifiointien vaihdon yhteydessä myöskin vaihdettiin Venäjän ja Ruotsin hallitusten kesken. Näitä karttoja valmistettiin Ruotsin-vastaisesta nykyisestä rajastamme kaksi, joista toinen koskee rajaa Pohjanlahdesta pohjoiseen, toinen rajaa Pohjanlahden ja Ahvenanmeren kohdalla. Edellisen virallinen nimi on »Carte Générale de la Nouvelle Frontiere entre L'Empire de Russie et Le Royaume de Suède faite d'après la Démarcation de l'Année 1810», jälkimmäisen »Carte Générale de la Nouvelle Frontiere entre La Russie et La Suède dans son Etendue par le Golfe Bothnique et la mèr d'Åland, Reglée l'An 1810», ja ovat ne kumpaisenkin maan komissaarien allekirjoittamat.¹ Ylempänä mainituista syistä en ole ollut tilaisuudessa näkemään Venäjän saamia ja siis Ruotsin valtuuskunnan toimesta valmistettuja yleiskarttoja, mutta päättäen siitä jäljennöksestä, joka Venäjällä olevasta kappaleesta Pohjanlahtea pitkin kulkevasta kartasta nyt on Valtionarkiston rajakarttakokoelmassa, ovat nämä kartat olleet melkein yhtäpitävät.² Ainoa eroavaisuus on Pohjanlahdella Merenkurkun pohjoispuolella merkityssä rajalinjan suunnassa, heti Merenkurkun pohjoispuolella, jossa se sen kartan mukaan, jonka Venäjän valtuuskunta teki ja joka siis vaihdossa joutui Ruotsiin, kulkee hieman lähempänä Ruotsin rannikkoa ja seuraa kenties uskollisemmin saariston kaartumista kuin siinä kartassa, joka nyt on Valtionarkistossamme ja jonka pohjakartan Venäjän komissaarit saivat. Eroavaisuus on varsin vähäinen, mutta kylläkin luonteenomainen, sillä se osoittaa, että komissaarit eivät noudattaneet työssään varsin suurta tarkkuutta, vaan allekirjoittivat toisistaan eroavia, samaa seikkaa koskevia karttoja. Merirajakarttaan on merkitty rajalinja kahdella värillä, sinisellä ja punaisella, jälkimmäinen väri linjan itä-, ja edellinen

¹ Ruotsin saamat rajakartat nyk. RVA. — Suomeen lähetetty jäljennös Venäjän hallituksen saamasta rajakartasta Raja-asiak. II, 1) Gränskarta [Bottniska viken] A. 2. SVA.

² Liite VII, s. 472, 508—509.

sen länsipuolella kulkevana viivana. Samoin on karttaan merkitty myöskin meren kohdalla kulkevan rajan varteen määrättyt kansallisuuspyykit sekä niiden numerot, ja on sen perustana ollut kolmiomittauskartta Pohjanlahdesta.

Rajanjärjestelysopimuksen art. VI:n mukaan oli rajasta valmistettava topografinen selitys, jolla komissaarien allekirjoittamana oli oleva sama vaikutus ja voima kuin jos se olisi otettu sanasta sanaan rajanjärjestelysopimukseen. Rajaselitys oli valmistettu rajakarttojen perustuksella, joilla siis oli oleva ensisijainen todistusvoima mahdollisten ristiriitojen ilmetessä karttojen ja topografisen rajaselityksen välillä.¹ Toisessa yhteydessä on meillä tilaisuus kosketella eräitä tällaisia tapauksia, jolloin niiden johdosta ratkaisu tehtiin rajakartan mukaisesti.² Paitsi edellämainittuja yleiskarttoja, oli topografisen selityksen perustana myöskin se erikoiskartta, joka rajankäynnin yhteydessä valmistettiin kolmenatoista eri karttalehtenä rajasta Pohjanlahden pohjoispuolella ja jota koskeva karttalehtien jakautuminen tämän rajan osan eri kohtien suhteen on merkitty myöskin ylempänä jo mainittuun uuden rajan vastaavaan yleiskarttaan.³ Topografinen selitys saatiin valmiiksi, kuten aikaisemmin jo on mainittu, vasta tammik. 7/19 p. 1811, jolloin kumpaisenkin maan komissaarit allekirjoittivat siitä valmistetut kappaleet. Nämä näyttävät olevan yleensä melkein yhtäpitäviä, kuten on ollut todettavissa sen vertailun perustuksella, joka tätä tutkielmaa varten on ollut suoritettavissa Suomen hallituskonseljille lähetetyn, Venäjän saamasta kappaleesta tehdyn jäljennöksen ja Ruotsin saaman kappaleen välillä. Asiakirjan virallinen nimi on »Description Topographique de la frontiere entre l'Empire de Russie et le Royaume de Suède, d'après la Démarcation de l'Année 1810».⁴

¹ Vrt. Liite I, s. 494.

² Vrt. s. 360 ja seur., s. 425 ja seur.

³ Raja-asiak. II, 1) Gränskartta [Finland—Sverige] B. 4.

⁴ Ruotsin hallituksen saama kappale topografista rajaselitystä: Gränsbeskrifning hörande till 1810 års gränstraktat 19/7 Jan. 1811. Ryssland n:o 45, D. RVA. Suomeen lähetetty jäljennös Raja-asiak. I, 1) Topogr. rajaselitys. SVA. Mainitut asiakirjat eroavat ortografisesti melkoisen paljon toisistaan, Suomessa olevan jäljennöksen ollessa lisäksi jossain määrin puutteellisen.

Rajankäynnin ja rajanjärjestelysopimuksen yhteydessä ei valmistettu mitään muita kuin edellämainitut asiakirjat, jotka olisi tunnustettu molempien maiden komissaarien allekirjoitusten vuoksi kumpaistakin valtiota sitoviksi.¹

2. Mitä rajalinjan merkitsemiseen rajankäynnissä tulee, on ensiksi huomattava, että raja käytiin varsinaisesti ainoastaan Norjan rajasta Tornion saaristoon. Muu osa siitä merkittiin ainoastaan karttaan, johon samalla tehtiin merkinnät niistä kohdista, joihin kansallisuuspyykki rajan tämän osan varrelle oli pystytettävä, mainittiin kunkin rakennettavaksi määrätyn pyykin numero rajan molemmilla puolilla ja otettiin topografiseen rajaselitykseen tarkat merkinnät rajalinjan paikasta Pohjanlahdella ja Ahvenanmerellä.

Pyykkien pystyttämiseen kuuluvat toimenpiteet olivat kumpaisenkin valtuuskunnan huollettavat oman valtionsa alueella. Ruotsin hallituksen taholla oli ollut tarkoituksena toimittaa pyykkien rakentaminen rajankäynnin päätyttyä erikoisesti, mutta säästääkseen kulunkeja Ruotsin komissaarit antoivat rakentaa pyykki omalle puolelleen rajaa jo rajankäynnin yhteydessä.² Mitä Venäjän komissaarien toimintaan tulee, hekin nostattivat rajankäynnin ohella rajalinjan varteen pyykki tai tekivät sopimuksia eri henkilöitten kanssa niiden rakentamisesta erikoisesti osoitetuille paikoille. Ne erikoiskartat, jotka rajalinjasta Pohjanlahden pohjoispuolella valmistettiin ja allekirjoitettiin rajankäynnin yhteydessä, esittivät kumpaisenkin maan pyykkien aseman, mutta ne eivät olleet totuudenmukaisia siinä suhteessa, että pyykki karttojen valmistuttua olisivat todella olleet olemassa niille merkityissä paikoissa.³ Tämä koskee Pohjanlahden pohjoispuolella olevaa osaa rajasta ja sen pyykkittämistä. Mitä niihin pyykkeihin tulee, jotka rajasta tehdyn yleis-

¹ Mitään pyykkiselitystä ei valmistettu rajankäynnin yhteydessä, sillä pyykkihän jäivät osaksi vasta rajankäynnin jälkeen rakennettaviksi. Vrt. s. 455 ja seur.

² Boijen ja Ekornin memoriaali v. Engeströmille marrask. 20 p. 1810. *Muscovitica: Gränse-commissarierne friherre Gustaf Boijes och Per Adolf Ekorns depecher 1810—1811.* RVA.

³ Vrt. s. 455 ja seur.

kartan ja topografisen rajaselityksen mukaan olivat merkityt Merenkurkun ja Ahvenanmaan saariston kohdille, määräykset niiden rakentamisesta annettiin Suomessa vasta v. 1811.¹

Tieteisopissa on esiintynyt erimielisyyttä siitä, mikä merkitys on annettava edellämainituille pyykeille Ruotsin-vastaisen rajan vierellä. Mielipiteitten eroavaisuus koskee ennen kaikkea Pohjanlahden pohjoispuolella olevia pyykkejä, joista Björksten on antanut sen selityksen, että niiden tarkoituksena on ollut olla tukikohtana rajalinjan paikkaa määrättäessä ja on hän tämän väitteen tukemiseksi esittänyt sen huomautuksen, että rajalinja on Tornion kaupungin kohdalla merkitty rajan kumpaisellekin puolelle asetettujen rajakiviä avulla, joita yhdistävät viivat kulkevat rajan taitepisteitten kautta, minkä lisäksi jokaisen taitepisteen etäisyys rajakivistä on myöskin määrätty.² Nyt on kuitenkin huomattava, että rajalinjan merkitseminen edellämainitussa kohdassa rajakiviä ja etäisyyden määräämisellä toimitettiin vasta v. 1823, eikä mainittu toimitus siis koske v. 1810 toimitettua rajankäyntiä, ja tämän lisäksi juuri edellämainitun rajalinjan kohdan määräämisessä noudatettiin, kuten alempana tulee osoitettavaksi, toisia periaatteita kuin v. 1810 toimitetussa rajankäynnissä yleensä, sillä sanottu rajanosa muodosti erään poikkeuksen syväväyläperiaatteesta, jota muutoin pidettiin yleisenä, rajankäynnissä noudatettavana periaatteena.³ Björkstenin mainitsemilla perusteilla ei siis myöskään voida tehdä niitä johtopäätöksiä, jotka hän on vetänyt myöskin

¹ Steinhel Vaasan läänin maaherralle de Carnallille toukok. 5/17 p. 1811 n:o 294, Turun ja Porin läänin maaherralle v. Troilille toukok 5/17 p. 1811 n:o 293 pyykkien rakentamisesta Merenkurkkuun ja Ahvenanmaalle. De Carnallin vastaus elok. 15 p. 1811, Ahvenanmaan kruununvoudin kirjelmä kesäk. 7 p. 1811 ja Turun lääninhallituksen kirjelmä kesäk. 17 ja 22 p. 1811, joissa kuvataan vaikeuksia, joita pyykkien pystyttämässä luodoille oli ollut, sekä kenraali Garbutsovin puuttumista asiaan Ahvenanmaalla. Pyykkeihin kiinnitettiin valtakunnan vaakunat. Kkv. asiak. 1810 n:o 69.

² BJÖRKSTEN, S. R., Das Wassergebiet Finnlands in völkerrechtlicher Hinsicht, s. 157. — HAATAJA, KYÖSTI, Valtakunnan rajankäynnissä Pohjanlahdesta Jäämereen esiintyneitä oikeudellisia kysymyksiä, Maanmittaus 1927, s. 12 ja seur. — Vrt. s. 79—80.

³ Vrt. s. 431—433.

siitä kysymyksestä, oliko rajalinja tarkoitettu kauttaaltaan näissä rajavesistöissä kertakaikkiaan määrätyksi, vai oliko se ehken siirtyvä syväväylän siirtyessä siitä paikasta, jossa se oli rajankäynnin aikana. Päinvastoin on huomattava, että ne pyykkit, jotka yleensä pystytettiin v:n 1810 rajankäynnin kuluessa tai vain määrättiin pystytettäväksi, olivat oikeudelliselta luonteeltaan n.s. kansallisuuspyykejä, joiden yksinomaisena tarkoituksena oli osoittaa, mitkä kohdat kuuluivat kumpaiseenkin valtioon, mutta missään paikassa, alempana mainittua poikkeusta lukuunottamatta, ei rajankäynnin yhteydessä ilmoitettu, kuinka kaukana asianomaisesta pyykistä rajalinja kulki. Pyykkejähän rakennettiin esim. suvantopaikoissa kaikkiin saariin, mikä olisi ollut täysin tarkoituksetonta, jos niiden tehtävänä olisi ollut rajalinjan kohdan tarkka määrääminen, sillä nyt niitä joutui olemaan esim. rajalinjan itäpuolella useampiakin itään päin, siis samaan suuntaan rajasta, mikä edellä esitetyn lisäksi tekee aivan mahdottomaksi sen ajatuksen, että ne olisi pystytetty rajalinjan tarkkaa osoittamista varten. Tämän lisäksi komissarien ilmoituksista käy aivan täydellä selvyydellä ilmi, mikä tarkoitus näillä pyykeillä oli. Kirjelmässään v. Engeströmille elok. 16 p. 1810 Boije kertoo, että pyykejä pystytettiin sellaisiinkin paikkoihin, joissa pelkkä silmämääräkin olisi kyennyt osoittamaan, kumpaanko valtioon kysymyksessä oleva saari kuului, ja että kaikki saaret merkittiin numeroilla pohjoisesta etelään selvyuden vuoksi.¹ Ja raportissaan kuninkaalle syysk. 9 p. 1810 ilmoittavat Boije ja Ekorn, että uloimmat pisteet ovat varustetut asianmukaisilla rajakivillä, joissa on hallitsijan nimikirjain, ja kaikki muut saaret ja niemekkeet ovat merkityt kivillä, joihin on isketty »Ruotsin merkki» ja numero.² Vain kahdessa kohdassa tehtiin sellainen pyykitys, että sen tarkoituksena oli mahdollisimman tarkasti osoittaa myöskin rajalinjan paikka, vaikkakin toisessa näistä tämä tapahtui vain osoittamalla, kumpaisen valtioon rantaa

¹ Boije v. Engeströmille elok. 16 p. 1810. Muscovitica: Gränse-commissarierne friherre Gustaf Boijes och Per Adolf Ekorns depecher 1810—1811. RVA.

² Boijen ja Ekornin raportti syysk. 9 p. 1810. Muscovitica: Gränse-commissarierne friherre Gustaf Boijes och Per Adolf Ekorns depecher 1810—1811. RVA.

asianomainen kohta oli oleva. Tämä tapahtui siinä kohdassa rajaa, jossa pyykki n:o 1 sekä Suomessa että Ruotsissa rakennettiin Kilpisjärveen laskevan pienen Radjejohkan kumpaisellekin rannalle osoittamaan rajan lähtökohtaa Norjan rajasta.¹ Mutta ainoastaan Tornion kaupungin kohdalla merkittiin itse rajalinjan paikka aivan tarkoin. Täällä rajalinja, poikettuaan Tornionjoen syväväylästä [Thalweg] tuli kulkemaan pienen Närän kautta. Tarkoituksena oli tähän kohtaan, joka kesäaikaan oli melkein kokonaan kuivana, asettaa pyykki itse rajalinjalle, mutta koska siinä kuitenkin kevättulvien aikana jäänlähtö oli hyvin voimakas, ei pyykkiä voitu rajalinjan kohdalle rakentaa. Näin ollen tyydyttiin siihen, että rajalinjan paikalle oli asetettava ainoastaan laakea hakattu kivi ja varsinainen rajapatsas oli asetettava 500 kyynärää rajalinjan länsipuolelle, mistä oli tehtävä merkintä rajapyykkiin. Näin ilmoittaa Boije v. Engeströmille kirjeessään lokak. 12 p. 1810, ja kirjettä seuranneen piirustuksen mukaan oli tähän puusta tehtävään rajapatsaaseen tuleva seuraavat merkinnät: »N. 58. 500 Alnar vester om riksgränslinien. År 1810», minkä lisäksi siihen vielä oli tuleva Kaarle XIII:n nimikirjain ja kolme kruunua.² Vaikka tätä piirustusta ei nimenomaan hyväksyttykään, antoivat komissaarit, niinkuin Boije kirjeessään v. Engeströmille jouluk. 16 p. 1810 ilmoitti, pystyttää sen mukaan tehdyn rajapyykin kysymyksessä olevaan kohtaan, joka siis tuli osoittamaan tarkasti rajalinjan todellisen kohdan Närässä.³ Tästä oli myöskin tehtävä rajakarttaan asianomainen merkintä. Rajankäynnissä v. 1810 pystytetyt pyykki olivat siis, tätä ainoaa poikkeusta lukuunottamatta, ainoastaan kansallisuuspyykkejä, joiden tehtävänä oli vain näyttää, mitkä alueet kuuluivat kumpaiseenkin valtioon, mutta joiden ei tullut

¹ Boije v. Engeströmille elok. 16 p. 1810. Bref till L. v. Engeström 1810: 1 A.-L. Kunink. Kirjasto, Tukholma. — Engelmännin raportti Steinheilille elok. 5 p. 1810. Kkv. asfak. 1810 n:o 69.

² Boije v. Engeströmille lokak. 12 p. 1810. Muscovitica: Gränsecommissarierne friherre Gustaf Boijes och Per Adolf Ekorns depecher 1810—1811. RVA.

³ Boije v. Engeströmille jouluk. 16 p. 1810. Muscovitica: Gränsecommissarierne friherre Gustaf Boijes och Per Adolf Ekorns depecher 1810—1811. RVA.

osoittaa rajalinjan t a r k k a a kohtaa vesistössä.¹ Muussa tapauksessahan niiden rakentamista ei olisi voitu jättää kumpaisenkin maan omien viranomaisten huollettavaksi, kuten kuitenkin tiedämme tapahtuneen, vaan olisi ne tietysti pystytetty joka paikkaan rajankäynnin kuluessa. Huomattakoon kuitenkin, että edellämainittu pyykitys tapahtui yksipuolisesti, joten se ei ollut oikeudellisesti sitova molempiin valtioihin nähden. Myöskään ei siitä saa vetää johtopäätöstä, että rajalinja tässä kohdassa olisi tarkoitettu siirtymättömäksi, sillä jos näin olisi ollut tarkoitus, rajaneuvotteluissa ei aluksi olisi katsottu sitä säännöstä, että rajan siirtyessä väylän mukana omistussuhteet saarissa oleviin tiluksiin olivat jäävät ennalleen, koskevan myöskin Tornion kaupungin kohdalla olevia saaria, joista kuitenkin neuvottelujen loppupuolella, rajankäynnin päätyttyä, tehtiin tullivalvonnan vaikeuden vuoksi tällä rajaosalla oleviin saariin nähden poikkeus. Näin ollen ei kysymyksessä ollut rajan merkitseminen ainaisiksi ajoiksi, vaan oli rajalinja siirtyvä esim. Närän väylän siirtyessä toiseen kohtaan, koska rajan tuli kulkea pitkin Närää. Miten on meneteltävä Närän kokonaan kuivuessa, on kysymys, jonka selvittäminen ei kuulu esityksemme tähän osaan.

3. Niinkuin tämän tutkielman I:n luvun alkuosastossa on jo esitetty, Haminan rauhansopimus käsitteli koko Ruotsin-vastaista rajaamme yhtenä kokonaisuutena. Samoin on myöskin huomautettu, että rauhansopimuksen mukaan Pohjanlahden pohjoispuolella olevassa vesistössä rajalinjan piti erottaa, kulkiessaan syväväylää [Thalweg], rajavesistön saaret toisistaan siten, että linjan länsipuolella olevat jäivät edelleenkin Ruotsin haltuun, itäpuolella olevien joutuessa luovutettaviksi Venäjälle.²

Haminan rauhansopimuksen mukaan tätä mantereen kohdalla rajavesistössä kulkevaa rajanosaa käsiteltiin jälleen erikoisena kokonaisuutena, jossa syväväyläperiaate oli määrätty noudatettavaksi ja jossa saarien erottaminen eri valtioiden kesken myöskin oli kaikkialla tapahtuva edellämainitun periaatteen mukaan vedetyn rajalinjan avulla.

¹ Näin myöskin HAATAJA, m. t. s. 12 ja seur.

² Vrt. s. 23 ja seur.

Tieteisopissa on tähän rajavesistöön vedetyn rajalinjan suhteen esiintynyt epätietoisuutta siitä, oliko Haminan rauhansopimuksen tarkoitus se, että syväväyläperiaatetta oli noudatettava myöskin rajalinjaa vedettäessä rajavesistöön kuuluvien järvien ja suvantojen kohdalla, vai oliko näissä mahdollisesti noudatettava toista periaatetta, nim. sitä, jonka mukaan rajalinja vedettiin vesistön keskitse, yhtä kaukana kumpaisestakin rannasta.¹

Rajanjärjestelysopimuksen art. I antaa näistä seikoista seuraavat tiedot: Raja alkoi Ruotsin ja Norjan välisestä, [v. 1751 sovitusta] rajasta, erästä tarkemmin määrätystä kohdasta, seurasi Radje-Johka-nimistä jokea Kuokima-jaur-nimisen järven kautta [»descend cette rivière à travers le lac Kuokima-jaur»] aina sen laskuun Ylisessä Kilpisjärvessä. Seuraavat järvet, molemmat Kilpisjärvet, rajalinja jakoi kahtia [»puis coupant en deux ce premier lac ainsi que le second»]. Tästä jatkui raja Tatsa-jaurin kautta Könkämänjokeen seuraten tämän joen kanavaa eli virranuomaa eräitten nimeltä lueteltujen järvien kautta siihen kohtaan, jossa Könkämänjoki ja Lätäseno yhtyvät [»passant de là par le lac Tatsa-jaur dans le Köngömä, elle suit le chenal de ce fleuve à travers les lacs Kjeli-jaur, Mucka-jaur, Pousu-jaur, Latina-lahti, Naimaka-jaur, Kellotti-jaur jusqu'au confluent du Köngömä et du Lätäs-Eno»]. Tästä paikasta rajalinja, seuraten nyt Muonionjokea, kulki edelleen Tornionjokeen noudattaen sen syväväylää aina Svensarön pohjoispuolelle, missä rajalinja, p o i k e t e n v ä y l ä s t ä länteen, kulki Närä-nimisen puron ja Tornion kaupunginlahden kautta ja jättäen Vasikkasaaren oikealle puolelleen, t a k a i s i n Tornionjoen valtaväylään kaupungin eteläpuolella sekä seurasi sitä aina joen laskuun saakka meressä [»de ce point — la ligne continue le long de ce fleuve, et après son embouchure dans le Torneå elle suit le chenal de ce dernier jusqu'au Nord de la presqu'île Svensar-ö: ici elle quitte le chenal et, passant à l'Ouest par le ruisseau nommé le Närän et le golfe de la ville/Stadsviken/laissant l'île Kalfholmen à droite, elle rejoint le chenal du fleuve au sud de la ville de

¹ Kts. näistä HAATAJA, m.t. s. 3 ja seur.

Torneå, le suivant ensuite jusqu'à l'embouchure du fleuve dans la mer»].¹

Että rajanjärjestelysopimuksen käyttämä sana »le chenäl» merkitsee samaa käsitettä kuin yleisesti käytetty sana »Thalweg», ilmenee rajanjärjestelysopimuksen art. I:n 2:ssa kohdassa olevasta säännöksestä, jossa sanotaan, että kaikki ne saaret, jotka ovat kanaalin eli virranväylän itäpuolella, kuuluvat Venäjälle, muut Ruotsille [»Toutes les îles situées à l'Est — — du chenäl ou Thalweg — —»]. Näin ollen oli joissa olevan rajalinjan kaikkialla kuljettava syväväylän mukaan, tietysti sillä poikkeuksella, minkä art. I:n kohta 1 ilmoittaa rajasta Tornion kaupungin kohdalla. Mitä järviin tulee, antaa rajanjärjestelysopimuksen art. I:n 2 kohta sen määräyksen, että vesistöön kuuluvissa järvissä kaikki saaret, jotka ovat järvien syvimmän kohdan itäpuolella, kuuluvat Venäjälle, muiden kuuluessa vastaavasti Ruotsille [»Toutes les îles situées à l'Est de la plus grande profondeur des lacs — —»]. Kun kuitenkin, niinkuin edellä olemme jo huomauttaneet, rajalinjan eräissä kohdissa ilmoitetaan kulkevan järvien keskitse ja jakavan ne kahteen osaan, onkin selvää, että keskiviivaperiaatetta oli noudatettu ainoastaan niissä erikoisesti mainituissa tapauksissa, joista artiklassa on puhetta, rajalinjan kulkiessa kaikkialla muualla järvissä ja suvannoissa syvimmän kohdan kautta. Siinä seikassa, että rajavesistön järvissä ja suvannoissa näin ollen noudatettiin rajalinjan paikkaa määrättäessä kahta eri periaatetta, syvimmän kohdan mukaan ja järven keskikohdan mukaan tapahtuvaa rajalinjan yksityiskohtaista määräämistä, ei ole mitään odottamatonta, sillä syväväyläperiaatteen noudattamisella oli kaikkialla tässä rajavesistössä tarkoituksena jakaa saaret valtioitten kesken. Tämä oli sen vuoksi tärkeätä, että rajan piti säilyä vesirajana. Jos sellaisissa kohdissa, missä oli saaria rajavesistön järvissä ja joissa, olisi noudatettu keskiviivaperiaatetta, olisi helposti käynyt niin, että rajalinja olisi tullut kulkemaan jonkun saaren poikki. Tällöin olisi menetetty se etu, mikä Tornion ja Muonionjoen vesistön määräämisellä rajaksi oli haluttu saavuttaa, nim. se, että vesistön sotilaallisena esteenä piti olla

¹ Vrt. Liite I Litt. B., s. 489—490. — Harvennukset tekijän.

rajana. On aivan varmaa, että jos keskiviivaperiaatetta olisi suvannoissa seurattu, useassa kohdassa olisi jouduttu vetämään raja saarien poikki ja näin ollen olisi useaan kohtaan myöskin muodostunut maaraja, jota nyt kuitenkin jo Haminan rauhanneuvotteluissa, kuten tiedämme, oli tahdottu välttää.¹ Sen vuoksi, vaikkakin syväväyläperiaatteen vallitessa rajanmäärittämisessä jokien kohdalla muualla Euroopassa tänä aikana vielä käytettiin keskiviivaperiaatetta vedettäessä raja järvien kautta, täällä luovuttiin keskiviivaperiaatteesta kaikkiin sellaisiin järviin nähden, joissa oli saaria. Sitä vastoin säilytettiin keskiviivaperiaate niihin järviin ja suvantoihin nähden, jotka olivat saarettomia. Silmäys rajakarttoihin osoittaaakin, että molemmat Kilpisjärvet ovat saarettomia. Ne voitiin siis aivan yksinkertaisesti jakaa kahtia, kuten rajanjärjestelysopimus ilmoittaa tehdyksi.²

Edellä olevan perustuksella voimme siis sanoa, että nyt kysymyksessä olevassa rajavesistössä syväväyläperiaatetta on noudatettu rajan määrittämisessä kaikissa niissä kohdissa, joissa kysymys saarien jakamisesta on ollut ratkaistavana: kaikissa joissa ja kaikissa niissä järvissä, joissa on saaria. Poikkeuksen tästä säännöstä tekevät, kuten sanottu, ne järvet, missä ei ole saaria, sekä ne kohdat rajavesistöä, joista nimenomaan on ilmoitettu, että raja kulkee jotenkin muuten määrättyllä tavalla.

Niinkuin jo on mainittu, rajalinja poikkosi rajanjärjestelysopimuksen art. I:n 1:n kohdan mukaan Tornionjoen syväväylästä ja kulki sen saarennon länsipuolitse, jossa Tornion kaupunki

¹ HAATAJA, m. t. s. 5 mainitsee, että rajakarttaa tarkastamalla voidaan havaita, että tarkoituksena on yleensä ollut järvissä vetää rajalinja keskiviivaperiaatteen mukaan. Rajakarttojen pieni mittakaava tekee nähdäkseni tämän vaikeaksi todeta. — Haataja on esittänyt vastakkaisen mielipiteen sille, mikä edellä tästä kysymyksestä on esitetty. — V:n 1926 rajantarkastuksessa, jossa poikettiin syväväyläperiaatteen noudattamisesta sellaisissa rajavesistön kohdissa, joissa on saaria, rajalinja tulikin kulkemaan erään saaren poikki, mikä on vastoin Haminan rauhansopimuksen ja rajanjärjestelysopimuksen periaatteita. — Vrt. HAATAJA, m. t. s. 16 ja siihen liittyvä kuva 5.

² Rajasta järvissä vrt. LEDERLE, Das Recht der internationalen Gewässer unter besonderer Berücksichtigung Europas, s. 26 ja seur.

sijaitsee. Tässä siis on poikkeus syväväyläperiaatteen noudattamisesta rajavesistöön kuuluvissa joissa. Kun rajalinja täällä tuli kulkemaan Närän kohdalla hyvin matalaa, maatonutta väylää pitkin, näyttäisi siltä, että se vedettiin siinä keskiviivaperiaatteen mukaan. Tähän viittaisi nimenomaan se seikka, että rajalinjan kohta olisi täällä tarkoitettu kertakaikkiaan pysyväiseksi; koskapa rajalinja merkittiin, niinkuin aikaisemmin jo on mainittu, erikoisella laattakivellä ja sen etäisyys määrättiin Närän kohdalle rakennetuista pyykeistä alkaen, joista Ruotsin pyykki n:o 58 sijaitti 500 kyynäriä länteen rajalinjan paikasta. Kun rajalinja näyttää rajakartan mukaan kulkevan kysymyksessä olevan vesistön keskitse, on toisaalta kuitenkin huomattava, että keskikohta saattoi v. 1810 olla tai että sen oletettiin olevan samalla vesistön syvimmän kohdan. Näin ollen ei rajalinjan edellä sanotunkaan perustuksella tarvitse olla vedetty keskiviivaperiaatteen mukaan. Kun lisäksi, kuten ylempänä jo on huomautettu, tälläkin rajaosalla oletettiin rajalinjan siirtyvän, jonka johdosta nimenomaan lausuttiin, että omistussuhteet saariomistukseen nähden eivät tulisi olemaan turvattuja, ei mistään pysyvistä rajasta Tornionkaan kohdalla ole ollut puhetta, vaan oli rajalinja täälläkin tarkoitettu siirtyväksi. Kun on kysymys saariomistusten muutoksista, on täällä vesistön syvimmän kohdan ratkaistava, missä rajalinjan paikka on. Kun rajalinja jälleen yhtyi Tornionjoen syväväylään, oli sen seurattava sitä mereen saakka.

Edellä esitettyyn liittyy läheisesti myöskin, kuten aikaisemmasta esityksestä jo on käynyt ilmi, tietoisopissa ja käytännössäkin erimielisyyttä nostattanut kysymys siitä, oliko nyt kysymyksessä olevassa rajavesistöissä rajalinja tarkoitettu siirtyväksi, jos syväväylä muuttui toiseen paikkaan, vai oliko sen kaikesta huolimatta pysyttävä paikoillaan. Kysymykseen on vastattu tietoisopissa osaksi kieltävästi, osittain myöskin myöntävästi. Käytännössä on noudatettu sekamuotoa.¹

¹ Rajalinjaa pitää muuttumattomana BJÖRKSTEN, m. t. s. 157. — Rajalinja seuraa syväväylää, mutta jos syväväylän muutoksen kautta rajavesistöissä oleva saari siirtyisi valtakunnasta toiseen, on rajan noudatettava, vaikkakin poiketen syväväylästä, entistä suuntaansa, sillä rauhansopimuksen art. X:n sekä rajanjärjestelysopimuksen säännökset

Ensiksikin on huomautettava, että syväväyläperiaatteen yleensä kaikkialla on kuulunut myöskin se periaate, että rajalinjan on seurattava syväväylän muutoksia.¹ Ellei näin olisi, joutuisi rajalinja monessa tapauksessa varsin pian pois syväväylästä, ja sopimukseen otettu erikoinen säännös siitä, että rajalinja on vedettävä ja se on oleva syvän väylän määräämällä kohdalla, tulisi kielletyksi ja hylätyksi. Mitä nimenomaan syväväyläperiaatteen noudattamiseen Tornionjoen vesistöissä olevaan rajaan nähden tulee, tiedämme jo aikaisemmasta esityksestä, että rajalinjan oli seurattava syväväylän muutoksia kaikkialla, missä se oli määrätty syväväyläperiaatteen mukaan. Rajanjärjestelysopimuksen art. II:n 3:ssa kohdassa oleva säännös, jonka mukaan rajalinjan taakse nyt joutuneitten saariomistusten omistusoikeudelliset suhteet säilytettiin entisten omistajien hallussa huolimatta siitä, mihin valtioon nämä saaret tulevat kuulumaan, on suoranainen viittaus siihen, että syväväylän oletettiin aiheuttavan myöskin rajalinjan paikanmuutoksen. Rajankäyntihän oli jo syysk. 8 p. 1810 saatu loppuun suoritetuksi ja rajat määrättyiksi, joten, ennenkuin varsinaisiin rajanjärjestelyneuvotteluihin voitiin päästä käsiksi, molemmat valtuuskunnat tiesivät tarkalleen, mitkä saaret v:n 1810 rajankäynnissä olivat jo joutuneet kunkin valtion omiksi. Näin ollen edellämainittu rajanjärjestelysopimuksen art. II:n 3:n kohdan säännös tarkoittaa niitä t u l e v a i s u d e s s a tapahtuvia rajalinjan siirtoja, joiden johdosta jo nyt tahdottiin määrätä, että niillä ei ollut oleva vaikutusta nyt edelleenkin voimassa oleviksi vahvistettuihin, entisiin omistussuhteisiin, vaan että rajalinjan muutokset olivat tässä suhteessa tehottomat. Kysymystä koskeva kohta neuvottelupöytäkirjassa on aivan selvä, minkä lisäksi myöhemmin toinen Ruotsin valtuutetuista rajanjärjestelyneuvotteluissa, maaherra Ekorn nimenomaan on selittänyt, että art. II:n näillä säännöksillä tarkoitettiin juuri sitä, että rajalinjan muutokset syväväylän muuttuessa toiseen paikkaan

siitä, että rajalinjan tuli olla yksityisoikeuden rajana, viittaavat siihen, että mikäli syväväylän muutos siirtäisi yksityistä maaomaisuutta valtakunnasta toiseen, tällainen syväväylän muutos ei merkitse rajalinjan muutosta. Näin HAATAJA, m.t. s. 16.

¹ Näin HAATAJA, m.t. s. 14—15.

tulisivat nimenomaan saariomistuksiin nähden tehottomiksi.¹ Lisäksi on huomattava, että rajanjärjestelysopimuksen art. II:n edellämainittu säännös, joka aluksi oli tarkoitettu, niinkuin tiedämme², ulottumaan kaikkiin saariomistuksiin, koski ainoastaan Fluurinsaaren, Flyygarinsaaren ja Svensarön pohjoispuolella olevia saariomistuksia, mutta ei edellämainituissa ja niiden eteläpuolella olevissa saarissa olevia omistuksia. Viimeksi mainittuihin saariin nähden tehtiin poikkeus, kuten jo on kerrottu, tullivalvonnan helpoittamiseksi. Kun sekä Haminan rauhansopimus että v:n 1810 rajanjärjestelysopimus lisäksi luettelevat eräitä rajakohtia uloimpina Venäjälle luovutettuina kohtina, on tarkoituksena ollut että Venäjälle oli joka tapauksessa taattu omistusoikeus eräisiin kohtiin. Haminan rauhansopimus mainitsee tällaisina Ruotsin Venäjälle luovuttamina paikkoina sen saarennon, jolla Tornion kaupunki sijaitsee, Pirkkiön saaren ja Röytän. Rajanjärjestelysopimus luettelee tämän lisäksi vielä nimet Bockholm, Sällön [satamineen] ja Itäinen Sarvenmaa. On ilmeistä, että tällä on tahdottu sanoa, että ensinmainitut alueet joka tapauksessa olivat kuuluvat Venäjän saamiin alueisiin, eikä rajalinjan mahdollinen siirtyminen tämän rajaosan kohdalla kauemmaksi itään voinut siis aiheuttaa alueen vähennystä Venäjälle. Ruotsille sitä vastoin ei taattu pysyvää omistusoikeutta yhteenkään erikoisesti mainittuun saareen. Koska Haminan rauhansopimuksessa tämän lisäksi sanottiin, että siinä luettelut alueet olivat olevat uloimmat Ruotsin Venäjälle luovuttamat paikat, on selvää, että näillä ja rajanjärjestelysopi-

¹ Maaherra Ekornin lausunto Oulun ja Norrbottenin läänien maaherrojen neuvottelukokouksessa Torniossa lokak. 2 p. 1815: »Att den i Gränse Reglerings Traktaten, vederbörande Jordägare, förbehållne rättighet att bibehållas vid deras förra holm ägor, voré föranledd af åsyftat ändamål att förekomma det hemman, genom bristande Ängsmark skulle råka i Ödesmål och hvilken brist befarats uppkomma, om Strömfårans från ena till den andra stranden ofta ombytta läge och Gränsens derefter bestämda sträckning, ovillkorligen afgjorde Jordägares nyttjo-rätt till deras förra Holm ägor som behållet af Holmägornes bibehållande för deras förra Innehafvare . . . »Jäljennös maaherrojen neuvottelukokouksen pöytäk. lokak. 2 p. 1815. Vsv. asiak. 1816 S. E. n:o 77. Vrt. s. 272.

² Vrt. s. 87, 104, 115.

muksen säännöksillä tahdottiin osoittaa myöskin rajalinjan varsi kysymyksessä olevana ajankohtana. Koska vakuutus saariomistusten koskemattomuudesta rajan siirtyessä syväväylän mukana aluksi tarkoitti myöskin Tornion eteläpuolella olevia saaria, vaikkakin sitten aikaisemmin mainituista syistä juuri näihinkin saariin nähden tehtiin poikkeus, on katsottava selväksi, että täälläkin, jossa rajalinjan tuli seurata syväväylää mereen asti, sen myöskin oli seurattava sen muutoksia, sillä mitään reservatiota muuhun suuntaan ei tehty. Myöskin on edellä esitetyn perustuksella pidettävä selvänä, että syväväylän siirtyessä siitä kohdasta, missä se v. 1810 oli, itäänpäin, Venäjän saamat alueet tulivat siitä huolimatta jäämään sen haltuun, sillä muutos niiden omistuksiin nähden olisi tietänyt Haminan rauhansopimuksen muuttamista, ne kun oli jo siinä lueteltu Ruotsin luovuttamina alueina. Kun omistusoikeus Ruotsin saariin ei ollut näin vahvistettu, on myöskin katsottava selväksi, että syväväylän siirtyessä v. 1810 havaitusta kohdasta länteenpäin, omistusoikeus niihin saariin, jotka jäivät syväväylän itäpuolelle, oli joutuva pois Ruotsin hallusta, koska rajanjärjestelysopimuksessa nimenomaan oli kysymyksessä olevan rajaosan saariin nähden ilmoitettu mainittu poikkeus, kuten jo on esitetty. Säännökset olivat siis Ruotsille epäedullisemmat kuin Venäjälle, mutta tämä onkin varsin luonnollista, sillä olihan Venäjä voittanut sodan. Tähän liittyy tosin eräs vaikeus, joka johtuu siitä, että rajalinjan seurattessa Tornionjoen ulkojuoksun syväväylän mahdollisia muutoksia, se saattaisi kohdata avoimen meren toisessa paikassa kuin v. 1809 ja 1810. Näin ei kuitenkaan saa käydä, koska silloin Pohjanlahteen vedettävä rajalinja tulisi lähtemään toisesta kohdasta kuin siitä, mistä Haminan rauhassa oli nimenomaan sovittu, sillä tämä jälleen toisi mukanaan muutoksen omistussuhteisiin Pohjanlahden aluevesistöissä, sillä olihan »Tornionjoen linjaa» nimenomaan tahdottu merirajan lähtökohdaksi senkin vuoksi, että siitä vedetty rajalinja jakoi luonnollisella tavalla Pohjanlahden kahtia. Näin ollen onkin katsottava selväksi, että koska rajalinjan muutoksilla Tornionjoen suussa saattaa olla näin kauaksi ulottuvat seuraukset, raja saariston läpi on vedettävä siten, että rajan yhtymäkohta mereen säilyy v. 1810 määrättyssä kohdassa. Sitä seikkää, että rajanjärjestelysopimuksessa

ei tästä ole otettu nimenomaista mainintaa, ei sovi ihmetellä, sillä vallitsihan sopimusta tehtäessä kova kiire ja niinkuin jo on viitattu, samassa konferenssissa laaditut toimituskirjat samoin kuin itse toimituskin ovat antaneet aihetta muistutuksille. Miten asia käsitettiin myöhemmin, esitetään alempana.¹

Vielä on meidän kosketettava erästä seikkaa, ennenkuin siirrymme muihin rajanjärjestelysopimuksen erikoiskysymyksiin.

Edellä on mainittu, että myöskin suvannoissa ja järvissä, joissa oli saaria, rajalinja oli kulkeva syvimmän kohdan mukaan, ja että ainoastaan niissä tapauksissa, joista erikoisesti on mainittu rajanjärjestelysopimuksessa, rajalinja on määrätty keski-viivaperiaatetta noudattaen. Kun rajakartat kuitenkin ovat laaditut sillä tavalla, että tämän toteaminen niiden perustuksella on kysymyksenalaista, on, voidaksemme tarkastaa, onko rajankäynnissä rajalinjan määrääminen todella tapahtunut rajanjärjestelysopimuksen ja Haminan rauhansopimuksen omaksuman syväväyläperiaatteen mukaan, koetettava löytää muuta aineistoa, joka voisi tuoda selvityksen tähän kysymykseen. Tässäkin on suuria vaikeuksia voitettavana, sillä jotta tämä aineisto olisi todistuskelpoista, sen on oltava mahdollisimman samanaikaista v:n 1810 rajankäyntitoimituksen kanssa, sillä muussa tapauksessa syväväylän mahdolliset muutokset voivat johtaa epäluotettaviin tuloksiin, kun vertailuja on toimitettava toisaalta asiakirjojen antamien tietojen ja toisaalta v:n 1810 rajankäynnin aikuisten luonnonsuhteitten välillä. Eräässä tapauksessa tällainen vertailu kuitenkin näyttää olevan suoritettavissa.

Rajanjärjestelysopimuksen vuoksi käytyjä neuvotteluja koskevan esityksen yhteydessä on edellä jo mainittu, että valtakunnan rajan tuli olla kaikessa muussa kalastuksessa, paitsi lohenkalastuksessa Tornion- ja Muonionjoessa, kalastusoikeuksien rajana. Että Suomen hallituskonselji oli käsittänyt Haminan rauhansopimuksen määräyksen syväväyläperiaatteen noudattamisesta rajalinjaa vedettäessä kysymyksessä olevassa rajavesistöissä siten, että syväväylä oli oleva rajalinjan kohtana ei ainoastaan joissa, vaan myöskin suvantopaikoissa, ilmenee siitä johtosäännöstä, jonka hallituskonselji rajankäyntineuvot-

¹ Vrt. s. 431—433.

teluja varten antoi maamme edustajalle, rehtori Bangelle, ja jossa hallituskonselji katsoi olevansa päkoitettu puolustamaan lohenkalastuksen jättämistä yhteiseksi, koska tätä kalastusta harjoitettiin juuri väylän syvimässä kohdassa, johon rajalinja oli tuleva, joten näin ollen koko lohenkalastus häiriytyisi, jos rajalinjan kohta määrättäisiin myöskin lohenkalastusoikeuden rajaksi. Seuraavasta oikeustapauksesta ilmenee, että tämä käsitys rajalinjan paikasta syvimässä väylässä oli aivan yleinen rajankäynnin aikoina sekä että rajalinja todellisuudessa vedettiin syväväyläperiaatteen mukaan myöskin järvissä.

Niinkuin myöhemmin toisessa yhteydessä tulee esitettäväksi, tapahtui v. 1815 luvattoman kalastuksen aiheuttamien riitojen yhteydessä Karungin järvellä rajatappelu, ja sitä koskevaa asiaa käsiteltiin asianomaisessa alioikeudessa vielä samana ja sitä seuraavana vuonna. Sen ollessa esillä Ruotsin Alatornion ja Karl Kustavin pitäjien kärjäkunnan kihlakunnanoikeudessa tuli tärkeäksi määrätä, oliko oikeudenkäynnin aiheuttanut teko tapahtunut Ruotsissa vai eikö ja oliko siis ruotsalaisten puolelta harjoitettu luvatonta kalastusta Suomen puolella rajaa. Mitä rajalinjan kohtaan Karungin järvessä tulee, tiedettiin sen kulkevan pitkin järven syvintä kohtaa, ja oikeudenkäynnin yhteydessä väitettiinkin suomalaisten taholta, että kalastus oli tapahtunut järven syvimmän kohdan itäpuolella ja siis Suomen alueella. Kun vastapuoli kuitenkin väitti, että raja kulki idempänä, kihlakunnanoikeus tilasi Tukholmasta nähtäväksi asianomaisen rajakartan. Kun tätä karttaa tarkastettiin, kävi ilmi, että rajalinja kartan mukaan kulki kysymyksessä olevassa järvessä pitkin syvimmän väylän itälaitaa, jonka itäpuolella kysymyksessä oleva kalastuspaikka, jossa Ruotsin alamaiset olivat olleet kalastamassa, sijaitsi. Rajaviranomaisilla oli se käsitys, että raja oli kulkeva järvissäkin syvintä väylää myöten, mikä ilmenee siitäkin, että suomalaiset viranomaiset pitivät rajakartan tilaamista oikeuden istuntoon kokonaan tarpeettomana, koska heidän mielestään rajanjärjestelysopimuksesta kävi täysin selvästi ilmi, että rajalinjan oli järvissäkin seurattava syvintä väylää. Tyytymättä kuitenkaan tähän tulokseen, johon rajakarttaa tarkastettaessa paikallisojoja hyvin tuntevien henkilöiden läsnäollessa oli tultu, kihlakunnanoikeus

määräsi kaksi maanmittaria toimeenpanemaan katselmuksen itse paikalla. Tuloksena siitä oli huomio, että rajakarttaan merkitty rajalinja oli aivan järven syvimmän ja leveimmän väylän kohdalla. Kun rajanjärjestelysopimuksessa ei mainita rajalinjan kohdasta Karungin järvessä erikoisesti mitään, ja kun nyt toisaalta tiedämme, että rajalinja siinäkin kulki syvimmän väylän kautta, on pidettävä selvänä, että rajaa käytäessä kaikkialla koetettiin rajalinja vetää järvissäkin syvimmän kohdan mukaan, paitsi luonnollisesti sellaisissa kohdissa rajavesistöä, mistä rajanjärjestelysopimuksessa on nimenomaan sanottu, että niissä rajalinjaa määrättäessä on noudatettu muuta periaatetta. Edellä esitetystä ilmenee myöskin, että rajankäynnissä rajaa karttaan merkittäessä koetettiin todella seurata luonnonsuhteita, vaikka näiden karttojen pieni mittakaava ja sopivan vertailuaineiston puute estääkin tekemästä useampia tätä todentavia huomioita.¹

4. Myöskin kysymys rajalinjan merkitsemisestä rajankäynnin yhteydessä Pohjanlahdella ja Ahvenanmerellä ansaitsee huomiota.

Vuoden 1810 rajanjärjestelysopimuksen art. I:n 1 kohta antaa lähempiä tietoja kuin Haminan rauhansopimus rajalinjan paikasta meressä. Mainitun artiklan mukaan rajalinja kulki Tornionjoen suusta Venäjälle luovutettujen alueitten kohdalta, joina mainitaan Bockholm, Sällö, Röyttä ja Itäinen Sarvenmaa, pitkin Pohjanlahtea, Merenkurkun keskitse ja Ahvenanmeren keskitse Itämereen, ollen etelässä Venäjän äärimmäisinä alueina Ahvenanmaan saaristo ja Signilskär.

Niinkuin Haminan rauhansopimuksen vastaavia määräyksiä selvitellessä jo on huomautettu, saarien kuuluminen valtioon tai toiseen ei riippunut rajalinjasta, vaan siitä, olivatko saaret lähempänä Suomen ja Ahvenanmaan mannerta vaiko Ruotsin manteretta. Saaret luettiin siis jo ilman rajankäyntiäkin jom-

¹ Heickell, Jac.: Relation om händelser vid Torneå Gränts hvilka i mer och mindre mohn förorsakat oenighet Gräntse boerne emellan. Wärnhjelmin kok. SVA. Vsv. asiak. 1817 G.G. n:o 305, jossa on jäljennökset kaikista asiaa koskevista kihlakunnanoikeuden pöytäkirjoista.

paankumpaan rajavaltioon, mikä oli aivan luonnollistakin, koska rauhansopimuksen aikana voimassa olleen, tällaisia rajavesistöjä koskevien jakoperusteiden mukaan rajalinjan määrääminen oli tapahtuva ottamalla huomioon myöskin valtioihin kuuluvat saaret, eikä ainoastaan niiden mantereitten rannikkoa. Nimenomaan Pohjanlahdella toimitetusta rajalinjan vetämisestä on Reuterskiöld väittänyt, että siinä ei otettu huomioon eri valtioihin kuuluvia saaria muualla kuin rajalinjan pohjois- ja eteläpäässä, joten rajalinjaa määrättäessä ei olisi seurattu oikeata kahtiajakoperiaatetta.¹

Tähän on kuitenkin huomautettava, että niinkuin Haminan rauhansopimuksen aikuisia diplomaattisia nootteja koskevasta esityksestä on käynyt ilmi, rauhansopimuksen tarkoituksena oli tällaisen kahtiajakoperiaatteen noudatettavaksi määrääminen Pohjanlahteen nähden, vaikkakaan tästä samoin kuin muistakaan teknillisistä kysymyksistä rauhansopimuksessa ei mainittu mitään, koska ne hyvällä syyllä voitiin olettaa yleisesti tunnetuiksi ja tunnustetuiksi. Mitä rajalinjan määräämiseen nimenomaan meressä tulee, auktoritatiivinen asiakirja-aineisto valaisee tämän kysymyksen täydellä selvyydellä. Joskin rajanjärjestelysopimuksen sanamuoto saattaa vielä ehken antaa aihetta epäilyksille, kaikki tällaiset epäilykset voidaan poistaa muun todistusvoimaisen, rajankäynnin yhteydessä valmistetun aineiston perustuksella.

Rajanjärjestelysopimuksen art. VI:n mukaan piti niillä rajakarttojen mukaan valmistetuilla rajaselityksillä olla sama voima ja vaikutus kuin jos niiden sisältö olisi otettu sanasta sanaan itse rajanjärjestelysopimukseen.² Niinkuin aikaisemmin jo on mainittu, rajanjärjestelysopimukseen liittyi kaksi yleiskarttaa, toinen rajaosasta Pohjanlahden pohjoispuolella, toinen rajasta meressä. Tarkastamalla viimeksimainittua karttaa³ voidaan havaita aivan selvästi, että rajalinja valtakuntien välillä oli siinä vedetty, Tornionjoen suu lähtökohtana, Pohjanlahden pohjoisosan keskitse, jolloin se näyttää aivan ilmeisesti seuraa-

¹ REUTERSKIÖLD, C. A., Om folkrättslig gränsbestämning i vatten, Statsvetensk. tidskr. 1909, s. 87. — Vrt. s. 13—14.

² Vrt. Liite I, s. 494.

³ Vrt. Liite VII, s. 508—509.

van kumpaisenkin saariston kaartumista. Rajalinja kulkeekin Pohjanlahden pohjoisosassa lähempänä Suomen kuin Ruotsin mantereen rannikkoa, sillä Ruotsin rannikon edustalla oleva saaristo, joka oli otettava rajalinjaa merkittäessä huomioon, etenee kauemmaksi mantereen rannasta kuin saaret Suomen rannikolla. Että pitkin rannikkoa kulkevat saaristojonot, jotka Suomen puolella sitä paitsi loppuvat varsin pian etelään päin tultaessa, on otettu huomioon, käy ilmi aivan selvästi, mikä kävi päinsä senvuoksi, että kartan pohjaksi on otettu kolmiomittauskartta, joten rajalinjan vetäminen oikeaan etäisyyteen on käynyt mahdolliseksi. Kun Merenkurkussa saaristo jälleen ulkonee enemmän mantereen linjasta, voidaan kartan perustuksella aivan selvästi havaita, että rajalinja vedettiin nimenomaan huomioonottaen nämäkin saaristot, eikä rajalinjan perustuksena käytetty vain mantereitten rantalinjaa, sillä rajalinja kulkee lähempänä Ruotsin kuin Suomen mantereen rannikkoa, niinkuin sen tulikin kulkea, koska Suomen puolelta saaristo ulkonee kauemmaksi mantereen rannasta kuin Ruotsin puolella. Tämä osoittaa siis aivan päinvastaista kuin edellämainittu Reuterskiöldin väite, ja on siis myöskin Merenkurkussa, jossa saaret niiden etäisyyden vuoksi mantereesta pääsevät tuntuvammin kuin Merenkurkun pohjoispuolella vaikuttamaan rajalinjan suuntaan, saaret otettu lähtökohdaksi rajalinjaa merkittäessä kartalle. Kun seuraamme rajalinjan kulkua Merenkurkusta etelään päin, huomaamme, että rajalinja täälläkin noudattaa mantereitten rannikkojen edessä olevien, sangen lähellä mannerta olevien saarien muodostaman linjan kaartumista, eikä sitä ole täälläkään vedetty vain kaavamaisesti pisteestä toiseen. Suuntautuessaan etelään rajalinja lähenee Ruotsin rannikkoa, sillä sen tuli kulkea rajanjärjestelysopimuksenkin määräyksen mukaan Ahvenanmaan saariston ja Signilskärin osoittamien lähtökohtien mukaisesti Ahvenanmeren keskitse, minkä se tekeekin, jonka jälkeen se jatkuu kohti Itämeren keskiviivaa.¹

Paitsi sitä, että rajakartasta näin ollen voidaan saada täysi selvyys siitä, että rajalinjalla tarkoitettiin merkitä valtakunnan

¹ Vrt. Liite VII, s. 508—509.

raja karttaan koko nyt kysymyksessä olevan vesistön keskitse, tukee rajakartan mukaan tehty, rajanjärjestelysopimuksen art. VI:n mainitsema topografinen rajaselitys myöskin niitä huomioita, joista edellä on ollut puhe. Rajaselityksen mukaan rajalinja kulki seuraavasti: »la ligne de démarcation se prolonge à travers le milieu de la partie Septentrionale du Golfe Bothnique, communément appelée en Suédois Botten-viken et de la partie connue sous le nom de Qvarken, où elle sépare l'île Holmö d'avec l'Archipel de Björkö, ainsi que la marque Suédois N:o 68., placée sur l'île du phare de Gadd /:Gadd-Båk:/ située à la distance d'une Mile et trois quarts /:mesure Allemande:/ de la dite île Holmö, d'avec la marque Russe N:o 68. sur l'une des îles appelées Valsörar; continuant ensuite à travers le milieu de la partie Méridionale du dit Golfe, qui porte ici communément le nom de Botten-hafvet; puis à travers le milieu de la Mer d'Åland, où elle coupe en deux le rocher nommé Märket, situé environ deux Miles Allemandes à Nord-Ouest de Signilskär, passant ensuite entre la marque Suédoise N:o 69. sur l'île nommé Måsesten et la marque Russe N:o 69. sur celle de Signilskär, et entre la marque Russe N:o 70. sur l'île du phare de Lågskär, et la marque Suédoise N:o 70. sur l'île du phare de Söder-Arm, ces deux marques étant les points les plus Méridionaux de la ligne de démarcation, qui se perd ensuite dans la Mer Baltique».¹

Rajanjärjestelyneuvottelujen yhteydessä laadituista, merellä kulkevaa rajaa koskevista kartoista ja rajaselityksestä ei ilmene millään tavalla, että rajalinja poikkeaisi ominaisuuksiltaan Pohjanlahden pohjoispuolella kulkevasta rajasta, vaan päinvastoin tätä rajaosaa käsiteltiin pohjoisessa kulkevan rajan suoranaisten jatkona², mihin viittaa se, että rajalinjan nimenomaan sanotaan

¹ Gränsbeskrifning hörande till 1810 års gränstraktet 19/7 Jan. 1811. Ryssland n:o 45, D. RVA. — Harvennuokset tekijän.

² Meressä kulkevaa rajaa koskeva kohta topografisessa rajaselityksessä alkaa seuraavasti: »S u i t e de la description de la Frontière à travers le Golfe de Bothnie et la Mer d'Åland. Partant des deux marques de bornage sous les N:o 67. sur les îles d'Östra- et Vestra Sarven-Maa dans l'Archipel de Torneå, la ligne de démarcation se prolonge...» Edellisessä muistutuksessa mainittu topografinen rajaselitys.

jatkuvan Tornionjoen suusta pitkin Pohjanlahden eri osia, niiden keskikohdan kautta, ja että myöskin kansallisuuspyykki merkittiin peräkkäin juoksevilla numeroilla Norjan rajasta Itämereen asti. Rajankäyntitoimitus tähänkin rajaan nähden suoritettiin samassa tilaisuudessa kuin Tornioista pohjoiseen olevaa rajaa koskevat toimet. Rajankäynnin yhteydessä ei myöskään ole tapahtunut mitään sellaista, joka oikeuttaisi väittämään, ettei merellä kulkeva raja olisi ollut ominaisuuksiltaan täysin samanarvoinen ja seurauksiltaan sama kuin mantereenkin kohdalla kulkeva rajalinja. Rajankäynnissä siis noudatettiin, niinkuin edellä esitetystä ilmenee, niitä periaatteita, jotka Haminan rauhansopimus oli jo määrännyt. Yllä esitetyn perustuksella on katsottava täysin selvitetyn, että rajalinjan määräämisessä noudatettiin todellista kahtiajakoperiaatetta, vastoin myöhemmin esitettyjä väitteitä. Sekä rajakartta että topografinen rajaselitys osoittavat täydellä varmuudella, että näin on todella tapahtunut rajalinjasta sovittaessa Pohjanlahden kohdalla. Topografinen rajaselitys tosin sanoo, että Merenkurkussa rajalinja erottaa siinä olevat saaristot toisistaan, mutta tätä ei ole käsitettävä niin, etteikö myöskin täällä saarien etäisyys mantereesta ratkaisisi, kumpaan valtioon saaret kuuluvat. Tämä sanonta onkin ymmärrettävä niin, että tällä on tahdottu vain täydentää rajanjärjestelysopimuksen mainitsemia eräitä uloimpia Suomeen kuuluvia saaria koskevaa luetteloa selittämällä, että Merenkurkussa, jossa saaristot tulevat toisiaan huomattavan lähelle, ne kuitenkin kuuluvat eri valtioihin, vaikkakaan Suomeen kuuluvien uloimpien saarien kaikkia nimiä ei ole, kuten Tornionjoen suussa ja Ahvenanmerellä, erikoisesti ilmoitettu. Ei nim. voida olettaa sitä mahdollisuutta, että juuri Merenkurkussa Haminan rauhansopimuksen art. V:n 2:n kohdan sisältämä, kaikkiin tässä vesistöissä oleviin saariin kohdistettu määräys ei olisi voimassa. Tähän huomautukseen on antanut aiheen tietoisopissa esitetty väite, että rajalinjan tarkoituksena Pohjanlahdella olisi ollut saaristojen eroittaminen toisistaan ja sen ohessa esitetty otaksuma, että rajalinja siis oikeudellisilta seuraamuksiltaan ei olisikaan ollut samanarvoinen Pohjanlahden pohjoispuolella olevan rajaosan kanssa. Koska missään

kohdassa ei ole nimenomaan sanottu, että Merenkurkun seutu olisi poikkeuksena yleisestä säännöstä saarien omistuksen määrittämiseen nähden, edellämainittua topografisen rajaselityksen sanamuotoa ei voida tulkita muutoin kuin täydennykseksi rajanjärjestelysopimuksen edellä jo mainitulle Suomeen kuuluvien uloimpien saarien luettelolle.

III. LUKU.

Rajakysymysten kehitys Haminan rauhansopimuksen ja v:n 1810 rajanjärjestelysopimuksen pohjalla.

1. Vuoden 1810 rajanjärjestelysopimuksen art. VII:n soveltaminen ja virka-apua koskevien kysymysten ratkaiseminen.

1. Rajanjärjestelysopimuksen eräät säännökset edellyttivät, että rajaläänien maaherrojen tuli huolehtia usean seikan vaatimista toimenpiteistä. Maaherrojen toimivallan laajuudesta ilmeni kuitenkin varsin pian toisaalta Ruotsissa, toisaalta Suomessa eriäviä käsityksiä, minkä lisäksi eräs. asetus, joka koski Suomen viranomaisten oikeutta olla suoranaudessa virallisessa kirjeenvaihtoyhteydessä ulkomaan viranomaisen kanssa, sisälsi pitkälle meneviä rajoittavia määräyksiä. Ne eivät voineet olla vaikuttamatta haitallisesti Oulun läänin maaherran toimintavapauteen, jota kuitenkin moniaan rajakysymyksen selvittäminen edellytti.

Kenraalikuvernööri Steinheil oli jo keväällä v. 1810 tehnyt aloitteen maamme viranomaisten kirjeenvaihtoa ulkomaan viranomaisen kanssa säännöstelevän asetuksen aikaansaamiseksi. Syynä tähän olivat ilmeiset väärinkäsitykset ja maamme viranomaisten menettelytapojen erilaisuus, joka oli päässyt kysymyksessä olevassa asiassa vallalle. Kirjelmässään toukok. 12 p. 1810 kenraalikuvernööri kehoitti hallituskonseljia harkitsemaan näitä seikkoja sekä ryhtymään toimenpiteisiin yleisen asetuksen aikaansaamiseksi menettelytapojen yhdenmukaistamista varten. Kenraalikuvernöörin tekemää aloitetta hallituskonselji käsitteli täysistunnoissaan toukok. 26 p., kesäk. 18 p., elok. 31 p. ja syysk. 25 p. 1810, ja tuloksena oli asetus, joka kielsi

viranomaisiamme kääntymästä vieraan valtion viranomaisen puoleen ilman Venäjän ulkoasiainhallinnon välitystä muissa kuin niissä tapauksissa, joita ennestään voimassa olevat asetukset edellyttivät. Suoranainen kirjeenvaihto oli asetuksen mukaan oleva sallittua ainoastaan passitettaessa matkustajia lyhyeksi ajaksi rajan poikki sekä pyydettyessä virka-apua karanteenin rikollisen kiinniottamista varten edellyttämällä, että tällaisen virka-avun myöntämisestä oli olemassa sopimus kysymykseen tulevan valtion kanssa. Kaikissa muissa tapauksissa piti kirjeenvaihdon tapahtua hallituskonseljin talousosaston kansliatoimituskunnan kautta, jonka puolestaan oli kenraalikuvernöörin välityksellä käännyttävä Venäjän ulkoasiainministeriön puoleen, jonka asiana oli kirjelmän toimittaminen määräpaikkaansa. Kirjeenvaihdossa oli siis vastaisuudessa yleensä noudatettava diplomaattista tietä. Menipä asetus niinkin pitkälle, että yksinpä ulkomaalaisiin sanomalehtiin tarkoitetut konkurssi-ilmoitukset ja muut tällaiset kuulutukset määrättiin aluksi niin ikään lähetettäväksi ulkoasiainministeriön välityksellä, vaikkakin viimeksimainitut sittemmin jätettiin postihallituksen toimesta saattaviksi perille. Asetus oli tietävästi tarpeen vaatima, sillä Suomen erottua Ruotsista olivat useat maamme viranomaisista, huolimatta muuttuneista olosuhteista, olleet suoranaisessa kirjeenvaihdossa Ruotsin viranomaisten kanssa kuten aikaisemminkin. Mainittu epäkohta saatiin tosin nyt poistetuksi ja mainitunlainen yhteys Ruotsin viranomaisten kanssa lakkasi, mutta kun asetusta, joka itse asiassa kumosi aikaisemmin Ruotsin ja Venäjän rajalääniä viranomaisten kesken vallinneen suoran, rajakysymysten käsittelyn helpoittamiseksi järjestetyn kirjeenvaihto-oikeuden, ei näy otetun huomioon rajanjärjestelysopimusta tehtäessä eikä hallituskonselji myöskään ollut, antaessaan Bangelle ohjeensa neuvotteluja varten, kysymystä ollenkaan kosketellut, oli seurauksena, että rajanjärjestelysopimuksen säännökset rajalääniä viranomaisten tehtävistä moniaan rajakysymyksen hoitamisessa joutuivat ristiriitaan mainitun asetuksen kanssa.¹

¹ Steinheil hallituskonseljille toukok. 12 p. 1810. KD. 89/22 v. 1810. Kkv. asiak. 1810 n:o 60. — Plen. pöytäk. toukok. 26 p., kesäk. 18 p.,

Koska rajaläänin maaherran oli rajanjärjestelysopimuksen mukaan asetettava Norrbottenin läänin maaherran kanssa yhteyteen ratkaistaessa sellaisia asioita, joissa kumpaisenkin maan alamaisten edut olivat kysymyksessä, kuten valvottaessa yhteistä lohenkalastusta Tornionjoessa tai ryhdyttäessä toimiin tilusvaihtojen edistämiseksi rajaseudulla tai huolehdittaessa yhteisesti käytettävänä olevasta maantiestä Tornionjoen länsirannalla, olikin ilmeistä, että edellämainitusta asetuksesta oli oleva haittaa juoksevienkin asioiden hoitamiselle. Vähäistenkin seikkojen vuoksi Oulun läänin maaherran näin ollen oli käännettävä hallituskonseljin puoleen, jotta päästäisiin diplomaattista tietä asianomaisten Ruotsin viranomaisten kanssa yhteyteen. Asetus oli hallinnon hoidon kannalta katsoen siis omansa hidastuttamaan asioiden käsittelyä ja aiheutti sitä paitsi hallituskonseljille joukon lisätyötä. Lisäksi se oli omansa lamauttamaan yritteliäisyyttä viranomaisten keskuudessa rajaseudulla, jossa kuitenkin sangen vaikeat rajakysymykset odottivat pikaista ratkaisua. Vielä mainittu asetusta haattasi suoranaisesti rajanjärjestelysopimuksen art. VII:ssä kosketeltujen asioiden jatkuvaa ja nopeaa hoitamista, mikä suinkaan ei ollut omansa lisäämään turvallisuutta. Seurauksena olikin, että Oulun läänin maaherra oli varsin useasti pakoitettu kääntymään sangen vähäisissä kysymyksissä keskushallinnon puoleen ohjeita pyytäen. Kun tämän lisäksi Oulun lääninhallituksessa ei oltu tarkoin selvillä rajanjärjestelysopimuksen art. VII:n tulkinnasta muutamissa tapauksissa, muodostuikin kysymys sanotun artiklan soveltamisesta ja virka-avun antamisesta, sen laajuudesta ja siinä noudatettavista muodoista varsin monimutkaiseksi.

Ensimmäinen hallituskonseljin käsiteltäväksi joutunut ehdotus, joka tarkoitti edellämainitun asetuksen muuttamista siinä suhteessa, että Oulun läänin maaherra saisi ilman diplomaattista tietä tapahtuvaa kirjelmien vaihtoa ryhtyä toimiin kysymyksissä, jotka koskivat rajaseudun oloja ja erikoisesti rajakysy-

elok. 31 p. ja syysk. 25 p. 1810. — Asian käsittelystä hallituskonseljissa vrt. RAUHALA, K. W., Suomen keskushallinnon järjestämisestä I, s. 274, muist. 1. — Samling af bref I, s. 10—11. Samling af placater etc. I, s. 125—126. — Vrt. s. 172, 253—254.

myksiä, tuli Ruotsista. Niinkuin toisessa yhteydessä on esitetty, aiheutti Tornionjoen länsirantaa pitkin kulkevan maantien kunnossapito eräitä toimenpiteitä Norrbottenin lääninhallinnon taholta, jotka tulivat hallituskonseljin käsiteltäviksi Venäjän ulkoasiainhallinnon välityksellä muutamien muitten kysymysten johdosta annettujen noottien mukana helmikuussa v. 1812. Hallituskonselji kuitenkin silloin hylkäsi esityksen ilmoittaen hallitsijalle mielipiteenään, että v:n 1810 asetusta oli noudatettava.¹ Vähän myöhemmin tuli kuitenkin mainitun asetuksen muuttamista koskeva toinenkin esitys hallituskonseljille, mutta lähti aloite tällä kertaa Suomesta. Kirjelmässään toukok. 25 p. 1812 hallituskonseljille Ehrenstolpe esitti erään Norrbottenin läänin maaherralta tulleen pyynnön, joka koski suomalaisille Ruotsissa luvattomasta kalastuksesta tuomittujen sakkojen perimistä. Koska v:n 1810 asetusta kuitenkin kielsi viranomaisia asettumasta suoraan yhteyteen ulkomaan viranomaisen kanssa muissa kuin asetuksen erikoisesti luettelemissa tapauksissa, Ehrenstolpe tiedusteli hallituskonseljilta, eikö kysymyksessä oleisiin ja muihinkin tämänsuuntaisia kysymyksiä koskeviin kirjelmiin, jotka tulivat Norrbottenin läänin maaherralta, saanut mitään vastata ennenkuin maaherra oli ennättänyt tiedustella hallituskonseljin mielipidettä asiasta. Ehrenstolpe puolestaan pyysi, että hänelle annettaisiin nimenomaan tämänsuuntaisten tapausten varalta lupa suoranaiseen kirjeenvaihtoon, ettei aina olisi välttämätöntä kääntyä hallituksen puoleen näissä asioissa. Ehrenstolpen kirjelmää hallituskonseljin talousosasto käsitteli kesäk. 16 p. 1812 ja päätti, että se oli käsiteltävä hallituskonseljin täysistunnossa, jossa se tulikin esille seuraavan elokuun 5 p. Täysistunnossa oli enemmistö hallituskonseljin jäseniä sitä mieltä, että asia oli sittenkin käsiteltävä talousosastossa, jonne se siis palautettiin. Kuitenkin lausuttiin täysistunnossa mielipiteitä Ehrenstolpen esittämän pyynnön johdosta ja kävivät ne siihen suuntaan, että rajaläänin maaherra olisi asetettava erikoisasemaan muihin virkamiehiin nähden kysymyksessä olevassa kirjeenvaihtoasiassa. Niinpä Reuterskiöld lausui, että mainitussa asetuksessa tulisi

¹ Vrt. s. 174—176.

olla poikkeuksia kosketeltuja erikoistapauksia varten, koska asioitten käsittely saataisiin siten silloista nopeammaksi ja hallituskonselji pääsisi sitä paitsi jokaisessa yksityistapauksessa antamasta ohjeitaan tällaisten kysymyksien johdosta, joita rajaseudulla kuitenkin oli odotettavissa tulevan esille varsin useasti. Hänenkään mielestään nyt esillä oleva asia ei ollut suoranaisesti sellainen, että sen johdosta olisi ollut syytä kääntyä hallitsijan puoleen muutoksen saamiseksi puheena olevaan asetukseen, minkä vuoksi hän, usean hallituskonseljin jäsenen kannattamana, tahtoi asian palautettavaksi talousosastoon. Ainoastaan Krogius oli sitä mieltä, että koska voitaisiin välttää paljon turhaa vaivannäköä, jos kysymyksessä olevaan asetukseen saataisiin muutos, hallituskonseljin olisi otettava harkittavakseen, missä eri tapauksissa Oulun läänin maaherralle voitaisiin myöntää erikoisoikeus suoraan Norrbottenin läänin maaherran kanssa järjestää esiintyviä kysymyksiä. Krogiuksen mielestä riittäisi aivan hyvin, jos maaherra vain lähettäisi joko kenraalikuvernöörille tai hallituskonseljille jäljennökset kaikista tällaisessa kirjeenvaihdossa syntyneistä kirjelmistään. Kysymys erikoisoikeuksien myöntämisestä Oulun läänin maaherralle raukesi kuitenkin täysistunnossa ja asia palautettiin talousosastoon. Sen istunnossa lokak. 7 p. 1812 Ehrenstolpelle annettiin sellainen ohje, että Norrbottenin läänin maaherran perittäviksi lähettämät sakot saatiin periä, mikäli ne eivät johtuneet vuosina 1809 ja 1810 tapahtuneesta suomalaisten harjoittamasta kalastuksesta Ruotsin puolella rajaa, koska kaikenlaatuinen kalastus silloin vielä oli luvallista kuten ennen rauhaakin. Kun lisäksi kuulutus kalastusolojen muuttamisesta oli voitu antaa v. 1811 niin myöhään, että mainitun vuoden varsinainen kalastuskausi oli jo silloin ohi, oli v. 1811 harjoitetusta kalastuksesta mahdollisesti tuomitut sakot myöskin jätettävä perimättä.

Mitä Ehrenstolpen anomaan kirjeenvaihto-oikeuteen tuli, päätti talousosasto ehdottaa hallitsijalle, että kysymyksessä oleva oikeus, huolimatta v:n 1810 asetuksesta, myönnettäisiin Oulun läänin maaherralle. Se sai koskea vähäisiä, taloudellisen hallinnon alaan kuuluvia kysymyksiä ja oli maaherra velvollinen hallituskonseljille heti ilmoittamaan kaikista niistä

toimenpiteistä, joihin hän mainitun oikeuden nojalla ryhtyi. Hallituskonseljin alistus tuli Armfeltin kirjelmän mukana lokak. 23 p. 1812 Suomen asiain komitealle ja joutui siinä käsiteltäväksi lokak. 31 p. 1812. Komitea päätti puoltaa esitystä. Alistuksen mukaisen oikeuden hallitsija myönsikin Oulun läänin maaherralle marrask. 16 p. 1812 ja s.k. 26 p. allekirjoitettiin sitä koskeva reskripti. Vuoden 1810 asetuksen tuottamat haitat oli näin saatu poistetuiksi. Sen aiheuttamista vastuksista erään toisen rajakysymysryhmän käsittelylle on meillä toisessa yhteydessä tilaisuus tehdä huomioita.¹

Vaikkakin kysymyksessä oleva kirjeenvaihto-oikeus oli myönnetty Ehrenstolpelle, eivät vaikeudet silti loppuneet. Edelleenkin ilmeni, kuten aikaisemminkin, edellämainittuihin seikkoihin läheisesti liittyvissä kysymyksissä epäselvyyttä moniaassa yksityiskohdassa. Seuraavassa koskettelemme eräitä tällaisia tapauksia.

Niinpä Oulun läänin maaherra oli kirjelmässään marrask. 20 p. 1811 pyytänyt Norrbottenin läänin maaherralta toimenpidettä kahden Muhokselta ja Rovaniemeltä kotoisin olevan ja siellä tekemiensä rikosten vuoksi Ruotsiin karanteenin henkilön luovuttamisesta Suomeen oikeudellisia toimenpiteitä varten.

¹ Ehrenstolpe hallituskonseljille toukok. 25 p. 1812. KD. 90/323 v. 1812. — Talousos. pöytäk. kesäk. 16. p., plen. pöytäk. elok. 5 p., talousos. pöytäk. lokak. 7 p. 1812. — Hallituskonseljin alistus lokak. 7 p. 1812 seurasi Armfeltin kirjelmää lokak. 23 p. 1812. Vsv. asiak. 1812 G. G. n:o 309. — Sak. pöytäk. lokak. 31 p. 1812, kohta 4. Esittelynootti marrask. 16 p. 1812 n:o 72. — Aminoff Armfeltille marrask. 26 p. 1812. Vsv. kirjekirja 1812 n:o 1056. — Kirjelmä Oulun läänin maaherralle marrask. 26 p. 1812. Raja-asiak. I, 1) ad n:o 4 b. fol. 3. SVA. — RAUHALA, m. t. I, s. 274, muist. 1. — Vrt. s. 253—254. — Ekorn oli kirjelmässään elok. 3 p. 1812 pyytänyt Ehrenstolpelta virka-apua erään sakon perimistä varten, mutta hallituskonselji, jonka ratkaistavaksi Oulun lääninhallitus oli alistanut pyynnön, jätti sen talousos. istunnonssa marrask. 17 p. 1812 riippumaan siitä vastauksesta, mikä tulisi edellämainittuun alistukseen. KD. 140/331 v. 1812. — Talousos. pöytäk. marrask. 17 p. 1812; tammik. 26 p. 1813. — Suomen ja Venäjän viranomaisten keskinen kirjeenvaihdon järjestämisestä tämän tutkimuksen myöhemmissä osissa. — Ruotsin ja Norjan viranomaisten välinen kirjeenvaihto järjestettiin v. 1818. Kunink. kirje heinäk. 31 p. 1818. CARLÉN, JOH. GABR., Handbok i svenska lagfarenheten, s. 472.

Norrbotenin läänin maaherra, joka toukok. 25 p. 1812 vastasi Ehrenstolpen edellämainittuun kirjelmään, kieltäytyi täyttämästä pyyntöä, koska Ehrenstolpen esittämä vaatimus oli siinä suhteessa ristiriidassa luovutusvaatimuksen perustaksi esitetyn v:n 1810 rajanjärjestelysopimuksen kanssa, että henkilöt, joita Ehrenstolpe vaati luovutettaviksi, eivät olleet tehneet niitä rikoksia, joista heitä syytettiin, valtakunnanrajaan rajoittuvissa pitäjissä. Saamansa vastauksen johdosta Ehrenstolpe teki ilmoituksen hallituskonseljille, joka täysistunnossaan kesäk. 30 p. 1812 päättikin, että mainittujen henkilöitten luovuttamista Ruotsista oli pyydetävä diplomaattista tietä.¹

Myöskin Ruotsista käsin tehtiin virka-avun saantiin nähden vaatimuksia, jotka eivät olleet rajanjärjestelysopimuksen säännösten mukaisia.

Norrbotenin läänin maaherra Ekorn pyysi kirjelmässään jouluk. 8 p. 1813, että Oulun läänin maaherra käskisi rajaseudun viranomaisia antamaan nopeasti virka-apua Ruotsin viranomaisten sitä pyytäessä, kun rikosasioissa oli haastettava oikeuteen rikoksista syytteeseen pantaviksi määrättyjä henkilöitä sekä todistajia. Kun Ehrenstolpe kuitenkin oli sitä mieltä, että hän ei ollut oikeutettu ulottamaan myöskin alaisiinsa virkamiehiin hänelle marrask. 26 p. 1812 annettua oikeutta virka-avun antamiseen Norrbottenin läänin maaherralle, niin suotavaa kuin tällainen asioitten nopean käsittelyn kannalta olisi ollutkin, hän alisti kysymyksen hallituskonseljin ratkaistavaksi.

Ylempänä mainittu Ekornin pyyntö oli luonnollisesti ristiriidassa rajanjärjestelysopimuksen art. VII:n kanssa, sillä sen mukaanhan tuomio-oikeus kuului jollekin Ruotsin tuomioistuimelle ainoastaan silloin, kun rikoksen tekijä oli Ruotsin kansalainen tai suomalainen, joka oli tavattu itse teossa Ruotsissa. Kun kuitenkin itse teossa tavattu rikoksen tekijä oli heti haastettava vastaamaan teostaan, olikin Ekornin esittämä pyyntö suomalaisten haastattamisesta Suomesta vastaajiksi kokonaan mahdoton rajanjärjestelysopimuksen art. VII:n kan-

¹ Ekorn Ehrenstolpelle toukok. 25 p. 1812, jälj., Ehrenstolpe hallituskonseljille kesäk. 4 p. 1812. KD. 95/324 v. 1812. Plen. pöytäk. kesäk. 30 p. 1812.

nalta. Mainittu Ekornin pyyntö onkin ymmärrettävissä ainoastaan siten, että Ekorn jo nyt koetti päästä toteuttamaan erästä ajatustaan, jonka hän myöhemmin esitti Venäjän ja Ruotsin hallituksille, johon alempana palaamme ja joka tiesi huomattavaa periaatteellista muutosta art. VII:n säännöksiin. Mutta art. VII:n ollessa voimassa, oli Ekornin esitys sen kanssa täydelleen ristiriidassa ja oli se tätä koskevassa osassaan luonnollisesti tuomittu hylättäväksi.

Näin kävikin, kun hallituskonseljin täysistunnossa otettiin helmik. 19 p. 1814, asian oltua ensin talousosastossa tammik. 25 p. esillä, käsiteltäväksi Ekornin edellämainittu kirjelmä sekä Ehrenstolpen sen johdosta tekemä memoriaali jouluk. 20 p:ltä 1813. Hallituskonseljin jäsen Öhman, johon kaikki läsnäolevat hallituskonseljin jäsenet, Tandefeltia lukuunottamatta, sekä kenraalikuvernööri Steinheil yhtyivät, arveli, että marrask. 26 p. 1812 annetun kirjelmän perustuksella voitaisiin maaherralle, edellyttämällä, että Norrbottenin läänissä noudatettaisiin vastavuoroisesti samaa menettelytapaa, myöntää oikeus virka-avun antamiseen todistajia haastettaessa rikosasioihin, mutta vastaajien haastamiseen nähden rajanjärjestelysopimuksen art. VII oli luonnollisesti edelleenkin oleva ohjeena. Tandefelt puolestaan katsoi, ettei usein mainittua kirjelmää marrask. 26 p:ltä 1812 saisi ulottaa näin pitkälle, mutta hallituskonseljin enemmistön mielipide oli toinen ja senmukainen määräys annettiinkin Ehrenstolpelle asiassa.¹

Malttamatta odottaa edellä kerrotun, maaherra Ehrenstolpelle lähetetyn pyynnön loppuun käsittelyä, oli Norrbottenin lääninhallitus helmik. 12 p. 1814 anonut Ehrenstolpelta, että kaksi Tornion pitäjän Ala-Rauman kylästä kotoisin olevaa henkilöä luovutettaisiin Ruotsin rajaviranomaisille niin hyvissä ajoin, että heidät ennätettäisiin kuljettaa Uumajan kaupungin meritullioikeuteen vastaamaan huhtik. 22 p. s.v. heitä vastaan nostetussa asiassa. Pyyntöä koskevan Ekornin kirjelmän Ehrenstolpe kiiruhti lähettämään hallituskonseljille jo helmik. 17 p:nä. Hallituskonselji hylkäsi Ekornin esittämän pyynnön

¹ Ekornin memoriaali jouluk. 8 p. 1813, jälj., Ehrenstolpe hallituskonseljille jouluk. 20 p. 1813. KD. 128/312 v. 1813. — Taluosos. pöytäk. tammik. 25 p., plen. pöytäk. helmik. 19 p. 1814.

täysistunnossaan maalisk. 12 p. rajanjärjestelysopimuksen art. VII:n vastaisena, jollaisena Ehrenstolpekin puolestaan oli sitä pitänyt.¹ Tämän kannan mukaisesti, joka epäilemättä perustui rajanjärjestelysopimukseen, hallituskonselji niin ikään hylkäsi huhtik. 1 p. 1815 kaksi maaherra Ekornin pyyntöä, joista toisessa Ehrenstolpea oli pyydetty antamaan osa Ruotsin Alatornion ja Karungin käräjäkunnan kihlakunnanoikeuden asettamasta uhkasakosta eräälle vastaajalle ja toisessa toimittamaan osananti haasteesta, jonka Haaparannan rajatullikamari oli antanut eräässä takavarikko-asiassa. Itse asiassa hallituskonselji olikin merkinnyt kantansa jo helmik. 19 p. 1814 antamassaan ohjeessa Ehrenstolpelle tämänlaatuisiin kysymyksiin nähden, mutta siitä huolimatta Ehrenstolpe jatkoi tiedustelujaan, vaikka rajanjärjestelysopimuksen art. VII:n säännökset siitä, missä tapauksessa Suomen alamaisen oli vastattava rikoksestaan Ruotsissa, olivat täysin selvät. Asian käsittelyn yhteydessä hallituskonseljin jäsen Krook huomautti, että ellei oikeudenkäynti kysymyksessä olevia henkilöitä vastaan ollut alkanut, ennenkuin he olivat päässeet takaisin Suomeen, art. VII:n mukaan heidät oli pantava Suomessa syytteeseen rikoksestaan.² Ehrenstolpen kyselyt tämänlaatuisissa asioissa johtuivat mahdollisesti hänen halustaan päästä kaiken varalta hallituskonseljin suojaan ja siis vastuusta vapaaksi, tai tarkoitti hän tällä menettelyllään maaperän muokkaamista otolliseksi mieliteelleen, joka oli Norrbottenin läänin maaherran käsityksen kanssa yhtäpitävä siinä suhteessa, että sen mukaan kaikki rajaseudulla sattuneet rikokset olisivat käsiteltävät niiden tekopaikan oikeudessa. Kysymyksen suhteen hän myöhemmin eräässä lausunnossaan, johon alempana palaamme, asettui Ekornin kanssa samalle kannalle.³

¹ Norrbottenin lääninhallituksen kirjelmä helmik. 12 p. 1814, liitteenä Luulajan meritullioikeuden pöytäk. ote syysk. 27 p. 1813, Ehrenstolpe hallituskonseljille helmik. 17 p. 1814. KD. 22/186 v. 1814. — Plen. pöytäk. maalisk. 12 p. 1814.

² Ehrenstolpe hallituskonseljille helmik. 10 p. 1815. KD. 10/156 v. 1815 [poissa], Ehrenstolpe hallituskonseljille helmik. 11 p. 1815. KD. 15/156 v. 1815. — Plen. pöytäk. huhtik. 1 p. 1815.

³ Vrt. s. 167, 282—283.

Kuten edellä olevista oikeustapauksista ilmenee, hallituskonseljissa oltiin jyrkästi rajanjärjestelysopimuksen art. VII:n sisältämien säännösten säilyttämisen kannalla, vaikka rikosasioitten tutkimisesta kaukana niiden tekopaikalta johtui ilmeisiä haittoja ja vaikka siihen liittyi vaikeuksia todistusaineiston hankkimisessa. Hallituskonseljin yllä mainittu kanta ei kuitenkaan kestänyt horjumattomana, ja syynä siihen oli juuri se edellä mainitsemaamme seikka, että ilmeinen oikeusvaara oli uhkaamassa, kun art. VII:n mukaan rikosasioitten käsittelemisen useasti tuli tapahtua kaukana rikoksen tekopaikasta. Ainakin kerran rajanjärjestelysopimuksen art. VII:n säännöksistä niiden voimassaoloaikana tämän vuoksi tehtiinkin poikkeus hallituksemme luvalla. Maalahden käräjillä oli eräs henkilö ollut syytettynä kirkkovarkaudesta ja asia oli sitten alistettu Vaasan hovioikeuteen. Mutta ennenkuin hovioikeus ennätti ottaa asiaa käsiteltäväkseen, syytetty tunnusti, että hän, ollessaan paossa Ruotsissa tehtyään sen rikoksen, josta hän par'aikaa oli syytteessä, oli pakomatallaan joutunut pidätyksi, mutta lyötyänsä kuoliaaksi päihdyksissä olleen vanginvartijan, joka häntä kuljetti rajalle luovutettavaksi Suomen viranomaisille, oli päässyt karkaamaan takaisin Suomeen. Täällä hän oli sitten joutunut kiinni. Vaasan ja Norrbottenin läänin maaherran välisessä kirjeenvaihdossa asian johdosta oli käynyt ilmi, että kysymyksessä oleva henkilö oli esiintynyt Ruotsissa väärällä nimelläkin, minkä vuoksi oli vaadittu hänen luovuttamistaan Ruotsiin tutkittavaksi ja tuomittavaksi. Vaasan hovioikeus, joka puolestaan oli sitä mieltä, että rajanjärjestelysopimuksen art. VII ei sallinut luovutusta, tahtoi kuitenkin tietää hallituksen mielipiteen asiasta, minkä vuoksi se toukok. 20 p. 1816 alisti asian sen ratkaistavaksi. Senaatti käsitteli asian täyistunnossaan kesäk. 29 p. 1816. Sen mielestä art. VII ei myöntänyt kysymyksessä olevassa tapauksessa luovuttamista, koska rikollinen oli päässyt karkuun takaisin Suomeen, joten hänet oli tuomittava ja rangaistava kotimaassansa. Koska kysymyksessä olevien rikosten tutkiminen olisi kuitenkin suoritettava rikoksen tekopaikan oikeudessa, jotta totuus helpommin saataisiin esille, senaatti määräsi, että mainittu henkilö oli luovutettava Ruotsiin tutkittavaksi siellä tekemästään rikok-

sestä, minkä jälkeen hänet oli palautettava takaisin Suomeen, jossa hänet vasta oli Ruotsissa suoritetun tutkimuksen perustuksella tuomittava ja jossa hänen myöskin tuli kärsiä rangaistuksensa.¹

Myöskin saattoi tapahtua, että henkilö, joka oli tuomittu Ruotsissa, ennätti palata kotimaahansa tai muuttaa Suomeen asumaan ennen Ruotsissa langetetun tuomion täytäntöönpanoa siellä. Niinpä Norrbottenin lääninhallitus anoi maalisk. 28 p. 1817 Oulun läänin maaherran toimenpidettä erään sakon perimisen vuoksi muutamalta Suomen kansalaiseksi tulleelta mieheltä, joka Ruotsissa asuessaan oli »loukannut ja lyönyt anoppiaan», mistä hänet oli tuomittu sakkoihin. Samalla Norrbottenin lääninhallitus pyysi, että ellei tuomitulla olisi varoja sakon maksamiseen, hänet luovutettaisiin Ruotsiin kärsimään rangaistuksensa. Tämän pyynnön johdosta Oulun läänin maaherra kääntyi senaatin puoleen, sillä oli käynyt ilmi, että kysymyksessä olevalla henkilöllä ei ollut varoja sakkonsa suorittamiseen, minkä vuoksi maaherra alisti senaatin ratkaistavaksi, eikö miestä, jonka tekemä rikos ei kuulunut art. VII:n luettelemiin rikoksiin ja jota siis ei voitu luovuttaa, voitaisi panna Suomessa hyvittämään hänelle tuomittuja sakkoja. Senaatin talousosasto lykkäsi asian elok. 5 p. 1817 senaatin täysistunnon käsiteltäväksi, ja täysistunnossa senaatti s. k. 18 p. päätti, että koska kysymyksessä oleva rikos ei kuulunut rajanjärjestelysopimuksen art. VII:ssä luoteltuihin rikoksiin ja rikollinen oli Suomen kansalainen, luovuttamista Ruotsiin ei voitu tehdä eikä häntä myöskään voitu panna täällä syyteeseen.²

Vielä on mainittava eräs tapaus, joka koski todistajien kutsumista Suomesta oikeuteen Ruotsiin ja josta edellä jo mainittu helmik. 19 p. 1814 annettu kirje Oulun läänin maaherralle oli sisältänyt ohjeita, mutta jotka silti vielä kaipasivat täydennystä. Norrbottenin läänin maaherra oli pyytänyt useiden henkilöi-

¹ Plen. pöytäk. kesäk. 29 p. 1816.

² Norrbottenin lääninhallitus Ehrenstolpelle maalisk. 28 p. 1817, liitteenä Svean hovioik. päätös heinäk. 23 p. 1816 jälj., Jac. Heickell Ehrenstolpelle kesäk. 6 p. 1817, Ehrenstolpe senaatille kesäk. 12 p. 1817. KD. 65/199 v. 1817. — Talousos. pöytäk. elok. 5, plen. pöytäk. elok. 18 p. 1817. — Aikaisempi esimerkki plen. pöytäk. tammik. 15 p. 1816.

den tuottamista todistajiksi meritullioikeuteen, mutta kun Oulun läänin maaherra oli saanut valtuuden ainoastaan haastattaa todistajia oikeuteen, mutta ei lupaa pakkokeinojen käyttämiseen, jos ne osoittautuisivat tarpeen vaatimiksi, hän alisti marrask. 27 p. 1818 kysymyksen senaatin ratkaistavaksi. Senaatti käsiteli asian täysistunnossaan saman vuoden jouluk. 5 p:nä. Silloin huomautti senaatin jäsen Falck, ja häneen yhtyivät kaikki, Tandefeltia lukuunottamatta, että Norrbottenin läänin maaherran pyyntö ei ollut sopusoinnussa art.VII:n kanssa, jonka vuoksi se oli hylättävä. Oli epäilyttävää pakoittaa suomalaisia väkisin lähtemään todistajiksi ulkomaan tuomioistui-
meen, jossa oman maan virkamiehet eivät voineet valvoa heidän etujaan. Tandefelt, joka hyväksyi Falckin kannan itse pääasiaan nähden, huomautti kuitenkin, että jos todistajat tällaisissa tapauksissa kieltäytyivät mielisuosiolla lähtemästä todistamaan, saattoi hyvin helposti tapahtua, että rikoksen tutkimisesta ja syyllisten saattamisesta rangaistukseen ei todisteiden puutteessa tullut mitään ja että totuutta siis ei saatu ilmi. Sen vuoksi Tandefelt oli puolestaan sitä mieltä, että olisi alistettava hallitsijan ratkaistavaksi, jotta tällaisissa tapauksissa saataisiin käyttää tarpeen vaatiessa pakoitusta, luonnollisesti sillä edellytyksellä, että Ruotsissakin vastavuo-
roisesti meneteltäisiin näin. Tandefeltin esitykseen ei kuitenkaan kukaan yhtynyt. Ekornin vaatimus tuntuukin kohtuuttomalta ja ylitti sen, mitä tällaisissa tapauksissa kysymyksessä olevana aikana katsottiin mahdolliseksi täyttää, sillä ainoastaan muutama vuosi edellä kerrotun jälkeen, kun Ruotsin ja Norjan välillä järjestettiin kysymys toisessa valtiossa asuvan todistajan tuottamisesta toisen valtion oikeuteen, pakkokeinojen käyttämisestä ei myönnetty, vaan oli todistaja kuulusteltava oman maansa oikeudessa.¹

¹ Ehrenstolpe senaatille marrask. 27 p. 1818. KD. 118/194 v. 1818. — Plen. pöytäk. jouluk. 5 p. 1818. — Edellä esitetyistä oikeustapauksista vrt. myös »Förteckning på de ifrån Kejs. Senaten utfärdade Bref och Expeditioner uti frågor rörande Ryske och Svenske undersåtare vid Norra Riksgränsen m:m: från och med år 1809.» Raja-asiak. I, 1) ad n:o 4 a. SVA. — Ruotsin ja Norjan välillä tapahtuneesta järjestelystä kunink. kirje toukok. 20 p. 1824. CARLÉN, m.t. s. 531. LINDBLAD,

2. Paitsi sitä, että rajanjärjestelysopimuksen art. VII antoi edellä kerrotulla tavalla runsaasti työtä Oulun läänin maaherralle ja keskushallitukselle, jouduttiin mainittua artiklaa sovellettaessa myöskin diplomaattisiin neuvotteluihin Ruotsin kanssa. Edellä kerrotut vaikeudet oikeudenhoidon tyydyttävässä järjestämisessä olivat aiheena niihin sekä erikoisesti menettelytapojen erilaisuus kysymyksessä olevaa artiklaa sovellettaessa. Niinpä Norbottenin läänin maaherra Ekorn kertoi Ruotsin oikeuskansleri Wachtmeisterille lähettämässään kirjelmässä huomaneensa, että tuomioistuimet olivat ulottaneet esittämänsä luovutusvaatimukset käsittämään yleensä kaikkia rikollisia, jotka olivat karanneet toiseen valtioon, siis sellaistenkin rikosten vuoksi, joita rajanjärjestelysopimuksen art. VII ei luetellut niinä, jotka oikeuttivat tekemään luovutusvaatimuksen rikoksen tekijään nähden. Lisäksi oli rajanjärjestelysopimuksen art. VII:n säännöksiä ylitetty siinäkin suhteessa, että ainakin eräs tuomioistuin oli vaatinut rikollisen luovuttamista rikoksen vuoksi, joka oli tehty varsinaisten rajapitäjien ulkopuolella ja jota mainittu artikla ei myöskään koskenut. Tämän johdosta Wachtmeister kääntyi helmik. 1 p. 1814 kirjelmällä Ruotsin ulkoasiainvaltioministeri v. Engeströmin puoleen ja pyysi, että tiedusteltaisiin Venäjän hallituksen mielipidettä tämänlaatuisista art. VII:n tulkinnoista, jotta, sitten kun vastaus oli saatu, Ruotsin viranomaisille annettaisiin tarpeelliset ohjeet sanotun artiklan säännöksiä sovellettamisesta. Ruotsissa oli hallitsija nimenomaan käskenyt menettelemään näin, ja oli Ruotsin hallituksen oma kanta se, että Ekornin mainitsemat tapaukset olivat selvästi ristiriidassa rajanjärjestelysopimuksen art. VII:n kanssa.

Edellä kerrotun johdosta v. Engeström antoi nootin maalisk. 11 p. 1814 Venäjän Tukholmassa olevalle lähettiläälle, vapaa-herra Stroganoville, joka maalisk. 6/18 p. lähetti sen Venäjän valtiokanslerille. Hallitsijan antaman erikoisen määräyksen johdosta salaneuvos Weydemeyer toimitti sen kesäk. 22 p. 1814 Armfeltille. Tutustuttuansa siihen sekä sen mukana seurannei-

J. C., Låran om bevisning inför rätta, s. 136. — Suomen ja Venäjän välillä tapahtuneesta järjestelystä k. kirje maalisk. 2 p. 1841. Lag-Kommission, Samling af författningar II, s. 419.

siin Stroganovin, v. Engeströmin ja Wachtmeisterin kirjelmiin, Armfelt kiiruhti vastaamaan siihen ominpäin. Hänen vastauskirjelmänsä lähti Weydemeyerille jo kesäk. 27 p., mutta vasta seuraavan heinäk. 2 p. Armfelt esitti kysymyksessä olevan asian Suomen asiain komitealle.

Depeshissään kanslerille Stroganov oli maininnut, että nyttemmin oli myöskin toiveita siitä, että kysymyksessä oleva rajanjärjestelysopimuksen artikla voitaisiin kokonaan muuttaa venäläisten komissaarien jo rajanjärjestelyneuvotteluissa esittämän kannan mukaiseksi siten, että rikollisten luovuttamista koskevat säännökset tulisivat koskemaan kaikkia rikollisia ja myöskin kaikkia rikoksia, olipa ne tehty maan missä osassa tahansa. Näin päästäisiin rajanjärjestelysopimuksen art. VII:n ahtaista säännöksistä, jotka koskivat vain rajapitäjissä tehtyjä rikoksia, ja sijalle saataisiin sopimus yleisestä rikollisten luovuttamisesta valtakuntien välillä. Hallitsijan lopullisesta määräyksestä riippui, ilmoitti Weydemeyer, oliko tällaisen sopimuksen aikaansaamisesta ryhdyttävä neuvotteluihin Ruotsin hallituksen kanssa; mutta kaikista näistä kysymyksistä vaadittiin nyt kuitenkin Suomen asiain komitean lausuntoa.

Kuten edellä jo on mainittu, oli Armfelt ominpäin kiiruhtanut vastaamaan Weydemeyerille. Kun asia tuli Suomen asiain komiteassa esille, otettiin sen pöytäkirjaan lausunto, joka sisälsi saman kuin Armfeltin jo aikaisemmin lähettämä vastaus. Komitean mielestä rajanjärjestelysopimuksen art. VII oli sisältönsä niin selvä ja tarkka, että sen tulkitsemisessa ei olisi pitänyt tapahtua mitään sellaisia virheitä, joista maaherra Ekornin kirjelmä oli tietänyt kertoa. Myöskin oli komitea sitä mieltä, että vastaisuudessaakaan ei pitäisi antaa mitään sen sanamuotoa vastaan olevia selityksiä. Koska yleinen turvallisuus epäilemättä vaati, etteivät rikokselliset ainekset saaneet turvapaikkaa naapurivaltiossa, komitea asettui omasta kohdastaan kannattamaan yleisen, koko maata koskevan, rikollisten luovuttamista säännöstelevän sopimuksen aikaansaamista¹. Tällä kertaa

¹ Wachtmeister v. Engeströmille helmik. 1 p. 1814, v. Engeströmin nootti Stroganoville maalisk. 11 p. 1814, Stroganovin depeshi maalisk. 18/6 p. 1814, jälj., Weydemeyer Armfeltille kesäk. 22 p. 1814, saapui s.k. 25 p., ote v:n 1810 rajanjärjestelysopimuksen art. VII, ote Venäjän

rajoittuikin kysymyksen käsittely Suomen viranomaisten taholta tähän.

Edellämainittu esitys jäi sillensä, ja kului toista vuotta, ennenkuin art. VII:n johdosta jouduttiin uudelleen käyttämään diplomaattista tietä. Tällä kertaa aloite tuli Suomesta ja lähimmän aiheen siihen antoi alempana kalastusolojen järjestämistä koskevan esityksen yhteydessä mainittu nimismies Burmania kohdannut väkivalta rajalla. Saatuansa raportin tästä tapauksesta Ehrenstolpe heinäk. 21 p. 1815 ilmoitti siitä hallituskonseljille, joka käsiteltyään asian täysistunnossaan elok. 26 p., käski Ehrenstolpea kääntymään Norrbottenin läänin maaherran puoleen ja esittämään pyynnön, että rajatappeluun ja luvattomaan kalastukseen syypäät asetettaisiin syytteeseen asianomaisessa Ruotsin tuomioistuimessa. Tämän ohella hallituskonselji, ilmoittaessaan asiasta hallitsijalle, myöskin anoi, että ryhdyttäisiin diplomaattisiin neuvotteluihin siitä, että rikosasiat tämän jälkeen käsiteltäisiin huhtik. 30 p:ltä 1750 olevan kunink. kirjeen edellyttämässä järjestyksessä. Hallituskonseljin alistus seurasi Steinheilin kirjettä lokak. 13/25 p:ltä 1815 ja saapui lokak. 19 p. v. l. Suomen asiain komitealle, missä asia oli esillä marrask. 30 p:n istunnossa. Suomen asiain komitea yhtyi hallituskonseljin alistukseen.¹

komissaarien kirjelmästä Tornioista marrask. 8/20 p. 1810. Vsv. asiak. 1814 S.E. n:o 54. — Sak. pöytäk. heinäk. 2 p. 1814, kohta 10. — Kysymys yleisestä, Venäjän ja Ruotsin välisestä, rikollisten luovutusta koskevasta sopimuksesta jäi avoimeksi. Venäjän ja Ruotsin välillä huhtik. 30/toukok. 12 p. 1828 päätettyä sopimusta ei ole katsottava yleiseksi luovutussopimukseksi. Vrt. REUTERSKIÖLD, C. A., Svensk-international utlämningsrätt, Tidskrift för Retsvidenskab 1904, s. 2. V:n 1828 sopimus julkaistu Samling af placater etc. V, s. 341—344. STÄHLBERG, K. J., Suomen hallinto-oikeus. Sisäasiain hallinto, s. 53.

¹ Burmanin virkakirje kesäk. 28 p. 1815 Oulun läänin maaherralle, Ekornin kuulutus laitonta kalastusta vastaan kesäk. 11 p. 1814 kuulutus-todistuksineen, Ehrenstolpe hallituskonseljille heinäk. 21 p. 1815. KD. 74/164 v. 1815, yhdist. Vsv. asiak. 1815 G. G. n:o 184. — Plen. pöytäk. elok. 26 p. 1815. — Steinheilin lähete lokak. 13/25 p. 1815, jota hallituskonseljin alistus elok. 26 p. 1815 seurasi. Vsv. asiak. 1815 G.G. n:o 184. — Kkv. asiak. 1814 n:o 152. — Sak. pöytäk. marrask. 30 p. 1815, kohta 5. — Vrt. s. 148—149, 187 ja seur.

Noin vuotta aikaisemmin Suomen asiain komitealla ei omasta kohdastaan ollut, niinkuin ylempänä olemme nähneet, mitään muistuttamista sitä vastaan, että rajanjärjestelysopimuksen art. VII edelleenkin pidettäisiin voimassa. Päinvastoin se oli erikoisesti vielä huomauttanut, että tavalla tai toisella mainitusta artiklasta poikkeavia ohjeita ei Ruotsissakaan pitäisi antaa viranomaisille. Mainittu kanta oli kuitenkin muuttunut, sillä oli ilmeistä, että nyt kysymyksessä olevaan rikosasiaan ei ollut odotettavissa selvitystä noudatettaessa art. VII:n mukaista menettelyä, koska syytteesenpano niistä rikoksista, joista tämän jutun yhteydessä oli kysymys, oli rajanjärjestelysopimuksen art. VII:n mukaan Ruotsin hallituksen ehdonvallan asia.

Hallituskonseljin edellämainitun aloitteen myöhemmät vaiheet kietoutuvat yhteen seurakuntien omaisuuden jakoa rajaseudulla koskevien kysymysten, toisessa valtiossa olevien tilusten käyttöä ja rajaseudulla toimeenpantaviksi määrättyjä tilusvaihtoja koskevien diplomaattisten neuvottelujen kanssa. Kun toisessa yhteydessä seurataan yksityiskohtaisesti kysymysten johdosta käytyjen neuvottelujen kulkua, voidaankin nyt tyytyä viittaamaan myöhempään esitykseen. Huomautettakoon tässä yhteydessä kuitenkin siitä, että senaatissa yleensä aluksi tahdottiin seistä v:n 1810 rajanjärjestelysopimuksen osoittamalla kannalla ja myöntämällä poikkeuksia art. VII:n säännöksistä sekä antamalla ohjeita milloin yhdestä, milloin toisesta seikasta, koetettiin välttyä ilmeisestä oikeusvaarasta. Kun diplomaattisten neuvottelujen alkaminen Ruotsin hallituksen kanssa näistä kysymyksistä epäilemättä oli vaikea tehtävä, sillä osoittautuihan taloudellisesti hyvinkin merkittävien kysymysten käsittely hitaaksi ja useastakin syystä vaikeaksi juuri näinä vuosina, ei senaatilla ilmeisesti ollut, varsinkaan sen jälkeen, kun sen kannan muutos oli saanut sen alistamaan ehdotuksen neuvottelujen alkamisesta, muutakaan keinoa käytettävänä. Suomen asiain komitea, joka yhtyessään Armfeltin vastaukseen ja selittäessään art. VII:n sisällön täysin selväksi sekä ilmaistessaan mielipiteenään, että mitään sanotun artiklan sanamuodon vastaisia ohjeita ei ollut annettava, jätti käyttämättä oivallisen tilaisuuden neuvottelujen aloittamiseen Ruotsin kanssa art.

VII:n pohjalla, sillä nähtävästi se luotti siihen, että yleinen rikollisten luovuttamista koskeva sopimus oli aikaansaataavissa, jolloin mainitun artiklan tuottamat pahimmat haitat olisikin saatu poistetuiksi. Komitea kuitenkin erehtyi toiveissaan, sillä koko Venäjän vallan aikana ei tällaista sopimusta saatu aikaan. Nyt sen kanta tiesi ratkaisun lykkäytymistä art. VII:n säännöksiä koskevan, vähän myöhemmin tehdyn muutosesityksen suhteen, sillä diplomaattiset neuvottelut, joihin sittemmin ryhdyttiin, veivät useita vuosia aikaa.¹

2. *Maantiekysymys. — Ehdotus yhteisten arkistojen perustamisesta Suomen ja Ruotsin rajaseutua varten.*

1. Rajanjärjestelysopimus oli jättänyt suomalaisille oikeuden toistaiseksi käyttää rajan Ruotsin puolella kulkevaa maantietä kuten ennen rauhantekoakin, edellyttäen, että maantien kunnossapitoon otettaisiin osaa rajan molemmilta puolilta vanhojen perusteiden mukaan. Tämä järjestely oli ajateltukin vain väliaikaiseksi, sillä maantien rakentaminen Suomen puolelle pitkin Tornionjoen vartta sekä sen valmistuttua avautuva mahdollisuus »tarpeettoman yhteyden» lopettamiseen rajan varrella asuvan väestön kesken kuului niihin perusteisiin, joiden mukaan rajaolot oli rajanjärjestelyneuvottelujen aikana yleensä tahdottu järjestää.

Rajakomissionin työskentelyn kuluessa ei esiintulleista syistä oltu saatu toimitetuksi kustannusarvion valmistamista kysymyksessä olevasta maantiestä. Näin ollen olikin selvää, että lähivuosina rajanjärjestelysopimuksen jälkeen jouduttaisiin ylläpitämään Ruotsin puolella Tornionjoen vartta kulkevaa maantietä. Ruotsalaiset olivat oikeutettuja joko saamaan korvauksen tien kunnossapidosta tai suomalaiset velvollisia omasta kohdastaan tekemään ne päivätyöt, jotka heille vanhastaan olivat kuuluneet. Niinpä olikin Norrbottenin läänin maaherra v. 1811 pyytänyt Ehrenstolpea ryhtymään toimenpiteisiin, että Ala- ja Ylitornion ja Karungin pitäjien Suomen puoleiset asukkaat vel-

¹ Vrt. s. 276 ja seur. — Vrt. s. 168, muist. 1. — Kauppasuhteita koskevien neuvottelujen vaikeudesta vrt. HARMAJA, LEO, Suomen tullipoliitikka Venäjän vallan aikana I, s. 455.

voitettaisiin täyttämään tientekevelvollisuutensa. Mainitun kirjelmän johdosta Ehrenstolpe kuitenkin kääntyi elok. 7 p. 1811 hallituskonseljin puoleen pyytäen lähempiä ohjeita, koska hänelle ei ollut lähetetty rajanjärjestelysopimusta, eikä hän näin ollen tietänyt, miten hänen oli suhtauduttava Ekornin esittämään pyyntöön. Hallituskonselji antoi syysk. 3 p. 1811 Ehrenstolpen tehtäväksi pitää huolta siitä, että tientekevelvolliset suorittivat osiensa mukaisesti tien kunnossapidon.¹ Ehrenstolpen puutteellisista tiedoista rajanjärjestelysopimuksen sisällöstä oli kuitenkin seurauksena, että v:n 1811 talven ja kesän kuluessa ei Suomen puolelta oltu tehty mitään maantieosien kuntoon saattamiseksi, kuten tarve olisi vaatinut, minkä vuoksi maaherra Ekorn lähetti Ehrenstolpelle kirjelmässään lokak. 4 p:ltä 1811 nimismies Burmanin tekemän laskelman, jonka mukaan vaadittiin rahassa korvausta laiminlyödyistä töistä. Ekornin kirjelmän Ehrenstolpe sai lokak. 18 p. ja jo seuraavana päivänä hän lähetti sen hallituskonseljille. Syynä tähän oli se, että hän oli saanut hallituskonseljin ylempänä mainitun määräyksen rajanjärjestelysopimuksen mukaisen maantien kunnossapitovelvollisuuden valvomisesta vasta niin myöhään, että rajapitäjien asukkaat eivät olleet voineet täyttää velvollisuutansa. Lisäksi oli Ehrenstolpe sitä mieltä, ettei hänellä ollut voimassa olevien asetusten mukaan oikeutta antaa virka-apua Ekornille tämänluontoisessa asiassa. Hallituskonselji antoi marrask. 5 p. näihin kysymyksiin vastauksensa, määräten Ekornin esittämän vaatimuksen täytettäväksi, mutta silti ei asia vielä joutunut pois päiväjärjestyksestä.²

Kun Ehrenstolpen virka-apua ei heti kuulunut, kääntyi Norrbottenin läänin maaherra hallituksensa puoleen pyytäen sen toimenpidettä, jotta korvaus laiminlyödyistä maantien kun-

¹ Ehrenstolpe hallituskonseljille elok. 7 p. 1811. KD. 101/210 v. 1811. — Plen. pöytäk. syysk. 3 p. 1811. Hallituskonseljin kirjelmä Ehrenstolpelle syysk. 3 p. 1811 painettu teokseen *Samling af sådana lagbud och författningar, som angå Kronolänsmäns tjensteäligganden och hvad dermed sammanhänger*, s. 197. — Vrt. s. 120, 159, 182.

² Ekornin kirjelmä lokak. 4 p. 1811, nimismies E. Burmanin laskelma korvauksista syysk. 3 p. 1811, Ehrenstolpe hallituskonseljille lokak. 19 p. 1811. KD. 148/217 v. 1811. — Talousos. pöytäk. marrask. 5 p. 1811.

nossapitovelvollisuudesta saataisiin Suomesta. Ruotsin hallitus antoiakin Pietarissa olevan lähettiläänsä tehtäväksi kääntyä Venäjän ulkoasiainhallinnon johdon puoleen asiassa, ja Ruotsin chargé d'affaires, lähetystöneuvos David af Schenbom teki sen osoittamalla kansleri Rumjantsoville kysymystä koskevan nootin, joka oli päivätty jouluk. 16/28 p. 1811. Näin tästä 124 rt. 16 k. suuruisesta saamisesta oli tullut diplomaattista tietä selvitettävä asia, minkä vuoksi Ruotsin valtuutettu esitti samassa nootissa, että rajaläänien maaherroille olisi annettava oikeus tällaisissa tapauksissa vast'edes antaa virka-apua toisilleen.

Melkein yhdenaikaisesti edellämainitun Norrbottenin läänin maaherran aloitteesta syntyneen nootin kanssa jätettiin Rumjantsoville Ruotsin taholta toinenkin nootti, joka koski myöskin rajaseudun olojen järjestelyä, ja oli sekin Ekornin tekemän aloitteen johdosta syntynyt. Joulukuun 15/27 p. 1811 päiväämässään nootissa Ruotsin valtuutettu Pietarissa af Schenbom ehdotti, että rajapitäjiä koskevien tuomiokirjojen säilyttämistä varten perustettaisiin erikoisia, molempien maitten viranomaisten hallussa olevia arkistoja. Rauhansopimushan jo oli sisältänyt määräyksen, että yleensä kaikki Suomea koskeva arkistoaines oli Ruotsista luovutettava tänne. Nyt selitti Ekorn, joka oli ennen sotaa ollut kihlakunnantuomarina juuri siinä tuomiokunnassa, josta Länsipohjan Suomeen liitetyt alueet oli lohkaistu, ja joka siis hyvin tunsu kaikki kysymykseen liittyvät yksityiskohdat, että koska nyt halkaistaviksi määrättyt pitäjät olivat kuuluneet myöskin samoihin kärjäkuntiin Ruotsin puolelle jääneiden pitäjien osien kanssa, olisi mahdotonta tuomiokirjoista eroittaa ne lehdet, jotka koskivat Suomeen liitettyjä alueita. Kun kuitenkin rajan kumpaisellakin puolella asuvalle väestölle oli tähdellistä tarpeen tullen saada jäljennöksiä heidän tilojaan koskevista asiakirjoista, Ekorn esitti, että kaikki ne asiakirjat, jotka koskivat Alatornion kärjäkuntaa, säilytettäisiin vastedes Torniossa erikoisessa kirstussa, joka suljettaisiin kahdella lukolla, joihin olisi kolme avainta. Yksi avaimista olisi annettava Tornion pormestarille, toinen jollekin Ruotsin puolelta määrättävälle soveliaalle henkilölle ja kolmas jollekin Torniossa asuvalle virkamiehelle. Ylitornion kärjäkuntaa koskevat asia-

kirjat, myöskin sijoitettuina erikoiseen kirstuun, joka niin ikään oli suljettu kahdella lukolla, olisi sijoitettava Ylitornion kirkkoon, joka sijaitsi Ruotsin puolella. Avaimet olisi annettava paikkakunnan tuomarin ja jonkun ruotsalaisen ja suomalaisen virkamiiehen haltuun. Lisäksi sisälsi Ekornin esitys myöskin suunnitelman siitä, miten kysymyksessä olevista asiakirjoista saataisiin tarvittaessa jäljennökset, sekä myöskin ehdotuksen niiden inventoimisesta rajaläänien maaherrojen toimesta. Ekornin ehdotusta Ruotsin hallitus oli ilmoittanut kannattavansa sekä halusi nyt saada Venäjän hallituksen vastauksen esitykseensä.

Kysymyksessä olevat, sekä maantietä että arkistojen perustamista koskevat nootit saapuivat jäljennöksinä Suomen asiain komitealle Rumjantsovin kirjelmän mukana jouluk. 19/31 p:ltä 1811, ja lähetti Armfelt ne kirjeessään tammik. 4 p. 1812 Steinheilille. Steinheil puolestaan toimitti saamansa asiakirjat hallituskonseljille kirjelmässään tammik. 14/26 p. 1812.¹ Nootit joutuivat käsiteltäviksi hallituskonseljin täysistunnossa helmik. 3 ja 14 p. 1812, jolloin asia, mikäli se koski maantien kunnossapidosta johtuneita kustannuksia, helmik. 3 p:n istunnossa lykättiin hallituskonseljin talousosaston käsiteltäväksi, mutta otettiin noottien muu sisältö hallituskonseljin täysistunnoissa pohdittavaksi. Merkittävimmän lausunnon antoi konseljin jäsen v. Haartman, joka tosin myönsi, että perustamalla Ekornin ehdottamat yhteiset arkistot säästettäisiin jossain määrin kulunkeja, sillä päästäisiinhan siten suorittamasta asiakirjojen kopioimismaksuja, mutta liittyi tähän järjestelyyn hänen mielestään kuitenkin vaikeuksia, jotka olivat paljon painavammat kuin edellämainittu hyöty. Parasta oli jäljennyttä tarvittavat osat tuomiokirjoista ja muista asiakirjoista, joita ei käynyt jakaminen. Tällöin oli otettava huomioon ne asiakirjat, jotka oli saatavissa Tukholmasta ja joiden luovuttamisesta jo oli saapunut tietoja.

¹ v. Engeströmin apostille ja nootti af Schenbomille jouluk. 13 p. 1811. Utrikesstatsministerns skrivelser till beskickningarna i — S:t Petersburg 1811. RVA. — Af Schenbomin nootit jouluk. 15/27 ja 16/28 p. 1811, jälj., Rumjantsov Armfeltille jouluk. 19 p. 1811. Vsv. asiak. 1811 S. E. n:o 2. — Armfelt Steinheilille tammik. 4 p. 1812, jälj., Steinheil hallituskonseljille tammik. 14/26 p. 1812. KD. 24/13 v. 1812.

v. Haartmanin mielestä koko esitys oli vastoin sitä periaatetta, jonka hallitsija oli määrännyt noudatettavaksi rajaseudun olojen järjestelyssä, ja jonka mukaan kaikki ruotsalaisten ja suomalaisten keskeinen yhteys oli lopetettava. Sen vuoksi v. Haartman puolestansa oli sitä mieltä, että Ruotsin tekemä esitys oli hylättävä. Hänen kantaansa yhtyivät hallituskonseljin tässä täysistunnossa Krook ja Ladau, ja, sitten kun asiakirjat olivat olleet lähemmin tarkastettavina, helmik. 14 p:n istunnossa loputkin hallituskonseljin jäsenistä, paitsi Tandefelt, joka esitti eriävän kantansa, kuitenkin ainoastaan siihen kysymykseen nähden, mitkä asiakirjat nyt olisi kopioitava Suomea varten. v. Haartmanin mielipiteeseen yhtyi niin ikään kenraalikuvernööri Steinheil. Kun hallituskonseljin täysistunnossa oli vielä yksimielisesti päätetty hylätä se Ruotsin hallituksen maantien kunnossapitoa koskevan asian yhteydessä tekemä esitys, joka koski rajaläänien maaherrojen oikeuden laajentamista virkaavun antamisessa, ja ehdotettu pysyttäväksi aikaisemmin, v. 1810 julkaistun asetuksen kannalla, käsiteltiin tämän jälkeen hallituskonseljin talousosastossa helmik. 19 p. 1812 sinne lykättyä kysymystä tienteon laiminlyömisestä johtuvan korvauksen suorittamisesta, mihin nähden viitattiin vain niihin toimenpiteisiin, joihin hallituskonselji jo aikaisemmin oli asiassa ennätänyt ryhtyä. Hallituskonseljin alistus lähetettiin sitten hallitsijalle.¹ Kun Suomen asiain komitea oli käsitellyt asiaa istunnossaan helmik. 26/ maalisk. 9 p. 1812, esiteltiin se hallitsijalle maalisk. 6 p. 1812 v.l. Hallitsijan vastauksen ilmoitti Armfelt kirjeessään Steinheilille maalisk. 31 p. 1812, joka sen toimitti hallituskonseljille huhtik. 8/20 p. 1812 lähettämässään kir-

¹ Plen. pöytäk. helmik. 3 ja 14 p. 1812 ja talousos. pöytäk. helmik. 19 p. 1812. — ANTHONI, ERIC, De västerbottniska områdenas förening med Finland, Ht. f. F. 1922, s. 20—21, jonka mukaan kysymys oli esillä hallituskonseljissa helmik. 5 p. 1812, mikä on erehdys. — RAUHALA, m.t. I, s. 266. — V:n 1810 asetuksesta vrt. s. 155 ja seur. — Hallituskonseljin alistus seurasi Steinheilin kirjelmää Armfeltille helmik. 20 p. 1812. Vsv. asiak. 1811 S.E. n:o 2. — Ilmoitus Ruotsiin maksettavan maantien korjauskustannusten suorituksesta meni Steinheilin kirjeessä helmik. 29 p. 1812 Armfeltille. Vsv. asiak. 1812 G.G. n:o 88.

jelmässä. Hallitsija oli päättänyt, että eräät lähemmin määrättyt asiakirjat oli kopioitava Suomea varten kumpaisenkin maan suorittaessa yhdessä kopioimiskustannukset. Suunnitelma yhteisten rajaseutuarkistojen perustamisesta oli näin tullut hylätyksi. Mitä rajaläänien maaherrojen keskinäiseen kirjevaihtoon oikeuteen tuli, hallitsija oli määrännyt, että tässä suhteessa oli hallituskonseljin aikaisemmin antamia ohjeita noudatettava. Koska hallitsija oli luvannut tiedusteluttaa Ruotsin hallituksen kantaa tekemänsä ratkaisun suhteen, hallituskonseljin täysistunnossa huhtik. 20 p. 1812, jossa hallitsijan edellä kerrottu päätös esitettiin, päätettiin jäädä odottamaan Ruotsin hallituksen vastausta, ennenkuin mihinkään toimenpiteisiin ryhdyttäisiin. Hallituskonseljissa esitetty poliittinen kanta Suomen ja Ruotsin keskinäisistä suhteista, joka, niinkuin on nähty, pyrki mahdollisimman tarkoin katkaisemaan vanhat yhdysiteet niiden väliltä, ja joka hyvin soveltui yhteen niiden mieliteiden kanssa, jotka rajanjärjestelysopimuksessa v. 1810 olivat päässeet määrääviksi, oli saanut edelleenkin korkeimmassa paikassa vahvistuksen. Ei voida kieltää, etteikö Ruotsin taholta olisi hyvin valittu ajankohtaa, jolloin vanhan yhteyden lujittamista rajaseudulla tarkoittava esitys yhteisistä arkistoista tehtiin, sillä juuri samoihin aikoihinhan ryhdyttiin neuvotteluihin Venäjän ja Ruotsin välisten poliittisten suhteiden lähentämiseksi ja sitä koskevat sopimukset saatiinkin huhtikuun alussa v. 1812 solmituiksi. Merkittävää onkin, että tässä rajapolitiikan alaan kuuluvassa kysymyksessä niin hallituskonseljin päätöksessä kuin hallitsijan ratkaisussakin yleispoliittisesta suunnanmuutoksesta huolimatta pysyttiin entisillä perusteilla. Edellämainittu ratkaisu saanee selityksensä siitäkin, että kysymyksessä oleva suunnitelma oli varsin epäkäytännöllinen. Sitä paitsi se soti jyrkästi Haminan rauhansopimuksen määräystä vastaan, jonka mukaan Suomea koskeva arkistoaines oli luovutettava tänne. Kun lisäksi juuri samaan aikaan arkistojen luovutuskysymys oli vireillä, olisi kysymyksessä olevassa tapauksessa, jolloin käytännölliset seikat puhuivat hylkäävän päätöksen puolesta, todellakin pitänyt olla painavia syitä, jotta Ruotsin tekemään esitykseen olisi ollut aihetta suostua.

Esitys yhteisten arkistojen järjestämisestä rajaseutua varten raukesikin tähän.¹

2. Rajanjärjestelysopimuksesta neuvoteltaessa oli, kuten aikaisemmin jo on mainittu, komissaarien toimesta maanmittari Garvoli suorittanut tutkimuksen maantien rakentamismahdollisuuksista Tornionjoen Suomen puoleista rantaa pitkin, mutta oli toimitus katsottu siksi puutteelliseksi, että sen nojalla uuden tien rakentamiseen ei olisi voitu ryhtyä. Ehrenstolpe, jonka ilmoituksen mukaan määräys maantielinjan tutkimisesta oli saapunut Oulun lääninhallitukselle niin myöhään, että sitä ei voitu enää v:n 1810 kuluessa panna täytäntöön, oli luvannut v:n 1811 keväällä, maiden paljastuttua lumesta, heti huolehtia tehtävän täyttämistä, mutta lähetti kuitenkin vasta lokak. 28 p. 1811 hallituskonseljille suunnitelmaa koskevat asiakirjat. Kysymyksessä olevan tutkimuksen oli komissionimaanmittari Lagerberg toimittanut jo sanotun vuoden heinäkuussa, ja nousivat sen mukaan maantien rakentamisesta arvioidut kustannukset 24,026 rpl. 62 kop. hopearahaa. Lähetteessään hallituskonseljille Ehrenstolpe huomautti, että sen seutukunnan väestö, jolle tiestä tuli olemaan hyötyä, oli niin köyhää, ettei se mitenkään itse jaksakaan rakentaa edellämainittua uutta maantietä, jonka kustannusarvio, vaikkakin se oli tehty varovaisesti, kuitenkin nousi huomattavan korkeaksi. Maantie oli arviossa merkitty rakennettavaksi Tornion kaupungin kohdalta aina Ylitornion Pellon kylään asti, mutta hallituskonselji, joka käsitteli asiaa jouluk. 10 p. 1811, oli puolestansa sitä mieltä, että maantien ei tarvinnut ulottua kauemmaksi kuin Ylitornion pitäjän Alkulan kylään, joka oli vastapäätä Ruotsin puolella olevaa Yli-

¹ Vsv. diario 1811. Sak. pöytäk. helmik. 26/maalisk. 9 p. 1812. — Armfelt Steinheilille maalisk. 31 p. 1812, jälj., Steinheil hallituskonseljille huhtik. 8/20 p. 1812. KD. 159/41 v. 1812. — Plen. pöytäk. huhtik. 20 p. 1812. — Armfelt valtiokanslerille huhtik. 3 p. 1812. Vsv. ekspeditiokirja 1812 n:o 336. — Asiakirjojen kopioimiskysymyksen myöhemmät vaiheet liittyvät muiden arkistoaineistojen luovutuskysymykseen. RAUHALA. m.t. I, s. 336, muist. 4. HAUSEN, REINHOLD, Öfversigt af Finlands statsarkivs uppkomst, s. 1 ja seur. — Vrt. s. 203, 210, 249.

tornion kirkkoa, mihin saakka Ruotsissa olevaa maantietä oli pidetty kunnossa. Tämän vuoksi hallituskonselji palauttikin asian Oulun läänin maaherralle määräten valmistettavaksi uuden arvon, jossa mainittu seikka oli otettava huomioon.¹ Sen Oulun lääninhallitus lähettikin hallituskonseljille helmik. 15 p. 1812. Se päättyi 15,337 rpl. 32 kop. hopearahaa, joten vähennys oli aikaisempaan arviioon verrattuna melkoinen.² Asia otettiin hallituskonseljin talousosastossa uudelleen käsiteltäväksi huhtik. 28 p. 1812. Tien rakentamisesta ilmoitti hallituskonselji mielipiteensä, että siihen oli ryhdyttävä välttämättä, koska rajanjärjestelysopimuksen mukaan rajaseudun asukkaiden oikeus käyttää Ruotsissa olevia entisiä kirkkojaan päättyi v:n 1813 loppuun mennessä, minkä vuoksi he tarvitsivat myöskin uuden kirkkotien. Kustannusarvio oli konseljin mielipiteen mukaan varovaisesti laadittu. Jos tie vastoin nyt tehtyjä suunnitelmia tehtäisiin vain kuuden kyynärän levyiseksi, voitaisiin se saada hallituskonseljin mielestä vieläkin halvemmalla kuin kustannusarvio osoitti. Väestö oli vapautettava maantien rakennuskustannuksista, koska se oli köyhää ja koska ei ollut suinkaan sen oma syy, että uusi maantie oli tullut tarpeelliseksi seudulle, ja koska se joutuisi uutta maantietä rakennettaessa kuitenkin pitämään yllä Ruotsissa olevaa vanhaa maantietä.³

Hallituskonseljin alistuksen Steinheil lähetti Suomen asiain komitealle toukok. 25 p. 1812, ja käsitteli komitea asiaa istunnossaan jouluk. 2 p. 1812. Komitea puolestaan myönsi, että suunniteltu maantie oli kysymyksessä oleville seuduille yleisen liikenteenkin kannalta tärkeä sekä omansa kehittämään sen elinkeinoelämää. Kun hallituskonselji oli esittämiinsä syihin nojaten harkinnut oikeaksi, että rajaseudun väestöä ei voitu rasittaa kysymyksessä olevan maantien rakentamisesta johtu-

¹ Vrt. s. 85—86. — Ehrenstolpe hallituskonseljille lokak. 28 p. 1811. KD. 158/219 v. 1811. — Talousos. pöytäk. jouluk. 10 p. 1811.

² Oulun lääninhallitus hallituskonseljille helmik. 15 p. 1812. KD. 29/311 v. 1812. — Ehrenstolpen kirjelmät Lagerbergin palkkioista KD. 1/306 v. 1812, KD. 82/321 v. 1812.

³ Talousos. pöytäk. huhtik. 28 p. 1812. — Tien ajateltuun leveyteen nähden viitattiin kunink. päätökseen ritariston ja aatelin valituksen johdosta tammik. 8 p. 1735, §. 8: 2. — Vrt. Lag-Kommission, Samling af förfatningar II, s. 155.

villa kustannuksilla, mutta koska toisaalta maan raha-asiain tila oli sellainen, ettei valtiolla ollut varoja tien rakennuttamiseen omalla kustannuksellaankaan, komitea päätti alistaa hallitsijan hyväksyttäväksi, että maantien rakentaminen silloisissa oloissa jätettäisiin sillensä ja että koetettaisiin, kuten komitea jo vähän aikaisemmin oli päättänyt ehdottaa, saada Ruotsin hallituksen suostumus siihen, että rajaseudun väestö sai edelleenkin käydä entisissä kirkkoissaan, kuten hallituskonseljikin oli uusien kirkkojen rakentamista rajaseudulle koskevassa esityksessään äskettäin ehdottanut. Jos Ruotsin hallitukselta saataisiin suostumus tähän esitykseen, voitaisiin rajaseudulla toistaiseksi tulla toimeen ilman uutta maantietäkin.¹

Kuten edellä esitetyistä hallituskonseljin ja Suomen asiain komitean mielipiteistä käy ilmi, oli hallituskonselji edelleenkin tämän rajakysymyksen ratkaisuun nähden ollut samalla kannalla, joka sillä näistä seikoista oli kysymyksen ollessa Suomen ja Ruotsin entisen yhteyden lopettamisesta. Tämänkään kysymyksen ratkaisuun ei ulkopolitiikassa tapahtunut suunnan muutos Venäjän ja Ruotsin välillä ollut vaikuttanut, vaan oli aikaisemminkin v. 1812 rajakysymyksiin nähden esitetty periaatteellinen kanta edelleenkin voimakas. Sitä vastoin Suomen asiain komiteassa oltiin valmiit lykkäämään tuonnetuksi tämän rajanjärjestelyneuvottelujen aikana oleellisesti poliittiseksi katsotun kysymyksen ratkaisu. Mistä mainittu eroavaisuus mielipiteissä johtuu, ei ole varmuudella päätettävissä. Todennäköistä on kuitenkin, että kun asia otettiin komiteassa käsiteltäväksi vasta v:n 1812 lopussa, jolloin jo oli käynyt ilmeiseksi, että valtion raha-asiain tila ei kirkollistenkaan olojen järjestelyssä sallinut, niinkuin toisessa paikassa on esitetty², alkuperäisten, rajakysymysten järjestelyjen suhteen vahvistettujen päämäärien toteuttamista niin nopeasti kuin aluksi oli suunniteltu, vaan päinvastoin oli käynyt ilmeiseksi, että muussakin kuin kysymyksessä

¹ Hallituskonseljin alistus huhtik. 28 p. 1812, Steinheilin kirjelmä Aminoffille toukok. 25 p. 1812, Lagerberg Oulun läänin maaherralle helmik. 4 p. 1812. Vsv. asiak. 1812 G. G. n:o 176. — Sak. pöytäk. jouluk. 2 p. 1812, kohta 7. — Anomuksesta kirkkojen jatkuvasta käyttämisestä vrt. s. 222—224.

² Vrt. s. 222—224.

olevassa suhteessa lykkäys täytäntöönpanossa oli välttämätön, tämä seikka yhdessä Venäjällä v. 1812 sattuneiden valtaviin suurpoliittisten tapausten vuoksi aiheutti komitean päätöksen.

Maantien rakentamishanke jäikin pitkiksi ajoiksi tämän jälkeen syrjään. Hallitsija, jolle Suomen asiain komitean esitys kysymyksen ratkaisemiseksi voitiin esittää vasta myöhemmin, hyväksyi komitean kannan asiassa maalisk. 25 p. 1816. Maantien rakentamisesta Tornionjoen itärannalle oli toistaiseksi siis luovuttava.¹ Ratkaisusta tiedoitti v. Troil kenraalikuvernöörille kirjelmässään maalisk. 25 p. 1816, jonka viimeksimainittu ilmoitti hallituksellemme huhtik. 26 p. 1816 päivätyssä kirjeessä. Talousosasto, jossa asia oli käsiteltävänä toukok. 14 p. 1816, ilmoitti maantien rakentamista koskevan kysymyksen raukeamisesta Oulun läänin maaherralle.² Hallitsijan päätös on hyvin ymmärrettävissä, sillä vaikkakin, kuten myöhemmin tulee esitettäväksi, eräissä muissa rajakysymyksissä hallitsijan vähän aikaisemmin antaman määräyksen mukaan oli pyrittävä lopulliseen selvitykseen Ruotsin kanssa v:n 1810 rajanjärjestelyso-
pimuksen osoittamalla tavalla³, kirkollisen yhteyden lopettamista maantiekysymyksestä nyt päätöstä tehtäessä ei voitu ajatella, sillä sitä kohdanneet esteet eivät olleet vielä poistettut. Epäilemättä viimeksimainitun rajakysymyksen ratkaisun lyk-
käytyminen vaikutti nyt, kuten v. 1812, päätökseen.⁴ Lisäksi on huomattava, että vaikkakin Ruotsista oli tahdottu päästä poliittisista syistä eroon, yhteys siihen kuitenkin ei ollut voinut katketa nimenomaan rajaseudulla, sillä vanhat kauppasuhteet, jotka Haminan rauhanteossa oli jätetty ennalleen, olivat yhä saaneet jatkoa ja niiden turvissa m.m. talonpoikais- ja rannikkopurjehdus Ruotsiin. Olipa viimeksimainittuja seikkoja

¹ Esittelynootti maalisk. 25 p. 1816 n:o 194. — Sak. pöytäk. marrask. 30 p. 1823, kohta 3. — Vrt. s. 366. — Maantien rakentamista koskevista toimistaan hallituskonselji mainitsi kertomuksessaan v. 1812. Vsv. asiak. 1812 G.G. n:o 305. HJELT, AUG., Suomen hallituskonseljin ja senaatin alamaiset kertomukset vuosilta 1812 ja 1816, s. 44.

² v. Troil Steinheilille maalisk. 25 p. 1816, jälj., Steinheil senaatille huhtik. 26 p. 1816. KD. 150/34 v. 1816. — Talousos. pöytäk. toukok. 14 p. 1816.

³ Vrt. s. 209, 258, 276 ja seur..

⁴ Vrt. s. 226—227.

koskevan rauhansopimuksen art. XVII v:n 1816 alussa vahvistettu olemaan edelleenkin voimassa vuoden ajan. Lopuksi voitane vielä huomauttaa, että raha-asiaain tila ei suinkaan ollut parantunut, jotta senkään vuoksi olisi ollut erikoisen houkuttelevaa ryhtyä toimenpiteeseen, joka kuitenkin voitiin lykätä tuonemmaksi. Näin ollen luopuminen v:n 1810 rajanjärjestelysopimuksen erään periaatteen toteuttamisesta toistaiseksi tapahtui moninaisten seikkojen vuoksi, joiden huomioonottaminen on käsitettävissä eikä lykkäystä tarvitse katsoa johtuneeksi ulkopoliittisista syistä. Tosin tullirajan valvonta edelleenkin jäi vaikeaksi ja tämä seikka aiheuttikin maantiekysymyksen vireilletulon myöhemmin.¹

Tällä välin oli kuitenkin, ratkaisun viipyessä näin kauan, ja huolimatta siitä, että hallitsijan kannanotto kysymykseen nähden oli tuntematon, Ruotsissa olevaa maantietä pidetty kunnossa rajanjärjestelysopimuksen määräämällä tavalla, vieläpä suoritettu eräitä siitä johtuvia järjestelytoimiakin. Niinpä ruotsalainen komissionimaanmittari J. W. Hackzell suoritti, sitten kun asia ensin oli ollut vireillä jo v:een 1813 asti, kesällä 1815 uuden tieosuusien jaon, mistä johtuneet kustannukset suoritettiin Suomen ja Ruotsin alamaisten kesken yhteisesti.

Maantien rakentamista koskevan, v:n 1810 rajanjärjestelyneuvotteluissa tehdyn aloitteen myöhemmät vaiheet esitetään toisessa yhteydessä.²

3. Eräitä kalastusolojen järjestelytoimia v:n 1810 jälkeen.

1. Rajanjärjestelysopimuksen art. V:n mukaan oli lohenkalastus jäävä edelleenkin lohenkalastusyhtiön koko jäljellä olevaksi vuokrakaudeksi vanhojen perusteiden nojaan, mutta

¹ HARMAJA, m. t. I, s. 451 ja seur., s. 456. — Vrt. s. 360, muist. 1.

² Norrbottenin läänin maaherra Oulun läänin maaherralle kesäk. 21 p. 1813 maantien kunnossapidosta ja heinäk. 8 p. 1813 maantiesuusiensien jaosta. Kruununvouti Heickell heinäk. 30 p. 1813 Oulun läänin maaherralle maantiesuusiensista. Oulun lääninhallituksen diario 1813 fol. 54 n:o 103, fol. 55 n:o 127 ja fol. 128 n:o 27. — Oulun läänin maaherran kirjelmä jouluk. 7 p. 1815 päämaanmittauskonttorille. Afgjorda acter för år 1816 [1815 n:o 276]. Vastaus siihen huhtik. 8 p. 1816. Allmänna bref 1816 n:o 120. MA. — Vrt. s. 360, muist. 1, s. 366, 453, 454.

kaikkeen muuhun kalastukseen nähden oli rajanjärjestelysopimuksessa mainitun artiklan 3:ssa kohdassa nimenomaan määrätty, että sopimuksen astuttua voimaan oli valtakunnan raja oleva myöskin kalastusoikeuksien rajana.

Epäjärjestyksiä ei kuitenkaan voitu, huolimatta säännöksen selvydestä, välttää rajaseudun kalastusoloissa. Osaksi tähän ilmeisesti oli syynä se, että lohenkalastuksesta annetut säännökset vaikuttivat hämmäntävästi yleiseen tietoisuuteen. Ainakin alussa, nimenomaan v. 1811, joka oli rajanjärjestelysopimuksen voimaantumisen jälkeen ensimmäinen kalastusvuosi ja jolloin uusien säännösten olisi jo tullut olla voimassa, kalastusta kuitenkin harjoitettiin vanhojen oikeuksien mukaisesti, ei ainoastaan lohenkalastusta, vaan yleensä kaikkea kalastusta. Syypäiksi tällaisiin rajanjärjestelysopimuksen loukkauksiin tekivät itsensä suomalaiset, mutta tämä johtui siitä, että rajanjärjestelysopimuksesta ei ennättänyt tulla koko kesäkautena v. 1811 minkäänlaista tietoa Oulun läänin maaherralle eikä sen sisältöä näin ollen voitu ilmoittaa rajaseudun väestölle. Tämä vei siihen, että suomalaisia tuomittiin Ruotsin eri oikeuksissa luvattomasta kalastuksesta sakkoihin, heidän pyydyksensä pantiin takavarikkoon ja saalis otettiin pois. Ollen ilmeisesti siinä käsityksessä, että kalastuspaikkoihinkin nähden oli voimassa toistaiseksi entisten omistusten nautinta, maanmiehemme eivät voineet käsittää heidän osakseen tullutta kohtelua, minkä vuoksi he esittivätkin siitä valituksia Ehrenstolpelle. Lisäksi moniaat suomalaiset maanomistajat arvelivat joutuneensa kärsimään vääryyttä, kun Norrbottenin lääninhallitus kuulutti vuokrattaviksi sellaisia kalastuspaikkoja, jotka aikaisemmin olivat olleet heidän hallussaan. Myöskin näistä seikoista jätettiin Oulun läänin maaherralle valituksia. Ehrenstolpe puolestaan ei katsonut voivansa ryhtyä mihinkään toimenpiteisiin, vaan lähetti valituksia maalisk. 16 p. 1812 hallituskonseljille, joka laiminlyömällä edes kaikessa lyhykäisyydessään ilmoittaa hänelle rajanjärjestelysopimuksen kalastusta koskevien säännösten sisällöstä, aiheutti menettelyllään vahinkoja rajaseudun väestölle, kuten se maantien kunnossapitoa koskevassa asiassakin, niinkuin aikaisemmin on kerrottu, oli saattanut väestön rajaseudulla pahaan välikäteen. Hallituskonselji, käsitellessään edellä kosketeltuja kysymyksiä,

päätyi, kuten toisessa yhteydessä on kerrottu, siihen tulokseen, että mikäli tuomitut sakot johtuivat ennen v. 1811 harjoitetusta kalastuksesta, sakkoja ei ollut perittävä. Mitä menetettyihin kalastuspaikkoihin tuli, oli valittajien tyydyttävä hakemaan tiloilleen veronvähennyksiä, koskapa rajanjärjestelysopimuksen säännökset kalastusolojen järjestämisestä olivat selvät.¹ Edellämainittujen seikkojen lisäksi tuotti sekaannusta sekin, että rajanjärjestelysopimuksessa ei ollut merikalastuksen harjoittamisesta mitään erikoista säännöstä, vaan käsiteltiin sopimuksessa, niinkuin tiedämme, kaikkia muita kalastusoloja, paitsi lohenkalastusta, yhtenä kokonaisuutena. Seurauksena olikin toisaalta, että vanhoja kalastuspaikkoja tahdottiin käyttää, kuten sanottu, entisten oikeuksien nojalla, toisaalta jälleen tahdottiin saada siihen viranomaisten lupa. Niinpä Tornion kaupunkilaiset esittivät kesällä 1813 anomuksen, jossa he pyysivät oikeutta kalastaa merellä rajan toisella puolella olevissa kalastuspaikoissa. Pyyntö oli tietysti vastoin rajanjärjestelysopimusta, jonka art. V:n 3 kohta tarkoitti kaikkea muuta kalastusta, paitsi lohenkalastusta koskevia oikeuksia. Rajaläänien maaherrojen neuvottelukokouksessa Torniossa kesäk. 18 p. 1813 kiellettiin rajaseudun väestöä harjoittamasta kalastusta vieraan valtion alueella.²

Mitä lohenkalastukseen tulee, oli sen harjoittaminen Tornionjoessa, niinkuin aikaisemmin jo on mainittu, rajaseudun väestön muodostaman lohenkalastusyhtiön yksinoikeutena. Yhtiö suoritettiin v. 1791 tehdyn sopimuksen mukaan kalastusoikeudestaan edellämainittuna vuotena kerta kaikkiaan sovitun vuokran, jonka suuruus siis ei riippunut, kuten muissa Pohjanmaan

¹ Vrt. s. 110, 120, 158—159, 172. Heickell, Jac.: Relation om händelser vid Torneå Gränts hvilka i mer och mindre mohn förorsakat oenighet Gräntse boerne emellan. Wårnhjelmin kok. SVA. — Ehrenstolpe maalisk. 16 p. 1812 hallituskonseljille, Adam ja Nils Langisen, Olof ja J. Kasalan, Henrik Fräkin valitukset siitä, että heidän ent. kalastuspaikkansa oli Ruotsissa vuokrattu muille; Norrbottenin lääninhallituksen kuulutus tammik. 3 p. 1812 kalastuspaikkojen huutokaupoista. KD. 53/315 v. 1812. — Talousos. pöytäk. huhtik. 22 p., plen. pöytäk. toukok. 15 p. ja talousos. pöytäk. heinäk. 9 p. 1812.

² Vrt. s. 190 ja seur., s. 254. — Ehrenstolpen kuulutus kesäk. 18 p. 1813. Lohikalastusasiakirjoja C. 1, 15. Tornion kaup. ark.

joissa kalastusta harjoittavien yhtiöiden, verohinnan muutok-
sista. Vuokramaksu lohenkalastuksesta oli alunperin 1,000
rt., mutta v:n 1810 rajanjärjestelysopimuksen perustuksella
kumpainkin valtio sen jälkeen sai kantaa omien alamaisten
suorittaman osan veromäärää ja myöskin antaa siitä
säännöksiä.¹ Ruotsissa kysymys joutui esille jo v. 1810, jolloin
Norrbottenin läänin maaherralle annettiin valtiopäivien teke-
män päätöksen mukaan tehtäväksi ottaa selvä, suuriko osa
alkuperäisestä vuokrasummasta Ruotsin alamaisten vastatta-
vaksi oli jäänyt. Vasta v. 1829 saatiin kysymys siellä lopullisesti
järjestetyksi, ja veromäärän suuruudeksi tuli 493 rt. 41 k. 8 r.
Mitä Suomeen tulee, määrättiin suomalaisten osuus maalisk.
28 p. 1821 annetulla päätöksellä. Aikaisemmin oli Suomen
alamaisten osuus ollut alkuperäisestä yhteisestä verosta 525 rt.
4 k. 10 r. Vuonna 1810 oli kysymyksessä oleva vero, arvioitaessa
verot hopearahassa, määrätty 756 rpl. 14 1/2 kop. suuruiseksi,
mutta ensiksimmäinnä vuonna se muutettiin suoritettavaksi
pankkorahassa ja tuli se olemaan 1,008 rpl. 20 kop. viimeksi-
mainittua rahaa.²

Rajanjärjestelysopimuksen art. V:n mukaan oli rajaläänien
maaherrojen tehtävänä myöskin valvoa, ettei lohenkalastusta
muuta kalastusta harjoittamalla häiritty sinä aikana, joka oli
varattu lohenkalastusta varten, tarkemmin määriteltynä jäi-
den lähdöstä keväällä syysk. 10 p:ään syksyllä. Mainittuna
aikana muu kalastus, joka käsitti lohen, siian ja pikkukalan
pyyntiä nuotalla, rantapadoilla, merroilla ja muillakin pyydyk-
sillä, oli kielletty eikä uusia patolaitoksia saanut ilman kalastus-
yhtiön suostumusta rakentaa Tornionjokeen. Kun muuta kuin

¹ Vrt. s. 106 ja seur. — LEHTONEN, O. I., Kuvauksia Oulun läänin
oloista Aleksanteri I:n aikana I, s. 32—33. — V:n 1791 sopimuskirja
lohenkalastuksesta Tornionjoessa julk. teoksessa NORDQVIST, Osc.,
Handlingar rörande laxfisket i Torneå elf, s. 392—394. LEWENHAUPT,
STEN, Historik rörande det regala laxfisket i Torneå elf, s. 185—186.

² Kunink. kirj. kamarikollegiolle toukok. 21 p. 1810, julk. MALM-
GREN, AND. JOH., Handlingar och förordningar angående Finlands
fiskerier III, s. 399. — Protocoller hållne hos Högloflige Ridderskapet
och Adeln wid Riksdagen i Stockholm år 1809 V, s. 532. — BONSORFF,
JOHAN GABRIEL V., Stor-Furstendömet Finlands Kameral-Lagfarenhet I,
s. 237. NORDQVIST, m.t. s. 422—424.

yhtiön oikeutena olevaa lohenkalastusta harjoitettiin, eivät pyydykset saaneet ulkopuolelle rajalinjaa. Kun kaikesta huolimatta luvatonta kalastusta yritettiin harjoittaa, kielsi maaherra Ehrenstolpe sen erikoisella päätöksellään heinäk. 21 p. 1812. Siinä asetettiin 36 hopearuplan uhkasakko sekä lisäksi seuraamuksena pyydyksien ja veneitten menetys luvattomasta kalastuksesta. Järjestystä oli kuitenkin vaikea pitää yllä, sillä sitä vaikeutti muun lisäksi vielä seikka, että Suomessa ja Ruotsissa suhtautuivat viranomaiset eri tavoin uusien patolaitosten rakentamista koskeviin anomuksiin. Ruotsissa niihin yleensä suostuttiin, Suomessa maaherra epäsi ne. Seurauksena olikin, että Ruotsin rannasta käsin rakennettiin joukko uusia patoja Tornionjokeen. Ne kulkivat siikapatojen nimellä, ja Ekornin ollessa maaherrana tällaisia pyydyksiä rakennettiin myöskin koskiin, minkä lisäksi niissä jo ennen olevia patoja saatiin Ekornin luvalla rakentaa entistä pitemmiksi. Tämän lisäksi kaikki Ruotsin puolella rajaa sijaitsevat padot olivat pyyntikunnossa parhaana lohenkalastusaikana, heinäkuun lopusta joen jäätymiseen asti syksyllä, mistä luonnollisesti koitui lohenkalastusyhtiölle huomattavia vahinkoja.¹

Erikoista haittaa tuottivat lohenkalastukselle edellä kerrotujen epäkohtien lisäksi vielä Tornionjoessa vallitsevat lauttausolot. Lauttaus käsitti puutavaraa eri muodoissa, minkä lisäksi kuljetettiin myöskin tervaa. Kun lauttoja kuljetettaessa monasti ei noudatettu tarpeeksi huolellisuutta, tapahtui usein, että lautat särkivät patolaitoksia. Näiden epäkohtien vuoksi lohenkalastusyhtiön Alatorniosta kotoisin olevat suomalaiset osakkaat kääntyivätkin Ehrenstolpen puoleen valituksineen. Ehrenstolpe teki niiden johdosta maalisk. 11 p. 1815 esityksen Norrbottenin läänin maaherralle erikoisen neuvottelukokouksen pitämisestä lauttausolojen järjestämistä varten rajavesistöissä. Ehrenstolpen kirjelmän saatuaan Norrbottenin lääninhallitus ehdotti kirjelmässään kesäk. 1 p., että kokous pidettäisiin seuraavan

¹ Heickell, Jac.: Relation om händelser vid Torneå Gränts, hvilka i mer och mindre mohn förorsakat oenighet Gräntse boerne emellan. Wårnhjelmin kok. SVA. — Ehrenstolpen kielto heinäk. 21 p. 1812. NORDQVIST, m. t. s. 406.

heinäk. 11 p:nä. Mainittu päivä ei kuitenkaan Ehrenstolpelle sopinut, minkä vuoksi hän kesäk. 16 p. lähettämässään kirjelmässä Norrbottenin läänin maaherralle ehdotti kokouksen pitämistä jonakin toisena aikana. Tähän tuli vastaus, että kokous pidettäisiin seuraavan elok. 17 p., minkä johdosta Ehrenstolpe kuitenkin esitti lokakuun 2 päivää edellä mainittua sopivammaksi neuvotteluja varten, johon Norrbottenin läänin maaherra suostuikin, mainittuaan jo aikaisemmin, että kokouksessa olisi otettava esille myöskin kysymys rajanjärjestelysopimuksen määrittämien tilusvaihtojen toimeenpanemisesta rajaseudulla, jotka, kuten toisessa yhteydessä on esitetty, olivat silloin joutuneet seisahdustilaan.¹

Lohenkalastusta ja muutakin kalastusta koskevat kysymykset tulivat siis esille siinä kokouksessa, jonka Oulun ja Norrbottenin läänin maaherrat yhdessä pitivät Torniossa lokak. 2 p. 1815. Niinkuin jo on viitattu, olivat eräät Alatornion maanomistajat, jotka olivat lohenkalastusyhtiön jäseniä, valittaneet Ehrenstolpelle, että joessa tapahtuva lauttaus aiheutti sängen useasti suuria vahinkoja pyydyksille, sillä taitamattomasti ohjatut lautat törmäsivät helposti lohipatoihin ja vahingoittivat niitä. Sen vuoksi valituksen tekijät olivat kirjelmässään Ehrenstolpelle anoneet, että lauttojen kuljettaminen olisi kiellettävä muulloin, paitsi kevättulvien aikana, ja että kalastusyhtiölle annettaisiin oikeus panna takavarikkoon ne lautat, jotka aiheuttivat vahinkoja, jotta korvauksen saanti niiden johdosta olisi taattu. Näin jyrkässä muodossa esitetystä vaatimuksestaan valituksen tekijät kuitenkin luopuivat, kun asiaa käsiteltiin edellämainitussa kokouksessa, mutta pyysivät, että heidän omaisuutensa suojelemiseksi ryhdyttäisiin kyllin tehokkaihin toimenpiteisiin. Kalastusyhtiö sitoutui, lauttojen joutuessa myrskyn käsiin lohenpyydysten läheisyydessä, auttamaan lauttaajaa kohtuullista korvausta vastaan. Näin toivottiin voitavan välttää vahingot tulevaisuudessa. Kokouksessa ei kukaan

¹ Norrbottenin lääninhallitus Ehrenstolpelle kesäk. 1 p. 1815. Saap. kirj. 1815 n:o 108 fol. 113. Norrbottenin lääninhallitus Ehrenstolpelle kesäk. 14 p. 1815. Saap. kirj. 1815 n:o 130 fol. 115. Ekorn Ehrenstolpelle elok. 8 p. 1815. Saap. kirj. 1815 n:o 139 fol. 116. OIA. — Vrt. s. 226, 270.

tehnyt muistutusta kalastusyhtiön samalla esittämää vaatimusta vastaan, että sen jäsenet saisivat pyytämänsä takavarikkoonpano-oikeuden.

Myöskin aikaisemmin mainittujen pienien patojen rakentamista koskevia valituksia esitettiin maaherrojen neuvottelukokouksessa. Väitettiin, että osa niistä ulottui keskemälle virtaa kuin oli luvallista, että niillä kalastettiin laittomina aikoina ja että osa niistä oli rakennettu ilman minkäänlaista lupaa. Sen vuoksi pyydettiin, että maaherrat määräisivät maanmittareita tutkimaan kaikki Tornionjoessa olevat padot, jotta niiden laatu ja muut kysymykseen liittyvät seikat saataisiin selvitettyiksi. Esille tulleiden asianhaarojen vuoksi maaherrat antoivatkin lokak. 2 p. 1815 allekirjoitetun kuulutuksen, jossa he, kehoittaen väestöä välttämään vääryyttä, asettivat uuden uhkasakon, tällä kertaa 10 rt. hopearahaa tai 4 rpl. 80 kop. spec. niille, jotka työntävät pyydyksensä niin pitkälle, että ne ulottuvat yli rajan. Lohenkalastuksen aikana oli muu kalastus oleva kiellettyä 24 rpl. spec. uhalla. Mitä kokouksen käytännöllisiin seurauksiin vielä tuli, päättivät maaherrat kumpikin antaa läänissään lauttausasiasta kuulutuksen saadakseen järjestystä niihin. Kokouksen päätöksen mukaisesti toimitti maanmittari Nordahl rajan Suomen puolella olevien patolaitteiden tarkastuksen. Tällöin havaittiin eräitä epäkohtia, jotka Oulun läänin maaherran toimesta sittemmin saatiinkin korjatuiksi. — Kokouksessa antoi Ehrenstolpe Ekornille Hailuodon väestön tekemän anomuksen, jossa pyydettiin oikeutta saada rajan takana sijaitsevasta Malörnin saaresta hakea pois siellä oleva kirkko ja sinne rakennetut kalastusmajat. Asian vaiheisiin palaamme alempana.¹

Jo alkukesästä 1815 oli Oulun läänin maaherralle ilmoitettu, että Karungin järvellä eräät Ruotsin asukkaat harjoittivat laitonta lohnenkalastusta välittämättä kiellosta, minkä maaherra

¹ Pöytäkirja, pidetty maaherrojen neuvottelukokouksessa Torniossa lokak. 2 p. 1815, kohdat 1, 2 ja 3, jälj. Vsv. asiak. 1816 S.E. n:o 77. — Ehrenstolpen ja Ekornin kuulutukset lokak. 2 p. 1815 julk. NORDQVIST, m. t. s. 411—413. — Nordahlin katselmuspöytäkirja elok. 7—9 p. 1816. NORDQVIST, m. t. s. 413—421. — Lauttausolojen järjestelystä Tornion- ja Muonionjoessa vrt. LANG, J. N., Föreläsningar öfver vattenrätten, s. 142—143. — Vrt. s. 215.

Ekorn oli antanut kuulutuksessaan kesäk. 11 p. 1814. Valituksen johdosta maaherra Ehrenstolpe määräsi toimitusvouti Anders Burmanin suorittamaan tutkimuksen asiassa. Tämä lähtikin Karungin järvelle toimittamaan tutkimuksia mukanaan kaksi lautamiestä. Virkamatkastaan antamassaan raportissa kesäk. 28 p. 1815 Burman kertoo, että hän, saavuttuansa perille, tapasi joukon tuntemattomia Ruotsin alamaisia sekä näiden joukossa myöskin kaksi nimeltä mainittua Kukkulan kylän miestä vetämässä nuottaa Mustasaaren luona Suomen puolella rajaa. Silloin Burman heti paikalla ilmoitti asiansa sekä, kuten hän kertoo, noudattaen suurinta hienotunteisuutta poistaaksensa erimielisyyden ja väärinkäsityksen molempien korkeitten hallitsijain alamaisten väliltä, luki Norrbottenin läänin maaherran antaman, edellä mainitun kuulutuksen, joka määräsi määräsakon erälle Kukkulan kylän miehille kysymyksessä olevan luvattoman kalastuksen harjoittamisesta. Kuulutuksen Burman tulkitsti myöskin suomeksi, minkä jälkeen hän kehoitti kalastamassa olevia heti paikalla lopettamaan nuotanvedon, koska kaikki lailliset lohipadot jo olivat valmiina, jolloin siis muun kalastuksen harjoittaminen oli luvatonta. Samalla Burman myöskin ilmoitti ottavansa takavarikkoon veneet ja pyydykset, elleivät he tottelisi käskyä. Mutta, jatkaa Burman, osoittaen kaikkea halveksumista lakeja kohtaan sekä heidän oman maaherranvirastonsa antamaa kieltoa kohtaan Ruotsin alamaiset eivät ainoastansa jatkaneet nuotanvetoansa, vaan tämän lisäksi, kun Burman tahtoi estää sen, karkeasti kiroten ja uhaten surmaavansa Burmanin ja hänen mukanaan olevat lautamiehet, iskivät toista näistä. Metelin aikana saapui Ruotsin puolelta rajaa vielä lisäväkeä, minkä jälkeen kaikki tarttuivat airoihinsa ja yrittivät uudestaan käydä Burmanin ja hänen seuralaistensa kimppuun. Näiden olikin silloin poistuttava järveltä. Kun tämä oli tapahtunut, tuli Ruotsin puolelta 10—15 venekuntaa kalanpyydyksineen rajan poikki ja alkoi laskea pyydyksiänsä uhaten tappaa jokaisen, joka tulee estämään heidän kalastustaan. Burmanin seuralaisineen kykenemättä estämään tätä, kalastajat vetivätkin pyydyksillään useita tynnyreitä lohia saaliikseen kutakin venettä kohti. Lohenkalastusyhtiön tappio tuli näin ollen melkoiseksi. Asiasta sukeutui sittemmin oikeuden-

käynti Ruotsin Alatornion ja Karungin käräjäkunnan kihlakunnanoikeudessa v. 1815—16 ja muodostui siitä kaikin puolin ikävää huomiota ja myrtynyttä mielialaa synnyttänyt asia.¹

Tällaiset väkivallanteot osoittavat kyllin selvästi, miten vaikeaksi käytännössä kalastusolojen järjestäminen rajajoessa kävi, huolimatta siitä, että säännökset, jotka rajanjärjestelysopimuksessa oli annettu, kaikessa lyhykäisyydessäänkin olivat, ainakin pääperusteihin nähden, selvät. Kalastusolojen järjestäminen antoi pitkin viime vuosisataa viranomaisille erinomaisen paljon huolta rajan kumpaisellakin puolella, mutta niistä johtuneiden toimenpiteitten seuraaminen ei kuulu tämän esityksen piiriin. Vuosina 1820—23 toimitettujen eräitten rajakysymysten järjestelyjen yhteydessä esitettiin Venäjän komissaarille, suomalaiselle eversti Herman Wärnhjelmille valituksia myöskin kalastusolojen johdosta, mutta mainittuja kysymyksiä ei silloin kuitenkaan otettu esille.²

2. Myöskin merikalastus Pohjanlahdella aiheutti riitoja, ja perussyynä näihinkin oli, niinkuin aikaisemmin jo on viitattu, että väestö, jolle ei selvitetty Haminan rauhansopimuksen ja v:n 1810 rajanjärjestelysopimuksen säännösten tarkoitusta, osoitti ilmeistä halua ylläpitää merikalastuksessakin entiset olot voimassa. Se verraten hillitty tapa, millä merikalastuksen aiheuttamia selkkauksia soviteltiin Suomen ja Ruotsin välillä, osoittaa kyllin selvästi, että niiden katsottiin johtuvan enemmän väestön tietämättömyydestä kuin varsinaisesti sen halusta omavaltaiseen menettelyyn.

Haminan rauhansopimuksen ja v. 1810 päätetyn rajanjärjestelysopimuksen merikalastusoloihin aiheuttamien muutosten valaisemiseksi on esitettävä eräitä tietoja Pohjanlahden pohjoisosassa vallinneista kalastusoloista Ruotsin vallan loppuaikoina.

¹ Burmanin raportti Vsv. asiak. 1815 G.G. n:o 184. Vrt. s. 169. — Oikeudenkäyntiä koskevat pöytäkirjat Vsv. asiak. 1817 G.G. n:o 305. — Kkv. asiak. 1814 n:o 152. — Heickell, Jac.: Relation om händelser vid Torneå Gränts, hvilka i mer och mindre mohn förorsakat oenighet Gräntse boerne emellan. Wärnhjelmin kok. SVA. Vrt. s. 169.

² Vrt. s. 359. — Kalastusolojen järjestämisestä Norjan-vastaisen rajan rajavesistöissä tämän tutkimuksen myöhemmässä osassa.

Koko Pohjanlahden perukan ympärillä asuva väestö ja Haminan rauhan jälkeen Ruotsista eroitetulla alueella varsinkin Alatornion, Tornion kaupungin ja Hailuodon asukkaat harjoittivat muun kalastuksen ohella myöskin silakanpyyntiä aavalla merellä Malörnin ja Sandskärin saarista käsin. Mainitut saaret olivat jääneet Ruotsin haltuun. Kalastus, jota ilmoitetaan harjoitetun jo ikivanhoista ajoista asti, oli hyvin tärkeällä mainittujen seutujen taloudelle, joten pyyntiä harjoitettiinkin suuressa määrässä.¹ Tätä osoittaa sekin, että Malörniin oli rakennettu kirkkokin, ja että sinne oli myöskin pystytetty lukuisasti kala-aittoja ja pieniä asumuksia, joissa useasti asuttiin pitkät ajat pyyntimatkoilla. Järjestyksestä kalastuspaikalla huolehti erikoinen satamavouti. Niihin oikeusasioihin nähden, joihin satamavoudin kompetenssi ei ulottunut, oli kalastuspaikka Tornion raastuvanoikeuden alainen.² Juuri näillä seuduilla olevia kalavesiä olivat ne aikaisemmin mainitut Tornion kaupungin valitukset koskeneet, joiden suhteen m.m. maaherrojen neuvottelukokouksessa v. 1813 oli annettu hylkäävä päätös, vaikkakin samalla oli myöskin kielletty käyttämästä niitä julkisiakin kalavesiä, jotka sijaitsivat Ruotsin puolella rajaa. Kielto oli kuitenkin osoitettu vain Tornion kihlakunnan asukkaille, mistä olikin seurauksena, että Suomen

¹ Undersöknings Protocoll rörande Taxerade Sjö-Laxfisker i Torneå Skärgård. Torneå den 7:de Maji 1796. J. Dyhr, F. Curtelius, jälj. Längd på Taxerade Fisker och Lägenheter i Westerbottns Läns fjerde Fögderie för År 1806, jälj. Lohikalastusasiakirjoja C. 1, 15. Tornion kaup. ark. — Kalastuksesta Malörnin luona vrt. TULINDBERG, ERIK, Beskrifning öfver Uhleåborgs Höfdingedöme, Åbo Tidning 1782, [n:o 21] s. 163. MATHESIUS, P. N., Geografisk Beskrifning om Österbotten, Suomi 1843, s. 140. TUNELD, Geographie, s. 174.

² Malörnin kirkosta vrt. s. 215. — Samanlainen kalastuspaikka oli m.m. Kallankarit Kalajoella kirkkoineen ja satamamestareineen. Vrt. AALBERG, A. F., Pohjanlahden Kallankarit, Suomen kalastuslehti 1930, s. 153—155. Suomenmaa IX. 1, s. 71. Myöskin Malörnin lähellä olevassa Sandskärissä oli kappeli. TUNELD, Geographie, s. 174. — Satamajärjestys tammik. 24 p. 1771. FLINTBERG, IV, s. 364. — Lagkommission, Ekonomi- och Politi-Lag I, s. 91—92. — Tornion maistraatti Oulun läänin maaherralle kesäk. 24 p. 1824, Maistraatin ja Raastuvanoikeuden kirjekonseptit 1824—1833. Tornion kaup. ark.

alamaisia mainitun kihlakunnan ulkopuolelta yhä edelleenkin seuraavina vuosina saapui silakanpyyntiin näille vesille.¹

Ruotsista käsin tehtiinkin tämän johdosta valituksia diplomaattista tietä. Syyskuun 4/16 p. 1814 päiväämässään nootissa Ruotsin Pietarissa oleva pääkonsuli Sterky, joka hoiti lähetystöä, huomautti salaneuvos Weydemeyerille, että Malörnin luona harjoitettu kalastus oli luvatonta. Weydemeyer lähetti kirjelmässään syysk. 9 p. v. l. 1814 tiedon näistä valituksista Suomen asiain komitealle, joka käsitteli Weydemeyerin kirjelmää lokak. 24 p. 1814. Komitea päättikin vaatia hallituskonseljilta selityksen asian johdosta. Hallituskonselji puolestaan kääntyi tämän vuoksi kirjelmässään jouluk. 12 p. 1814 Ehrenstolpen puoleen, joka tammik. 31 p. 1815 lähettikin selityksensä hallituskonseljille. Siinä hän vetosi niihin määräyksiin, joita sekä hän että Ekorn olivat aikaisemmin mainitussa kokouksessaan Torniossa v. 1813 antaneet ja joissa nimenomaan oli kielletty harjoittamasta kalastusta vieraan valtion alueella. Hallituskonseljilta saamansa kirjelmän johdosta Ehrenstolpe oli kuitenkin pannut toimeen tutkimuksen merikalastuksen harjoittamisesta, ja olikin nyt käynyt ilmi, että hailuotolaiset, vieläpä muutkin olivat jatkuvasti harjoittaneet silakanpyyntiä Malörnistä käsin merellä. Kun Ehrenstolpella ei ollut aavistustakaan siitä, että niinkin kaukaa valtakunnan rajasta kuin Hailuodosta käytiin kalastusmatkoilla nyttemmin Ruotsin alueisiin kuuluvissa paikoissa, olikin hän aikaisemmissa kuulutuksissaan kieltänyt ainoastaan Tornion kihlakunnan asukkaita harjoittamasta Ruotsin puolella rajaa kalastusta. Ehrenstolpe oli kuitenkin samana päivänä, jolloin hän vastasi hallituskonseljin hänelle lähettämään tiedusteluun, kieltänyt sekä Kemin pitäjän että Oulun kihlakunnan väestöä harjoittamasta kalastusta kysymyksessä olevilla kalavesillä. Saamansa tiedonannon hallituskonselji maalisk. 17 p. 1815 lähetti kirjelmänsä mukana, joka seurasi kenraalikuvernöörin kirjelmää huhtik. 7/19 p. 1815 Suomen asiain

¹ Torniolaisten anomus v. 1813 saada kalastaa Malörnin luona Pohjanlahdella, hylättiin, koska kalastuspaikka oli rajan takana. Vsv. asiak. 1814 G.G. n:o 27. — Sak. pöytäk. huhtik. 8 p. 1814, kohta 8. — Vrt. s. 183.

komitealle. Istunnossään huhtik. 27 p. 1815 komitea päätti lähettää selityksen Weydemeyerille.¹

Mitä merikalastusoloihin seuraavina vuosina tuli, eivät Ehrenstolpen sen suhteen antamat kiellot kuitenkaan aivan heti tehonneet, sillä syysk. 21/lokak. 3 p. 1816 päivätyssä nootissa Ruotsin Pietarissa oleva chargé d'affaires Brandel ilmoitti kreivi Nesselrodelle, että suomalaisten kalastelu Malörnin ja Sandskärin luona jatkui yhäti huolimatta siitä, että nämä saaret kuuluivat rajanjärjestelysopimuksen mukaan Ruotsille. Aiheen Brandelin noottiin oli antanut Norrbottenin läänin maaherran kirjelmä toukok. 14 p. 1814, jossa suomalaisten kalastusretkien vuoksi mainittujen saarien luo oli esitetty samoissa paikoissa kalastavien Ruotsin alamaisten pyyntö, että suomalaisten harjoittama kalastus siellä kiellettäisiin. Kuten näkyy, perustui tämäkin valitus samanaikaisiin olosuhteisiin kuin aikaisemmin esitelty Ruotsin hallituksen valitus. Ekornin kirjelmän johdosta Ruotsin ulkoasiainvaltioministeri v. Engeström oli saanut kuninkaalta käskyn elok. 21 p. 1816 ryhtyä toimenpiteisiin korjauksen aikaansaamiseksi kalastusoloissa, ja saman vuoden syysk. 20 p. hän lähettikin asiaa koskevat ohjeet Brandelille. Että mainittua kalastuskysymystä koetettiin käsitellä mahdollisimman rauhallisesti, ilmenee mainitusta v. Engeströmin kirjeestä, jossa hän huomauttaa, että kysymyksessä olevan väärinkäytöksen syynä lienee vanha tottumus kalastaa puheena olevissa paikoissa ja se seikka, että Pohjanmaan asujamisto ei vielä tietänyt mitään niistä muuttuneista olosuhteista, jotka johtuivat v:n 1810 rajanjärjestelysopimuksesta. Viimeksi-

¹ Sterkyn nootti syysk. 4/16 p. 1814 Weydemeyerille, alkup., Weydemeyer syysk. 9 p. 1814 v.l. Rehbinderille. Vsv. asiak. 1814 S.E. n:o 76. — Sak. pöytäk. lokak. 24 p. 1814, kohta 7. — Rehbinder Steinheilille, jälj. Sterkyn nootista. Kkv. asiak. 1814 n:o 152. — Steinheil hallituskonseljille marrask. 21/jouluk. 4 p. 1814. KD. 171/27 v. 1814. — Plen. pöytäk. jouluk. 12 p. 1814. — Ehrenstolpe hallituskonseljille tammik. 31 p. 1815. KD. 171/27 v. 1814, yhdist. Vsv. asiak. 1814 S.E. n:o 76. — Plen. pöytäk. maalisk. 17 p. 1815. — Hallituskonseljin alistus maalisk. 17 p. 1815, kenraalikuvernöörin kirjelmä huhtik. 7/19 p. 1815. Vsv. asiak. 1814 S.E. n:o 76. Kkv. asiak. 1816 S.E. n:o 152. — Sak. pöytäk. huhtik. 27 p. 1815, kohta 2. — Ehrenstolpen kuulutus tammik. 31 p. 1815. Vsv. asiak. 1816 S.E. n:o 78.

mainittu huomautus oli epäilemättä Suomen viranomaisille vähemmän mairitteleva.

Nesselrode lähetti Brandelin nootista jäljennöksen Suomen asiain komitealle syysk. 25 p. 1816 v. l., ja komitea käsitteli sitä, saatuaan sen lokak. 4 p., jo saman kuun 6 p. pitämässään istunnossa. Senaatti sai tehtäväkseen antaa lausunnon asiasta, ja se vaati puolestaan Oulun läänin maaherran selityksen nootin johdosta. Helmikuun 11 p. 1817 päivätyssä kirjelmässä senaatille Ehrenstolpe kertoi niistä toimenpiteistä, joihin kysymyksessä olevan luvattoman kalastuksen johdosta läänin hallinnon taholta oli aikaisemmin ryhdytty sekä huomautti, että Hailuodon asukkaiden anomukseen saada hakea pois kalastusmajansa ja kirkkonsa, josta edellä olemme maininneet, ei ollut tullut minkäänlaista vastausta. Koska Brandelin nootissa ei oltu nimetty erikoisesti ketään syylliseksi luvattomaan kalastukseen, Ehrenstolpe ei katsonut voivansa ryhtyä mihinkään toimenpiteisiin asian johdosta. Myöskin senaatti kirjelmässään maalisk. 17 p:ltä 1817 tyytyi kysymyksen suhteen vain kertomaan, mitä Ehrenstolpen selitys oli sisältänyt sekä yhtyi Ehrenstolpen tekemään esitykseen Hailuodon asukkaiden tekemän anomuksen johdosta. Ehrenstolpe oli nimittäin kirjelmässään ehdottanut, että olisi ryhdyttävä virallisiin toimenpiteisiin hailuotolaisten etujen valvomiseksi. Suomen asiain komitea, joka istunnossaan huhtik. 4 p. 1817 käsitteli asiaa sille saapuneiden selitysten perustuksella, päätti ilmoittaa Nesselrodelle niistä toimenpiteistä, joihin Ruotsin alueella harjoitetun luvattoman merikalastuksen vuoksi Oulun lääninhallinto jo oli aikaisemmin ryhtynyt. Samalla pyydettiin myöskin hänen toimenpidettään Hailuodon asujamiston anomuksen johdosta.¹

¹ v. Engeström Brandelille syysk. 20 p. 1816, jota seurasi v. Engeströmin saama käsky elok. 21 p. 1816. Muscovitica: Ankomne skrifvelser från Kngl. Cabinettet 1816. RVA. — Brandelin nootti Nesselrodelle syysk. 21/lokak. 3 p. 1816, jälj., Nesselrode v. Troilille syysk. 25 p. 1816 v.l. Vsv. asiak. 1816 S.E. n:o 78. — Sak. pöytäk. lokak. 6 p. 1816, kohta 3. — v. Troil Steinheilille lokak. 21 p. 1816. Kkv. asiak. 1814 n:o 152. — Steinhel senaatille marrask. 9 p. 1816, v. Troil Steinheilille lokak. 21 p. 1816, jälj., KD. 391/387 v. 1816. — Talousos. pöytäk. jouluk. 12 p. 1816. Plen. pöytäk. jouluk. 18 p. 1816. — Ehrenstolpe helmik. 11 p.

Ennen vallinneet, taloudellisesti paremmat olot kuitenkin aiheuttivat sen, että Hailuodon asujamisto teki uusia yrityksiä päästäkseen edelleenkin nauttimaan Malörnin luona tapahtuvan silakanpyynnin tuottamista eduista. Nimenomaan hailuotolaisille oli mainittujen kalastusvesien menetys tuntuva isku, sillä juuri siellä harjoitettu kalastus oli ollut koko saaren väestön tärkein tulolähde.¹ Tähän tuli vielä lisäksi, että mainitun saaren väestöllä oli Malörnissä joukko kalastusmajoja ja pyydyksiä, minkä lisäksi he katsoivat, että he myöskin omistivat osan sinne rakennetusta kirkosta.² Kun Suomen viranomaiset täysin hyväksyivät sen näkökannan, jonka Ruotsin hallitus oli esittänyt merikalastuksen harjoittamisen suhteen, ei heillä näin ollen ollut toivoa saada omilta viranomaisiltaan tukea pyrkimyksilleen. Sen vuoksi eräät hailuotolaiset jättivät 1822 ruotsalaisen kruununvouti Öhrlingin välityksellä anomuksen Norrbottenin läänin maaherralle, jossa he pyysivät, että he saisivat erikoista vuokraa vastaan harjoittaa kalastusta Malörnin luona. Antamassaan päätöksessä toukok. 24 p. 1823 maaherra kuitenkin hylkäsi anomuksen. Saatuaan tiedon päätöksestä hailuotolaiset, jotka luulivat, että heidän asiansa oli senlaatuinen, että se otettaisiin käsiteltäväksi eräiden rajakysymysten järjestämistä varten pidetyissä neuvotteluissa 1823 Torniossa, jättivät komissaarille, suomalaiselle eversti Wärnhjelmille anomuksen, missä pyydettiin, että elleivät he voisi saada oikeutta kohtuullisesta vuokrasta kalastaa Malörnin luona, heille ainakin varattaisiin tilaisuus kulettaa saaresta siellä olevat kalastusvälineensä ja majansa. Wärnhjelm ei kuitenkaan ottanut käsiteltäväksi asiaa konferenssissa, koska hän katsoi, ettei hän voinut virallisesti tehdä esitystä asiasta, ja ilmoitti tästä Oulun läänin maa-

1817 senaatille, liitteenä Ehrenstolpen kuulutus tammik. 31 p. 1815. KD. 391/387 v. 1816, yhdist. Vsv. asiak. 1816 S.E. n:o 78. — Plen. pöytäk. maalisk. 17 p. 1817. — Senaatin alistus, liitteenä Ehrenstolpen lähete, kenraalikuvernöörin kirjelmä maalisk. 26 p. 1817. Vsv. asiak. 1816 S.E. n:o 78. — Kkv. asiak. 1814 n:o 152. — Sak. pöytäk. huhtik. 4 p. 1817, kohta 8.

¹ Vrt. s. 190. — v. Born senaatille kesäk. 25 p. 1824. KD. 68/174 v. 1824.

² Vrt. s. 215 ja seur.

herralle kirjeessään syysk. 24 p. 1823¹, mainiten kuitenkin samalla, että Ruotsin komissaari Peyron oli myöntänyt hailuotolaisilla olevan samanlaisen oikeuden omaisuuteensa kuin yleensä rajaseudun asukkailla oli toisessa maassa oleviin tiluksiinsa nähden. Koska Häiluodon väestö ei ollut rauhanteosta asti oikeutettu minkäänlaisen kalastuksen harjoittamiseen rajan toisella puolella, katsoi Oulun läänin maaherra parhaaksi tiedustella senaatilta, mille kannalle se asettuisi, jos Suomen alamaiset nyt yhä vielä, sitten kun kaikki yhteys tilusten käyttöön nähden ja muussakin suhteessa Ruotsiin oli katkennut, nauttivat entisiä oikeuksiaan Ruotsissa. Oli nimittäin käynyt niin, että hailuotolaiset, saatuaan maaherralta epäävän vastauksen anomukseensa, olivat kääntyneet Ruotsin hallituksen puoleen anomuksineen ja heille olikin myönnetty oikeus vielä vuoden 1824 kuluessa kalastaa Malörnin luona. Saman vuoden aikana heidän myöskin oli tuotava pois saaresta omaisuutensa tai myytävä se Ruotsin alamaisille. Tästä Ruotsin hallituksen päätöksestä tiedon saatuaan Oulun läänin maaherra v. Born kääntyi, niinkuin on kerrottu, senaatin puoleen tiedusteluineen ehdottaen samalla, että hailuotolaiset saisivat mainitun määräjän kuluessa tuoda omaisuutensa saaresta.²

Senaatti, jossa v. Bornin asiaa koskevaa, kesäk. 25 p. 1824 päivätyä kirjelmää käsiteltiin täysistunnossa elok. 9 p. 1824, katsoi, että asia ei antanut aihetta mihinkään toimenpiteisiin.³

Tämän kysymyksen yhteydessä on vielä tarpeellista huomauttaa eräästä seikasta.

Ruotsin hallitus oli, kuten sen tekemistä esityksistä ilmenee, suhtautunut kielteisesti vieraan valtion alamaisten oikeuteen kalastaa sillä a a v a n m e r e n osalla, jonka se katsoi kuuluvan itselleen rajanjärjestelysopimuksen perustuksella. Sen kanta oli edellisellä vuosisadalla ollut kyllä näennäisesti kuitenkin toinen kuin nyt. Yhteistä kalastusta oli aikaisemmin harjoitettu

¹ Wärnhjelm v. Bornille syysk. 24 p. 1823. Kons. Wärnhjelmin kok. SVA.

² v. Born senaatille kesäk. 25 p. 1824. KD. 68/174 v. 1824.

³ Plen. pöytäk. elok. 9 p. 1824. — Hailuotolaisten kalastuksesta myöhemmin yhtiössä ruotsalaisten kanssa vrt. —F—R—M, Anteckningar om Karlö församling, Finl. Allm. Tidn. 1873, n:o 220.

Suomenlahdella, jossa virolaiset vanhan tavan mukaan olivat tulleet silakanpyyntiin Suomen rannikoille ja ulkokarien luokse, josta käsin kalastusta harjoitettiin merellä, ja tapa oli jatkunut senkin jälkeen, kun Viro oli jo joutunut Venäjän haltuun. Tälöin heräsi kysymys Venäjän alamaisten sulkemisesta kalastuksen harjoittamisesta uloimpien luotojen tai yksityisten meressä olevien saarien luota, vieläpä kaukana merellä harjoitetusta kalastuksestaakin. Ruotsin hallituksen taholta lähdettiin siitä näkökannasta, että ulkomaan kansalaiset eivät olleet oikeutettuja kalastamaan Ruotsin rannikolla, ellei heille nimenomaan oltu myönnetty siihen lupaa, mutta kuinka pitkälle aluevevttä voitiin ulottaa, oli kysymys, johon ei voitu antaa täsmällistä vastausta, sillä huomattava on, että v. 1723 päätetyssä rajasopimuksessa Ruotsin ja Venäjän välillä ei oltu vedetty minkäänlaisia rajaa näiden maiden vesialueitten välille.¹ Vuoden 1766 kalastussäännössä oli vapaa kalastusoikeus luovutettu kaikille Ruotsin alamaisille aavanmeren kalastukseen. Lähtökohtana oli se mielipide, että mainittu oikeus oli luonteeltaan kruunun regaalioikeus ja että siis kalastaminen aavalla merellä perustui valtion tekemään myönnytykseen. Kysymyksessä oleva kalastussääntö ei kosketellut erikoisesti ulkomaalaisten kalastusoikeutta Ruotsin vesialueella. Kun ulkomaalaisille näin ollen ei oltu luovutettu kalastusoikeutta, voidaan katsoa oikeaksi, että tarkoituksena oli estää ulkomaalaisten kalastelu vesialueella, missä tätä seikkaa ei oltu, kuten Pohjanmeren kalastukseen nähden tapahtui, säännöstelty jollain muulla tavalla. Kuten ylempanä on viitattu, aluevesirajan epämääräisyys Suomenlahdella esti Ruotsia aikoinaan valvomasta oikeuttaan siellä. Nyt sitä vastoin Ruotsin hallitus oli voinut perustella kantaansa viittamalla v:n 1810 rajanjärjestelysopimukseen ja Pohjanlahden merirajaan, minkä käsityksen, niinkuin olemme nähneet, Suomenkin viranomaiset poikkeuksetta hyväksyivät.²

¹ GIHL, TORSTEN, Gränsen för Sveriges territorialvatten I, s. 246—249.

² Vrt. GIHL, m.t. s. 250—252. — Ruotsissa oli ulkomaalaisia v. 1774 kielletty harjoittamasta kalastusta ja perustamasta suolaamoja saaristoon, mutta kun nyt oli kysymys aavanmeren kalastuksesta, vedottiinkin kielloissa aivan oikein rajalinjaan. Kunink. sääntö heinäk. 21 p. 1774. FLINTBERG, VI, s. 132—133.

4. Kirkollisten olojen järjestäminen ja seurakuntien omaisuuden jakaminen rajaseudulla.

1. Aikaisemmin on jo esitetty, miten kysymys seurakuntien omaisuuden jakamisesta ja kirkollisten olojen järjestämisestä rajaseudulla kehittyi sen jälkeen kun Castrén oli määrätty Suomen toiseksi valtuutetuksi rajanjärjestelyneuvotteluihin v. 1810. Pitäjänkokouksissa tekemistään huomioista Castrén ja Cajanus sittemmin valmistivat, kuten tiedämme, esityksen, jonka Castrén tammik. 8 p. 1811 lähetti Oulun läänin maaherralle, jotta tämä puolestansa liittäisi asiakirjoihin oman lausuntonsa sekä saamansa määräyksen mukaisesti toimittaisi asiakirjat hallituskonseljille. Myöskin Turun tuomiokapitulille Castrén seuraavan helmik. 16 p. lähetti lausunnon liitteineen. Näin ollen hän arvelikin täyttäneensä velvollisuutensa. Koska Oulun läänin lääninkamreeri Uhlbrant ilmoitti hänelle maalisk. 26 p., että asiakirjat olivatkin Oulussa sijoitetut lääninkonttoriin säilytettäviksi, joten niitä ei oltu lähetetty hallituskonseljille, sekä pyysi uudet kappaleet kaikista asiaan kuuluvista asiakirjoista, lähetti Castrén nämä asiakirjat heti Uhlbrandtille, mutta piti kuitenkin velvollisuutenaan huhtik. 9 p. päivämässään kirjelmässä tästä kaikesta ilmoittaa hallituskonseljille, joka saikin Castrénin lähteen huhtik. 23 p. 1811.¹

Huolimatta siitä, että oli ollut tarkoituksena ryhtyä toimenpiteisiin molempien rajaseudun kirkollisia oloja koskevien kysymysten johdosta pian rajanjärjestelysopimuksen solmimisen jälkeen, oli koko talvi kulunut ilman, että kysymysten selvittelyssä olisi päästy eteenpäin. Ennenkuin Castrénin edellämai-

¹ Vrt. s. 93—97. Castrénin ja pormestari E. Cajanusen Ylitorniossa jouluk. 11 p. 1810 allekirjoittama suunnitelma kirkollisten olojen järjestämisestä; Alatornion kok. pöytäk. jouluk. 9 p. 1810 ja pöytäk. kokouksesta Tornion raatihuoneessa jouluk. 10 p. 1810, allekirj. Castrén, Ehrenstolpe ja Uhlbrandt; Ylitornion kok. pöytäk. jouluk. 11 p. 1810, allekirj. Castrén, Cajanus ja W. Montin. KD. 5/280 v. 1811, yhdist. Vsv. asiak. 1811 G.G. n:o 38. — Vrt. s. 198, muist. 1. — Uhlbrandt Castrénille maalisk. 26 p. 1811. Saap. kirj. 1804—1815. Kemän lrov. ark. — Castrén hallituskonseljille huhtik. 9 p. 1811. KD. 10/329 v. 1811, yhdist. Vsv. asiak. 1811 G.G. n:o 38. Castrén mainitsee Uhlbrandtin kirjelmän olevan maalisk. 21 p:ltä 1811, mikä on erehdys.

nittu kirjelmä saapui hallituskonseljille, oli Turun tuomiokapituli kuitenkin, saatuaan Castrénilta asiaa koskevan aineiston, jo maalisk. 20 p. 1811 antanut lausuntonsa asiasta. Sen sai hallituskonselji huhtik. 13 p. 1811. Hallituskonselji ei kuitenkaan ryhtynyt asiaa käsittelemään, koska Oulun läänin maaherran lausuntoa ei ollut saapunut. Näin kului edelleenkin aikaa, ja vasta kesäk. 4 p. 1811 Ehrenstolpe sai lausuntonsa valmiiksi ja se, ynnä sen liitteenä seuraavat Castrénin tekemät pöytäkirjat tulivat hallituskonseljiin s.k. 13 päivänä.¹

Hallituskonselji käsitteli saamiensa lausuntojen perustuksella mainittua kysymystä heinäk. 4 p. ja elok. 27 p. täysistunnoissaan, sekä, hankittuaan intendenttikonttorilta kustannusarviot uusia kirkkoja varten, vielä marrask. 14 p. ja jouluk. 9 p., jolloin asia saatiin loppuun käsitellyksi. Aineisto, johon lausunnot perustuivat, oli pääasiassa yhtäpitävää sen aineiston kanssa, joka oli hankittu ennen rajanjärjestelytoimia ja jolloin oli ollut saatavana vastaus kysymykseen, oliko entiset Ruotsin vallan aikaiset seurakunnat jaettava vai eikö. Nyt oli kuitenkin, kuten asian luonnekin vaati, tiedot papistolle suunnitellun palkan suuruudesta y.m. tämänluontoiset seikat esitetty yksityiskohtaisemmin kuin aikaisemmassa lausunnossa.

Aineistosta kävi ilmi, että entisten seurakuntien Suomen puolelle rajaa joutuneista osista ei voitu ilman eräitä järjestely- ja yhdistelytoimia saada muodostetuksi sellaisia seurakuntia, joissa papiston palkkaus y.m.s. seikat olisi saatu tyydyttäväksi. Mitä seurakuntien järjestämiseen tuli, oli hallituskonselji sitä mieltä, että Suomeen kuuluva osa Karl Kustavin eli Karungin seurakuntaa oli yhdistettävä Alatornion emäseurakuntaan ja, katsoen sen etäiseen asemaan, muodostettava samalla erikoiseksi kappeliksi, jolle oli rakennettava oma kirkko Karungin kylän Ulkumäkeen. Siihen nähden, että kappelin kappalaisen palkka tulisi laskelmien mukaan olemaan vain 23 tynnyriä viljaa, oli hallituskonselji sitä mieltä, että se olisi kohotettava

¹ Turun tuomiokapitulin kirjelmä ja pöytäkirjanote maalisk. 20 p. 1811, liitteenä aikaisemmin mainitut pöytäkirjat sekä Castrénin ja Cajanuksen lausunto. KD. 5/280 v. 1811, yhdist. Vsv. asiak. 1811 G.G. n:o 38. — Ehrenstolpen lausunto kesäk. 4 p. 1811 liitteinen. KD. 84/208 v. 1811, yhdist. Vsv. asiak. 1811 G.G. n:o 38.

40 tynnyrin suuruiseksi, jolloin valtion kymmenysviljoista suoritettaisiin tarvittava 17 tynnyrin lisäpalkka. Koska entisen Karungin seurakunnan sekä pappila että kirkko sijaitsivat Ruotsissa, olisi kappalaisen virkataloksi luovutettava joku vapaana olevista kruununtiloista tai valtion varoilla hankittava tila, joka sitten annettaisiin mainittuun tarkoitukseen. Edelleenkin hallituskonselji, yhtyen väestön ja tuomiokapitulin esittämiin mielipiteisiin, ehdotti, että Muonionniskan seurakunta, joka aikaisemmin oli kuulunut Ylitornion emäseurakuntaan ja Pajalan kappeliin, mutta jonne emäseurakunnasta oli 23 penikulmaa, yhdistettäisiin Enontekiön Lapinseurakuntaan ja että tälle uudelle seurakunnalle rakennettaisiin oma emäseurakunnan kirkko. Seurakunnan kirkkoherralle olisi maksettava valtion varoista palkkaa sen vähäisen palkan lisäksi, jonka seurakuntalaiset itse jaksoivat maksaa, 50 tynnyriä viljaa sekä rahapalkkaa 14 rpl. 40 kop. hopeassa, minkä lisäksi hänelle olisi annettava virkataloksi entinen Muonionniskan seurakuntalaisten ostama pappila. Enontekiöön oli asetettava katekeetta, jonka ei tarvitsisi välttämättömästi olla pappismies, ja palkkaa olisi katekeetalle valtion varoista suoritettava 100 hopearuplaa vuodessa, minkä lisäksi hänelle annettaisiin oikeus asua jo entisen seurakunnan ajoilta siellä olevassa pappilassa, joka muussa suhteessa sitä vastoin jäisi seurakunnan kirkkoherran haltuun. Mitä vihdoin tuli tätä ennen Pajalaan, Hietaniemeen ja Ylitornioon kuuluneisiin alueisiin, oli niistä, koska niidenkin kirkot olivat joutuneet Ruotsin puolelle, muodostettava uusi Ylitornion seurakunta. Siihen olisi rakennettava kaksi kirkkoa, emäseurakunnan kirkko Alkkulan kylään ja kappelikirkko Turtolaan. Sen lisäksi olisi Kolarin ja Seippijärven asukkaita varten, joilla oli kirkolle matkaa 9—10 penikulmaa, rakennettava erikoinen rukoushuone. Kirkkoherran ja kappalaisen virkataloiksi pitäisi täälläkin, kuten Karunkiakin varten oli suunniteltu, antaa kruununtilat. Koska koko rajaseudun väestö oli köyhää, koska se oli sotavuosina saanut kärsiä paljon ja koska talouselämä siellä yleensä oli heikkoa, hallituskonselji lopuksi esitti, että kaikki tarvittavat kirkot — Karungin, Muonionniskan, Alkkulan ja Turtolan — ynnä Kolarin rukoushuone sekä kellotornit rakennettaisiin valtion kustannuksella. Näissä kohdissa hallituskonselji päätyi Cast-

rénin ja tuomiokapitulini esittämiin mielipiteisiin. Charles Bassin tekemien kustannusarvioiden mukaan nousivat kirkkojen ja kellotornien rakentamisesta johtuvat kokonaiskustannukset 41,373 ruplaan 16 kop. hopeassa laskettuna 2 rpl. pankkorahaa ruplaan hopearahaa. Tämän lisäksi tuli vielä eräitä pienehköjä lisämenoja.¹ Kun hallituskonseljin alistus kirkollisten olojen järjestämisestä oli valmis, oli kirkollisten olojen järjestelytoimintaa, ennen kaikkea uusien kirkkojen rakentamista varten rajanjärjestelysopimuksessa varatusta kolmesta vuodesta siinä enää kaksi vuotta jäljellä. Asian myöhempään kehitykseen palaamme alempana.²

2. Elokuun 27 p. 1811 käsitellessään rajaseudun kirkollisia oloja koskevia kysymyksiä hallituskonselji päätti antaa Oulun läänin maaherran tehtäväksi ryhtyä kaikkiin niihin toimenpiteisiin, joita rajanjärjestelysopimuksen säännökset entisten seurakuntien eri osien välillä tapahtuvasta omaisuuden jaosta edellyttivät. Kun hallituskonseljin kirjelmä Ehrenstolpelle oli saapunut Oulun lääninhallitukseen jouluk. 4 p., kirjoitti Ehrenstolpe jo saman kuun 10 p. asian johdosta Norrbottenin läänin maaherralle. Hän antoi myöskin heti määräyksen Tornion kihlakunnan kruununvoudille edustaa seurakuntien Suo-

¹ Plen. pöytäk. heinäk. 4 p., elok. 27 p., marrask. 14 p. ja jouluk. 9 p. 1811. — Intendenttikonttorin kustannusarvio, allekirj. Charles Bassi, marrask. 9 p. 1811. KD. 84/208 v. 1811, yhdist. Vsv. asiak. 1811 G.G. n:o 38. Sen mukaan tuli Muonionniskaankin rakennettava puukirkko maksamaan 5,957 rpl. 46 kop. spec., Karl Kustavin eli Karungin kappelikirkko puusta 6,630 rpl. 52 kop. spec., Ylitorniosta, Pajalasta ja Hietaniemestä eroitetuille pitäjänosille emäseurakunnan kirkko puusta 14,804 rpl. 28 kop. spec., kappelikirkko puusta Turtolaa varten 7,113 rpl. 66 kop. spec., saarnahuone Kolarin kylään 2,171 rpl. 86 kop. spec. — Intendenttikonttorin kustannusarvio, allekirj. Charles Bassi, jouluk. 6 p. 1811. KD. 2/341 v. 1811, yhdist. Vsv. asiak. 1811 G.G. n:o 38. Sen mukaan Muonionniskan kellotorni tuli maksamaan 811 rpl. 19 kop. spec., Karl Kustavin eli Karungin kellotorni 856 rpl. 75 kop. spec., Ylitorniosta, Pajalasta ja Hietaniemestä eroitetuille pitäjänosille 1,638 rpl. 64 kop. spec., Turtolan kellotorni 867 rpl. 17 kop. spec., Kolarin kellotorni 519 rpl. 63 kop. spec. — Hallituskonseljin alistus jouluk. 19 p. 1811. Vsv. asiak. 1811 G.G. n:o 38.

² Vrt. s. 220.

men puoleisia osia tässä jako- ja tilitystoimituksessa. Kun Ehrenstolpe sai kruununvouti Heickelliltä huhtik. 22 p. 1812 tietää, että Ruotsista ei oltu määrätty ketään valtuutetuksi, Ehrenstolpe huhtik. 24 p. 1812 ilmoitti viivytyksestä hallituskonseljille. Hallituskonselji puolestaan, käsitellessään asiaa täysistunnossaan toukok. 15 p. 1812, päätti pyytää kenraalikuvernööriä ryhtymään sellaisiin toimenpiteisiin, että ne esteet, jotka Ruotsin puolelta hidastuttivat seurakuntien entisen yhteisen omaisuuden jakamista, mahdollisimman nopeasti saataisiin poistetuiksi. Hallituskonseljin kirjelmän saatuaan kenraalikuvernööri kääntyi vapaaherra Nicolayn puoleen tiedustellen asiaa lähemmin kirjeessään toukok. 29 p. 1812. Muita toimenpiteitä asia ei aiheuttanut, vaan jäi se sillensä Ruotsista saman asian johdosta tulleen esityksen vuoksi.¹

Niinkuin aikaisemmin on kerrottu, Ruotsin rajakomissaarit kääntyivät hallituksensa puoleen esityksellä, että joku arvoasteeltaan Castrénin veroinen henkilö määrättäisiin Ruotsin puolelta valvomaan sen alamaisten etuja seurakuntien omaisuutta jaettaessa.² Ruotsin hallitus määräsi tammik. 9 p. 1812 tähän tehtävään Luulajan maaseurakunnan kirkkoherran, lääninrovasti tohtori Isak Nordmarkin.³ Hän kääntyikin kirjelmällä maalisk. 6 p. 1812 suoraan Castrénin puoleen saadakseen omaisuuden jakoa koskevat toimenpiteet alkuun. Nordmark tiedusteli, saattoiko Castrén puolestaan jo v:n 1810 rajankäyntiä varten saamansa määräyksen nojalla toimia Suomen edustajana jakotoimituksissa, vai eikö, ja pyysi Nordmark Castrénia kielteisessä tapauksessa hankkimaan itselleen hallituksensa määräyksen tehtävää varten. Edelleen halusi Nordmark kuulla

¹ Ehrenstolpe hallituskonseljille huhtik. 24 p. 1812. KD. 72/319 v. 1812. — Plen. pöytäk. toukok. 15 p. 1812. — Hallituskonselji Steinheilille toukok. 15 p. 1812. Kkv. asiak. 1810 n:o 69. — Kkv. Входящая бумага 1812 года n:o 1023.

² Vrt. s. 92 ja 113—114.

³ Nordmarkista vrt. BYGDÉN, LEONARD, Hernösands stifts herdaminne II, s. 214—215. BIBERG, J. FR., Hernösands Stifts historia och herdaminne II, s. 279. Kumpaisessakaan elämäkerrassa ei mainita mitään Nordmarkin toimista Ruotsin edustajana rajaseurakuntien omaisuuden jakoa koskevissa tehtävissä. — Nordmarkin määräyksestä ilmoitus KD. 24/426 v. 1813.

Castrénin mielipiteen siitä, milloin omaisuuden jakaminen voitaisiin aloittaa, sekä mihin toimenpiteisiin olisi ryhdyttävä seurakuntien edustajien ja taitavien rakennusmestareitten kutsumiseksi jakoa varten pidettäviin kokouksiin. Omasta puolestaan Nordmark arveli, että talvi oli jo kulunut siksi pitkälle, että toimitukset voitaisiin alkaa vasta seuraavana kesänä, mutta ei hän voinut vielä nyt puolestaan lausua mitään varmaa kokoontumisajasta, koska se mahdollisuus oli olemassa, että hänet valittaisiin valtiopäivämieheksi, joten vasta vaalien mentyä ohi hän saattoi tarkkaan ilmoittaa hänelle sopivan ajan.¹ Castrén kuitenkin vastasi maalisk. 22 p. 1812 kirjoittamassaan kirjeessä Nordmarkille, että koska se määräys, jonka hän v. 1810 oli saanut hallituskonseljilta, ei sisältänyt käskyä alkaa neuvotteluja Ruotsin valtuutetun kanssa, hän ei katsonut voivansa ryhtyä mihinkään toimenpiteisiin Nordmarkin kirjeen johdosta. Tähän hän mainitsi olevansa pakotettu vielä siitäkkin syystä, että vaikka hän oli saamansa määräyksen mukaisesti jättänyt selonteon toimistaan hallituskonseljille ja rajakomissaareillekin, hänelle ei kuitenkaan oltu hallituskonseljin taholta annettu uutta määräystä tämän kysymyksen selvittämistä varten, vaikka hän lisäksi oli kirjelmässään esittänyt ne syytkin, jotka olivat rajankäynnin aikana estäneet hänen toimiaan.² Kun Castrénin epäävä kirjelmä oli saapunut perille, ryhdyttiin kuitenkin Ruotsissa varsin pian toimenpiteisiin kirkollisen omaisuuden jakoa koskevien rajanjärjestelysopimuksien säännösten täytäntöönpanemiseksi. Asianomainen maaherra teki keväällä 1812-ilmoituksen asiasta v. Engeströmille huomauttaen toimenpiteen tarpeellisuudesta. Ilmoituksen johdosta v. Engeström Örebrossa toukok. 24 p. 1812 päiväämässään kirjelmässä Ruotsin Pietarissa olevalle chargé d'affaires Brandelille käski tätä ryhtymään toimiin, jotta rovasti Castrénille annettaisiin valtuutus

¹ Nordmark Castrénille maalisk. 6 p. 1812. Saap. kirj. 1804—1815. Kemin lrov. ark. — Nordmark oli ollut v:n 1810 valtiopäivillä, mutta v:n 1812 valtiopäivillä hän ei ollut. BYGDÉN, m.t. II, s. 214—215.

² Castrén Nordmarkille maalisk. 22 p. 1812. Ote kirjeestä seurasi v. Engeströmin apostillea toukok. 24 p. 1812 Brandelille. Muscovitica: Svenska regeringens depecher till envoyén grefve C. Löwenhjelm 1812: Svenska regeringen till Hochschild 1812. Maj-okt. RVA.

rajaseudun seurakuntien omaisuuden jaossa valvoa Suomen alamaisten etuja.¹

Vaikkakin mainittu v. Engeströmin ohje sekä jäljennös Castrénin ylempänä mainitusta kirjeestä Nordmarkille lähetettiin, kuten edellä olevasta ilmenee, Pietariin jo toukokuussa 1812, tehtiin asiaa koskeva esitys Venäjän hallitukselle vasta saman vuoden syksynä. Varmuudella ei ole päätettävissä, mikä aiheutti kerrotun viivytyksen, vaikkakin voidaan olettaa, että Suomen tai ainakin sen osan takaisinvoittamiseen liittyneet toiveet — olihan ajateltu juuri rajaseudun saamista takaisin Ruotsin hallintaan — vaikuttivat, että mainittu esitys, joka toiveiden täytyessä olisi osoittautunut tarpeettomaksi, tehtiin vasta Turun hallitsijakohtauksen jälkeen.² Ruotsin Pietarissa oleva chargé d'affaires Hochschild jätti syysk. 6/18 p. 1812 virkaa toimittavalle Venäjän ulkoasiainkollegion päällikölle, kreivi Soltykoville nootin, jossa hän, vedoten rajanjärjestelysopimuksen rajaseudun seurakuntien omaisuuden jakoa koskeviin säännöksiin, ilmoitti, että Ruotsin hallitus puolestansa oli määrännyt edustajakseen kaikkiin tämän kysymyksen selvittelyyn kuuluihin toimituksiin tohtori Isak Nordmarkin. Ruotsin hallituksen suunnittelema tapa kirkollisten omaisuussuhteitten järjestelyä varten, joka oli luontevampi kuin Suomen hallituskonseljin suunnitelma, koska omaisuuden jaon toimittajiksi tahdottiin valtuuttaa kirkollisiin oloihin perehtyneitä henkilöitä, pappeja, tiesi siis rajaläänien maaherrojen syrjäyttämistä kysymyksen käsittelystä. Samalla Hochschild myöskin tiedoitti, että tohtori Nordmarkin tekemän ilmoituksen mukaan tohtori Castrén ei ollut saanut määräystä toimia Suomen valtuutettuna näissä neuvotteluissa, minkä vuoksi Ruotsin hallitus pyysi puolestaan, että Suomen etujen valvominen uskottaisiin Castrénille.³

Nootin Soltykov lähetti jäljennöksenä kreivi Armfeltille

¹ v. Engeströmin apostille toukok. 24 p. 1812 Brandelille. Muscovitica: Svenska regeringens depecher till envoyén greve C. Löwenhjelm 1812: Svenska regeringens till Hochschild 1812. Maj-okt. RVA.

² TÖRNE, P. O. v., Frågan om Finland vid mötet i Åbo 1812, Ht. f. F. 1925, s. 182—186.

³ Hochschildin nootti syysk. 18/6 p. 1812 jälj. Vsv. asiak. 1812 S. E. n:o 152.

syysk. 18 p. ja tuli se perille seuraavana päivänä. Syyskuun 26/lokakuun 8 p. 1812 Suomen asiain komitea käsitteli asian ja päätti puolestansa esittää hallitsijalle, että Castrén määrättäisiin edellämainittuun tehtävään. Marraskuun 2 p. tapahtuneessa esittelyssä hallitsija suostuikin siihen.¹ Saman kuun 16 p. ilmoitettiin siitä kenraalikuvernöörille ja Soltykoville, joka puolestansa näin saattoi ilmoittaa Ruotsin hallitukselle asian järjestämisestä. Hallituskonselji, joka sai tiedon ratkaisusta kenraalikuvernöörin kirjeessä marrask. 20 p. 1812, päätti täysistunnossaan jouluk. 12 p. 1812 antaa Castrénille määräyksen, joka tuomiokapitulin välityksellä toimitettiin perille.²

Sanoma seurakuntien omaisuuden pian tapahtuvasta jakamisesta Ievisi rajaseudullekin, josta Tornion kihlakunnan kruununvouti ilmoitti siitä Oulun läänin maaherralle. Tämä puolestansa kiiruhti kirjelmässään marrask. 24 p. 1812 ilmoittamaan hallituskonseljille tietämänsä ja tiedusteli samalla, oliko omaisuuden arvioinnissa tarvittavien rakennusmestareitten ja muiden arviomiesten palkat Suomen osalta maksettava valtion varoista vai suorittivatko seurakuntien osat ne itse. Hallituskonselji ilmoitti helmik. 13 p. 1813 Ehrenstolpelle, että koska se jo edellisen jouluk. 12 p. oli antanut Castrénille määräyksen valvoa suomalaisten seurakuntien osien etuja seurakuntien omaisuutta jaettaessa, sillä ei ollut nyt minkäänlaista syytä ryhtyä toimenpiteisiin Ehrenstolpen kirjelmän johdosta. Tämän päätöksensä hallituskonselji teki talousosastonsa istunnossa tammik. 26 p. 1813.³

Saamansa määräyksen mukaisesti Castrén aloitti seurakuntien omaisuuden arvioinnin rajaseudun pohjoisosista. Ruotsin

¹ Soltykov Armfeltille syysk. 18 p. 1812. Vsv. asiak. 1812 S. E. n:o 152. — Sak. pöytäk. syysk. 26/lokak. 8 p. 1812, kohta 3. — Esittelynootti marrask. 2 p. 1812 n:o 64.

² Vsv. diario 1812 fol. 527 n:o 152. — Kenraalikuvernöörin kirje marrask. 20 p. 1812 hallituskonseljille, käännös Aminoffin kirjeestä marrask. 16 p. 1812 kenraalikuvernöörille. KD. 449/543 v. 1812. — Plen. pöytäk. jouluk. 12 p. 1812. — Turun tuomiokapituli Castrénille jouluk. 23 p. 1812, jota seurasi määräys marrask. 16/28 p:ltä 1812. Saap. kirj. 1804—1815. Kemin lrov. ark.

³ Ehrenstolpe hallituskonseljille marrask. 24 p. 1812. KD. 175/337 v. 1812. — Taluos. pöytäk. tammik. 26 p. 1813.

edustaja Nordmark, joka ei vanhuutensa ja kivulloisuutensa vuoksi voinut saapua näihin kaukana sijaitseviin paikkoihin, olikin ensimmäisistä toimituksista poissa.¹ Norrbottenin läänin maaherra oli määrännyt tammik. 29 p. 1813 nimismies Josef Rutbergin valvomaan niissä seurakuntien Ruotsin puoleisten jäsenten oikeuksia. Kysymyksessä olevat omaisuuden arvioinnit, jotka aloitettiin Enontekiössä helmik. 22 p. 1813, suoritettiin helmi- ja maaliskuun aikana lisäksi Muonionniskassa ja Pajalassa ja lopetettiin toimitukset tällä erää maalisk. 5 p.² Vasta seuraavana syksynä niitä voitiin jatkaa³, jolloin arviotoimet aloitettiin Ylitorniossa syysk. 10 p. ja jatkettiin niitä sitten mainitussa seurakunnassa sekä Hietaniemessä, Karungissa ja Alatorniossa, jossa toimitukset lopetettiin syysk. 27 p. 1813. Seuraavana päivänä saatiin valmiiksi yhteislaskelma omaisuus-suhteista, ja allekirjoittivat sen Castrén ja Nordmark, joka viimeksimainittu oli syksyllä edustanut Ruotsia. Asiassa kertyneet pöytäkirjat Castrén saamansa määräyksen mukaan lähetti Turun tuomiokapitulille, joka kirjelmässään marrask. 23 p. 1813 lähetti kaikki asiakirjat hallituskonseljille.⁴ Sinne ne saapuivat

¹ Nordmark Castrénille tammik. 29 p. 1813. Saap. kirj. 1804—1815. Kemin lrov. ark. Nordmark ehdotti toimitukset aloitettaviksi Enontekiössä helmik. 22 p., koska siellä silloin pidettiin käräjät ja oli mahdollista saada seurakuntalaiset koolle. — Nordmark oli syntynyt v. 1749. BYGDÉN, m.t. II, s. 214.

² Toimituspöytäkirjat helmik. 22 p. 1813 Enontekiössä, helmik. 27 p. 1813 Muonionniskassa ja maalisk. 4—5 p. 1813 Pajalassa. KD. 24/426 v. 1813. Eräiden Enontekiön asukkaiden anomus helmik. 24 p. 1813 kirkollisen yhteyden jatkamisesta Ruotsiin joutuneen pitäjän osan kanssa otettiin toimituspöytäkirjaan. Asia ei luonnollisesti nyt enää voinut aiheuttaa toimenpiteitä.

³ Nordmark ehdotti, että toimitusta jatkettaisiin jo kesä-heinäkuun vaihteessa, mutta sitten kävikin ilmi, että Ruotsista tuleva kirkkojen arviomies voikin saapua vasta syyskuussa. Nordmark Castrénille huhtik. 8 p. ja toukok. 16 p. 1813. Saap. kirj. 1804—1815. Kemin lrov. ark.

⁴ Arviopöytäkirjat syysk. 10, 11 ja 13 p. 1813 Ylitornion emäseurakunnassa, syysk. 15 ja 16 p. 1813 Hietaniemen kappelissa, syysk. 17—18 p. 1813 Karungissa ja syysk. 20—27 p. 1813 Alatorniossa. Castrénin ja Nordmarkin yhteenveto jaettavasta omaisuudesta, josta rahastot ja muut varat, jotka suoraan voitiin jakaa, oli jätetty pois, allekirjoitettu syysk. 28 p. 1813. Turun tuomiokapituli hallituskonseljille marrask. 23 p. 1813. KD. 24/426 v. 1813.

jouluk. 3 p., mutta vasta seuraavan tammik. 15 ja 22 p. täysistunnoissa hallituskonselji käsitteli kysymystä. Hallituskonselji lähetti puolestansa viimeksimainittuna päivänä päivätyssä kirjelmässä asiakirjat sekä lausuntonsa kenraalikuvernöörille. Kenraalikuvernööri toimitti helmik. 11/23 p. 1814 asiakirjat Suomen asiain komitealle, joka, saatuansa ne helmik. 16 p. v.l., otti ne käsiteltäväkseen vasta huhtik. 8 p. 1814.¹

Mitä Castrénin ja Ruotsin edustajan toimittamiin arvioihin tuli, oli Enontekiön seurakunnan kirkko, joka sijaitsi Suomessa, pappila ja muu omaisuus, arvioitu 1,140 rt. 35 k. Ruotsin pankkorahaa. Mainitusta määrästä oli suomalaisten osaa 376 rt. 9 k. 6 r. ja Ruotsin puoleisten osaksi jäi siis 764 rt. 25 k. 6 r. Viimeksimainitun määrän suorittaminen tulisi kuitenkin, lausui Castrén puolestansa, aivan ylivoimaisen raskaaksi seurakunnan jäsenille, sen lukumäärä kun oli nyt sulanut kolmanneksi entisestä määrästä ja oli sen lisäksi vielä köyhää lappalaisväestöä. Sen vuoksi Castrénin mielipiteen mukaan, jota hallituskonseljikin oli kannattanut, valtion olisi suoritettava lunastussumma. Tähän oli sitäkin enemmän syytä, koska Ruotsin valtio oli aikaisemmin tukenut Lapin seurakuntia kirkkoja rakennettaessa niihin. Myöskin Suomen asiain komitea kannatti esitettäväksi hallitsijalle Enontekiön seurakuntalaisten vapauttamista entisen seurakuntansa omaisuuden jaossa sen osaksi tulevan lunastusmäärärahan suorittamisesta.

Muonionniskan seurakunnan omaisuuden jaossa tuli suomalaisten maksaa ainoastaan yhden Ruotsin talonsavun osuus, mikä teki 8 rt. 2 k. 5 r., suomalaisten osuuden tehdessä koko omaisuudesta 233 rt. 22 k. 1 rt. Mainitun seurakunnan omaisuuden jaossa saavutettu tulos oli siis Suomen kannalta varsin edullinen.

Edellämainittuihin pitäjiin nähden oli jakotoimitus sujunut yksimielisyyden merkeissä. Periaatteellinen erimielisyys syntyi kuitenkin molempien maiden edustajien välillä siitä, miten oli meneteltävä jaettaessa sellaista omaisuutta, jonka yksityis-

¹ Plen. pöytäk. tammik. 15 ja 22 p. 1814. — Kenraalikuvernöörin kirjelmä helmik. 11/23 p. 1814, jota hallituskonseljin alistus tammik. 22 p. 1814 seurasi. Vsv. asiak. 1814 G.G. n:o 17. — Sak. pöytäk. huhtik. 8 p. 1814, kohta 5.

henkilöt olivat lahjoittaneet jollekin kirkolle rajaseurakunnissa. Ylitornion kirkko, joka sijaitsi Ruotsin puolella, oli saanut eräiltä seurakunnan entisiltä kirkkoherroilta lahjaksi erinäisiä esineitä, joiden arvoksi oli jakotoimituksessa määrätty 108 rt. 44 k. Ruotsin edustaja oli sitä mieltä, että koska nämä lahjoitukset olivat luonteeltaan nimenomaan tälle kirkolle tehtyjä yksityisiä lahjoituksia, ei niitä pitänyt laskea siihen omaisuuteen, jota rajanjärjestelysopimuksen art. III tarkoitti, vaan olivat lahjoitetut esineet edelleenkin jäävät mainitun kirkon omiksi. Tähän Castrén ei kuitenkaan suostunut, vaan hän katsoi päinvastoin, että myöskin kysymyksessä olevat kirkolle erikoisesti lahjoitetutkin esineet oli jaettava kuten seurakuntien muikin omaisuus. Samanlainen erimielisyys oli noussut myöskin eräistä Hietaniemen kappeliseurakunnalle lahjoitetuista esineistä, joita eräät tämän seurakunnan jäsenet olivat kirkollensa antaneet. Näidenkin esineitten jakamisesta oli Castrén ollut samalla kannalla kuin Ylitornionkin kirkolle lahjoitetusta omaisuudesta, mutta Ruotsin edustaja oli puolestaan ehdottanut, että se osa Hietaniemen kirkolle annettua omaisuutta, jonka lahjoittajat olivat kotoisin siitä osasta sanottua kappelia, joka rauhanteon jälkeen kuului Suomeen, ja jonka arvo oli arviokirjan mukaan 47 rt. 26 k. 8 r., luovutettaisiin suomalaisille, ja vastaavasti Ruotsiin kuuluvasta osasta kotoisin olevien lahjoittajien antama kirkon omaisuus jäisi edelleenkin sanotun kirkon haltuun. Viimeksimainitun omaisuuden arvo oli 16 rt. 21 k. 4 r., joten kysymys oli koko ajan verraten pienistä arvoista. Castrén oli lisäksi ehdottanut, että Hietaniemen kirkolle lahjoitetuista esineistä, jotka hänen mielipiteensä mukaan oli, kuten sanottu, jaettava kuten muikin omaisuus, suomalaisille pidätettäisiin oikeus lunastaa eräitä hopeaesineitä. Hallituskonselji puolestansa oli asian käsittelyssä tullut siihen tulokseen, että mainitut periaatteelliset, jaon perusteita koskevat erimielisyydet olisi jätettävä diplomaattista tietä ratkaistaviksi, mutta katsoi silti Castrénin esittämän jakamistavan kohtuulliseksi sekä jätti hallitsijan päätettäväksi kysymyksen Hietaniemen kappelin Suomeen kuuluvan osan asujamiston oikeudesta eräitten kirkollisten hopeaesineitten lunastamiseen. Suomen asiain komitea oli kysymystä käsitellessään kahden vaiheilla. Se oli tosin sitä mieltä,

että hallituskonseljin mielipide jakoa koskevan periaatteellisen puolen lopullisesta sopimisesta diplomaattista tietä oli oikea. Mitä itse perusteiden oikeudenmukaisuuteen tuli, oli komitea Castrénin esittämän jakoperusteen kannalla, mutta toisaalta komitea kuitenkin ei voinut kieltää, että Ruotsin edustajan esittämä perustelu kysymyksestä oli rajanjärjestelysopimuksen art. III:n sanamuodon mukainen. Sen vuoksi komitea katsoikin paraaksi ratkaisuksi koko kysymyksen suhteen, että kirkkoille yksityishenkilöitten lahjoittamien esineitten jaossa noudatettaisiin Ruotsin valtuutetun esittämää periaatetta. Näin ollen Hietaniemen kappelin kirkolle annetut esineet oli jaettava sen mukaan, kumpaiseen valtioon kuuluvasta seurakunnan osasta lahjoittaja oli kotoisin. Kun Ylitornion Suomen puoleisen osan asukkaat näin ollen jäivät osattomiksi entiselle seurakuntansa kirkolle lahjoitetuista esineistä, komitea päätti esittää hallitsijalle, että sanotulle pitäjän osalle valtion varoista korvattaisiin se määrä, minkä se nyt tulisi menettämään. Hietaniemen kappelilaisten oikeudesta eräitten kirkollisten esineiden lunastamiseen komitea oli sitä mieltä, että heille olisi annettava tämä oikeus. Suomen asiain komitean esitys oli siis kokonaisuudessaan sovinnollinen ja tuntuu osuneen oikeaan.

Alatornion seurakunnan omaisuudesta, joka oli arvioitu 11,133 rt. 21 k. 6 r. suuruiseksi, tuli Suomen puoleisen seurakunnan osalle 7,811 rt. 2 k. 8 r. ja Ruotsissa olevalle osalle 2,423 rt. 13 k., kun jaettavan irtaimen arvo oli vähennetty laskuista, ja oli viimeksimainittu summa maksettava Ruotsiin, koska kirkko, pappila, makasiinit y.m. olivat Suomen puolella rajaa. Määrän maksaminen oli pitäjälle, jota vaikeat kato-
vuodet olivat kohdanneet, joka viimeksi käydyn sodan aikana oli joutunut sotatapausten jalkoihin sekä kyyditysten ja pakko-
ottojen kautta perin pohjin kärsimään¹, kuitenkin ylivoimainen tehtävä, minkä vuoksi pitäjäläisten puolesta heidän edustajansa olikin jakotoimituksessa anonut, että valtion varoista maksettaisiin se määrä, joka omaisuuden jaossa oli jouduttu suo-

¹ Kts. näistä rasituksista REGNÉR, P. B., Kriget och tillståndet i Vesterbotten 1809, s. 55—56. Alatornion, Karl Kustavin ja Ylitornion Ruotsinpuoleisten osien vahingot ja rasitukset arvioitiin v. 1810 yhteensä 32,382 rt. pankkorahaa. — Vrt. s. 37, 101—102.

rittamaan Ruotsille. Pitäjän köyhyydestä oli myöskin Ruotsin valtuutettu antanut lausuntonsa, minkä vuoksi hallituskonselji olikin katsonut olevan kohtuullista, että alatorniolaisten pyyntöön suostuttaisiin. Myöskin Suomen asiain komitean mielestä seurakunnan hädänalainen tila vaati valtion väliintuloa ja päätti komitea sen vuoksi yhtyä hallituskonseljin mainittua anomusta puoltavaan lausuntoon.

Jäljellä olevissa rajaseudun seurakunnissa oli omaisuuden jako sujunut ilman erimielisyyksiä eikä niissä myöskään tarvittu valtion avustusta, sillä kaikissa niissä seurakuntien Suomessa olevat osat tulivat saamaan Ruotsiin kuuluvilta osilta korvausta. Pajalan osalle korvausmäärä teki 282 rt. 39 k. 3 r., Ylitornion jakoon menevän omaisuuden osalle 882 rt. 24 k. 11 r., Hietaniemen täysin jaettavaan omaisuuteen nähden 409 rt. 9 k. 9 r. ja Karungin osalle 680 rt. 39 k. 1 r., eli yhteensä 2,255 rt. 17 k. Ruotsin pankkorahaa. Mainitun Ruotsin suoritettavana olevan määrän perimisestä hallituskonselji oli ehdottanut, että ryhdyttäisiin diplomaattista tietä toimenpiteisiin, jotta se tulisi nopeasti suoritetuksi asianomaisille seurakunnille, ja Suomen asiain komitea yhtyi puolestaan tähän esitykseen.¹

Lopullisesta tilityksestä ja siihen liittyvistä seikoista ei kuitenkaan aivan lähiaikoina voitu saada selvyyttä, sillä hallitsijan poissaolo Keski-Euroopassa viivästytti tämänkin kysymyksen ratkaisua. Kuluikin lähes kaksi vuotta, ennenkuin asia voitiin esittää hallitsijalle. Se tapahtui helmik. 8 p. 1816 v.l., jolloin hallitsijan päätöksestä annettiin reskripti, mikä saman kuun 11 p. lähetettiin kenraalikuvernöörille, joka puolestansa sen toimitti hallituskonseljille kirjelmässään helmik. 12/24 p. Hallituskonselji otti asian esille täysistunnossaan maalisk. 9 p. 1816. Reskriptistä kävi ilmi, että hallitsija oli päättäessään asian asettanut Suomen asiain komitean ehdottamalle kannalle, mikä oli, kuten olemme nähneet, sovinnollisempi kuin se, minkä hallituskonselji oli omaksunut. Reskriptin mukaan periaatteellista erimielisyyttä aiheuttanut kysymys eräille kirkkoille lahjoitetun omaisuuden jaosta oli ratkaistu Ruotsin edustajan ehdottamalla tavalla. Tässä ilmeni se useasti myöhemminkin hal-

¹ Vrt. s. 205, muist. 4, s. 206, muist. 1.

litsijan päätöksiin rajakysymyksissä vaikuttanut näkökanta, että oli tehtävä rahallisia uhrauksia, jos vain siten voitiin välttää turhaa välien kärjistymistä rajanaapurin kanssa.¹ Sitä paitsi tässä tapauksessa pieni uhraus itse asiassa edisti periaatteellisen päämäärän, Suomen Ruotsista eroittamisen, toteuttamista, sillä varmaankin edellämainittu ristiriita eräitten kirkkojen lahjoina saamien kirkollisten esineitten jakoperusteista olisi, jos Castrénin kantaa olisi seurattu, johtanut vaatimuksiin, joihin Ruotsi kuitenkin rajanjärjestelysopimuksen kysymystä koskevan artiklan sanamuodon mukaan olisi hyvällä syyllä voinut kieltäytyä taipumasta. Myöskin se poliittisesti läheinen suhde, joka oli pantu alulle jo v:n 1811 lopulla Venäjän ja Ruotsin välillä, kehoitti sovinnollisuuteen kysymyksessä, joka sitä paitsi ratkaistuna siten kuin Suomen asiain komitea oli ehdottanut, tiesi valtiolaitoksellekin vain varsin vähäisiä menoja. Kysymyksessä olevissa seurakunnissa vallinneen köyhyyden vuoksi on ymmärrettävissä, että seurakuntien maksuvelvollisuus kokonaisuudessaan, lukuunottamatta Muonionniskan seurakunnan pientä erää, otettiin valtiovallan huollettavaksi. Se oli myöskin osana rajaseutupolitiikasta, jota valtiovallan taholta nimenomaan seurakunnallisten olojen kohottamiseksi näinä aikoina harrastettiin ja joka ulottui laajemmallekin kuin varsinaisiin Ruotsin-vastaisiin pitäjiin. Se oli sinänsä vain elimellistä jatkoa avustustoiminnalle, jota jo Ruotsin vallan aikana oli näissä syrjäseuduissa harjoitettu.²

Lähempien, itse tilitystoimia koskevien määräysten antaminen jätettiin finanssitoimituskunnan huoleksi, joka kuitenkin ei heti voinut mihinkään toimiin ryhtyä, koska kaikki jakoa koskevat asiakirjat olivat jääneet Pietariin. Vasta sitten, kun ne olivat tulleet sieltä maalisk. 27 p., voitiin asiaan jälleen tarttua. Oulun läänin maaherralle ja Turun tuomiokapitulille

¹ Vrt. s. 404, 442.

² Esittelynootti helmik. 8 p. 1816 n:o 134, kohta 3. — Steinheil hallituskonseljille helmik. 12/24 p. 1816, jota seurasi reskripti helmik. 8 p. 1816. KD. 32/12 v. 1816. — Plen. pöytäk. maalisk. 9 p. 1816. Talousos. pöytäk. huhtik. 25 p. 1816. — Vrt. s. 221. — TENGSTRÖM, J., Afhandling om Presterliga Tjenstgörningen III, s. 533—534. — FELLMAN, JACOB, Anteckningar under min vistelse i Lappmarken III, s. 231 ja seur.

ilmoitettiin reskriptistä kirjeillä huhtik. 4 p. 1816 ja saman kuun 25 p. lähetettiin Oulun läänin maaherralle maksumääräykset täytäntöönpanoa varten. Tilitys Ruotsin ja Suomen välillä oli tapahtuva kumpaisenkin valtion rajalääniä maaherrojen toimesta.¹

3. Seurakuntien omaisuuden jaossa Ruotsin maksettaviksi joutuneen erän kiirehtiminen oli edellämaitussa hallitsijan antamassa reskriptissä määrätty huollettavaksi diplomaattista tietä. Sen johdosta, samalla kun lähetettiin kirjelmä diplomaattisiin toimenpiteisiin ryhtymistä varten eräistä muistakin rajaseudun kysymyksistä Venäjän ulkoasiainvaltiosihteerille, kreivi Nesselrodelle, kirjelmässä maalisk. 10 p. 1816, myöskin käännyttiin nyt puheena olevassa asiassa tämän puoleen. Koska näistä neuvotteluista toisessa yhteydessä annetaan yksityiskohdainen esitys, voidaan seuraavassa tyytyä ainoastaan pääkohdittain kertomaan niiden kulku. Mainittuun kirjelmään Nesselrode vastasikin myöhemmin. Venäjän Tukholmassa oleva lähettiläs van Suchtelen oli tehnyt Ruotsin hallitukselle esitykset kysymyksistä, ja niiden johdosta v. Engeström oli vaatinut Norrbottenin läänin ent. maaherran, Ekornin lausuntoa. Sen Ekorn antoikin huhtik. 23 p. 1816, ja v. Engeström lähetti sen noottinsa mukana kreivi van Suchtelenille, joka jälleen toimitti sen toukok. 30/kesäk. 11 p. lähettämässään kirjelmässä Nesselrodelle. Nesselroden kirjelmä, jota Ekornin lausunto seurasi, on allekirjoitettu kesäk. 12 p. 1816, mutta syistä, jotka eivät käy selville asiakirjoista, tämä kirje liitteineen saapui komitealle vasta lokak. 4 p. 1816.²

Suomen asiain komitea otti käsiteltäväkseen sille saapuneet kirjelmät sekä Ekornin mietinnön marrask. 2 p. 1816.³

¹ L. G. v. Haartmanin kirjelmä maalisk. 10 p. 1816, jota arviokirjat seurasivat. KD. 24/426 v. 1813. — Vrt. s. 276 ja seur. — Kirkollisen omaisuuden jakoa koskevista arvostelmista Ruotsissa vrt. s. 219—220.

² Vrt. s. 276 ja seur. — Rehbinderin promemoria maalisk. 20 p. 1817. Vsv. asiak. 1816 S. E. n:o 77.

³ Sak. pöytäk. marrask. 2 p. 1816, kohta 4 ja maalisk. 21 p. 1817, loppu.

Kun yritys palauttaa asia takaisin oli epäonnistunut, täytyi Suomen asiain komitean sittenkin ottaa kysymys esille ja maalisk. 21 p. 1817 päätti komitea Ekornin mietinnön johdosta vaatia senaatilta kaikki selvitykset niistä kysymyksistä, joita Ekornin mietintö oli kosketellut. Vastatessaan myöskin muihin vireille pantuihin kysymyksiin oli Ekorn seurakuntien omaisuuden jaosta syntyneistä tilityksistä lausunut, että Ruotsin alamais-ten olisi erikoisen tärkeätä pikaisesti saada heille tuleva korvaus-summa, joka hyvin tarvittaisiin uusien kirkkojen rakentamiseen, Sen vuoksi, että perusteet, joiden mukaan suoritus oli tapahtuva, olivat saavuttaneet molempien valtakuntien hallitsijoiden hyväksymisen Ruotsin kuningas oli jo antanut nimenomaisen vakuutuksen Karungin, Hietaniemen, Ylitornion ja Pajalan seurakuntalaisille, että hän oli suorittava Venäjän hallitukselle ne määrät, jotka näiden seurakuntien Ruotsin puoleisten osien oli seurakuntien omaisuuden jaossa valmistettujen arviokirjojen mukaan maksettava Suomessa oleville seurakuntien osille. Samalla kuningas oli vakuuttanut luovuttavansa kaiken sen, minkä Enontekiön, Muonionniskan ja Alatornion Ruotsin puoleiset osat olivat saamassa samojen seurakuntien Suomessa olevilta osilta, kokonansa näiden seurakuntien käytettäväksi, kuitenkin sillä ehdolla, että ne käyttäisivät näin saamansa varat kirkkojen rakentamiseen. Koska kysymys näin ollen oli valmis, oli senaatin ilmoitettava, missä määrin Suomesta oli tapahtunut suorituksia Ruotsissa sijaitseville seurakunnille sekä oliko Ruot-sista saatu vastasuorituksia.¹

Suomen asiain komitean puheenjohtaja v. Troil lähetti huhtik. 21 p. 1817 asiakirjat kenraalikuvernöörille senaatille toimitettaviksi, minkä Steinheil kirjelmässään toukok. 13 p. tekikin. Senaatti, vastatessaan lokak. 18 p. maaherra Ehrenstolpelta saamansa, Ekornin lausunnon eräitä muita kohtia koskettelevan, kesäk. 20 p. 1817 päivätyn memoriaalin nojalla Suomen asiain komitean kirjelmään, ilmoitti puolestansa seurakuntien omaisuuden jaosta johtuneista suorituksista, että niitä sekä Ylitornion ja Hietaniemen seurakunnille suoritettaviksi vahvistettuja kor-

¹ Sak. pöytäk. maalisk. 21 p. 1817, loppu. — Rehbindein promemo-ria maalisk. 20 p. 1817. Vsv. asiak. 1816 S. E. n:o 77. — Vrt. s. 277.

vauksia koskevat maksumääräykset oli finanssitoimituskunta lähettänyt jo edellisen vuoden huhtik. 25 p. päivämässään kirjelmässä Oulun läänin maaherralle ja olikin nämä määrät lääninrahaston saman vuoden laskelmissa merkitty maksetuiksi. Sitä vastoin ei ollut tiedossa, oliko Ruotsista jo mahdollisesti saapunut niitä suorituksia, jotka sieltä olivat tulevat.¹ Suomen asiain komiteassa jouluk. 13 p. 1817 käsiteltäessä senaatin edellämaintua kirjelmää päätettiin ulkoasiainministeriöön Ruotsin hallitukselle tiedoitettavaksi ilmoittaa, että suomalaisten puolesta oli Enontekiön ja Alatornion pitäjien Ruotsin puolisille osille suoritettu niiden osuus. Lisäksi oli tehtävä esitys siitä, että myöskin Ruotsista suoritettaisiin ne korvaukset, jotka suomalaiset olivat oikeutettuja sieltä saamaan.² Ennenkuin tätä päätöstä ennätettiin panna täytäntöön, saatiin kuitenkin kysymyksen suhteen lisää selvityksiä, minkä johdosta Suomen asiain komitea, tarkistaessaan jouluk. 21 p. edellämaintussa istunnossa pidetyn pöytäkirjansa, saattoikin merkitä siihen, että aikaisemmin päätettyä toimenpidettä ei enää tarvittu.³ Senaatista käsin oli kirjeessä marrask. 13 p. 1817 tiedusteltu Ehrenstolpelta, miten seurakuntien omaisuuden jakoa koskeva tilitys oli edistynyt, jolloin Ehrenstolpe jouluk. 1 p. 1817 ilmoitti senaatille, että ne neljä eri maksumääräystä, jotka finanssitoimituskunta oli allekirjoittanut huhtik. 25 p. 1816 ja jotka olivat tulleet Oulun lääninhallitukseen toukok. 13 p., oli samana päivänä jätetty lääninrahastoon. Vielä saman kuun 18 p. Ehrenstolpe oli kirjeellisesti ilmoittanut Norrbottenin läänin maaherralle, että se määrä, mikä suomalaisten seurakuntien osien puolesta oli suoritettava Ruotsiin, oli nostettavissa. Samasta asiasta hän oli myöskin ilmoittanut Tornion kihlakunnan kruununvoudille. Norrbottenin läänin maaherra oli sittemmin heinäk. 17 p. 1816 päivämässään kirjeessä Ehrenstolpelle pyytänyt kysymyksessä olevia varoja, määrältään 3,430 rt. 46 k. 6 r. pankkorahaa, lähetettäväksi postitse hänelle. Näin olikin tapahtunut elok. 22 p., ja niiden vastaanottamisesta oli Norrbottenin lääninrahas-

¹ Vsv. asiak. 1816 S. E. n:o 77. — Vrt. s. 285—286.

² Sak. pöytäk. jouluk. 13 p. 1817, kohta 10.

³ Sak. pöytäk. jouluk. 21 p. 1817, alku.

ton s.k. 31 p. päiväämää kuitti tullut marrask. 20 p. Ouluun. Ruotsin suoritettavaksi langennut määrä, 2,255 rt. 17 k. pankkorahaa, oli tullut Oulun lääninhallitukselle jo tammik. 20 p. 1817, ja sitä seuraavan helmi-maaliskuun aikana Tornion kihlakunnan kruununvouti oli asianmukaisia kuitteja vastaan suorittanut kullekin rajaseudun seurakunnalle niille tulevat osat korvauksista.¹ Ehrenstolpen selityksen senaatti sai jouluk. 9 p. 1817, ja s.k. 13 p. pidetyssä senaatin täysistunnossa päätettiin sen johdosta kiireellisesti lähettää ilmoitus asiain tilasta Suomen asiain komitealle.² Vaikka Ruotsi näin ollen oli jo v:n 1817 alkupuolella maksanut sen suoritettavaksi jääneen osuuden kokonaan, oli Suomen asiain komitea ollut saattamaisillaan maan koko hallinnon outoon valoon, se kun kaikesta tästä tietämättömänä oli jo päättänyt pyytää toimenpidettä Venäjän ulkoasiain hallinnolta, että Ruotsin hallitusta muistutettaisiin sen oletetuista laiminlyönneistä. Syynä tähän oli toisaalta se, että Ehrenstolpelta ei oltu vaadittu lisäselvityksiä tästä asiasta silloin, kun hänen mietintönsä Ekornin promemorian johdosta oli tullut keskushallituksellemme, ja että Ekornin mietinnön johdosta annettuun lausuntoon oli liitetty tästä asiasta vain ne tiedot, jotka finanssitoimituskunnalla oli Suomen maksettavana olleen osuuden suorittamisesta Ruotsiin, mutta joista ei vielä käynyt ilmi, että Ruotsinkin puolesta jo oli tapahtunut suoritus.

Rajanjärjestelysopimuksen art. III:n määräämä rajaseudun seurakuntien omaisuuden jako Suomeen ja Ruotsiin kuuluvien seurakuntien osien välillä oli pääkohdissaan saatettu loppuun. Mitä kirkollisten esineitten jakamiseen tulee, selviydyttiin siitä, erästä poikkeusta lukuunottamatta, hankauksitta.³ Siinähan olikin, kuten aikaisemmasta esityksestä on ilmennyt, kysymys verraten vähäisistä summista. Sitä vastoin jäi nyt tehtyjen

¹ Ehrenstolpen selitys senaatille jouluk. 1 p. 1817. KD. 123/206 v. 1817. — Ehrenstolpe tammik. 20 p. 1817 Castrénille, että Ruotsin maksettavaksi määrätty osuus oli lähetetty kruununvouti Heickellille jaettavaksi rajaseurakuntien kesken. Saap. kirj. 1816—1825. Kemin lrov. ark.

² Plen. pöytäk. jouluk. 13 p. 1817. — Sak. pöytäk. jouluk. 21 p. 1817, alku.

³ Vrt. s. 218—219.

tilitysten ja niiden perustana olleitten arvioitten ulkopuolelle eräs rajaseudun kirkko kokonaisuudessaan.

Niinkuin aikaisemmin on kerrottu, oli Alatornion pitäjän, Tornion kaupungin ja Hailuodon väestöllä tapana harjoittaa silakankalastusta Malörnin saaresta käsin aavalla merellä Pohjanlahden perukassa.¹ Mainittuun kalastuspaikkaan oli rakennettu myöskin kirkko, ja tämä kirkko jäi huomiotta seurakuntien omaisuutta jaettaessa rajaseudulla. Päätöksen kirkon rakentamisesta Malörniin olivat torniolaiset tehneet v. 1768. Tarveaineet otettiin sitä varten kaupungin käytettävänä olevista metsistä Seivin kylän lähistöllä, ja siellä se myöskin rakennettiin valmiiksi ja kuljetettiin v. 1769 Malörniin. Tässä olivat torniolaisia auttamassa myöskin Hailuodon asukkaat, koska hekin tiettävästi tulivat käyttämään sanottua kirkkoa kalastussatamassaan mainitulla saarella.²

Kun Haminan rauhansopimuksen ja v:n 1810 rajajärjestelysopimuksen johdosta Suomen alamaisten kalastus oli loppuva Ruotsin puolella rajaa, sai ylempänä mainittujen seutujen väestö määräyksen olla kalastamatta Malörnin seuduilla. Kun rajaläänien maaherrat kokoontuivat Tornioon lokak. 2. p. 1815 neuvottelemaan eräistä rajakysymyksistä, pyysivät, niinkuin aikaisemmin jo on viitattu, Hailuodon asukkaat Ehrenstolpen välityksellä maaherra Ekornilta lupaa saada viedä Malörnistä pois siellä olevan kirkkonsa, mutta jäi tämä anomus huomiotta.³ Niinkuin edellä esitetystä tiedämme, eivät hailuotolaiset omistaneet mainittua kirkkoa, eivät ainakaan kokonaan, joten heidän vaatimuksensa oli huonosti perusteltu ja ansaitsikin itse asiassa jäädä vaille huomiota.

Malörnin kirkko ei kuitenkaan jäänyt lopullisesti unohdustiin. Kun torniolaiset, niinkuin toisessa yhteydessä lähemmin esitetään, onnistuivat valituksillaan kiinnittämään hallituksen huo-

¹ Vrt. s. 187, 190 ja seur.

² Tornion maistraatin tuomiokirja maalisk. 30 p. ja kesäk. 25 p. 1768, kesäk. 22 ja 30 p. 1769. Maistraatin tuomiokirjat 1767—1772. — Tornion maistraatti Oulun läänin maaherralle elok. 4 p. 1823. Maistraatin ja Raastuvanoikeuden kirjekonseptit 1810—1823. — Tornion kaup. ark.

³ Vrt. s. 187 ja seur.

mion puoleensa, tuli kysymys kirkosta myöskin esille. Eräässä Tornion kaupunginvanhimpien tekemässä selityksessä syistä Tornion kaupungin häviöön huomautettiin erikoisesti, että kaupungin omistama, Malörnissä oleva kirkko oli myöskin jäänyt korvaamatta. Selitys, joka on päiväämätön, mutta joka seurasi maistraatin anomusta huhtik. 20 p:ltä 1818 Torniolle myönnettävistä eduista, joutui siihen liitettyjen muiden selvitysten kanssa senaatin käsiteltäväksi talousosaston istunnossa jouluk. 1 p. 1819, jolloin senaatti muiden Tornion kaupungille suotaviksi suunniteltujen etujen joukossa myöskin päätti esittää, että sille myönnettäisiin Suomen valtionvaroista arvioon perustuva korvaussumma Malörnin kirkosta. Suomen asiain komitea yhtyi istunnossaan maalisk. 17 p. 1820 tähän esitykseen, ja hallitsija hyväksyi sen, josta Reh binder sittemmin kirjeessään huhtik. 6 p. 1820 ilmoitti Steinheilille senaatin tietoon saatettavaksi, mikä tapahtui Steinheilin kirjelmän mukana senaatille toukok. 31 p. 1820.¹

Sekä tämän kysymyksen että samassa yhteydessä ratkaisunsa saaneitten eräitten muittenkin seikkojen vuoksi pidettiin Torniossa Oulun lääninhallituksen saaman määräyksen johdosta syysk. 16 p. 1820 lääninhallituksen toimesta kokous, jossa muun ohessa lääninhallitus määräsi kruununvouti J. Heickellin yhdessä kahden vieraanmiehen kanssa toimittamaan katselmuksen Malörnin kirkosta.² Katselmus, joka käsitti myöskin saarella olevat kalastusmajat, toimitettiin sittemmin, minkä jälkeen Oulun lääninhallitus kirjelmässään syysk. 7 p. 1821 lähetti

¹ Tornion kaupunginvanhinten selitys ja maistraatin anomus huhtik. 20 p. 1818 seurasivat Oulun läänin maaherran lausuntoa senaatille elok. 16 p. 1819. KD. 90/165 v. 1819, yhdist. Vsv. asiak. 1819 G.G. n:o 326. — Talousos. pöytäk. jouluk. 1 p. 1819. — Senaatin alistus jouluk. 1 p. 1819 ja Oulun läänin maaherran lausuntoon liitetty aineisto seurasi kenraalikuvernöörin kirjelmää tammik. 5 p. 1820 Reh binderille. Vsv. asiak. 1819 G.G. n:o 326. — Sak. pöytäk. maalisk. 17 p. 1820, kohta 9 [ja 10]. — Reh binder Steinheilille huhtik. 6 p. 1820, jälj., Steinheil senaatille toukok. 31 p. 1820. KD. 258/38 v. 1820.

² Pöytäkirja kokouksesta Torniossa syysk. 16 p. 1820. Seurasi senaatin talousosaston kirjelmää toukok. 13 p. 1822 hallitsijalle. Vsv. asiak. 1822 O.D. n:o 65/94. [319/94]

senaatille kysymyksessä olevan arvion.¹ Sen senaatti puolestaan hyväksyi talousosastonsa istunnossa toukok. 13 p. 1822, ja finanssitoimituskunnan kirjeessä toukok. 13 p. 1822 siitä ilmoitettiin v. Bornille, minkä lisäksi tarpeellinen maksumääräys myöskin annettiin hänelle. Malörnin kirkon arvoksi oli määrätty 2,000 rpl. hopearahaa, kirkon inventariot oli arvosteltu 81 $\frac{1}{3}$ rpl. hop. ja saarella olevat kalastusmajat 110 $\frac{1}{3}$ rpl. hop. arvoisiksi. Katsastuskulut olivat 18 rpl. 18 kop., joten koko maksumääräys oli yhteensä 2,195 rpl. 66 $\frac{2}{3}$ kop. hopearahaa.² Tämän johdosta v. Born suoritti Tornion kaupungin valtuutetuille korvauksena Malörnin saarella olleesta kirkosta ja kalastusmajoista yhteensä 2,195 rpl. 66 $\frac{2}{3}$ kop. hopearahaa. Kuitenkin, koska hailuotolaisillakin oli osuutta kirkkoon, käski maaherra kirjelmässään heinäk. 8 p. 1822 Tornion maistraattia pidättämään kysymyksessä olevasta summasta niin paljon kuin voitiin arvioida Hailuodon asujamiston osuuden tekevän.³ Nämä ryhtyivätkin vaatimaan heille kuuluvaa osaa korvaussummasta, minkä johdosta Oulun läänin maaherra vaati Tornion maistraatilta selitystä. Vastatessaan hailuotolaisten anomukseen maistraatti vetosi kirjelmässään elok. 4 p. 1823 Malörnin kirkon rakentamista koskeviin asiakirjoihin selittäen, että hailuotolaiset olivat ainoastaan suorittaneet päivätöitä ja antaneet ennakkomaksuksi 130 rt. kuparirahaa kirkon siirtämisestä johduttuihin kustannuksiin.⁴

Kirkosta oli näin ollen maksettu sen omistajille korvaus, mutta mihinkään korvausvaatimukseen Ruotsiin nähden ei oltu ryhdytty. Norrbottenin läänin maaherra oli kuitenkin saanut

¹ v. Born senaatille kesäk. 16 p. 1821. KD. 77/161 v. 1821. — Oulun lääninhallitus senaatille syysk. 7 p. 1821, jota seurasi katselmuskirja ja lasku toimituspalkkioista. KD. 120/165 v. 1821. — Talousos. pöytäk. toukok. 13 p. 1822. — Katselmuskirja palautettiin Ouluun.

² v. Bornin kirjelmä senaatille kesäk. 25 p. 1824. KD. 67/174 v. 1824. — Talousos. pöytäk. toukok. 13 p. 1822. Plen. pöytäk. elok. 9 p. 1824.

³ v. Born Tornion maistraatille heinäk. 22 p. 1822. Maaherran kirjeet 1820—23. Tornion kaup. ark.

⁴ Tornion maistraatti Oulun läänin maaherralle elok. 4 p. 1823. Maistraatin ja Raastuvanoikeuden kirjekonseptit 1810—1823. Tornion kaup. ark. — Oliko hailuotolaisille todella suoritettava jokin osa korvaussummasta, ei ole tiedossani.

tietää, että Malörnin kirkon kunnossapitämiseen ja rakentamiseen olivat hailuotolaiset ottaneet osaa, kuten hän esitti kirjelmässään v. Bornille, ja tämän tähden hän ehdotti Oulun läänin maaherralle, että molemmista maista määrättäisiin arviomiehiä katselmuksen pitämistä varten, jotta voitaisiin suorittaa korvaus kirkosta, sillä se oli jäänyt ulkopuolelle seurakuntien omaisuuden jaon rajaseudulla. Tämän kirjelmän johdosta hankki v. Born vielä tietoja sanotusta kirkosta, ja niistä kävi ilmi, että kirkon rakentamiseen eivät ruotsinpuoliset asukkaat olleet ollekaan osallistuneet. Saamansa kirjelmän johdosta v. Born kirjoitti senaatille kesäk. 25 p. 1824 ilmoittaen Ruotsista tulleesta tarjouksesta ja selitti samalla, että torniolaiset olivat saaneet maksun kirkosta sillä nimenomaisella ehdolla, että Hailuodon asukkaille mahdollisesti kuuluva osuus oli suoritettava myöhemmin näille. Koska kysymyksessä nyttemmin siis oli Suomen valtion omistamasta kirkosta saatavan korvauksen valvominen, alisti v. Born asian senaatin ratkaistavaksi. Senaatti, joka käsitteli asiaa täysistunnossaan elok. 9 p. 1824, katsoi, että mihinkään korvausvaatimukseen ei ollut ryhdyttävä. Tästä ilmoitettiin v. Bornille kirjelmällä, joka puolestaan saattoi senaatin päätöksen Norrbottenin läänin maaherran tietoon.¹

Kun rajaseurakuntia varten rakennettavien uusien kirkkojen valmistuminen oli edistynyt niin pitkälle, että niiden sisustaminen oli edessä ja niiden käyttämistä jumalanpalvelukseen myöskin voitiin ajatella², ilmoitti Oulun läänin maaherra kirjelmässään jouluk. 28 p. 1818 senaatille, että nyt oli myöskin tarpeellista saada Ruotsista koko se irtain omaisuus, joka seurakuntien omaisuuden jaosta tehdyn sopimuksen mukaan oli määrätty luovutettavaksi Suomeen muodostetuille uusille seurakunnille. Asian johdosta Ehrenstolpe ilmoitti kääntyneensä kirjelmällä

¹ v. Born Tornion maistraatille kesäk. 15 p. 1824. Maaherran kirjeet 1824—1825. — Maistraatti v. Bornille kesäk. 27 p. 1824. Maistraatin ja Raastuvanoikeuden kirjekonseptit 1824—1833. — Tornion kaup. ark. — v. Born senaatille heinäk. 5 p. 1824. KD. 67/174 v. 1824. — Plen. pöytäk. elok. 9 p. 1824. — v. Born senaatille elok. 31 p. 1824 ilmoittaen vastanneensa Norrbottenin läänin maaherralle. KD. 91/176 v. 1824. — Talousos. pöytäk. syysk. 14 p. 1824.

² Vrt. s. 229.

Norrbotenin läänin maaherran puoleen. Senaatin talousosasto, joka käsitteli asiaa istunnossaan tammik. 20 p. 1819, siirsi sen täysistunnon käsiteltäväksi, koska se oli vähän aikaisemmin, kuten toisessa yhteydessä esitetään, vaatinut Oulun läänin maaherralta lähempiä tietoja kirkoista rajaseudulla. Täysistunnossa helmik. 20 p. 1819 asia ei antanut aihetta enempiin toimiin.¹ Omaisuuden luovutus näyttää tapahtuneenkin häiriöttä, paitsi että Karungin seurakunnan omaisuuden jaon täytäntöönpano ei edistynyt. Tämän johdosta Oulun lääninhallitus kääntyi Norrbottenin läänin maaherran puoleen kirjelmällä heinäk. 5 p. 1820, jossa pyydettiin sen toimenpidettä asiassa, koska Karungista ei ilman erikoista määräystä tahdottu jättää suomalaisille heille kuuluvaa osuutta kirkon irtaimistosta. Samana päivänä päivätyssä kirjeessä lääninhallitus ilmoitti toimenpiteestä senaatille, jonka talousosasto kuitenkin vaati sille lähetettäväksi jäljennöksen edellämaitusta Oulun lääninhallituksen kirjelmästä Norrbottenin läänin maaherralle. Sen senaatti saikin Oulun lääninhallituksen kirjelmän mukana elok. 29 p. 1820.² Tästä Oulun lääninhallituksen Norrbottenin läänin maaherralle tekemästä huomautuksesta ei kuitenkaan ollut tarkoitettua seurausta. Kysymyksen loppuvaiheet kietoutuivat Torniossa v. 1820 pidetyn konferenssin aikuisiin toimiin, ja esitämme ne sen vuoksi myöhemmin.³

Edellä kosketeltua seikkaa lukuunottamatta lienee Suomessa yleensä oltu tyytyväisiä niihin tuloksiin, jotka seurakuntien omaisuutta jaettaessa oli saavutettu. Mitä Ruotsiin tulee, esitettiin v. 1817—1818 valtiopäivillä kyllä se huomautus, että se määrä, jonka Ruotsin Alatornion seurakunta tuli saamaan osuudestaan Alatornion kirkkoon Suomessa, oli tosin vähäinen, kun otettiin huomioon, että kirkko oli v. 1797 laajennettu ja korjattu, mikä oli tullut maksamaan 30,000 rt. pankkorahaa.

¹ Ehrenstolpe senaatille jouluk. 28 p. 1818. KD. 2/155 v. 1819. — Talousos. pöytäk. tammik. 20 p. 1819. Plen. pöytäk. helmik. 20 p. 1819.

² Oulun lääninhallitus senaatille heinäk. 5 p. 1820. KD. 54/145 v. 1820. — Talousos. pöytäk. heinäk. 29 p. 1820. — Oulun lääninhallitus senaatille elok. 29 p. 1820, jälj. Oulun lääninhallituksen kirjelmästä heinäk. 5 p. 1820 Norrbottenin läänin maaherralle. KD. 54/145 v. 1820. — Plen. pöytäk. lokak. 10 p. 1820.

³ Vrt. s. 332—333.

Mutta koko rajaseudun seurakuntien omaisuutta koskevaa arviointia Ruotsissa kuitenkin voitiin pitää edullisena. Vaikkakin arviomäärät yleensä olivat olleet alhaisia, oli tästä kuitenkin se etu, että Ylitornion, Karl Kustavin, Hietaniemen ja Pajalan kirkot, jotka olivat Ruotsin puolella rajaa, saatiin vastaavasti halvasta hinnasta mainituille seurakunnille. Muista Suomen rajapolitiikan näitä kysymyksiä koskevien toimenpiteitten herättämistä mielipiteistä Ruotsissa on meillä toisessa yhteydessä tilaisuus tehdä huomioita.¹

Rajaseudun seurakuntien omaisuuden jakamisessa olivat, kuten edellä olevasta selvenee, kirkkojen irtaimiston jakoa koskevat seikat venyneet verraten myöhäisiksi. Seuraavassa on käytävä tarkastamaan, miten toinen itsenäisen seurakunnallisen elämän alkamiselle tähdellinen kysymys, omien uusien kirkkojen aikaansaaminen, edistyi rajaseudulla.

4. Niinkuin aikaisemmin on jo mainittu², oli hallituskonselji tehnyt lopullisesti päätöksensä kirkollisten olojen järjestämisestä rajaseudulla jouluk. 9 p. 1811. Vielä saman kuun 19 p. allekirjoitetun kenraalikuvernöörin kirjeen mukana lähetettiin ehdotus Suomen asiain komitealle, joka sai sen s.k. 25 p. Suomen asiain komiteassa nämä kirkollisten olojen järjestelyä koskevat kysymykset tulivat esille tammik. 22/helmik. 3 p. 1812, ja komitea katsoi voivansa kannattaa tehtyjä ehdotuksia, vaikkakin se piti omasta puolestaan tarpeellisena lisätä kysymysten johdosta tehtävään alistukseen sen huomautuksen, että jos hallitsija suostuu siihen, että esitykseen otetut määrärahat otetaan valtion varoista, maksuerien suoritukset saisivat tapahtua vähin erin valtiorahaston heikon tilan vuoksi.³

Hallitsijalle esitettiin näitä kysymyksiä koskeva alistus tammik. 31 p. 1812 v. l., joten koko tämä rajakysymysryhmä sai varsin pian ratkaisunsa. Mitä hallitsijan päätökseen tulee,

¹ Bihang till samtliga Riks-Ständens protokoll 1817—1818 X, s. 61. — Vrt. s. 234.

² Vrt. s. 198—200.

³ Steinheil Armfeltille jouluk. 19 p. 1811, jota hallituskonseljin alistus jouluk. 9 p. 1811 liitteineen seurasi. Vsv. asiak. 1811 G.G. n:o 38. — Sak. konseptipöytäk. tammik. 22/helmik. 3 p. 1812.

oli tehty ehdotukset hyväksytyt sillä poikkeuksella, että sen mukaan Enontekiöön otettavan katekeetan tuli olla papin ja että hänelle oli suoritettava palkkaa ehdotettujen 100 hopearuplan asemesta 150 hopearuplaa. Kirkot oli rakennettava Bassin tekemien suunnitelmien ja arvioiden perustalla, ja voimassa olevan laskutavan mukaan myönnettiin näihin tarkoituksiin käytettäväksi 27,582 rpl. 10 $\frac{2}{3}$ kop. hopearahaa. Myöskin siihen hallitsija suostui, että pastori Kohlström nimitettiin hallituskonseljin esityksen mukaisesti Muonionniskan kirkkoherraksi. Näitä päätöksiä koskeva reskripti allekirjoitettiin helmik. 22/maalisk. 5 p., ja lähetettiin se kenraalikuvernöörille s.k. 29 p. v. l., joka puolestaan tiedotti hallituskonseljille ratkaisusta maalisk. 8/20 p. 1812. Hallituskonseljin täysistunnossa huhtik. 11 p. ja talousosaston istunnossa toukok. 5 p. 1812 päätettiin sitten ryhtyä asian vaatimiin toimenpiteisiin¹.

Kuten edellä olevasta ilmenee, oli valtion raha-asiain tilan vuoksi ollut pakko asettaa se ehto, että myönnetty määräraha oli suoritettava vähitellen seurakunnille. Periaatteessa hallitsijakin oli edelleen ollut sitä mieltä, että jo rauhansopimusta tehtäessä vallalla ollut pyrkimys erottaa Suomi ja Ruotsi toisistaan mahdollisimman tarkoin oli edelleenkin, huolimatta pariaikaa neuvottelujen alaisena olevasta poliittisesta lähenemisestä Venäjän ja Ruotsin välillä, oleva voimassa. Määrärahojen verat runsaskätisestä jakamisesta ei ole vaikea havaita kenraalikuvernöörille syysk. 14/26 p. 1810 lähetetyn reskriptin sisältämien periaatteiden käytäntöön soveltamista suuressa mittakaavassa.² Rahanpuutteesta huolimatta koetettiin löytää keino,

¹ Sak. konseptipöytäk. helmik. 5/17 p. 1812, kohta 1. — Steinheil hallituskonseljille maalisk. 8/20 p. 1812. KD. 112/32 v. 1812. — Plen.pöytäk. huhtik. 11 p. 1812. Talousos. pöytäk. toukok. 5 p. 1812. — TENGSTRÖM, m.t. III, s. 533. — Castrén saattoi reskriptin helmik. 22/maalisk. 5 p. 1812 rajaseurakuntien tietoon kiertokirjeellään toukok. 22 p. 1812. Saap. kirj. 1804—1815. Kemin lrov. ark.

² Kirkkojen rakentamista avustettiin sellaisilla seuduilla, joissa ne sodan aikana olivat joutuneet hävitetyiksi. Niinpä Kauhajoen kirkon rakennuskustannuksista, jotka tekivät 24,698 rpl. 92 kop. setel., maksettiin v. 1811 puolet eli 12,000 rpl. setel. Kalajoen kirkkoa varten suoritettiin 12,500 rpl. setel., Kuopion kirkon rakennusta varten kerätyistä

jolla ohjelman mukainen rajapoliittinen pyrkimys voitaisiin toteuttaa mahdollisimman pian. Sen vuoksi oli rajaseurakunnat saatava suostumaan siihen, että ne itse rakentaisivat kirkot ja että valtion suoritus tapahtuisi vähän myöhemmin. Oulun läänin maaherralle lähetettiin toukok. 5 p. 1812 tässä tarkoituksessa kirjelmä, jota seurasivat kaikki kirkkorakennuksia koskevat piirustukset ja kustannusarviot, ja samalla ilmoitettiin, että kirkot oli saatava rakennetuiksi v:n 1813 kuluessa. Väestön mielipiteen selville saamiseksi oli kaikissa rajaseudun pitäjissä pidettävä kokouksia, joihin Turun tuomiokapituli, saamansa kehoituksen mukaisesti, määräsi edustajakseen tohtori Castrénin, joka jo varsin monta kertaa oli ollut järjestämässä rajaseudun kirkollisia oloja.¹ Nämä kokoukset pidettiinkin seurakuntien Suomeen kuuluviissa osissa Karungissa kesäk. 22 p., Ylitorniossa Niemen kylässä kesäk. 23 p. ja Turtolan kylässä kesäk. 26 p. 1812. Kuten oli odotettavissakin, kävi kokouksissa ilmi, että seurakuntien väestö kaikkialla ilmoitti olevansa kykenemätön rakentamaan kysymyksessä olevia kirkkoja, ellei niitä varten myönnettyä määrärahaa heti suoriteta. Ehrenstolpe, joka syysk. 1 p. 1812 valmisti näiden kysymysten johdosta mietintönsä hallituskonseljille, vakuutti myöskin omasta puolestaan, että köyhyys rajapitäjissä oli todellakin niin suuri, että kirkkojen rakentaminen ilman valtioavun suoritusta oli suoranaisesti mahdotonta.² Hallituskonseljin talousosasto, jossa

rakennusaineista 16,647 rpl. 13 kop. setel. Näin ollen ei Länsipohjan kirkkoja varten myönnettyjä eriä ole erikoisemmin oudoksuttava. Näin kuitenkin ANTHONI, m.t. s. 21—22. — Vrt. NEVANLINNA, ERNST, Suomen raha-asiajn järjestämisestä I, s. 286 ja seur., jossa on myöskin tieto Länsipohjan kirkkoja varten myönnettyistä määrärahoista. — Vrt. s. 125—126.

¹ Turun tuomiokapituli Castrénille huhtik. 29 p. 1812. Ehrenstolpe Castrénille toukok. 19 p. 1812 pyytäen Castrénia määräämään kokousten ajan. Saap. kirj. 1804—1815. Kemin lrov. ark.

² Ehrenstolpe hallituskonseljille syysk. 1 p. 1812. Maaherran asiamiehen lääninsihteeri Snellmanin ja Castrénin pitämät pöytäkirjat kesäk. 22 p. 1812 Karungin kylässä Karl Kustavin pitäjää, kesäk. 23 p. 1812 Niemen kylässä Ylitorniossa ja kesäk. 26 p. 1812 Turtolan kylässä Ylitorniossa. KD. 138/331 v. 1812, yhdist. Vsv. asiak. 1812 G.G. n:o 328. — Katovuosista rajaseudulla vrt. LEHTONEN, O. I., m.t. I, s. 226 ja seur.

Ehrenstolpen lausuntoa ja sitä seurannutta, asiaa koskevaa aineistoa käsiteltiin lokak. 27 p. 1812, ei puolestaan nähnyt valtiovarojen silloisen tilan vuoksi mitään mahdollisuutta valtioavun suorittamiseen heti kokonaisuudessaan, minkä vuoksi se olikin pakoitettu turvautumaan muihin keinoihin. Rajanjärjestelysopimuksen säännökseen, joka koski rajaseudun entisten kirkkojen käyttämistä seurakuntien olojen järjestelykauden aikana, oli koetettava dilpomaattista tietä saada aikaan sellainen muutos, että kirkkoja saataisiin edelleenkin käyttää v:n 1815 loppuun asti, koska uuden määräajan kuluttua pitäjien varallisuussuhteet ehkä olisivat parantuneet sen verran, että ne kykenisivät panemaan täytäntöön kirkkoja koskevat rakennussuunnitelmat. Tähän esitykseen hallituskonseljilla olikin pätevät syyt, koska aivan vähän sitä ennen hallitsijan tekemän päätöksen mukaan, josta hallituskonseljille oli tullut tieto Rehbinderin kirjeessä elok. 28/syysk. 9 p., rauhansopimuksen art. X, XV ja XVII olivat määrätyt olemaan voimassa v:n 1815 loppuun. Myönnytyksiä Haminan rauhansopimuksen säätämiin määräaikoihin nähden oli siis esiintynyt, joten rajanjärjestelysopimuksen suoma ylimenokautta kirkollisten olojen järjestelyä varten voitiin hyvillä syillä puoltaa. Mainittuun seikkaan hallituskonselji erikoisesti päätöksessään vetosikin. Näin Suomen hallituskonseljin oli siis täytynyt taloudellisten syitten pakoittamana tyytyä siihen, että kysymyksessä olevaa määräaika oli koetettava saada pidennetyksi. Näkyy selvästi, että syy tähän hallituskonseljin päätökseen kokonaan johtui edellämäinituista taloudellisista seikoista, eikä se ollut Venäjän ja Ruotsin välillä tapahtuneen poliittisen lähenemisen vaikutusta, sillä kirkkojen rakentamisen tuli tapahtua ennen v:n 1815 loppua, minkä jälkeen entinen seurakuntien välinen yhteys oli lopetettava. Kysymyksessä ei siis ollut luopuminen tältä periaatteelliselta kannalta, vaan ainoastaan täytäntöönpanossa välttämättömäksi havaittu lykkäys.

Asiaa koskeva hallituskonseljin alistus lähti v.t. kenraalikuvernööri Armfeltin kirjeen mukana marrask. 12 p:ltä 1812 Suomen asiain komitealle, joka sai sen s.k. 13 p. ja otti sen käsiteltäväksi istunnossaan jo s.k. 8/20 p. Komiteassa se sai kaikinpuolisen kannatuksen. Alistusta ei esitetty kuitenkaan kos-

kaan hallitsijalle, eikä se näin ollen aiheuttanut rajanjärjestelysopimuksessa määrätyn järjestelykauden pidennystä.¹

Edellämainitusta alistuksestaan huolimatta Ehrenstolpe, joka ei enempää kuin hallituskonseljikaan saanut siihen vastausta, lähetti jouluk. 31 p. 1813 hallituskonseljille uuden samaa asiaa tarkoittavan esityksen. Rajanjärjestelysopimuksen art. III:n myöntämä kirkollisten olojen järjestelykausi oli jo silloin kulunut loppuun, mutta, kuten tiedämme, seurakuntien omaisuuden jakokysymys oli vielä keskeneräinen, joten jo tämäkin seikka esti seurakuntien eroittamista entisistä yhteisistä oloistaan. Pahimpana esteenä kuitenkin oli se, että kirkkojen rakentaminen ei ollut ollenkaan sujunut sellaista vauhtia kuin sen olisi tullut tapahtua, jotta rajanjärjestelysopimuksen määräys olisi voitu panna täytäntöön. Edellämainitussa kirjelmässään Ehrenstolpe viittasi niihin vaikeuksiin — lähinnä väestön köyhyyteen — jotka olivat olleet esteenä rakennusyrityksille, minkä vuoksi hän rajaseudun väestön pyynnöstä anoi, että ryhdyttäisiin diplomaattisiin toimenpiteisiin rajanjärjestelysopimuksen art. III:n säätämän määräajan pidentämiseksi kahdella tai kolmella vuodella.²

Kirjelmää käsiteltiin hallituskonseljin talousosastossa maalisk. 1 p. 1814. Hallituskonselji oli sitä mieltä, että koska se ei vielä ollut saanut vastausta jo aikaisemmin, lokak. 27 p. 1812 tekemäänsä asiaa koskevaan alistukseen, nyt ei voitu Ehrenstolpen esityksen johdosta ryhtyä mihinkään toimiin, vaan oli maaherralle kirjelmällä ilmoitettava tästä.³

Myöskin Ruotsista käsin ryhdyttiin toimenpiteisiin, joiden tarkoituksena oli saada aikaan sopimus rajanjärjestelysopimuksen art. III:n säätämän määräajan pidentämisestä. Aiheen tähän antoi maaherra Ekornin mietintö kesäk. 30 p:ltä 1813,

¹ Talousos. pöytäk. lokak. 27 p. 1812. — Hallituskonseljin alistus lokak. 27 p. 1812, ed. muist. mainittuine asiakirjoineen, Armfelt Aminoffille marrask. 12 p. 1812. Vsv. asiak. 1812 G.G. n:o 328. — Sak. pöytäk. marrask. 8/20 p. 1812, kohta 5. — Sak. pöytäk. marrask. 17 p. 1819, kohta 25.

² Ehrenstolpe hallituskonseljille jouluk. 31 p. 1813. KD. 13/184 v. 1814.

³ Talousos. pöytäk. maalisk. 1 p. 1814 ja toukok. 15 p. 1821.

jossa hän, selostaessaan Torniossa kesäk. 18 p. 1813 pidetyn rajalääniä maaherrojen kokouksen päätöksiä, samalla myöskin huomautti, että rajanjärjestelysopimuksen kirkollisten olojen järjestämistä varten myöntämä määräaika kului umpeen v:n 1813 lopussa. Koskei Suomessa eikä Ruotsissa vielä oltu ryhdytty rakentamaan niitä uusia kirkkoja, jotka oli kuitenkin saatava valmiiksi, jos entinen seurakuntien yhteys lopetettaisiin, minkä lisäksi Ruotsissa vielä oltiin epätietoisia siitäkin, oliko Ruotsin Alatornion pitäjän tarvitseman uuden kirkon paikaksi määrättävä Karl Johanin kaupunki vai eikö, Ekorn puolestaan esitti, että olisi sovittava Venäjän hallituksen kanssa kysymyksessä olevan määräajan pidentämisestä muutamilla vuosilla. Ekornin tietämän mukaan maaherra Ehrenstolpekin oli tekevä samansuuntaisen ehdotuksen hallitukselleen. Valtioneuvoston istunnossa heinäk. 21 p. 1813 annettiin ulkoasiainvaltioministerille määräys ryhtyä asian vaatimiin toimenpiteisiin. Kirjelmässään elok. 10 p. 1813 v. Engeström kehotti Ruotsin asiainhoitajaa Pietarissa, pääkonsuli Sterkyä esittämään Venäjän hallitukselle, että entisiä yhteisiä kirkkoja saataisiin rajaseudulla käyttää siihen asti, kunnes uudet omat kirkot kumpaisessakin maassa joutuivat valmiiksi. Tämän kirjelmän johdosta Sterky, saatuaan sen elok. 11/23 p. 1813¹, tekikin Rumjantsoville asianmukaisen ehdotuksen. Rumjantsov lähetti jo elok. 16 p. v. l. Sterkyn nootin Armfeltille ja kysymys otettiin käsiteltäväksi Suomen asiain komiteassa elok. 17 p. 1813. Komitea, joka jo aikaisemmin, kuten tiedämme, oli puolestaan päättänyt esittää ryhdyttäväksi Ruotsin kanssa neuvotteluihin samassa tarkoituksessa kuin Sterkyn noottikin oli jätetty, yhtyi tämän vuoksi kannattamaan Ruotsin hallituksen ehdotusta. Tieto Suomen asiain komitean mielipiteestä lähetettiin kirjelmässä elok. 27 p. 1813 Rumjantsoville.²

¹ Transumt af Protocollet öfver Ecclesiastique ärender, hållet inför Kongl. Majts uti Stats Rådet på Haga slott den 21 Julii 1813. v. Engeström Sterkylle elok. 10 p. 1813. Muscovitica: Svenska Regeringens depecher till Envoyén C. Löwenhielm. 1813 Juni—Dec.: Svenska Regeringen till Sterky. 1813 Juni—Dec. RVA.

² Rumjantsov Armfeltille elok. 16 p. 1813. Vsv. asiak. 1813 S. E. n:o 83. Sterkyn noottia ei ole asiakirjassa. — Sak. pöytäk. elok. 17 p. 1813, kohta 1. — Vsv. ekspeditiokirja 1813 n:o 262. — Vrt. s. 223.

Maaliskuun 23 p. 1815 otti Reh binder Suomen asiain komitean istunnossa esille kysymyksen rajaseudun kirkkojen käytämisestä. Koska komitean ehdottaman määräajan pidennys oli kulunut loppuun, mutta kirkkojen rakentaminen Länsipohjaan kuuluvissa osissa Suomea ei ollut edistynyt niin pitkälle, että kirkollinen yhteys voitaisiin lopettaa, oli hänen mielestään käännyttävä hallitsijan puoleen alistuksella, jotta diplomaattista tietä hankittaisiin Suomen kansalaisille oikeus käyttää entisiä kirkkojansa v:n 1818 loppuun asti. Tähän esitykseen komitea puolestansa yhtyikin, mutta mitään ratkaisua sanotun aloitteen johdosta ei kuitenkaan seurannut.¹

Myöskin rajalääni en maaherrat kiinnittivät ufudelleen huomionsa tähän seurakuntien kirkollisten olojen epä määräiseen kantaan. Siinä kokouksessa, jonka nämä viranomaiset lokak. 2 p. 1815 pitivät Torniossa useiden muidenkin rajakysymysten vuoksi, otettiin tämäkin kysymys esille. Koska rajanjärjestelysopimuksen määräämä aika entisen kirkollisen yhteyden jatkumisesta oli kulunut loppuun jo v:n 1813 kuluessa, mutta uusien kirkkojen rakentamisesta kumpaisessakaan maassa ei ollut vielä nytkään tullut mitään, maaherrat päättivät kumpikin tehdä hallituksillensa esityksen, että entinen olotila saisi vielä jäädä voimaan, mikäli oli kysymys yhteisistä jumalanpalveluksista, sielunhoidosta sekä kirkollisten verojen suorittamisesta, seuraavan, v:n 1816 toukokuun 1 p:stä lukien kolmen vuoden ajaksi. Vielä olisi saatava aikaan sopimus siitä, että kun yhteyden lopettaminen kävisi mahdolliseksi, irtisanominen olisi tapahtuva vähintäinkin kaksi vuotta sitä ennen. Tästä asiasta Ehrenstolpe tekikin esityksen, muitten kysymysten ohessa, kirjelmässään marrask. 24 p. 1815 hallituskonseljille.² Lähetteen hallituskonselji sai jouluk. 5 p. ja käsitteli sitä täysistunnossaan s.k. 16 p:nä. Hallituskonselji asettui kuitenkin sille kannalle, että koska siitä valtion korvauksesta, joka oli, kuten aikaisemmin on kerrottu, suoritettava rajaseutujen seurakunnille kirkkojen rakentamista varten, jo nyt

¹ Sak. pöytäk. maalisk. 23 p. 1815, loppu.

² Ehrenstolpe hallituskonseljille marrask. 24 p. 1815, kirjelmän kohta 4. KD. 124/172 v. 1815, yhdist. Vsv. asiak. 1816 G. G. n:o 20. — Vrt. s. 186, 270.

oli maksettu niille kaksi kolmasosaa ja loppusummakin aiottiin suorittaa aivan lähiaikoina, yhteisen seurakunnallisen elämän ei enää pitäisi saada jatkua, koska hallituskonseljin alistuksessa lokak. 27 p. 1812 ehdotettu määräajan pidennys tätä tarkoitusta varten oli päättävä jo kulumassa olevan vuoden lopussa.¹ Tämänsisältöinen hallituskonseljin alistus tuli Suomen asiain komitealle kenraalikuvernöörin kirjeen mukana helmik. 5/17 p. 1816 ja otettiin käsiteltäväksi komiteassa maalisk. 9 p. 1816. Komitea asettui hallituskonseljin kantaan nähden poikkeavalle kannalle ja oli sitä mieltä, että kuten se jo edellisen vuoden maalisk. 23 p. tekemässään alistuksessa, josta ylempänä jo on ollut puhetta, oli esittänyt, vaikkakaan tätä ehdotusta ei vielä oltu saatu esitellyksi hallitsijalle, rajaseudun kirkollista yhteyttä ei olisi vielä heti lopetettava, vaan olisivat nyt kysymyksessä olevat olosuhteet säilytettävät ennallaan v:n 1817 loppuun asti. Tällaisen sopimuksen aikaansaamisesta olisi ryhdyttävä diplomaattisiin neuvotteluihin Ruotsin hallituksen kanssa. Näin suunnitteleman määräajan pidennyksen komitea määräsi viimeiseksi, mikä tätä tarkoitusta varten oli anottava, koska valtion »maallikkovaroja» jo oli huomattavan paljon käytetty kirkkojen rakentamiseen rajaseudulla. Sen vuoksi voitiinkin olettaa, että kirkot joutuisivat valmiiksi nyt esitetyn määräajan kuluessa, minkä vuoksi asianomaisille oli annettava huomautus kirkonrakennustöiden kiirehtimisestä, sillä mitään uutta esitystä entisten kirkkojen käyttöä varten tarvittavan määräajan pidennyksestä ei enää tämän jälkeen ollut odotettavissa.²

¹ Plen. pöytäk. jouluk. 16 p. 1815. — Mainittakoon, että kirkkojen valmistumista hidastutti Ehrenstolpen oma menettely, hän kun laiminlöi suorittaa ajoissa asianomaisille hallituskonseljin määräämät maksuerät. Asiasta aiheutui lopuksi Ehrenstolpen pidätys virasta. DANIELSON-KALMARI, J. R., Aleksanteri I:n aika I, s. 67—68.

² Hallituskonseljin alistus jouluk. 16 p. 1815, Ehrenstolpen kirjelmä hallituskonseljille marrask. 24 p. 1815, pöytäkirja maaherrojen kokouksesta Torniossa lokak. 2 p. 1815, kenraalikuvernöörin kirjelmä helmik. 5/17 p. 1816. Vsv. asiak. 1816 G.G. n:o 20. — Sak. pöytäk. maalisk. 9 p. 1816, kohta 19. — Asiakirjassa kosketellut muut kysymykset ilmoitettiin Suomen asiain komitealle maalisk. 21 p. 1817 esitetyiksi hallitsijalle, paitsi seurakunnallisen elämän järjestelyä koskevaa asiaa, josta ei mainita mitään. Sitä ei esitettykään koskaan hallitsijalle. — Vrt. s. 211.

Rajaseudun papistokin, ollen epätietoinen, miten menetellä, oli ryhtynyt omasta kohdastaan tiedusteluihin tässä asiassa. Alatornion v.t. kirkkoherra C. J. Borg kääntyi jouluk. 31 p. 1815 rovasti Castrénin puoleen pyytäen toimintaohjeita, sillä vaikkakin seurakuntien yhteistä elämää koskeva määräaika oli kulunut loppuun, ei rajaseudun papisto kuitenkaan ollut saanut mitään ohjeita asian suhteen. Koska Karungin, Alkkulan ja Turtolan kirkot eivät olleet valmiita, koska seurakunnissa ei ollut vielä omia pappeja, Borg kysyi, eikö ruotsalaisten olisi annettava niin kauan kuin erikoista määräystä ei ole tullut asiasta, käydä Alatornion kirkossa, jotta edellämainittujen seurakuntien väestöt eivät joutuisi tukalaan asemaan, jos niiltä kiellettäisiin vastaavanlaatuinen oikeus käydä Ruotsissa olevissa entisissä kirkoissaan. Ellei Castrén katsoisi voivansa antaa selvää vastausta, Borg pyysi, että hän tiedustaisi Turun tuomiokapitulun ohjeita. Castrén tekikin tämän kirjelmässään tammik. 14 p. 1816 ilmoittaen samalla mielipiteenään, että koska kirkot vielä eivät olleet valmiita, olisi parasta edelleenkin jatkaa entistä olotilaa. Sitä tuomiokapitulikin puolestansa kannatti kirjelmässään senaatille maalisk. 6 p. 1816 lausuen samalla myöskin sen arvelun, että rajaseudun papisto, vaikka se ei ollutkaan saanut uusia ohjeita, epäilemättä oli entiseen tapaan toimittava tehtävänsä. Senaatti puolestansa lähetti, käsiteltyään asian maalisk. 30 p., alistuksensa mukana asiakirjat Suomen asiain komitealle viitaten jo edellisen vuoden jouluk. 16 p. tekemäänsä, aikaisemmin mainittuun alistukseen samanlaisesta asiasta, johon vielä ei ollut saapunut mitään vastausta. Alistus tuli Suomen asiain komitealle huhtik. 28 p. kenraalikuvernöörin kirjelmän mukana s.k. 22 p:ltä ja otettiin esille komiteassa toukok. 1 p. Komitea tyytyi vain viittaamaan jo edellisen maalisk. 9 p. tehtäväksi päättämäänsä alistukseen.¹

¹ Curam gerens C. J. Borg jouluk. 31 p. 1815 Castrénille, Castrén tammik. 14 p. 1816 Turun tuomiokapitululle, tuomiokapituli senaatille maalisk. 6 p. 1816. KD. 4/285 v. 1816, yhdist. Vsv. asiak. 1816 G.G. n:o 95. — Plen. pöytäk. maalisk. 30 p. 1816. — Senaatin alistus maalisk. 30 p. 1816, jota seurasi ed. main. tuomiokapitulun lähete, kenraalikuvernöörin kirjelmä huhtik. 22 p. 1816. Vsv. asiak. 1816 G.G. n:o 95. — Kenraalikuvernöörin kirjelmä huhtik. 22/toukok. 4 p. 1816, kons. Kkv. asiak. 1816 n:o 46. — Sak. pöytäk. toukok. 1 p. 1816, kohta 1.

Edellämainitut alistukset eivät joutuneet kuitenkaan tuomaan tuloksia. Kirkollisen omaisuuden jakoa koskeva reskripti oli annettu, kuten aikaisemmasta esityksestä on tunnettua, ennenkuin tämä kysymysryhmä oli ennättänyt esiteltäväksi¹, ja kun sitten, kuten tiedämme, Nesselrode ei halunnut ryhtyä kirkollisen omaisuuden jakoa koskeviin diplomaattisiin neuvotteluihin sen enempää kuin mitä asian alkuvaiheessa oli tapahtunut, seurakuntien yhteyden lopullinen katkaiseminen, joka joka tapauksessa oli pahasti myöhästynyt kaikista määräajoista, yhäti jäi avoimeksi.² Viimein Reh binder kuitenkin kirjeessään marrask. 6 p:ltä 1818 ilmoitti vastauksena senaatin tekemään, ylemmänä mainittuun alistukseen maalisk. 30 p:ltä 1816, että ennenkuin diplomaattisiin neuvotteluihin Ruotsin hallituksen kanssa voitiin ryhtyä, oli saatava lähempiä tietoja, millä kannalla kirkkojen rakennustoimet rajaseudulla olivat. Tämän tiedon kenraalikuvernööri toimitti senaatille jouluk. 16 p. 1818 päiväämässään kirjeessä, ja sen johdosta senaatti puolestaan s.k. 19 p. päätti täysistunnossaan vaatia Ehrenstolpelta tietoja asiasta.³ Helmikuun 18 p. 1819 Ehrenstolpe ilmoitti senaatille, että Ylitornion [Alkkulan], Turtolan ja Karungin kirkot sekä Kolarin rukoushuone olivat valmiit ja täydessä kunnossa. Kihlakunnankatselmus oli toimitettu jo edellisen vuoden heinäkuussa. Jo v:n 1817 lopussa ne olivat olleet sikäli kunnossa, että niissä voitiin pitää jumalanpalveluksia, joita Ruotsin papisto jonkun kerran oli toimittanutkin pitäjäläisten pyynnöstä, vaikka kirkot silloin eivät vielä olleet täysin sisustettuja eikä maalattuja öljyvärillä. Muonionniskan kirkko sitä vastoin ei vielä ollut valmis. Viivytyks johtui siitä, että oli jouduttu erimielisyyksiin kirkon paikasta ja että rakennustarpeitten hankkiminen oli tuottanut vaikeuksia. Mitä pappiloihin tuli, olivat Karungin ja Turtolan pappilat rakennuksiltaan ja tiluksiltaan sellaisessa kunnossa, että tulevat »opettajat» saattoivat asua niissä, mutta Ylitornion pappilasta ei vielä voitu mitään varmuudella sanoa,

¹ Vrt. s. 209.

² Vrt. s. 211—212.

³ Reh binder Steinheilille marrask. 6 p. 1818. Kkv. asiak. 1816 n:o 46. — Steinheil senaatille jouluk. 16 p. 1818. KD. 318/48 v. 1818. — Kons. Kkv. asiak. 1816 n:o 46. — Plen. pöytäk. jouluk. 19 p. 1818.

koska kysymys, oliko pappila tuleva »siitä kurjasta kruunun-tilasta vai toisesta siksi ehdotetusta» Ylitornioon, oli vielä avoinna. Siihen nähden, että kirkot ja pappilat olivat siinäkin määrässä jo valmiina, Ehrenstolpe lopuksi muistutti senaattia, että koska v:n 1815 kokouksessa Torniossa maaherrat olivat sopineet puolen [!] vuoden irtisanomisajasta vanhan seurakunnallisen yhteyden lopettamisessa, hänelle voitaisiin antaa määräys sen tekemisestä.¹ Tämän ilmoituksen senaatti, käsiteltyään sitä täysistunnossaan helmik. 27 p. 1819, päätti lähettää Suomen asiain komitealle, joka käsitteli sitä marrask. 17 p. 1819, saatuaan sen kenraalikuvernöörin kirjeen mukana maalisk. 3 p:ltä 1819. Komitea päätti hallitsijalle ilmoitettavaksi nyt saadun tiedon johdosta, että kaikki toimet asiassa, joihin ehken vielä oli aihetta, kuuluivat senaatin talousosaston tehtäviin.²

Tämän ohessa Suomen asiain komitea havaitsi, että senaatti yhäti vielä odotti vastausta lokak. 27 p. 1812 tekemäänsä alitukseen, joka koski lupaa saada lykätä myöhemmäksi kirkkojen rakentamisen ja pidennetyn määräajan myöntämistä seurakuntien vanhan yhteyden jatkamista varten. Koska mikään toimenpide ei enää sen johdosta ollut tarpeellinen, oli senaattia pyydetävä poistamaan asia työlistöistään. Komitea puolestaan poisti omista avoinna olevista asioistaan maalisk. 24 p. 1824 Tornion v.t. pastorin tiedustelun, joka sekin oli ollut komitean asiakirjojen joukossa.³

Senaatin talousosasto päätti istunnossaan heinäk. 29 p. 1819, jolloin se käsitteli ylempänä mainittua Ehrenstolpen kirjelmää helmik. 18 p:ltä 1819, vaatia maaherralta selvitystä Muonion-

¹ Ehrenstolpe senaatille helmik. 18 p. 1819. KD. 26/158 v. 1819. Kirkkojen katselmukset oli pidetty seuraavasti: heinäk. 7 p. 1818 Kolarin rukoushuone ja kellotorni, heinäk. 13 p. 1818 Turtolan kirkko ja kellotorni, heinäk. 18 p. 1818 kirkko ja kellotorni Karungissa. Kruununvouti Heickell oli maaherran määräämänä niissä läsnä. Maaherran kirjeet 1816—1819. Tornion kaup. ark.

² Plen. pöytäk. helmik. 27 p. 1819. — Steinheil Reh binderille maalisk. 3 p. 1819, senaatin kirjelmä helmik. 27 p. 1819, jälj. Ehrenstolpen kirjelmästä senaatille helmik. 18 p. 1819. Vsv. asiak. 1819 G.G. n:o 89. — Sak. pöytäk. marrask. 17 p. 1819, kohta 25.

³ Sak. pöytäk. maalisk. 24 p. 1824.

niskan kirkon valmistumisesta. Maaherrahan oli ilmoittanut, kuten on kerrottu, että kirkko vielä oli keskeneräinen. Tämän johdosta Oulun lääninhallitus lokak. 14 p. 1819 tiedoitti senaatille, että mainitusta kirkosta vielä puuttui saarnatuoli, alttari ja penkit.¹ Kirkon valmistumisessa tapahtunut viivytys oli näin ollen edelleenkin esteenä seurakunnallisen yhteyden lopettamiselle. Tämän lisäksi oli ilmestynyt muitakin vaikeuksia. Se kruununtila, joka oli määrätty pappilaksi Ylitornion uutta seurakuntaa varten, oli osoittautunut niin huonoksi, että sen lisäksi katsottiin välttämättömäksi hankkia vielä toinenkin tila, jotta pappila voitaisiin saada asianomaiseen kuntoon. Tätä tarkoittavan ehdotuksen Turun tuomiokapituli oli Ylitornion seurakunnan anomuksen johdosta lähettänyt senaatille jo syksyllä v. 1817. Huhtikuun 21 p. 1819 Turun tuomiokapituli uudestaan kääntyi senaatin puoleen kirjelmällä pyytäen, että asia ratkaistaisiin ja että sille myönnettäisiin oikeus väliaikaisesti nimittää kysymyksessä olevaan seurakuntaan sielunpaimen, kunnes virka vakinaisesti voitaisiin täyttää. Asiaa oli käsitelty finanssi- ja kirkollistoimituskunnissa, ja otettiin se esille senaatin talousosaston istunnossa heinäk. 29 p. 1820. Silloin päätettiin, että ennenkuin seurakuntien yhteys Ruotsiin oli lopetettava, oli saatava tarkka selvitys, oliko Muonionniskan kirkko jo täysin kunnossa. Tuomiokapitulille annettiin oikeus täyttää kysymyksessä ollut toimi ehdottamallaan tavalla.²

Tuomiokapituli oli nimittäin vuoden 1819 kuluessa ryhtynyt omastakin aloitteestaan ottamaan selvää rajaseudun kirkoista ja ilmoitti sitten senaatille tietonsa asiain tilasta. Saatuaan Ehrenstolpen ilmoituksen, että Ylitornion, Turtolan ja Karungin kirkot ja Kolarin rukoushuone olivat valmiina, tuomiokapituli tammik. 13 p. 1819 antoi Castrénille määräyksen pitää kirkonkokouksia ja ottaa selvää niissä, olivatko kirkot todella sellai-

¹ Talusos. pöytäk. heinäk. 29 p. 1819. — Oulun lääninhallitus senaatille lokak. 14 p. 1819. KD. 115/168 v. 1819.

² Pöytäk. pidetty pitäjänkokouksessa heinäk. 7 p. 1817 Ylitornion Niemen kylässä pappilaa koskevista kysymyksistä, allekirj. Carl Erik Nordberg ja Matthias Castrén. Turun tuomiokapituli senaatille syysk. 17 p. 1817. KD. 100/203 v. 1817. Asiakirjaan liittyy laaja aineisto. — Talusos. pöytäk. heinäk. 29 p. 1820.

sessä kunnossa, että jumalanpalveluksia voitiin niissä pitää ja vastasivatko kirkolliset virkatalot niille asetettuja vaatimuksia. Tämän johdosta Castrén sekä maaherran valtuuttamana asessori Carl Erik Nordberg pitivätkin kokoukset Ylitornion Niemen kylässä maalisk. 12 p. 1819 ja Karungin kappelissa maalisk. 15 p. 1819. Kävi ilmi, että kysymyksessä olevat kirkot todella olivat täysin valmiit ja että pappiloissakin rakennukset olivat siinä kunnossa, että seurakuntiin valittavat papit saattoivat niissä tulla toimeen. Tästä lähetti tuomiokapituli ylempänä mainitussa kirjelmässään huhtik. 21 p. 1819 ilmoituksen senaatille.¹

Saamiensa tietojen johdosta ryhtyikin tuomiokapituli täyttämään kiireellisesti rajaseurakuntien kirkollisia virkoja, minkä vuoksi uusien kirkkojen vihkiminen myöskin oli toimitettava. Kirjelmässään jouluk. 15 p. 1819 tuomiokapituli määräsi Castrénin vihkimään Karungin kappelin kirkon helmik. 6 p. 1820, jolloin vaalisearnojen piti myöskin alkaa sanotussa seurakunnassa. Samana päivänä päivätyssä kirjelmässä Castrén sai määräyksen vihkiä myöskin Turtolan kappelin kirkon helmik. 20 p. 1820, jolloin seurakunnassa vaalisearnat myöskin alkoivat. Maaliskuun 22 p. 1820 ilmoitti tuomiokapituli Castrénille, että myöskin Muonionniskan uusi kirkko oli valmis, ja määrättiin Castrén vihkimään se jonakin hänen määrättäväkseen jätettynä päivänä.²

Kuten edellä on mainittu, senaatin talousosasto heinäk. 29 p. 1820 päätti tiedustella Oulun läänin maaherralta kirkkojen tilaa rajaseudulla. Oulun lääninhallitus lähetti vastauksen tähän tiedusteluun syysk. 4 p. 1820, jolloin se ilmoitti, että se oli sanonut irti syysk. 4 p. 1820 Norrbottenin läänin maaherralle lähettämässään kirjelmässä kirkollisen yhteyden Ylitornion, Turto-

¹ Turun tuomiokapituli Castrénille tammik. 13 p. 1819. Saap. kirj. 1816—1825. Kemin Irov. ark. — Pöytäk. pidetty kokouksessa maalisk. 12 p. 1819 Ylitornion Niemen kylässä ja maalisk. 15 p. 1819 Karungin kappeliseurakunnassa, jälj., Turun tuomiokapituli senaatille huhtik. 21 p. 1819. KD. 12/231 v. 1819. — COLLIANDER, O. I., Suomen kirkon paimenmuisto I, s. 225, 280, 433, 732, 833.

² Tuomiokapituli Castrénille jouluk. 15 p. 1819. Turun tuomiokapituli Castrénille jouluk. 15 p. 1819. Turun tuomiokapituli Castrénille maalisk. 22 p. 1820. Saap. kirj. 1816—1825. Kemin Irov. ark.

lan, Karungin ja Kolarin seurakuntien suhteen. Alatorniossa yhteys loppui v. 1818.¹

Ruotsin puolella rajaa oli uusi kirkko rakennettava ainoastaan Alatornioon. Se valmistui v. 1825, jota ennen jumalanpalvelukset oli pidetty eräässä pirtissä.²

Kirkollisen yhteyden lopettaminen oli käynyt ilman erikoisempia diplomaattisia selkkauksia. Tähän oli syynä epäilemättä se, että uusien kirkkojen rakentamisesta johtuvat kustannukset eivät suoranaisesti kiihoittaneet kumpaakaan puolta lopettamaan yhteyttä, ennenkuin se todella kävi soveliaasti mahdolliseksi. Ruotsille oli tietysti entisen olotilan jatkumisesta etua, sillä maksoivathan Suomeen kuuluvat seurakuntien osat papistolle palkkaa. Tosin kysymystä koskevan rajanjärjestelysopimuksen artiklan täytäntöönpano oli vienyt huomattavasti enemmän aikaa kuin tarkoitus oli ollut, mutta siihen olivat osaltaan vaikuttaneet useatkin eri tahoilta ilmestyneet esteet. Lisäksi on muistettava, että ennen vallinneiden olojen pitkittämiseen oltiin Suomen ja Ruotsin välisissä suhteissa oltu halukkaita esim. kauppasuhteita järjestettäessä, kunhan vain siitä oli hyötyä kumpaisellekin puolelle ja kunhan erikoisempia haittoja ei jouduttu kärsimään. Näin ollen onkin ymmärrettävissä, että hallituksen taholta ei tehty huomattavampia ponnistuksia yhteyden lopettamiseksi, vaikkakin toisaalta pysyttiinkin alkuperäisissä suunnitelmissa. Joka tapauksessa rajapolitiikan suuntaama päämäärä oli vihdoinkin saavutettu, ja omintakeinen kirkollinen elämä saatu alkuun uudella rajaseudulla.

Niinkuin edellä olevasta esityksestä on käynyt ilmi, hallitus oli suostunut verraten huomattaviin uhrauksiin rajaseudun kirkollisten olojen järjestämiseksi muuttuneiden valtiollisten olosuhteitten vaatimalle kannalle. Kuten aikaisemmin on viitattu, hallituksen pyrkimys helpottaa väestön taakkaa tällä tavoin myöntämällä erinäisiä erikoisetuja, kuten avustusta valtion varoista seurakuntien papiston palkkaukseen, on varsin luonnolli-

¹ Oulun lääninhallitus senaatille syysk. 4 p. 1820. KD. 82/147 v. 1820. — Talousos. pöytäk. lokak. 25 p. 1820. — Boström, H. J., Alatornion ja Tornion kaupungin paimenmuisto Ruotsin vallan aikana, Suomen Sukututkimusseuran vuosikirja XII, s. 25.

² BYGDÉN, m.t. II, s. 241.

nen. On jo huomautettu, että se oli yhtäpitävä sen ajatuskannan kanssa, joka ilmeni useasti mainituissa kenraalikuvernööriille 1810 annetuissa ohjeissa. Asian poliittiseen puoleen kiinnitettiin Ruotsissakin näinä aikoina erikoista huomiota, kun siellä valtiopäivillä käsiteltiin niitä toimenpiteitä, joihin Ruotsin oli ryhdyttävä oman rajaseutunsa kirkollisten olojen järjestämistä varten. Niinpä siellä lausuttiinkin v:n 1823 valtiopäivillä porvarisäädyssä, että Ruotsin kansalaiset olivat valtakunnan rajan läheisyydessä joutuneet paljon huonompaan asemaan kuin suomalaiset omalla puolellaan. Näille oli heidän hallituksensa antanut rakentaa kirkkoja suorittaen kaikki kulungit itse. Perin toisin oli Alatornion ruotsalaisen seurakunnan laita, joka tosin oli saanut seurakuntien omaisuuden jaossa joitakin esineitä ja erään rahamäärän seurakunnan Suomen puoleiselta osalta, mutta oli sittenkin joutunut huonompaan asemaan. Niinpä pitäjän kirkkoherran virkatalo oli melkoisesti huonompi kuin Suomen Alatornion pappila. »Ruotsin valtio ei voi sallia, että sen kirkkoherra Torniossa jää niin paljon huonompiin olosuhteisiin kuin hänen virkaveljensä Venäjän puolella», lausuttiin muun ohessa, ja laihana lohdutuksena mainittiin Ruotsin puolen papilla olevan »sen tunteen, että saa kuulua vanhaan isänmaahan» sen edun rinnalla, jota Suomessa oleva kirkkoherra nautti lohenkalastuksesta kertyvien runsaiden tulojen muodossa.¹

5. *Vieraassa valtiossa olevien tilusten käyttö rajaseudulla.*

1. Kun v:n 1810 rajanjärjestelysopimus oli määrännyt, että rauhansopimuksen myöntämää tilusten vapaata hallintaa sai jatkua rajaseudulla vallitsevien erikoisten olosuhteitten vuoksi viiden vuoden ajan Haminan rauhansopimuksen määräämän

¹ MONTGOMERY, ARTHUR, Svensk traktatpolitik 1816—1914, s. 8 ja seur. Norjan-vastaisen rajan aiheuttamista seurakunnallisten kysymysten järjestelyistä tämän teoksen myöhemmässä osassa. — Ruotsissakin oli tuettu rajaseurakuntia myöntämällä m.m. v. 1817—1818 valtiopäivillä 6,000 rt. Alatornion kirkon ja pappilan rakentamista varten. Bihang till samtliga Riks-Ständens protokoll 1817—1818 X, s. 61. Protokoll, hållna hos Vällofliga Borgare-Ståndet vid Lagtima Riksdagen i Stockholm år 1823 IV, s. 47 ja seur.

kolmen vuoden ylimenokauden asemasta, olikin sekä Tornion kaupungin että eräitten Alatornion kylien väestö, seuraten ennen rauhantekoa yhteismetsien ja erikoisesti yhteismaasta eroitettujen metsäalueiden käytössä noudatettua menettelyä, kaatanut Tornionjoen länsipuolella olevassa metsäalueessa sijaitsevista, sille erotetuista metsistä sekä halkometsää että rakennushirsiä. Tämän johdosta kuitenkin Norrbottenin läänin maaherra P. A. Ekorn päätöksellään maalisk. 12 p. 1812 kielsi kaiken puunhakkuun Tornionjoen Ruotsin puolella olevista metsistä, nojaten toimenpiteensä kunink. asetukseen valtakunnan metsistä elok. 1 p. 1805 sekä yleiseen lakiin, joiden mukaan jakamattomasta tai paraikaa jaon alla olevasta metsästä ei saatu viedä hirsiä tai halkoja myytäväksi. Lisäksi, selitti Ekorn, ei liikamaan eroittamistoimitus, jota ei vielä oltu saatettu loppuun ja joka koski kysymyksessä olevia metsämaita, enempää kuin rajanjärjestelysopimukseen ollut antanut rajan itäpuolella oleville kylille mitään osaa siihen maahan, joka sijaitsi rajan länsipuolella. Mantereella olevasta metsämaasta kaadetut puut oli maaherran määräyksestä sitten henkikirjuri P. Öhrling tarkastanut nimismies Zachris Hackzellin ja parin lautamiehen läsnäollessa huhtik. 8 ja 9 p:nä 1812, ja huhtik. 20 p. antamassaan päätöksessä Ekorn oli mainitun katselmuksen perustuksella julistanut kaikki puut takavarikoiduiksi siihen asti, kunnes metsänhaaskausasia oli saanut oikeudellisen käsittelyn. Viimeksimainitussa päätöksessään Ekorn vielä määräsi, että kaikissa seutukunnan kirkoissa oli luettava kuulutus, jossa kiellettiin koko rajaseudun väestöä, siis myöskin Ruotsissa asuvaa, hakkaamasta metsää yli välttämättömän kotitarpeen. Lisäksi saivat nimismies Hackzell ja varanimismies Asp määräyksen heti maiden paljastuttua lumesta vielä kerran pitää katselmuksen tapahtuneen metsänkaadon johdosta, jotta vahingon suuruus saataisiin metsänhaaskausta koskevan oikeudenkäynnin yhteydessä vieläkin tarkemmin kuin jo nyt suoritettun katselmuksen perustuksella todetuksi.

Edellä kerrotun lisäksi olivat Pirkkiön kylän asukkaat hakanneet metsää myöskin Seskarön eli Seiskarin saarella alueelta, joka oli ennen sotaa ollut kyläläisten käytettävänä. Tämän metsänhakkuun suhteen Ekorn edellämainitussa huhtik. 20 p. 1812

antamassaan päätöksessä määräsi, että kylän asukkaat saavat hakea pois kevään ja kesän kuluessa nyt kaatamansa puut, mutta päätöksen mukaan sallittiin puitten kuljetus ainoastaan sillä ehdolla, että pirkkiöläiset asettaisivat kahden Ruotsissa asuvan vakavaraisen henkilön takauksen puitten arvosta. Mitä Seiskarissa olevan metsän käyttöön tulevaisuudessa tuli, oli kaikki metsänhakkuu sielläkin oleva toistaiseksi kielletty. Lisäksi Ekorn vielä ilmoitti, että hän oli pyytänyt metsien käytön suhteen vastaisuudessa yljahtimestari G. E. Petersonin toimenpidettä, jotta kaikki metsänhaaskaukset saataisiin loppumaan Tornionjoen länsipuolella olevissa kruunun ja pitäjäen yhteisöissä Alatornion ja Karungin pitäjäen alueilla. Siihen nähden, että eräs Tornion raatimies ja eräät muut henkilöt olivat harjoittaneet metsänhakkausta mantereella, Ekorn ilmoitti jäävänsä odottamaan maaviskaalin toimenpiteitten tuloksia. Kun lisäksi eräät Pirkkiön kylänmiesten valtuutetut olivat selityksessään, jonka he olivat antaneet maaherran maalisk. 12 p. annetun välipäätöksen johdosta, käyttäneet uhkailevaa kieltä, Ekorn tuomitsi kunkin heistä 10 hopeatalarin sakkoon.¹

Kun Ekornin edellämainittu päätös oli kuulutettu rajaseudun kirkoissa toukokuussa 1812, kääntyivät eräät suomalaiset rajasukkaat maaherra Ehrenstolpen puoleen tiedustellen, miten Ruotsin alamaisten Suomessa sijaitsevien metsiensä käyttöön oli suhtauduttava. Ehrenstolpe ilmoitti olevansa sitä mieltä, että Ruotsin alamaisten oli saatava aivan yhtä vapaasti kuin ennen rauhantekoakin käyttää täällä olevia metsiään. Maaherrojen suhtautuminen vieraassa valtiossa sijaitsevien metsien käyttämiseen oli Suomessa ja Ruotsissa siis täysin vastakkainen.

Tosin Ehrenstolpelle tehtiin kysymyksen johdosta muitakin esityksiä, joiden tarkoituksena ilmeisesti oli saada hänet muuttamaan edellämainittu kantansa ja vastaaman Ekornin toimenpiteisiin vastatoimilla Ruotsin alamaisten suhteen. Niinpä Ylitornion nimismies Ekström toukok. 12 p. 1812 ilmoitti Tornion kihlakunnan kruununvoudille, että joukko Ruotsin Ylitornion ja Hietaniemen asukkaita oli tullut rajan poikki ja kaatanut

¹ Jälj. Norrbottenin läänin maaherran päätöksestä huhtik. 20 p. 1812. Vsv. asiak. 1813 G.G. n:o 16.

huomattavan määrän metsää Juoksengin kylän ja samoilla seu-
duilla olevista valtionkin metsistä. Kysymyksessä ei ollut mi-
kään pieni, kotitarvetta varten suoritettu hakkaus, vaan suu-
ressa mittakaavassa toimeenpantu metsänkaato, sillä Ekström,
joka yleensä osoittautui kaikissa muissakin tiedonannoissaan
hyvin täsmälliseksi, oli arvioinut kaadetun puumäärän kohon-
neen vähintään 10,000 kuormaan. Kaatajien oli tarkoitus viedä
puut pois heti ensimmäisten kevättulvien aikana, minkä tähden
Ekström pyysi kruununvoudilta ohjeita, mitä hänen olisi tämän
metsänhakkauksen johdosta tehtävä.

Kuten ylempänä on kerrottu, oli juuri samoihin aikoihin
Ruotsissa annettu jyrkkä kielto metsänhakkauksien johdosta,
jotka kuitenkin olivat tapahtuneet alueilla, mitkä jo olivat jae-
tut metsänkaatoihin ryhtyneitten kylien väestöille, kun sitä
vastoin Ruotsin alamaisten edellä kerrottu metsänhakkaus oli
tapahtunut osaksi valtion, osaksi erään Suomen puolella olevan
kyläkunnan mailla, joten mainittuja tapauksia ei voida rinnas-
taa toisiinsa. Sen vuoksi, nojautuen elok. 1 p. 1805 annetun
metsäasetuksen 1 §:ään kruununvouti Heickell määräsi nimis-
mies Ekströmin toimeenpanemaan katselmuksen metsänkaadon
johdosta, ottamaan selvän metsänkaatajista ja ryhtymään mui-
hinkin asian vaatimiin toimenpiteisiin, minkä lisäksi kruunun-
vouti vielä kirjoitti maaherra Ehrenstolpelle toukok. 24 p. 1812
ja alisti tämän ratkaistavaksi, eikö kysymyksessä olevia puita
olisi julistettava takavarikoiduiksi.

Ehrenstolpe vastasi kesäk. 2 p. 1812. Vastauskirjelmän kon-
septia ei ole säilynyt, mutta muista lähteistä ilmenee, että hän
epäsi takavarikon ja tämän vuoksi Ruotsin alamaiset saivat
esteettömästi viedä kaatamansa puut. Ehrenstolpen päätös oli
sopusoinnussa hänen ylempänä mainitun käsityksensä kanssa,
jonka mukaan rajanjärjestelysopimuksen säännöstä tilusten
nautinnoista järjestelykauden aikana oli tulkittava niin, että
ennen rauhantekoa vallinneet olot todella oli pysytettävä enti-
sellänsä.¹

¹ Heickell Ehrenstolpelle toukok. 24 p. 1812. Saap. kirj. 1812 n:o
11 fol. 96. Diario 1812. OIA. — Heickell, Jac.: Relation om händelser
vid Torneå Gränts hvilka i mer och mindre mohn förorsakat oenighet
Gräntse boerne emellan. Wärnhjelmin kok. SVA.

Seurauksena edellä kerrotuista erilaisista tulkinnoista oli, että Ruotsin alamaisilla oli rajanjärjestelysopimuksen suojassa oikeus käyttää vapaasti Suomessa olevia tiluksiansa, suomalaisten sitä vastoin joutuessa Ekornin toimenpiteitten kautta yhä ahtaammalle tilusten käyttöön nähden.

Ekornin aikaisemmin kerrottujen toimenpiteitten johdosta Pirkkiön kylän asukkaat olivat sekä suullisesti että kirjallisesti anoneet, että maaherra Ehrenstolpe ryhtyisi toimenpiteisiin heidän oikeuksiensa valvomiseksi, mutta siitä, oliko jotain heidän hyväkseen tehty, he eivät olleet kuulleet mitään. Tästäpä johtuikin, että kun prokuraattorinapulainen J. Fr. Stichaesus oli 1812 tekemällään tarkastusmatkalla tullut Tornioon, jätettiin hänelle siellä kaksi eri valitusta, jotka koskivat Ruotsin puolella olevien metsämaiden käyttöä ja joissa moitittiin sitä kantaa, minkä Norrbottenin läänin maaherra oli rajanjärjestelysopimuksen art. II:n tulkintaan nähden omaksunut. Toisen takana olivat Tornion kaupungin maistraatti ja kaupunginvanhimpien valtuuttamat henkilöt, toisen eräiden Alatornion pitäjän kyläkuntien edustajat.

Torniolaisten valituksessa selitettiin, että kaupunki oli perustamiskirjassaan toukok. 21 p. 1621 saanut tavanmukaisten privilegioitten ohella myöskin lahjoitusmaana kolme veromanttaalia Svensarön kylästä. Myöhemmin annettiin kaupungille vielä 4 1/2 manttaalin talonverot Mattilan kylästä niihin kuuluvine lohenkalastusoikeuksineen, minkä lisäksi kaupunki sai myöskin viimeksimainittuihin maihin nähden lunastusoikeuden. Kun Haminan rauhankirja ja rajanjärjestelysopimus olivat taanneet kaikille oikeuden käyttää entisiä tiluksiansa, ei maistraattia ja kaupungin porvaristoa voinut olla ihmetyttämättä se seikka, että sama mies, joka liikamaaneroittamisoikeuden puheenjohtajana oli määritellyt sen alueen, josta kaupunki oli saapa metsänsä ja karjalaitumensa, ja joka tämän lisäksi Ruotsin hallituksen komissaarina oli ollut valmistamassa rajanjärjestelysopimusta sekä allekirjoittanutkin sen, tultuaan Norrbottenin läänin maaherraksi, oli kieltänyt Tornion asukkaita nauttimasta oikeuksiaan ja käski asettaa syytteeseen ne kaupunkilaiset, jotka olivat käyttäneet kaupungin Ruotsin puolella rajaa sijaitsevaa metsää ja karjalaidunta. Kun Tornion kau-

punki tämän maaherra Ekornin toimenpiteen kautta oli menetännyt mahdollisuuden saada halkoja, puhumattakaan rakennushirsistä ja laivanrakennuspuista, vieläpä lastaus- ja rakennus-alueettakin, sekä jäänyt vaille laidunta sen vähälukuista karjaa varten, koska kaupungilla rajan omalta puolelta ei ollut tilaisuutta saada korvausta menettämilleen maille, oli se joutunut perin tukalaan asemaan. Sen vuoksi kaupunkilaiset, jotka oli kutsuttu kokoukseen, vetosivat prokuraattorinapulaisen toimenpiteisiin ja liittivät anomukseensa tietoja kaupungin yleisistä oloista sekä otteen Västerbottenin läänin pohjoisen liikamaan-eroittamisioikeuden pöytäkirjasta lokak. 24 p. 1794 ja lyhennysotteen eräistä saman oikeuden pöytäkirjoista lokak. 30 p. sekä marrask. 4 ja 5 p. 1801, jotka valaisivat kaupungin omistusoikeutta Ruotsissa yhteismetsästä eroitettuun kaupungin metsämaahan ja laidunmaahan.

Myöskään Pirkkiön kyläläiset eivät voineet olla kummeksimatta sitä perin erilaista tapaa, jota toisaalta Ruotsin, toisaalta Suomen viranomaiset noudattivat rauhansopimuksen ja rajanjärjestelysopimuksen niiden säännöksien tulkinnan suhteen, jotka koskivat vieraassa valtiossa olevien tilusten nautintaa. Heitä oli estetty käyttämästä sekä yhteismetsiä että Seiskarin saarella olevaa, kylälle laillisesti eroitettua metsää. Niitä, jotka olivat menneet noutamaan siellä kaatamiensa puita, oli kohdeltu kuin pahantekijöitä ainakin: heidät oli pidätetty ja haastettu oikeuteen vastaamaan metsänhaaskauksesta. Sen vuoksi anojat pyysivät, että prokuraattorinvirasto ryhtyisi toimiin, jotta heidän lailliset oikeutensa saatettaisiin jälleen voimaan ja että Ekornia, jos hänen menettelynsä huomattaisiin laittomaksi, myöskin vaadittaisiin diplomaattista tietä vastaamaan vahingosta, jonka hänen menettelynsä oli Pirkkiön kyläläisille aiheuttanut. Valituksen tekijät olivat erikoisesti katkeroituneita siitä tilanteesta, johon rajaseudulla nyt oli jouduttu, sillä kun Ruotsin alamaiset aivan vapaasti saivat kaataa Suomessa metsää yhteismetsistä, vieläpä aivan rintamaistakin, suomalaiset oli kokonansa estetty nauttimasta laillisia oikeuksia.

Edellämainitut valitukset, jotka Stichæus oli saanut virkatmatkallaan, hän lähetti hallituskonseljille jouluk. 23 p. 1812 päiväämänsä kirjelmän mukana. Hallituskonseljin talousosasto

käsitteli asiaa tammik. 18 p. ja siirsi sen hallituskonseljin täysistunnon käsiteltäväksi, jossa se olikin esillä tammik. 23 p. 1813. Tällöin päätettiin vaatia maaherra Ehrenstolpen lausunto asiassa ja lähettää asiakirjat v.t. kenraalikuvernööri Armfeltille asian vaatimia toimenpiteitä varten.¹

Armfelt ryhtyikin heti, saatuansa asiakirjat, toimenpiteisiin niiden johdosta. Merkillistä kyllä, hän kääntyi kirjelmällä tammik. 21/helmik. 2 p. suoraan Norrbottenin läänin maaherran puoleen, vaikkakin menettely tietävästi oli vastoin viranomaisien kirjeenvaihdosta ulkomaan viranomaisten kanssa annettua asetusta.² Kirjelmässään Armfelt huomautti Ekornille, että Suomen prokuraattorinvirastolle oli valitettu Ekornin toimenpiteiden johdosta, kun hän oli kieltänyt valituksen tekijöitä käyttämästä heille kuuluvia metsä- ja niittymaita Tornionjoen länsipuolella. Koska Ekornin kiellosta oli ollut erittäin tuntuva haittaa valittajille, Armfelt puolestansa oli vakuutettu, että maaherra Ekorn »yhtäpitävästi sen lujan ystävyyden kanssa, joka

¹ Torniolaisten valitus, jätetty marrask. 4 p. 1812. Alatornion ja Karl Kustavin pitäjäläisten valitus. Jälj. Ekornin päätöksestä huhtik. 20 p. 1812. J. Fr. Stichaeus hallituskonseljille jouluk. 23 p. 1812. KD. 2/546 v. 1813, yhdist. Vsv. asiak. 1813 G. G. n:o 16. — Talousos. pöytäk. tammik. 18 p. 1813 ja plen. pöytäk. tammik. 23 p. 1813. — Stichaeus sai muitakin valituksia Tornionista. Vrt. MATTHIAS CALONII svenska arbeten. Supplementband, s. 191. — Stichaeuksen tarkastusmatkoista RAUHALA, K. W., Keisarillinen Suomen senaatti I, s. 133. — RAUHALA, K. W., Suomen keskushallinnon järjestämisestä II, s. 70.

² Vrt. s. 155 ja seur. — Muista esimerkeistä Armfeltin kirjeenvaihdosta suoraan ulkomaan viranomaisen kanssa ilman Venäjän ulkoasiainministeriön välitystä kts. Kkv.kirjekirja v. 1812 [Журналъ 1812. Часть III.] n:ot 14, 15, 87, 88, 89, jotka kaikki ovat osoitetut Ruotsin Pietarissa olleelle chargé d'affaires Hochschildille ja päivätyt syysk. 6—16 p. 1812. Näistä aiheutuivat Ruotsin ulkoasiain johdon kirjelmät Ruotsin Tukholmassa olevalle lähetystölle lokak. 27 p., marrask. 11 ja 24 p. 1812 sekä tammik. 12 p. 1813, joissa Ruotsin lähetystöä kiellettiin olemasta suoranaudessa yhteydessä Armfeltin kanssa, koska se oli vastoin asioitten käsittelyjärjestystä. Utrikesstatsministerns skrivelser till beskickningarna i — S:t Petersburg 1812. 1813. RVA. — DANIELSON-KALMARI, m.t. IV, s. 343 ja seur. Tekijä arvelee kiellon johtuneen siitä, että Armfeltin kirjeissä esiintyvä voimakas kansallinen itsetunto olisi loukannut Ruotsin viranomaisia, mikä näyttää olevan erehdys. Kts. TEGNÉR, ELOF, Gustaf Mauritz Armfelt III, s. 438—439. — RAUHALA, K. W., Suomen keskushallinnon järjestämisestä II, s. 129.

vallitsee H. M. Keisarin ja Ruotsin Kunink. Majesteetin välillä» ei ollut viivyttelyä saattaessaan valittajat jälleen nauttimaan sitä oikeutta, joka heille lain ja sopimusten mukaan kuului. Samalla Armfelt viittasi Haminan rauhansopimuksen X:een artiklaan ja 1810 v:n rajanjärjestelysopimuksen II:een artiklaan, joiden mukaan rajaseudun väestön piti saada nauttia entisiä oikeuksiaan vieraassa valtiossa oleviin tiluksiinsa nähden, elleivät he olleet niistä luopuneet. Vielä Armfelt vetosi siihenkin, että Ruotsin alamaiset saivat Suomen alueella täysin vapaasti hallita omaisuuttansa ja käyttää nautintaoikeuksiaan.¹

Päivää myöhemmin Armfelt lähetti kirjelmän myöskin Oulun läänin maaherralle, jossa hän kertoi edellämaitusta Ekornille lähettämästään kirjeestä. Lisäksi Armfelt kehoitti Ehrenstolpea ilmoittamaan hänelle, oliko hänen Ekornille lähettämänsä kirjeen johdosta ehken huomattavissa jotain muutosta Ruotsin viranomaisten suhtautumisessa tähän kysymykseen.²

Edellä kerrottujen toimenpiteittensä jälkeen Armfelt lähetti helmik. 10 p. 1813 kysymystä koskevat asiakirjat Suomen asiain komitealle ja pyysi, että komitea, katsoen asian poliittiseen luonteeseen, lähettäisi asiakirjat edelleenkin valtiokanslerille, jotta hänen toimestaan valitusten tekijät pääsisivät nauttimaan oikeuksiaan. Suomen asiain komiteassa kysymys tuli käsiteltäväksi helmik. 24 p. 1813. Ennenkuin mihinkään enempiin toimenpiteisiin kuitenkaan katsottiin voitavan ryhtyä, komitea piti tarpeellisena vaatia Oulun läänin maaherralta selvityksen kaikista mainitun kysymyksen yhteydessä olevista seikoista, minkä vuoksi komitea päättikin Armfeltin välityksellä vaatia sitä. Saamansa kehoituksen johdosta Armfelt kirjelmässään maalisk. 8/20 p. 1813 antoi Ehrenstolpen tehtäväksi kysymyksessä olevan lausunnon valmistamisen.³

¹ Armfelt Ekornille tammik. 21/helmik. 2 p. 1813. Kkv. kirjekirja 1813 [Журналъ 1813. Часть I.] n:o 38. Kkv. asiak. 1812 n:o 214.

² Armfelt Ehrenstolpelle tammik. 22/helmik. 3 p. 1813. Kkv. kirjekirja 1813 [Журналъ 1813. Часть I.] n:o 42 [Ehrenstolpen saaman kirjeen n:o on 43]. — Kkv. asiak. 1812 n:o 214, jossa kirje mainittu päiväksi tammik. 2 p. 1813, mikä on väärin.

³ Armfelt Aminoffille helmik. 10 p. 1813, jota seurasi hallituskonseljin käsiteltävänä ollut aineisto. Vsv. asiak. 1813 G.G. n:o 16. Kkv. asiak.

Saatuansa näin kahdelta taholta, sekä hallituskonseljilta että Armfeltilta, määräyksen lausunnon antamisesta, Ehrenstolpe, joka hallituskonseljin kirjelmän saatuansa oli jo maalisk. 1 p. 1813 puolestaan tiedustellut Tornion kihlakunnan kruununvoudin J. Heickellin mielipidettä asian johdosta, nyt, saatuaan viimeksimainitulta raportin, joka oli päivätty maalisk. 17 p. 1813, lähetti sekä hallituskonseljille että Armfeltille huhtik. 13 p. samansisältöisen lausunnon. Heickell oli edellämainsussa raportissaan ilmoittanut, että Ruotsin alamaiset olivat vapaasti saaneet käyttää Suomessa olevia tiluksiaan, ja he olivat yhdessä suomalaisten kanssa saaneet ottaa tarvitsemansa puut yhteismetsistä sekä omista yksityismetsistään. Tosin eräät Ruotsin alamaiset olivat ilman laillista oikeutta hakanneet metsää Turtolan kylän metsästä, mutta koska oikeudenkäynti heitä vastaan vielä oli vireillä kihlakunnanoikeudessa, ei Heickell tähän asiaan ollut tahtonut sen enempää puuttua.¹

Ehrenstolpe, joka liitti jäljennöksen Heickellin raportista lausuntoonsa, esitti siinä sen mielipiteen, ettei voinut olla epäilystäkään siitä, etteikö Tornion kaupunki olisi ennen rauhantekoa saanut aivan vapaasti nauttia sille lahjoitettujen, mutta rauhanteon jälkeen toiseen valtakuntaan joutuneiden talojensa kaikkia etuuksia. Sikäli kuin maaherran tiedossa oli, olivatkin kaupunkilaiset saaneet häiritsemättä vielä nytkin käyttää Ruotsin puolella rajaa sijaitsevia viljeltyjä peltojaan ja niittyjään, ja oli Norrbottenin maaherran kysymyksessä oleva kielto koskenutkin ainoastaan metsien ja ulkopalstojen käyttöä. Viimeksimainittujakin olivat torniolaiset kuitenkin ennen sotaa täysin mielensä mukaisesti saaneet hallita, olivatpa ne sitten laillisesti eroitettuja taikka kuuluivatpa yhteismaihin. Mitään eroitusta ei tässä suhteessa ollut ennen ollut olemassa. Kun eräät Tornion kihlakunnan asukkaat edellisen vuoden kesänä olivat valittaneet maaherralle Ekornin toimenpiteistä, oli Ehrenstolpe, joka eräällä virkamatkallaan oli tavannut Ekornin, tehnyt tälle asian

1812 n:o 214. — Sak. pöytäk. helmik. 24 p. 1813, kohta 6. — Armfelt Ehrenstolpelle maalisk. 8/20 p. 1813. Kkv. asiak. 1812 n:o 214. Vsv. asiak. 1813 G.G. n:o 16.

¹ Heickellin raportti maalisk. 17 p. 1813. Diario v. 1813 n:o 8 fol. 126. OIA.

johdosta huomautuksia. Tähän Ekorn oli vastannut, että hän ei millään tavoin halunnut asettaa esteitä sille, että Suomen alamaiset käyttivät Ruotsissa olevia vanhoja nautintojaan. Sen jälkeen ei Ehrenstolpelle asian johdosta oltu valitettukaan. Kuten Ehrenstolpen selityksestä ilmenee, oli hän siis omasta kohdastansa ryhtynyt toimenpiteisiin hänelle tehdyn valituksen johdosta, vaikkakin, kuten aikaisemmin esitetystä on ilmennyt¹, valituksen tekijät, nähtävästi mitään tietämättä edellämäinmainitusta Ekornin ja Ehrenstolpen välillä suullisesti asian johdosta tapahtuneesta selvittelystä, olivat prokuraattorinapulaiselle antamassaan valituksessa väittäneet, ettei Ehrenstolpe ollut tehnyt mitään turvatakseen heidän etujaan. Lopuksi Ehrenstolpe, joka piti sopimusten takaaman nautintaoikeuksien vapaata käyttöä tärkeänä sekä Tornion kaupungille että koko kihlakunnan väestölle, puolestaan myöskin ehdotti ryhdyttäväksi diplomaattisiin neuvotteluihin Ruotsin hallituksen kanssa kysymyksen johdosta.²

Tällä välin Armfelt oli saanut vastauksen maaherra Ekornille lähettämänsä kirjelmään. Ekornin vastaus, joka näkyy tulleen suoraan Armfeltille, ilman ulkoasiainministeriön välitystä, ja joka oli päivätty maalisk. 8 p. 1813 sekä saapui perille saman kuun lopulla, oli taitavasti laadittu. Ilmoittaen tuntevansa paikalliset olosuhteet Ekorn selitti, että hänen toimenpiteittensä johdosta ei Tornion kaupungin asujamistoa enempää kuin Alatornion ja Karungin pitäjien väestöäkään oltu estetty käyttämästä sellaisia tiluksia, jotka he olivat omistaneet yksityisenä omaisuutena. Hänen ei ollut lupa ryhtyä selittämään hallitsijain solmimia rauhan- ja rajanjärjestelysopimuksia, mihin vain viimeksimainituilla oli oikeus, lopetti Ekorn kirjeensä.³ Selvää on, että koko kysymyksen ratkaisu viimekädessä riippui

¹ Vrt. s. 238.

² Ehrenstolpe hallituskonseljille huhtik. 13 p. 1813, jälj. Heickellin raportista maalisk. 17 p. 1813. KD. 56/302 v. 1813, yhdist. Vsv. asiak. 1813 G.G. n:o 16. — Ehrenstolpe Armfeltille huhtik. 13 p. 1813, ote Oulun lääninhallituksen kirjekonseptista v. 1813, jälj. hallituskonseljin kirjelmästä Ehrenstolpelle tammik. 23 p. 1813, jälj. Heickellin raportista maalisk. 17 p. 1813. Vsv. asiak. 1813 G.G. n:o 16.

³ Ekorn Armfeltille maalisk. 8 p. 1813. Vsv. asiak. 1813 G.G. n:o 16.

siitä, mitä Ruotsissa tahdottiin myöntää rajanjärjestelysopimuksen tarkoituksena, kun siinä annettiin ohje puheena olevasta seikasta. Lisäksi katsottiin Ruotsissa, kuten edellä olevasta käy ilmi, että riidanalaisia metsä- ja ulkopalstoja ei ollut pidettävä valittajien yksityisenä omaisuutena, vaan kuuluivat ne Ekornin mielipiteen mukaan yhteismetsiin. Nimenomaan kihlakunnan ja pitäjän yhteismetsien käyttöä koskevat kysymykset olivat Ruotsissa v. 1809—1810 tulleet valtiopäivillä erikoisen huomion esineiksi, minkä vuoksi niiden käytön rajoittamista koskevat Ekornin toimenpiteet ovat kyllä ymmärrettävissä. Oliko Ekornin mielipide Tornion kaupungin ja Seskarön metsien luonteesta oikea, selviää alempana olevasta esityksestä.¹

Saatuaan Ekornin kirjelmän, Armfelt ilmoitti sen sisällön hallituskonseljille.² Ehrenstolpen kirjelmän huhtik. 13 p. 1813 hän lähetti Suomen asiain komitealle.³ Hallituskonselji, saatuaan myöskin Ehrenstolpelta lausunnon, otti asian uudestaan käsiteltäväksi toukok. 6 p. 1813. Se päätti pyytää hallitsijalta, että ryhdyttäisiin diplomaattista tietä sellaisiin toimenpiteisiin, että valitusten tekijät pääsisivät oikeuksiinsa.⁴ Suomen asiain komitea, jolle kaikki asiassa kertyneet asiakirjat lähetettiin, sai kenraalikuvernöörin kirjelmän mukana kesäk. 20 p. 1813 kruununvouti Heickellin uuden raportin, josta kävi ilmi, että mitään muutosta ei ollut havaittavissa ruotsalaisten viranomaisten suhtautumisessa kysymyksessä olevaan asiaan nähden,⁵ Komitea,

¹ TINGSTEN, LARS, Huvuddragen av Sveriges yttre politik och inre styrelse 1814—1818, s. 118. — Vrt. s. 385—386, 399 ja seur.

² Armfelt hallituskonseljille maalisk. 31 p. 1813, jota seurasi Ekornin kirje Armfeltille maalisk. 8 p. 1813. KD. 76/15 v. 1813.

³ Armfelt Aminoffille huhtik. 28 p. 1813, jota seurasi Ehrenstolpen lähete huhtik. 13 p. 1813 liitteineen. Vsv. asiak. 1813 G.G. n:o 16.

⁴ Plen. pöytäk. toukok. 6 p. 1813. — Hallituskonseljin alistus toukok. 6 p. 1813, jota seurasi Ehrenstolpen lähete huhtik. 13 p. 1813 liitteineen sekä Ekornin kirje, kenraalikuvernöörin kirje Aminoffille toukok. 7 p. 1813. Vsv. asiak. 1813 G.G. n:o 16.

⁵ Heickellin raportti toukok. 28 p. 1813 Ehrenstolpelle, Ehrenstolpe kenraalikuvernöörille kesäk. 5 p. 1813. Kkv. asiak. 1812 n:o 214. — Kenraalikuvernööri Suomen asiain komitealle kesäk. 20 p. 1813, Heickellin raportti toukok. 28 p. 1813. Vsv. asiak. 1813 G.G. n:o 16.

käsitellessään hallituskonseljin edellämainittua alistusta, yhtyi siihen istunnoissaan kesäk. 23 p. 1813.¹

Hallitsijan ollessa poissa valtakunnan pääkaupungista ei asian esittämistä voitu lähivuosina suorittaa. Se tapahtui vasta eräitten myöhemmin tulleitten valitusten esittelyn yhteydessä. Mainitusta seisahduksesta oli jälleen seurauksena, että valituksia rajakysymyksiens johdosta oli silloin esiteltävinä suuret määrät ja että rajaseudun väestö, turhaan odotellen toimenpiteitä sen oikeuksien puolustamiseksi, sai vuodesta vuoteen kärsiä epäkohdista, jotka olivat sen talouselämälle hyvinkin raskaat.²

Kun edellä kerrotusta syystä minkäänlaista ratkaisua ei lähiaikoina kuulunut, jatkui rajaseudulla epävarmuus rajanjärjestelysopimuksen säännöksiens oikeasta tulkitsemisesta, ja niin kauan kun tämä kysymys oli avoinna, ei yhteentörmäyksiä tietenkään voitu välttää. Kun rajaläänien maaherrat kokoonuivat kesäk. 18 p. 1813 Tornioon neuvottelemaan tilusten vaihtoa koskevista seikoista³, selitti maaherra Ekorn, että koska rajanjärjestelysopimuksessa oli tarkoitettu vain toiseen valtioon joutuneitten peltöjen ja niittyjen vaihtoja, ei myös saattanut tulla kysymykseenkään, että vieraassa valtiossa olevia metsiä ja ulkopalstoja nyt enää saataisiin käyttää. Päätelmään antoi lähimmän aiheen sanotussa kokouksessa maaherroille esitetyt kaksi eri valitusta, jotka jätettiin Tornion kaupungin ja Pirkkiön kyläläisten puolesta, ja joissa muun ohella anottiin jo aikaisemmissa valituksissa esitetyin perustein myöskin Ruotsissa olevien metsien ja ulkomaitten vapaata käyttöoikeutta siihen asti, kunnes tilusvaihto oli ennätetty panna toimeen ja hallitsijan toimenpidettä, että diplomaattista tietä heille hankittaisiin tämä oikeus.⁴

Kertomuksen kokouksessa muussakin suhteessa syntyneistä erimielisyyksistä Ehrenstolpe lähetti hallituskonseljille kirjel-

¹ Sak. pöytäk. kesäk. 23 p. 1813, kohta 15.

² Vrt. s. 246.

³ Vrt. s. 254 ja seur.

⁴ Tornion maistraatin anomus, jota seurasi joukko kaupungin metsien omistusoikeutta valaisevia asiakirjoja. Pirkkiön kylän valitus, jonka jättivät kyläläisten puolesta Olof Kejsari ja Johan Äijälä. Vsv. asiak. 1814 G.G. n:o 27.

mässään jouluk. 31 p. 1813, jota seurasivat myöskin edellämainitut Tornion kaupungin ja Pirkkiön kylän valitukset. Hallituskonselji käsitteli asiaa täysistunnoissaan helmik. 5, 12 ja 19 p. 1814 ja asettui sille kannalle, että Ekornin tulkinta rajanjärjestelysopimuksen määräyksistä kysymyksessä olevassa suhteessa oli mielivaltainen ja väärä.¹ Asiaa koskeva hallituskonseljin alistus helmik. 19 p. 1814 seurasi kenraalikuvernöörin kirjelmää maalisk. 4/16 p. 1814 ja saapui Armfeltille maalisk. 10 p. 1814 v.l.² Suomen asiain komitea otti istunnossaan huhtik. 8 p. 1814 asian esille, ja yhtyen hallituskonseljissa lausutuihin mielipiteisiin komiteakin päätti, että myöskin tilusten käyttämisestä koskevien Tornion kaupungin ja Pirkkiön kylän anomusten johdosta oli tehtävä hallitsijalle esitys diplomaattisiin neuvotteluihin ryhtymistä varten, jotta mainitut valittajat saisivat kysymyksessä olevassa suhteessa nauttia rajanjärjestelysopimuksen heille takaamia oikeuksia.³

Nämäkin valitukset saivat verraten kauan odottaa, ennenkuin ne voitiin esitellä hallitsijalle. Esittely-tapahtui helmik. 8 p. 1816, ja määräsi hallitsija, että niiden johdosta oli aloitettava neuvottelut Ruotsin hallituksen kanssa. Neuvottelujen kulku on esitetty toisessa yhteydessä.⁴

Tällä välin oli entinen olotila rajaseudulla jatkunut edelleenkin. Niinpä Ekorn lokak. 6 p. 1814 antoi kuulutuksen metsänkäytöstä niiden valitusten johdosta, joita eräät Ruotsin puoleiset maanomistajat olivat tehneet hänelle. Siinä hän asetti yleisen lain ja kuninkaallisen metsäasetuksen määräämien rangaistusseuraamusten lisäksi, jotka Ekornin mielestä olivat osoittautuneet riittämättömiksi, uhkasakon jokaisesta kaade-

¹ Ehrenstolpen memoriaali hallituskonseljille jouluk. 31 p. 1813. KD. 14/184 v. 1814, yhdist. Vsv. asiak. 1814 G.G. n:o 27. — Plen.pöytäk. helmik. 5, 12 ja 19 p. 1814. — Vrt. s. 255. — Mannerheimin lausunnosta asiassa LESCH, BRUNO, Carl Erik Mannerheim I, s. 355. Vrt. tähän kuitenkin Hisingerin lausuntoa, ed. main. pöytäk.

² Hallituskonseljin alistus helmik. 19 p. 1814, hallituskonseljin pöytäk. otteet ed. mainituilta päiviltä sekä ed. muist. mainitut asiakirjat. Steinheil Armfeltille maalisk. 4/16 p. 1814. Vsv. asiak. 1814 G.G. n:o 27.

³ Sak. pöytäk. huhtik. 8 p. 1814, kohta 8.

⁴ Esittelynootti helmik. 8 p. 1816 n:o 134, kohta 1. — Vrt. s. 276.

tusta hirrestä tai kuormallisesta halkoja, suuruudeltaan 1 talari pankkorahaa, ja oli se kohtaava jokaista Suomen asukasta, joka kaatoi yhteismetsästä tai ulkopalstoilta metsää Ruotsissa, koska valtakuntien raja oli oleva myöskin omistusoikeuden rajana. Kuulutuksensa Ekorn lähetti samana päivänä päivätyssä kirjelmässään Ehrenstolpelle pyytäen, että viimeksimainittukin puolestansa kieltäisi kaiken metsänhaaskauksen niin hyvin Ruotsin kuin Suomenkin puolella rajaa. Näin välttyttäisiin väkivaltaisista teoista rajaseudulla ja samalla valtion metsät koko seutukunnassa myöskin saataisiin rauhoitetuiksi kaikilta väkivallanteoilta. Ekorn siis esiintyi kuulutuksessaan yleensä metsäomaisuuden vaalijana, mikä tietysti saattoi ollakin todellinen asianlaita, mutta toisaalta hän, hyvin tietäen, että kysymykseen tulevia metsäalueita oli rajaseudulla enemmän Ruotsissa kuin Suomessa, näki epäilemättä, että hyöty siitä tulisi etupäässä Ruotsin osalle ja vahingon kärsisivät suomalaiset. Ehrenstolpe puolestansa ei kuitenkaan katsonut voivansa noudattaa Ekornin pyyntöä, vaan lähetti lokak. 25 p. 1814 Ekornin kirjeen sekä kuulutuksen hallituskonseljille, koska hän ei katsonut olevansa oikeutettu harkitsemaan, oliko Ekornin menettely oikea hänen asettaessaan uhkasakon suomalaisille metsien käytöstä Ruotsissa, vaikka näillä siellä kuitenkin oli laillisesti jaettu metsämaita. Asia oli tietysti sitäkin enemmän epäilyttänyt Ehrenstolpea, koska tilustenvaihto, jota paraikaa suoritettiin rajaseudulla, oli vielä kesken, ja koska sen täytäntöönpano riippui hallitsijan määräyksestä sen kysymyksen suhteen, oliko tilusvaihdossa eroitettua metsää ja ulkopalstoja käytettävä niittyjen vastikkeina vai eikö.¹

Hallituskonseljin täysistunnossa jouluk. 5 p. 1814 päätettiin alistaa tämäkin asia hallitsijan ratkaistavaksi, koska hallituskonselji oli sitä mieltä, että kysymyksellä oli yhteyttä aikaisemmin jo esitetyn torniolaisten ja eräiden muiden tekemien valitusten kanssa. Suomen asiain komitea käsitteli asiaa tammik. 26 p. 1815 ja yhtyi hallituskonseljin kantaan, joten kysymyk-

¹ Vrt. s. 257—258. — Ekornin kuulutus lokak. 6 p. 1814. Ekorn Ehrenstolpelle lokak. 6 p. 1814. Ehrenstolpe hallituskonseljille lokak. 25 p. 1814. KD. 129/201 v. 1814, yhdist. Vsv. asiak. 1814 G.G. n:o 172.

sessä olevan asian johdosta oli tehtävä hallitsijalle sellainen esitys, että suomalaisten etuja Ruotsissa ryhdyttäisiin valvomaan diplomaattista tietä.¹

Edellämäinnittuakaan alistusta ei esitetty heti hallitsijalle ja entinen sekava tilanne rajaseudulla jatkui edelleenkin. Metsänkäyttö muodostui riidanalaiseksi ja aiheutti oikeudenkäyntejä. Mitä Suomessa vireillepantuihin metsänhaaskausasioihin tulee, johtuivat ne kaikki siitä, että syytteeseen pannut Ruotsin alamaiset olivat kaataneet metsää sellaisista paikoista, joihin nähden heillä ei ollut laillista oikeutta.² Lisäksi tilanne, johon Ruotsin viranomaisten ottaman kannan vuoksi oli jouduttu, aiheutti Suomessa lukuisan määrän valituksia. Mainittakoon ainoastaan, että kun Tornion kaupungin auttamiseksi siitä taloudellisesta rappiosta, johon se oli joutunut, hallituksen puolesta ryhdyttiin toimenpiteisiin, esittivät torniolaiset säännöllisesti kaupunkinsa hyvinvoinnin edellytykseksi muun ohessa myöskin sen, että heille olisi hankittava oikeus edelleenkin käyttää kaupungin Ruotsissa sijaitsevia metsiä. Koska edellämäinitut valitukset kuitenkin kuljivat omaa, rajakysymysten käsittelystä irrallista tietään ja myöskin saivat ratkaisunsa siten, on tässä yhteydessä vain tyydyttävä viittaamaan niihin.³

Edellä esitetystä ilmenee, että v:n 1810. rajanjärjestelysopimuksen säännökset vieraassa valtiossa sijaitsevien tilusten käytöstä jäivät kuolleiksi kirjaimiksi, mikäli Suomen alamaisten metsistä oli kysymys. Vaikkakin hallitsijan päätös diplomaattisten neuvottelujen aloittamisesta kysymyksen selvittämiseksi

¹ Plen. pöytäk. jouluk. 5 p. 1814. — Hallituskonseljin alistus, jonka mukana Ehrenstolpen lähete, seurasi Steinheilin kirjelmää jouluk. 16/28 p. 1814. Vsv. asiak. 1814 G.G. n:o 172. — Sak. pöytäk. tammik. 26 p. 1815, kohta 6.

² Yleisesitys niistä Heickell, Jac.: Relation om händelser vid Torneå Gränts hvilka i mer och mindre mohn förorsakat oenighet Gräntse boerne emellan. Wärnhjelmin kok. SVA. — Heickellin esitys tuntuu kokonaisuudessaan luotettavalta, sillä olihan hänellä rajaseudun hallintomiehenä tilaisuus seurata tapahtumia läheltä. Sitä paitsi tukee hänen selostuksensa arvoa sekin seikka, että se on kirjoitettu virallista tarkoitusta varten, se kun jätettiin eversti Herman Wärnhjelmille, joka oli valtakunnan rajakomissaarina rajaneuvottelujen aikana v. 1820.

³ Vrt. s. 454, muist. 1.

saatiinkin 1816, niinkuin ylempänä jo on kerrottu¹, veivät ne, niinkuin alempana nähdään, huomattavan pitkän ajan, ennenkuin mihinkään lopullisiin tuloksiin voitiin päästä. Syystä Ekornin menettelyä sittemmin ankarasti moitittiinkin, sillä tuntuu selvältä, että hänen kantansa ei ollut v:n 1810 rajanjärjestelysopimuksen hengen mukainen.² Ennenkuin käymme seuraamaan edellä kerrottujen valitusten aiheuttamia diplomaattisia neuvotteluja,³ on kuitenkin vielä tarkastettava rajanjärjestelysopimuksen määräämien tilusvaihtojen toimeenpanon vaiheita rajaseudulla.

6. Tilusvaihdon toimeenpano v:n 1810 rajanjärjestelysopimuksen perustuksella.

1. Haminan rauhansopimuksen art. X:n pohjallehan rakentui vieraassa valtiossa olevan kiinteän omaisuuden hallinta, ja saman artiklan säännöksissä oli myöskin se määräys, että erikoisen järjestelykauden kuluttua mainittu oikeus oli lakkaava.

Kun poliittinen läheneminen Venäjän ja Ruotsin välillä oli tapahtunut kevättälvella 1812 tehtyine sopimuksineen, herätettiin Ruotsissa myöskin kysymys art. X:n säännösten määräämän järjestelykauden pidentämisestä, mikä oli sitäkin luonnollisempaa, koska Pietarissa huhtik. 5 p. 1812 tehtyyn liittosopimukseen liittyvillä erikoisartikloilla oli jo pidennetty Haminan rauhansopimuksen art. XVII ja v:n 1801 kauppaja merenkulkusopimuksen voimassaoloa koskevat määrääjat v:n 1815 loppuun asti.⁴ Niinpä kirjoitti v. Engeström toukok. 4 p. 1812 Ruotsin Pietarissa olevalle lähettiläälle kreivi Löwenhjelmille, että tämän oli koetettava saada kahdella vuodella pidennetyksi Haminan rauhansopimuksen määräämä aika, jonka kuluessa Ruotsin alamaiset säivät hallita rauhanteon aikana Suomessa

¹ Vrt. s. 246.

² Vrt. s. 353.

³ Vrt. s. 276.

⁴ HARMAJA, m.t. I, s. 451. DANIELSON-KALMARI, m.t. II: 1, s. 409. SCHINKEL, B. v., *Minnen ur Sveriges nyare historia* VI, s. 135—139. LAINE, Eevert, *Piirteitä Suomen vuoritoimen historiasta* I, s. 174.

omistamiaaan tiloja. v. Engeström perusteli kysymyksessä olevan ajan pidentämisen tärkeyttä sillä, että eräillä huomatuilla henkilöillä, joista hän erikoisesti mainitsi kreivi Wreden, kenraali Adlercreutzin ja tehtaanisäntä Björkmanin, yhäti vielä oli Suomessa maataloja, joita he eivät voineet edullisesti myydä, minkä tähden heille olisi tarpeellista saada omistaa edelleenkin Suomessa olevat maatilansa. Kaksi ensiksi mainittua olivat yleisesti tunnettuja henkilöitä, ja Björkmanilla oli huomattavat ansiot viljelysten raivaajana Suomessa. Tosinhan kysymyksessä olevat henkilöt voisivat, selitti v. Engeström, osoittaa yksityiset anomuksensa Venäjän keisarille, jolta he ilman epäilystä myöskin saisivat myönteisen päätöksen, mutta kerrottu menettely ei ollut toivottava sentähden, että tällaiset kysymykset oli järjestettävä hallitusten toimesta eikä lisäksi vieraan valtion pitäisi päästä »osoittamaan armoa» toisen maan kansalaisille. Viimeksimainitun periaatteen pitäisi Venäjällä sitä paitsi voittaa ymmärtämystä sitäkin suuremmalla syyllä, koskapa keisari ei ollut sallinut, että Ruotsin valtio olisi suorittanut Kumlingen asukkaille lupaamansa korvauksen sodan aikana poltetuista taloista, ja koska keisari myöskään ei ollut suostunut siihen, että Suomessa maksettiin Ruotsin toimesta eläkkeitä, jotka oli myönnetty jo ennen sodan puhkeamista.¹

Tieto näin avattujen neuvottelujen² tuloksesta tuli hallituskonseljille Rehbinderin kirjelmässä elok. 28/syysk. 9 p. 1812, joka kenraalikuvernöörin lähettämänä otettiin käsiteltäväksi hallituskonseljin täysistunnossa syysk. 18 p. 1812. Rehbinder ilmoitti kirjeessään, että kesäk. 3/45 p. 1812 oli Haminan rauhansopimuksen art. X ja XV määrätty olemaan voimassa v:n 1815 loppuun asti, minkä johdosta hallituskonseljin oli tästä sekä myöskin edellämainitun, rauhansopimuksen art. XVII:n voimassaolon pidennyksestä julkaistava kuulutukset sekä ilmoitettava tullijohtokunnalle tapahtuneesta muutoksesta. Hallitus-

¹ v. Engeströmin apostille toukok. 4 p. 1812 Löwenhjelmille. Muscovitica: Svenska Regeringens depecher till Envoyén C. Lövenhjelm 1812. RVA. Kumlingen asukkaiden vahingonkorvauksesta kts. NEVANLINNA, m.t. I, s. 209, muist. 2.

² Neuvottelujen kulusta vrt. LAINE, m.t. I, s. 174.

konselji päättikin julkaista kuulutuksen suomeksi ja ruotsiksi. Muihin suoranaisiin toimenpiteisiin kirjelmä ei nyt antanutkaan aihetta.¹

Edellämainittu määräaika osoittautui kuitenkin eräitten tilanomistajien mielestä liian lyhyeksi, minkä vuoksi, kun se oli kulunut umpeen, Venäjän hallitukselle jätettiin anomuksia uuden määräajan myöntämisestä Suomessa olevien mautilojen omistamista varten. Tärkein niistä oli vapaaherra Kurckin anomus, joka koski Laukon ja Tottijärven tiloja ja joiden omistamista varten Kurck jo aikaisemmin, ennen v. 1812 annettua yleistä, Ruotsin alamaisille myönnettyä pidennettyä määräaika, oli saanut hänelle myönnetyn erikoisoikeuden. Kun Kurckin viimeksi antama anomus esitettiin hallitsijalle, tämä päätti Suomen asiain komitean antaman lausunnon mukaisesti, että kaikille Ruotsin alamaisille, jotka omistivat kiinteistöjä maassamme, oli myönnettävä vielä yhden vuoden ajaksi, lasketuna asiaa koskevan manifestin allekirjoittamisesta, oikeus omistaa rauhan solmiamisen aikana Suomessa sijaitsevat kiinteistönsä. Manifesti annettiin huhtik. 19/toukok. 1 p. 1816, ja Suomen asiain komitea, joka viimeksi oli käsitellyt tätä kysymystä huhtik. 17 p. 1816 v.l., päätti myöskin esittää Nesselrodelle sen toivomuksen, että Suomen kansalaisille varattaisiin diplomaattisten neuvottelujen kautta samanlainen oikeus heidän Ruotsissa omistamiensa kiinteistöjen suhteen.² Kun viimeksimainittu

¹ Reh binderin kirjelmä päivätty Pietarissa elok. 28/syysk. 9 p. 1812. KD. 314/69 v. 1812. — Plen. pöytäk. syysk. 18 p. 1812. — Kuulutus painettu Samling af placater etc. I, s. 387.

² Kkv. asiak. 1812 n:o 87. — Sak. pöytäk. huhtik. 17 p. 1816, kohta 1. — Kirjelmä Nesselrodelle Suomen alamaisille hankittavasta oikeudesta omistaa edelleenkin Ruotsissa olevat tilansa, lähetetty toukok. 9 p. 1816 v.l., vrt. Vsv. expeditiokirja 1816 n:o 487. Kirje kenraalikuvernöörille huhtik. 26 p. 1816 v.l., Vsv. expeditiokirja 1816 n:o 407, jota seurasi manifesti huhtik. 19 p:ltä 1816. Julkaistu Samling af placater etc. II, s. 185—186. — Sak. pöytäk. jouluk. 21 p. 1817, kohta 2. — Kurck sai vielä v:n 1817 kesällä luvan jatkuvasti omistaa Laukon ja Tottijärven, mutta kun tästä luvasta ilmoitettiin senaatin talousosaston istunnossa elok. 28 p. 1817, havaittiin, että Kurck oli jo sitä ennen myynyt kysymyksessä olevat tiluksensa. Vrt. Vsv. asiak. 1817 S.E. n:o 61, Sak. pöytäk. kesäk. 15 p. 1817, kohta 3, talousos. pöytäk. elok. 28 p. 1817.

määräaika oli kulunut loppuun, senaatti kiertokirjeellään toukok. 13 p:ltä 1817 kehoitti maaherroja ryhtymään toimenpiteisiin, jotta kaikki maassa olevat, Ruotsin alamaisten omistamat tilat, joihin nähden Haminan rauhansopimuksen art. X oli voimassa, sanotun artiklan mukaisesti myytäisiin.¹

Edellä esitetyt säännökset koskivat koko maata ja niiden seurauksena olikin, että Suomessa absentismista johtuvat epäkohdat Haminan rauhansopimuksen art. X:n säännösten vuoksi eivät päässeet kehittymään. Ne olivat aiheuttaneet eräiden huomattavienkin henkilöiden siirtymisen Suomeen, ja se ohjelma, jota oli noudatettu »sekakansalaisiin» nähden, oli myöskin viety päätökseen.²

2. Rajanjärjestelysopimushan oli v:n 1814 loppuun asti pidentänyt sitä määräaikaa, jonka kuluessa r a j a s e u d u n maanomistus- ja nautintaolot oli saatava järjestetyiksi Haminan rauhansopimuksen art. X:n edellyttämällä tavalla, mutta puolet tästä ajasta kului ilman että vapaaehtoisten myyntien ja vaihtojen kautta omistusoloissa vallitsevaan tilanteeseen olisi saatu juuri mitään muutosta. Vapaaehtoista vaihto- ja myyntitoimintaa haittasivat epäilemättä talouselämää rajaseudulla lamaavat nälkävuodet ja yleinen köyhtyminen.³ Ilman valtiiovallan järjestävää toimintaa ei ilmeisestikään tässä päästy eteenpäin. Mutta valtiiovallankaan toimenpiteitä ei aluksi kuulunut, ja tähän olivat yleispoliittiset seikat ainakin osaksi syynä. Ne Suomen takaisinvalloitukseen liittyvät toiveet, jotka saivat ilmaisunsa vielä Turun kokouksessakin v:n 1812 elokuussa, selittävät ehken osaltaan, että toimenpiteet, joihin Ruotsin taholta tämän kysymyksen selvittämiseksi vihdoin ryhdyttiin, edistyivät aluksi hyvin verkkaisesti.⁴ Suomessa pääpaino näyttää rajakysymyksissä pannun kirkollisten, yleistä liikennettä y.m.s. seikkoja koskevien kysymysten käsittelylle, mistä sitten

¹ Talousos. pöytäk. toukok. 13 p. 1817.

² DANIELSON-KALMARI, m.t. I, s. 237 ja seur., s. 246. — KOSKINEN, YRJÖ, Suomen kansan historia, s. 568—569.

³ LEHTONEN, O. I., m. t. I, s. 167, 226.

⁴ TÖRNE, m.t., s. 182—186.

olikin seurauksena, että huomio oli kokonansa poissa tilusvaihtoista. Itse asiassahan keskushallituksilla ei kumpaisessaakaan maassa ollut rajanjärjestelysopimuksen art. II:n mukaan suoranaisia tehtäviä tilusvaihtojen suhteen, vaan oli tarpeelliseksi katsottu valvonta valtiovallan puolelta tiluksia koskevissa kaupoissa ja vaihdoissa jätetty paikallisten viranomaisten tehtäväksi. Niinkuin tiedämme, oli kuitenkin Ehrenstolpen oikeus olla suoranaisessa kirjeenvaihdossa Norrbottenin läänin maaherran kanssa rajanjärjestelysopimusta lähinnä seuranneina aikoina hyvin rajoitettu, joten mikään suoranainen yhteistoiminta rajaläänien maaherrojen kesken ei voinut tulla kysymykseenkään. Seurauksena olikin, että rajaläänin maaherran toimesta ei ryhdytty mihinkään aloitteeseen tilusvaihtojen suhteen, sillä edellyttihän niiden toimeenpano suoranaisia neuvotteluja Norrbottenin läänin maaherran kanssa asioista, jotka kuitenkin eivät kuuluneet niihin, joihin v:n 1810 asetus antoi luvan.¹

Pian Turun hallitsijakohtauksen jälkeen, syysk. 3 p. 1812, Ruotsin hallitus antoi käskyn Norrbottenin läänin maaherralle toimenpiteisiin ryhtymisestä tilusvaihtojen ja -kauppojen jouduttamiseksi rajaseudulla v:n 1810 rajanjärjestelysopimuksen edellyttämällä tavalla. Saamansa määräyksen johdosta maaherra Ekorn kirjelmässään lokak. 5 p. 1812 ehdotti Oulun läänin maaherralle ryhdyttäväksi toimenpiteisiin edellä kerrotussa tarkoituksessa. Ehrenstolpe, jolla jo oli ollut vaikeuksia, niinkuin tiedämme, kirjevaihtoasiassa vieraan maan viranomaisen kanssa, ei katsonut voivansa ilman nimenomaista lupaa ryhtyä Ekornin esittämiin toimiin, vaan päätti tiedustella ensiksi hallituskonseljin mielipidettä asiassa. Lokak. 26 p. 1812 hän kirjelmässään hallituskonseljille ilmoitti saaneensa Ekornin kirjeen, jonka hän jäljennöksenä liitti kirjelmänsä, ja lausui puolestaan mielipiteenään, että vaikkakin rajanjärjestelysopimus määräsi tilusvaihdot toimeenpantaviksi rajaseudulla, mainitussa sopimuksessa ei kuitenkaan ollut lähempiä ohjeita täytäntöönpanosta, minkä vuoksi hän oli pakoitettu pyytämään hallituskonseljilta tarkempia ohjeita, kun lisäksi hänellä ei ollut

¹ Vrt. s. 155 ja seur.

oikeutta ilman erikoista lupaa ryhtyä toimiin tai kirjeenvaihtoon vieraan valtion viranomaisen kanssa.¹

Ehrenstolpen kirjelmää hallituskonselji käsitteli talousosastossa tammik. 26 p. 1813, mutta ei vielä silloin voinut antaa lopullista ohjetta, koska sen aikaisemmin jo toisessa yhteydessä mainittu, v:n 1810 asetuksen muuttamista koskeva aloite vielä silloin oli ratkaistavana Pietarissa. Vasta maalisk. 8 p. 1813 täysistunnossa, kun myönteinen vastaus oli tullut yllä mainittuun alistukseen, hallituskonselji päätti kehoittaa Ehrenstolpea asettumaan yhteyteen Norrbottenin läänin maaherran kanssa ja edistämään kaikin tavoin tilusvaihtojen toimeenpanoa rajaseudulla.²

Siinä kirjeenvaihdossa, joka sukeutui Ehrenstolpen ja Ekornin välillä edellämainitun hallituskonseljin antaman kehoituksen johdosta, sopivat rajaläänien maaherrat, että eräistä tilusvaihdon yhteydessä olevista seikoista oli lähemmin päätettävä yhteisessä neuvottelukokouksessa Torniossa.³

Kokoukseen, joka oli päätetty pitää kesäk. 18 p. 1813, oli käsketty saapumaan ne maanmittarit, joiden sittemmin oli määrä ryhtyä tilusvaihtojen edellyttämiin toimiin niiden lähempien ohjeiden mukaan, joista maaherrojen oli kokouksessa tarkoituksena keskenään sopia. Ehrenstolpe oli tilusvaihtotoimiin valinnut maanmittari Jeremias Lagerbergin ja Mathias Hackzellin, jotka viimeksi olivat toimineet isojakotoimituksissa Kemissä ja Iin pitäjissä.⁴ Myöskin Turun tuomiokapituli oli

¹ Ekorn Ehrenstolpelle lokak. 5 p. 1812. Saap. kirj. 1812 n:o 88 fol. 41 v. OIA. — Ehrenstolpe hallituskonseljille lokak. 26 p. 1812, Ekornin ed. main. kirje lokak. 5 p. 1812, jälj. KD. 157/334 v. 1812. — Ekorn oli ehdottanut ryhdyttäväksi toimenpiteisiin keväällä v. 1813. — Vrt. s. 159 ja seur.

² Vrt. s. 160. — Talousos. pöytäk. tammik. 26 p. 1813. Plen. pöytäk. maalisk. 8 p. 1813. — Kirjelmä Ehrenstolpelle maalisk. 8 p. 1813. Rajaasiak. I, 1) ad n:o 4 b. fol. 4—5. SVA. — Vrt. kirjelmä marrask. 26 p. 1812. Rajaasiak. I, 1) ad n:o 4 b. fol. 3. SVA.

³ Ehrenstolpe Ekornille toukok. 12 p. 1813. Oulun lääninhallituksen kirjediario 1813 fol. 52 v. n:o 68. OIA.

⁴ Ehrenstolpe päämaanimittauskonttorille toukok. 18 p. 1813. Afgjorda acter för år 1813 n:o 367. MA. — E. mainitsee, että isojaon toimeenpano Oulun läänissä tulee nyt annetun määräyksen johdosta vai-

määrännyt edustajansa, rovasti Castrénin, valvomaan erikoiden kirkollisvirkatalojen etuja kokouksessa, mutta hän ei kuitenkaan ollut läsnä sairaustapauksen vuoksi.¹ Rajaseudun väestöä, jolle Ehrenstolpe oli kuulutuksessaan toukok. 18 p. 1813 ilmoittanut tilusvaihtotoimien aloittamisesta, ensiksi Alatornion ja Karl Kustavin pitäjissä ja myöhemmin muuallakin, sekä tilusvaihtojen valmistelua varten pidettävästä maaherrojen neuvottelukokouksesta, oli sitä vastoin kokoontunut hyvin runsaasti, minkä lisäksi Tornion kaupungin maistraatti sekä joukko rajaseudun virkamiehiä oli myöskin läsnä.² Kun kokouksessa aluksi oli luettu julki rajanjärjestelysopimuksen tilusvaihtoa koskeva artikla, sekä kumpainenkin maaherra oli esittänyt hallitukseltaan saamansa kirjelmät, aloitettiin neuvottelut.

Maaherrat päättivät, otettuaan ensin selvän väestön mielenpiteistä, että niiden saarissa olevien niittyjen nautintasuhteet, jotka perustuivat n. s. vuosikiertoon ja jotka monimutkaisuutensa vuoksi tuottaisivat, jos niiden selvittämiseen vaihtoja varten ryhdyttäisiin, niin paljon kulunkeja, että ne nousisivat tilusten arvoa korkeammiksi, oli toistaiseksi säilytettävä ennallaan. Tuskin tämä asia oli saatu yksimielisesti päätetyksi, kun tilaisuudessa kuitenkin heti sen jälkeen jouduttiin erimielisyyteen. Kun Tornion kaupungin pormestari Cajanus huomautti, että kaupungin olisi saatava tilusvaihdossa korvausta noin viidentuhannen tynnyrinalan suuruista Ruotsissa olevista metsistään ja laidunmaistaan, väitti Norbottenin läänin maaherra tämän johdosta, että mainitusta korvauksesta ei rajanjärjestelysopimuksen nojalla koskaan voinut tulla kysymystä-

keutumaan. — Maanmittareitten palkkioista Ehrenstolpen toukok. 22 p. ja heinäk. 9 p. 1813 tekemän tiedustelun johdosta hallituskonselji antoi lähemmät määräykset elok. 23 p. 1813. Julkisille asiamiehille ei maksettu palkkiota. Hallituskonseljin kirj. Ehrenstolpelle elok. 23 p. 1813. Raja-asiak. I, 1) ad n:o 4 b. fol. 6—7. SVA. — Maanmittareitten lukumäärä vaihteli eri vuosina.

¹ Ehrenstolpen ilmoitus Castrénille kokouksesta toukok. 18 p. 1813. Turun tuomiokapitulin määräys kesäk. 2 p. 1813 Castrénille valvoa kirkollisvirkatalojen etuja. Saap. kirj. 1804—1815. Kemin lrov. ark.

² Ehrenstolpe Tornion maistraatille toukok. 18 p. 1813. Ehrenstolpen kuulutus samalta päivältä. Maaherran kirjeet 1813. Tornion kaup. ark.

kään, jonka vuoksi tällaisia vaatimuksia myöskään ei pitäisi esittää. Metsät jäivät Ekornin mielipiteen mukaan vaihtojen ulkopuolelle, ja jos seurauksena oli vahinkoja sen vuoksi, että metsät sijaitsivat vieraan valtion alueella, ei asia ollut korjattavissa. Nyt oli Ekornin mielestä kysymyksessä vain n i i t t y j e n vaihdon järjestäminen. Ehrenstolpe ei kuitenkaan hyväksynyt tätä mielipidettä, vaan pidätti itselleen oikeuden ilmoittaa Ekornin esittämästä väitteestä hallitukselleen, koska maaherrojen tehtävänä ei ollut rajanjärjestelysopimuksen säännösten tulkitseminen. Näin ollen jätettiin kokouksessa Cajanuksen vaatimus riitaisena syrjään, eikä sen johdosta saatu aikaan sopimusta.

Mitä tilusvaihtoihin muuten tuli, sopivat maaherrat, että tiluksia koskevat luovutukset oli tehtävä kirjallisesti seuraavan vuoden kevääseen mennessä, ja oli paikallisten viranomaisten valvottava, että sopimuksia tehtäessä noudatettiin oikeutta ja kohtuutta. Myös olivat sopimukset lainhuudatettavat, ja kruununvoutien toimeksi jätettiin ilmoitusten antaminen maaherroille tilusvaihdon edistymisestä. Lisäksi määriteltiin maanmittareitten osuus työssä sekä tilusvaihdossa noudatettava työjärjestys erikoisessa johtosäännössä. Työn jouduttamiseksi oli jo ennen suoritettu työ, kuten liikamaaneroittaminen y.m.s. otettava huomioon, ja oli työtä jatkettava sen mukaan, missä asteessa maanjakotoimet olivat kussakin paikassa. Näin oli maanmittareitten pidettävä huolta, että rajanjärjestelysopimuksen mukainen tilusvaihto tuli määrääjän kuluessa toimeenpannuksi ja että siinä päästiin kyllin ajoissa sellaiseen asemaan, että tilukset, joita mielisuosiolla ei oltu vaihdettu tai muutoin luovutettu, voitiin määrääjän loputtua valtion toimesta vaihtaa.¹

Sen johdosta, että Ekorn oli selittänyt, ettei metsiä ja ulkopalstoja ollut laisinkaan otettava huomioon tilusvaihdossa, olisi rajaseudun Suomen puolella asuva väestö joutunut kärsimään melkoisia tappioita, jos mainittu katsantokanta olisi lopullisesti voittanut. Ekornin edellämainitun kannan ilmaisun johdosta Tornion kaupungin ja Pirkkiön kylän puolesta jätettiin Ehren-

¹ Kokouksen pöytäkirja kesäk. 18 p. 1813, jälj. Vsv. asiak. 1816 S.E. n:o 77.

stolpelle anomukset, joissa pyydettiin hallitusta hankkimaan diplomaattista tietä suojaa tällaista rajanjärjestelysopimuksen säännösten tulkintaa vastaan. Ehrenstolpe alisti mainitut anomukset hallituskonseljin harkittaviksi jouluk. 31 p. 1813.¹

Hallituskonseljissa asia joutui käsiteltäväksi täysistunnoissa helmik. 5, 12 ja 19 p. 1814. Lausunnoissa, joita kysymyksen johdosta annettiin, oltiin yhtä mieltä siitä, että koska asianomaisten maaherrojen kesken oli syntynyt erimielisyyttä rajanjärjestelysopimuksen säännösten tulkitsemisesta, sitä oli katsottava sellaiseksi asiaksi, jota Haminan rauhansopimuksen art. XX tarkoitti, joten kysymyksen ratkaisuun oli pyrittävä diplomaattista tietä. Lisäksi huomautettiin, että maaherra Ekornin esittämä mielipide siitä, että maaherrojen kokouksessa olisi ollut tarkoituksena vain *niittyjä* koskevien vaihtojen järjestäminen, oli vastoin rajanjärjestelysopimuksen määräyksiä, jotka asettivat tilusvaihdon alaisiksi rajaseudulla yleensä tilukset, ilman että sopimuksessa olisi nimenomaan tehty eroitusta erilaatuisten tilusryhmien välillä. Näin ollen kiteytyikin koko kysymys lopulta siihen, miten rajanjärjestelysopimuksen tiluksista käytettävä sana »*propriété*» oli tulkittava, oliko sillä tarkoitettu vain *niittyjä*, kuten Ekorn oli väittänyt, vai oliko sillä tarkoitettu tiluksia yleensä.²

Suomen asiain komitea, saatuaan kysymystä koskevan hallituskonseljin alistuksen liitteineen kenraalikuvernöörin kirjel-

¹ Ehrenstolpe hallituskonseljille jouluk. 31 p. 1813. Ote rajaläänien maaherrojen kokouksen pöytäkirjasta kesäk. 13 p. 1813 §. 1. Pirkkiöläisten anomus, allekirj. Olof Kejsari ja Johan Äijälä. Ote Västerbottenin läänin pohjoisen liikamaaneroittamisoikeuden pöytäkirjasta lokak. 23 p. 1794, marrask. 10 ja 11 p. 1800. Jälj. Västerbottenin läänin maaherran päätöksestä heinäk. 16 p. 1801. Tornion maistraatin ja porvariston anomus KD. 14/184, yhdist. Vsv. asiak. 1814 G.G. n:o 27.

² Plen. pöytäkirj. helmik. 5, 12 ja 19 p. 1814, myös jälj. Vsv. asiak. 1814 G.G. n:o 27. — *Propriété*-sanana tulkintaan nähden on huomattava, että sanalla, vaikkakin sen merkitys on ollut aina epämääräinen, jo XII vuosisadalta alkaen on tarkoitettu omistusta, omaisuutta ja kiinteistöä. Jälkimmäinen merkitys on jo varmasti XVIII vuosisadalla ollut yleinen Ranskassa, mutta milloin ja missä se on etupäässä tarkoittanut peltoja ja *niittyjä*, missä metsiä ja ulkopalstoja, on tietysti riippunut paikkakunnallisista olosuhteista. Tohtori Walter O. Streng-Renkosen tekijälle hyvältätoisesti huomauttama.

män mukana maalisk. 4/16 p:ltä 1814, käsitteli kysymyksen huhtik. 8 p. 1814. Komitea asettui kannattamaan hallituskonseljin alistusta, jotta Ekornin esittämä tulkinta tilusvaihtojen perusteista saataisiin kumotuksi, joten hallitsijalta oli pyydettyä määräystä toimenpiteisiin ryhtymistä varten diplomaattista tietä. Samalla päätettiin esittää hylättäviksi eräät pääasiaa seuranneet anomukset, joista on tehty selkoa jo aikaisemmin.

Suomen asiain komitean alistus saatiin esitetyksi hallitsijalle vasta helmik. 8 p. 1816. Kysymyksen vaiheisiin palaamme alempana.¹

3. Huolimatta huonoista enteistä, joiden vallitessa tilusvaihtoon oli ryhdyttävä, toimittivat sitä järjestämään määrätty maanmittarit v:n 1813 aikana eräitä alkutoimia.² Tällöin kuitenkin kävi ilmi, että jos tilusvaihto eräillä seuduilla oli saatava onnistumaan, oli välttämätöntä myöskin vaihtaa toisiinsa mantereella olevia ja saarissa olevia niittyjä. Rajanjärjestelysopimus, joka oli tahtonut jättää saariomistukset mahdollisuuden mukaan entisten perusteiden varaan, antoikin ohjeita ainoastaan siitä, että saariomistuksia oli vaihdettava keskenään, jotta jokainen saari mikäli mahdollista joutuisi saman valtion alamaisten haltuun. Sen vuoksi Ehrenstolpe puolestaan asettui sille kannalle, että ylempänä mainittuja vaihtoja ei voitu hyväksyä eikä myöskään ottaa huomioon suunniteltaessa tilusvaihtoa kokonaisuudessaan. Samana päivänä, jona hän lähetti hallituskonseljille Torniossa pidetyn kokouksen johdosta hänelle annetut torniolaisten ja Pirkkiön kyläläisten valitukset, hän myöskin kirjoitti Norrbottenin läänin maaherralle saarissa ja mantereella sijaitsevien niittyjen vaihtokysymyksestä. Tähän Ekorn, joka

¹ Hallituskonseljin alistus helmik. 19 p. 1814, otteet plen. pöytäk. helmik. 5, 12 ja 19 p. 1814, s. 257, muist. 1 mainitut asiakirjat. Steinheil Armfeltille maalisk. 4/16 p. 1814. Vsv. asiak. 1814 G.G. n:o 27. — Sak. pöytäk. huhtik. 8 p. 1814, kohta 8. — Esittelynootti helmik. 8 p. 1816 n:o 134, kohta 1. — Vrt. s. 190—191, 276.

² Maanmittari Lagerberg Oulun läänin maaherralle heinäk. 12 ja 19 p. 1813. Oulun lääninhallituksen isojakodiario 1813 n:ot 60 ja 61 fol. 27.

oli saanut Ehrenstolpen jouluk. 31 p. 1813 päivämaan kirjeen vasta helmik. 11 p. 1814, puolestansa vastasi huhtik. 5 p. 1814 ilmoittaen olevansa samaa mieltä kuin Ehrenstolpe asiasta. Koska kuitenkin tilusvaihto oli saatava toimitetuksi, ehdotti Ekorn, että maanmittarit saisivat jatkaa työtänsä siitä, mihin se edellisenä vuotena oli päättynyt, vaikka niinkin vähillä työvoimilla kuin oli käytettävissä, hänen arvelunsa mukaan ei työtä voitukaan saada suoritetuksi loppuun määräajan kuluessa, joksi Tornion kokouksessa oli asetettu vuosi 1814, mikä oli yhtäpitävä rajanjärjestelysopimuksen myöntämän järjestelyajan kanssa. Mainitusta seikasta Ekorn ilmoitti tehneensä huomautuksen hallitukselleen. Mitä kulumassa olevan vuoden töitten alkamispäivään tuli, esitti Ekorn, että kesäk. 16 p. olisi sopiva.¹ Ekornin kirjeen johdosta Ehrenstolpekin määräsi seuraavan kesän työskentelyt aloitettaviksi sekä ilmoitti asiasta myöskin toukok. 6 p. 1814 lähettämässään kirjelmässä hallituskonseljille. Siinä Ehrenstolpe kertoi, että joukko tilallisia oli, vaihtaessaan tiluksiansa, myöskin vaihtanut saarissa olevia niittyjään mantereella oleviin niittyihin. Ehrenstolpe ilmoitti olevansa maaherra Ekornin kanssa yhtä mieltä tällaisten vaihtojen laittomuudesta rajanjärjestelysopimuksen kannalta katsoen, mutta koska kysymys ei kuulunut lopullisesti hänen ratkaisuvaltaansa, hän alistikin sen hallituskonseljin harkittavaksi.² Hallituskonseljissa toukok. 24 p. 1814 käsiteltäessä asiaa kiinnitettiin huomio siihenkin seikkaan, että Ehrenstolpe oli raportissaan jouluk. 31 p. 1813 kertonut rajanjärjestelysopimuksen aikaisemmin jo mainitsemistamme ristiriitaisista tulkinnoista. Sen vuoksi päätettiinkin Ehrenstolpelta tiedustella, oliko Ekorn mahdollisesti jo luopunut maaherrojen neuvottelukokouksessa esittämästään kannasta ja vasta sitten, kun oli saatu Ehrenstolpelta vastaus tähän kysymykseen, ratkaista Ehrenstolpen viimeksi esittämä seikka. Asiasta lähetettiinkin Ehrenstolpelle

¹ Ekorn Ehrenstolpelle huhtik. 5 p. 1814. Saap. kirj. 1814 n:o 44 fol. 54. OIA.

² Ehrenstolpe hallituskonseljille toukok. 6 p. 1814, jälj. Ekornin kirjelmästä Ehrenstolpelle huhtik. 5 p. 1814. KD. 66/192 v. 1814, yhdist. Vsv. asiak. 1815 G.G. n:o 38.

toukok. 24 p. 1814 päivätty kirjelmä¹, minkä johdosta Ehrenstolpe heinäk. 1 p. päivätyssä kirjeessään tiedusteli Ekornilta, vieläkö Ruotsissa tahdottiin supistaa tilusvaihdot käsittämään vain niittyjä. Ekorn vastasi puolestaan heinäk. 16 p. 1814, että hän oli mainittuun kysymykseen nähden edelleenkin maaherrojen neuvottelukokouksessa esittämällään kannalla, mutta ilmoitti samalla, että hän oli tiedustellut hallituksensa kantaa asiasta. Saamastaan vastauksesta Ehrenstolpe ilmoitti kirjelmässään syysk. 6 p. 1814 hallituskonseljille huomauttaen samalla, että asiain näin ollen ei välttämättömäksi katsottua tilusvaihtoa voitu saada suoritetuksi loppuun, ennenkuin saadaan selvyys sekä saariomistusten ja manneromistusten vaihtoa koskevaan kysymykseen ja siihen jo aikaisemmin tehtyyn alitukseen, joka koski metsien ja ulkopalstojen huomioonottamista tilusvaihdossa.² Syyskuun 17 p. 1814 päivätyssä kirjelmässä Ehrenstolpelle Ekorn vihdoin ilmoitti hallituksensa elok. 9 p. 1814 lähettämän vastauksen tilusvaihdossa huomioonotettavia eri tiluslaatuja koskevaan tiedusteluun. Ruotsin hallituskin oli asettunut sille kannalle, että rajanjärjestelysopimuksessa oli tarkoitettu suorittaa tilusvaihto vain sellaisiin tiluksiin nähden, joille voitiin saada vaihdossa samanarvoinen vastike, joten metsien ja ulkopalstojen vaihtaminen niittyjä vastaan ei ollut oleva sallittua. Mainitun Ruotsin hallituksen vastauksen johdosta hallituskonseljissa esitetyt mielipiteet ja hallituskonseljin päättämät toimet kerrotaan alempana³, kun ensin on seurattu maanmittareitten toimia v:n 1814 aikana rajaseudulla.

Vuoden 1813 kuluessa oli rajaseudun pohjoisimmassa osassa saatu valmistavat toimet tilusvaihtoja varten pääasiassa suoritetuiksi, ja v. 1814 olivatkin maanmittarit toimineet etelämpänä. Heinäkuun 4 p. 1814 aloitettiin Ylitornion pitäjässä ja siihen kuu-

¹ Plen. pöytäk. toukok. 24 p. 1814. — Hallituskonseljin kirjelmä Ehrenstolpelle toukok. 24 p. 1814. Raja-asiak. I, 1) ad n:o 4 b. fol. 10—11. SVA.

² Ekorn Ehrenstolpelle heinäk. 16 p. 1814. Saap. kirj. 1814 n:o 111 fol. 57 v. OIA. — Ehrenstolpe hallituskonseljille syysk. 6 p. 1814. KD. 110/198 v. 1814, yhdist. Vsv. asiak. 1815 G.G. n:o 38.

³ Ekorn Ehrenstolpelle syysk. 17 p. 1814; saapui s.k. 27 p., Ehrenstolpe hallituskonseljille lokak. 3 p. 1814. KD. 119/200 v. 1814, yhdist. Vsv. asiak. 1815 G.G. n:o 38. — Vrt. s. 263.

luvassa Hietaniemen kappelissa toimitukset, joita varten mainittu alue töiden jouduttamista varten oli jaettu kahteen piiriin. Kaikki kenttätyöt saatiin valmiiksi elok. 6 p:ään mennessä, minkä jälkeen työskentelypaikaksi otettiin Enontekiön pitäjä, jossa niin ikään kaikki työt saatiin loppuun. Vielä oli suorittamatta vähäisiä toimituksia Muonionniskan ja Pajalan seurakuntien alueella, minkä lisäksi toimituksista vielä oli jäljellä erinäisiä kartoitustöitä. Töitten kulusta ilmoittaessaan Ehrenstolpelle maanmittari Hackzell elok. 27 p. 1814 päivätyssä selonteossaan huomautti erikoisesti niistä vaikeuksista, joita työn kestäessä oli ollut voitettavina ja jotka uhkasivat tehdä sen valmistumisen mahdottomaksi. Ellei saari- ja mannerniittyjä saada vaihtaa toisiinsa ainakin Turtolan, Juoksengin ja muutamien muidenkin kylien tiluksia vaihdettaessa, oli vakavia häiriöitä taloudellisissa suhteissa odotettavissa. Mainittujen kylien tiluksista sijaitsi jopa kaksikolmattakin osaa Ruotsissa, ja seurauksena oli oleva, että maatilat tulevat ilman saari- ja manneromistusten kesken tapahtuvaa tilusvaihtoa viljelmiltään niin heikoiksi, että omistajien on pakko muuttaa Ruotsiin. Tällaisen pakkotilan alla oli kysymyksessä olevilla seuduilla vaihdettu saari- ja manneromistuksia, mutta koska tällaiset vaihdot olivat vastoin rajanjärjestelysopimusta, oli välttämätöntä, että mahdollisimman pian saataisiin täysi selvyys, oliko kysymyksessä olevia vaihtoja pidettävä laillisina vai eikö. Mitä edellämainittujen kylien alueilla oleviin saariin vielä tuli, ilmoitti Hackzell, että sangen monet niistä olivat maatuneet kiinni mantereeseen, joten vain tulvaveden aikana ne eivät olleet mantereen yhteydessä, minkä vuoksi tällaisissa saarissa olevia tiluksiakin olisi Hackzellin mielestä käsiteltävä toisella tavalla kuin varsinaisissa saarissa olevia tiluksia, jos kohta mainitut, maatumien mantereeseen yhdistämätkin saaret oli v:n 1810 rajanjärjestelyssä merkitty saariksi ja niihin oli rakennettu pyykit. Tilannetta vaikeutti vielä sekin seikka, että vaikkakin vastiketta oli saatavissa tiluksille, sijaitsi se niin kaukana etelässä, että sitä ei voitu ottaa huomioon tilusvaihtoja järjestettäessä.¹

¹ Math. Hackzellin memoriaali Ehrenstolpelle elok. 27 p. 1814. Saap. kirj. 1814 n:o 108 fol. 41. OLA.

Vähän myöhemmin, syysk. 24 p. 1814 Ehrenstolpelle lähettämässään raportissa Lagerberg kertoi, että ruotsalaiset maanmittarit eivät suostuneet ryhtymään metsämaiden vaihtoa varten tarpeellisiksi katsottuihin valmistaviin töihin. Hän ehdotti, että koska syysk. 12 p. 1812 tehdyn sopimuksen mukaan tilusten hallinta sai jatkua entisillä perusteilla v:n 1815 loppuun asti, työskentely nyt lopetettaisiin rajaseudulla ja aloitettaisiin uudestaan seuraavana vuonna, sillä ruotsalaiset maanmittarit halusivat muiden töittensä vuoksi siirtyä muualle työskentelemään. Syyskuun lopussa työt todella lopetettiinkin, kuten Hackzell lokak. 5 p. 1814 päivätyssä kirjelmässään Ehrenstolpelle ilmoitti.¹

Tilusvaihdon edellyttämät työt olivat siinä vaiheessa, että Alatornion ja Karungin pitäjissä oli enää jäljellä vain tilusten paalutus. Ylitorniossa jäi seuraavaan vuoteen tehtäväksi eräitä laskutöitä. Muonionniskan pitäjän alueella olevia tiluksia koskevien töiden piti tulla seuraavan talven kuluessa valmiiksi. Mitä tilusvaihtojen toimeenpanemiseen vielä tuli, huomauttivat maanmittarit Lagerberg ja Nordahl yhteisessä selonteossaan, että niittyjen vaihtaminen metsämaita vastaan oli asetusten puutteellisuuden vuoksi oleva hyvin vaikea tehtävä, jos mielittiin välttää tuottamasta kenellekään vahinkoja.²

Raportit Ehrenstolpe lähetti marrask. 11 p. 1814 hallituskonseljille täyttääkseen siltä saamansa käskyn antaa tarkat tiedot tilusvaihtojen edistymisestä rajaseudulla. Yhtyen maanmittareitten lausumiin mielipiteisiin hän ehdotti, että ainakin niillä seuduilla, missä tilanne tilusvaihtojen onnistumisen kannalta näytti vaikealta, saari- ja mannerniittyjä sallittaisiin vaihtaa keskenään, jotta uhkaamassa olevat vauriot vältettäisiin. Samalla Ehrenstolpe myöskin huomautti, että asian todellisesta tilasta oli vasta nyt, yksityiskohtaisten mittausten perustuksella, päästy täysin selville.³ Niinkuin aikaisemmin on kerrottu,

¹ Lagerberg Ehrenstolpelle syysk. 24 p. 1814. Saap. kirj. 1814 n:o 124 fol. 42. Hackzell Ehrenstolpelle lokak. 5 p. 1814. Saap. kirj. 1814 n:o 125 fol. 42 v. OI.A.

² Lagerbergin ja Nordahlin raportti marrask. 5 p. 1814 Ehrenstolpelle. Saap. kirj. 1814 n:o 136 fol. 43 v. OI.A.

³ Ehrenstolpen alistus hallituskonseljille marrask. 11 p. 1814, jota seurasi jäljennettynä Hackzellin memoriaali elok. 27 p:ltä 1814 sekä Lagerbergin ja Nordahlin raportti marrask. 5 p:ltä 1814. KD. 142/203 v. 1814, yhdist. Vsv. asiak. 1815 G.G. n:o 38.

oli Bange raportissaan¹ v:n 1810 rajankäynnistä jo viitannut vaikeuksiin, joita oli juuri nyt kysymyksessä olevilla paikkakunnilla rajaseudulla odotettavissa tilusvaihtoja toimeenpantaessa.

Ehrenstolpen toukok. 6 p., syysk. 6 p., lokak. 3 p. ja marrask. 11 p. 1814 lähettämien kirjelmien ja raporttien johdosta hallituskonselji käsitteli tilusvaihtokysymystä täysistunnoissaan tamik. 23 ja 28 p. sekä helmik. 4 ja 11 p. 1815, jolloin aikaisemmin mainittu erimielisyys metsien ja ulkopalstojen huomioonottamisesta tilusvaihdossa myöskin tuli Ruotsin hallituksen antaman vastauksen johdosta esille. Hallituskonseljin jäsen Krogius oli kysymyksistä sitä mieltä, että mitään aktiivista aloitetta ei voitaisi tehdä, vaan oli maaherraa kehoitettava kaikessa noudattamaan rajanjärjestelysopimusta. Hallitsijalle oli kerrottava, millä kannalla tilusvaihtokysymys oli, ja kaikki asiaa valaisevat asiakirjat oli liitettävä kertomuksen mukaan. Hisinger ei myöskään halunnut yhtyä Ehrenstolpen alistukseen, vaan oli hänenkin mielestään asiasta vain ilmoitettava hallitsijalle, jolla jo oli ratkaistavana kysymys, oliko metsien ja ulkopalstojen katsottava kuuluvan tilusvaihdon alaisiin tiluksiin vai eikö. Päätöstä odottaessa oli maanmittarien jatkettava valmistavia töitensä, kuitenkin ryhtymättä lopullisiin tilusvaihtoihin. Krook ja Ladau yhtyivät Krogiuksen. Af Schultén sitä vastoin kannatti ehdotusta, että tilusvaihtoja olisi sallittava määrätyissä tapauksissa saari- ja mannerniittyjen välillä, koska siten vältettäisiin syntyvästä vahinkoja, ja arveli hän, että molempien valtakuntien hallitsijat alamaistensa yhteisen edun nimessä siihen suostuisivat. Mitä metsä- ja ulkopalstojen vaihtamiseen niittyjä vastaan tuli, piti af Schultén Ruotsin hallituksen ja Ekornin kantaa perustetta vailla olevana, mutta mainittu seikka oli ainoastaan asianomaisten maitten hallitusten ratkaistavissa. v. Haartman pidättyi äänestämästä, koska hän ei ollut läsnä silloin, kun asian käsittely aloitettiin hallituskonseljissa. Gyldenstolpe ja Mannerheim yhtyivät Krogiuksen kantaan, de Geer Hisingeriin. Tandefelt yhtyi af Schulténiin ja myös Hisingeriin siinä suhteessa, että maanmittaustöitä oli jatkettava, vaikkakaan lopullista tilusvaihtoa ei voitaisikaan panna toimeen. Steinheil ei ottanut osaa asian käsittelyyn. Tuloksena näin ollen oli kertomuksen lähettämi-

¹ Vrt. s. 99.

nen hallitsijalle ja Ehrenstolpen alistuksen leimaaminen rajanjärjestelysopimuksen vastaiseksi. Pyyntö, että edes poikkeustapauksissa saataisiin vaihtaa saari- ja mannertiluksia, jätettiin tietysti syrjään, samoin muukin, joka tavalla tai toisella olisi kysymystä johtanut siitä umpikujasta, johon se nyt kuitenkin oli ajautunut. Hallituskonseljin enemmistö nähtävästi tahtoi, maksoi mitä tahansa, pitää kiinni rajanjärjestelysopimuksesta sellaisenaan kiinnittämättä tarpeeksi huomiota kantansa seurauksiin. Päätöksen mukainen ohje lähetettiin helmik. 11 p. 1815 Ehrenstolpelle, joten saari- ja mannerniittyjä ei saatu vaihtaa keskenään.¹

Hallituskonseljin alistus tuli Suomen asiain komitealle kenraalikuvernöörin helmik. 24/maalisk. 8 p. 1815 päivätyyn kirjelmän mukana jo maalisk. 2 p. v.l. ja joutui käsiteltäväksi s.k. 9 p. Komitea yhtyi hallituskonseljin kantaan ja päätti esittää hallitsijalle, että hallituskonseljin käsitys art. II:n tarkoituksesta saisi hänen hyväksymisensä. Tämäkin alistus joutui ratkaistavaksi vasta myöhemmin Suomen asioitten esittelyssä vallinneen yleisen seisahduksen vuoksi.²

4. Vuoden 1815 tilusvaihtotöitä aloitettaessa oli tilanne vaihtotoimituksen kaikinpuoliseen onnistumiseen nähden näin ollen sekava.

Mitä tilusvaihdon edellyttämiin toimiin tuli, suomalaiset maanmittarit ehdottivat, että lopputöihin ryhdyttäisiin v:n 1815 toukokuun lopussa tai kesäkuun alussa, ja tämän mukaisesti maaherrat söpivät keskenään, että maanmittareitten oli kokoonnuttava toukok. 22 p. 1815. Ehrenstolpe antoi asiasta määräyksen toukok. 6 p., Ekorn jo huhtik. 25 p. 1815.³

¹ Plen. pöytäk. tammik. 23 ja 28 p., helmik. 4 ja 11 p. 1815. — Hallituskonseljin ohjeet Ehrenstolpelle helmik. 11 p. 1815. Raja-asiak. I, 1) ad n:o 4 b. fol. 12—13. SVA.

² Hallituskonseljin alistus helmik. 11 p. 1815, kenraalikuvernöörin kirjelmä Suomen asiain komitealle helmik. 24/maalisk. 8 p. 1815, otteet plen. pöytäk. tammik. 23 ja 28 p., helmik. 4 ja 11 p. 1815 sekä aikaisemmin yhdistetyiksi merkityt asiakirjat. Vsv. asiak. 1815 G.G. n:o 38. — Sak. pöytäk. maalisk. 9 p. 1815, kohta 7. — Vrt. s. 276 ja seur.

³ Lagerberg, Hackzell ja Nördahl Ehrenstolpelle huhtik. 3 p. 1815. Saap. kirj. 1815 n:o 14 fol. 45. Lagerberg ei kuitenkaan sairauden vuoksi

Tätä ennen, huhtik. 20 p., oli suomalaisen maanmittarijoukon johdossa oleva maanmittari Lagerberg kääntynyt Ehrenstolpen puoleen pyytäen eräitä toimintaohjeita. Koska hallituskonseljin saman vuoden helmik. 11 p. antaman määräyksen mukaan saari- ja mannerniittyjen vaihto oli katsottava laittomaksi, oli siis tällä tavoin vaihdetut tilukset nyt pantava tilusvaihdon edellyttämien maanmittaustoimitusten alaisiksi. Kun kuitenkin siinä johtosäännössä, joka maanmittareille oli annettu tilusvaihdossa noudatettavaksi, nimenomaan oli kielletty ulottamasta toimia sellaisiin tiluksiin, jotka jo olivat vapaaehtoisesti vaihdetut, olivat suomalaiset maanmittarit sitä mieltä, että he eivät voineet johtosääntönsä vastaisesti ottaa vaihtotoimituksiin edellämäinillä tavalla jo vaihdettuja tiluksia.¹ Ennenkuin maaherralta kuitenkaan ennätti tulla vastaus Lagerbergin tiedusteluun, oli aika jo kulunut niin pitkälle, että maanmittareitten kokoontumisaika oli käsissä.

Toukokuun 22 p. 1815 kumpaisenkin maan vaihtotoimiin määrättyt maanmittarit kokoontuivat Tornioon. Silloin päätettiin, että kun ehdotukset tilusvaihdosta oli saatu merkityiksi valmistavasti karttoihin, asianomaiset maanomistajat oli kutsuttava kokoon, jotta heidän mielipiteensä niiden johdosta saataisiin selväksi, minkä jälkeen tehtäisiin lopulliset merkinnät karttoihin ja asiakirjoihin.² Tilusvaihtoa koskevia toimia aiottiin siis jatkaa ennen suoritettujen töiden perustuksella ja ennen tapahtuneet vaihdot jättää tilusvaihtojen ulkopuolelle, vaikkakin hallituskonselji oli selittänyt manner- ja saariomistusten kesken suoritettut vaihtokaupat laittomiksi.

Vähän myöhemmin, toukok. 29 p. 1815, suomalaiset maanmittarit saivat kuitenkin Ehrenstolpelta vastauksen Lagerbergin kirjeessä huhtik. 20 p. esitettyyn kysymykseen. Vedoten

ollut toimituksissa mukana. Lagerberg Ehrenstolpelle toukok. 19 p. 1815. Saap. kirj. 1815 n:o 34 fol. 46. OIA.

¹ Lagerberg Ehrenstolpelle huhtik. 20 p. 1815. Saap. kirj. 1815 n:o 24 fol. 45 v. OIA.

² Toimituspöytäkirja toukok. 22 p., kesäk. 19 ja 22 p. 1815, allekirjoittaneet M. Hackzell, O. Nordahl, J. W. Hackzell ja A. Berger, seurasi M. Hackzelliin ja O. Nordahlin lähetettä kesäk. 29 p. 1815. Saap. kirj. 1815 n:o 61 fol. 49. OIA.

hallituskonseljin helmik. 11 p. 1815 tekemään päätökseen saari- ja manneromistusten vaihtoa koskevassa asiassa, Ehrenstolpe selitti, että kysymyksessä olevat vaihdot oli katsottava laittomiksi. Sen vuoksi kaikki mainitulla tavalla vaihdetut tilukset oli nyt otettava uudestaan vaihdettaviksi. Näin ollen ei vähän aikaisemmin suunniteltuihin lopullisiin vaihtotoimiin vielä voitu- kaan ryhtyä, minkä vuoksi maanmittarit kokoontuivat kesäk. 1 p. päättämään määräajasta, jolloin vielä vaihtojen ulkopuolella olevien tilusten suhteen voitaisiin ryhtyä tarpeellisiin valmistaviin töihin. Silloin ruotsalaiset maanmittarit kuitenkin ilmoittivat kieltäytyvänsä ryhtymästä mihinkään toimenpiteisiin sellaisten tilusten suhteen, jotka jo aikaisemmin oli vaihdettu, koska he eivät olleet saaneet maaherraltaan tämän asian johdosta minkäänlaisia määräyksiä. Voittaakseen aikaa maanmittarit päättivät, että odotettaessa Norrbottenin läänin maaherran ohjeita, toimitusta oli jo valmiiksi saadu- in peruste- in kuitenkin jatkettava, minkä vuoksi Ylitornion maanomistajat kutsuttiin kokoon tarkastamaan tilusvaihtoehdotuksia kesäk. 19 ja Karungin maanomistajat s.k. 22 p:ksi.

Ylitornion Matarengin kylässä kesäk. 19 p. 1815 pidetyssä kokouksessa kävi ilmi, että saariniittyjä oli vaihdettu jossain määrin mantereella olevia vastaan, kun sitä vastoin mannerniittyjen kesken vapaaehtoisesti päätettyjä vaihtokauppoja oli tehty hyvin runsaasti. Vaihdot oli tehty sillä ehdolla, että kumpikin asiallisista niitti kokeeksi yhtenä vuotena heinät vaihtamastaan niitystä, ja jos silloin huomattiin, että toinen oli saanut huonomman niityn, häviölle vaihdossa joutuneen oli saatava lisäkorvausta saariniityistä. Tämän vuoksi oli- kin ilmeistä, että ellei saarissa olevia niittyjä saatu ottaa mannerniittyjen vastikkeiksi vaihtokaupoissa, kaikki niityt, olivatpa ne mantereella tai saarissa, oli tällaisissa tapauksissa pantava tilusvaihtotoimistusten alaisiksi, vaikka väestö piti edellä kerrotulla tavalla tekemiään vaihtoja laillisina. Näihin toimiin päätettiin ryhtyä, mutta kevättulvat estivät toistaiseksi päätöksen täytäntö- npanon.

Karungissa kokoonnuttaessa kesäk. 22 p. tuli maanomistajista ainoastaan jokunen saapuville, joten vaihtoehdotusten tarkastamisesta oli sillä kertaa luovuttava. Kun maanmittarit

kesäk. 27 p. jälleen olivat koolla Matarengin kylässä, esittivät ruotsalaiset maanmittarit Ekornilta saamansa vastauksen ylemmänä mainittuun tiedusteluunsa. Ekorn oli asettunut sille kannalle, että maanmittaustoimitusten ei tullut koskea jo vapaaehtoisesti vaihdettuja tiluksia, joten tilusvaihtotoimet oli lopetettava, elleivät suomalaiset maanmittarit suostuisi siihen, että vaihto muilta osilta pantaisiin täytäntöön lopullisesti. Koska viimeksimainitut saamiensa määräysten mukaan eivät voineet jättää vaihtosuunnitelmista pois laittomasti vaihdettuja niityjä, päätettiin tilusvaihtotoimitus keskeyttää tähän. Sitä ei saatettu loppuun edes Alatorniossakaan, jossa se oli vain paalutusta vailla, sillä hallituskonseljin ohjeen mukaan mitään lopullista vaihtoa ei saatu panna täytäntöön, koska kysymys metsien huomioonottamisesta vaihdoissa oli vielä avoinna. Näin tämä noin kaksi vuotta kestänyt toimitus, johon kahden valtion maanmittareita oli ollut komennettuna, loppuikin, ja tilusvaihdon toimeenpano jäi tuleviin aikoihin odottamaan täyttymistään. Ehrenstolpe sai tiedon asiasta M. Hackzellin ja O. Nordahlin kesäk. 29 p. 1815 lähettämien toimituspöytäkirjain kautta.¹

Minkä merkityksen aikaisemmin kerrotut periaatteelliset erimielisyydet saivat käytäntöön sovitettuina, ilmenee alempana esitetyistä tiedoista.²

Suomalaisten maanmittareitten laskelmien mukaan käsittivät tilusvaihdot yhteensä 1,657 ta. $3\frac{5}{8}$ ka., ruotsalaisten mukaan jälleen vähän enemmän eli 1,663 ta. $3\frac{31}{150}$ ka. Maanmittauskomissionien mittaukset kävivät siis yhteen melkoisella tarkkuudella.

Suomalaisten maanmittareitten mittauksten mukaan oli suomalaisilla edellämainitun laatuksia tiluksia Ruotsissa kaik-

¹ S. 265, muist. 2 mainittu toimituspöytäkirja kesäk. 19 ja 22 p. 1815. M. Hackzellin ja O. Nordahlin lähete kesäk. 29 p. 1815. Saap. kirj. 1815 n:o 61 fol. 49. OIA.

² Laskelmien perustuksina on käytetty Math. Hackzellin elok. 30 p. 1820 eversti Wärnhjelmille antamassa yhteenvedossa suomalaisten maanmittareitten laskelmista ja maanmittari A. Bergerin huhtik. 21 p. 1817 tekemässä yhteenvedossa ruotsalaisten maanmittareitten laskelmista esiintyviä peruslukuja. Kumpaisetkin Wärnhjelmien kok. SVA.

kiaan 665 ta. 7 ka. Pitäjittäin ne jakautuivat siten, että Alatornion osalle tiluksia tuli 200 ta. $10 \frac{1}{8}$ ka., Karungin osalle 2 ta. $15 \frac{1}{8}$ ka. ja Ylitornion osalle 462 ta. $13 \frac{1}{2}$ ka. Ruotsalaisilla jälleen oli suomalaisten maanmittareitten laskujen mukaan Suomessa tiluksia yhteensä 991 ta. $8 \frac{5}{8}$ ka., jotka jakautuivat pitäjittäin siten, että Alatornion osalle tuli 382 ta. $20 \frac{1}{4}$ ka., Karungin osalle 378 ta. 15 ka. ja Ylitornion osalle 230 ta. $5 \frac{3}{8}$ ka. Näin ollen oli suomalaisten maanmittareitten laskelmien mukaan Ruotsin alamaisilla sellaisia tiluksia Suomessa, jotka vastikkeen puutteessa jäivät myytäviksi, kaikkiaan 326 ta. $1 \frac{5}{8}$ ka., kun laskelma tehtiin siten, että eri alamaisten tilusryhmät käsiteltiin kokonaisuuksina. Jos sitä vastoin tilusmääriä verrattiin vastakkain pitäjittäin, jotka olivat jakokuntia, saatiin tulokseksi, että Alatorniossa Ruotsin alamaisten tiluksia jäi ilman vastiketta 181 ta. $31 \frac{7}{8}$ ka. ja Karungissa samoin 375 ta. $31 \frac{7}{8}$ ka. eli yhteensä 557 ta. $31 \frac{3}{4}$ ka. Sitä vastoin Ylitornion pitäjässä suomalaisten tiluksia Ruotsissa jäi ilman vastiketta 232 ta. $8 \frac{1}{8}$ ka.

Ruotsalaisten maanmittareitten laskelmien mukaan oli tilanne, riippuen periaatteellisesta, aikaisemmin mainitusta eroavaisuudesta, toinen. Niiden mukaan oli suomalaisilla tiluksia Ruotsissa yhteensä vain 614 ta. $13 \frac{13}{32}$ ka. Pitäjittäin jaettuina ilmoittivat ruotsalaiset maanmittarit suomalaisilla olevan Alatornion pitäjässä Ruotsissa 148 ta. $28 \frac{7}{32}$ ka., Karungin pitäjässä 2 ta. $15 \frac{1}{8}$ ka. ja Ylitorniossa 463 ta. $2 \frac{3}{8}$ ka. Niinkuin näkyy, oli laskelmien kesken eroitus suurin Alatornion pitäjän kohdalla. Ruotsin alamaisilla oli Suomessa ruotsalaisten maanmittareitten laskelman mukaan tiluksia yhteensä 1,048 ta. $1 \frac{1921}{2400}$ ka. Näistä tiluksista oli Alatornion pitäjän alueella 437 ta. $16 \frac{317}{480}$ ka., Karungin pitäjässä 378 ta. $15 \frac{3}{40}$ ka. ja Ylitorniossa 232 ta. $2 \frac{13}{200}$ ka. Vertaamalla mainittuja lukuja suomalaisten maanmittareitten laskelmiin, havaitaan, että näisäkin eroitus oli suurin Alatornion pitäjän kohdalla, laskelmien muualla käydessä yksin pieniä eroavaisuuksia lukuunottamatta. Luonnollista on, että muutkin vertausluvut, jotka edellmainittujen peruslukujen mukaan voidaan laskea, eroavat suomalaisten maanmittareitten ilmoittamista luvuista. Niinpä jäi Ruotsin alamaisten tiluksia Suomessa ilman vastiketta ruotsa-

laisten maanmittareitten tiedonannossa olevien lukujen mukaan laskettaessa yhteensä 433 ta. $20 \frac{473}{1200}$ ka., mikä määrä, niinkuin havaitaan, on melkoisesti korkeampi suomalaisten ilmoittamaa erosummaa. Myöhemmin ilmoitettiin kuitenkin virallisesti Ruotsin taholta, että edellämainittu määrä oli oleva 423 ta. 10 ka.¹ Verrattaessa ylijäämämaitten määrää toisiinsa pitäjittäin saadaan ruotsalaisten laskelmien mukaan tulokseksi, että Alatorniossa Ruotsin alamaisten tiluksia jäi vastiketta vaille 288 ta. $20 \frac{53}{120}$ ka. ja Karungissa 375 ta. $31 \frac{19}{20}$ ka. eli yhteensä 664 ta. $20 \frac{47}{120}$ ka. Ylitorniossa sitä vastoin jäi suomalaisten tiluksia Ruotsissa ilman vastiketta 230 ta. $31 \frac{1197}{1200}$ ka.

Edellä oleviin laskelmiin sisältyvät myöskin pello, joita kuitenkin oli aivan mitättömän vähän, joten niitä ei ole tarpeellista tässä yhteydessä mainita erikseen. Kuten määrästä ilmenee, näkyy eroitus nyt valmiiksi suoritettujen mittausten perustuksella Alatornion pitäjän alueella, josta suomalaiset maanmittarit nähtävästi ottivat laskelmissaan huomioon myöskin manner- ja saariomistusten kesken tapahtuneisiin vaihtoihin sisältyneet niityt, ruotsalaisten jättäessä ne pois. Kun muualla tällaisia niittyjä ei vielä oltu mitattu, ei luvuista ilmene, millaiseksi eroitus siellä olisi muodostunut, jos suomalaisten maanmittareiden saaman ohjeen mukaan laittomiksi katsottavat vaihdot olisi otettu huomioon.

Laskelmista on ennenkaikkea havaittavissa, että seurattiinpa kumpaa menettelyä tahansa, joka tapauksessa oli jäävä ylijäämämaita verraten huomattavat määrät, jos vaihdot tulisivat käsittämään, kuten nyt oli ollut tarkoitus, ainoastaan manner-tiluksia eikä vastiketta saataisi ottaa saarissa olevista tiluksista. Edellä olevan nojalla ne aikaisemmin mainitut esitykset, joissa saariomistusten käyttämistä vastikkeena vaihdoissa oli vaadittu, näyttävät todella perustelluilta. Kun Ruotsin alamaisten ylijäämämaitten summa oli suurempi kuin suomalaisten omistamien tilusten ylijäämä, pitivät näin ollen jo Engelmännin ja Bängen aikoinaan tekemät huomiot paikkansa.²

¹ Hackzellin ed. main. laskelmassa ilmoitettu tieto.

² Vrt. s. 74—75, 81 ja seur. — Kun metsäalueet kokonaan olivat laskelmien ulkopuolella, ei niiden perustuksella voida saada tilusvaihtokysymyksen koko laajuudesta selvää.

5. Eräitten muitten kysymysten — kalastusta ja lauttausta koskevien riitojen — selvittelyä varten kokoontuivat Oulun ja Norrbottenin läänien maaherrat Tornioon neuvottelukokoukseen lokak. 2 p. 1815. Silloin otettiin myöskin esille kysymys tilusvaihdosta, jonka valmisteluihin kuuluvien töiden lopettamisesta maanmittarit olivat, kuten edellä on kerrottu, ilmoittaneet Ehrenstolpelle. Läsnä olevat maanviljelijät, joiden mielihpidettä maaherrat tiedustelivat saari- ja mannerniittyjen kesken tapahtuneisiin vapaaehtoiisiin vaihtokauppoihin ja tällaisten vaihtojen välttämättömyyteen nähden, kuvasivat nyt tilannetta yhtäpitävästi niiden selitysten kanssa, joita tilusvaihdon valmistustöissä olleet maanmittarit ja jo ennen heitä Suomea edustanut rajakomissaarien neuvotteleva avustaja Bange raporteissaan oli v. 1810—11 lausunut. Maanomistajat anoivat, että asianomaiset hallitukset myöntäisivät oikeuden niissä tapauksissa, jolloin niittyjen vastikkeeksi ei voitu mannerniityistä saada tarpeeksi korvausta, käyttää vastikkeena vastapuolen omistajien saariniittyjä. Ylitornion pitäjän Juoksengin kyläläisten puolesta jätettiin lisäksi kirjallinen anomus, jossa huomautettiin, että itse asiassa ei ollut kyllin päteviä syitä eroittaa toisistaan manner- ja saariniittyjä eri ryhmiksi, joita ei saisi vaihdoissa käyttää toistensa korvauksena. Jos syynä tähän oli rajanjärjestelysopimusta tehtäessä ollut se, että saarissa olevia niittyjä pidettiin parempina kuin mannerniittyjä, oli mainittu este helposti voitettavissa siten, että niittyjä vaihtoa varten jyvitetäessä otettaisiin huomioon mainittu laatuero. Jos jälleen syynä oli ollut se, että saariniittyjen omistus- ja nautintasuhteet olivat hyvin monimutkaisia ja mannerniittyjen toisaalta melko selviä, huomauttivat anomuksen tekijät, että saariomistusten nautintasuhteet eivät suinkaan tule entistä monimutkaisemmiksi, jos vaihtojen kautta eri henkilöt tulevat niiden osaomistajiksi. Kun saariomistuksissa voimassa olevia sekavia omistuksia ja nautintasuhteita ei suinkaan ole suosittava tulevaisuuttakaan silmällä pitäen, olisi juuri nyt, kun tilusvaihtoihin ryhdytään laajassa mittakaavassa, myöskin oikea aika tarttua tähänkin seikkaan ja järjestää nämäkin kysymyksessä olevat olosuhteet. Näin ollen, päättelivät anojat lopuksi, koska mitään todellista syytä ei ollut estämässä tilusvaihdon järjestämistä sellaisille

perusteille, että molemminpuolinen etu voitiin saavuttaa, pyysivät he alistuksen tekemistä hallitukselle tästä asiasta.

Anomuksen johdosta, jonka mainitun kylän asukkaitten puolesta oli kirjoittanut Ylitornion Suomen puoleisen osan nimismies Nils Ekström, joka oli ollut läsnä rajankäynnissä v. 1810 ja joka seuraavien vuosikymmenien aikana monta kertaa tuli edustamaan Suomea Norjan rajaa koskevien kysymysten käsittelyssä eri konferensseissa ja jonka muodostelemana tilusvaihtokysymyksen tämän kohdan arviointi tuntuu kaikin puolin osuneen oikeaan, huomautti Tornion kaupungin pormestari Cajanus, että oli suoranaisesti mahdotonta tarkoin arvioida saari- ja manneromistuksia vastakkain, koska edelliset aina kasvoivat ja parantuivat laadultaankin maatuessaan, mitä mannerniittyjen suhteen ei tapahtunut. Cajanusen mielipiteeseen ei kuitenkaan kiinnitetty huomiota, sillä vaikka se olisikin ollut oikea, ei mainittuja seikkoja kuitenkaan voitu rinnastaa niihin etuihin, mitkä olisivat saavutettavissa, jos eri ryhmiin kuuluvia niittyjä saataisiin vaihtaa toisiinsa.¹

Sen lisäksi, että kokouksessa käsiteltiin toista niistä seikoista, jotka olivat johtaneet tilusvaihdon umpikujaan, otettiin myöskin Tornion kaupungin ja Pirkkiön kylän puolesta esille kysymys metsä- ja ulkopalstojen huomioonottamisesta tilusvaihdossa. Anomuksissa ei esitetty mitään uutta perustetta vaatimuksille jo ennen kerrottujen lisäksi, vaan pyydettiin nyt, että ne niityt, joita Ruotsin alamaisilla Alatornion pitäjän Suomen puoleisessa osassa oli ja joille ei voitu saada vastiketta toisella puolella rajaa olevista suomalaisten omistamista niityistä, käytettäisiin Tornion ja Pirkkiön kylän menettämien metsien korvaukseksi.

Kun maaherrat vielä samana kokouspäivänä käsittelivät edellä kerrottuja anomuksia, olivat he yksimielisiä siitä, että

¹ Vrt. s. 185—187, 226. — Pöytäk. lokak. 2 p. 1815 Torniossa pidetystä kokouksesta. Vsv. asiak. 1816 G.G. n:o 20, 1816 S.E. n:o 77. — Ainakin myöhemmin noudatettiin Suomessa ja Ruotsissa erilaista tulkintaa maatumien omistusoikeutta koskevien säännösten suhteen. Vrt. HAATAJA, KYÖSTI, Valtakunnan rajankäynnissä Pohjanlahdesta Jäämereen esiintyneitä oikeudellisia kysymyksiä, Maanmittaus 1927, s. 40.

saari- ja mannerniittyjen vaihto oli tarpeen vaatima, jotta autiutilojen muodostuminen voitaisiin välttää. Ekorn puolestansa huomautti merkittäväksi pöytäkirjaan, että kullekin maanomistajalle taattu omistusoikeus saarissa oleviin niittyihin oli vahvistettu rajanjärjestelysopimuksessa sen vuoksi, että kun Tornionjoessa rajalinjan muuttuessa syväväylän mukana helposti saattoi käydä, että saaretkin näin ollen joutuivat siirtymään valtiosta toiseen, oli ollut välttämätöntä niihin nähden pidättää omistusoikeus aina muuttumattomana, koska muuten, ellei mainittua erikoismääräystä olisi tehty, maanomistajat joen syväväylämuutosten vuoksi menettäisivät ne niittynsä, jotka kulloinkin tämän johdosta tapahtuvan rajalinjan siirtymisen vuoksi joutuisivat vieraaseen valtioon, minkä alueella ulkomaalaisen maanomistus oli rajanjärjestelysopimuksen ja Haminan rauhankirjan mukaan oleva sallittua vain ylimenokauden ajan. Näin ollen oli kysymyksessä olevalla säännöksellä tarkoitettu säilyttää, rajalinjan muutoksista huolimatta, ne tilat, joihin saarissa olevia niittyjä kuului, sellaisessa kunnossa, että ne jaksoivat pysyä taloudellisesti tuottavina. Sentähden ei tätä säännöstä Ekornin mielestä pitänytkään tulkita siten, että joudutaan aivan päinvastaiseen tulokseen. Saariomistukset oli näin ollen säilytettävä vain silloin, kun niitä ei tarvittu käyttää vaihdossa mantereella olevia tiluksia vastaan. Torniolaisten anomukseen Ekorn sitä vastoin huomautti, että Ruotsin hallitus oli selittänyt vaihdon ulottuvan vain viljeltyihin tiluksiin, joten metsien ja ulkopalstojen vaihdosta ei voinut olla kysymystä, mihin Ehrenstolpe puolestaan lausui, että kysymyksen ratkaisu riippui siitä vastauksesta, jonka hallitsija oli antava asian johdosta jo aikaisemmin tehtyyn alistukseen. Näin ollen torniolaisten ja pirkkiöläisten anomus joutui syrjään. Siihen nähden, että kysymys oli jo pantu aikaisemmin vireille, tämä olikin luonnollista, huomioonottaen senkin, että maaherra Ekorn pysyi edelleenkin jo aikaisemmin ottamallaan kannalla. Mitä sitten tilusvaihtoon tuli, päätettiin sitä koskevat toimenpiteet jättää toistaiseksi sillensä, kunnes saadaan selvyys saariniittyjen vaihtoa koskevaan asiaan, mutta koska rajanjärjestelysopimuksen myöntämä aika tilusvaihtojen vapaaehtoista suorittamista varten oli v:n 1814 lopussa kulunut umpeen, kiellettiin väestöä nyt anne-

tulla kuulutuksella enää tekemästä vaihtokauppoja, ja olivat kaikki ne tilukset, joita jo nyt ei oltu vaihdettu, valtion toimesta myöhemmin vaihdettava.¹

Kokouksen päätösten johdosta Ehrenstolpe alisti eräitä siinä käsiteltyjä kysymyksiä, kuten tämän esityksen asianomaisissa kohdissa on kerrottu², hallituskonseljin ratkaistaviksi, ja niiden joukossa myöskin saariomistusten vaihtoa koskevan asian. Alistuksessaan, joka on päivätty marrask. 24 p. 1815, Ehrenstolpe selittää, että huolimatta siitä, että helmik. 11 p. 1814 annetun määräyksen mukaan saarissa olevien tilusten vaihto manneromistuksia vastaan oli kielletty, hän kuitenkin katsoi olevansa pakoitettu uudestaan alistamaan tämän asian hallituksen päätettäväksi. Ne lähemmät selvitykset, Ehrenstolpe huomauttaa, joita on saatu tilusvaihtojen edellyttämien valmistelutöiden kuluessa ja joista selvästi käy ilmi ne huomattavat edut, jotka ovat saavutettavissa rajoituksista vapaan vaihdon vallitessa, antavat hänelle varmuuden siitä, että »hallitsijan alamaisensa menestykselle aina avoin sydän» ei ole kieltävä häntä harkitsemasta kysymystä uudestaan. Aikaisemmin päätetyt toimenpiteet ovat johtuneet asiaan liittyvien seikkojen epätäydellisestä selvityksestä. Vedoten mukaan liittämänsä pöytäkirjan asiaa koskeviin kohtiin Ehrenstolpe ehdotti, että sellaisissa tapauksissa, jolloin mantereelta ei ollut saatavissa riittävästi vastiketta, saataisiin käyttää saariniittyjä vaihdossa apuna. Jos tähän suostuttaisiin, esitti Ehrenstolpe puolestaan, että viranomaisten avun käyttäminen tilusvaihdossa tehtäisiin pakolliseksi, koska väestö itse ei voisi vaihdoissa kyllin tehokkaasti valvoa, että niissä noudatettaisiin aina kohtuutta. Näin ollen onkin ymmärrettävissä, että Ehrenstolpe ei alistuksessaan ehdottanut määräjän pidennystä vapaasti tehtyjen vaihtojen muodossa tapahtuvaa tilusvaihtojen suorittamista varten. Lopuksi Ehrenstolpe vielä viittasi metsien ja ulkopalstojen suhteen vaihdoissa tekemiinsä aikaisempiin alistuksiin ja mainitsi nyt, että metsiä tulisi olemaan, kokonaisuutta silmällä pitäen, Suomessa ja

¹ Tornion kokouksen pöytäk. lokak. 2 p. 1815. Vsv. asiak. 1816 S.E. n:o 77, 1816 G.G. n:o 20.

² Vrt. s. 186, 226.

Ruotsissa suunnilleen yhtä paljon, vaikkakin ne sijaitsivat sellaisissa paikoissa, että Suomessa ei täällä olevilla ruotsalaisten metsillä voitaisi korvata pitkän välimatkan vuoksi niitä metsiä, jotka suomalaisilla oli Ruotsissa.

Ehrenstolpen alistus tuli hallituskonseljiin jouluk. 5 p. ja otettiin käsiteltäväksi täysistunnossa s.k. 16 p.¹ Vaikkakin konseljin mielipiteen mukaan Ehrenstolpen tekemä ehdotus saariniittyjen vaihtamiskysymyksestä oli vastoin rajanjärjestelysopimuksen art. II:n säännöksiä, konselji kuitenkin sen vuoksi, että Norrbottenin läänin maaherra oli ilmoittanut alistavansa kysymyksen hallituksensa harkintaan, myöskin tahtoi jättää hallitsijan ratkaistavaksi, oliko esitykseen myönnyttävä vai eikö. Jos siihen myönnyttäisiin, olisi tilusvaihdot toimitettava viranomaisten toimesta, kuten Ehrenstolpekin oli esittänyt. Metsien ja ulkopalstojen huomioonottamista tilusvaihdossa koskevaan Ehrenstolpen alistuksen kohtaan nähden hallituskonselji viittasi jo aikaisemmin siitä tekemäänsä päätökseen.

Kysymystä koskeva alistus tuli kenraalikuvernöörin kirjelmän mukana helmik. 5/17 p:ltä 1816, joka saapui perille samana päivänä, Suomen asiain komitealle ja otettiin siellä esille maalisk. 9 p. Saariniittyjen vaihtoa koskevassa kysymyksessä komitea kannatti tehtyjä esityksiä, koska ne näyttivät johtuneen välttämättömistä olosuhteista ja koska kysymyksessä olevien tilusten omistajatkin rajaseudulla sitä halusivat, mutta oli sitä mieltä, että niiden vaihtaminen mannerniittyihin oli rajoitettava vain välttämättömiin tapauksiin. Mitä toiseen tilusvaihtoa koskevasta esityksistä — metsiä ja ulkopalstoja koskevaan kysymykseen — tuli, ei siitä enää tarvittu esitystä, koska hallitsija oli jo ennättänyt siitä antaa ratkaisunsa. Ainoastaan ensiksimmäintä seikasta oli saatava hallitsijan päätös, jotta sopimus saataisiin aikaan Ruotsin hallituksen kanssa.²

¹ Ehrenstolpen alistus hallituskonseljille marrask. 24 p. 1815 liitettiin. KD. 142/172 v. 1815, yhdist. Vsv. asiak. 1816 G.G. n:o 20. — Plen. pöytäk. jouluk. 16 p. 1815.

² Kenraalikuvernöörin kirjelmä helmik. 5/17 p. 1816, hallituskonseljin alistus jouluk. 16 p. 1815 ynnä liitteet. Vsv. asiak. 1816 G.G. n:o 20. Sak. pöytäk. maalisk. 9 p. 1816, kohta 19.

6. Ennenkuin lähdemme seuraamaan edellä esitettyjen, Suomen viranomaisten tekemien aloitteiden myöhempiä vaiheita, on meidän kosketeltava erästä puolta tilusvaihtoa koskevan kysymyksen käsittelystä Ruotsissa.

Rajaläänien maaherrojen Torniossa lokak. 2 p. 1815 pitämässä neuvottelussahan molemmat maaherrat olivat tilusvaihtoihin nähden päättäneet esittää hallituksilleen, että saarissa olevia niittyomistuksia saataisiin silloin, kun vastikkeesta tilusvaihdossa muutoin tulisi olemaan puutos, käyttää mantereella sijaitsevien niittyomistusten vastikkeina. Suomessa, niinkuin tiedämme, tähän alistukseen oli lisäksi kytketty myöskin kysymys ulko- ja metsämaitten korvaamisesta tilusvaihdossa, mutta tällaista kysymystä Ruotsissa ei tarvinnut ottaa pohdittavaksi, sillä maaherra Ekorn oli nimenomaan selittänyt edellämainitussa kokouksessa, nojautuen Ruotsin hallituksen v. 1814 tekemään päätökseen asiassa, että niiden ottamisesta huomioon ei voinut olla puhettakaan. Mainitun kokouksen johdosta hallitukselleen tekemässään ilmoituksessa Ekorn koskettelikin, paitsi entisten seurakuntien yhteisten kirkkojen käyttöä koskevaa asiaa, vain ylempänä mainittua kysymystä saariomistusten käyttämisestä manneromistusten vastikkeina, minkä ohessa hän myöskin ilmoitti, että ne tilusvaihtoa varten suoritettavat valmistavat työt rajaseudulla, jotka v. 1815 niin ikään olivat keskeytyneet, olivat joutuneet seisahduksiin juuri siitä syystä, että vaihtoja ei voitu toimeenpanna ilman huomattavia tappioita, ellei manneromistuksille saatu ottaa vastiketta saariomistuksista. Valtioneuvosto käsitteli Ekornin edellämainittuja esityksiä — sekä kirkkojen käyttöä että tilusvaihtoa koskevia — marrask. 28 p. 1815, jolloin se yhtyi kumpaisessakin niihin mielipiteisiin, jotka Ekorn oli esittänyt. Näin ollen oli Ruotsin hallituksen kanta tilusvaihtojen esteeksi muodostuneen vastikekysymyksen suhteen selvä. Ruotsin hallituksen mielipiteen mukaan saariomistuksia siis saatiin käyttää manneromistusten vastikkeina, ja tästä sekä myöskin kirkkojen käyttämisestä koskevasta päätöksestä annettiin ulkoasiainvaltioministeri v. Engeströmille kirjelmällä tieto.¹

¹ Utdrag ur Protocollet öfver kammarärender, hållet inför H. M. Konungen uti Statsrådet på Stockholms slott den 28 nov. 1815. Vsv. asiak. 1814 G.G. n:o 27. — Vrt. s. 270 ja seur.

7. *Eräistä rajakysymyksistä käydyt diplomaattiset neuvottelut v. 1816—1820.*

1. Niinkuin tämän luvun edellisissä osastoissa olevasta esityksestä on käynyt ilmi, eräät rajakysymykset joutuivat v:n 1816 alkupuolella saamaan ratkaisunsa, jolloin niiden yhteydessä esiintuodut anomukset diplomaattisten neuvottelujen aloittamisesta Ruotsin hallituksen kanssa rajaolojen järjestelyjen tiellä olevien esteiden poistamiseksi, eräiden muutosten aikaansaamiseksi v:n 1810 rajanjärjestelysopimukseen ja vihdoin mainitun rajanjärjestelysopimuksen takaaman, esteettömän, vieraassa maassa sijaitsevien tilusten käytön turvaamiseksi Suomen alamaisille, saivat hallitsijan hyväksymisen. Lisäksi oli myöskin rajaseudun seurakuntien omaisuuden jaosta syntyvistä tilityksistä hallitsijan tekemän päätöksen mukaan neuvoteltava naapurimaan hallituksen kanssa.¹

Neuvottelujen pohjaksi otettiin vieraassa valtiossa olevien tilusten esteettömästä käytöstä hallituskonseljin toukok. 6 p. 1813 ja jouluk. 5 p. 1814 tekemät alistukset, joiden johdosta hallitsija määräsi, että Venäjän Tukholmassa olevan lähettilään oli ryhdyttävä toimiin suomalaisten etujen valvomista varten, jotta valittajat saisivat esteettömästi käyttää Ruotsissa olevia tiluksiaan.² Tilusvaihtoihin nähden otettiin lähtökohdaksi hallituskonseljin alustus helmik. 19 p. 1814, jonka suhteen hallitsija oli tehnyt sellaisen ratkaisun, että niittyjä ja metsiä oli saatava käyttää toistensa vastikkeina, minkä lisäksi Tornion kaupungin maistraatin ja Pirkkiön kyläläisten tekemän anomuksen johdosta saada siihen asti, kunnes tilusvaihto oli saatettu loppuun, käyttää Ruotsissa olevia tiluksiaan, oli Ruotsin hallitukselle tehtävä vaatimus.³ Kirkollisen omaisuuden jaosta johtuvien tilitysten vuoksi oli hallituskonseljin alistuksen johdosta tammik. 22 p. 1814 ryhdyttävä toimiin, jotta Ruotsin suoritettavaksi määrätty osuus nopeasti maksettaisiin.⁴ Lopuksi

¹ Rehbindein promemoria maalisk. 20 p. 1817. Vsv. asiak. 1816 S.E. n:o 77. Jälj. KD. 110/17 v. 1817.

² Vrt. s. 244, 247.

³ Vrt. s. 256—257.

⁴ Vrt. s. 209.

oli oikeudenkäynnistä rikosasioissa rajaseudulla hallituskonseljin alistuksen mukaan elok. 26 p. 1815 tehtävä sellainen esitys Ruotsin hallitukselle, että kunink. kirje huhtik. 30 p. 1750 otetaisiin perustaksi kysymystä järjestettäessä.¹

Koska aikaisemmin jo on kerrottu pääkohdat niistä neuvotteluista, jotka koskivat kirkollisen omaisuuden jaosta johtuvia seikkoja, voidaan neuvottelut siltä osalta sivuuttaa seuraavassa esityksessä.²

Kun edellämainittujen ratkaisujen johdosta käännyttiin maalisk. 10 p. 1816 Venäjän ulkoasiain johdon puoleen, sisälsi nootti kaikkia vielä avoinna olevia rajakysymyksiä koskevat esitykset, lukuunottamatta kysymystä manner- ja saariniittyjen käyttämisestä toistensa vastikkeina tilusvaihdossa, joka siis jäi tällä kertaa neuvottelujen ulkopuolelle.³

Edellämainitun kirjelmän johdosta Nesselrode antoiakin ryhtyä neuvotteluihin Ruotsin hallituksen kanssa, ja Venäjän taholta tehtyihin esityksiin v. Engeström vastasi toukok. 16 p. 1816 Venäjän Tukholmassa olevalle lähettiläälle van Suchtelenille jätetyssä nootissa, jota seurasi maaherra Ekornin promemoria huhtik. 23 p:ltä 1816. Nesselrode sai Ruotsin hallituksen vastauksen van Suchtelenin kirjelmän mukana toukok. 30/kesäk. 11 p:ltä 1816 ja ilmoitti Nesselrode siitä komitealle kirjeessä, joka saapui vasta lokak. 4 p. 1816.⁴ Mistä näin pitkä seisahdus johtui, ei ole pääteltävissä.

Suomen asiain komiteassa otettiin Nesselroden lähete sitä seuranneine liitteineen käsiteltäväksi marrask. 2 p. 1816. Komitea ei voinut olla kiinnittämättä huomiotaan siihen, että itse asiassa Ruotsin hallitus oli jättänyt vastaamatta sille tehtyihin esityksiin ja oli oman vastauksensa asemesta lähettänyt Ekornin

¹ Vrt. s. 169. — Rehbinderin promemoria maalisk. 20 p. 1817. Vsv. asiak. 1816 S.E. n:o 77. — Kysymyksen johdosta aikaisemmin käydyistä diplomaattisista neuvotteluista vrt. s. 167 ja seur.

² Vrt. s. 211 ja seur.

³ Vrt. s. 274, 294.

⁴ Sak. pöytäk. marrask. 2 p. 1816, kohta 4. — Ekornin promemoria päiv. Tukholmassa huhtik. 23 p. 1816, v. Engeströmin nootti van Suchtelenille toukok. 16 p. 1816, van Suchtelen Nesselrodelle toukok. 30/kesäk. 11 p. 1816, jälj., Nesselrode Rehbinderille kesäk. 12 p. 1816, saapui lokak. 4 p. 1816. Vsv. asiak. 1816 S.E. n:o 77.

edellämainitun promemorian. Sen vuoksi Suomen asiain komitea, joka ei katsonut tarvitsevansa tyytyä tällaiseen vastaukseen, joka ei luonnollisesti sitonut Ruotsin hallitusta, päättikin pyytää Nesselrodea vaatimaan Ekornin lausunnon asemesta Ruotsin hallitukselta sen kantaa osoittavan vastauksen. Asiaa koskeva v. Troilin kirje Nesselrodelle on päivätty marrask. 22 p. 1816.¹

Nesselrode ei kuitenkaan suostunut noudattamaan Suomen asiain komitean pyyntöä, vaan ilmoitti vastauksessaan komitealle, että oli välttämätöntä saada Suomen viranomaisten lausunnot niistä seikoista, joita Ekornin promemoriassa oli käsitelty, jotta diplomaattisia neuvotteluja voitaisiin Ruotsin kanssa jatkaa. Näin ollen oli komitean otettava istunnossaan maalisk. 21 p. 1817 uudestaan esille Ekornin lausunto.

Mainitussa istunnossa Reh binder esitti valmistamansa mietinnön niistä kysymyksistä, joihin nyt oli saatava maamme viranomaisilta selvitykset, ja esitti siinä myöskin kaikessa lyhykäisyydessä esillä olevien kysymysten käsittelyn siihenastiset vaiheet.² Reh binderin mietintö päätettiin lähettää senaatille, jotta senaatti sen johdosta omasta puolestaan hankkisi kaikki tarvittavat selitykset. Ekornin aikaisemmin mainittu promemoria, joka oli tullut komitealle Nesselroden välityksellä, seurasi myöskin Reh binderin mietintöä, joka oli päivätty maalisk. 20 p. 1817. Kirjelmässään kenraalikuvernöörille huhtik. 21 p. 1817 Suomen asiain komitean puheenjohtaja v. Troil lähetti mainitut asiakirjat, ja kenraalikuvernööri toimitti puolestaan toukok. 13 p. 1817 päivätyn kirjelmänsä mukana ne senaatille. Siellä asia joutui harkittavaksi täysistunnossa heinäk. 9 p. 1817 ja päätti senaatti vaatia Ekornin promemorian johdosta maaherra Ehrenstolpelta lausunnon.³

¹ Sak. pöytäk. marrask. 2 p. 1816, kohta 4 ja maalisk. 21 p. 1817, loppu. — v. Troil Nesselrodelle marrask. 22 p. 1816. Vsv. kirjekirja [venäl.] n:o 782. — Vrt. s. 211 ja seur.

² Sak. pöytäk. maalisk. 21 p. 1817, loppu. — Reh binderin mietintö maalisk. 20 p. 1817, ed. main. pöytäk. ja Vsv. asiak. 1816 S.E. n:o 77.

³ Steinheil senaatille toukok. 13 p. 1817, jälj. v. Troilin kirjeestä Steinheilille huhtik. 21 p. 1817, Ekornin promemoria huhtik. 23 p. 1816, jälj. ja käännös. Reh binderin mietintö maalisk. 20 p. 1817, jälj. KD. 110/17 v. 1817. — Plen. pöytäk. heinäk. 9 p. 1817. — Vrt. s. 211 ja seur.

Ehrenstolpe käsittelikin kesäk. 20 p. 1817 päivätyssä, senaatille lähettämässään lausunnossa melko perusteellisesti niitä väitteitä, joita Ekornin aikaisemmin mainitussa promemoriassa oli esitetty.¹

Ekorn oli kosketellut promemoriassaan aluksi kysymystä tilusten vaihdosta ja vieraassa valtiossa olevien tilusten käyttämisestä rajaseudulla. Hän aloitti esittämällä lyhyesti Haminan rauhansopimuksen ja v:n 1810 rajanjärjestelysopimuksen määräykset näistä seikoista, minkä jälkeen hän huomautti, että v:n 1810 rajanjärjestelysopimusta valmistettaessa ei koskaan ollut esillä kysymystä niiden metsien nautinnasta, jotka sijaitsivat rajalinjan toisella puolella. Edelleenkin Ekorn selitti, että jo ennen v. 1808—1809 sotaa aloitetuissa kyläkuntien ja talojen metsiä koskevissa jakotoimituksissa, joiden tarkoituksena oli eroittaa kysymyksessä olevat metsät kruununmetsistä, havaittiin, että melkein kaikilla Tornionjoen itä- ja myöskin länsipuolella olevilla kylillä oli tiluksia joen kumpaisellakin puolella. Silloin oli ehdotettu, että Tornion kaupunki ja Pirkkiön kylä saisivat määrätyn tilusalan metsää nykyisen rajalinjan länsipuolella olevista seuduista. Niinpä kaupungin piti saada metsänsä kahdesta eri paikasta mantereella ja Pirkkiön kylälle piti annettaman metsää Seskarön saaresta. Mitä näihin metsiin tuli, huomautti Ekorn, että jos niitä, vastoin sopimuksia, olisi saatava käyttää samoin kuin niittyjä viiden järjestelyvuoden aikana, seuraisi tästä, että myöskin Kengiksen tehtaan pitäisi saada nauttia Suomessa olevia, Pajalan pitäjän alueella sijaitsevia metsiään tehtaalle annettujen vanhojen privilegioitten nojalla. Kuitenkaan ei yksikään Ruotsin alamainen ollut tehnyt minkäänlaisia vaatimuksia Suomessa olevien metsien suhteen, vaikka Tornion kaupunki oli, myöskin v. 1814 mukaan luettuna, käyttänyt sitä laidunmaata, joka sijaitsi Ruotsin puolella rajaa ja joka aikaisemmin oli ollut kaupungin ja Mattilan kylän yhteisenä laitumena. Niissä neuvottelukokouksissa, jatkoi Ekorn, joita oli pidetty rajaläänien maaherrojen kesken,

¹ Ehrenstolpen lausunto kesäk. 20 p. 1817, jälj., maaherrojen kok. pöytäk. kesäk. 18 p. 1813 ja lokak. 2 p. 1815., jälj., Ehrenstolpe senaatille syysk. 23 p. 1817. KD. 110/17 v. 1817. Vsv. asiak. 1816 S.E. n:o 77. — Vrt. s. 212.

oli useasti ollut kysymystä siitä, että Pirkkiön kylä ja Tornion kaupunki saisivat käyttää Ruotsissa sijaitsevia metsiä ja ulkopalstoja. Nimenomaan siinä kokouksessa, väitti Ekorn, joka pidettiin lokak. 1 [!] p. 1815, sovittiin kuitenkin, että metsiä ja ulkopalstoja ei voitu ottaa huomioon rajaseudulla toimeenpantavaksi määrättyssä tilusvaihdossa. On ilmeistä, että Ekorn tällä huomautuksellaan tarkoitti sitä, että koska mainittuja tiluksia ei voitu ottaa Tornion kaupungin ja Pirkkiön kylän hyväksi huomioon tilusvaihdossa, ei myöskään niiden käyttämisestä, koska niitä koskevat omistusoikeudelliset seikat muka olivat epäselvät, voinut olla puhetta. Tämän lisäksi Ekorn vielä väitti, että mitä hän ja Ehrenstolpe edellämäinmainitussa kokouksessa olivat sopineet näiden rajakysymysten järjestämisestä, oli sittemmin saavuttanut kumpaisenkin maan hallituksen hyväksymisen. Ekorn huomautti lopuksi, että hänen edustamansa kanta oli rajanjärjestelysopimuksen mukainen, sillä rajanjärjestelysopimuksessa ei voinut olla tarkoitettu metsien ja ulkopalstojen käyttämistä, koska sopinusta tehtäessä päätettiin, että eri valtioiden alamaisten niityt oli määräajan kuluessa vaihdettava keskenään, mutta metsien ja ulkopalstojen vaihtamista niittyjä vastaan ei voitu ajatellakaan, koska metsä olisi viiden nautintaa varten varatun vuoden kuluessa voitu kaataa kokonaan. Jos siis metsät olisi otettava huomioon, olisi arvosteltava vain maapohjan arvo, mutta oli sekin mahdotonta, koska kaikkien kylien ja talojen tilukset eivät olleet jaettuja eikä niitä siis voitu tarkoin määritellä.¹

Sen perustuksella, mitä rajakysymysten käsittelystä ja varsinkin v:n 1810 rajanjärjestelysopimuksen säännöksistä tiedämme, antaa Ekornin promemoria aihetta sangen vakaville huomautuksille. Mitä hän väittää tarkoitettun v:n 1810 rajankäynnissä sovitulla, tilusvaihtoa ja tilusten vapaata käyttöä koskevilla säännöksillä, ei saa tukea siitä, mitä tiedämme näitten kysymysten käsittelystä rajanjärjestelyneuvotteluissa v. 1810 eikä myöskään perustu rajanjärjestelysopimuksen sanamuotoon. Tässä yhteydessä sopinee huomauttaa sen lisäksi,

¹ Ekornin promemoria huhtik. 23 p. 1816. jälj., KD. 110/17 v. 1817. — Vsv. asiak. 1816 S.E. n:o 77. — Vrt. s. 226.

mitä näistä seikoista aikaisemmin jo on mainittu, että jos neuvotteluissa todellakin olisi tarkoitettu vain niittyjen vaihtoja, tästä ilmeisesti olisi otettu erikoinen huomautus joko sopimukseen tai neuvottelupöytäkirjaan, eikä, niinkuin aikaisemmin on osoitettu, rajankäynnin aikana suoritetuissa valmistavissa töissä olisi kiinnitetty ollenkaan huomiota siihen, että Tornion kaupungin Ruotsissa olevien metsien, niinkuin muidenkin tilusten korvaaminen kaupungille luonnossa oli tuottava vaikeuksia.¹ Myöskin tiedämme, että Ekornin väite siitä, että Ruotsin alamaiset eivät olisi pyrkineet käyttämään Suomessa olevia metsiä, ei pidä paikkaansa.² Edelleenkin huomaamme, että Ekornin promemoriassa ei ollenkaan mainittu, miten pitkälle Tornion ja Pirkkiön metsien eroittamistoimitukset itse asiassa ennen sotaa olivat edistyneet, toimitukset, joista Tornion kaupungin ja Pirkkiön kylän erinäisten valitusten yhteydessä on ollut puhetta.³ Merkillisintä kuitenkin on, että Ruotsin ulkoasiainhallinto saattoi lähettää tällaisen vastauksen Venäjän hallituksen tekemiin esityksiin, sillä vaikkapa v. Engeström olisikin vain vähäisessä määrässä tuntenut rajakysymysten eri yksityiskohtia ja sen vuoksi ollut pakoitettu luottamaan Ekornin promemoriaan, olisi hänen kuitenkin tullut suhtautua pidättyvästi niihin väitteisiin, joita Ekorn oli tehnyt v:n 1810 rajanjärjestelysopimuksen säännöksien johdosta, sillä olihan v. Engeström jo silloin, kun mainittu sopimus tehtiin, Ruotsin ulkoasiainhallinnon johdossa.⁴ Mutta vaikkapa Ekornin esittämä rajanjärjestelysopimuksen tulkinta olisikin diplomaattisista syistä nyt neuvottelujen alkuasteessa tuotu esille, ei silti ole selitettävissä, mistä johtui, että v. Engeström hyväksyi myöskin sen Ekornin väitteen, että kumpaisenkin maan hallitukset olisivat vahvistaneet maaherrojen kokouksessa Torniossa v. 1815 yksimielisesti tehdyksi väitetyn päätöksen, että tilusvaihto ei ollut koskeva metsiä ja ulkopalstoja, sillä olihan, niinkuin tiedämme, Venäjän

¹ Vrt. s. 73—74, 76, 99. — Liite I, s. 475 ja seur.

² Vrt. s. 236—237 ja seur.

³ Vrt. s. 238 ja seur.

⁴ v. Engeström tuli Ruotsin ulkoasiain johtoon keväällä 1809. Sveriges historia till våra dagar XI, s. 77. ENGESTRÖM, L. v., Minnen och anteckningar II, s. 132. — Vrt. s. 55 ja seur.

Tukholmassa olevan lähettilään tehtäväksi annettu esittää Ruotsin hallitukselle aivan päinvastainen vaatimus.¹ Jo näistekin huomautuksista selviää, että Suomen asiain komitean yritys palauttaa Ekornin promemoria ja saada Ruotsin hallituksen kanta virallisemmalla tavalla määritellyksi jo neuvottelujen alkuasteessa, on ymmärrettävissä.

Edellä tehdyistä huomautuksista on jo selvinnyt, että Ehrenstolpen oli verraten helppo aikaisemmin mainitussa, senaatille lähettämässään lausunnossa osoittaa Ekornin lausunnon heikkoudet. Hän tyytyi Ekornin promemorian näitä kysymyksiä koskevan osan suhteen vain torjumaan Ekornin väitteen v. 1815 pidetyssä maaherrojen kokouksessa tehdystä päätöksestä ja liitti lausuntoonsa senaatin antaman määräyksen mukaisesti oikeiksi todistetut jäljennökset v. 1813 ja 1815 pidettyjen kokousten pöytäkirjoista, joista ilmeni, että Ehrenstolpe oli omana mielipiteenään lausunut, että metsät ja ulkopalstat kuuluivat tilusvaihtotoimituksissa huomioonotettavien tilusten joukkoon. Lisäksi Ehrenstolpe vielä viittasi siihenkin, että Kengiksen tehtaan metsät, koska ne olivat luonteeltaan erikoislaatuisia, eivät voineet missään tapauksessa tulla tilusvaihtojen alaisiksi.²

Paitsi edellämainittuja seikkoja, kosketteli Ekornin promemoria kirkollisen omaisuuden jakoa ja oikeudenkäynnin järjestämistä eräissä rikosasioissa koskevia kysymyksiä. Näistä on ensiksimmäistä jo toisessa yhteydessä ollut puhetta, joten sitä koskevat huomautukset sivuutetaan tässä.³ Sitä vastoin on syytä esittää jälkimmäistä seikkaa koskevat kohdat Ekornin promemoriasta sekä sitten tarkastaa, miten Ehrenstolpe suhtautui siinä lausuttuihin mielipiteisiin.

Viimeksimäisestä kysymyksestä Ekorn mainitsi promemoriassaan aluksi, että hän oli ryhtynyt kaikkiin toimenpiteisiin sen rajalla sattuneen epäjärjestyksen vuoksi, joka oli aiheuttanut oikeudenkäyntiä koskevien seikkojen esille ottamisen.⁴

¹ Vrt. s. 276—277.

² Ehrenstolpen lausunto kesäk. 20 p. 1817. Vsv. asiak. 1816. S.E. r:o 77.

³ Vrt. s. 212.

⁴ Vrt. s. 169.

Tämän jälkeen Ekorn erikoisesti huomautti siitä seikasta, että rajaseudulla tuli olemaan aivan mahdotonta pitää yllä järjestyttä, ellei kaikkia siellä tehtyjä rikoksia tutkita rikosten teko- paikan tuomioistuimessa, kokonaan riippumatta siitä, oliko rikollinen päässyt, tekonsa tehtyään, karkaamaan vai saatiinko hänet kiinni heti. Forum personale oli rajoitettava koskemaan vain yksityisten keskisiä riita-asioita. Lisäksi Ekorn vielä erikoisesti selvitti, mihin saatettiin joutua, jos rikoksen tekijä, jota ei saada heti kiinni, tuomitaan kotipaikkansa oikeudessa. Esimerkiksi hän mainitsi tapauksen, jolloin oli kysymyksessä Venäjän alamaisen Ruotsissa harjoittama metsänhaaskaus. Jos teon tekijää ei saatu Ruotsissa pidätetyksi, kuten tavallisesti kävi, koska siten tapahtui tiheämminkin asutuissa seuduissa kuin rajaseudulla, joutui hän syytteeseen oman maansa tuomioistuimessa. Siellä hänet tuomitaan sakkoihin, mutta kysymyksessä olevat sakot kantaa kuitenkin Suomi, vaikkakin ne johtuvat Ruotsissa tehdystä rikoksesta. Lisäksi Ruotsin alamaisten oli haettava korvausta metsänhaaskauksesta kärsimästään vahingosta Suomen tuomioistuimessa. Päinvastaisessa tapauksessa Ruotsi sai sakot Suomessa tehdyistä rikoksista, ja muutkin asianhaarat olivat samoin yhtä hankalat.¹

Ehrenstolpe asettui lausunnossaan tähän kysymykseen nähdessä täysin sille kannalle, minkä Ekorn promemoriassaan oli omaksunut. Kuitenkin Ehrenstolpe huomautti, että koska hänen mielipiteensä ei ollut rajanjärjestelysopimuksen art. VII:n mukainen, oli hän vain tyytynyt alistamaan kysymyksen hallituksen harkittavaksi.²

Senaatti käsitteli täysistunnossaan lokak. 18 p. 1817 sekä Ekornin promemoriaa että Ehrenstolpen mietintöä.³ Mitä vieraassa valtiossa olevien tilusten käyttöön tuli, senaatti tyytyi vain toteamaan, että koska sen toukok. 6 p. 1813 ja jouluk. 5 p. 1814 tästä kysymyksestä tekemien alistusten johdosta hallitsija oli määrännyt aloitettaviksi diplomaattiset neuvottelut

¹ Ekornin promemoria huhtik. 23 p. 1816, jälj., KD. 110/17 v. 1817. — Vsv. asiak. 1816 S.E. n:o 77.

² Ehrenstolpen lausunto kesäk. 20 p. 1817. Vsv. asiak. 1816 S.E. n:o 77. — Vrt. s. 163, 167.

³ Plen. pöytäk. lokak. 18 p. 1817.

Ruotsin hallituksen kanssa, senaatti oli jo edellämaituissa alistuksissaan saanut lausua mielipiteensä asiasta, joten senaattilla ei nyt enää ollut mitään lisättävää.¹ Tilusvaihoissa varteen otettavista näkökohdista senaatti huomautti, että se oli tosin alistuksessaan jouluk. 16 p. 1815 jättänyt hallitsijan ratkaisun varaan niitä koskevat seikat²; mutta päätti nyt, että sen oli erikoisesti ehdotettava, että isojakoa koskevien ja muiden asetusten määräämällä tavalla niittyjä oli vaihdettava metsiä vastaan. Senaatti viittasi kysymyksen suhteen Turun ja Porin läänin maaherran kuulutukseen toukok. 22 p:ltä 1782, joka nojasi Ruotsin kamarikollegion kirjeeseen maalisk. 20 p:ltä 1782. Tämän lisäksi senaatti myöskin torjui Ehrenstolpen lausunnon ja sen mukana olevien, maaherrojen kokouksista v. 1813 ja 1815 pidettyjen pöytäkirjojen nojalla Ekornin väitteen, että v. 1815 pidetyssä kokouksessa Ehrenstolpe olisi myöntänyt, että metsät ja ulkopalstat oli jätettävä tilusvaihtojen ulkopuolelle.

Mitä oikeudenkäyntiä rikosasioissa rajaseudulla koskevaan kysymykseen tuli, viittasi senaatti siihen, mitä se oli asiasta jo lausunut elok. 26 p. 1815 tekemässään alistuksessa.³

Kenraalikuvernöörin kirjelmän mukana marrask. 22 p:ltä 1817 senaatin alistus, jossa oli myöskin käsitelty kirkollisen omaisuuden jakoa koskevaa kysymystä⁴, tuli Suomen asiain komitealle, joka sai sen marrask. 17 p. 1817 v.l. ja käsitteli sitä jouluk. 13 p. 1817. Komitea oli sitä mieltä, että vaikkakin Haminan rauhansopimuksessa v. 1809 oli määrätty, että rajajokien tuli myöskin olla omistusoikeudellisten suhteiden rajoina, oli kuitenkin v:n 1810 rajanjärjestelysopimuksen art. II:n kohdat 1 ja 2 aivan selviä siinä suhteessa, että niissä määrättiin tilusten [propriétés] vaihto toimeenpantavaksi. Missään sopimuksen kohdassa ei oltu sanottu, että mainitulla säännöksellä tarkoitettaisiin ainoastaan niittyjä, ja oli nimenomaan niityistä annettu sanotun artiklan 3:ssa kohdassa vain se säännös, että omistusoikeudelliset suhteet saarissa olivat pysytettävät ennallaan. Näin ollen

¹ Vrt. s. 244, 247, 276.

² Vrt. s. 274.

³ Plen. pöytäk. lokak. 18 p. 1817. — Vrt. s. 169.

⁴ Vrt. s. 212.

komitea oli sitä mieltä, että rajanjärjestelysopimuksen säännökset tilusten vapaaehtoisesta myynnistä tai vaihtamisesta ja myöskin niiden esteettömästä käyttämisestä sinä aikana, jona tilusvaihdot vielä olivat toimeenpanematta, koskivat eroituksetta kaikenlaatuisia tiluksia. Tämän vuoksi tilusten käytön oikeudenvästainen estäminen, johon Ruotsin viranomaiset olivat tehneet itsensä syypäiksi, oli saatava loppumaan. Mitä tuli Ekornin väitteeseen metsien ja ulkopalstojen jättämisestä tilusvaihdossa huomioonottamatta ja erikoisesti siihen seikkaan, että Ehrenstolpe olisi siihen suostunut, komitea huomautti, että väite ei ollut yhtäpitävä niiden pöytäkirjojen kanssa, joista asian käsittelyä maaherrojen kokouksessa voitiin seurata. Komitea oikaisi Ekornin promemoriassa esiintyvän senkin virheen, että v:n 1815 kokous olisi pidetty lokak. 1 p:nä, sillä kaikista muista asiakirjoista ilmeni, että kokous oli ollut lokak. 2 p. Kengiksen tehtaan käytettävänä olleista metsistä, joista Ekorn niin ikään oli esittänyt mielipiteensä, komitea huomautti, että niitä ei voitu ottaa huomioon tilusvaihdossa, koska ne oli, silloin, kun kysymyksessä oleva tehdas perustettiin, annettu tehtaalle ainoastaan käytettäväksi hiilenpolttoa varten, mutta itse maapohja, joka oli vanhaa kruununmaata, oli edelleenkin säilynyt valtion omana, joten se ilman muuta oli joutunut rauhanteossa luovutetuksi. Lopuksi komitea tiluksia koskeviin kysymyksiin nähden vielä huomautti, että se Ekornin väite, ettei niittyjä voitaisi vaihtaa metsämaita vastaan senkään vuoksi, että kaikkien kylien ja talojen maat eivät olleet eroitettuja ja että loppuun hakattua metsää ei voida ottaa huomioon vaihdossa, ei ansainnut erikoisempaa huomiota, koska mikään ei estänyt kumpaisessakin maassa voimassa olevien asetusten mukaan vaihtamasta yhteismaahan kuuluvaa maata eikä myöskään voimassa olevien isojakoasetusten nojalla ollut vaikeata määrittellä minkälaisessa kunnossa tahansa olevalle metsälle vastiketta toisenlaatuisista tiluksista.¹

Niinkuin aikaisemmin jo on esitetty², Suomen asiain komitea myöskin päätti, että oli ryhdyttävä toimenpiteisiin kirkollisen

¹ Sak. pöytäk. jouluk. 13 p. 1817, kohta 10.

² Vrt. s. 212 ja seur.

omaisuuden jakoa koskevissa tilityskysymyksissä, mutta muutti komitea, tarkastaessaan nyt pitämässään istunnossa tehtyä pöytäkirjaa jouluk. 21 p:nä, tässä kohdin päätöksensä siten että viimeksimainittu kysymys ei antanut aihetta enää toimenpiteisiin, joten sen myöhemmät vaiheet joutuivat kulkemaan eri teitä kuin edellä esitetyt muut kysymykset.¹ Komitea asettui oikeudenkäyntiä rikosasioissa koskevaan kysymykseen nähden kannalle, jonka se jo aikaisemmin oli määritellyt², ja oli siitä, yhdessä tiluskysymysryhmän kanssa, ilmoitettava valtioneuvos Oubrilille kirjelmällä, jossa viimeksimainittua oli pyydyttävä nyt käynnissä olevissa neuvotteluissa pyrkimään Ruotsin hallituksen kanssa niihin päämääriin, jotka komitean lausunto osoitti ja jotka perustuivat hallitsijan jo aikaisemmin tekemiin ratkaisuihin ja olivat yhtäpitäviä Rehbinderin näistä kysymyksistä tekemän mietinnönkin kanssa.³

Rajapolitiikan kannalta tärkeät kysymykset olivat siis jälleen saaneet käsittelynsä. Suomen viranomaisten ja hallituksen ohjelma mainittuihin rajakysymyksiin nähden oli määriteltä. Niinkuin edellä olevasta esityksestä ja aikaisemmin jo toisessa yhteydessä annetuista tiedoista ilmenee, tämä lopullinen ohjelma nyt käsiteltyihin kysymyksiin nähden perustui käsityksiin, jotka tiluskysymyksissä nyttemmin olivat yhteisiä viranomaisillemme maaherrasta Suomen asiain komiteaan asti, mutta kysymyksessä oikeudenkäynnin järjestämisestä rajaseudulla mielipiteet olivat olleet eriäviä ja poikkesivat, niinkuin olemme nähneet, maaherra Ehrenstolpen mielipiteet, jotka tässä asiassa olivat samat kuin maaherra Ekorninkin, siitä, minkä ylemmät asteet katsoivat meillä hyväksyttäväksi.

2. Kuten aikaisemmin jo on mainittu⁴, Ruotsin hallitus oli istunnossaan marrask. 28 p. 1815 yhtynyt siihen maaherra Ekornin esittämään, Torniossa lokak. 2 p. 1815 pidetyn maaherrojen kokouksen päätökseen, jonka mukaan saarissa olevia niittyjä piti saada käyttää mantereella olevien niittyjen vastik-

¹ Vrt. s. 213 ja seur.

² Vrt. s. 169.

³ Sak. pöytäk. jouluk. 13 p. 1817, kohta 10.

⁴ Vrt. s. 276 ja seur.

keina tilusvaihtoja pantaessa toimeen rajaseudulla. Mainittu kysymys, niinkuin aikaisemmin niin ikään jo on kerrottu, sai Suomessakin ratkaisunsa Suomen asiain komiteassa maalisk. 9 p. 1816¹, mutta ei ennättänyt käsiteltäväksi yhdenaikaisesti ylempänä esitettyjen kysymysryhmien aiheuttamissa diplomaattisissa neuvotteluissa. Näin ollen mainittu kysymys, joka kuului myöskin Ruotsin hallituksen intressipiiriin, oli toistaiseksi avoinna, ja kun siitä ei oltu sovittu molempien maiden hallitusten kesken, ei myöskään tilusvaihtoja rajaseudulla voitu saattaa päätökseen, sillä vastikkeen puutteesta eräissä tapauksissa johtuvia huomattavia vahinkoja ei tahdottu vyöryttää yksityisten maanomistajien kannettaviksi, vaan oli tämä muutos-ehdotus v:n 1810 rajanjärjestelysopimuksen suoraan säännökseen tehtykin nimenomaan taloudellisen häviön välttämiseksi.² Kun noottienvaihto oli alkanut niistä kysymyksistä, jotka Suomen viranomaisten herättäminä olivat joutuneet diplomaattisten neuvottelujen esineiksi, äsken mainittu kysymys pysyi seisahdustilassa. Aivan passiivisena ei Ruotsin hallitus sentään pysynyt, vaan ryhtyi ottamaan ennen pitkää selvää Norrbottenin läänin maaherran välityksellä Oulun läänin maaherralta, minkälaisen ratkaisun kysymys saari- ja manneromistusten vaihtamisesta toisiinsa oli Suomessa saanut. Ekornin memoriaalin johdosta Ehrenstolpen antamaa lausuntoa ja useasti mainittua Ekornin promemoriaa käsitteli senaatti lokak. 18 p. 1817. Samalla oli esillä Norrbottenin läänin maaherran kirje toukok. 5 p:lta 1817 Oulun läänin maaherralle, jossa tiedusteltiin edellämainittua asiaa, ja minkä johdosta Oulun läänin maaherra oli toukok. 12 p. jälleen tiedustellut sitä senaatilta. Senaatti vastasi, että senaatti oli alistanut kysymyksen hallitsijan ratkaistavaksi jouluk. 16 p. 1815, mutta että alistukseen ei vielä oltu saatu päätöstä, jonka vuoksi lähemmät ohjeet mainitun kysymyksen suhteen voitiin antaa vasta sitten, kun ratkaisu oli tapahtunut.³ Odottamatta kuitenkaan tiedustelun tulosta

¹ Vrt. s. 274.

² Vrt. s. 277.

³ Ehrenstolpe senaatille toukok. 12 p. 1817, Norrbottenin läänin hallitus Ehrenstolpelle toukok. 5 p. 1817, jälj. KD. 54/198 v. 1817. — Senaatti käsitteli asiaa jo heinäk. 9 p. 1817, mutta ratkaistiin kysymys

v. Engeström elok. 6 p. 1817 Ruotsin Pietarissa olevalle lähettäläälle kreivi Löwenhjelmille lähettämänsä depeshin eräässä apostillessa antoi viimeksimainitulle määräyksen ottaa Venäjän hallitukselta selvää siitä ratkaisusta, jonka kysymyksessä oleva asia oli saanut, koska siitä riippui tilusvaihdon toimeenpano rajaseudulla.¹ Saamansa määräyksen johdosta Löwenhjelm jättikin jo elok. 9/21 p. 1817 kreivi Nesselrodelle nootin, joka jälleen antoi aiheen Venäjän ulkoasiankollegion päällikölle valtioneuvos Oubrilille kääntyä Suomen asiain komitean puoleen lähempien tietojen saamiseksi. Oubril kirjoitti lokak. 11 p. 1817 Suomen asiain komitealle Löwenhjelmien edellämaitun nootin johdosta, jossa tämä oli lisäksi, jo vireillä olevia neuvotteluja tarkoittaen, esittänyt, että neuvottelut tilusvaihdosta saatettaisiin nyt loppuun.² Suomen asiain komitea käsitteli Oubrilin kirjelmää istunnossaan lokak. 16 p. 1817. Koska hallitsijan edellisen vuoden helmik. 8 p. aloitettaviksi määräämien diplomaattisten neuvottelujen johdosta Ruotsin hallitukselta sille tehtyihin esityksiin saadun, maaherra Ekornin promemorian johdosta Suomen viranomaisilta kirjelmässä kenraalikuvernöörille huhtik. 21 p. 1817 vaaditut lausunnot eivät vielä olleet, niinkuin tiedämme, saapuneet, joista kuitenkin toimenpiteet tulivat riippumaan, ei komitea voinut antaa muuta vastausta saamaansa kirjelmään kuin kertoa asioitten käsittelyn silloisesta vaiheesta.³ Niinkuin aikaisemmin on kerrottu⁴, Nesselrode, palauttaessaan Ekornin promemorian Suomen asiain komitealle, joka maalisk. 21 p. 1817 uudelleen sitä käsitteli, oli samalla ilmoittanut, että diplomaattisia neuvotteluja ei voitu jatkaa, ennenkuin Ekornin promemorian johdosta oli saatu

vasta lokak. 18 p. 1817 yhdessä Ehrenstolpen lausunnon kanssa kesäk. 20 p:ltä 1817. Plen. pöytäk. heinäk. 9 p. 1817 ja lokak. 18 p. 1817. — Kirjelmä Oulun läänin maaherralle lokak. 18 p. 1817. Raja-asiak. I, 1) ad n:o 4 b. fol. 25. SVA.

¹ v. Engeströmin apostille n:o 8 elok. 6 p. 1817. Muscovitica: Ankomne depecher till Exc. Grefve Löwenhjelm 1817. RVA.

² Oubril Rehbinderiille lokak. 11 p. 1817, Löwenhjelmien nootti elok. 9/21 p. 1817, jälj. Vsv. asiak. 1817 S.E. n:o 115.

³ Sak. pöytäk. lokak. 16 p. 1817, kohta 10. Vsv. diario 1817 fol. 429 n:o 115.

⁴ Vrt. s. 277.

kaikki mahdolliset selvitykset. Kun sanottua promemoriaa koskeva senaatin lausunto tuli komitealle, niinkuin aikaisemmin on esitetty, vasta marrask. 17 p. 1817 ja joutui käsiteltäväksi s.v. jouluk. 13 p.¹, ei komitea sille aikaisemmin annettujen ohjeiden mukaan voinutkaan mitään vastata Löwenhjelmin nootin johdosta, vaikka kysymys saari- ja manneromistusten käytöstä tilusvaihdossa olikin ollut sen käsiteltävänä jo maalisk. 9 p. 1816.² Näin ollen komitean vastauskirjelmä Oubrilille lokak. 31 p. 1817, joka lähti marrask. 3 p. 1817, ei vionyt tilusvaihtokysymyksen johdosta käytyjä diplomaattisia neuvotteluja ollenkaan eteenpäin.³

3. Ennenkuin jatkamme tilusvaihtojen ja oikeudenkäynnin järjestämistä rikosasioissa koskevien diplomaattisten neuvottelujen esittämistä, meidän on tarkastettava Ruotsissa esille tulleita mielipiteitten ilmaisuja tilusvaihtojen toimeenpanossa sattuneen seisahduksen johdosta sekä erästä suomalaisiin kohdistunutta oikeudenloukkausta, joka diplomaattisten neuvottelujen edellä kerrotulla tavalla viipyessä myöskin vielä ennätti tapahtua ja joka myöhemmin teki vaikeaksi löytää rajakysymyksille sellaista ratkaisua, johon Suomen taholta niihin nähden pyrittiin.

Kun tilusvaihtojen toimeenpanemista varten tehdyt työt olivat v. 1815 joutuneet pysähdyksiin, oli ilmeistä, että rajaseudun väestö ei voinut olla kiinnittämättä huomiota tähän sen elämään niin syvästi vaikuttavaan seikkaan, minkä johdosta Ruotsissa v. 1817—1818 valtiopäivillä Tornion pitäjistä kotoisin olevat valtiopäivämiehet Johan Jacob Rutberg ja Eric Mörberg anoivat kuninkaalta, että jo alkuun pantu tilusvaihto saatettaisiin mitä nopeimmin päätökseen, jotta omistusoikeudelliset suhteet saataisiin rajaseudulla vankalle pohjalle. Anomuksen johdosta hallitus määräsi helmik. 23 p. 1818, että oli vaadittava viranomaisten selitykset asiasta, ja saamansa määräyksen mukaan Norrbottenin läänin maaherra toukok. 10 p.

¹ Vrt. s. 284.

² Vrt. s. 274.

³ Vsv. ekspeditiokirja 1817 n:o 496. Vsv. kirjekirja [venäl.] 1817 n:o 496.

1818 vaati tilusvaihtoa varten rajaseudulla toimissa olleilta maanmittareilta A. Bergeriltä ja Jakob Wilhelm Hackzellilta asiaa koskevat lausunnot.¹

Näistä Berger, joka jo aikaisemminkin, huhtik. 21 p. 1817 antamassaan lausunnossa Norrbottenin läänin maaherralle siitä tilasta, missä tilusvaihtoa varten toimeenpannut valmistavat työt silloin olivat, oli kosketellut tilusvaihtoihin läheisesti liittyviä kysymyksiä, nyt antoi lausunnon toukok. 23 p. 1818, jossa hän lähemmin kuin ensiksi mainitussa lausunnossa oli tapahtunut, käsitteli tilusvaihtoon kuuluvia erikoiskysymyksiä. Esittäen syitä ja vastasyitä Berger päätyi siihen tulokseen, että vaikkakin rajaseudun kumpaiseenkin valtioon kuuluva väestö oli viimeksi maaherrojen neuvottelukokouksessa Torniossa lokak. 2 p. 1815 vaatinut tilusvaihtojen toimeenpanoa, väestö tuskin kuitenkaan erikoisesti halusi niitä, varsinkin jos se joutui ottamaan vastaan rahaa korvauksena menettämistään tiluksista. Näin ollen olisikin varmintä ja eniten yleisen hyvinvoinnin vaatimuksien mukaista, Berger päätteli, jos molempien valtioiden hallitukset, suoden huomiota onnettomien asukkaiden yhteiselle edulle, tulevaisuudessakin antaisivat heidän pitää kaikki nykyiset omistuksensa, samoin kuin saariomistuksetkin nyt saatiin pitää, jonkinlaista suvereniteettimaksua vastaan.²

Bergerin esittämä ajatus ei kuitenkaan voinut nyt tulla kysymykseenkään, sillä olihan Haminan rauhansopimus ja v:n 1810 rajanjärjestelysopimus jo antanut aivan toisen ratkaisun tälle periaatteelliselle kysymykselle. Bergerin mielihalut, jotka johtuivat ensi sijassa siitä, että hän jo tiesi kokeemuksestaan ja ennakoita näki niiden vaikeuksien määrän, joka oli kohtaava kysymyksessä olevaa tilusvaihtoa ja joihin hän mietinnöissään ahkerasti viittasikin, eivät tietysti voineet enää tulla myöskään diplomaattisten neuvottelujen esineiksi. Valtio-neuvostossa Ruotsissa käsiteltiin edellämainittujen valtiopäivä-

¹ Valtiopäivämiesten Joh. Jac. Rutbergin ja Eric Mörtbergin anomus kuninkaalle ja merkinnät sen käsittelystä. *Muscovitica: Handlingar angående Gränseregleringen med Ryssland 1820—1823.* RVA. — Rutberg kuului Ruotsin valtiopäivillä v. 1823 vastustuspuolueen huomatuimpiin miehiin. *Sveriges historia till våra dagar XI*, s. 316.

² A. Bergerin lausunnot huhtik. 21 p. 1817 ja toukok. 23 p. 1818, jälj. Wårnhjelmin kok. SVA.

miesten esittämää kiirehtivää vaatimusta sen johdosta hankittuine eri viranomaisten lausuntoineen huhtik. 28 p. 1819. Silloin päätettiin, että Ruotsissa tehtyyn esitykseen erikoisten komissaarien määräämisestä järjestämään tilusvaihdot rajalla voitiin suostua, mutta sitä ennen oli kuitenkin otettava selvä, mille kannalle Venäjän hallitus asettui niihin perusteisiin nähden, jotka maaherrat kokouksessaan lokak. 2 p. 1815 olivat päättäneet esittää hallituksilleen hyväksyttäviksi ja joihin nähden Ruotsin hallitus oli jo marrask. 28 p. 1815 määrännyt kantansa. Ulkoasiainvaltioministeri v. Engeström sai huhtik. 28 p. 1819 päivätyssä kirjelmässä määräyksen ryhtyä asian johdosta diplomaattista tietä ottamaan selvää Venäjän hallitukselta sen kannanotosta tilusvaihtokysymyksen suhteen.¹

Niinkuin edellä olevasta käy ilmi, diplomaattiset neuvottelut olivat olleet jonkun aikaa seisahduksissa jo aikaisemmin mainitusta syystä², ja ne lausunnot, joita Suomen viranomaiset olivat antaneet rajakysymysten johdosta, myöskin toistaiseksi saaneet odottaa.

Juuri edellä kerrottujen diplomaattisten neuvottelujen alkaessa uudelleen Ruotsin viranomaiset ryhtyivät jälleen rajaseudulla toimenpiteisiin, jotka eivät olleet sopusoinnussa v:n 1810 rajanjärjestelysopimuksen kanssa.

Kirjelmässään elok. 27 p. 1818 maaherra Ehrenstolpe ilmoitti senaatille, että moniaat talonpojat Ylitornion pitäjän Suomen puolisesta osasta olivat hänelle jättäneet valituksen, jossa he kertoivat, että ruotsalainen maanmittari Berger oli, suorittaessaan isojakotoimituksia Ruotsin puolella rajaa, ottanut jakoon mukaan myöskin heidän omistamansa, Ruotsissa olevat saarniityt. Saamansa valituksen Ehrenstolpe lähetti kesäk. 10 p. 1818 Norrbottenin läänin maaherralle pyytäen samalla, että viimeksimainittu ryhtyisi kaikkiin toimenpiteisiin, jotta suomalaiset saisivat olla rauhassa hyökkäyksiltä heidän oikeuksiaan vastaan, sekä huomauttaen, että suomalaisten oli saatava rauhassa hallita omistamiaan tiluksia Ruotsissa siihen asti, kunnes

¹ Utdrag af Protokoll inför Hans Majt. Konungen i Statsrådet i Stockholms slott den 28 april 1819. Vsv. asiak. 1814 G.G. n:o 27.

² Vrt. s. 289.

tilusvaihto oli toimitettu. Ehrenstolpen kirjelmään vastasi Norrbottenin läänin maaherra G. A. Koskull, ettei kysymyksessä oleva isojakotoimitus ollut ristiriidassa v:n 1810 rajanjärjestelysopimuksen kanssa, koska sopimuksessa nimenomaan sanottiin, että tilusvaihtoja oli edistettävä. Sen vuoksi maaherra myöskin oli heinäk. 30 p. 1818 toistaiseksi määrännyt, että Ruotsin alamaiset eivät saaneet ryhtyä korjaamaan satoa niistä saariniityistä, jotka nyt isojakotoimituksessa olivat joutuneet pois suomalaisten hallusta. Jos suomalaiset katsoivat kärsineensä vahinkoja, viittasi Koskull heitä elok. 12 p. 1783 annetun asetuksen §. 12:n mukaan ajamaan kannetta asianomaisessa oikeudessa.

Vastauksen johdosta Ehrenstolpe huomautti senaatille lähettämässään, ylempänä mainitussa kirjelmässä, että hänen mieliteensä mukaan ei isojakoon voitu Ruotsissa ottaa sellaisia tiluksia, jotka vielä olivat suomalaisten siihen asti, kunnes tilusvaihto oli toimitettu rajaseudulla. Koska hänellä ei ollut mitään keinoja käytettävänä, joilla suojella rajaseudun väestöä oikeudenloukkauksilta, pyysi hän senaatilta ohjeita.¹

Senaatti käsitteli asiaa täysistunnossaan lokak. 24 p. 1818 ja päätti alistuksessaan pyytää, että ryhdyttäisiin toimenpiteisiin diplomaattista tietä, jotta suomalaisten oikeuksiin kohdistuvat loukkaukset saataisiin estetyiksi.² Suomen asiain komitea, jossa asia oli esillä helmik. 19 p. 1819, yhtyi senaatin esitykseen. Huhtikuun 2 p. 1819 alustus esitettiin hallitsijalle, joka antoi määräyksen, että Venäjän Tukholmassa olevan lähettilään tuli ryhtyä kysymyksen johdosta neuvotteluihin Ruotsin hallituksen kanssa. Kun tällä välin kuitenkin, ennenkuin asian johdosta jo valmiiksi kirjoitettua kirjelmää Nesselrodelle oli ennätetty lähettää, neuvottelut rajakysymysten järjestämisestä olivat uudelleen alkaneet Venäjän ja Ruotsin välillä, katsottiin määräyksen täytäntöönpanon voivan jäädä sillensä.³

¹ Ehrenstolpe senaatille elok. 27 p. 1818, jälj. Koskullin kirjelmästä Ehrenstolpelle elok. 18 p. 1818. KD. 77/189 v. 1818.

² Plen. pöytäk. lokak. 24 p. 1818.

³ Senaatin alustus lokak. 24 p. 1818. Raja-asiak. I, 1) ad n:o 4 b. fol. 26—28. SVA. — Senaatin alustus lokak. 24 p. 1818, jälj. Ehrenstolpen kirjelmästä senaatille elok. 27 p. 1818 ja Koskullin kirjelmästä

Ruotsissa oli, niinkuin ylempänä on mainittu¹, huhtik. 28 p. 1819 määrätty otettavaksi selvää Venäjän hallitukselta, millä kannalla kysymys rajaseudulla toimeenpantavien tilusvaihtojen perusteista oikeastaan oli. Sen johdosta Ruotsin Pietarissa olevan lähetystön tehtyä tiedustelun Nesselrodelta, viimeksi-mainittu puolestaan kirjelmässä kesäk. 10 p. 1819, joka saapui Suomen asiain komitealle s.k. 12 p., tiedusteli asiaa. Kirjeessään Nesselrode viittasi niihin tietoihin, joita valtioneuvos Oubrilille oli Suomen asiain komitean taholta annettu komitean puheenjohtajan v. Troilin kirjessä lokak. 31 p:ltä 1817. Siinä oli kerrottu, niinkuin aikaisemmin jo on esitetty², että maaherra Ekornin useasti mainitun promemorian johdosta oli kirjelmässä huhtik. 21 p:ltä 1817 pyydetty kenraalikuvernööriä hankkimaan kaikki tarpeelliset selvitykset, mutta että nämä lausunnot eivät vielä silloin olleet saapuneet Suomen asiain komitealle. Edellä kerrotun vuoksi Nesselrode nyt pyysi, että Rehbinder hänelle ilmoittaisi, mitä Ruotsin lähetystölle sen tekemän tiedustelun johdosta oli vastattava.³

Nesselroden kirjelmä esitettiin hallitsijalle heinäk. 18 p. 1819 ja esittelyn johdosta Rehbinder ilmoitti Suomen asiain komitean istunnossa heinäk. 24 p. 1819 seuraavaa. Rehbinderin esitettyä hallitsijalle kertomuksen niistä esteistä ja vaikeuksista, jotka olivat rajaseudulla toimeenpantaviksi määrättyjen tilusvaihtojen tiellä, hallitsija oli sen johdosta määrännyt, että Venäjän Tukholmassa olevan lähettilään, kenraali van Suchtelenin oli tehtävä esitys Ruotsin hallitukselle sopimuksen tekemisestä siitä, että kumpaisestakin valtiosta määrättäisiin kysymyksiä

Ehrenstolpelle elok. 18 p. 1818, kenraalikuvernöörin kirjelmä marrask. 25 p. 1818. Vsv. asiak. 1818 G.G. n:o 235. Edellämainittuun kenraalikuvernöörin kirjelmään on lyijykynällä tehty seuraava merkintä: »Expdn i anledning häraf har ansetts förfallen genom arrangement om Commissarier.»—Sak. pöytäk. helmik. 19 p. 1819, kohta 9. — Vsv. diario 1819. — Nesselrodelle, tarkoitetun, mutta lähettämättä jääneen, esittelyn tulosta koskevan kirjelmän konsepti Vsv. asiak. 1818 G.G. n:o 235.

¹ Vrt. s. 291.

² Vrt. s. 289.

³ Nesselrode Rehbinderille kesäk. 10 p. 1819. Vsv. asiak. 1817 S.E. n:o 115. — Diario 1817 fol. 429 n:o 115.

selvittämään erikoinen komissaari. Valtuutettujen tuli itse paikalla neuvotella ja sopia niistä perusteista, joiden mukaan kysymyksessä olevat tilusvaihdot mahdollisimman pian voitiin viedä päätökseen. Edelleen oli van Suchtelenin esitettävä Ruotsin hallitukselle vaatimus, että kumpaisenkin valtakunnan rajaväestön oli sallittava siihen asti, kunnes tilusvaihto oli saatu lopullisesti suoritetuksi, esteettömästi hallita vieraassa valtiossa omistamiaan tiluksia. Vielä oli tehtävä sekin esitys, että komissaarien oli seurattava rajaläänien maaherrojen kokouksessa lokak. 2 p. 1815 tehtyjä päätöksiä, jotka koskivat mantereella olevien metsien ja ulkopalstojen vaihtamista rajajoissa olevissa saarissa sijaitsevia niittyjä vastaan.

Edellä kerrotun lisäksi oli hallitsija vielä Rehbinderin esittelyn johdosta päättänyt, että van Suchtelenin oli käytävä neuvotteluihin Ruotsin hallituksen kanssa myöskin siitä, että edellä mainittujen komissaarien tehtäviin oli myöskin kuuluva sopimuksen teko oikeudenkäynnin järjestämisestä rikosasioissa, jolloin oli kysymys vieraassa valtiossa tehdyistä rikoksista, minkä lisäksi komissaarien myöskin oli selvitettävä yleensäkin sellaiset rajaseudun väestöä koskevat kysymykset, jotka saattoivat kaivata sopimusta molempien valtioiden kesken.¹

Hallitsijan päätös, joka siis sisälsi sen ohjelman, johon kuuluvista kysymyksistä erikoiset komissaarit oli määrättävä kumpaisestakin maasta neuvottelemaan, oli, niinkuin näkyy, yhtäpitävä niiden päämäärien kanssa, joihin Suomen viranomaisten toimesta rajakysymysten ratkaisemisessa oli pyritty. Kun nyt oli otettu huomioon myöskin manner- ja saariomistusten mahdollinen käyttö tilusvaihdossa toistensa vastikkeina, oli neuvottelujen pohja laajempi kuin v. 1816. Ajatus, että rajakysymysten selvittäminen oli annettava erikoisten komissaarien tehtäväksi, oli meidän puolellamme sinänsä uusi.² Sitä ei esiinny missään viranomaistemme alistuksissa, sillä vaikkakin niissä

¹ Esittelynootti heinäk. 18 p. 1819 n:o 763. — Sak. pöytäk. heinäk. 24 p. 1819, alku. Rehbinder Nesselrodelle elok. 4 p. 1819. Vsv. kirjekirja [ruotsal.] 1819 n:o 669.

² Vrt. s. 277. Niinpä Oulun läänin v. t. maaherra v. Born eräässä yksityisessä promemoriassa heinäk. 26 p. 1819 puolsi tilusvaihtojen jättämistä edelleenkin rajaläänien maaherrojen huoleksi. Vsv. asiak. 1814 G. G. n:o 27.

oli tehty esityksiä diplomaattisten neuvottelujen aloittamisesta Ruotsin hallituksen kanssa eri rajakysymysten selvittämistä varten, oli niissä tyydytty vain pyytämään Venäjän ulkoasiainhallinnon apua, koskaan mainitsematta, että kysymykset olisi jätettävä erikoisten komissaarien selvitettäväksi erikoisessa konferenssissa. Myöskään ei siinä kirjelmässä, jonka Nesselrode kesäk. 10 p. 1819 lähetti Suomen asiain komitealle ja jonka johdosta Rehbinder teki edellä kerrotuissa asioissa esittelynsä hallitsijalle, mainita mitään komissaarien määräämisestä eikä erikoisen konferenssin kutsumisesta kysymysten selvittämistä varten. Kun kuitenkin, niinkuin tiedämme, Ruotsissa oli valtioneuvostossa jo huhtik. 28 p. 1819 rajakysymyksiä käsiteltäessä tehty myöskin päätös siitä, että hallitus oli suostuvainen komissaarien määräämiseen kysymysten selvittämistä varten, onkin selvää, että tällainen ratkaisu huomattiin luontevimmaksi kumpaisessakin maassa, sillä olihan v:n 1810 rajanjärjestelysopimuksessa nimenomaan tilusvaihtoista määrätty, että niiden toimeenpanossa asianomaisten virkamiesten oli annettava apuaan ja pidettävä silmällä, että oikeutta noudatettiin. Nämä toimet olivat olleet, niinkuin tiedämme, rajaläänien maaherrojen hallussa, mutta koska nyt oli tarkoituksena toisaalta päästä tekemään erikoisia sopimuksia ja toisaalta päättää tilusvaihdot lopullisesti kumpaistakin maata velvoittavalla tavalla, komissaarien käyttäminen oli varsin luonnollinen tie siihen. Kun tämän lisäksi Suomen viranomaisten rajapolitiikan alaan kuuluvia alistuksia oli eri kysymyksistä keräytynyt huomattava määrä, joiden johdosta hallitsijan päätöksen mukaan nyt oli saatava aikaan lopullinen selvitys Ruotsin kanssa, on ajatus erikoisen konferenssin kutsumisesta itse paikalle kysymyksiä selvittämään varsin luonnollinen.

Vaikkakaan hallitsijan päätöksestä ei ilmene, että rajaläänien maaherrat oli nyt syrjäytettävä rajakysymysten selvittelystä, joten maaherroja ei ollut nimitettävä komissaareiksi, tiedetään kuitenkin muista lähteistä, kuten alempana kerrotaan, että tällainen esitys lähti Venäjän taholta. Silloin myöskin voidaan melkoisella varmuudella päättää, että mainittu ajatus on Suomen viranomaisten taholta nostettu, lähinnä tietysti Suomen asiain komitean jäsenten tai ehken aivan yksinkertaisesti

Rehbinderin toimesta. Oulun läänin maaherranvirkahan oli Ehrenstolpen jouduttua syrjäytetyksi maaherranviran hoidosta par'aikaa viransijaisen hallussa, joten oli varsin luonnollista, ettei virkaa väliaikaisesti hoitavan maaherran määräämistä valtakunnan komissaariksi voitu pitää sopivana.¹

Hallitsijan edellämainituista päätöksistä Rehbinder ilmoitti Nesselrodelle kirjelmässään elok. 4 p. 1819. Nesselrode vastasi puolestaan jo elok. 19 p. 1819, kertoen, että van Suchtelen oli saanut asianmukaiset ohjeet neuvottelujen alkamista varten rajakysymyksistä. Kun neuvottelujen tuloksista oli saatu selvyys, Nesselrode lupasi ilmoittaa niistä Suomen asiain komitealle.² Suullisesti Nesselrode sitä paitsi ilmoitti Ruotsin Pietarissa olevalle lähettiläälle, kamariherra Brandelille, Venäjän hallituksen puolestaan olevan sitä mieltä, että komissaariksi olisi määrättävä joku muu henkilö kuin rajaläänin maaherra.³

Siinä selonteossa, jonka Ruotsin ulkoasiainhallinnon päällikkö, ulkoasiainvaltioministeri v. Engeström kesäk. 13 p. 1820 antoi hallitukselleen neuvotteluista, joita hän oli käynyt van Suchtelenin kanssa rajakysymyksistä, hän kertoi, että van Suchtelenin esittämät näkökannat olivat hänen mielipiteensä mukaan täydelleen yhtäpitäviä sen päätöksen kanssa, jonka Ruotsin hallitus oli marrask. 28 p. 1815 tehnyt näistä kysymyksistä.⁴ Komissaarien tuli, varustettuina hallitustensa valtuuksilla, mahdollisimman pian kokoontua rajaseudulle sopimaan perus-

¹ Ehrenstolpe oli erinäisten rettelöiden jälkeen pidätetty virasta vuoden ajaksi keväällä v. 1818. Lopullisen virkaeron hän sai helmik. 3 p. v. 1820. DANIELSON-KALMARI, m. t. I, s. 68. Ehrenstolpen seuraaja S. F. v. Born nimitettiin varsinaiseksi maaherraksi Oulun läänin v. 1820. RAUHALA, K. W., Samuel Fredrik von Born, Kansallinen elämäkerrasto I, s. 311. WASASTJERNA, OSKAR, Ättar-taflor öfver den på Finlands Riddarhus introducerade adeln I, s. 158.

² Vsv. expeditiokirja 1820 n:o 669. Kirjekirja [ruotsal.] n:o 669. — Sak. pöytäk. lokak. 17 p. 1819, kohta 7. — Samalla kertaa oli Ruotsin kanssa neuvottelut käynnissä kysymyksistä, jotka koskivat ruotsalaisten poliisimiesten käyntiä Ahvenanmaalla kiinniottamassa muuatta rikollista, Ruotsin alamaisten erästä luvatonta kalastamista ja perusteiden määräämistä, joiden mukaan korvaus oli suoritettava vakuuteista rahalähetyksistä.

³ v. Engeström kesäk. 13 p. 1820 kamariasiainvaltiosihteerille. Muscovitica: Handlingar angående Gränsegleringen med Ryssland 1820—1823. RVA.

⁴ Vrt. s. 275.

teista, joiden mukaan esitetyt korvaukset saattoivat tapahtua. Kunnes tilusvaihto oli saatettu loppuun, oli rajaseudun väestön annettava häiritsemättä käyttää sitä omaisuuttaan, jonka se omisti rajalinjan toisella puolella. Komissaarien oli tilusvaihdossa, jonka loppuun saattaminen oli heidän tehtävänä, otettava huomioon, mitä rajaläänien maaherrat olivat lokak. 2 p. 1815 sopineet, ja ennen kaikkea oli heidän noudatettava sitä päätöstä, että saarissa olevia niittyjä voitiin vaihtaa tiluksia vastaan mantereella. Samalla v. Engeström myöskin ilmoitti Nesselroden toivomuksesta, että komissaareiksi ei valittaisi rajaläänien maaherroja. Lopuksi v. Engeström vielä tiedoitti, että van Suchtelen oli edellämämainitun, komissaarien varsinaisen tehtävän lisäksi esittänyt, että komissaarit myöskin ratkaisisivat kysymyksen oikeudenkäynnin järjestämisestä sellaisissa rikosasioissa, jolloin oli kysymys toisen valtion alamaisten tekemästä rikoksesta toisen valtion alueella.¹

Niinkuin edellä olevasta v. Engeströmin selostuksesta ilmenee, jätti hän erikoisesti mainitsematta sen seikan, että myöskin metsien ja ulkopalstojen huomioonottaminen tilusvaihdossa kuului niihin perusteisiin, joita Venäjän ulkoasiainhallinnon taholta oli esitetty otettavaksi neuvotteluissa huomioon. Mistä tämä johtuu, ei ole ratkaistavissa sen aineiston perustuksella, joka tätä tutkielmaa valmistettaessa on ollut käytettävänä, sillä avoimeksi jää, oliko van Suchtelen saanut täysin selvät ohjeet tämän seikan esittämistä varten myöskin nyt Ruotsin hallitukselle, ja jos hän oli ne saanut, jättikö hän mainitun vaatimuksen tekemättä, vai onko syy haettavissa v. Engeströmin selostuksesta, joka muuten oli huolimattomasti kokoonpantu. Niinkuin aikaisemmin on kerrottu oli tämä kysymys jo ollut neuvottelujen alaisena v. 1816. Päätäten erästä Peyronin kirjeestä marrask. 10 p. 1820 olisi syy etsittävässä Venäjän ulkoasiainhallinnon kysymyksen käsittelyssä osoittamasta epätarkkuudesta.²

¹ v. Engeström kamariasiainvaltiosihteerille kesäk. 13 p. 1820. Muscovitica: Handlingar angående Gränsergleringen med Ryssland 1820—1823. RVA.

² Mainitussa v. Engeströmin kirjelmässä esiintyy eräitä virheellisiä päiväyksiä y. m. s. — Peyron kamariasiainvaltiosihteerille marrask. 10 p. 1820. Muscovitica: Handlingar angående Gränsergleringen med Ryssland 1820—1823. RVA. — Vrt. s. 276 ja seur.

Joka tapauksessa on kuitenkin merkittävä, että v. Engeströmin antaman selostuksen mukaan oli van Suchtelenin kanssa neuvoteltu siitä, että komissaarien oli konferenssissa neuvoteltava niistä perusteista, joiden mukaan tilusvaihdossa maanomistajien oli saatava korvaus vaihdonalaisista tiluksista, mikä tietysti sinänsä edellyttää, että tästä seikasta oli saatava aikaan muodollinen, kumpaisenkin maan hallituksen hyväksymä sopimus, koskapa kysymyksessä olevat perusteet sisälsivät, kuten tiedämme, lisäyksiä v:n 1810 rajanjärjestelysopimuksen tilusvaihtoa koskeviin säännöksiin. Mainittuun seikkaan on erikoisesti kiinnitettävä huomiota, koska Ruotsin hallituksen taholta myöhemmin, niinkuin alempana esitetään, määriteltiin kysymyksessä olevan konferenssin tehtävät toisin.¹

Mainittu v. Engeströmin kirjelmä kamariasiainvaltiosihteerille esitettiin Ruotsin valtioneuvostossa heinäk. 5 p. 1820, ja s.k. 12 p. Ruotsin komissaariksi nimitetylle eversti Peyronille lähetettiin johtosääntö neuvotteluja varten.² Ruotsin hallitus oli näin ollen ratkaissut myönteisesti Venäjän taholta tehdyn esityksen komissaarien asettamisesta, kuten sen samasta asiasta jo aikaisemmin tekemän päätöksen vuoksi onkin luonnollista. Tieto ratkaisusta meni heti Pietariin³, jossa hallitsija sen johdosta jo heinäk. 8 p. 1820 v.l. teki puolestaan päätöksensä.

Viimeksimainittuna päivänä tapahtuneesta esittelystä Suomen asiain komitean istunnossa heinäk. 12 p. 1820 antamassaan selostuksessa Reh binder kertoo, että sitten kun Ruotsin halli-

¹ Vrt. s. 307—308, 348 ja seur.

² Merkintä asiain käsittelystä v. Engeströmin kirjelmässä kesäk. 13 p. 1820. — Peyronin johtosääntö allekirjoitettu heinäk. 12 p. 1820. *Muscovitica*: 1820. Litt. A. Ankomne skrifvelser från Kngl. Cabinettet till Herr Kammarherren Brandel, Generalconsul Sterky och Envoyén Friherre Palmstjerna. RVA. — Peyronista kts. ELGENSTIERNAN, GUSTAF, Den introducerade svenska adelns ättartavlor II, s. 688—689.

³ Mörnerin apostille heinäk. 14 p. 1820, jossa viitataan jo aikaisemmin tapahtuneeseen ilmoitukseen asiasta. *Muscovitica*: 1820. Litt. A. Ankomne skrifvelser från Kngl. Cabinettet till Herr Kammarherren Brandel, Generalconsul Sterky och Envoyén Friherre Palmstjerna. RVA. — v. Engeström Brandelille heinäk. 18 p. 1820, *Utrikesstatsministerns skrifvelser till beskickningarna i — S:t Petersburg 1820*. RVA.

tukselle tehdyissä esityksissä oli ehdotettu, että tilusvaihoista johtuneet erimielisyydet oli jätettävä erikoisten komissaarien ratkaistaviksi, oli Ruotsin hallitus tähän suostunut, minkä johdosta kumpaisenkin valtion valtuutettujen oli ensi tilassa kokoonnuttava Tornioon. Ruotsin ja Venäjän hallitukset olivat jättäneet komissaarien sovittavaksi myöskin oikeudenkäynnin järjestämisen eräissä rikosasioissa rajaseudulla. Kun kysymysten suhteen oli saatu sopimus aikaan, oli se jätettävä asianomaisten hallitusten vahvistettavaksi. Venäjän valtuutetuksi oli määrätty eversti Herman Wårnhjelm, ja oli hallitsijan hänelle antama valtuutuskirja jo lähetetty Rehbinderville. Samassa yhteydessä oli hallitsija määrännyt, että senaatin oli valmistettava Wårnhjelmille johtosääntö ja että Wårnhjelmin avuksi oli määrättävä joku paikallisoloja tunteva virkamies, joka samalla oli toimiva myöskin valtuuskunnan sihteerinä, minkä ohessa senaatin oli myöskin määrättävä asianomaisten palkkiot. Vielä oli hallitsija lausunut, että, mitä tilusvaihtoihin tuli, oli Tornion- ja Muonionjoessa olevien saarien niittyjä saatava käyttää vastikkeina mannertiluksia vastaan, ja että toisessa valtiossa olevien tiluksien hallinta oli oleva vapaa tilusvaihdon loppuun asti. Suomen asiain komitea päätti, että esittelyn tuloksista oli ilmoitettava kenraalikuvernöörille senaatin tietoon saatettavaksi, ja oli eversti Wårnhjelmille annettu valtuutuskirja liitettävä sanotun kirjelmän mukaan.¹

Eversti Herman Wårnhjelm oli syntynyt v. 1776 ja oli siis parhaissa miehuutensa voimissa.² Otettuaan osaa v. 1788—90 ja 1808—09 sotaan, viimeksimainittuun kapteenina, ja jouduttuaan Viaporin antautuessa sotavangiksi, oli hänet viety sotavankina Kalugaan.³ Palattuaan sotavankeudesta hän aikoi asettua Ruotsiin, mutta palasi Adlercreutzin kehoituksesta Suomeen ja sai

¹ Sak. pöytäk. heinäk. 12 p. 1820, alku. Nesselrode heinäk. 12 p. 1820 Rehbinderville. Vsv. asiak. 1817 S.E. n:o 115. Wårnhjelmin valtuutuskirja seurasi Nesselroden kirjettä, joka siihen tehdyn merkinnän mukaan saapui heinäk. 12 p. 1820 ja esitettiin Suomen asiain komiteassa samana päivänä.

² WASASTJERNA, m.t. II, s. 805—806.

³ DANIELSON-KALMARI, J. R., Finska kriget och Finlands krigare 1808—1809, s. 666 ja seur.

eron v. 1810 sotapalveluksesta majurin arvoisena.¹ Kun Suomen uusi sotaväki perustettiin, Wärnhjelm astui uudestaan palvelukseen ja tuli 3:n suomalaisen jääkäripataljoonan päälliköksi v. 1812. Hän kohosi sitten arvoasteissa saaden viimein ylennyksen everstiksi keisari Aleksanteri I:n toimeenpaneman Suomen sotaväen tarkastuksen jälkeen Luolaisissa hänen Suomeen v. 1819 tekemänsä matkan aikana. Silloin Wärnhjelm oli Helsingin opeuspataljoonan päällikkönä.² Nuorempana Wärnhjelm oli palvelut linnoitusväessä. Wärnhjelm näyttää olleen lujaluontoinen mies, mikä oli tullut näkyviin m.m. hänen vankeutensa aikana Venäjällä.

Mitkä syyt vaikuttivat siihen, että juuri eversti Wärnhjelm määrättiin valtakunnan rajakomissaariksi, ei ole täydellä varmuudella selvitettävissä. On kyllä ymmärrettävissä, että joku suomalainen tähän toimeen määrättiin, sillä olihan rajakysymysten käsittely kokonaan tapahtunut Suomen hallituksen esittämään suuntaan ja hallitsijan niistä tekemät päätökset, joissa oli määrätty diplomaattisiin neuvotteluihin ryhdyttäväksi, olivat tapahtuneet Suomen asiain esittelyissä. Kaikki mainitut kysymykset, koska ne lähinnä koskivat Suomea, olivat valmiiksi käsiteltyinä joutuneet Venäjän ulkoasiainhallinnon hoidettaviksi, eikä ulkoasiainhallinto ollut ominpäinsä ryhtynyt mihinkään toimiin, tiedustelematta Suomen viranomaisten, lähinnä ainakin Suomen asiain komitean mielipidettä. Ruotsin hallituksen ilmoitettua, että sen komissaarina tuli olemaan eversti Peyron, oli selvää, että tehtävään Venäjän taholta oli määrättävä samanarvoinen henkilö. On oletettavissa, että Rehbinderin huomio tällöin kääntyi Wärnhjelmiin todennäköisesti siitä syystä, että hän tiesi Wärnhjelmin tyytymättömänä hitaaseen kohoamiseen sotilasalalla haluavan siirtyä siviilivirkamieheksi. Keväällä v. 1820 Wärnhjelm oli tästä asiasta kirjoittanut C. L. Jägerskiöldille, joten on mahdollista, että siitä oli ollut puhetta Rehbinderin ja Jägerskiöldin kesken. Näin ollen on se mahdol-

¹ REIN, GABRIEL, Karl Johan Adlercreutz I, s. 186, II, s. 213.

² GRIPENBERG, G. A., Lifgardets 3 finska skarpskyttebataljon 1812—1905, s. 11 ja seur. — Sama, Anteckningar rörande den år 1812 uppsatta finska militärens historia, Finsk militär tidskrift 1892—1894. Teoksessa on eri kohdissa tietoja Wärnhjelmin toimista.

lisuus lähellä, että siirtymisen helpoittamiseksi Wärnhjelmille annettiin kysymyksessä oleva tehtävä. Paria vuotta myöhemmin Wärnhjelm jo olikin jättänyt Suomen silloisen vähäisen armeijan ja tullut nimitetyksi Vaasan läänin maaherraksi. Näyttää selvältä, että asiasta ei ole aikaisemmin Wärnhjelmin itsensä kanssa ollut puhetta, sillä Wärnhjelm, saatuaan määräyksestä tiedon, kertoo kirjeessään C. L. Jägerskiöldille elok. 4 p. 1820 sen tulleen hänelle »yhtä odottamattomasti kuin se tehtävä, johon hänet oli määrätty, oli hänelle vieras».¹

Kuten edellä kerrotusta on käynyt ilmi, neuvottelut olivat keskeytyksineen vaatineet verrattain pitkän ajan. Syynä viivytyksiin lienee pidettävä samaa seikkaa kuin kauppapolitiikankin alaan kuuluviin neuvotteluihin vaikuttanutta. Elettiinhan suurten kongressien aikaa, jolloin hyvin ymmärrettävistä syistä ei huomio pysynyt kiintyneenä suurpolitiikkaan verraten vähäisiin rajakysymyksiin. Kovin räikeiksi muodostuneet epäkohdat yhdessä muiden syiden kanssa rajalla kuitenkin viimein saattoivat nämäkin kysymykset esille.²

¹ Wärnhjelm C. L. Jägerskiöldille toukok. 27 p. ja elok. 4 p. 1820. Jägerskiöldin kok. SVA.

² HARMAJA, m.t. I, s. 458 ja seur.

IV. LUKU.

Tornion konferenssi v. 1820—1821.

1. Valtakunnan Ruotsin-vastaista rajaa koskeva politiikka Suomen viranomaisten johdettavana.

1. Heinäkuun 8 p. 1820 päiväämässään kirjelmässä, jota seurasi hallitsijan antama, eversti Herman Wärnhjelmille osoitettu valtuutus toimia valtakunnan komissaarina rajaneuvotteluissa, Rehbindér ilmoitti aikaisemmin mainituista seikoista Steinheilille, samalla lyhyesti esittäen hallitsijan ratkaisun edellä käytyjen diplomaattisten neuvottelujen kulun sekä mainiten myöskin ne kysymykset, jotka Wärnhjelmin oli neuvotteluissa otettava esille. Hallitsijan päätös sisälsi nimenomaan sen tahdonilmaisun, että neuvottelujen varsinainen johto oli oleva kokonaan suomalaisten hallussa. Täydellisempää määräämisvaltaa Venäjän ulkopolitiikkaan eivät Suomen viranomaiset voineetkaan saada, ja ainoastaan valtiosäännön ja kansainvälisen oikeuden säännöksistä johtuvista syistä Suomi ei voinut esiintyä toisena neuvottelevista valtioista, vaan oli sellaisena luonnollisesti edelleenkin Venäjä. Suomalaisten pyrkimykset saada eräät kysymykset selvitetäviksi diplomaattisissa neuvotteluissa, olivat siis onnistuneet, ja rajakysymysten kunnollinen ratkaiseminen riippui tosiasiallisesti nyt toisaalta Suomen, toisaalta Ruotsin hallituksesta.

Rehbinderin kirjelmän johdosta Steinheil heinäk. 26 p. 1820 lähetti senaatille Wärnhjelmin määräystä koskevan hallitsijan valtuutuksen sekä käännöksen Rehbindertilta saamastaan kirjelmästä. Ne tulivat senaattiin s.k. 29 p., ja jo heinäk. 31 p. 1820

kysymys otettiin koko laajuudessaan esille senaatin täysistunnossa.¹

Mitä ensiksikin tärkeimpään senaatin tehtävistä, Wärnhjelmille annettavaan johtosäännön valmistamiseen tuli, senaatti päätti asettaa erikoisen komitean valmistamaan sitä. Siihen tuli Mannerheim ja siltä varalta, että hänen jatkuva sairautensa olisi esteenä, senaatin jäsenet Ehrenström ja Walleen sekä Krook ja Falck. Muista toimenpiteistä mainittakoon, että senaatti määräsi Wärnhjelmien johtaman neuvottelukunnan sihteeriksi Pietarsaaren pormestarin Carl Johan Heikelin² ja ranskankielen kääntäjäksi Turun akatemian ranskankielen opettajan, nimineuvos Fredrik Granbomin. Palkkiot määriteltiin myöskin samalla ja sai Wärnhjelm, paitsi varsinaista matka- ja päivärahää, myöskin oikeuden saada korvauksen »niistä kulungeista, joihin eversti, katsoen hänelle Armossa uskotun tehtävän tärkeyteen, neuvotte-lujen kuluessa ehken joutuu».³

Siinä kirjelmässä, jonka Rehbinder oli Steinheilille asian johdosta lähettänyt, hän oli kosketellut niitä kysymyksiä, jotka hallitsijan tekemän päätöksen mukaisesti oli otettava neuvotte-lujen esineiksi. Niitä oli, kuten tiedämme, kaksi ryhmää, nim. kysymys tilusvaihdon toimeenpanosta ja etenkin siitä, oliko saarissa olevia niittyjä käytettävä mannerniittyjen vastikkeina ja oliko metsät ja ulkopalstat otettava vaihdoissa huomioon, sekä toisena kysymys oikeudenkäynnin järjestämisestä rajaseudulla, jonka ratkaisemisen suhteen v:n 1750 useasti mainittu kirjelmä oli määrätty ohjeeksi.

Jo elokuun 5 p. Mannerheim esitti senaatille komitean valmistaman johtosäännön luonnoksen, joka hyväksyttiin sellaise-

¹ Rehbinder Steinheilille heinäk. 8 p. 1820. Kkv. asiak. 1810 n:o 69. — Steinheil senaatille heinäk. 26 p. 1820, käänös Rehbinderin kirjelmästä Steinheilille heinäk. 8 p. 1820. KD. 324/46 v. 1820. Wärnhjelmille annettu valtuutuskirja heinäk. 8 p. 1820, hallitsijan allekirjoittama ja valtiosihteri kreivi Nesselroden varmentama. Plen. pöytäk. heinäk. 31 p. 1820. — Jälj. Raja-asiak. I, 1) ad n:o 4 b. fol. 30. SVA.

² Heikelistä vrt. Boström, H. J., Suomen kaupunkien pormestarit 1800-luvulla, Suomen Sukututkimusseuran julkaisuja I, s. 46.

³ Plen. pöytäk. heinäk. 31 p. 1820. — Senaatin komiteoista kysymysten valmistamisessa vrt. RAUHALA, K. W., Suomen keskushallinnon järjestämisestä I, s. 266, muist. 6, s. 344.

naan, minkä jälkeen talousosastolle annettiin tehtäväksi tarpeellisten maksumääräysten antaminen neuvotteluissa tarvittavia määrärahoja varten. Asia oli siis senaatin kohdalta varsin pian saatu järjestetyksi.

Johtosäännön mukaan Wärnhjelmin oli konferenssin ensimmäisessä istunnossa tarkastettava Ruotsin valtuutetun valtakirja, ja ellei se ollut täysin laillisessa kunnossa, ei Wärnhjelmillä ollut lupa aloittaa virallisia neuvotteluja. Kun neuvotteluihin oli päästy käsiksi, oli ensimmäisenä kysymyksenä otettava esille v:n 1810 rajanjärjestelysopimuksessa määrätty tilusvaihto rajaseudulla. Sen suhteen Wärnhjelmin oli nimenomaan huomattava, että koska rajanjärjestelysopimuksessa oli erikoisesti sanottu, että rajan kumpaisellakin puolella olevat omistukset [propriétés] olivat joko vaihdettavat tai myytävät, mutta koska sanotussa sopimuksessa ei missään kohdassa ollut mainittuna, että säännöksellä olisi tarkoitettu ainoastaan n i t t y j e n vaihtamista, kuten Ruotsin puolelta kuitenkin oli väitetty, oli tilusvaihdon näin ollen käsitettävä, paitsi niittyjä, myöskin pellot, metsät ja ulkopalstat. Tämänmukaisesti oli kaikkien niiden Suomen alamaisten, joilla oli tällaisia tiluksia Ruotsissa, saatava niistä korvaus, tapahtuipa se vaihtamalla ne Suomen puolella rajaa oleviin Ruotsin alamaisten tiluksiin tai, missä näin ei voitu menettellä, myymällä tilukset. Maaherra Ekornin väite, huomautettiin johtosääntöehdotuksessa, että lokak. 2 p. 1815 pidetyssä rajaläänien maaherrojen neuvottelukokouksessa maaherra Ehrenstolpe olisi myöntänyt, että tilusvaihto ei saattanut koskea metsiä ja ulkopalstoja, oli väärä ja sitomaton, minkä osoittamiseksi siltä varalta, että mainittu kysymys uudestaan tulisi neuvotteluissa esille, johtosääntöä piti seurata sitä valaisevia asiakirjoja.

Vielä oli Wärnhjelmin koetettava neuvotteluissa saada sovituksi, että tilusvaihdoissa, voimassa olevien isojakoasetusten mukaan, niittyjä saatiin vaihtaa metsää ja ulkopalstoja vastaan, varsinkin silloin, kun viimeksimainituissa kasvoi hyvä metsä ja ne sijaitsivat soveliaan matkan päässä siitä tilasta, johon ne vaihdon kautta tulisivat kuulumaan. Ellei Ruotsin taholta tähän kuitenkaan suostuttaisi, Wärnhjelm sai oikeuden myöntyä siihenkin, että vaikkakin v:n 1810 rajanjärjestelysopimuksessa oli Tornion- ja Muonionjoessa olevien saarien niittyihin

pidätetty omistusoikeus niiden entisille omistajille, näitäkin tiluksia saataisiin käyttää tilusvaihdossa mantereella olevia tiluksia vastaan. Tämä kohta ohjeessa osoittaa selvästi, miten tarkoin yhä vieläkin Suomen hallintomiesten taholta haluttiin mahdollisimman vähäisessä määrässä sallia saariniittyjen vaihtoja mannertiluksia vastaan.

Edellä kerrotun lisäksi Wärnhjelmin oli vielä huomattava, että ne rajaseudun väestön keskenänsä tekemät tilusvaihdot, jotka jo tätä ennen olivat saatetut loppuun asti, oli pidettävä voimassa edelleenkin, jos asianomaiset sitä vaativat. Nyt tehtävän sopimuksen jälkeen oli tilusvaihdot suoritettava isojakoasetusten määräämien perusteiden mukaan. Tilusvaihdosta oli kuitenkin pidettävä syrjässä ne Suomessa olevat metsät, jotka aikaisemmin olivat kuuluneet Kengiksen ja Svansteinin tehtaitten käyttömetsiin, sillä mainitut metsät oli omistanut Ruotsin valtio ja olivat ne sellaisina rauhanteossa joutuneet Venäjän, s.o. Suomen valtion omiksi. Lopuksi Wärnhjelmin oli vaadittava, että tilusten käytön tuli olla vapaan siihen asti, kunnes tilusvaihto kokonaisuudessaan oli saatu suoritetuksi loppuun.

Toiseen pääkysymykseen, rajaseudun oikeudenkäyntiolojen järjestelyyn, johtosääntö asetti Wärnhjelmin päämääräksi kunink. kirjeen huhtik. 30 p:ltä 1750 mukaisen sopimuksen aikaansaamisen. Näin ollen oli rikollinen tuomittava itse teosta tavattaessa tekopaikan lain mukaan, mutta siinä tapauksessa, että hän rikollisen teon tehtyään oli onnistunut karkaamaan rajan poikki kotimaahansa, hänet oli tuomittava kotiseutunsa oikeudessa maan lakien mukaan. Kuten tästä ilmenee, ei tarkoitukseksi ollut saada sovituksi yleisistä, rikollisten luovutusta koskevasta säännöksistä, sillä mainittu kysymys, joka kyllä aikaisemmin oli ollut esillä rajakysymysten yhteydessä, oli joutunut syrjään.

Siltä varalta, että neuvotteluissa tulisi esille kysymyksiä, joiden suhteen johtosääntö ei antanut tarpeeksi ohjetta, määrättiin, että Wärnhjelmin oli tällaisissa tapauksissa käännyttävä hallituksen puoleen. Niistä hän ei ilman senaatin ohjetta saanut tehdä lopullista sopimusta. Vielä sisälsi johtosääntö määräyksen siitäkin, että kaikki, mikä konferenssissa sovittiin Ruot-

sin valtuutetun kanssa, oli alistettava ratifiointia varten, ennenkuin se oli saapa sitovan voiman.

Wärnhjelmin saamat ohjeet olivat tosin useassa suhteessa tarkat ja se valtuutus, jonka hallitsija hänelle oli antanut, siksi laaja, että hänen toimintavapautensa neuvotteluissa, vaikkakin se luonnollisesti oli ensi sijassa osoitettu määrättyjen päämäärien saavuttamiseen, kuitenkin oli melkoisen vapaa kaikkiin niihin kysymyksiin nähden, jotka konferenssissa saattoivat tulla käsiteltäviksi. Edellyttämällä, että Wärnhjelm oli pystyvä tehtävänsä ja että hän oli senaatilta saapa sitä tukea, mitä hän saattoi odottaa, ja ennen kaikkea, että senaatti puolestansa ymmärsi ne laajat valtuudet, jotka se itse oli saanut rajapolitiikan omintakeista, täysin itsenäistä ohjaamista varten, voitiin Suomen puolelta hyvin toivein jäädä odottamaan konferenssin tuloksia ja kiusallisiksi muodostuneitten rajakysymysten onnelista, lopullista ratkaisua.¹

Johtosääntö sekä Wärnhjelmin avuksi määrättyjen henkilöitten saamat määräykset toimitettiin pikaisesti Wärnhjelmille. Oulun läänin maaherra sai käskyn avustaa Wärnhjelmiä kaikin tavoin, ja rajaseudun viranomaisten oli erikoisesti annettava hänelle kaikkia niitä tietoja ja selityksiä rajaseudun oloista, joita hän suinkin katsoisi tarvitsevansa, minkä lisäksi maanmittareita oli myöskin määrättävä Wärnhjelmille avuksi. Tarpeelliset asiakirjat ja kartat oli myöskin luovutettava hänen käytettäväkseen.² Päämaanmittauskonttorin mahdollisia ohjeita tilusvaihtojen suhteen senaatti sitä vastoin ei tiedustellut, vaikka kysymyksessä oli joukko asioita, joihin nähden sen lausunto kenties olisi saatanut olla hyväksi ohjeeksi johtosääntöä tehtäessä. Huomat-

¹ Plen. pöytäk. elok. 5 p. 1820. — Wärnhjelmin valtuutus ja senaatin antama johtosääntö Wärnhjelmin kok. SVA. — Merkillisenä yhteensattumana mainittakoon, että v. 1820 toinenkin suomalainen mies, Frans David Alopæus oli valtakunnan komissaarina rajakysymyksiä selvittäessä. Tämä tapahtui Preussin ja Puolan rajalla. REIN, GABRIEL, Frans David Alopæus, Kansallinen elämäkerrasto I., s 101. — ANTHONI, ERIC, De västerbottniska områdenas förening med Finland, Ht. f. F. 1922, s. 17. Tekijän mukaan vahvistettiin johtosääntö syysk. 4 p. 1820. Mainittu päiväys kuitenkin tarkoittaa elok. 5 p:ltä 1820 olevan plen. pöytäk:n tarkistamispäivää. Neuvottelut olivat jo silloin alkaneet Torniossa.

² Plen. pöytäk. elok. 5 p. 1820.

tava on kuitenkin, että nimenomaan maanmittaus- ja jakoasioissa Wärnhjelm oli saapa apua maanmittareilta, joilla, paitsi pitkäaikaista yleistä kokemusta alallaan, myöskin oli paikallisten olojen tuntemusta. Tämä sai korvata sen puutteen, jonka päämaanmittauskonttorin sivuuttaminen muuten olisi aiheuttanut. Sitä paitsi rajaseudun muullakin virkamiehistöllä ja myöskin väestöllä epäilemättä oli esitettävänä näkökantoja, jotka saattoivat tuoda valaistusta asioihin, vieläpä aiheuttaa muutoksiakin senaatin antamien ohjeitten osoittamiin päämääriin.

2. Myöskin Ruotsissa oli valmistauduttu edessä oleviin neuvotteluihin. Valtakunnan komissaariksi oli nimitetty, kuten aikaisemmin on mainittu, monissa erilaisissa toimissa käytetty mies, eversti Gustaf Peyron. Ne päämäärät, joihin Ruotsi pyrki konferenssissa, erosivat kuitenkin niistä, joihin ylempänä olevan esityksen mukaan tiedämme Suomen hallituksen tähänneen. Kun Suomen hallituksen antamat ohjeet nojasivat jo aikaisempien diplomaattisten neuvottelujen aikana sen taholta esitettyihin ja myöskin Venäjän ulkoasiainhallinnon Ruotsille esittämiin vaatimuksiin, Ruotsi näyttää alussa ottaneen välttelevän kannan ja pyrkineen kysymysten ratkaisuun v:n 1810 rajanjärjestelysopimuksen säännösten pohjalla, vaikka diplomaattisissa, näitä kysymyksiä koskevissa noottien vaihdossa Ruotsilta nimenomaan oli vaadittu entisen sopimuksen määrättyjen kohtien tarkistamista ja muuttamista.

Peyronille heinäk. 12 p. 1820 annetussa johtosäännössä¹ asetettiin ensiksi hänen tehtäväkseen saattaa loppuun v. 1810 solmitun rajanjärjestelysopimuksen määräämä tilusvaihto naapurivaltioitten alamaisten välillä. Mainittu tehtävä olikin oleva hänen varsinaisena toimensaan Torniossa, kuten hänelle annetun

¹ Kongl. Mts. Nådiga instruktion för den till Egoutbytetets fullbordande emellan Svenske och Ryske Undersätare vid Riksgränsen emellan Sverige och Finland af Kongl. Mt. i Näder förordnade Commissarie; Gifven i Stockholms Slott den 12 Julii 1820. — Mörnerin apostille heinäk. 14 p. 1820. Muscovitica: 1820. Litt. A. Ankomne skrivelser från Kngl. Cabinettet till Herr Kammarherren Brandel, Generalconsul Sterky och Envoyén Friherre Palmstjerna. — Depeshi Brandelille heinäk. 18 p. 1820. Utrikesstatsministerens skrivelser till beskickningarna i — S:t Petersburg 1820. RVA.

johtosäännön otsikkokin lyhyesti ilmaisi. Näin ollen ei johtosäännön tarkoituksena ollut pääasiassa antaa ohjeita Peyronille neuvotteluja varten niistä uusista perusteista, joiden varaan rajaseudun väestön keskinäiset olot tulevaisuutta silmällä pitäen oli nyt järjestettävä, sillä koko johtosääntö kulki edellä viitattua, varsin suppeata ja aivan mielivaltaisesti supistettua latua. Mitä tulee johtosäännön antamiin lähempiin määräyksiin tilusvaihdosta, oli niissä saatava käyttää saariomistuksia manneromistusten vastikkeina. Ne vapaaehtoista tietä suoritettua tilusvaihdot, jotka eivät muodollisessa suhteessa täyttäneet kesäk. 18 p. 1813 sovittuja ehtoja ja joita ei oltu pantu täytäntöön siinä ajassa, joka oli ollut varattu vapaaehtoisten tilusvaihtojen suorittamista varten, eivät sitoneet komissaareja tilusvaihtoa toimeenpantaessa. Komissaarien oli sovittelujen tietä pyrittävä täydelliseen tilusten järjestelyyn ja saatava täydellinen varmuus yksityisten omistusoikeudellisista suhteista, joten niistä johtuvat riidat voitaisiin vastaisuudessa välttää. Koska maatumat kuuluivat saarien omistajille, oli ne myöskin otettava huomioon tilusvaihdossa huolimatta siitä, minkä valtion alueeseen saari kuului. Kunnes tilusvaihdot oli saatettu loppuun, oli kukin pysyttävä niiden tilusten hallinnassa, jotka hän nyt neuvottelujen alkaessa omisti. Kun tilusvaihto oli valmis, oli koetettava saariomistuksien suhteen päästä siihen, että kumpaisenkin valtion alamaisille jäi vain kunkin omaan valtioon kuuluvia saaria, mutta ellei tämä kävisi päinsä, oli vieraan valtion alamaisten hallussa olevista saariomistuksista tehtävä luettelot, jotta niiden perustuksella vuosittain tapahtuvat tilitykset suvereniteettimaksuista voitaisiin vaikeudetta suorittaa. Niinkuin edellä kerrotusta selviää, Peyronin johtosäännöissä oli kosketeltu huomioonotettavia seikkoja, mutta oli kuitenkin eräät riitakysymykset jätetty ratkaisematta, minkä lisäksi esim. oikeudenkäynnin järjestämistä koskeva asia oli kokonaan sivuutettu.

2. Neuvottelujen kulku Torniossa marraskuun puoliväliin asti v. 1820.

1. Noudattaen saamaansa määräystä Wærnhjelm lähti Helsingistä Tornioon elok. 10 p. 1820. Senaatti ei ollut katsonut tarpeelliseksi valita hänelle adjutanttia, eikä neuvottelukuntaan

kuulunut ketään kenttämittauskysymyksiin perehtynyttä henkilöä. Wärnhjelm ryhtyi kuitenkin omasta aloitteestaan täydentämään neuvottelukuntaa mainitussa suhteessa. Jo ennen kuin senaatin johtosääntö oli valmiinakaan, oli Wärnhjelm käännytynyt senaatin heinäk. 31 p. 1820 tekemän, aikaisemmin jo mainitun, neuvottelukunnan kokoonpanoa koskevan päätöksen johdosta Pietarissa olevan Suomen sotaväen esikuntapäällikön C. L. Jägerskiöldin puoleen hankkiakseen silloin Helsinkiin lomalle saapuneelle kapteeni Sebastian Gripenbergille luvan seurata hänen mukanaan adjutanttina, koska »arvokkuus vaatii kaiken asiaankuuluvan komeuden ylläpitämistä». Gripenbergillä oli lomaa lokakuuhun asti, ja Wärnhjelmin ja Gripenbergin välisten entisten suhteitten vuoksi Gripenberg oli lupautunut toimeen. Aiheen kirjoittaa Jägerskiöldille sai Wärnhjelm siitä, että hän, tiedusteltuaan asiaa Rehbindertilä, sai tältä kehoituksen kääntyä Jägerskiöldin puoleen. Tämä seikka järjestyikin toivotulla tavalla. Gripenbergille määrättiin myöhemmin erikoinen korvaus hänen toimistaan kenttämittausupseerina ja Wärnhjelmin adjutanttina neuvottelujen kuluessa. Jo ennen Jägerskiöldin vastauksen saapumista Gripenberg yhtyi Wärnhjelmin seuraan Porissa ja hänellä oli sittemmin saamansa pidennetyn virkaloiman nojalla tilaisuus olla Wärnhjelmin apuna koko neuvottelujen ajan. Mitä Wärnhjelmiin tulee, lähti hän neuvotteluihin täysin tietoisena niistä vaikeuksista, jotka hänellä oli niissä voitettavina, mutta myöskin lujasti päättäen valvoa maansa etuja. Pysähdyttyään Oulussa muutaman päivän Wärnhjelm saapui Tornioon elok. 22 p. 1820. Ruotsin valtuutettu Peyron oli jo silloin siellä.¹

¹ Wärnhjelm C. L. Jägerskiöldille elok. 4 p. ja lokak. 2 p. 1820. Jägerskiöldin kok. SVA. — Wärnhjelm senaatille Gripenbergin palkasta marrask. 21 p. 1820. Kons. Wärnhjelmin kok. SVA. — Wärnhjelm senaatille marrask. 21 p. 1820. KD. 46/310 v. 1820. — Plen. pöytäk. jouluk. 11 p. 1820. — Senaatin alistus ja Wärnhjelmin lähete Vsv. asiak. 1820 G.G. n:o 372. — Sak. pöytäk. helmik. 28 p. 1821, kohta 8. — Rehbinder Steinheilille heinäk. 27 p. 1821. Kkv. asiak. 1810 n:o 69. — Steinheil senaatille elok. 22 p. 1821, käännös ed. main. Rehbinderin kirjeestä KD. 170/19 v. 1821. — Ehrenström lausui sen mielipiteen, että Wärnhjelm oli oikeutettu, koska hänelle oli annettu valtuutus suorittaa kaikki tarpeellisiksi katsomansa menot, maksamaan Gripenbergin

Ruotsin neuvottelukuntaan kuului, paitsi Ruotsin valtuutettua eversti G. Peyronia, luutnantit Malmborg ja Silfverbrand, joista edellinen oli kartoitusupseeri ja jälkimmäinen toimi Peyronin adjutanttina. Lisäksi oli Peyronin mukana sotasihteeri Münther valtuuskunnan sihteerinä.¹

Valtuutetut kohtasivat toisensa ensi kerran virallisissa neuvotteluissa elok. 23 p:nä. Silloin kävi kuitenkin ilmi, että Ruotsin valtuutetulta puuttui laillisesti sitovaksi katsottava valtuutuskirja neuvotteluja varten. Syyksi tähän hän ilmoitti, että hän oli matkustanut Tornioon suoraan joukko-osastostaan, ja hallitus, joka tosin oli lähettänyt hänelle johtosäännön, ei ollut voinut valmistaa valtuutuskirjaa, koska sitä ei voitu saada allekirjoitetuksi kuninkaan Norjaan tekemän matkan vuoksi. Odottamattomasta viivytyksestä konferenssin työn alkamisessa Wårnhjelm ilmoitti senaatille kirjelmässään elok. 28 p:ltä, huomauttaen samalla, että hän ei, saamansa johtosäännön 1 §:n mukaisesti, ollut ryhtynyt mihinkään virallisiin neuvotteluihin Ruotsin edustajan kanssa, mutta että hän kuitenkin aikoi jäädä Tornioon odottamaan Peyronin valtakirjan saapumista.² Turhaan Wårnhjelm näin ollen oli hätäillyt vähäistä viipymistään matkalla Helsingin ja Tornion välillä ja turhaa oli myöskin ollut Norrbottenin läänin maaherran tekemä tiedustelu Suomesta tulevan valtuutetun saapumisesta neuvottelupaikkaan, sillä neu-

palkan ilman erikoista lupaakin. Ehrenström Wårnhjelmille lokak. 6 p. 1820. Wårnhjelmin kok. SVA. — Wårnhjelm matkastaan Tornioon ja ensimmäisistä päivistä siellä kirjeessään Ehrenströmille elok. 28 p. 1820. Hänen mielialaansa kuvaa seuraava kohta hänen elok. 4 p. 1820 C. L. Jågerskiöldille lähettämästään, edellämäinitusta kirjeestä: »Ehuru jag väntar mig att ofta blifwa salt på tinnarne af templet skall man dock bjuda till att undvika korsfästning.» — Peyron oli tullut Tornioon elok. 20 p. 1820. Peyron kamariasiain v.t. valtiosihteerille elok. 21 p. 1820. Muscovitica: Handlingar angående Grånseregleringen med Ryssland 1820—1823. RVA.

¹ Wårnhjelm Ehrenströmille elok. 28 p. 1820. Wårnhjelmin kons. Wårnhjelmin kok. SVA.

² Wårnhjelm senaatille elok. 28 p. 1820. Kons. Wårnhjelmin kok. SVA. — Wårnhjelm senaatille elok. 28 p. 1820. KD. 30/308 v. 1820. — Peyron oli kirjelmässään elok. 3 p. 1820 kamariasiain v.t. valtiosihteerille pyytänyt ranskankielistä valtuutuskirjaa. Muscovitica: Handlingar angående Grånseregleringen med Ryssland 1820—1823. RVA. — Vrt. s. 320.

vottelujen alun lykkäytyminen ajateltua myöhemmäksi johtui kokonansa Ruotsin hallituksen hidasteluista. Senaatti käsitteli edellämainittua Wärnhjelmin kirjelmää vasta syyskuun lopulla eikä siis osoittanut puolestaan minkäänlaisia kiirehtimisen merkkejä.¹

Vaikkakin virallisiin neuvotteluihin näin ollen oli mahdotonta ryhtyä, Wärnhjelm ja Peyron kuitenkin epävirallisissa keskusteluissa saattoivat jo ennen Peyronin valtuutuksen saapumistakin kosketella konferenssissa esille otettavia kysymyksiä. Pakollinen väli aika ei kulunut näin ollen hukkaan, vaikkakin ensimmäiset päivät, jotka Wärnhjelm tehtävänsä vuoksi oli Torniossa, näkyvätkin menneen tervehdys- ja vastakäynteihin valtuuskuntien kesken.² Wärnhjelm katsoi puolestaan voivansa ryhtyä epävirallisiin neuvotteluihin, koska siitä johtosäännöstä, joka Peyronilla oli ja jonka hän myöskin esitti Wärnhjelmille, kävi ilmi, että Peyron oli saava erikoisen valtuutuksen, vaikkakaan se jo aikaisemmin mainituista syistä ei vielä ollut tullut.³

Paitsi sitä, että komissaarit yrittivät keskinäisissä neuvotteluissa muodostaa sovinnollisen käsityksen ratkaistavina olevista kysymyksistä, valtuutetut koettivat niin ikään retkeilemällä Tornion ympäristössä, perehtyä olosuhteisiin rajaseudulla. Myöskin paikkakuntalaiset riensivät puolestaan tekemään esityksiä rajakysymyksistä kumpaisellekin komissaarille. Wärnhjelm omasta

¹ Oulun lääninhallituksen kirjelmä senaatille elok. 23 p. 1820 Norrbottenin läänin maaherran tiedustelun johdosta. KD. 79/147 v. 1820. — Vrt. s. 320. — Wärnhjelm Ehrenströmille elok. 28 p. 1820. Kons. Wärnhjelmin kok. SVA.

² Wärnhjelm Ehrenströmille elok. 28 p. 1820. Kons. Wärnhjelmin kok. SVA. — Lääninrovasti Castrén J. Fellmanille jouluk. 17 p. 1820. FELLMAN, JACOB, Anteckningar under min vistelse i Lappmarken IV, s. 334.

³ Wärnhjelm Rehbinderille elok. 28 p. 1820. Kons. Wärnhjelmin kok. SVA. — Peyronin aikomuksena oli ottaa esille kysymys luvan saamisesta Ruotsin Alatornion väestölle saada vielä käyttää Suomessa olevaa kirkkoa, mutta kun Wärnhjelmillä ei ollut valtuutusta neuvotella tästä kysymyksestä, raukesi asia. Myöskin kamariasiainvaltiosihteeri oli sitä mieltä, että kysymystä ei pitänyt enää ottaa esille. Peyron kamariasiain v.t. valtiosihteerille elok. 3 ja 25 p. 1820 ja kirjeeseen tehdyt merkinnät. *Muscovitica: Handlingar angående Gränsregeringen med Ryssland 1820—1823.* RVA.

kohdastaan myöhemmin valitti, että sekä Peyron että hän jo ensimmäisiä päiviä ollessaan Torniossa saivat tiedonantoja ja neuvoja väestöltä rajan kumpaiseltakin puolelta niin paljon, että heidän niiden vuoksi oli hyvin vaikea muodostaa selvää käsitystä rajaseudun oloista. Jo ennen virallisten neuvottelujen alkua Wärnhjelm sai maanmittari Math. Hackzellilta promemorian tärkeimmistä ratkaisua vaativista kysymyksistä. Se, samoin kuin eräät muutkin hänen myöhemmin saamansa mietinnöt, joista varsinkin on huomattava kruununvouti Jac. Heickellin kertomus rajaseudulla yli vuosikymmenen kestäneistä riidoista, olivat hyvänä apuna kysymyksiä käsitellessä¹. Lisäksi Wärnhjelm ryhtyi myöskin jo aivan ensimmäisinä päivinä, ennen neuvottelujen virallista alkua, yhdessä hänen avukseen määrättyjen maanmittareiden kanssa valmistamaan suunnitelmaa niistä perusteista, joiden mukaan tilusvaihto oli pantava toimeen ja pysyvät perustukset laskettava rajaolojen järjestelylle. Wärnhjelmin keskustellessa Peyronin kanssa jo heidän ensimmäisessä kohtauksessaan niistä kysymyksistä, jotka ensinmainitun oli johtosääntönsä mukaisesti saatava neuvotteluissa selvitettyiksi, Peyron aluksi ilmoitti pidättyvänsä koskettelemasta niitä epävirallisestikaan, koska hänen johtosääntönsään ei ollut mainittujen kysymysten ratkaisemisesta mitään ohjeita. Wärnhjelm kertoo saaneensa kuitenkin Peyronin vakuutetuksi siitä, että sanotut kysymykset — tilusvaihdossa noudatettavat perusteet ja kysymys oikeudenkäynnin järjestämisestä rikosasioissa rajaseudulla — olivat siksi tärkeät, että Wärnhjelmin joka tapauksessa oli ne saatava konferenssissa käsitellyiksi. Peyron puolestaan pitikin Wärnhjelmin kantaa oikeana, ja sen vuoksi hän myöskin kääntyi jo elok. 25 p., huolimatta

¹ Wärnhjelm sai Tornion konferenssin aikana seuraavat lausunnot: Math. Hackzellan promemoria elok. 24 p. 1820, saman lausunto syysk. 8 p. 1820, Jac. Heickellin »Relation om händelser vid Torneå Gränts, hvilka i mer och mindre mohn förorsakat oenighet Gräntse boerne emellan» lokak. 24 p. 1820, A. Bergerin »Geografisk och Ekonomisk beskrifning om Torneå Härad i Uleåborgs Höfdingedöme» jouluk. 19 p. 1820. V. 1813—1815 suoritetuista tilusvaihtojen valmistavista töistä Wärnhjelm sai Math. Hackzellan elok. 30 p. 1820 ja A. Bergerin huhtik. 21 p. 1817 tekemät yhteenvedot. Wärnhjelmin kok. SVA. — Vrt. s. 267, muist. 2.

siitä, että hän ei vielä silloin ollut saanut valtuutuskirjaansa, hallituksensa puoleen ja pyysi ohjeita mainittujen kysymysten suhteen. Saatuaan näin ensimmäisen voiton Wärnhjelm katsoikin selväksi, että sanotut kysymykset tulisivat otettaviksi neuvotteluissa käsiteltäviksi, ja vaikkakin Ruotsin hallituksesta viimekädessä riippui, suostuiko se tähän, Wärnhjelm näyttää pitäneen myönteistä vastausta Peyronin tekemään esitykseen varmana. Sen vuoksi hän myöskin jatkoi tilusvaihtojen perusteita koskevan ehdotuksen valmistamista.¹

Aikaisemmin on jo esitetty, kuinka tilusvaihdon valmistavat toimet, jotka v. 1815 olivat pysähtyneet, silloin olivat koskeneet pääasiassa mantereella olevia, vaihdonalaisia tiluksia, kun sitä vastoin kaikki metsämaat ja ulkopalstat olivat jääneet näiden valmistavien mittauss-, jyvitys- ja kartoitustöiden ulkopuolelle.² Sen vuoksi Wärnhjelm katsoikin parhaimmaksi, että nyt tapahtuvan tilusvaihdon yhteydessä ei toimitettaisi isojakoa, vaan tyydyttäisiin vaihtamaan mantereella olevat tilukset keskenään. Vaihto oli hänen suunnitelmansa mukaan ja yhtäpitävästi hänen saamansa johtosäännön kanssa ulotettava koskemaan saariomistuksia ainoastaan mikäli tämä oli ehdotoman välttämätöntä tilusvaihdossa korvikkeen saamiseksi eräillä paikkakunnilla vaihdettaessa mantereella olevia niittyjä. Muut saarissa olevien tilusten nautintasuhteet saisivat jäädä ennalleen. Wärnhjelm arvioi tilusvaihdon tulevan valmiiksi jo seuraavan vuoden syksyyn päästäessä, koska maanmittarit voisivat jo lähinnä seuraavana talvena suorittaa ennen tehtyjen karttojen nojalla valmistavat jakotyöt, jotka myöhemmin tarkastettaisiin lain määräämässä järjestyksessä. Tämä epäilemättä sangen optimistinen mielipide, joka nähtävästi johtui siitä, että Wärnhjelmillä ei ensimmäistä suunnitelmaansa valmistaessaan vielä ollut tilusvaihdon koko vaikeus selvillä, muuttuikin sittemmin.³ Paremminkin edellämainituissa suunnitelmissaan, osui Wärnhjelm oikeaan, kun hän kertoessaan Rehbinderille kirjeessään

¹ Wärnhjelm Rehbinderille elok. 28 p. 1820. Kons. Wärnhjelmin kok. SVA.

² Vrt. s. 267 ja seur.

³ Wärnhjelmin päiväamäton suunnitelma, joka sisällöstä päättäen on valmistettu mainittuina päivinä. Hackzellin promemoria elok. 24 p. 1820. Wärnhjelmin kok. SVA.

eloku 28 p. 1820 kaikista silloisista suunnitelmista, samalla ilmaisi pelkonsa siitä, että Ruotsin hallitus ei aivan vähällä suostuisi siihen Wärnhjelmin esitettävänä olevaan vaatimukseen, että suomalaisten Ruotsissa olevat metsät olivat tilusvaihdossa otettavat huomioon. Syyksi Ruotsista käsin odotettavissa olevaan vastustukseen tässä suhteessa Wärnhjelm mainitsi, että Tornion kaupungin useasti mainittu metsäalue oli jo v. 1815 jaettu Ruotsissa toimitetussa isojaossa.¹

Kun Peyronin valtuutuskirja syysk. 1 p. viimeinkin saapui ja virallisiin neuvotteluihin voitiin käydä käsiksi, oli puolitoista viikkoa kuitenkin jo kulunut tuottamatta muuta hyötyä kuin sen, että molemmat komissaarit olivat alustavasti voineet suunnitella tilusvaihtoa koskevien kysymysten ratkaisua ja että Ruotsin edustaja oli myöskin, jo ennen valtuutuksensa saapumista, pyytänyt hallitukseltaan lisäohjeita neuvotteluja varten.

2. Heti virallisten neuvottelujen alussa jouduttiin, kuten odotettavissa olikin, seisahduskohtaan Peyronin johtosäännön puutteellisuuden vuoksi. Wärnhjelm esitti, nojaten saamaansa instruktioon, että tilusvaihdossa oli metsää ja ulkopalstoja käytettävä isojaon perusteiden mukaan peltojen ja niittyjen vastikkeina. Samalla hän myöskin teki esityksen siitä, että olisi sovittava oikeudenkäynnistä rikosasioissa ja huomautti lisäksi, että Suomen alamaisten oli heti päästävä esteettömästi käyttämään niitä tiluksiansa, jotka heillä oli Ruotsissa. Mainittuja seikkoja koskevan nootin Wärnhjelm jätti Peyronille syysk. 4 p., johon Peyron kuitenkin suullisesti vastasi, että hänen saamansa johtosääntö ei sisältänyt sanottuihin kysymyksiin nähden mitään ohjetta. Sen vuoksi hän oli pakoitettu tiedustelemaan hallitukseltaan lähempiä määräyksiä, ja vasta niiden saavuttua hän saattoi ryhtyä jatkamaan neuvotteluja. Peyronin virallisesta vastauksesta Wärnhjelm ilmoitti senaatille vielä samana päivänä päivämässään kirjelmässä.²

¹ Wärnhjelm Rehbinderille eloku 28 p. 1820. Kons. Wärnhjelmin kok. SVA. — Vrt. s. 291—292.

² Wärnhjelm senaatille syysk. 4 p. 1820. Kons. Wärnhjelmin kok. SVA. — Wärnhjelm senaatille syysk. 4 p. 1820. KD. 32/308 v. 1820. — Vrt. s. 320. — Peyronin valtuutus jälj. Wärnhjelmin kok. SVA.

Aikaisemmin mainitussa¹, elok. 25 p. kirjoittamassaan kirjelmässä kamariasiainvaltiostihteerille Peyron oli Wärnhjelmin epävirallisissa neuvotteluissa tekemien huomautusten johdosta puolestaan lausunut sen mielipiteen, että vaikkakin maaherra Ekorn oli väittänyt, että v:n 1810 rajanjärjestelysopimuksessa olevalla sanalla »propriété» muka olisi tarkoitettu vain niittyjä ja että maaherra Ehrenstolpe olisi tämän selityksen hyväksynyt, väite kuitenkin ei ollut yhtäpitävä asian todellisen laidan kanssa. Nyt oli käynyt ilmi, että Ehrenstolpe oli aikoinaan ilmoittanut kysymyksessä olevan tulkinnan tulevan riippumaan oman hallituksensa selityksestä. Sen vuoksi oli Wärnhjelm esittänytkin mielipiteen, että mainitulla sanalla on katsottava tarkoitetun yleensä kaikkia tiluksia, siis myöskin eroitettuja metsämaita ja ulkopalstoja, jotka siis oli otettava myöskin jaossa huomioon. Tämän johdosta Peyron omasta puolestaan arveli, että näytti siltä, kuin pitäisi mainitut omistukset ottaa mukaan tilusvaihtoihin, varsinkin koska Wärnhjelmillä oli nimenomainen määräys hankkia myöskin Tornion kaupungille oikeus saada laskea hyväkseen Ruotsissa olevat metsänsä. Tästä olisi hyötyä myöskin Ruotsin alamaisille, Peyron jatkoi, sillä näin menetellen nekin tulisivat saamaan korvauksen Suomessa omistamistaan metsistä. Saatuaan sitten yllä mainitun Wärnhjelmin nootin virallisten neuvottelujen alettua, Peyron sen johdosta syysk. 4 p. lähettämänsä nootin lisäksi kirjelmässään hallitsijalleen syysk. 5 p. 1820 otti vielä puheeksi erään seikan, josta komissaareilla näyttää olleen neuvottelut käynnissä, ja joka koski kysymystä, oliko saariomistusten käyttäminen manneromistusten vastikkeena rajoitettava siten, että Suomessa olevien Ruotsin alamaisten manneromistuksia vastaan saatiin antaa vain Ruotsissa olevia saariomistuksia, mutta ei Suomessa olevia, ja päinvastoin, vai oliko vaihto rajoituksetta oleva sallittua. Wärnhjelmin johtosäännössä kysymys oli ratkaistu siten, että mantereella olevia omistuksia vastaan ei ruotsalaisille saatu vaihdossa antaa Suomessa olevia saariomistuksia, koska koko vaihtotoimituksen tarkoituksena juuri oli erottaa eri valtioitten alamaisten omistukset mahdollisimman tarkasti toisistaan. Peyron, jonka johtosäännössä kysymys oli ratkaistu

¹ Vrt. s. 312—313.

niin, että manner- ja saariomistusten vaihto ilman mitään tällaista rajoitusta oli katsottava luvalliseksi, taipui kirjelmässään kannattamaan Wärnhjelmin johtosäännön kantaa. Ohimennen huomautettakoon, että Ruotsin hallituksen ratkaisu oli v:n 1810 rajanjärjestelysopimuksen rajalinjaa koskevien säännösten mukainen, sillä tulihan rajalinjan siirtyä syväväylän mukana, joten saariomistukset saattoivat tulevaisuudessa joutua toiselle puolelle rajalinjaa kuin missä ne kysymyksessä olevana aikana olivat. Näin ollen ei itse asiassa, v:n 1810 rajanjärjestelysopimuksen perustalla pysyttäessä, voida rajoittaa saariomistusten vaihtoa siten kuin senaatti oli tehnyt. Sanotusta eroavaisuudesta Peyron katsoi olevansa velvollinen ilmoittamaan hallitukselleen, sillä edellämainitusta rajoituksesta tulisi olemaan seuraus, että Ruotsin alamaisten tiluksia varten ei tulisi olemaan riittävästi vastiketta vaihdoissa, joten heidän olisi tyytyminen vain rahassa maksettuun korvaukseen, joka heille heidän vaihtamatta jääneistä tiluksistaan tultaisiin myöntämään. Peyron lupasi huolehtia, että mainittua rahallista korvausmäärää määriteltäessä tultaisiin noudattamaan kyllin korkeata tariffia,¹

Käyttääkseen neuvotteluissa syntynyttä seisahdusta hyväkseen, molemmat komissaarit lähtivät syysk. 5 p. pitkin Tornionjoen vartta tutkimaan paikallisia olosuhteita. Matkaa jatkettiin aina Turtolaan asti, jossa asuvalta taloustirehtööri Nils Ekströmiltä Wärnhjelm mainitsee saaneensa joukon rajaseudun oloja selventäviä tietoja. Sieltä komissaarit palasivat Tornioon vasta s.k. 8 p:nä. Nyt oli saatu siinä määrin valaistusta kysymyksiin ja niitä ratkaistaessa voitettavina oleviin vaikeuksiin, että aikaisemmin tehdyistä suunnitelmista oli eri kohdissa luovuttava.² Wärnhjelm väati nyt maanmittari Math. Hackzellilta erikoisen lausunnon, ja syysk. 8 p. Hackzell jättikin sen Wärnhjelmille. Tässä lausunnossaan Hackzell huomautti ensiksi siitä tilustensekauksesta, joka vallitsi varsinkin Alatornion, Karungin ja Ylitornion pitäjien alueella olevissa saarissa. Oli saaria, jotka

¹ Peyron kamariasiainvaltiosihteerille elok. 25 p. 1820, Peyron kuninkaalle syysk. 5 p. 1820. *Muscovitica: Handlingar angående Gränseregleringen med Ryssland 1820—1823.* RVA.

² Vrt. s. 313—314. — Wärnhjelm Rehbinderille lokak. 9 p. 1820. *Kons. Wärnhjelmin kok.* SVA.

kokonaispinta-alaltaan olivat vain noin kymmenen tynnyrinalaa, mutta joissa parin tynnyrinalan suuruisella maapalstalla oli 40—50 omistajaa. Kun mainitut henkilöt olivat kotoisin rajalinjan eri puolilta ja kun omistusoikeudelliset olot olivat samanlaiset myöskin rajaseudun kaikissa saarissa, joita lukumäärältään oli n. 200 ja jotka sijaitsivat n. 40 penikulman pituisella alueella, olivat olosuhteet tilusvaihdon kannalta hyvin vaikeat. Tehtyään tämän huomautuksen edessä olevan työn laadusta, Hackzell lisäksi selitti, että tilusvaihtoa varten suoritettavat maanmittaustyöt olivat mitä suurimmassa määrässä riippuvaisia luonnonsuhteista. Saaret olivat kauttaaltaan hyvin matalia ja alttiina syys- ja kevättulville, minkä vuoksi oli erittäin vaikea ennakolta arvata työhön tarvittavan ajan pituutta. Tilusvaihdon menestyksellinen suoritus ja tasaisiin tuloksiin pääseminen vaati, että kaikissa saarissa, joissa oli tilustensekausta olemassa, oli toimitettava isojako. Samojen maanmittareitten, jotka suorittivat sen, oli myöskin mitattava ja jyvitetävä mantereella olevat tilukset, jotta kaikkialla noudatettaisiin samoja perusteita. Näin ollen Hackzell ehdottikin, että koko rajaseudusta, jota tilusvaihto tuli koskemaan, muodostettaisiin kolme jakokuntaa. Jokaiseen jakokuntaan olisi määrättävä kumpaisestakin valtiosta kolme maanmittaria, joista kaksi toimittaisi mittauksen ja kolmas jyvityksen. Molempien maitten maanmittauskuntien johtajiksi olisi määrättävä taitava maanmittari. Maanmittareita varten olisi sitä paitsi valmistettava erikoinen johtosääntö, jossa määrättäisiin työjärjestys sekä jakokunnat, joihin koko raja-alue olisi jaettava. Näin ollen olisi kumpaisestakin maasta, paitsi maanmittauskomissionien johtajaa, yhdeksän maanmittaria työssä, ja edellyttäen tämän Hackzell arvioi koko työn tulevan suoritetuksi kolmessa vuodessa. Mittaus- ja jyvitystyöhön hänen arvionsa mukaan kuluisi kaksi vuotta ja kolmas tarvittaisiin jakotoimituksia ja jaon lopullista valmistamista varten. Edellämainitun Hackzell arveli onnistuvan vain sillä nimenomaisella edellytyksellä, että kaikki ne tilusvaihdot, jotka aikaisemmin oli suoritettu ja jotka olivat ilmoitetut maanmittareille aikaisemman tilusvaihtotyön yhteydessä v. 1813 ja 1814 sekä tulleet pöytäkirjoihin merkityiksi, jäivät voimaan ja että luonnonsuhteet sattuivat olemaan suotui-

sat. Tämän lisäksi oli myöskin edellytettävä, että toimitusta eivät hidastuttaisi tilusriidat ja muut sellaiset arvaamattomat seikat, joiden sattuessa tilusvaihdot kestäisivät puolta pitemmän ajan.¹

Hackzellin lausunto poikkesi huomattavasti hänen aikaisemmin antamastaan promemoriasta ja esim. siinä suhteessa, että siinä asetettiin isojaon toimittaminen saariniittyihin nähden tarpeelliseksi, myöskin ylitti sen, mitä Wärnhjelmin senaatilta saama johtosääntö määräsi asiasta. Komissaaritkin olivat tulleet vakuutetuiksi juuri tällaisten toimenpiteitten tarpeellisuudesta, joihin liittyvistä, lähinnä maanmittausalaan kohdistuvista kysymyksistä Hackzell asiantuntijana ja paikallisiin oloihin perehtyneenä miehenä olikin erittäin sovelias henkilö antamaan selviytyksen.

Syyskuun 9 p. komissaarit pitivät jälleen neuvottelun. Siinä sovittiin useista muutoksista aikaisemmin tehtyihin suunnitelmiin ja tuloksena oli, että molemmat komissaarit syysk. 11 ja 12 p. lähettivät hallituksillensa esityksen tilusvaihdossa noudatettavista toimintaohjeista ja keinoista nopeasti selvittää sitä ehkä kohtaavat esteet, joihin Hackzellin lausunnossakin jo oli viitattu.²

Senaatille syysk. 11 p. 1820 osoittamassaan memoriaalissa Wärnhjelm esitti edellämainituista kysymyksistä mielipiteensä, joka kokonaan perustuu Hackzellin antamaan, edellämainittuun lausuntoon. Siinä todetaan, että »ikimuistoisista ajoista asti» Ala- ja Ylitornion sekä Karungin asukkaat ovat käyttäneet vuorotellen saarissa olevia niittyjä sekä esitetään Hackzellin antamien numerotietojen pohjalla lähempiä tietoja niittyjen käyttötavoista, joista mainitaan myöskin, että kukin saariniityn palsta »vuositetaan» [åras] eli käytetään vuorotellen siten, että kunkin vuoro käyttää omaa palstaansa saattaa tulla vasta 5, 6, jopa 30 vuoden kuluttua, siis tietoja seikoista, joihin jo Bange 1810 v:n rajankäynnin yhteydessä oli kiinnittänyt huo-

¹ Hackzellin lausunto syysk. 8 p. 1820. Wärnhjelmin kok. SVA.

² Wärnhjelm Ehrenströmille syysk. 12 p. 1820. Kons. Wärnhjelmin kok. SVA. Peyronin asiaa koskeva alistus on allekirjoitettu syysk. 12 p. 1820, eikä syysk. 11 p., kuten Wärnhjelm luuli. — Vrt. s. 312, muist. 1.

mionsa, vaikkakin vasta vähitellen päästiin selvyyteen eräitten vuosikiertojen monimutkaisuudesta ja tilusvaihdon yhteydessä sittemmin paljastui tapauksia, jolloin vuosikiertojen luku kohosi huomattavasti edellämainittua korkeammaksikin. Seurasi sitten esitys omistussuhteitten vaikeasta toteamisesta, koska saariniittyjen omistukset perustuivat kansanomaisiin nautintatapoihin, eivätkä suinkaan asiakirjoihin, siis jälleen huomio, joka jo aikaisemminkin rajalla oli rajaneuvottelujen yhteydessä tehty.¹ Tämän jälkeen Wärnhjelm, vedoten Turtolan matkalla tekemiinsä havaintoihin, maanmittareitten lausuntoihin ja asiantuntijoiden mielipiteisiin ilmoitti senaatille, että tilusvaihdon edellyttämät työt, määräämällä kumpaisestakin valtiosta yhdeksän maanmittaria ja näille erikoinen johtaja, voitiin saada suoritetuiksi kolmessa vuodessa aivan loppuun asti. Hackzellin lausunnon nojalla Wärnhjelm edelleenkin kosketteli kysymystä tilusvaihtoa mahdollisesti kohtaavista esteistä sekä esitti lopuksi, viittaamalla Ruotsin komissaarin yhtäpitävään kantaan, että kaikki tilusvaihdon yhteydessä mahdollisesti nousevat riidat omistusoikeussuhteista käsiteltäisiin yleisistä, niiden ratkaisemiseen nähden annetuista asetuksista poikkeavalla tavalla. Kaikki tällaiset riidat olisi jätettävä riitapuolien itsensä valitsemien sovintomiesten ratkaistaviksi. Näiden pitäisi esimerkiksi viidenkymmenen hopearuplan tai sitä vastaavan Ruotsin rahan mukaisen sakon uhalla tulla täyttämään tehtävänsä, tutkimaan ja lopullisesti ratkaisemaan kysymyksessä olevat riidat ja laatimaan tuomioistansa kaikkien heidän nimikirjoituksillaan varustetut kirjalliset päätökset, mitkä voittava puoli olisi velvollinen esittämään tilusvaihtoa toimeenpanevien maanmittareitten johtajalle. Päätöksen sovinto-oikeudessa määräisi äänten enemmistö, ja äänien mennessä tasan ratkaisisi kysymyksen arpa. Koska edellä kerrottu esitys tiesi poikkeusta niistä säännöksistä, jotka olivat voimassa kysymyksessä olevista seikoista, Wärnhjelm sen vuoksi, että hänelle annetussa johtosäännöskään ei ollut mitään ohjetta tällaisen tapauksen varalle, ja koska tilusvaihtojen toimeenpano ilman mainittua erikoisjärjestelyä sen yhteydessä esiintyvien tilusriitojen ratkaisemista varten oli

¹ Vrt. s. 81, 98 ja seur.

venyvä epämääräisen pitkäksi, alisti kysymyksen senaatin harkintaan. Samalla Wärnhjelm myöskin ilmoitti senaatille, että Peyron oli tehnyt omalle hallitukselleen samanlaisen esityksen.¹

Senaatti käsitteli täysistunnossaan syysk. 25 p. ja lokak. 2 p. 1820 sekä Wärnhjelmin edellämäinnittua ehdotusta että syysk. 25 p:n istunnossaan myöskin Wärnhjelmin kirjelmiä elok. 28 p:ltä ja syysk. 4 p:ltä.² Lisäksi oli esillä myöskin Oulun läänin maaherran kirjelmä elok. 23 p:ltä, joka koski Norrbottenin läänin maaherran tekemää, aikaisemmin³ jo mainittua tiedustelua siitä, milloin komissaarit saattaisivat kokoontua neuvotteluihin Tornioon. Viimeksimainitut kirjelmät eivät antaneet aihetta mihinkään erikoisempiin toimenpiteisiin.⁴ Mitä Wärnhjelm syysk. 11 p. allekirjoittamassaan kirjelmässä oli alistanut senaatin ratkaistavaksi, joutui sitä vastoin perusteellisen käsittelyn alaiseksi. Syyskuun 25 p:n istunnossa ehdittiin lukea ainoastaan Wärnhjelmin alistus, minkä jälkeen senaatin jäsen Fabritius pyysi asiakirjat perehtyäkseen niihin. Mainittakoon, että tässä senaatin täysistunnossa olivat läsnä vain seuraavat senaatin jäsenet: edellämäinnittu Fabritius, Tandefelt, Reuterskiöld, Ladau, Hisinger, Edelheim, Nyberg, Mellin ja Orraeus. Poissa olivat fästä istunnosta, mutta seuraavassa saapuvilla, kenraalikuvernööri Steinheil, de Geer, Mannerheim, Ehrenström, Walleen, Krook ja Falck, jotka senaatissa käytäntöön tulleen menettelyn mukaan eivät myöhemmin ryhtyneet käsittelemään asiaa, koska he eivät olleet läsnä sen ollessa ensi kertaa esillä.⁵

Kun asia siis tuli esille uudelleen lokak. 2 p. 1820, senaatin jäsen Fabritius, jota kannattivat Nyberg, Edelheim ja Hisinger, hyväksyivät Wärnhjelmin esityksen, mutta tahtoivat asian

¹ Wärnhjelm senaatille syysk. 11 p. 1820. Kons. Wärnhjelmin kok. SVA. — Wärnhjelm senaatille syysk. 11 p. 1820. KD. 35/309 v. 1820. — Vrt. s. 318. — Peyronin samat näkökohdat sisältänyt alistus syysk. 12 p. 1820. Muscovitica: Handlingar angående Gränseregleringen med Ryssland 1820—1823. RVA.

² Vrt. s. 310, 314.

³ Vrt. s. 310—311.

⁴ Plen. pöytäk. syysk. 25 p. 1820.

⁵ Mellin, joka oli lokak. 2 p. asian ollessa esillä lomalla, ei ottanut sen käsittelyyn osaa siitä syystä. Af Schultén oli sairauden vuoksi poissa kumpaisestakin istunnosta.

lopullista ratkaisua varten lykätä kysymyksen hallitsijan päättäväksi. Senaatin jäsenistä Orraeus yhtyi myöskin Fabritiukseen, mutta tahtoi vielä lisäksi alistaa hallitsijan ratkaistavaksi, että Wärrnhjelmin ehdottamien välitysmiesten kompetenssi ulotettaisiin myöskin sellaisiin mahdollisesti esille tuleviin riitoihin, jotka koskivat vaihdonalaisten tilusten jyvitystä. Orraeukseen yhtyi tässä istunnossa myöskin Ladau. Vastakaisen, ja nähdäksemme ainoan oikean kannan esitti tätä asiaa käsiteltäessä Reuterskiöld, joka oli sitä mielipidettä, että koska hallitsija oli antanut senaatin tehtäväksi johtosäännön valmistamisen Wärrnhjelmille, saattoi senaatti antaa Wärrnhjelmille suoraan, alistamatta kysymystä hallitsijan ratkaistavaksi, myöskin vastauksen esillä olevaan asiaan, koska kysymys välimiesmenettelyn käytäntöön ottamisesta oli läheisessä yhteydessä itse tilusvaihtoa koskevien muidenkin seikkojen kanssa. Tämän lisäksi Reuterskiöld oli sitä mieltä, että koska hallitsija par'aikaa oli poissa valtakunnan pääkaupungista ja näin ollen hänen ratkaisunsa asiassa saattoi viipyä hyvinkin kauan, Törnion konferenssin neuvottelut joutuivat seisahdustilaan, jos asian ratkaisu nyt lykättiin. Koska ehdotettu välimiesmenettely näytti olevan ainoa keino, jolla tilusvaihdosta johtuvat riidat voitiin nopeasti saada selvitettyiksi, Reuterskiöld ehdotti, että Wärrnhjelmille annettaisiin lupa siinä tapauksessa, että Ruotsinkin hallitus hyväksyisi ehdotuksen, sopia tällaisen välimiesmenettelyn noudattamisesta. Tandefelt huomautti kirjallisessa lausunnossaan, että komissaarien olisi pitänyt, kuten Wärrnhjelmin saama johtosääntö osoitti, ensiksi ottaa käsiteltäväkseen kysymys viljellyn maan vaihdosta metsämaata ja ulkopalstoja vastaan ja että rajalla olevien maanmittareitten, huolimatta siitä, että kysymyksiä vielä oli avoimna, olisi jatkettava toimiansa. Vastaitten, kun pääkysymys oli selvitetty, oli komissaarien otettava esille muut kysymykset. Tämä oli Tandefeltin mielipiteen mukaan ilmoitettava Wärrnhjelmille, ja hallitsijalle oli myöskin kerrottava asiain nykyisestä vaiheesta. Reuterskiöldin ja Tandefeltin esittämät näkökannat joutuivat vähemmistöön ja senaatti alisti Fabritiuksen mielipiteen mukaisesti asian hallitsijan ratkaistavaksi. Lokakuun 16 p. pidetyssä senaatin täysistunnossa, jolloin edellämainitun istunnon pöytäkirja tarkistettiin, Ladau

ilmoitti luopuvansa aikaisemmin esittämästään kannasta ja lausui, että koska Wärnhjelm oli saanut laajan valtuutuksen hallitsijalta ja johtosäännön, hän ei katsonut voivansa antaa Wärnhjelmille mitään ohjeita kysymykseen nähden. Lähinnä Reuterskiöldin kantaa tämä mielipide osui oikeaan. Tosin se ei ollut senaatin johtosäännön antaman ohjeen mukainen siinä suhteessa, että Wärnhjelm oli saanut sellaisten tapausten varalta, jolloin hän ei saanut valtuutuksestaan, johtosäännöstään eikä paikallisolojen tuntemuksesta johtoa, määräyksen kääntyä hallituksen puoleen. Ymmärrettävästi Wärnhjelm menetteli viisaimmin, kun hän tässä kysymyksessä vetosi senaattiin. Ladaun kannan muutos ei kuitenkaan muuttanut senaatin päätöstä, vaan kysymyksen ratkaisu alistettiin, kuten jo on mainittu, hallitsijan harkintaan.¹

Edellämainittu senaatin päätös oli epäilemättä täysin epäonnistunut, ja oli sitä paitsi, kuten Reuterskiöldin lausunto osoitti, epäviisaskin siinä suhteessa, että se sitoi esillä olevan kysymyksen ratkaisun Tornion neuvotteluissa riippuvaksi siitä, milloin senaatin alistus saatiin esitellyksi hallitsijalle. Se sai niiden senaatin jäsenten puolelta, jotka jo aikaisemmin mainitusta syystä eivät lokak. 2 p. lausuneet mielipidettään, arvostelua osakseen, puhumattakaan valtiosihteri Rehbinderistä, jolle tämä kysymys vielä oli tuottava runsaasti huolta, kuten myöhemmin näemme. Niinpä Walleen kirjeessään Wärnhjelmille lokak. 2 p:ltä 1820 huomauttaa hänen käsityksensä mukaan väärästä kannasta, joka senaatin enemmistön keskuudessa oli kysymyksen ratkaisussa päässyt voitolle. Se oli epäilemättä omansa vaikeuttamaan Wärnhjelmän toimintaa, lausui Walleen. Eihän

¹ Plen. pöytäk. syysk. 25 p., lokak. 2 ja 16 p. 1820. — Aleksanteri I:n matkasta sisälsi *Finnlands Allmänna Tidning* v. 1820 elok. 18 p. tietoja. Varsovan valtiopäivien avaamisesta syysk. 1/13 p. sisälsi saman lehden lokak. 11 p:n numero uutisen. — Valtiosihteerinvirasto sai lokak. 6 p. 1820 ilmoituksen Nesselrodelta tämän matkasta ulkomaille hallitsijan mukana ja siitä, että salaneuvos Divov hoiti hänen poissaolonsa aikana ulkoasioita. Vsv. asiak. 1820 S.E. n:o 116. Vrt. *Очеркъ исторiи министерства иностранныхъ дѣлъ 1802—1902*, liite, s. 4. — Senaatin jäsenten kieltäytymisestä käsittelemästä asioita, joiden ensi kertaa ollessa esillä he eivät olleet saapuvilla kts. RAUHALA, K. W., *Keisarillinen Suomen senaatti* I, s. 159.

Wärnhjelm voinut aivan hevillä kääntyä senaatin puoleen silloin, kun saattaisi olla tarpeellista, sillä senaatin menettely oli epäilemättä omansa aikaansaamaan asioitten kulussa seisahduksia, »mutta seuraukset siitä jäävät senaatin, eikä herra everstin laskuun», lopettaa Walleen arvostelunsa.

Senaatin päätöksestä Wärnhjelm sai virallisestikin tiedon yleisen esittelijäsihteerin Stichaеuksen kirjelmässä lokak. 2 p:ltä, joka saapui Tornioon vasta s.k. 28 p. Senaatin alistuksen kohtaloihin palaamme myöhemmin.¹

3. Tällä välin jatkuivat komissaarien neuvottelut Torniossa. Istunnossa syysk. 29 p. Peyron esitti Wärnhjelmille Ruotsin kamariasiainvaltiosihteerin Danckwardtin syysk. 14 p. hänelle lähettämän vastauksen Wärnhjelmin noottiin syysk. 4 p:ltä, joka oli koskenut, kuten edellä on esitetty, kysymystä erilaatuisten maiden käyttämisestä toistensa vastikkeina tilusvaihdossa sekä kysymystä rajaseudulla sattuvien rikosten tuomitsemispaikasta.² Vastaus koski tällä kertaa vain edellistä Wärnhjelmin nootin sisältämistä kysymyksistä, mutta lupasi Peyron piakkoin antaa hallituksensa vastauksen jälkimmäiseenkin kysymykseen.

Mitä tilusvaihdossa tapahtuvaan, erilaatuisten maitten käyttämiseen toistensa vastikkeena tuli, Ruotsin hallitus ilmoitti suostuvansa siihen, että tilusvaihto ulotettiin käsittämään myöskin metsä- ja ulkopalstat, mutta oli kuitenkin sen mielestä rajoituttava vain sellaisiin metsiin ja ulkopalstoihin, jotka jo tätä ennen olivat eroitettut. Sitä vastoin jakamattomat metsät ja ulkopalstat oli jätettävä vaihdon ulkopuolelle. Samalla Ruotsin hallitus myöskin vastasi tämän kysymyksen yhteydessä tehtyyn, Tornion kaupungille lahjoitettuja ja Ruotsin puolelle rajaa jääneitä maita koskevaan korvausvaatimukseen. Koska kysymyksessä olevat maat olivat lahjoitusmaita, ei niitä, vaikka ne olisivatkin eroitettuja, kuitenkaan voitu katsoa kaupungin yksityiksi omistuksiksi, jonka vuoksi niitä Ruotsin hallituksen

¹ Walleen Wärnhjelmille lokak. 2 p. 1820. Stichaеus Wärnhjelmille lokak. 2 p. 1820. Wärnhjelmin kok. SVA. — Vrt. s. 335 ja seur.

² Vrt. s. 314.

mielipiteen mukaan ei voitu ottaa huomioon tilusvaihdossa eikä niistä siis myöskään voitu suorittaa korvausta.

Ruotsin hallituksen vastauksen johdosta Wärnhjelm ilmoitti Peyronille, että Västerbottenin läänin liikamaaneroittamisoikeus oli päätöksellään lokak. 23 p. 1794 eroittanut kysymyksessä olevan kaupungin maa-alueen kyläkuntien maiden yhteydestä, ja sanotun päätöksen läänin maaherra oli vahvistanut kesäk. 9 p. 1797. Tornion maat olivat siis riidattomasti eroitettut. Mitä Ruotsin hallituksen siihen väitteeseen tuli, että sanottua maa-alueetta, koska se oli lahjoitusmaata, ei voitaisi katsoa kaupungin yksityiseksi omaisuudeksi, Wärnhjelm huomautti, että kaupunki oli saanut perustajaltaan tämän 3 manttaalin suuruisen maa-alueen ja että kaupunki aina perustamisestaan alkaen oli ilman mitään rajoituksia saanut käyttää sitä, aivan samoin kuin nekin talot, jotka olivat lahjoitetut kaupungille, olivat sitä aikaisemmin käyttäneet. Näin ollen oli kysymys Wärnhjelmin mielipiteen mukaan selvä ja oli Tornion kaupungin samoin kuin yksityistenkin maanomistajien saatava valvoa etujansa rajaseudulla toimitettavassa tilusvaihdossa, koska kaupunki oli katsottava sille lahjoitettujen tilojen yksityisomistajaksi.¹

Se, mitä Wärnhjelm jo Torniossa olonsa ensi päivinä lähettämässään kirjeessä Rehbinderille oli ilmoittanut pelkäävänsä — että Ruotsin hallitus sen vuoksi, että se aikaisemmin oli Tornion kaupungin omistuksiin suhtautunut täysin kielteisesti ja myöskin jo v. 1815 pannut kaupungin maat isojakoon — oli siis toteutunut, ja sitkeä kamppailu näistä kaupungille tärkeitten maitten ja huomattavaa raha-arvoakin edustavien metsien omistusoikeudesta alkanut.²

Koska Wärnhjelm ei voinut tietää, mitä Ruotsin hallitus tulisi vastaamaan hänen esittämiinsä vastaväitteisiin, hän omasta puolestaan kiiruhti tiedustelemaan senaatilta toimintaohjetta, miten hänen oli meneteltävä kielteisen vastauksen

¹ Ruotsin hallituksen vastaus tuli varsin pian kuninkaan saavuttua Tukholmaan. Kaarle Juhana oli palannut Norjasta syysk. 9 p. 1820, jonne hän oli lähtenyt jo heinäk. 1 p. s.v. Finlands Allmänna Tidning syysk. 22 p. 1820. — Stockholms Post-Tidningar syysk. 11 p. 1820. — Danckwardt Peyronille syysk. 14 p. 1820, jälj. Wärnhjelmin kok. SVA.

² Vrt. s. 313—314.

mahdollisesti saapuessa. Samalla Wärnhjelm myöskin esitti, että koska konferenssin jatkuessa epäilemättä oli tuleva esille muitakin kysymyksiä, joitten vuoksi hänen oli tiedusteltava hallituksensa mielipidettä, neuvottelut tämän ja myöskin sen vuoksi, että liikenne Ahvenanmaan kautta Tukholmaan oli nopeampi kuin Torniossa, siirrettäisiin Turkuun.¹

Senaatti käsitteli Wärnhjelmin edellämainittua kirjelmää täysistunnossaan lokak. 12 p. 1820. Päätettiin käskää Wärnhjelmiä vaatimaan Peyronilta kirjallista vastausta kysymyksessä olevaan, Wärnhjelmin syysk. 4 p. Peyronille jättämään noottiin, ja yasta sitten, kun ultimaatumi oli saatu, oli Wärnhjelmin käännyttävä, vastauksen laadusta riippuen, uudestaan senaatin puoleen. Mitä tuli Wärnhjelmin tekemään ehdotukseen neuvottelujen siirtämisestä Turkuun, senaatti hylkäsi esityksen, mutta jos Ruotsin hallituksen puolesta annettaisiin siitä kirjallinen pyyntö, oli Wärnhjelmin uudestaan ilmoitettava asiasta senaatille. Senaatin vastauksen Wärnhjelmi sai vasta marrask. 9 p. 1820.²

Epäilemättä Wärnhjelm olikin tarpeettomasti hätäillyt tiedustelussaan ja esitys neuvottelujen siirtämisestä Turkuun oli myöskin epäonnistunut sen vuoksi, että postinkulku Turun ja Tukholman välillä myöhäisen vuodenajan johdosta oli pian vaikeutuva, joten Ruotsin valtuutetun yhteys hallituksensa kanssa olisi käynyt vielä entistäkin hitaammaksi, jos Turku olisi määrätty neuvottelupaikaksi. Tämän lisäksi oli kerta kaikkiaan sovittu, että neuvottelujen tuli tapahtua Torniossa, eikä muutoksen aikaansaaminen päätökseen, jonka Venäjän ja Ruotsin hallitukset olivat tehneet, ollut senaatin vallassa, vaan olisi kysymys epäilemättä vaatinut neuvotteluja molempien valtioiden hallitusten kesken. Niihin olisi tuskin aivan pian voitu

¹ Wärnhjelm senaatille syysk. 30 p. 1820. Kons. Wärnhjelmin kok. SVA. — Wärnhjelm senaatille syysk. 30 p. 1820, ote Tornion kaupungin privil. toukok. 12 p. 1621, ote kunink. päät. Tornion kaup. anomukseen helmik. 15 p. 1627, ote kunink. päät. jouluk. 24 p. 1652. KD. 38/309 v. 1820. — Danckwardt Peyronille syysk. 14 p. 1820, jälj. Wärnhjelmin kok. SVA.

² Plen. pöytäk. lokak. 12 p. 1820. — Senaatin kirjelmä Wärnhjelmille lokak. 12 p. 1820. Wärnhjelmin kok. SVA.

ryhtyä, koska hallitsija oli edelleenkin poissa pääkaupungista eikä senaatin asiaa koskevan alistuksen esittelemine hänelle olisi ollut näin ollen ainakaan helposti toteutettavissa.

Edellämainitussa kirjelmässään senaatille Wärnhjelm vielä oli ilmoittanut, että hänen syysk. 4 p. Peyronille jättämässään nootissa mainittuun kysymykseen rikosasioitten oikeudenkäyntipaikan määräämisestä rajaseudulla myöskin oli luvattu Ruotsin taholta antaa ensi tilassa vastaus. Sen johdosta senaatti edellämainitussa, lokak. 12 p. Wärnhjelmille antamassaan vastauksessa nimenomaan varoitti Wärnhjelmiä ryhtymästä asiasta enempiin neuvotteluihin kuin hänen saamansa johtosääntö määräsi. Mainittuun kysymykseen nähden Wärnhjelmin ei siis tarvinnut enää pyytää tarkempia neuvoja senaatilta.¹

Jo kolme päivää aikaisemmin kuin Wärnhjelm sai yllä mainitun senaatin vastauksen, Peyron oli jättänyt hänelle hallituksen vastauksen Peyronin syysk. 12 p. sille tekemään alistukseen, joka koski samaa asiaa kuin Wärnhjelmin jo aikaisemmin mainittu alistus syysk. 11 p:ltä senaatille eli kysymystä erikoisen välimiesmenettelyn määräämisestä tilusvaihdon yhteydessä esiintyvien riitojen ratkaisemista varten.² Marraskuun 6 p. päivämässään nootissa Peyron ilmoitti Wärnhjelmille, että Ruotsin hallitus oli lokak. 5 p. hyväksynyt hänen tästä asiasta tekemänsä esityksen sellaisenaan. Tähän Wärnhjelm vastasi samana päivänä antamassaan nootissa, että hänkin oli lähettänyt kysymyksen syysk. 11 p. senaatin harkittavaksi, joka lokak. 2 p. oli alistanut sen hallitsijan ratkaistavaksi. Hallitsijan vastausta ei ollut vielä kuitenkaan tullut. Saamansa jäljennöksen Ruotsin kuninkaan antamasta, äsken mainittua Peyronin esitystä koskevasta myönteisestä ratkaisusta Wärnhjelm liitti jo marrask. 7 p. päivämänsä kirjelmän mukaan senaatille, joka kirjelmä lähti Tornioista kuitenkin vasta s.k. 13 p.³ Se esitettiin senaatin täys-

¹ Walleen Wärnhjelmille lokak. 18 p. 1820. Walleen huomauttaa postinkulun vaikeutumisesta ja että Rehbinder, joka oli ollut Helsingissä, oli senaatin kanssa asiasta yhtä mieltä neuvottelujen siirtoa Turkuun koskevasta kysymyksestä. Wärnhjelmin kok. SVA.

² Vrt. s. 318 ja seur.

³ Peyronin nootti ja kirjelmä marrask. 6 p. 1820, Ruotsin hallituksen vastaus lokak. 5 p. 1820, jälj. Wärnhjelmin nootti marrask. 6 p.

istunnossa marrask. 27 p., aiheuttamatta senaatin puolelta toimenpiteitä.¹

Niinkuin aikaisemmin on jo kerrottu², Wärnhjelm sai senaatin lokak. 12 p. antaman ohjeen marrask. 9 p. 1820. Siinä olevan määräyksen johdosta Wärnhjelm antoi marrask. 13 p. Peyronille nootin, jossa hän vaati Ruotsin hallituksen kirjallista vastausta hänen syysk. 4 p. jättämässään nootissa tekemiinsä esityksiin, jotka koskivat, kuten tiedämme, vastikekysymystä tilusvaihdossa, Tornion kaupungin metsien kohtaloa ja vihdoin oikeudenkäynnin järjestämistä rikosasioissa rajaseudulla.

Wärnhjelmin noottiin Peyron vastasi marrask. 14 p:nä. Hän oli aikaisemmin, niin hän kertoo, jo lokak. 19 ja 21 p. lähettämässään memoriaaleissa sekä kirjeissä v. Engeströmille ja valtiosihtööri C. W. Ehrenborghille esittänyt, että tilusvaihtojen toimeenpano tulisi huomattavasti helpommaksi, jos nyt määriteltäisiin tarkemmin kuin v:n 1810 rajanjärjestelysopimuksessa oli tapahtunut, perusteet erikoisella konventiolla, minkä lisäksi Peyron, kuten aikaisemmin jo on mainittu³, myöskin oli kääntynyt hallituksensa puoleen pyytämällä valtuutusta saada solmia konventio myöskin oikeudenkäyntiä rikosasioissa rajaseudulla koskevan Wärnhjelmin esittämän nootin johdosta. Ehrenborgh olikin marrask. 6 p. päivätyssä kirjelmässään, jonka Peyron ilmoitti saaneensa marrask. 14 p., tiedoittanut, että kuningas oli suostunut Peyronin anomukseen saada solmia konventio, jota tehdessään hänen kuitenkin oli seurattava saamaansa valtuutusta ja johtosääntöään. Konventio oli koskeva tilusvaihtoja, minkä lisäksi kuninkaan erikoisesti tekemän päätöksen ja hänen määraamiensä perusteiden mukaan Peyronille oli annettu valtuutus solmia konventio myöskin oikeudenkäynnin järjestämisestä

1820, kons. Wärnhjelmin kok. SVA. — Wärnhjelm senaatille marrask. 7 p. 1820. Kons. Wärnhjelmin kok. SVA. — Wärnhjelm senaatille marrask. 7 p. 1820, jälj. Ruotsin hallituksen vastauksesta lokak. 5 p. 1820. KD. 42/310 v. 1820. Raja-asiak. I, 1) ad n:o 4 b. fol. 32—35. SVA.

¹ Plen. pöytäk. marrask. 27 p. 1820.

² Vrt. s. 325.

³ Vrt. s. 312—313.

rikosasioissa rajaseudulla.¹ Näin ollen Ruotsin hallitus Peyronin nootin mukaan oli muuttanut aikaisemman kantansa, jonka mukaan tilusvaihto olisi ollut toimitettava v:n 1810 rajanjärjestelysopimuksen mukaisin perustein.² Huomattava on, että Peyron, huolimatta siitä, että hänen oli johtosääntönsä mukaan vain toimeenpantava tilusvaihto vanhoilla perusteilla, kuitenkin oli käynyt Wärnhjelmin kanssa neuvotteluihin uusista perusteista, joita tilusvaihdossa oli noudatettava, vieläpä ryhtynyt yhdessä Wärnhjelmin kanssa valmistamaan näitä seikkoja koskevaa konventiotakin. Tämän hän oli tehnyt »luottamuksellisesti», kuten hän hallitukselleen ilmoitti, sitomatta sitä virallisesti näillä toimillaan.³ Syynä hänen menettelyynsä oli vakaus siitä, että tilusvaihtoa ei voitu toimeenpanna v:n 1810 rajanjärjestelysopimuksen pohjalla, vaan että oli sovittava uusista perusteista.⁴ Hänen valtuutuksensa olikin myöntänyt hänelle oikeuden ryhtyä tällaisista kysymyksistä neuvottelemaan, mutta hänen johtosääntönsä oli ollut ristiriidassa valtuutuksen myöntämän neuvotteluoikeuden kanssa, eikä johtosääntöä oltu kumottu, ei myöskään kokonaan uudistettu, joten Peyronin kannalta tilanne oli ollut vaikea. Nyt, kun Ruotsin hallitus oli luopunut entisestä kannastaan, joka oli ollut ulkoasiainvaltio-ministeri v. Engeströmin määräämä, ja uusien miesten vaikutuksesta viimein monien neuvottelujen jälkeen oli Tukholmassa päästy vakuutetuiksi siitä, että oli solmittava konventio, jossa uudet perusteet luotiin tilusvaihdolle, ja että vasta näin saatujen perusteiden mukaan oli käytävä toimeenpanemaan kysymyksessä olevat tilusvaihdot, antoi hallitus Peyronille myöskin täydellisen ja Wärnhjelmin esittämiin vaatimuksiin täysin myön-

¹ Wärnhjelmin nootti Peyronille marrask. 13 p. 1820. Kons. Wärnhjelmin kok. SVA. — Peyronin nootti Wärnhjelmille marrask. 14 p. 1820, jälj. C. W. Ehrenborghin kirjelmästä Peyronille marrask. 6 p. 1820. Wärnhjelmin kok. SVA.

² Vrt. s. 307 ja seur., s. 348 ja seur.

³ Peyron kamariasiainvaltiosihteerille lokak. 21 p. 1820. Muscovitica: Handlingar angående Gränseregleringen med Ryssland 1820—1823. RVA.

⁴ Peyron kamariasiainvaltiosihteerille marrask. 14 p. 1820. Muscovitica: Handlingar angående Gränseregleringen med Ryssland 1820—1823. RVA.

teisen vastauksen. Edellä kerrotut seikat Peyron kuitenkin salasi toistaiseksi Wårnhjelmiltä, koska ne myönnytykset, joihin Ruotsin hallitus oli havainnut olevansa pakoitettu suostumaan, tiesivät täydellistä peräytymistä entisistä asemista ja Ruotsin joutumista sille tosin epäedullisten, mutta itse asiassa olosuhteista ja entisistä sopimuksista johtuvien tosiasioitten eteen. Lisäksi hän piti velvollisuutenaan koettaa neuvotteluissa pelastaa, mitä mahdollisesti oli pelastettavissa.¹

Voittoaikseen tarkoituksensa, Peyron nyt, vastatessaan Wårnhjelmin edellämainittuun noottiin marrask. 13 p:ltä jo s. k. 14 p:nä, koetti pitkittää kysymystä Tornion kaupungin metsien omistussuhteista ja huomioonottamisesta tilusvaihdossa sekä antoi Wårnhjelmin edellä kosketellun nootin johdosta vastauksen, joka oli hyvin varovainen. Nootissaan Peyron ilmoitti, että Ruotsin hallitus oli selittänyt olevan v. 1810 tehdyn rajanjärjestelysopimuksen sanamuodon mukaista, että niin hyvin pelot ja niityt kuin metsät ja ulkopalstat, jotka ovat asianmukaisesti eroitettut liikamaista yksityisille tiloille, olivatpa nämä mitä laatua tahansa, ja joita siis voitiin pitää yksityisomaisuutena, oli otettava huomioon nyt suunnitellussa tilusvaihdossa.²

Wårnhjelm ei puolestaan kuitenkaan tyytynyt tähän vastaukseen. Vielä samana päivänä eli marrask. 14 p:nä hän esitti Peyronille uuden nootin, jossa hän vaati tarkempaa vastausta nimenomaan Tornion metsiä koskevaan kysymykseensä. Noottiin Peyron vastasi suullisesti, että Ruotsin hallitus katsoi kaikkien sellaisten vieraassa valtiossa olevien tilusten, joita voitiin pitää asianmukaisesti eroitettuina, ja siis yksityisomaisuutena, olevan tilusvaihdon alaisia. Koska hän oli saanut tietoonsa, että vaikkakin Tornion kaupungin metsämaa oli liikamaaneroittamisoikeuden eroittama ja läänin maaherra oli päätöksen vahvistanut, kysymyksessä olevaa aluetta ei oltu eroitettu muista tiluksista rajankäynnillä ja rajapyykeillä, minkä vuoksi hän ei katsonut voivansa ratkaista, oliko sanottua aluetta pidettävä

¹ Kamariasiainvaltiosihteeri Peyronille marrask. 2 p. 1820. *Muscovitica: Handlingar angående Grånseregleringen med Ryssland 1820—1823*. RVA. — Vrt. s. 348 ja seur.

² Peyronin nootti Wårnhjelmille marrask. 14 p. 1820. Wårnhjelmin kok. SVA.

laillisesti eroitettuna vai eikö. Sen vuoksi Peyron ilmoitti Wårnhjelmille, ettei hän voinut kysymykseen nyt vastata lähemmin, vaan oli hänen vielä saatava neuvotella hallituksensa kanssa. Tämän lisäksi oli Peyron vielä arvellut olevansa pakoitettu odottamaan hallituksensa yksityiskohtaisempaa ohjetta myöskin oikeudenkäyntipaikkaa rikosasioissa koskevaan, vireillä olevaan kysymykseen nähden.

Nåin ollen Peyronin antamat vastaukset Wårnhjelmin nootteihin olivat joko liian ylimalkaisia tai sitten viittasivat kielteiseenkin kantaan, kuten Tornion kaupungin metsåmaata koskevat Peyronin våitteet osoittivat. Selvåsti onkin nähtävissä, että Wårnhjelmin jo aikaisemmin lausuma mielipide siitä, että viimeksimainittu kysymys tulisi sitkeäksi ja että kielteinen vastaus hänen esittämänsä vaatimukseen myöskin oli mahdollinen, oli oikeaan osunut. Huolimatta siitä, että Wårnhjelm omasta kohdastaan täysin oli vakuutettu sekä Peyronin että myöskin Ruotsin hallituksen vilpittömästä pyrkimyksestä sovinnolliseen ratkaisuun rajakysymyksissä, antoi asia kuitenkin aiheutta huolestumiseen. Sen vuoksi Wårnhjelm, joka ei tietänyt, että Ruotsin hallituksen kanta jo oli lopullisesti mrtt ja että se oli täysin myönteinen hänen vaatimuksiinsa nähden, luottaen Peyronin oikeudentuntoon vastaanotti ilmeisellä mielihyvällä marrask. 15 p. Peyronin ilmoituksen, että viimeksimainitun oli erittäin tärkeitten yksityisasioiden vuoksi heti lähdettävä Tukholmaan. Syyksi lhtns Peyron ilmoitti edellämainitun seikan lsksi myöskin sen, että käynnissä olevia neuvotteluja ei voitu kuitenkaan saattaa loppuun sen vuoksi, että Aleksanteri I:n vastausta ei viel ollut tullut Wårnhjelmin alistukseen välimiesmenettelystä. Ellei toisin sovittaisi hänen poissaolonsa aikana neuvottelupaikasta, Peyron lupasi tulla Tornioon takaisin kuuden viikon kuluttua. Peyronin ilmoitukseen Wårnhjelm, tietämättä Peyronin ainoastaan haluavan voittaa aikaa ja sillä välin odottavan Wårnhjelmin ehken taipuvan mynnytyksiinkin, suhtautui toivehikkaasti, mikäli oli kysymyksessä Ruotsin hallituksen saaminen myntyviseksi hänen esittämiensä vaatimuksien suhteen. Olihan Peyronilla oleva Tukholmassa tilaisuus esittt rajakysymykset henkilökohtaisesti juurta jaksaen Kaarle Juhanalle, mistä saattoi olla odotettavissa suotuisa lopputulos.

Sen vuoksi Wärnhjelm ei ryhtynytäkään estelemään Peyronin lähtöpuuhia eikä myöskään katsonut edulliseksi sen tähden julistaa neuvotteluja katkenneiksi.

Selostuksen neuvottelujen kulusta sekä jäljennökset Peyronilta saamistaan nooteista Wärnhjelm lähetti senaatille marrask. 15 p. 1820 päivämässään kirjelmässä. Senaatti, joka käsittelee tiedoitusta jouluk. 4 p. 1820 täysistunnossaan, ei katsonut sen antavan aihetta mihinkään erikoisempiin toimenpiteisiin ja hyväksyi myöskin Wärnhjelmin tekemän päätöksen jäädä Tornioon odottamaan neuvottelujen alkamista uudelleen.¹

Konferenssin neuvotteluihin, vaikkakaan niitä ei oltu julistettu katkenneiksi, oli kuitenkin tosiasiaa tullut keskeytys. Se oli tapahtunut ajankohtana, jolloin yksikään Suomen hallituksen konferenssissa esille vaatimista kysymyksistä ei vielä ollut saanut molemminpuolista, lopullista ratkaisua. Tietävästi keskeytystä ei olisi syntynyt, jos senaatin menettely useasti mainitussa, välimiesmenettelyä koskevassa Wärnhjelmin alituksen käsittelyssä olisi ollut toinen. Wärnhjelm olisi hyvillä perusteilla voinut vaatia Ruotsin komissaarilta lopullista vastausta kaikkiin vaatimuksiinsa. Kun Ruotsin hallitus jo oli tehnyt päätöksensä tilusvaihtokysymyksiin nähden, olisi konvention lopullinen valmistaminen voitu suorittaa lähiaikoina ja vaatia Ruotsia tekemään ratkaisunsa oikeudenkäyntiä koskevan kysymyksenkin suhteen nopeasti. Nyt kului aikaa turhaan odotukseen, mikä oli sitäkin pahempi, koska neuvotteluissa oli suunniteltu tilusvaihdot aloitettaviksi jo seuraavan vuoden keväänä ja näin ollen olisi epäilemättä ollut eduksi, että niiden edellyttämiin valmistaviin toimiin olisi voitu ryhtyä mahdollisimman pian. Kun kysymyksiin ei vielä oltu saatu Peyronilta

¹ Wärnhjelm senaatille marrask. 15 p. 1820. Kons. Wärnhjelmin kok. SVA. — Wärnhjelm senaatille marrask. 15 p. 1820, Peyronin nootti jälj. marrask. 14 p. 1820, Note utur protocollet öfver Justitiae Ärender hållit inför Hans Majestät Konungen i Stats Rådet den 3 November 1820, jälj. KD. 43/310 v. 1820. — Peyronin nootti Wärnhjelmille marrask. 15 p. 1820. Wärnhjelmin kok. SVA. — Plen. pöytäk. jouluk. 4 p. 1820. — Peyron kamariasiainvaltiosihteerille marrask. 15 p. 1820. Muscovitica: Handlingar angående Gränsregleringen med Ryssland 1820—1823. RVA.

lopullista vastausta, ei meidänkään puoleltamme kuitenkaan vielä oltu tarvittu pelätä neuvottelujen katkeamista sen vuoksi, että Wärnhjelm ei vielä ollut saanut hallitsijan ratkaisua tässä avoimna olevassa kysymyksessä.

3. *Tornion konferenssin jatko ja päättyminen.*

1. Vaikkakin Peyronin matka Tukholmaan keskeytti neuvottelut Torniossa, kulkivat konferenssissa herätetyt kysymykset kuitenkin kohti ratkaisunsa sen johdosta, että Peyron saattoi Tukholmassa käyttää asioitten jouduttamiseksi sitä paikallisolojen tuntemusta, jonka hän Torniossa oleskelunsa aikana oli hankkinut itselleen. Tämä koski toisaalta eräitä esillä olevia kysymyksiä, toisaalta konferenssin neuvottelujen yhteydessä suoritettuja töitä sekä sen tulokseksi tarkoitetun konvention ja siihen liitettäväksi tulevan erikoisen, tilusvaihdossa maanmittareitten noudatettavaksi tarkoitetun johtosäännön ennakkotarkastusta.

Mitä ensiksikin konferenssissa esille joutuneisiin kysymyksiin tulee, oli Wärnhjelm neuvottelujen yhteydessä ilmoittanut Peyronille, että rajaseudun seurakuntien omaisuuden jako, huolimatta jo aikaisemmin tapahtuneesta jaon järjestelystä, ei vielä ollut saatettu loppuun.¹ Karungin pitäjän pastori Grape, joka asui Ruotsissa, oli kieltäytynyt ilman maaherran erikoista määräystä luovuttamasta Suomeen kuuluvalla seurakunnan osalle sitä omaisuutta, mikä sille oli tuleva jaon perustuksella. Grapen omavaltaisuudesta Peyron ilmoitti asianomaisille Ruotsin viranomaisille. Pian Tukholmaan saavuttuansa, marrask. 28 p. 1820, Peyron saattoikin virallisesti tiedottaa Wärnhjelmille, että Norrbottenin läänin maaherra oli jo s.k. 11 p:nä antanut määräyksen asianomaiselle kruununvoudille, että vielä luovuttamatta olevat esineet — kirkonkello, kynttiläkruunu ja messukaapu — oli heti jätettävä seurakunnan entisen Suomen puoleisen osan edustajalle. Lisäksi pastori Grapelle oli annettu Hernösandin tuomiokapitulin toimesta tarpeellinen ojennus hänen laittoman

¹ Vrt. s. 219.

menettelynsä johdosta. Saatuaan Peyronin kirjelmän jouluk. 16 p., Wärnhjelm vielä samana päivänä kehoitti rovasti Castrénia ryhtymään toimenpiteisiin valtuutetun määräämiseksi omaisuuden vastaanottamista varten.¹

Neuvottelujen tarkoituksiperän kannalta oli kuitenkin edellämainittua asiaa tärkeämpi se seikka, että kysymys, joka oli osoittautunut kiusallisimmaksi — Tornion kaupungin riidanalaiden, sille lahjoitettujen metsämaitten kohtalo — ilmoitettiin myöskin Peyronin ollessa Tukholmassa lopullisesti ratkaistuksi. Wärnhjelmin marrask. 14 p. Peyronille jättämään viimeiseen vaatimukseenhan tämä oli vain suullisesti vastannut ja silloinkin tehnyt sen huomautuksen, että hän ei voinut ottaa ratkaistavakseen kysymystä, oliko puheena olevia maita pidettävä laillisesti erotettuina liikamaista vai eikö, ja että hänen tämän kysymyksen vuoksi oli vielä neuvoteltava hallituksensa kanssa. Ruotsin hallituksen jo aikaisemmin, kuten tiedämme, tekemän päätöksen mukaisesti ilmoitettiin sen tässä kysymyksessä asettuneen myönteiselle kannalle Wärnhjelmin esittämään vaatimukseen nähden. Marraskuun 30 p. 1820 päivämässään nootissa Peyron ilmoittikin Wärnhjelmille, että hän nyt sen johdosta, mitä Wärnhjelm kysymyksestä oli lausunut, myöskin omasta puolestaan myönsi, että Tornion kaupungin metsät olivat katsottavat kaupungin omaisuudeksi ja siis myöskin otettavat huomioon tilusvaihdossa. Mistä seikasta johtui, että Ruotsin hallituksen jo aikaisemmin tekemä päätös vasta Peyronin ollessa Tukholmassa ilmoitettiin Wärnhjelmille, ei ole varmuudella selvitetävissä. Käytännössä ilmoitus Ruotsin hallituksen kannan muutoksesta kysymykseen nähden merkitsi Tornion kaupungille sitä, että kaupunki tuli näin ollen lopultakin saamaan korvauk-

¹ Peyron kamariasiainvaltiosihteerille syysk. 25 p. 1820, jälj. Karl Kustavin pitäjänkok. pöytäk. syysk. 17 p. 1820. *Muscovitica: Handlingar angående Gränsregleringen med Ryssland åren 1820—1823.* RVA. — Peyron Wärnhjelmille marrask. 28 p. 1820. Wärnhjelm Castrénille jouluk. 16 p. 1820, kons. Wärnhjelmin kok. SVA. Wärnhjelm Castrénille jouluk. 16 p. 1820. Saap. kirj. 1816—1825. Kemin lrov. ark. — Asian saaman ratkaisun johdosta Wärnhjelm ylisteli Ehrenströmille Peyronin oikeudentuntoa. Wärnhjelm Ehrenströmille jouluk. 18 p. 1820. Kons. Wärnhjelmin kok. SVA.

sen muodossa tai toisessa Ruotsin puolelle rajaa jääneistä huomattavan laajoista maistansa.¹

Edellämainitun tiedon, joka merkitsi huomattavaa asiallista ja periaatteellista voittoa, Wärnhjelm sai jouluk. 16 p:nä 1820. Saman kuun 18 p. senaatille lähettämässään ilmoituksessa Wärnhjelm, kerrottuaan ensin Peyronin hänelle lähettämästä nootista, tyytyväisenä jatkaakin, että mainitun saavutuksen »seuraukset ovat minulle sitä arvokkaammat, koska, lukuunottamatta sitä kansallista voittoa, joka tästä on laskettavissa, minun on onnistunut tässä tärkeässä tehtävässä täyttää Teidän Keisarillisen Majesteettinne Korkea toivomus». Vielä avoimena olevasta, Ruotsin hallituksen ratkaisua kaipaavasta kysymyksestä, joka koski oikeudenkäynnin järjestämistä rikosasioissa rajaseudulla, ei vieläkään ollut kuulunut Ruotsin hallituksen lopullista mielipidettä, mutta Wärnhjelm arveli, että piakkoin siihenkin saataisiin vastaus, sillä Peyron oli aivan lähipäivinä odotettavissa Tornioon.²

Paitsi edellämainittuja, Suomen kannalta onnekkaita rajakysymysten ratkaisuja, joihin päästiin Peyronin ollessa Tukholmassa, joutui hänen siellä ollessaan valmistavasti tarkastettavaksi myöskin se solmittavaksi suunnitellun konvention esityö, jonka Peyron ja Wärnhjelm olivat yhdessä asiantuntijoihensa kanssa Torniossa tehneet. Sen tarkastus sujui hyvin Peyronin ilmoituksen mukaan. Kirjeessään marrask. 30 p:ltä Peyron, kerrottuaan asiasta, kehoittaa Wärnhjelmiä omasta puolestaan kiiruhtamaan vielä avoinna olevan, Aleksanteri I:n ratkaisua odottavan kysymyksen valmistumista, jotta hänen tultuaan Tornioon, konventio voitaisiin allekirjoittaa. Totta onkin, että ainoastaan edellämainittu kysymys sekä kysymys oikeudenkäynnistä rikosasioissa rajaseudulla olivat ainoat seikat, joissa kumpaisenkin maan hallituksen lopullista kantaa vielä ei tiedetty. Viimeksimainittu asia saatettiin kuitenkin päätökseen jo jouluk. 22 p. 1820. Peyron oli saapunut Tornioon jatkamaan

¹ Peyronin-nootti Wärnhjelmille marrask. 30 p. 1820. Wärnhjelmin kok. SVA.

² Wärnhjelm senaatille jouluk. 18 p. 1820. Kons. Wärnhjelmin kok. SVA. — Wärnhjelm senaatille jouluk. 18 p. 1820, jälj. Peyronin nootista marrask. 30 p. 1820. KD. 49/311 v. 1820. — Vrt. s. 342, muist. 1.

neuvotteluja jouluk. 20 p., ja yllä mainittuna päivänä komissaarit sopivat, että kysymys tuomioistuimesta rikosasioissa oli järjestettävä huhtik. 30 p. 1750 annetun kunink. kirjeen mukaisesti. Näin ollen oli Ruotsin hallitus myöskin tässä kysymyksessä yhtynyt siihen kantaan, jonka Wärnhjelm johtosääntönsä mukaisesti oli nootissaan syysk. 4 p:ltä esittänyt. Samalla kun Wärnhjelm ilmoitti senaatille jouluk. 23 p. 1820 tästäkin saavutuksestaan, jonka hän hyvällä syyllä saattoi lukea diplomaattiseksi voitoksi, hän myöskin huomautti, että neuvottelujen kaikki muut kysymykset, paitsi hänen alistuksensa välimiesmenettelystä tilusriidoissa tilusvaihdon yhteydessä rajaseudulla, olivat näin ollen saatetut onnellisesti päätökseen ja konvention valmistaminen riippui yksinomaan viimeksimainitun kysymyksen ratkaisusta. Senaatin poliittisesti ja asiallisesti väärä menettely mainitun kysymyksen käsittelyssä oli nyt loppujen lopuksi kuitenkin esteenä konvention solmiamiselle, kuten Reuterskiöld kysymystä senaatissa käsiteltäessä oli jo aavistanutkin.¹

2. Niinkuin aikaisemmin olemme maininneet, senaatti oli päättänyt alistaa Wärnhjelmin sen harkittavaksi lähettämän ehdotuksen, joka koski välimiesmenettelyä tilusriitojen ratkaisemisessa rajaseudulla toimeenpantavaksi suunnitellun tilusvaihdon yhteydessä, hallitsijan lopullisesti päätettäväksi.² Kenraalikuvernöörin kirjelmän mukana lokak. 21 p:ltä 1820 alistus meni Suomen asiain komitealle, joka, saatuaan sen lokak. 14 p. v.l., käsitteli sen istunnossaan saman kuun 22 p:nä. Komitean päätöksessä ilmenee se kanta, jolle, niinkuin aikaisemmin olemme huomanneet, senaatinkin kyvykkäimmät miehet olivat asettuneet. Komitea päätti puolestaan esittää hallitsijalle, että koska eversti Wärnhjelm heinäk. 8 p. 1820 saamansa valtuutuksen nojalla oli määrätty komissaariksi neuvottelemaan perusteista, joiden mukaan rajaseudun tilusvaihdot oli suoritettava, ja senaatti oli saanut käskyn valmistaa eversti Wärnhjelmille johtosäännön

¹ Wärnhjelm senaatille jouluk. 23 p. 1820. Kons. Wärnhjelmin kok. SVA. — Wärnhjelm senaatille jouluk. 23 p. 1820. KD. 1/338 v. 1821. — Vrt. s. 342, muist. 1.

² Vrt. s. 320 ja seur.

mainittuja neuvotteluja varten, senaattia näin ollen käskettäisiin antamaan Wärnhjelmille ne ohjeet, joihin hänen tekemänsä esitys antoi aihetta. Suomen asiain komitea ei siis taipunut senaatin enemmistön tavoin pyytämään hallitsijalta ratkaisua itse pääasiaan nähden, vaan, koska sen mielestä ohjeiden laatua koskevan asian ratkaiseminen oli senaatin tehtävä, se päätti esittää, että hallitsija velvoittaisi senaatin suorittamaan sen, mikä sillä rajakysymysten käsittelyssä ja siis valtakunnan rajapolitiikan johdossa nyt oli tehtävänä hallitsijan nimenomaisen määräyksen mukaan.¹

Aikaisemmin on myöskin jo mainittu, että Wärnhjelm oli kirjelmässään marrask. 7 p. lähettänyt senaatille jäljennöksen Ruotsin kuninkaan lokak. 5 p. 1820 Peyronille lähettämästä kirjelmästä, jossa oli ilmoitettu, että Ruotsin hallitus omasta puolestaan oli hyväksynyt sille tehdyn esityksen välimiesmenettelystä. Senaatti päätti täysistunnossaan marrask. 27 p., jolloin se käsitteli Wärnhjelmin edellämaintuttua kirjelmää, lähettää tämänkin tiedonannon hallitsijalle sen vuoksi, että se oli jo aikaisemmin lähettänyt samaa asiaa koskevan, Wärnhjelmin tekemän alistuksenkin hänelle. Kenraalikuvernöörin kirjelmän mukaan marrask. 30 p:ltä 1820 senaatin viimeksimainittu lähete tuli Suomen asiain komitealle s.k. 21 p. v.l., ja komitea päätti istunnossaan marrask. 23 p., että kirjelmän sisältö oli saatettava hallitsijan tietoon samalla kertaa kuin senaatin aikaisemminkin tekemä alistus, jota vielä ei oltu voitu esitellä hallitsijan poissaolon vuoksi pääkaupungista.²

Senaatin alistus lokak. 2 p:ltä oli siis yhä vieläkin, huolimatta asian kiireellisyydestä, esittelemättä hallitsijalle. Syynä siihen ei kuitenkaan ollut Rehbinderin toimetttömyys, vaan johdettiin se toisaalta siitä, että hallitsijan viipymisestä Keski-Euroo-

¹ Kenraalikuvernöörin kirjelmä lokak. 21 p. 1820, senaatin alistus lokak. 2 p. 1820, ote senaatin plen. pöytäkirjasta syysk. 25 p. ja lokak. 2 p. 1820. Vsv. asiak. 1820 G.G. n:o 289. — Sak. pöytäkirja lokak. 22 p. 1820, kohta 27.

² Vrt. s. 259. — Plen. pöytäkirja marrask. 27 p. 1820. — Steinheil Rehbinderille marrask. 30 p. 1820, senaatin kirjelmä marrask. 27 p. 1820. Vsv. asiak. 1820 G.G. n:o 342. — Sak. pöytäkirja marrask. 23 p. 1820 v.l., kohta 21.

passa ei kenelläkään ollut Pietarissa tarkkoja ja luotettavia tietoja, jonka vuoksi kaikkien Suomen asioitten esittelyt olivat seisahduksissa, toisaalta siitä, että Rehbinder ei ollut saanut hallitsijalta minkäänlaisia määräyksiä Suomea koskevien kysymysten esittelystä hänen poissaolonsa aikana. Kun senaatin alustus tuli Suomen asiain komitealle, oli silloin yleisenä käsityksenä viranomaisten keskuudessa Pietarissa, että keisari palaisi kotiin marraskuun 25 ja 28 päivän välisenä aikana. Sen vuoksi Rehbinder, joka luotti mainittuun tietoon samoin kuin muutkin sikäläiset viranomaiset, ei pitänyt tarpeellisena hankkia nimenomaan kysymyksessä olevan alistuksen esittelyä varten erikoista lupaa hallitsijalta, koska hän laski, että hän ennättää suorittaa esittelyn hallitsijan palattua Pietariin aikaisemmin kuin siinä tapauksessa, että hän ensin ryhtyisi hankkimaan esittelylupaa, jonka tullessa hänelle hallitsijakin ehken jo olisi ennättänyt saapua pääkaupunkiin. Päivä kului kuitenkin toisensa jälkeen yleisessä epätietoisuudessa, kunnes marraskuun 20 päivänä Pietarissa saatiin tietää, että hallitsija ei tule sinne ennenkuin syntymäpäiväkseen, joulukuun 12 p:ksi v.l. Rehbinder oli nyt epätietoinen siitä, oliko edullisempaa odottaa edellämainittua päivää vaiko lähettää alustus hallitsijalle esitettäväksi. Marraskuun 23 p. hän kuitenkin lähetti asiakirjat Troppauhun, ja jouluk. 25 p. v.l. hallitsijan ratkaisu viimeinkin saapui.¹

Tällä välin oli Torniossa tilanne muuttunut kiusalliseksi Wärnhjelmille sen vuoksi, että koska edellämainittu kysymys oli yhä vielä avoimena, neuvottelujen lopputulos ei ollut joka kohdassaan varma. Konventiota, johon piti sisältyä konferenssin saavutukset, ei siis voitu valmistaa lopulliseen muotoonsa eikä myöskään allekirjoittaa. Wärnhjelm oli kyllä puolestaan valmis odottamaan päätöstä kuinka kauan tahansa, mutta pahinta oli, että Peyron alkoi pian osoittaa hermostumista, syyttää sairaal-

¹ Rehbinder Wärnhjelmille jouluk. 27 p. 1820 v.l. Wärnhjelmin kok. SVA. — Esittelystä Troppaussa jouluk. 14 p. 1820 esiteltiin hallitsijalle senaatin alustus lokak. 2 p. 1820 ja senaatin kirjelmä marrask. 27 p. 1820. Esittelynootti 1820 n:o 962. Aleksanteri I:n matkoista v. 1820—21 Николай Михайловичъ, Императоръ Александръ I, I, s. 236 ja seur. — Troppaun konferenssi pidettiin lokak. 11/23—jouluk. 12/24 p. 1820. Очеркъ исторіи министерства иностранныхъ дѣлъ 1802—1902, s. 83.

loisuuttaan, joka ei kestänyt ankaraa talvikautta huonoissa asunnoissa Torniossa, ja virkatehtäviään, jotka häntä pakottivat kiirehtimään takaisin Tukholmaan. Wärnhjelm koetti kaikin keinoin pidätellä Peyronia, ettei tämä, vaikka odotettu ratkaisu viipyisikin ja Wärnhjelm sen vuoksi olisi estetty allekirjoittamasta konventiota, lähtisi kesken kaiken pois paikkakunnalta. Wärnhjelm, joka neuvotteluissa oli onnistunut saamaan kaikki hänen ajettavikseen määrätyt muut asiat onnelliseen päätökseen, tahtoi kaikin voimin saada myöskin konvention lopullisesti solmituksi, jotta neuvottelujen lykkäytymisestä johtuvat mahdolliset epäedulliset seuraukset vältettäisiin.

Rehbinder oli jo marraskuussa, lähetettyään kysymyksessä olevan alistuksen esiteltäväksi hallitsijalle, kirjeellisesti ilmoittanut toimenpiteestään Wärnhjelmille. Silloisille oloillemme ominaista lienee, että mainittu erittäin tärkeä kirje ei koskaan tullut perille.¹ Näin ollen Wärnhjelm ei tietänyt senaatin alistuksen kohtalosta mitään muuta, kuin että se oli aikoinaan päätetty lähettää Suomen asiain komitealle. Koska tilanne alkoi muuttua vaikeaksi, lähetti Wärnhjelm jouluk. 28 p:nä adjutanttinsa kapteeni Gripenbergin Tornioista suoraan Kuopion kautta Pietariin viemään Rehbinderille kirjettä, jossa hän tiedusteli asiain tilaa. Menettelyänsä hän perusteli sillä, että Rehbinder oli kehoittanut häntä puhtaasti poliittisissa kysymyksissä kääntymään puoleensa. Verrattoman nopeasti Gripenberg suoritti matkan, sillä hän tuli aivan Pietarin lähistölle kolmessa ja puolessa vuorokaudessa Tornioista, huolimatta siitä, että hän oli matkan varrella pysähtynyt Oulussa ja Viipurissa, kumpaisessakin 3 tuntia, ja olisi, jos hän olisi halunnut myöhään neljännen vuorokauden iltana ajaa perille asti, hyvin ennättänyt tehdä senkin. Hän pysähtyi kuitenkin 40 virstan päähän kaupungista ja tuli tammik. 2 p:nä u.l. Pietariin.² Minkäänlaista suoranaista sel-

¹ Rehbinder Wärnhjelmille jouluk. 27 p. 1820 v.l. Wärnhjelmin kok. SVA. — Odotellessaan vastausta alistukseen Wärnhjelm oli ryhtynyt erikoisiin toimiin saadakseen postin nopeasti Oulusta Tornioon. Wärnhjelm Oulun postimestarille jouluk. 25 p. 1820. Kons. Wärnhjelmin kok. SVA.

² Wärnhjelm Rehbinderille jouluk. 28 p. 1820, kons. — Gripenberg Wärnhjelmille, Pietari tammik. 3 p. 1821. Wärnhjelmin kok. SVA.

vyyttä ei kuitenkaan heti saatu asiaan, sillä hallitsijan vastaus, joka tuli, kuten edellä olemme maininneet, Pietariin jouluk. 25 p. v.l., ei siis ollut vielä saapunut. Rehbinderin kehoituksesta Gripenberg jäi Pietariin odottamaan hallitsijan päätöstä. Gripenbergin saavuttua Rehbinder totesi, että hänen marraskuussa Wärnhjelmille lähettämänsä kirje oli joutunut hukkaan, mikä yhäti lisäsi hänen rauhattomuuttaan asioitten kehittymisestä Torniossa.

Gripenbergin lähdettyä olivat komissaarit käyneet Oulussa, mutta palanneet kuitenkin pian takaisin Tornioon. Kun päiviä yhä kului odotuksessa, kääntyi Peyron tammik. 5 p. Wärnhjelmin puoleen virallisella kirjelmällä, jossa hän ilmoitti, ettei hän voinut havaita mitään hyväksyttävää syytä yhäti lykätä tuonemmaksi konvention allekirjoittamista, koska molemmat komissaarit täydessä yhteisymmärryksessä olivat saaneet valmiiksi suunnitelman sitä varten. Koska lisäksi kiireelliset virkatoimet vaativat hänen paluutaan Tukholmaan ja terveyskin kärsi kovista pakkasista, hän vaati konvention allekirjoittamista, tai siinä tapauksessa, että Wärnhjelm ei katsoisi voivansa sitä tehdä, viimeksimainitun kirjallista vastausta noottiinsa.¹

Wärnhjelmilla oli kuitenkin täysi syy koettaa pitkittää vastauksen antamista mahdollisimman kauan. Olihan Gripenberg jo Pietarissa ja saattoi palata kohdakkoin takaisin, jolloin ehken oli saatavissa jotain varmuutta usein mainitun alistuksen kohdalosta. Wärnhjelmin saama johtosääntö oli määrännyt sellaisen kysymysten suhteen, joissa siinä nimenomaan ei ollut ohjetta, hänen kääntymään senaatin puoleen, ja luonnollista myöskin oli, että olisi ollut johtosäännön vastaista päättää konventio, joka eräässä tärkeässä kohdassaan ei perustunut johtosääntöön ja josta myöskään ei ollut hallituksen ohjetta saapunut. Toisaalta oli jälleen tarjolla vaara, että ellei konventiota nyt allekirjoitettaisi, rajakysymysten lopullinen järjestely saattaisi jäädä hy-

¹ Peyronin nootti Wärnhjelmille tammik. 5 p. 1821. Wärnhjelmin kok. SVA. — Ruotsalaisten valitukset asuntojensa kylmyydestä näyttävät perustelluilta, sillä Tornion maistraatin oli erikoisesti käskettävä jo lokak. 13 p. huoneiden vuokraajia lämmittämään niitä kunnollisesti. Maistraatin ja Raastuvanoikeuden kirjekonseptit 1810—1823. Tornion kaup. ark.

vinkin kaukaiseen tulevaisuuteen kaikkine siitä johtuvine haittoineen. Myöskin se seikka, että neuvottelut olivat sujuneet suunnitelman mukaisesti kaikissa kohdissaan, kannusti Wärnhjelmiä saattamaan lopulliseen päätökseen hänelle annettun tehtävän. Näin ollen ei ole oudoksuttavaa, että Wärnhjelm, vaikkakin vastahakoisesti, alkoi taipua siihen mielipiteeseen, että konventio oli allekirjoitettava, vaikka kysymys välimiesmenettelystä olikin avoinna, ja tämänmukaisesti hän vastasikin suullisesti Peyronille, että hän suostuu allekirjoittamaan konvention, ellei hän ennen tammikuun 11 päivää saa mitään tietoja, jotka ehken muuttaisivat asian. Päätöksestään Wärnhjelm kirjoitti myöskin ilmoituksen senaatille tammik. 8 p:nä, jossa hän perusteli sitä, paitsi edellämainituilla syillä, myöskin sillä, että hallitsija saattoi, tarkastaessaan konvention ratifiointia varten, päättää myöskin nyt avoimena olevasta seikasta. Lopuksi seurasi vetoamus siihen, että neuvottelut olivat kulkeutuneet niille määrätyn ohjelman mukaisesti ja että niissä oli onnistuttu toteuttamaan kaikki ne vaatimukset, jotka oli Ruotsin hallitukselle esitettykin, jonka vuoksi, ellei hänen päätöksensä saavuttaisikaan hyväksymistä, Wärnhjelm puolestaan saattoi vakuuttaa, että hänen menettelynsä oli johtunut vain halusta välttää lykkäyksestä johtuvia seurauksia. Mainitun kirjelmänsä senaatille Wärnhjelm kuitenkin otti takaisin postista, jonne se jo oli viety, sillä samana päivänä hän sai Rehbindein lähettämän kirjeen jouluk. 15/27 p:ltä 1820, jossa viimeksimainittu ilmoitti, että hallitsijalta ei vielä ollut tullut mitään vastausta välimiestuomioistuinta koskevaan alistukseen ja että Ruotsin hallituksen kanssa oli ollut neuvotteluja siitä, missä konvention ratifikatioitten vaihtaminen olisi suoritettava. Ruotsin hallitus oli esittänyt, että se toimitettaisiin Turussa, mutta mainittuun kysymykseen voitaisiin saada vastaus vasta noin 3—4 viikon kuluttua.¹ Edellämainitun kirjelmän saatuaan Wärnhjelm, joka nyt vihdoinkin sai tietää, että senaatin alistus

¹ Wärnhjelmin kirjelmä senaatille tammik. 8 p. 1821, joka samana päivänä otettiin takaisin postista. Kons. Wärnhjelmin kok. SVA. — Rehbindein Wärnhjelmille jouluk. 15/27 p. 1820, saapui Tornioon tammik. 8 p. 1821. Wärnhjelmin kok. SVA.

oli lähetetty hallitsijan ratkaistavaksi Troppauhun jo toista kuukautta aikaisemmin, muutti jälleen kantansa, ja kehoitti vielä samana päivänä lähettämässään kirjelmässä Peyronia jäämään edelleenkin Tornioon sekä hankkimaan soveliaamman asunnon¹, koska hän ei vielä ollut valmis allekirjoittamaan konventiota. Wärnhjelmin kehoitukseen Peyron vastasi tammik. 11 p:nä nootilla, jossa hän huomautti, että kysymys välimiesmenettelystä oli konventiossa sivuseikka, josta, ellei Aleksanteri I sitä hyväksyisi, voitiin sopia erikoisesti diplomaattista tietä. Kysymys ratifiointien vaihtamispaikasta, josta konventiota suunniteltaessa oli sovittu, että siksi määrätään Tornio sillä nimenomaisella lisäyksellä, että asianomaiset hallitukset olivat oikeutetut tästäkin kysymyksestä toisin päättämään, oli myöskin sellainen asia, ettei se estänyt konvention lopullista päättämistä ja allekirjoittamista. Näin ollen Peyronin mielipiteen mukaan Wärnhjelmin esittämät syyt, joiden perustuksella hän tahtoi pidättää Peyronia »tässä kauhujen paikassa mitä ankarimpana talvisaikana», eivät olleet sitovia.² Huolimatta mielialan ilmaisustaan Peyron kuitenkin jäi Tornioon.

Odotuskausi jännityksineen Torniossa läheni nyt kuitenkin loppuaan. Joulukuun 27 p. 1820 v.l. lähetti Rehbinder hallitsijan ratkaisun usein mainitun senaatin alistuksen johdosta Gripenbergin mukana Steinheilille kiireellisesti käsiteltäväksi senaattissa. Alistus oli esitelty hallitsijalle jouluk. 14 p. v.l. Troppaun kaupungissa ja hallitsija oli tehnyt ratkaisunsa Suomen asiain komitean esittämällä tavalla. Senaattia siis käskettiin antamaan kysymyksessä olevasta asiasta Wärnhjelmille tarpeelliset ohjeet. Gripenberg saapui kirjelmä mukanaan Helsinkiin tammik. 10 p. ja tuotti yllätyksen senaatin jäsenillekin, sillä kukaan heistä ei ollut tietänyt, että Rehbinder oli lähettänyt alistuksen hallit-

¹ Wärnhjelmin nootti Peyronille tammik. 8 p. 1821. Kons. Wärnhjelmin kok. SVA.

² Peyronin nootti Wärnhjelmille tammik. 11 p. 1821. Wärnhjelmin kok. SVA. — Wärnhjelm senaatille tammik. 13 p. 1821. Kons. Wärnhjelmin kok. SVA. — Wärnhjelm senaatille tammik. 13 p. 1821. KD. 2/338 v. 1821. — Kirjelmän senaatti käsitteli täysistunnossaan tammik. 29 p. 1821. Asia ei aiheuttanut mitään toimenpidettä. Plen. pöytäk. tammik. 29 p. 1821.

sijalle Troppauhun, minkä vuoksi, Wärnhjelmin kirjoitettua Ehrenströmille tilanteen kehittymisestä Torniossa, senaatin jäsenet olivat levottomuudella seuranneet sitä, voimatta kuitenkaan puolestaan mitään tehdä asian hyväksi. Tammikuun 11 p. senaatti täysistunnossaan päätti hyväksyä Wärnhjelmin esityksen välimiesmenettelystä omistusoikeutta koskevissa riidoissa tilusvaihdon yhteydessä. Tällä kertaa senaatin toimet olivat joutuisat, sillä jo samana iltana senaatin kirjelmä asiasta oli valmis ja Gripenberg saattoi lähteä Tornioon. Hän saapui sinne tammik. 16 p., ja seuraavana päivänä konventio allekirjoitettiin.¹

Gripenbergin saapuessa Wärnhjelm sai Rehbinderiltä kirjelmän, jonka mukaan konventioon otettava säännös ratifiointien vaihtamisesta oli määrättävä siten, että vaihto oli tapahtuva neljän kuukauden kuluessa paikassa, josta myöhemmin oli sovittava Venäjän ja Ruotsin hallitusten kesken. Tähän antoi aiheen se seikka, että Rehbinderin viimeksi saamien tietojen mukaan hallitsija oli jouluk. 16 p. v.l. matkustanut Troppausta Wieniin ja sieltä s.k. 20 p:nä edelleenkin Laybachiin, josta häntä ei odotettu Pietariin ennen helmikuun alkua. Samalla Rehbinder, neuvoteltuaan Venäjän ulkoasiainkollegion väliaikaisen päällikön Divovin kanssa, valtuutti Wärnhjelmin ja kaikki hänen lähetyskuntaansa kuuluvat henkilöt konvention solmimisen jälkeen lähtemään Tornioista.²

¹ Rehbinder Wärnhjelmille jouluk. 27 p. 1820. Wärnhjelmin kok. SVA. — Esittelystä hallitsijalle kts. edellä s. 337, muist. 1. — Sak. pöytäk. tammik. 8 p. 1821. — Rehbinder Steinheilille jouluk. 27 p. 1820 v.l. Kkv. asiak. 1810 n:o 69. Vsv. kirjekirja n:o 906. — Steinheil senaatille tammik. 11 p. 1821, käännös Rehbinderin kirjeestä Steinheilille jouluk. 27 p. 1820. KD. 4/1 v. 1821. — Plen. pöytäk. tammik. 11 p. 1821. Silloin esiteltiin myöskin Wärnhjelmin kirjelmät jouluk. 18 ja 23 p. 1820, jotka kuitenkaan eivät antaneet enää aihetta mihinkään toimenpiteisiin. — Vrt. s. 268—269. — Senaatin ohje Wärnhjelmille tammik. 11 p. 1821. Ehrenström Wärnhjelmille tammik. 11 p. 1821. Walleen Wärnhjelmille tammik. 11 p. 1821. Wärnhjelmin kok. SVA.

² Rehbinder Wärnhjelmille jouluk. 27 p. 1820. Salaneuvos Divov Wärnhjelmille jouluk. 27 p. 1820. Rehbinderin virkakirje Wärnhjelmille jouluk. 27 p. 1820. Wärnhjelmin kok. SVA. — Laybachin kongressi tammik. 11/23 p.—huhtik. 30/toukok. 12 p. 1821: Очеркъ исторіи министерства иностранныхъ дѣлъ 1802—1902, s. 84.

3. Mitä konferenssin kulkuun yleensä tulee, Wärnhjelm kerran toisensa perästä oli voinut eri valtiomiehillemme kirjoittamisissaan kirjeissä todeta sekä Ruotsin valtuutetun vakaan pyrkimyksen oikeudenmukaiseen ratkaisuun kysymyksiin nähden että Ruotsin hallituksen halun sovinnolliseen asioitten järjestämiseen. Jo ensimmäisessä kirjeessään Tornioista Rehbinde-rille, jossa Wärnhjelm teki selkoa alkutoimistaan neuvotteluissa, hän myöskin lausuu Peyronista sen arvostelman, että tämä oli erikoisesti kunnan mies. Myöskin Rehbinde puolestaan piti Peyronin määräämistä Ruotsin komissaariksi neuvotteluihin hyvänä enteenä, sillä kaikki, minkä hän Peyronista tiesi, viittasi hyviin ominaisuuksiin. Samoin Walleen, jonka kanssa Wärnhjelm ahkerasti neuvotteli konferenssin kuluessa, oli vakuutettu hyvistä aikomuksista molemmiin puolin, minkä vuoksi Wärnhjelm, joka neuvotteluihin lähtiessään sekä sen alkuaikoina oli ollut levoton eräitten Suomen puolesta asetettujen vaatimusten vuoksi, yleensäkin toivehikkaasti hoiti neuvotteluja niiden eri vaiheissa. Epäilemättä sillä henkilökohtaisella, läheisellä suhteella, johon molemmat komissaarit keskenään tuntuvat joutuneen, oli myöskin oma vaikutuksensa neuvotteluihin.¹ Lisäksi tuli, että Ruotsin hallitus halusi myöskin omasta kohdastaan saada varsinkin tilusvaihdon järjestetyksi, sillä mainitun kysymyksen vuoksi, niinkuin aikaisemmin jo toisessa yhteydessä on esitetty, valtiopäivilläkin oli lausuttu toivomuksia hallitukselle.² On myöskin tunnettua, että näinä aikoina Ruotsin ja Venäjän väliset suhteet olivat hyvin läheiset ja oli Ruotsi m.m. Nya Extra Posten-lehden toimittajaa rangaistessaan osoittanut erikoista myöntyväisyyttä Venäjää kohtaan. Mainitussa lehdessä oli julkaistu A. I. Arwidssonin salanimellä kirjoittama kirje Suomesta, jossa verrat-ten kovakouraisesti oli arvosteltu senaatin jäsenten toimia. Asia herätti luonnollisesti melkoista huomiota, jonka vuoksi sitä kosketeltiin myöskin Ehrenströmin ja Wärnhjelmin välisessä kirjevaihdossa konferenssin aikana. Näin ollen onkin luonnollista, että tiedot Pietarissa sattuneista sotilaslevottomuuksista eivät

¹ Wärnhjelm Rehbinde-rille elok. 28 p. 1820. Kons. Rehbinde Wärnhjelmille jouluk. 27 p. 1820, Walleen Wärnhjelmille lokak. 2 p. ja mar-rask. 13 p. 1820. Wärnhjelmin kok. SVA.

² Vrt. s. 289—290.

itse asiassa heikentäneet Wärnhjelmin asemaa neuvotteluissa, vaikkakin niihin diplomaattisissa piireissä kiinnitettiin melko paljon huomiota. Ehrenström neuvoi kuitenkin Wärnhjelmiä noudattamaan varovaisuutta, jos keskustelut kääntyisivät viimeksimainittuihin tapauksiin.¹

Ikävä kyllä, joutui se hyvä suhde, johon molemmat komissaarit toisiinsa nähden olivat jo neuvottelujen alkupuolella joutuneet, koetukselle verraten pian. Illalla lokakuun 2 päivää vastaan, klo 10 ja 11 välillä, oli joukko »pahantapaisia ja kunnottomia henkilöitä» kerääntynyt sen talon edustalle, jossa ruotsalaisen valtuuskunnan jäsenet luutnantti Malmborg ja sota-sihtööri Münther asuivat. Kiviä oli heitetty talon itäiseen päätyyn ja ilkivaltaa oli jatkunut noin tunnin ajan, joten mainitut herrat, jotka jo olivat käyneet levolle, olivat luonnollisesti tulleet häirityiksi. Vihdoin viimein oli kaksinkertaisten akkuna-ruutujen läpi lentänyt suurenpuoleinen tiilikivi heidän huoneeseensa, jolloin lasisirpaleita sinkosi ympäri huonetta ja Müntherin vuoteeseen. Seuraavana eli lokak. 2 p. Peyron tietysti lähetti tapahtuman johdosta Wärnhjelmille kirjelmän, jossa hän, vedoten saamaansa raporttiin edellisen illan tapahtumasta, lausui Wärnhjelmille olevansa vakuutettu, että tämä, luettuansa tiedoituksen, »kauhistuksella» oli ottava tiedon tapahtumasta vastaan ja ryhtyvä tarmokkaisiin toimenpiteisiin rikollisten etsimiseksi ja rankaisemiseksi. Muussa tapauksessa mainitusta kohtauksesta tiettävästi olisi ikävät seuraukset sen vuoksi, että Peyron seurueineen oli diplomaattisissa tehtävissä paikkakunnalla.

Wärnhjelm ryhtyikin välikohtauksen johdosta heti toimenpiteisiin. Hän kääntyi kaupungin pormestarin puoleen kehoit-

¹ Sotilaslevottomuuksista kts. НИКОЛАЙ МЕХАИЛОВИЧЬ, m. t. II, s. 345 ja seur. Niistä ilmoitti Ehrenström Wärnhjelmille kirjeessään marrask. 12 p. 1820. — Nya Extra Postenin toimittajan tuomitsemisesta vankeuteen 2 kk. ajaksi Suomen hallituksen arvostelemisesta Ehrenström Wärnhjelmille marrask. 12 p. 1820. Vrt. myös Ehrenström Wärnhjelmille jouluk. 3 p. 1820. Wärnhjelmän kok. SVA. — ADOLF IVAR ARWIDSSONIN tutkimuksia ja kirjoitelmia, s. LXXV—LXXVI. DANIELSON-KALMARI, J. R., Tien varrelta kansalliseen ja valtiolliseen itsenäisyyteen I, s. 183 ja seur. SUOLAHTI, GUNNAR, Adolf Iivar Arwidsson, Kansallinen elämäkerrasto I, s. 157—158.

taen tätä panemaan toimeen tutkimuksen asiassa, ja sen lisäksi Torniossa olevasta kasakkakomennuskunnasta määrättiin vakinainen vahti ruotsalaisen valtuuskunnan asuntojen tienoille öiksi. Pormestari kuulututti tavanmukaisilla rummunlyönneillä palkkion pahantekijöitten kiinniottamisesta ja Wärnhjelm kii-rehti ilmoittamaan Peyronille kaikista näistä toimenpiteistä, joihin tapahtuman johdosta jo oli ryhdytty. Pian ilmenikin, että kysymyksessä ei ollut ainakaan valtiollista laatua oleva mielenilmaisu, sillä todettiin, että paikkakunnan palkolliset, kokoonnuttuaan tapansa mukaan Tornioon viettämään Mikon-päivää sekä juotuaan itsensä juovuksiin, olivat muuallakin kau-pungissa harjoittaneet ilkivaltaa särkemällä akkunoita y.m. eivätkä olleet tietäneet, että heidän väkivaltaisuuksensa oli kohdistunut myöskin sellaisia henkilöitä kohtaan, jotka toi-mensa vuoksi olivat erikoisasemassa. Peyron omasta kohdas-taan rauhattuikin pian, minkä lisäksi hän ja muutkin ruotsa-laisen lähetyskunnan jäsenet kääntyivät yksityiskirjeissä Ruot-sin ulkoasiainministeriön puoleen ja selittivät asian parhain päin siltä varalta, että joku sivullinen henkilö siitä ehken lähettäisi suurenneltuja kertomuksia Ruotsin hallitukselle.

Kaiken varalta Wärnhjelm kuitenkin piti paraimpana ilmoit-taa asiasta kenraalikuvernööri Steinheilillekin. Kenraalikuver-nööri käski heti paikalla Oulun läänin maaherraa panettamaan toimeen tarkan tutkimuksen asiassa ja toimitti sitten Wärnhjelmin hänelle lähettämän kertomuksen tapauksesta Suomen asiain komitealle siltä varalta, että diplomaattista tietä asian johdosta ehken kuitenkin tulisi tiedusteluja. Komitea päätti istunnossaan lokak. 22 p. 1820 tästä kaikesta ilmoitettavaksi hallitsijalle. Mitä jutun loppuvaiheisiin tulee, ei niihin tässä esityksessä ole syytä lähemmin puuttua. Asia oli näin saatu joka tapauksessa vaimennetuksi ilman suurempia seurauksia. Epäilemättä Peyronin ymmärtävä menettely tässä esti diplo-maattisten selkkausten syntymisen, jotka tietysti olisivat voi-neet olla sopivana aiheena neuvottelujen katkaisemiseenkin.¹

¹ Peyron Wärnhjelmille lokak. 2 p. 1820. Wärnhjelm Peyronille lokak. 3 p. 1820, kons. Wärnhjelmin kok. SVA. — Tornion maistraatin kuulutus lokak. 2 p. 1820. Maistraatin ja Raastuvanoikeuden kirje-konseptit 1810—1823. Tornion kaup. ark. — Wärnhjelm Steinheilille

Konferenssi oli näin päättynyt onnellisesti ja tuloksiin saatettiin olla molemminpuolisesti tyytyväisiä. Mitä erikoisesti Wärnhjelmiin tulee, sai hän taidosta ja sitkeydestä, jolla hän viimeiseen asti oli hoitanut neuvotteluja, aikalaisiltaan tunnustusta. Reh binder lausui Wärnhjelmille kirjeessään jouluk. 27 p. 1821 kiitoksensa siitä kyvystä, toimeliaisuudesta ja asiantuntemuksesta, jolla *S u o m e n e t u j a* neuvotteluissa oli valvottu, ja myöskin Peyron vakuutti omalta taholtaan, että Ruotsissakin oli Wärnhjelmin pyrkimyksille osattu antaa arvo. Mitä asianomaisten hallitusten virallisiin tyytyväisyyden ilmauksiin molemminpuolisesti tulee, ilmeni se huomattavissa suosionosoituksissa molemmille komissaareille sekä myöskin neuvottelukuntien jäsenille.¹ Rajakysymysten myöhemmän kehityksen kannalta Ruotsin-vastaisella rajalla konvention periaatteet näyttävät yleensä onnistuneilta. Millaiseksi konventio yksityiskohdissaan sitä täytäntöönpannassa osoittautui, esitetään alempana.²

Ennenkuin Tornion konferenssissa tehtyjen päätösten täytäntöönpano otetaan käsiteltäväksi, on vielä tarkastettava eräitä konvention säännöksiä yksityiskohtaisemmin kuin edellä olevan esityksen yhteydessä on käynyt päinsä. Samalla on paikallaan kertoa lähemmin myöskin Ruotsin hallituksen kanta muutamiin kysymyksiin nähden, vaikkakin silloin poikkeamme varsinaisen tehtävämme ulkopuolelle, minkä vuoksi sitä koskevat huomautukset sopivimmin voidaankin käsitellä konferenssin yleistä kulkua seuranneen kuvauksen jälkeen.

lokak. 9 p. 1820, kons. Wärnhjelmin kok. SVA. — Wärnhjelm Steinheilille lokak. 9 p. 1820, Peyronin kirjelmä Wärnhjelmille lokak. 2 p. 1820; jälj. Steinheil Reh binderille lokak. 21 p. 1820. Vsv. asiak. 1820 G.G. n:o 288. — H. Elving Wärnhjelmille lokak. 20 p. 1820. Wärnhjelmin kok. SVA. — Asian loppuvaiheista kts. Vsv. asiak. 1820 G.G. n:o 361. Sak. pöytäk. lokak. 22 p. 1820, kohta 19, heinäk. 11 p. 1821, kohta 15.

¹ Reh binder Wärnhjelmille jouluk. 27 p. 1820, huhtik. 27 p. ja toukok. 14 p. 1821. Peyron Wärnhjelmille helmik. 2 p. 1821. Wärnhjelmin kok. SVA.

² Vrt. s. 380 ja seur., s. 397 ja seur.

4. *Tornion konventio tammikuun 5/17 p:ltä v. 1821 sekä siihen liittyvä johtosääntö tilusvaihtoja toimeenpaneville maanmittari-komissioneille. — Erikoiskysymyksiä.*

1. Se sopimus, joka edellä kuvattujen neuvottelujen ja vaiheiden jälkeen oli saatu solmituksi, kohdistui niihin pääkysymyksiin, jotka Wärnhjelmin senaatilta saama valtuutus oli määrännyt neuvottelujen esineeksi, minkä lisäksi siinä myöskin vahvistettiin eräs oikaisu v. 1810 tapahtuneen rajankäynnin yhteydessä valmistettuun topografiseen rajaselitykseen.

Tilusvaihtoa, siinä noudatettavia perusteita sekä sen toimeenpanoa käsiteltiin konvention artikloissa I—VI. Näistä art. I—II sisälsivät säännökset tilusvaihdon perusteista, art. III määräyksen välimiesmenettelystä tilusvaihtojen yhteydessä esiintyvissä omistusoikeusriidoissa, art. IV antoi tilusvaihtoa varten konvention kanssa samanaikaisesti tehdyille, maanmittarikomissionien noudatettavaksi valmistetulle johtosäännölle saman voiman kuin itse konventiollekin, art. V koski tilusvaihdon tarkastamista ja lopullista vahvistamista ja art. VI takasi vieraassa valtiossa olevien tilusten esteettömän nautinnan siihen asti, kunnes tilusvaihto oli lopullisesti valmis. Tämän lisäksi art. VII sisälsi oikaisun rajaa koskevaan topografiseen selitykseen, art. VIII säännökset oikeudenkäynnistä rajaseudulla tapahtuneissa rikosasioissa ja art. IX määräykset konvention ratifikatiosta.¹

Tornion konferenssissa v. 1820—1821 ei pidetty pöytäkirjaa. Asiasta oli Ruotsin valtuutettu tosin saanut määräyksen valtiosihteeri Ehrenborghin kirjelmässä lokak. 2 p. 1820, mutta kun pöytäkirjan tarkoituksena olisi ollut olla ohjeena tilusvaihdossa, luovuttiin sen pitämisestä nähtävästi siitä syystä, että tilusvaihdon perusteista valmistettiin erityinen konventio.² Näin

¹ Konventio painettu v. 1823. Samling af placater etc. IV, s. 181—188. — Sveriges traktater X, s. 203—209. Johtosääntö maanmittareita varten. Sveriges traktater X, s. 209—216.

² Ehrenborgh Peyronille lokak. 12 p. 1820, jälj. Muscovitica: 1820. Litt. A. Ankomne skrivelser från Kngl. Cabinettet till Kammarherren Brandel, Generalconsul Sterky och Envoyén Friherre Palmstjerna. RVA.

ollen ei konvention valmistamisen yhteydessä käydyistä neuvotteluista ole sen lisäksi, mitä konferenssissa vaihdetut nootit sisältävät, saatavissa aina tarpeeksi yksityiskohtaisia tietoja, mutta sen depeshivaihdon perustuksella, joka sekä Suomessa että Ruotsissa on näistä neuvotteluista säilynyt, useassa tapauksessa voidaan kuitenkin saada selvityksiä niistä suullisistakin neuvotteluista, joita sängen ahkerasti näkyy pidetyn neuvottelujen aikana, sekä muitakin yksityiskohtaisia piirteitä kumpaisenkin maan hallitusten kannan valaisemiseksi. Kun useista kysymyksistä neuvottelut kestivät huomattavan kauan, on aikaisemmin tyydytty vain esittämään neuvottelujen yleinen kulku ja vältetty useiden tarkempien yksityiskohtien esittämistä yleiskatsauksen saamisen helpottamiseksi konferenssin neuvotteluista. Kun eräitä seikkoja, joilla kuitenkin on merkitystä, näin on ainoastaan lyhyesti kosketeltu, otetaan seuraavassa esille muutamia tällaisia tärkeämpiä kysymyksiä.

2. Niinkuin komissaarien saamia johtosääntöjä tarkasteltaessa ja konferenssin neuvotteluja seuratessa jo on käynyt ilmi, Ruotsin hallituksen kanta sekä konferenssin tarkoitukseen että sen aikaisemmin noudattamiin katsantokantoihin nähden eräitten rajakysymysten suhteen muuttui, ja näin päästiin rajaseudun oloille ja niiden järjestelylle tärkeissä kohdissa yksimielisyyteen.¹ Mitä ensiksimmäin seikkaan tulee, johtui muutos siitä, että v. Engeströmin vaatimaa tapaa tilusvaihdon toimeenpanemisessa ei uusien ja luotettavien tietojen perustuksella, joita Peyron tämän tästä hallitukselleen lähetti, enää voitu katsoa onnistuneeksi, minkä tähden uusien perusteiden luomiseen v:n 1810 rajanjärjestelysopimuksen säännöksiin tilalle ja niitä selventämään oli ryhdyttävä. Tämä tiesi sinänsä Wärn-hjelmin esittämän vaatimuksen hyväksymistä siinä suhteessa, että eräät riidanalaiset kysymykset oli ensin selvitettävä, ennenkuin tilusvaihtoon voitiin ryhtyä. Mitä erinäisissä erikoiskysymyksissä Ruotsin hallituksen tekemiin myönnytyksiin tulee, johtuivat ne ilmeisesti siitä, että Peyron, Wärn-hjelmin selitykset kuultuaan ja perehdyttyään itsekin kysymyksiin, huomasi,

¹ Vrt. s. 307 ja seur.

että se menettelytapa, jota maaherra Ekorn oli noudattanut varsinkin tiluskysymyksissä, ei voinut olla oikea eivätkä ne johtopäätökset, joita Ekornin selitysten johdosta oli tehty, myöskään voineet kestää arvostelua. Vaikkakin myönnytykset tiesivät Ruotsille verraten paljon rahallisia uhrauksia, oli toisaalta kuitenkin varmaa, että niihin suostumalla kymmenen vuotta avoinna olleet kysymykset viimeinkin tiedettiin voitavan ratkaista niin, että syyt tyytymättömyyteen saataisiin poistetuiksi.

Kirjeessään marrask. 2 p:ltä 1820 Peyronille kamariasiainvaltiosihteeri selittää Ruotsin hallituksen kannassa tapahtuneiden muutosten syitä.¹ Kreivi v. Engeström oli tukenut sitä kuninkaan omaksumaa käsitystä, että ennen tilusvaihtojen suorittamista rajaseudulla ei pitänyt ryhtyä mihinkään neuvotteluihin, vaan oli vaihdot ensin toimeenpantava, minkä jälkeen niistä oli tehtävä loppusopimus ja se ratifioitava. Tämä tuntui kylläkin olevan eniten v:n 1810 rajanjärjestelysopimuksen mukaista ja johti siihen katsantokantaan vielä sekin Venäjän hallituksen lausuma, aikaisemmin jo toisessa yhteydessä esitetty mielipide, että tilusvaihtojen toimeenpanoa ei pitänyt enää jättää maaherrojen valvonnan alaiseksi.² Siitä Ruotsissa siis vedettiin se johtopäätös, että komissaarit olivat määrätty mainittua tarkoitusta varten, eikä tässä yhteydessä jouduttu ajattelemaan sitä, että itse tilusvaihtotyön ei silti tarvinnut kuulua juuri komissaarien tehtäviin, koskapa mainittu maanmittausteknillinen toimitus epäilemättä vaati huomattavasti erikoistietoja maanmittauskysymyksistä, vaan että valtuutetuille oli ajateltu varsinaisia neuvottelutehtäviä konferenssissa. Kun sitten ohjeiden valmistaminen Peyronia varten siirrettiin kamariasiainvaltiosihteerin tehtäväksi, viimeksimainittu huomasikin heti, että Peyronin saama johtosääntö, joka kuvasti v. Engeströmin kantaa kysymyksen suhteen, oli ristiriidassa Peyronille annetun valtuutuksen kanssa, jonka mukaan Peyron oli nimenomaisesti valtuutettu ryhtymään myöskin neuvotteluihin kysymysten yleisemmästäkin järjestämisestä. Edellämaitun huomion teh-

¹ Käsikirje Peyronille marrask. 2 p. 1820. *Muscovitica: Handlingar angående Gränsregleringen med Ryssland 1820—1823.* RVA.

² Vrt. s. 295—296.

tyään kamariasiainvaltiosihteeri kääntyi v. Engeströmin puoleen pyytäen, että tämä, neuvottelemalla kuninkaan kanssa, saisi aikaan päätöksen, jossa Peyronille myönnettäisiin oikeus päättää erikoinen konventio Torniossa ja myöskin, että neuvottelut siirrettäisiin Tornioista Turkuun. Valtiosihteeri ei tahtonut, huomauttamalla kabinetille asiasta, saattaa sitä noloon asemaan sen vuoksi, että se oli kysymyksessä olevia neuvotteluja varten antanut Peyronille kaksi keskenään ristiriidassa olevaa ohjetta. Vastoin odotuksia epäonnistui kuitenkin v. Engeström yrityksessään. Valtiosihteerin mielipiteen mukaan johtui tämä siitä, että v. Engeström arvattavasti edelleenkin esitti hallitsijalle asian oman näkökantansa mukaisesti. Kun siis pääasiaan ei saatu mitään muutosta aikaan, myöskin sen yhteyteen kytketty toisarvoinen seikka, kysymys neuvottelujen siirtämisestä Turkuun, jäi sillensä.

Tällä kannalla olivat asiat, kun kamariasiainvaltiosihteeri lokak. 12 p. 1820 lähti saamaan Kaarle Juhanan lopullista määräystä näistä seikoista. Oli mahdotonta saada Kaarle Juhanaa silloin muuttamaan sitä päätöstä, jonka hän juuri vähän aikaisemmin oli tehnyt. Turhaan vetosi valtiosihteeri useasti mainittuun ristiriitaan Peyronin valtakirjan ja hänen saamansa johtosäännön sekä sen päätöksen välillä, jonka Kaarle Juhana juuri nyt oli tekemäisillään. Myöskään siitä, että kreivi Wetterstedtin vaikutusvaltaa koetettiin tässä asiassa käyttää, ei ollut apua.¹

Saatuansa nyt syntyneet uudet ohjeet, jotka olivat valtiosihteerin ponnistusten kautta tulleet mahdollisimman vähäisessä määrässä ristiriitaisiksi Peyronin valtuutuksen kanssa, mutta joissa kuitenkin Peyronia oli kielletty solmimasta mitään konventiota, Peyron, viisaasti kyllä, ei uskonut mainittua päätöstä vielä lopulliseksi, vaan jätti ilmoittamatta siitä Wärnhjelmille. Kirjeessään lokak. 31 p. 1820 Peyron mainitsikin valtiosihteerille, että hän jo useasti sitä ennen, kirjeissään elok. 25 p:ltä ja syysk. 6 p:ltä oli maininnut hänelle annettujen eri ohjeitten kesken vallitsevasta ristiriidasta, ja huomautti erikoisesti samalla,

¹ Käsikirje Peyronille marrask. 2 p. 1820. *Muscovitica: Handlingar angående Gränseregleringen med Ryssland 1820—1823.* RVA.

että vaikkapa Wärnhjelmin johtosääntö olisikin samansisältöinen kuin hänen saamansa johtosääntö, siitä huolimatta olisi suora-
 naisesti mahdotonta rajaseudulla vallitsevien erikoisten olosuh-
 teitten vuoksi panna tilusvaihtoa toimeen niin, että kumpaisen-
 kin valtion alamaiset siihen voisivat tyytyä. Tilusvaihdon suo-
 rittamista ei voitu nyt ajatella täytäntöön pantavaksi siitäkään
 syystä, että aina pakkasten tuloon asti saaret olivat olleet tulva-
 veden vallassa. Peyron ei kuitenkaan katsonut turhaan viettä-
 neensä aikaa Torniossa, vaikka konventiota ei saataisikaan tehdä,
 sillä nyt hän oli ollut tilaisuudessa itse paikalla perehtymään
 olosuhteisiin, joten hän saattoi antaa niistä luotettavia tietoja
 hallitukselleen.¹

Täyttääkseen hallituksensa määräyksen Peyron oli esittänyt
 Wärnhjelmille, että kumpikin valtio pitäisi omanaan ne tilukset,
 jotka sijaitsivat kunkin alueella. Tästä olisi seurauksena, että
 ruotsalaiset tosin menettäisivät Suomessa omistamiaan niittyjä
 noin viitisensataa tynnyrinalaa, mutta voittaisivat 5,181 tyn-
 nyrinalaa metsä- ja ulkopalstoja omalta puoleltaan. Näin mene-
 tellen pääsisi Ruotsi epäilemättä vähäisemmällä tappiolla,
 ainakin kokonaisuuden kannalta katsoen, ja kumpaisenkin maan
 hallituksen omana asiana olisi myöhemmin antaa korvaus har-
 kintansa mukaan niille alamaisilleen, jotka joutuivat henkilö-
 kohtaisesti kärsimään mainitusta menettelystä. Suunnitelmas-
 taan Peyron ilmoitti hallitukselleen syysk. 29 p. ja lokak. 28 p.
 1820. Kysymys ei kuitenkaan olisi ollut vielä tällä toimenpiteellä
 ratkaistu, Peyron huomauttaa. Mikä oli oleva saariomistusten
 kohtalo? Jos olosuhteet niissä jätettäisiin ennalleen, ei eri val-
 tioitten alamaisten omistuksia saataisi erotetuiksi toisistaan, ja
 jos jälleen saariomistuksetkin vaihdettaisiin toisiinsa, joutui-
 sivat useat talot täydellisesti häviöön. Saariomistuksista saata-
 vissa oleva rehu oli erinomaista ja pidettiin sitä rajaseudulla
 niin arvokkaana, että katsottiin paremmin kannattavan tulla
 sitä korjaamaan 5—6 penikulman takaa kuin mantereella ole-
 vista, lähelläkin sijaitsevissa niityissä kasvavaa heinää. Peyron
 vetosi valtiosihteerin tuntemukseen maanviljelysasioissa ja

¹ Peyron kamariasiainvaltiosihteerille lokak. 31 p. 1820. *Muscovi-
 tica: Handlingar angående Gränseregleringen med Ryssland 1820—1823.*
 RVA.

esitti kirjelmässään lokak. 31 p. 1820 ne suunnitelmat, joita neuvotteluissa oli käsitelty. Ennenkuin hän ilmoitti Wärnhjelmille hallitukseltaan viimeksi saamansa ohjeen, tahtoi hän vielä odottaa hallitukseltaan uutta määräystä niiden seikkojen johdosta, jotka hän nyt erikoisella ponnekkuudella vielä kerran oli sille esittänyt.¹

Edellä kerrottua menettelyä, joka tietävästi oli varovainen ja valtioviisas, koska se saattoi avata tien sen päämäärän saavuttamiseen, joka Peyronille oli selvinnyt Torniossa, voitiin kenties moittia Ruotsin hallituksen taholta. Kuitenkin saavutti se hyväksymisen, sillä pelastihan se Ruotsin siitä tilanteesta, että sen hallitus olisi joutunut vaatimaan lopullisesti tilusvaihtojen toimeenpanoa tavalla, joka oli epäonnistunut eikä olisi tyydyttänyt kumpaistakaan puolta. Peyronin toimet antoivat kamariasiainvaltiosihteerille aiheen vielä kerran ja esittämällä uusia näkökantoja, alistaa kysymyksen Kaarle Juhanan harkittavaksi. Niissä neuvotteluissa, joita Peyronin ehdotusten vuoksi Tukholmassa nyt käytiin, tuli myöskin v. Engeström vakuutetuksi Peyronin suunnitelmien arvosta ja niiden vaatimien toimenpiteitten välttämättömyydestä. Näin ollen johtui Ruotsin hallituksen päätös, joka, niinkuin jo on mainittu, tässä tärkeässä periaatteellisessa kysymyksessä oli tehty marrask. 2 p. ja jossa perustuksena myöskin oli käytetty Peyronin kirjelmässä lokak. 20 p. 1820 ilmoitettuja summittaisia tietoja kysymyksessä olevista tilusvaihdon alaisista tiluksista, Peyronin sitkeästä toiminnasta. Tietävästi tämän lisäksi siihen vaikuttivat myöskin muut, jo toisessa yhteydessä esitetyt seikat, jotka kehoittivat

¹ Peyron kamariasiainvaltiosihteerille lokak. 31 p. 1820. *Muscovitica: Handlingar angående Gränseregleringen med Ryssland 1820—1823*. RVA. — Päättäen siitä, että Peyron erikoisesti vetosi kamariasiainvaltiosihteerin tietoihin maatalousasioissa, näyttää tilusvaihtoasioita hoitaneen M. G. Danckwardt, joka on tunnettu varsinkin metsälainsäädännön alaan kuuluvien kysymysten selvittäjänä Ruotsissa. D. oli v.t. kamariasiainvaltiosihteerinä kesäk. 30 p.—lokak. 1 p. 1820 ja maalisk. 20 p. 1821 alkaen edelleenkin. HECKSCHER, G., Magnus Georg Danckwardt, *Svenskt biografiskt lexikon* X, s. 159—165. Vakinaisena kamariasiainvaltiosihteerinä oli Kasper Vilhelm Mikael Ehrenborgh. HOFBERG, HERMAN, *Svenskt biografiskt handlexikon* I, s. 271.

jouduttamaan tämän kysymyksen ratkaisemista mitä nopeimmin. Näiden kysymysten käsittelyn yhteydessä selvisi Ruotsin hallitukselle myöskin, että v:n 1810 rajankäynnin yhteydessä komissaarien toimet olivat olleet erittäin kypsymättömiä ja hutiloituja.¹

Niinkuin aikaisemmasta esityksestä tiedämme, Peyron edellä kerrotun ratkaisun jo tapahduttua vielä pitkitti vastustustaan siinä tarkoituksessa, että niihin vaatimuksiin, joita Suomen taholta oli esitetty, voitaisiin saada lievennystä.² Kun tämä ei kuitenkaan onnistunut, solmittiin konventio ja tilusvaihto saattoi alkaa.

Edellä esitettyjen tietojen nojalla voi helposti havaita, miten heikkoihin perustuksiin Ruotsin hallituksen menettely, jota se viimeksi kuluneen kymmenen vuoden aikana oli noudattanut, itse asiassa nojasi. Ilmeistä on, että ne toimenpiteet, joihin maaherra Ekorn oli ryhtynyt vieraassa valtiossa olevien tilusten hallinnan suhteen sekä tästä vedetyt johtopäätökset, olivat perustuneet toisaalta Ruotsin hallituksen tietämättömyyteen, toisaalta Ekornin kaikkea perää vailla oleviin väitteisiin siitä, miten v:n 1810 rajanjärjestelysopimusta eräissä sen kohdissa oli tulkittava ja Ruotsin hallituksen Ekornin selityksille osoittamaan kritiikittömään luottamukseen. Muutoinhan tuskin olisi selitettävissä, että viimeksi kuluneen ajanjakson aikana, jona Venäjän ja Ruotsin poliittiset suhteet olivat yleensä olleet hyvin läheiset, Ruotsin toimet, kuitenkin olivat rajaseudulla osoittaneet selvää vihamielisyyttä, mikä huonosti näyttää sopivan yhteen näiden valtioiden kesken vallinneitten ystävällisten suhteitten kanssa.³ Senpä vuoksi Suomen hallintomiesten, niin Ehrenstolpen kuin keskushallinnonkin kanta eniten jännitystä tuottaneissa kysymyksissä oli oikeammalla sekä teoreettisella että tosioloihinkin perustuvalla pohjalla kuin se, jota Ruotsissa oli pidetty oikeana.

¹ Käsikirje Peyronille marrask. 2 p. 1820. *Muscovitica: Handlingar angående Gränsregleringen med Ryssland 1820—1823.* RVA.

² Vrt., s. 329.

³ Vrt. s. 234 ja seur.

3. Konvention art. I koski saarissa olevien niittyomistusten järjestämistä, ja art. II:n 1 kohta myönsi eräässä tapauksessa saari- ja manneromistuksien vaihdon toisiinsa. Kun saarissa olevat niityt olivat enimmäkseen jääneet tilusvaihtoa varten tehtyjen valmistavien töitten ulkopuolelle v. 1813—1815¹, heräsi konferenssin aikana kysymys siitä, oliko tilusvaihdon yhteydessä mitattava ja jyvitetävä kaikki rajavesistöissä olevat saaret ja niissä pantava isojako toimeen, vai oliko mittaustyöt rajoitettava ainoastaan sellaisiin saariin, jotka joutuivat käytettäviksi vastikkeina tilusvaihdossa mantereella olevia tiluksia vastaan. Aluksi komissaarit olivat viimeksimainittua mieltä ja eräässä konventiosuunnitelmassa, jonka Wärnhjelm lähetti Walleenille kirjeessään marrask. 15 p. 1820 arvosteltavaksi, oli se yleinen saariomistusten vaihto, jonka v:n 1810 rajanjärjestelysopimuksen art. II:n 3 kohta määräsi toimitettavaksi, jätetty myöhempien isojakojen varaan, joten ainoastaan ne omistukset, jotka nyt oli käytettävä vastikkeina, oli mitattava, jyvitetävä ja karroitettava sekä niissä olevat omistussuhteet selvitettävä. Koska kaikkia rajavesistöissä olevia saariomistuksia ei suinkaan tarvinnut käyttää edellämainittuun tarkoitukseen, olisivat omistussuhteet monissa niistä jääneet ikimuistoisista ajoista asti käytännössä olleiden, kansanomaisten perusteiden varaan, mistä kuitenkin jatkuvasti olisi johtunut vaikeuksia. Olikin näin ollen hyvä, että komissaarit luopuivat ensin omaksumastaan kannasta, ja että konventiossa määrättiin k a i k k i e n saariomistussuhteitten joutuvan nyt samalla kertaa selvitettäviksi. Tämä lisäsi tosin työtä, mutta saariomistuksia koskevat nautintasuhteet tulivat myöskin täydelleen selvitetyiksi. Mistä Wärnhjelminkin kannassa tapahtunut muutos johtui, ei ole varmuudella pääteltävissä. Osaksi siihen ilmeisesti vaikutti tarkastus, jonka alaisena konventiosuunnitelma oli ollut Tukholmassa ja jonka johdosta Wärnhjelm jo ennen Walleenin antaman tilustensekauksen poistamista koskevan neuvon saapumista oli ennättänyt Walleenille ilmoittaa, että konventiossa oli otettava huomioon eräitä muutoksia, jotka myöhemmin oli havaittu välttämättömiksi.²

¹ Vrt. s. 267. ja seur.

² Walleen Wärnhjelmille tammik. 11 p. 1821. Wärnhjelminkin kok. SVA.

Art. II:n 2 kohta sisälsi myöskin tässä huomioonotettavia säännöksiä. Siinä oli varattu vaihdossa ylijäämäksi joutuvien tilusten omistajille oikeus kolmen kuukauden kuluessa yleisen tilusvaihdon valmistumisesta lukien myydä tiluksensa, ennenkuin ylijäämämaitten myynti oli tapahtuva viranomaisten toimesta. Tätä seikkaa neuvottelujen aikana maanmittari Hackzell oli pitänyt tärkeänä elok. 24 p. 1820 antamassaan promemoriassa¹, ja olikin kysymyksessä oleva oikeus epäilemättä paikallaan. Määräys tilusten myynnin toimeenpanosta viranomaisten toimesta perustui sinänsä Haminan rauhansopimuksen art. X:n ja v:n 1810 rajanjärjestelysopimuksen art. II:n säännöksiin. Edellä kerrotun lisäksi oli artiklan sanotussa kohdassa vielä määrätty, että ellei huutokaupoissa tiluksista saataisi samassa artiklassa lähemmin määriteltyjä hintoja, valtio lunastaisi ne itselleen artiklassa esitetyn erikoisen taksan mukaan, koska oli pelättävissä, että paikallinen asujamisto, lyöttäytymällä yhteen, polkisi tilusten hinnat huutokaupoissa alas ja aiheuttaisi siten niille maanomistajille, joiden tilukset tilusvaihdossa sattuivat joutumaan ylijäämämaitten joukkoon ja jotka näin joutuivat myytäviksi, taloudellisia vahinkoja. Rajanjärjestelyneuvottelujen aikanahan v. 1810 Venäjän komissaari Engelmann oli tästä maininnut raportissaan Steinheilille. Samaa seikkaa oli sittemmin tehostanut myöskin ruotsalainen maanmittari A. Berger eräässä mietinnössään v:lta 1817, ja Hackzell oli edellämainitussa promemoriassaan esittänyt, että jokaisesta arviotynnyrialasta oli suoritettava, elleivät tarjoukset nousisi korkeampiin hintoihin, korvausta 50 hopearuplaa.² Kysymykseen oli siis kiinnitetty huomiota eri aikoina melkoisesti, ja kun näiden seikkojen valvominen näytti etusijassa kuuluvan Ruotsin valtuutetun toimiin sen vuoksi, että Ruotsin alamaisilla oli kysymyksessä olevissa huutokaupoissa mahdollisuus joutua menettämään suurempia arvoja kuin suomalaisilla, Peyron panikin tähän asiaan neuvotteluissa painoa. Niinpä hän syysk. 29 p. 1820 kamariasiainvaltiosihteerille lähettämässään kirjelmässä jo esitti tariffin, jonka mukaan ylijäämätilusten lunastus oli suori-

¹ Vrt. s. 312, muist. 1.

² Vrt. s. 316.

tettava.¹ Kun Kaarle Juhana marrask. 2 p. 1820 oli sen hyväksynyt ja kysymys muitten tämän ryhmän asioitten kera saanut ratkaisunsa valtioneuvostossa samana päivänä, oli ylijäämättä lunastamisesta tehtävä sopimus käsitetty niin, että kumpaisenkin maan hallitus oli lunastava omassa maassaan olevat, ylijäämäksi joutuvat vieraan valtion alamaisten tilukset oman valtionsa omiksi, sillä jos olisi kysymys omille kansalaisille tehtävistä tämäntapaisista suorituksista, ei niistä olisi Ruotsin hallituksen mielipiteen mukaan ollut soveliasta tehdä sopimusta vieraan valtion hallituksen kanssa.² Mitä ylijäämätiluksista suoritettavaan korvaukseen tulee, oli komissaarien kesken ensin sovittu jonkun verran alemmista korvausmääristä kuin ne määrät, jotka tulivat otetuiksi konventioon, sillä Peyronin onnistui vielä aivan vähän ennen konvention lopullista valmistamista, joulukuun lopulla v. 1820, taivuttaa Wårnhjelm kottamaan kysymyksessä olevia tariffeja. Siitä oli tietysti hyötyä enemmän Ruotsin kuin Suomen alamaisille, koska edellisiltä oli jäävä ylijäämätiluksia enemmän kuin jälkimmäisiltä. Näin ollen merkitsi tariffin korotus menoerän lisäystä Suomen valtiolle, joka joutui lunastamaan ruotsalaisten Suomessa olevat ylijäämätilukset. Peyron laski, että hänen näin saavuttamastaan tariffin korotuksesta oli oleva lopullisessa tilityksessä valtioitten kesken Ruotsille hyötyä n. 3—4,000 rt. pankkorahaa, siis kuitenkin huomion arvoinen summa.³

Tilusvaihtoihin liittyviin eräisiin muihin, myöskin edellämäinnettä tariffeja koskeviin sekä oikeudellisiin kysymyksiin on meillä tilaisuus palata alempana tilusvaihtoa koskevan esityksen yhteydessä. Mitä tilusvaihdon toimeenpanoon vielä tulee, olivat kutakin eri laatuja olevat tilukset ensin vähdettävät toisiinsa. Missä näin meneteltäessä muodostui vajauksia suuremmissa määrässä, kuten ennakkolaskelmien mukaan ja v. 1813—1815

¹ Peyron kamariasiainvaltiostihteerille syysk. 29 p. 1820. — Ehrenborgh Peyronille lokak. 12 p. 1820. Muscovitica: Handlingar angående Gränseregleringen med Ryssland 1820—1823. RVA.

² Käsikirje Peyronille marrask. 2 p. 1820. Muscovitica: Handlingar angående Gränseregleringen med Ryssland 1820—1823. RVA.

³ Peyron kamariasiainvaltiostihteerille jouluk. 30 p. 1820. Muscovitica: Handlingar angående Gränseregleringen med Ryssland 1820—1823. RVA.

toimitettujen valmistavien töiden nojalla voitiin niittyomistuksiin nähden arvioida tapahtuvan, oli saarissa olevia niittyjä käytettävä vajauksen täytteeksi. Kuitenkin on tässä yhteydessä huomattava, että saariniittyjä saatiin käyttää tilusvaihdossa vastikkeina vain rajalinjan siltä puolelta, missä puutos ilmeni, sillä muussa tapauksessahan tilustensekaus olisi muuttunut vain mantereelta saarille.

Siitä ajasta, jonka arveltiin kuluvan tilusvaihdon suorittamiseen, olivat mielipiteet konferenssin aikana vaihdelleet huomattavasti. Hackzell esitti sittemmin lausunnossaan syysk. 8 p. 1820, että työhön tarvitaan kolme vuotta, ja mainittu määräaika otettiinkin konventioon.¹ Tilusvaihdon toimeenpano oli jätettävä erikoisten, kumpaisestakin maasta muodostettujen maanmittarikomissionien haltuun, joille kumpaisellekin niin ikään oli määrättävä erikoiset johtajat. Rajaläänien maaherrat olivat konvention mukaan siis syrjäytetyt tilusvaihdon toimeenpanon valvonnasta, kuten Venäjän hallituksen taholta ennen konferenssia käydyissä neuvotteluissa oli pidetty suotavana. Johtosäännössä, joka näille komissioille vahvistettiin noudatettavaksi, ei mainittu, kenen ylimmän valvonnan alla tilusvaihdon valmistavat työt kumpaisessakin maassa oli suoritettava, vaan jätettiin se kumpaisenkin maan itsensä määrättäväksi. Säännösesitys erikoisen maanmittarikomissionin asettamisesta tilusvaihtoja toimeenpanemaan ei johtunut suoranaisesti Venäjän hallituksen esittämistä, ylempänä mainituista toivomuksista, sillä niinkuin Peyron kirjelmässään marrask. 10 p. 1820 kamariasiainvaltiosihteerille kertoo, kumpainenkaan komissaareista ei ollut tietänyt Venäjän hallituksen mielipiteestä mitään, ennenkuin Peyron sai siitä kuulla kamariasiainvaltiosihteerin lokak. 30 p. 1820 Peyronille lähettämästä kirjeestä, jota ennen kuitenkin ensimmäinen konvention luonnos jo oli valmistettu ja tehty ehdotus erikoisen maanmittarikomissionin asettamisesta.²

¹ Vrt. s. 316 ja seur.

² Peyron kamariasiainvaltiosihteerille marrask. 10 p. 1820. *Muscovitica: Handlingar angående Gränseregleringen med Ryssland 1820—1823.* RVA.

Tilusvaihtotoimitukseen liittyvät eri yksityiskohdat määriteltiin siinä erikoisessa johtosäännössä, joka valmistettiin maanmittarikomissionien noudatettavaksi. Seuraavassa luvussa olevassa, tilusvaihtoa koskevassa esityksessä eräitä näistä otetaan lähemmin käsiteltäviksi.¹

T
4. Konvention art. VII koski oikaisua v:n 1810 rajanjärjestelyneuvottelujen yhteydessä valmistettuun topografiseen rajaselitykseen, ja otti Wårnhjelm sitä koskevan kysymyksen esille konferenssin neuvottelujen yhteydessä.

V. 1820
Oli nimittäin käynyt niin, että v:n 1810 rajankäynnissä valmistetut asiakirjat, toisaalta rajakartta, toisaalta topografinen rajaselitys, eivät olleet yhtäpitäviä, mikäli niiden mukaan oli ratkaistava, kumpaiseenko valtioon aivan Tornion kaupungin pohjoispuolella oleva Flyygarinsaari oli kuuluva. Rajakartan mukaan kulki rajalinja mainitun saaren pohjoispuolitse, joten saari oli kuuluva Suomeen, mutta topografisen rajaselityksen mukaan rajalinja kulki sanotun saaren eteläpuolitse, joten se tämän merkinnän mukaan oli kuuluva Ruotsiin. Asia oli joutanut v. 1815 rettelöihinkin rajaseudulla, sillä kun Ruotsin puolella rajaa ryhdyttiin toimiin isoajakoa varten, ruotsalaiset maanmittarit laskivat saaren kuuluvan Ruotsin alueeseen ja ottivat siis myöskin sen huomioon.² Wårnhjelm otti neuvottelujen aikana tämän kysymyksen esille ja teki siitä esityksen Peyronille, joka puolestaan alisti asian hallituksensa ratkaistavaksi. Tukholmassa kysymys otettiin tarkan tutkimuksen alaiseksi. Tuloksena oli, että Ruotsin hallituksen mielipiteen mukaan Flyygarinsaaren oikeastaan pitäisi kuulua Ruotsille, koska se oli erikaisesti mainittu rajanjärjestelysopimuksessa, mutta koska sen sittemmin oli myönnetty kuuluvan Venäjälle luovutettuun alueeseen vetämällä rajalinja komissaarien vahvistamaan rajakarttaan Fluurinsaaren ja Flyygarinsaaren väliin, vaikka olisi pitänyt vetää rajalinja rajanjärjestelysopimuksen mukaan Flyygarinsaaren ja Svensarön väliin, oli asia muuttunut. Kun näin siis oli tapahtunut, ei Ruotsin hallitus tahtonut vaatia oikaisua,

¹ Vrt. s. 368 ja seur.

² Vrt. s. 291 ja seur.

vaan myöntyi Wärnhjelmin huomautuksen johdosta siihen, että Flyygarinsaari oli luettava kuuluvaksi Suomeen.¹

Kerrotusta aloitteestaan Wärnhjelm mainitsi kirjevaihdossaan Walleenin kanssa, joka puolestaan tammik. 11 p. 1821 Wärnhjelmille lähettämässään kirjeessä kehoitti Wärnhjelmiä ottamaan konventioon erikoisen artiklan tästä seikasta. Ilmeisesti mainitun kehoituksen johdosta sanottu artikla aivan konferenssin viime päivinä otettiin konventioon. Kysymyksen Wärnhjelm oli ottanut esille nimenomaan sen vuoksi, että hän katsoi valtuutuksensa oikeuttavan hänet siihen. Walleenin mielipiteen mukaan Wärnhjelmin käsitys hänen valtuuksiensa laajuudesta oli oikea.²

Edellämainitun katsantokannan mukaisesti Wärnhjelmillä oli, varsinkin konferenssin alussa, halu ottaa neuvottelujen alaisiksi kysymyksiä, joita ei oltu mainittu senaatin antamassa johtosäännössä, mutta joita hän kuitenkin oli oikeutettu saman johtosäännön mukaan käsittelemään, kunhan hän vain tarpeellisissa kohdissa hakisi hallituskonseljilta ohjeita. Niinpä Wärnhjelm kirjeessään Rehbinderille elok. 28 p. 1820 mainitsee, että suomalaiset olivat hänelle valittaneet lohenkalastuksessa vallitsevista epäkohdista. Niiden johdosta hän arveli voivansa ryhtyä toimenpiteisiin. Wärnhjelmin tiedoitukseen kuitenkin Walleen, jota Rehbinder oli pyytänyt antamaan Wärnhjelmille neuvoja esille tulevissa kysymyksissä, kirjeessään lokak. 2 p. 1820 vastasi, että viisainta olisi, jos komissaarit keskenään sopisivat siitä, että he eivät ota esille muita kysymyksiä kuin sellaisia, joilla on suoranaista yhteyttä tilusvaihdon kanssa. Jos Peyron kirjallisesti vaatisi päinvastaista, Wärnhjelm tiettävästi saattaisi ryhtyä neuvotteluihin ja vedota tarpeen tullen senaatin ratkaisuun. Epäilemättä Walleenin antama neuvo oli paikallaan, sillä jos komissaarit olisivat ryhtyneet käsittelemään kaikkia heille puolelta tai toiselta esitettyjä asioita, konferenssin työ

¹ Kamariasiainvaltiosihtööri Peyronille marrask. 2 p. 1820, Ehrenborgh Peyronille marrask. 6 p. 1820. *Muscovitica: Handlingar angående Gränseregleringen med Ryssland 1820—1823*. RVA. — Vrt. Liite III, s. 499.

² Walleen Wärnhjelmille tammik. 11 p. 1821. Wärnhjelmin kok. SVA.

olisi laajentunut ja vaara olisi ollut tarjolla, että aikaa olisi kulunut huomattavan paljon näihin pienempiin kysymyksiin, pääkysymysten saadessa odottaa sopimuksen lopullista valmistumista kenties vaikka kuinka kauan. Lohenkalastuskysymys jäikin konferenssin neuvottelujen ulkopuolelle. Tätä menettelyä Wärnhjelm noudatti eräisiin muihinkin konferenssin aikana paikallisten viranomaisten puolelta herätettyjen kysymysten suhteen, varsinkin sellaisten, joiden hän arveli johtavan laajoihin neuvotteluihin.¹

5. Vielä on meidän kosketettava konvention art. VIII:n säännöksiä.

Niinkuin aikaisemmin on esitetty, olivat v:n 1810 rajanjärjestelysopimuksen määräykset oikeudenkäynnin järjestelystä rajaseudulla osoittautuneet epätydyttäväksi, mikä toisaalta oli johtanut rajalääniä maaherrat, toisaalta Suomen keskushallinnon vaatimaan muutoksia rajanjärjestelysopimuksen näitä seikkoja koskeviin säännöksiin. Olipa Ruotsinkin hallitus kiinnittänyt huomiota samoihin asioihin. Konferenssia varten Wärnhjelmille annetussa johtosäännössä senaatti oli määrännyt kantansa siten, että v:n 1750 kunink. kirjeen edellyttämä tapa tämän kysymyksen järjestämiseksi oli nyt saatava neuvottelujen kautta sovituksi.²

Niissä suullisissa neuvotteluissa, joita konferenssin aikana Torniossa käytiin, oli myöskin tähän kysymykseen kiinnitetty huomiota. Suunnitelmissa, joita Wärnhjelm Torniossa olonsa ensimmäisinä päivinä, jo ennen neuvottelujen virallista alkamista, eri rajakysymysten ratkaisemista varten teki, esiintyy sellainen ajatus, että vaikkakin ylempänä mainittu v:n 1750 kirje määräsi, että kotimaahansa karkuun päässyt rikollinen oli tutkittava ja tuomittava kotimaansa tuomioistuimessa, kuitenkin olisi paikallaan, että hänet tutkittaisiin siellä, missä hän oli

¹ Wärnhjelm Rehbinderille elok. 28 p. 1820, kons. Walleen Wärnhjelmille lokak. 2 p. 1820. Wärnhjelmin kok. SVA. — Niinpä Wärnhjelm ei myöskään ottanut konferenssissa esille Tornion tullinhoitajan Jacob von Straussin esityksiä rajanvartioinnista. Wärnhjelm v. Straussille tammik. 20 p. 1821. Kons. Wärnhjelmin kok. SVA. — Vrt. s. 189.

² Vrt. s. 305.

tehnyt rikoksensa, mutta tuomittaisiin kotimaassaan. Tätä seikkaa Wärnhjelm ei kuitenkaan näy alistaneen senaatin harkintaan, vaikkakin hän näin olikin tullut samoihin tuloksiin kuin rajalääniien maaherrat jo aikaisemmin, vaan kiinnitti hän senaatin huomion kirjeessään syysk. 30 p. 1820, joka koski myöskin oikeudenkäynnin järjestelyä rajaseudulla, toiseen, oikeusturvallisuuden kannalta myöskin tärkeään kysymykseen. Hän alisti näet senaatin harkittavaksi, eikö sellaisia tuomioistuinten päätöksiä, joissa oli asetettu uhkasakkoja ja noudon uhka todistajille ja asianosaisille, saataisi panna täytäntöön, koska muutoin välttämättömäksi katsotun todistusaineiston hankkiminen ei ollut toteutettavissa. Tähän kuitenkin senaatti, kuten tiedämme, vastasi lokak. 12 p. 1820, että Wärnhjelmin tuli tämän kysymyksen ratkaisussa seurata vain saamaansa johtosääntöä.¹ Mainittua seikkaa koskevaa säännöstä ei sitten tullutkaan konvention, vaan koskettelee konvention art. VIII:n 5 kohta ainoastaan vieraassa valtiossa olevien todistajien kutsumista oikeudenkäyntiin, antamatta nimenomaista lupaa todistajien tuottamiseen toisesta valtiosta toiseen täyttämään todistajavelvollisuuttaan.

Ruotsissa joutuivat oikeudenkäyntiä rikosasioissa koskevat, Venäjän hallituksen tekemät esitykset tarkan harkinnan alaisiksi. Konferenssia edeltäneen diplomaattisen neuvottelukauden loputtua v. Engeström kirjelmässään kesäk. 13 p. 1820 ilmoitti kamariasiainvaltiosihteerille, että asiasta oli oikeuskanslerinvirasto saanut tiedon, jotta korkein oikeus antaisi lausunnon mainitusta kysymyksestä. Korkeimman oikeuden ensimmäinen lausunto ei kuitenkaan tyydyttänyt hallitusta, minkä vuoksi korkein oikeus sai syysk. 16 p. 1820 uuden määräyksen antaa tarkemman lausunnon asiasta. Siinä oli myöskin otettava huomioon mahdollisesti asiaan vaikuttavia muitakin seikkoja kuin ne, jotka sisältyivät Venäjän hallituksen esityksiin. Korkein oikeus käsitteikin, määräyksen saatuaan, kaikkia niitä seikkoja, joita v:n 1810 rajanjärjestelysopimuksen art. VII:n täytäntöönpanossa saattoi tulla kysymykseen.

Korkeimman oikeuden uuden lausunnon valtioneuvosto käsit-

¹ Wärnhjelm Ehrenströmille elok. 28 p. 1820. Kons. Wärnhjelmin kok. SVA. — Vrt. s. 327.

teli istunnossaan marrask. 3 p. 1820, ja hyväksyttiin siinä näitä kysymyksiä koskevien neuvottelujen ohjeiksi Peyronille korkeimman oikeuden lausunnossa esitetyt näkökohdat. Sellaisten rikosten tapahtuessa, jotka v:n 1810 rajanjärjestelysopimuksen art. VII mainitsee, oli siinä tapauksessa, että rikollinen oli paennut kotivaltioonsa, se henkilö, jota vastaan rikollinen teko oli kohdistunut, tai yleinen syyttäjä oleva oikeutettu pyytämään sen läänin maaherralta, jonka läänissä teko oli tapahtunut, toimenpidettä rikoksen tutkimista varten. Kun kysymyksessä oleva maaherra oli todennut, että rikos todella oli tapahtunut, oli hänen käännyttävä lähimmän maaherran puoleen rikoksen tehneen henkilön kotivaltiossa ja pyydetävä tutkimuksen toimeenpanemista. Tämän pyynnön johdosta oli asianomaisen maaherran ryhdyttävä toimenpiteisiin, jotta se tuomioistuim, joka sijaitti lähinnä rajaseudulla sitä paikkaa, missä rikos toisessa valtiossa oli tapahtunut, pani tutkimuksen toimeen. Sen ohessa toisen valtion maaherralle, jolta tutkimusta koskeva pyyntö oli tullut, oli ilmoitettava tutkimuksen toimittamista varten määrätty aika. Maaherran oli puolestaan tästä ilmoitettava asianomistajalle tai yleiselle syyttäjälle. Näiden oli sitten saavuttava tutkimusta toimittavaan oikeuteen määrättyinä aikana varustettuina kaikilla niillä todisteilla, jotka olivat saatavissa asian valaisemiseksi, ja oli heillä oikeus pyytää sellaisten todistajien haastamiseen, jotka eivät olleet siinä maassa, missä tutkimus toimeenpantiin, maaherran toimenpidettä todistajan kotimaassa. Tämän jälkeen oli tuomioistuimen noudatettava asian käsittelyssä oman maansa lakeja.

Otteen asian käsittelyä valtioneuvostossa koskevasta pöytäkirjasta Peyron sai kamariasiainvaltiosihteerin kirjelmän mukana marrask. 2 p:ltä, mutta lähetettiin se tietysti Tukholmasta vasta vähän myöhemmin. Siinä Peyronille annettiin nimenomainen lupa tehdä liitännäissopimus myöskin näistä kysymyksistä konferenssissa.¹

¹ v. Engeström kamariasiainvaltiosihteerille kesäk. 13 p. 1820. — Note utur protocollet öfver Justitiae Ärender, hållit inför H. Mt. Konungen i Stats Rådet den 3 November 1820, seurasi kamariasiainvaltiosihteerin kirjelmää Peyronille, päiv. marrask. 2 p. 1820. Muscovitica: Handlingar angående Gränseregleringen med Ryssland 1820—1823. RVA.

Konvention art. VIII:n sanamuodosta ilmenee, että sitä valmistettaessa otettiin huomioon kumpaisenkin valtion komissarien saamat ohjeet. Vuoden 1750 useasti mainitun kirjelmän mukaan artikla tuli käsittämään kaikki rikokset, eikä ainoastaan niitä, jotka v:n 1810 rajanjärjestelysopimuksen art. VII oli luetellut sellaisina, joiden suhteen artiklassa mainittua oikeudenkäyntimenettelyä oli noudatettava. Kuitenkin erotettiin v:n 1810 rajanjärjestelysopimuksen art. VII:n luettelemien rikosasiain käsittely hieman toisenlaatuisen menettelyn varaan kuin vähäisempien rikosten aiheuttamat toimet. Edelliset oli käsiteltävä ja niiden suhteen tarpeellisiksi havaitut toimenpiteet suoritettava säännösten mukaan, jotka olivat otetut sanasta sanaan ylempänä mainitusta Ruotsin korkeimman oikeuden lausunnosta. Vähäisempiin rikoksiin nähden määrättiin, että siinä tapauksessa, että rikollinen oli palannut takaisin kotimaahansa, asianomistaja joko itse tai hänen valtuuttamansa asiamies sai suoraan kääntyä lähinnä rajaa olevan tuomarin puoleen rikoksen tekijän kotivaltiossa ja ajaa siellä asianomaisessa oikeudessa kannettansa.

Niinkuin edellä esitetystä ilmenee, konvention art. VIII:n säännökset poistivat todella eräitä niistä epäkohdista, joita jo oli havaittu syntyneen v:n 1810 rajanjärjestelysopimuksen art. VII:n määräysten vuoksi. Oikeusturvallisuuden kannalta oli epäilemättä merkittävä eduksi, että kaikki rikokset, ei ainoastaan törkeät, vaan myöskin vähäisemmät, nyt joutuivat oikeudellisen käsittelyn alaisiksi konvention määräämällä tavalla. Edelleen on mainittava, että se poikkeus, joka tässä artiklassa tehtiin 1734 vuoden lain OK. X: 22 säännökseen, jonka mukaan ulkomailla tehdystä rikoksesta oli tuomittava sen paikan tuomioistuimessa, jossa rikollinen kotimaassaan tavataan [forum deprehensionis], oli myöskin omansa niin suuressa määrässä kuin oli mahdollista näissä säännöksissä seurattujen yleisperusteiden mukaan voimassa olevan järjestelmän vallitessa ja rikollisten yleistä luovuttamista koskevan, asianomaisten maiden välisen luovutussopimuksen puuttuessa, supistamaan mahdollisimman vähiin ne haitat, jotka kuitenkin aina johtuvat siitä, että rikosta ei tutkita ja tuomita tekopaikan oikeudessa. Määräys siitä, että vieraassa maassa rikoksensa tehnyt, mutta kotivaltioonsa karan-

nut rikollinen oli tuomittava rikoksen tekopaikkaa lähinnä rajan takana sijaitsevassa tuomioistuimessa, tietysti oli omansa vie-mään entistä parempiin tuloksiin.¹

Muihin Torniossa tammik. 5/17 p. 1821 solmitun konvention säännöksiin ei tässä yhteydessä enää ole syytä kiinnittää huomiota.

6. Siinä raportissa, jonka Wärnhjelm konferenssin päätyttyä valmisti hallitsijalle neuvottelujen kulusta ja joka seurasi konventiota ja neuvottelujen yhteydessä tehtyä maanmittari-komissionien johtosääntöä, hän yleisin piirtein esittää niitä näkökohtia, jotka hän oli ottanut huomioon tomissaan. Samalla hän myöskin rientää jo ennakolta torjumaan sellaisia huomautuksia, joita mahdollisesti konventiota vastaan tullaan tekemään. Kun jo on kulunut kymmenen vuotta tilusvaihtojen toimeenpanoon rajaseudulla, saattaa hallitsijasta tuntua oudok-suttavalta, että samaa tarkoitusta varten vielä nyt on varattu kolme vuotta käytettäväksi. Mutta koska hallitsijan tarkoitus mainittuihin tilusvaihtoihin nähden, Wärnhjelm huomauttaa, on ollut kumpaisenkin valtion alamaisten etujen valvominen ja varsinkin niiden riidanaiheiden poistaminen, jotka ovat johtu-neet tilustensekauksesta, on tästä syystä, ja koska on pyrittävä välttämään yksityisille henkilöille koituvia vaurioita, nyt kysy-myksessä oleva kolmiyuotiskausi osoittautunut välttämättö-mäksi tilusvaihdon toimeenpanemista varten. Jotta hallitsija henkilökohtaisesti voisi tutustua niihin erikoisiin olosuhteisiin, jotka tilusten omistussuhteissa olivat vallalla rajaseudulla, Wärnhjelm liitti raporttiinsa eräistä saariomistuksista kartan, josta kävikin näille seuduille luonteenomainen tilustensekaus ja tilusten nautintatavatkin varsin vakuuttavasti ilmi. Kartan² joh-

¹ GRANFELT, O. HJ., Sammandrag av föreläsningar i straffprocess-rätt, s. 35, mainitsee konvention päivätyksi tammik. 17 p. ja maalisk. 12 p. 1821. Jälkimmäinen päiväys tarkoittaa konventin ratifiointia Venäjän taholta. — Ruotsissa annettiin konvention art. VII:n johdosta kunink. julistus jouluk. 5 p. 1821. CARLÉN, JOH. GABR., Handbok i svenska lagfarenheten, s. 472. — Ruotsin ja Norjan välillä järjesti esillä olevan kysymyksen kunink. asetus kesäk. 1 p. 1819. CARLÉN, m.t. s. 472.

² Vrt. Liite IV, s. 501.

dosta Wärnhjelm raportissaan kertoo lyhyesti nautintavuorojen järjestelyistä, niittytilusten jakautumisesta y.m., josta tässä esityksessä aikaisemmin on ollut puhetta. Tilusvaihdon perusteiden määräämiseen nähden Wärnhjelmille oli kylläkin annettu m.m. se ohje, että metsät ja ulkopalstatkin oli vaihdettava niittyjä vastaan, mutta, huomauttaa Wärnhjelm, paitsi sitä, että tulevassa vaihtotoimituksessa olisi ollut vaikea verrata näitä tiluksia toisiinsa, myöskin se paikallisista oloista johtuva seikka, että vaihdettavat metsät sijaitsevat hyvin epämukavilla paikoilla, joten niiden käyttöä vastikkeena ei olisi voitu puolustaa edullisena kumpaisellekaan puolelle, on aiheuttanut sen määräyksen konventioon, että kutakin eri laatua olevat tilukset ensin vaihdetaan toisiaan vastaan ja ylijäämät myydään, jolloin erikoinen hintatariffi suojaa maanomistajat vahingoilta. Mitä tilusvaihtoihin vielä tulee, Wärnhjelm lausui sen mielenpiteen, että laskelmien mukaan suomalaiset maanomistajat tulevat saamaan Ruotsissa olevien tilustensa sijaan korvauksen Ruotsin alamaisten Suomessa olevista tiluksista, mutta että Ruotsin alamaisten täytyy useassa tapauksessa tyytyä rahakorvaukseen. Missä suomalaisten osaksi ei voida saada korvausta rajavesistöissä olevista saariomistuksista, siellä on tilaisuus antaa valtion omistukseen nyt joutuneista, Svansteiniin y.m. tehtaiden käytössä ennen olleista kruununmaista kysymyksessä oleva korvaus, sillä mainitut alueethan ovat joutuneet rauhansopimuksen nojalla valtion omiksi.

Kun tilusvaihdot joka tapauksessa tulevat tuottamaan muutoksia oleviin oloihin, Wärnhjelm kiinnitti hallitsijan huomion myöskin siihen, eikö sellaisissa tapauksissa, jolloin maanomistajan oli tyydyttävä rahalliseen korvaukseen, hänen tilansa suorittamaa veroa voitaisi vähentää, ja kun tilusvaihtojen yhteydessä Ruotsin alamaisten tiluksia ostojen kautta myöskin siirtyy suomalaisten haltuun, eikö veroa silloin olisi koroitettava. Wärnhjelm jatkaa, että tämänsuuntaisia muutoksia aivan välttämättä tulee tapahtumaan, mikä käy ilmi siitä tosiasiasta, että Tornion kaupungin ja Pirkkiön kylän on tyydyttävä rahakorvaukseen yli 5,000 tynnyrinalan laajuisesta metsä- ja ulkopalstastaan Ruotsissa, ja että toisaalta Ruotsin alamaisten niittyjä tulee Suomessa myytäväksi n. 200 arvioidun tynnyrinalan määrä.

Selitettyään vielä toimiaan Flyygarinsaaren siirtämiseksi Suomeen, Wärnhjelm kääntyy tekemään esityksiä varsinaisen rajaseutupolitiikan alalta. Isojako olisi toimeenpantava koko rajaseudulla, ja samalla olisi tilaisuus tutkia mahdollisuuksia uutisasutuksen laajentamiseksi Turtolan ja Pellon välillä oleviin laajoihin metsiin. Sen lisäksi Wärnhjelm erikoisella innostuksella ryhtyy selvittämään kysymystä rajaseudun liikenneoloista, jolloin kysymys maantien rakentamisesta pitkin Tornionjoen itärantaa jälleen otetaan pohdittavaksi. Matkustaessaan pitkin joen vartta Wärnhjelm oli tehnyt joukon huomioita, joiden johdosta hän nyt esittää, että suunnitellun maantien rakentamistoimiin ryhdyttäisiin mahdollisimman pian. Sopimus Ruotsin puolella rajaa olevan maantien kunnossapidosta olisi sanottava irti. Koska paikkakunnan väestö ja virkamiehistö oli ilmoittanut kaikilla heidän käytettävissään olevilla keinoilla olevansa valmis auttamaan Suomen puolelle rakennettavan tien valmistamista, olisi työhön nyt myöskin ryhdyttävä. Myöskin olisi rajan vartiointin kannalta välttämätöntä, että määrättäisiin tarkoin ne tiet, joita valtakuntien välisessä liikenteessä saataisiin käyttää, ja samoin olisi jokireittien varsille rakennettava majatalot omalle rannalle, jotta nykyinen yhteisten majatalojen käyttäminen loppuisi. Viimeksimainittuja toimenpiteitä vaati varsinkin salakaupan ja salakuljetuksen valvonta rajalla.¹

Wärnhjelmin edellämainittua raporttia sekä sen mukana seurannutta konventiota liitteineen senaatti käsitteli täysistunnsaan helmik. 5 p. 1821, jolloin päätettiin lähettää mainitut asiakirjat hallitsijalle.²

Kesti kuitenkin jonkun aikaa, ennenkuin konventio saatiin ratifioiduksi. Ruotsissa ratifikatio annettiin jo helmik. 26 p. 1821. Aleksanteri I:n poissaolon vuoksi pääkaupungista oli konventio ja johtosääntö lähetettävä hänelle Laybachiin, jossa ratifiointi tapahtui helmik. 28 p. 1821. Kirjelmässään huhtik. 28 p. 1821 Venäjän ulkoasiainkollegion päällikkö senaattori Paul

¹ Wärnhjelmin raportti hallitsijalle. Kons. Wärnhjelmin kok. SVA. — Wärnhjelm senaatille helmik. 3 p. 1821, jota konventio seurasi. KD. 6/338 v. 1821. — Wärnhjelmin arvion lunastussuunnasta vrt. s. 423.

² Plen. pöytäk. helmik. 5 p. 1821.

Divov ilmoitti Reh binderille, että konventio oli vahvistettu ja että ratifikatiot oli vaihdettu Ruotsin kanssa Pietarissa huhtik. 22 p. 1821.¹ Tilaisuudessa Divov oli tehnyt huomautuksen muutamista muodollisista eroavaisuuksista sopimuksen eri kapaleiden välillä, mutta koskivat ne vähäpätöisiä seikkoja.² Huhtikuun 30 p. 1821 päivätyssä kirjeessään Reh binder lähetti konventiosta ja johtosäännöstä jäljennökset Steinheilille, joka toimitti ne senaatille kirjelmänsä mukana toukok. 18 p. 1821. Kirjelmää liitteineen käsiteltiin senaatin täysistunnossa toukok. 19 p. 1821, ja lähetettiin se senaatin talousosastolle, joka vielä samana päivänä antoi sen johdosta eräitä määräyksiä.³ Tilusvaihdon valmistaviin toimiin olikin jo aika silloin ryhtyä.

¹ Reh binder Steinheilille huhtik. 30 p. 1821. Kkv. asiak. 1810 n:o 69.

² Divovin nootti huhtik. 22 p. 1821. Sveriges traktater X, s. 216—217.

³ Käännös Reh binderin kirjelmästä Steinheilille huhtik. 30 p. 1821, Steinheil senaatille toukok. 18 p. 1821, jota seurasi konventio ja johtosääntö maanmittareita varten, jälj. KD. 80/9 v. 1821. — Plen. pöytäk. toukok. 19 p. 1821. Talousos. pöytäk. toukok. 19 p. 1821. — Vrt. s. 369.

V. LUKU.

Toimenpiteet tilusvaihtoja varten Ruotsin-vastaisella rajalla v. 1821—1822.

1. Tilusvaihtojen edellyttämät toimet v. 1821—1822.

1. Alistettuaan Torniossa laaditun rajanjärjestelysopimuksen helmik. 5 p. 1821 hallitsijalle, senaatti ryhtyi pian sen vuoksi, että konvention edellyttämien maanmittarien toimien piti alkaa jo saman vuoden kesän alussa, omasta puolestansa muihinkin asian vaatimiin toimenpiteisiin. Helmikuun 21 p. senaatin talousosasto päätti lähettää ilmoituksen Oulun läänin maaherralle piakkoin alkavasta tilusvaihdosta Ruotsin rajalla ja vaatia päämaanmittauskonttorilta ehdotusta kahdeksan taitavan ja luotettavan maanmittarin sekä niiden johtajaksi aiotun, maanmittauksessa hyvät tiedot omaavan henkilön määräämisestä kysymyksessä olevaan toimitukseen. Samalla senaatti saattoi päämaanmittauskonttorin tiedoksi pääkohdat komissionin suoritettaviksi tulevista töistä. Toimituksen ilmoitettiin kestävän noin kolme vuotta. Lopuksi senaatti huomautti, että maanmittareita voitiin asettaa ehdolle Suomen mistä läänistä tahansa. Kirjelmän päämaanmittauskonttori sai huhtik. 9 p. 1821.¹

Vastatessaan huhtik. 11 p. 1821 senaatille, ilmoitti päämaanmittauskonttorin v.t. päällikkö Nordenstedt, että hän, nojaten »kokemuksestaan syntyneeseen vakaumukseen» katsoi voivansa esittää määrättäviksi kysymyksessä oleviin toimituksiin seuraavat maanmittarit: Oulun läänistä komissionimaan-

¹ Talousos. pöytäk. helmik. 21 p. 1821. — Kirjelmä päämaanmittauskonttorille helmik. 21 p. 1821. K. Rescripter m.m. för åren 1812 till och med 1819, fol. 241—242. MA.

mittari Anders Bergerin ja Matts Hackzellin, Vaasan läänistä komissionimaanmittari Carl Fr. Boismanin ja P. J. Sundstedtin, Savon ja Karjalan läänistä komissionimaanmittari sotakamreeri Gustaf Thilénin ja kolleegiasessori A. C. Nordenstrengin, Viipurin läänistä komissionimaanmittari Fab. Fr. Gyldénin ja Turun läänistä komissionimaanmittari Johan Jacob Peteschen. Maanmittarikunnan johtajaksi tilusten vaihtoon Ruotsin rajalla ehdotti Nordenstedt »sekä taitavuudestaan viranhoidossa että tunnollisuudestaan ja vakavasta käytöksestään yleisesti hyvin tunnetun» komissionimaanmittarin, maanmittaustirehtööri Gustaf Reinhold Gahmbergin.¹ Senaatti puolestansa määräsi talousosaston istunnossa huhtik. 18 p. 1821 kaikki ehdolle asetetut maanmittarit kysymyksessä olevaan virantoimitukseen. Tiedoittaessaan siitä päämaanmittauskonttorille senaatti käski Nordenstedtin ilmoittamaan maanmittaustirehtööri Gahmbergille sekä muille maanmittareille, että heidän oli oltava valmiina matkustamaan myöhemmin tulevan määräyksen mukaisesti Tornioon kesäk. 1 p:ksi 1821. Senaatin kirjelmän Nordenstedt sai toukok. 9 p., ja samana päivänä hän lähetti ilmoitukset sekä Gahmbergille että muille maanmittareille.² Kun senaatti oli saanut virallisen tiedon rajanjärjestelysopimuksen ratifioimisesta, saattoi se sen jälkeen, toukok. 19 p., antaa maanmittareille lopullisen määräyksen, joka saapui päämaanmittauskonttoriin toukok. 23 p. 1821. Samana päivänä antoi Nordenstedt puolestaan siitä tiedon kaikille maanmittareille.³ Vaikka ilmoitus näin

¹ Nordenstedtin kirjelmä huhtik. 11 p. 1821. Missiver till K. Senaten 1821 n:o 41. MA. — Nordenstedtin kirjelmä huhtik. 11 p. 1821. KD. 9/296 v. 1821. Gahmbergista vrt. ESKTRAND, VIKTOR, Svenska landtmätare 1628—1900, n:o 2902. VAAJAKALLIO, E. O., Suomen maanmittarit 1628—1928, n:o 378.

² Talousos. pöytäk. huhtik. 18 p. 1821. — Senaatin kirjelmä huhtik. 18 p. 1821. K. Rescripter m.m. för åren 1820, 21, 22, fol. 60. Päämaanmittauskonttorin kirjelmä Gahmbergille ja muille maanmittareille toukok. 9 p. 1821. Allmänna bref 1821 n:o 64, 65. MA.

³ Vrt. s. 367. — Talousos. pöytäk. toukok. 19 p. 1821. — Senaatin kirjelmä päämaanmittauskonttorille toukok. 19 p. 1821. K. Rescripter m.m. för åren 1820, 21, 22, fol. 65—66. Määräykset maanmittareille ja Gahmbergille toukok. 23 p. 1821. Allmänna bref 1821 n:o 67, 68. MA.

ollen tulikin asianomaisille vasta aivan viime hetkessä, olivat maanmittarit, kuten olemme nähneet, kuitenkin jo aikaisemmin saaneet tiedon siitä ja ennättivät hyvissä ajoin määräraikkaan.

2. Työskentelyn alku lykkäytyi kuitenkin suunniteltua myöhemmäksi väliin tulleiden odottamattomien esteitten vuoksi. Tornioista kesäk. 11 p. 1821 lähettämässään kirjeessä Gahmberg ilmoitti päämaanmittauskonttorille, että suomalainen komissioni tosin kokoontui rajalle saamansa määräyksen mukaisesti kesäk. 1 p., mutta silti ei vielä oltu päästy työn alkuun, koska ruotsalaisesta komissionista ei toistaiseksi ollut saapunut päällikköä eikä maanmittareitakaan, eikä heistä ollut mitään varmaa kuulunkaan. Näin ollen oli kulunut hukkaan jo 11 vuorokautta turhassa odotuksessa, ja näin sattunut viivytys oli, Gahmberg kirjoittaa, varsin ikävä asia, koska suomalainen komissioni paloi työnhallusta, voimatta kuitenkaan mihinkään ryhtyä. Sitä paitsi oli Gahmberg eri tahoilta saanut kuulla, että Ruotsin hallitus tosin oli komentanut maanmittareita rajalle, mutta myöhemmin peruuttanut määräyksensä. Syytä tähän ei Gahmberg tietänyt. Jos työhön kaikesta huolimatta aiottiin ryhtyä, oli Gahmbergin mielestä paraikaa kulumassa oleva kesä mennyt hukkaan työskentelyn kannalta, koska neuvottelut molempien maitten komissionien kesken vaativat aikansa ja maanomistajilla piti myöskin olla käytettävänään toimituksissa lailliset määrääjat. Lisäksi oli otettava huomioon muitakin seikkoja, jotka viivästyttivät toimintaa. Kauimpana olevalle kirkolle oli Tornioista matkaa $42\frac{1}{2}$ penikulmaa jokea ylöspäin, »110 kosken ylitse», joten liikennemahdollisuudet olivat äärimmäisen vaikeat ja matkat veivät näin ollen paljon aikaa. Syystulvat alkoivat jo syyskuussa ja keskeyttivät silloin työn. Jos siis ruotsalaiset odottivat itseänsä vielä jonkun viikon, kului loppukesäkin odotuksessa ja turhissa matkoissa. Torniossa oli paraikaa 9 toimeliasta maanmittaria, jotka nyt olivat tuomitut toimettomuuteen ja kuluttivat varansa loppuun kalliilla päikkakunnalla. Lisäksi he joutuisivat seuraavan talven olemaan toimettomina ja ilman ansioita, vaikka he entisissä toimipaikoissaan olisivat voineet tehdä isänmaalleen huomattavia palveluksia. Edellä kerrottuun nähden Gahmberg pyysikin, että senaatille ilmoitet-

taessa työn alkamisessa sattuneesta viivytyksestä samalla myös anottaisiin, että kaikki suomalaiset maanmittarit kutsuttaisiin heti pois Tornioista.

Edellämainitun ja kuten näemme, sisällöltään hieman hätäisen kirjelmän Molander sai kesäk. 19 p., ja jo seuraavana päivänä hän ilmoitti senaatille asiasta, kuitenkin anomatta maanmittarien poiskutsumista.¹

Molanderin missiivi saapui senaattiin kesäk. 22 p. Neljä päivää aikaisemmin senaatti oli saanut toistakin tietä ilmoituksen kysymyksessä olevasta viivytyksestä. Gahmberg oli kirjoittanut siitä myöskin Ouluun maaherra v. Bornille, joka kirjelmässään kesäk. 6 p. ilmoitti senaatille suomalaisten maanmittareitten saapuneen Tornioon ja kertoi ruotsalaisen komissionin myöhästymisestä. Vähän myöhemmin, kesäk. 12 p. päivätyssä kirjelmässä v. Born tiedoitti senaatille, että ruotsalaisia maanmittareita ei ollut vielä saman kuun 8 päivään mennessä kuulunut aloittamaan tilusvaihdon vaatimia töitä. Viimeksimainittu v. Bornin kirjelmä saapui senaatille samana päivänä kuin Molanderin edellämainittu tiedoitus. Niiden johdosta senaatti päätti täysistunnossaan kesäk. 25 p. 1821 tehdä ilmoituksen hallitsijalle. Koska Molanderin ja v. Bornin kirjelmissä ei ollut mainittu sanaakaan Gahmbergin ehdotuksesta suomalaisen komissionin kutsumisesta Tornioista, ei sanottu ehdotus myöskään ollut joutunut senaatin käsiteltäväksi. Ilmeisesti se olikin ennenaikainen.

Kirjelmässään Rehbinderille kesäk. 28 p. 1821, jota senaatin edellämainittu ilmoitus seurasi, Steinheil pyysi pikaisesti hallitsijalle tiedoitettavaksi asiasta ja Suomen asiain komitea, joka oli saanut Steinheilin kirjelmän kesäk. 20 p. v.l., käsittelikin sen saman kuun 30 p. v.l. Silloin Rehbinder saattoi kuitenkin ilmoittaa, että hän oli yksityiskirjeessä saanut kenraalikuvernööriltä tietää, että ruotsalaiset maanmittarit olivat kesäk. 21 p. u.l.

¹ Gahmberg päämaanmittauskonttorille Tornioista kesäk. 11 p. 1821. Afgjorda acter för år 1821 n:o 163. Päämaanmittauskonttori senaatille kesäk. 20 p. 1821. Missiver till K. Senaten 1821 n:o 76. MA. — Molander senaatille kesäk. 20 p. 1821. KD. 34/299 v. 1821, yhdist. Vsv. asiak. 1821 O.D. n:o 87/111.

jo saapuneet Tornioon, minkä vuoksi asian johdosta ei katsottu tarpeelliseksi ryhtyä mihinkään toimenpiteeseen.¹

Heinäkuun 2 p. 1821 ilmoitti Gahmberg Molanderille, että sitten kun osa ruotsalaisista tilusvaihtotoimiin määrätyistä maanmittareista oli saapunut Tornioon, olivat he väliaikaisen päällikkönsä komissionimaanmittari H. W. Hackzellin johdolla pyytäneet saada neuvotella suomalaisten maanmittareitten kanssa. Norrbottenin läänin maaherra Örnvall oli tukenut heidän pyyntöään vakuuttaen, että ne maanmittarit, jotka vielä eivät olleet saapuneet, ynnä ruotsalaisen komissionin päällikkö, olivat aivan ensi tilassa odotettavissa sinne. Sen vuoksi pidettiinkin neuvottelukokous kesäk. 26 p. Siinä päätettiin valmistaa kuulutukset tilusvaihtotoimitusten alkamisesta ja sovittiin silloin, että toimitus aloitetaan Alatornion ja Karl Kustavin seurakuntien suhteen Tornion raatihuoneessa heinäk. 16 p., Ylitornion pitäjässä sekä siihen kuuluvissa kappeleissa heinäk. 19 p. Matarengin kylässä sekä Muonionniskan ja Enontekiön pitäjissä Muonionniskan kirkolla heinäk. 30 p. 1821. Kesäkuun lopussa saapuivat viimeisetkin ruotsalaiset maanmittarit, paitsi ruotsalaisen komissionin johtajaa. Saatuansa Gahmbergin lähettämän ilmoituksen heinäk. 9 p. 1821, Molander ilmoitti senaatille s.k. 11 p. tilusvaihtotoimien alkaneen rajalla.

Senaatti, jolle Molanderin kirjelmä tuli heinäk. 13 p., lähetti s.k. 16 p. sen johdosta ilmoituksen hallitsijalle, ja meni se Steinheilin elok. 3 p. päivätyn kirjelmän mukana. Kun se otettiin käsiteltäväksi Suomen asiain komiteassa syysk. 7 p. 1821, mainitsi Reh binder, että hänellä oli jo aikaisemmin ollut tilaisuus suullisesti tehdä hallitsijalle selvää asiasta. Enemmät toimenpiteet raukesivatkin luonnollisesti siihen.²

¹ v. Born senaatille kesäk. 6 p. 1821. KD. 71/161 v. 1821, yhdist. Vsv. asiak. 1821 O.D. n:o 87/111. — v. Born senaatille kesäk. 12 p. 1821. KD. 71/161 v. 1821, yhdist. Vsv. asiak. 1821 O.D. n:o 87/111. — Plen. pöytäk. kesäk. 25 p. 1821. — Senaatin kirjelmä hallitsijalle kesäk. 25 p. 1821, jota seurasivat KD. 34/299 ja 71/161 v. 1821, Steinheil Reh binderille kesäk. 28 p. 1821, Steinheil Reh binderille heinäk. 8 p. 1821. Vsv. asiak. 1821 O.D. n:o 87/111. — Sak. pöytäk. kesäk. 30 p. 1821, kohta 5.

² Gahmberg Molanderille heinäk. 2 p. 1821. Afgjorda acter för år 1821 n:o 172. Molander senaatille heinäk. 11 p. 1821. Missiver till K. Senatén

Näin oli alkuvaikeuksien jälkeen vihdoinkin päästy tilusvaihdon loppuun saattamiselle Ruotsin rajalla niin välttämättömiin maanmittarikomissionien töihin käsiksi.

3. Päämaanmittauskonttorin päällikön Molanderin mielipiteen mukaan olisi rajalla toimivan suomalaisen maanmittarikomissionin päällikön velvollisuutena ollut aika ajoin ilmoittaa hänelle tilusvaihdon edistymisestä sekä muistakin sen yhteydessä olevista seikoista. Kun koko v:n 1821 kesän ja sitä seuraavan syksynkään kuluessa mitään tällaista kertomusta kuitenkaan ei tullut päämaanmittauskonttoriin, kehoitti Molander kirjelmässään jouluk. 1 p. 1821 Gahmbergia ilmoittamaan hänelle, miten kysymyksessä olevat työt olivat sujuneet. Vastaisen varalle määräsi Molander samalla, että Gahmbergin oli kerran kuukaudessa lähetettävä päämaanmittauskonttoriin selonteko töistä.¹

Gahmberg vastasi tammik. 18 p. 1822. Hän huomautti aluksi, ettei tilusvaihtoa koskevassa konventiossa eikä sen perustuksella laaditussa instruktiossa sanallakaan mainittu tilusvaihtotoimia johtavan maanmittarin velvollisuudesta antaa raportteja komissionin töistä päämaanmittauskonttorille. Sen vuoksi olivatkin kysymyksessä olevat ilmoitukset jääneet antamatta. Koska niitä nyt nimenomaan oli häneltä vaadittu, Gahmberg lähetti samalla kertomuksen toiminnasta koko edellisen vuoden ajalta.

Mainitun selostuksen mukaan olivat työt ensimmäisessä jakokunnassa sujuneet siksi hyvin, että ainoastansa Tornion kaupungin omistama, Ruotsissa sijaitseva ulkopalsta oli vielä mittaamatta. Jakokuntaan kuuluvissa saarissa oli jyvitys kauttaaltansa toimitettu. Jyvittämättä oli ainoastansa osa mantereella

1821 n:o 82. MA. — Molanderin kirjelmä heinäk. 11 p. 1821. KD. 40/299 v. 1821, yhdist. Vsv. asiak. 1821 O.D. n:o 92/142. — Talousos. pöytäk. heinäk. 16 p. 1821. — Senaatin kirjelmä heinäk. 16 p. 1821, jota seurasi KD. 40/299 v. 1821, Steinheilin kirjelmä Rehbinderille elok. 3 p. 1821. Vsv. asiak. 1821 O.D. n:o 92/142. — Sak. pöytäk. syysk. 7 p. 1821, kohta 8. — Maanmittareitten palkkauksesta talvisaikana ja matkarahoista senaatin kirjelmä syysk. 19 p. 1821. K. Rescripiter m.m. för åren 1812 till och med 1819, fol. 246. MA.

¹ Molander Gahmbergille jouluk. 1 p. 1821. Allmänna bref 1821 n:o 236. MA.

sijaitsevia peltoja ja niittyjä sekä myöskin äsken mainittu Tornion kaupungin omistama metsäalue.

Suuritöisin oli kaikin puolin ollut toinen jakokunta. Se oli alueeltaan suurin ja siellä oli työ myöskin monimutkaisempaa kuin muualla. Tässäkin jakokunnassa oli kuitenkin kaikki saaret saatu mitatuiksi, samoin suurin osa mantereella sijaitsevista tiluksista. Vielä oli kuitenkin mittaamatta huomattava osa mantereella olevista niityistä rajan kumpaisellakin puolella. Mitä jyvitykseen tuli, oli suurin osa saarista sekä sen lisäksi joku määrä mantereellakin olevista tiluksista jo jyvitetty. Kuitenkin oli mainitussa jakokunnassa vielä huomattavasti jyvitystyötä suorittamatta. Toimien edistymistä olivat erikoisesti haitanneet saarissa olevien niittyjen nautinnassa vallalla olleet nautintatavat, jotka olivat erinomaisen monimutkaisia, minkä vuoksi niiden selvittely oli vienyt huomattavan paljon aikaa.

Kolmannessa jakokunnassa olivat varsinaiset mittaustyöt jo suoritettut loppuun. Jäljellä oli ainoastaan tarkastuskokouksen pitäminen, joka oli instruktioon mukaan pidettävä sikäläisten maanomistajien kanssa. Marraskuussa oli työt lopetettu ulkosalla. Ne maanmittareista, jotka olivat toimineet mittaustyössä, olivat saaneet Gahmbergilta määräyksen suorittaa karttoihin kuuluvat laskutyöt, kun jälleen niiden maanmittareiden, jotka olivat jyvittäneet tiluksia, oli laskettava tilusnautintojen vuosikierrot, laadittava sijoituskartat sekä arvioitava jyvitettyt tilukset. Seuraavana keväänä oli tarkoitus verrata suomalaisen komissionin suorittamien töitten tulokset ruotsalaisten maanmittareitten tuloksiin. Mainituissa toimissa olivatkin maanmittarit Gahmbergille lähettämiensä päiväkirjojen ja laskujen mukaan olleet loppuajan vuodesta.¹

Gahmbergin selostuksen Molander sai helmik. 4 p. 1822. Senaatille meni sen johdosta toimintakertomus päämaanmittauskonttorista maalisk. 5 p. 1822; ja lähetti sen pääjohtaja A. J. Molander.²

¹ Gahmbergin kirjelmä päämaanmittauskonttorille tammik. 18 p. 1822. Gahmbergin kirjelmä maanmittareitten palkkiolaskuista tammik. 18 p. 1822. Afgjorda acter för år 1822 n:o 14, 15. MA.

² Molander senaatille maalisk. 5 p. 1822. Missiver till K. Senaten 1822 n:o 10. MA. — Molander senaatille maalisk. 5 p. 1822. Molanderin kertomus senaatille maalisk. 5 p. 1822. KD. 21/238 v. 1822.

Siihen katsoen, että tilusvaihtotyöt jo ensimmäisen vuoden kuluessa olivat sujuneet siksi hyvin, kuin edellä esitetty selostus osoittaa, Gahmberg ehdotti Kuopiossa helmik. 27 p. 1822 päivämässään kirjelmässä päämaanmittauskonttorille eräitä muutoksia suomalaisen maanmittarikomissionin kokoonpanon suhteen silmällä pitäen seuraavan kesän työskentelyä. Hän huomautti, että kaikkia kahdeksaa maanmittaria ei tarvittu seuraavana kesänä rajalla. Kolmannessa jakokunnassa ei ollut jäljellä enää mitään työtä. Toisessa jakokunnassa riitti työskentelyä neljälle, korkeintaan viidelle osastolle eli taulukunnalle ja ensimmäisessä ainoastansa kahdelle. Näin ollen ei seuraavaksi talveksi voinut myöskään kaikille maanmittareille riittää työtä. Tilusvaihtotoimitusta ei tarvinnut eikä saanutkaan instruktioita mukaan lopettaa v:n 1822 aikana, koska työn tarkastus ja lopullinen paalutus oli suoritettava konvention mukaan vasta v. 1823. Näin ollen ei yhden tai kahden taulukunnan vähentäminen myöhästyttäisi työn valmistumista määräajan kuluessa. Neuvoteltuaan asian johdosta ruotsalaisen maanmittarikomissionin johtajan, tirehtööri Lundin kanssa, Gahmberg sen vuoksi esittikin, että valtion menojen pienentämiseksi komissionista ainakin yksi taulukunta vähennettäisiin seuraavan kesän ajaksi. Koska komissionimaanmittari Peteschellä oli pisin matka toimipaikastansa rajalle ja koska hänellä sen lisäksi lienee ollut vakinaisessa toimipaikassaan töitä suorittamatta loppuun, Gahmberg ehdotti Peteschen vapauttamista tilusvaihtokomissionista.

Edelleen Gahmberg huomautti, että maanmittausoppilaista ei ollut minkäänlaista hyötyä sellaisessa taulukunnassa, jossa oli kaksi maanmittaria. Sitä vastoin oppilaista oli apua jyvitys-osaston töissä, jota paitsi heitä voitiin niin ikään käyttää toimituskirjojen valmistamiseen. Mutta asetuksissa ei nimenomaan ollut sanottu, että oppilaan oli tuotettava hyötyä, vaan hän oli, niin pian kuin maanmittari oli ottanut hänet toimitusmatkoilensa, oikeutettu, olipa hänestä hyötyä tai ei, saamaan ruoan tai ruokarahat. Useat maanmittareista olivatkin ottaneet oppilaansa silmällä pitäen pitempää aikaa sekä sitä seikkaa, että oppilailla oli vapaa ruoka kesällä, minkä vuoksi he myöskin olivat sitoutuneet kustantamaan oppilaittensa tutkinnot. Vaik-

kei siis oppilaista ollutkaan hyötyä kaikissa esiintyvissä töissä, ei voitu kuitenkaan vain tämän seikan vuoksi, tekemättä vääryyttä juuri taitavimmille maanmittareille, kieltää heitä ottamasta oppilaitaan mukaansa Tornioon. Jos asetuksia tulkitaisiin siten, että oppilaitten ruokarahoja ei saataisi laskea kaksinkertaisiksi, olisi mainittu tulkinta Gahmbergin mielestä sangen surkea, koska juuri rajaseudulla elinkustannukset olivat puolta kalliimmat kuin muualla. Sen vuoksi Gahmberg esitti, että kun toisaalta valtion edut ja toisaalta asetusten maanmittareille takaama oikeus joutuivat keskenään ristiriitaan, olisi kaikin puolin selvintä määrätä maanmittareille kerta kaikkiansa määritelty palkkio, johon myöskin sisältyisi oppilaitten ruokarahat. Rajalla vallitsevan kalliin ajan vuoksi Gahmberg ehdotti, että kullekin maanmittarille määrättäisiin palkkioksi kolme ruplaa ja komissionin johtajalle kolme ruplaa 75 kopeekkaa hopearahaa päivässä. Kun jokainen maanmittari oli nostanut palkkiota 3 rpl. 84 kop., valtio näin ollen säästäisi joka päivä 5 rpl. 76 kop., joten, jos edellä esitetty työvoiman vähennys myöskin saavuttaisi hyväksymisen, valtio säästäisi vuodessa vähintään 3,000 hopearuplaa.

Alistaessaan edellä selostetun Gahmbergin tekemän ehdotuksen senaatin ratkaistavaksi maalisk. 11 p. 1822, Molander yhtyi siihen kaikin puolin sekä samalla huomautti niistä erikoisista ansioista, joita Gahmberg oli osoittanut johtaessaan kulu-
neen vuoden aikana tilusvaihtotyötä Ruotsin rajalla.¹ Siihen seikkaan, että komissionin jäsenluvun vähentäminen ei ollut näin yksinkertaisesti toimeenpantavissa, ei Gahmberg enempää kuin Molanderkaan näy kiinnittäneen huomiota. Samoin Molander näyttää hyväksyneen empimättä palkkioita koskeneen Gahmbergin esityksen, vaikkakin on myönnettävä, että hänellä ei ollut mahdollisuutta asiaa perin pohjin harkita, sillä senaatti ei ollut lähettänyt päämaanmittauskonttorille maanmittarikomissionille vahvistettua johtosääntöä.

¹ Gahmbergin memoriaali helmik. 27 p. 1822. Afgjorda acter för år 1822 n:o 73. Molander senaatille maalisk. 11 p. 1822. Missiver till K. Senaten 1822 n:o 12. MA. — Molander senaatille maalisk. 11 p. 1822. KD. 22/238 v. 1822.

Koska Ruotsin kanssa päätetyssä konventiossa oli sovittu, että maanmittareita oli oleva 8 kumpaisestakin maasta sekä lisäksi molempien maanmittarikomissionien johtajat, senaatti ilmoitti Molanderille, käsiteltyään asiaa täysistunnossa ja talousosastossa huhtik. 22 p. sekä täysistunnossa huhtik. 29 p. 1822, vastaukseksi viimeksimainittuna päivänä, että senaatti ei saattanut suostua tehtyyn ehdotukseen työvoiman vähentämisestä. Senaatin päätös onkin ymmärrettävissä, koska senaatti ei olisi suinkaan voinut, kääntymättä diplomaattista tietä Ruotsin hallituksen puoleen asian johdosta, yksipuolisesti vähentää tilusvaihtoon määrättyjen maanmittarien lukumäärää, eikä mainituihin neuvotteluihin ajan täpäryyden vuoksi enää ollut aikaa. Mitä sitten tuli kysymykseen maanmittausoppilaiden ruokarahojen suorittamisesta, senaatti lausui, että koska maanmittareille annettu instruktio ei edellyttänyt, että maanmittarit käyttivät tilusvaihtotyössä oppilaita apunaan, ei myöskään saattanut olla kysymystäkään ruokarahojen maksamisesta oppilaille. Sen vuoksi senaatti ei myöskään halunnut tehdä minkäänlaisia muutoksia maanmittareitten aikaisemmin määrättyihin palkkioihin. Senaatin päätöksen Molander sai toukok. 30 p. ja tiedoitti hän siitä Gahmbergille seuraavana päivänä lähettämässään kirjelmässä.¹

Ennenkuin senaatin edellämainittu päätös oli ennättänyt tulla Gahmbergille, hän oli ollut pakoitettu ryhtymään toimenpiteisiin maanmittarikomissionin kokoonkutsumiseksi rajalle v. 1822 aloitettavia töitä varten. Gahmberg oli tosin kirjelmässään huhtik. 13 p. tiedustellut päämaanmittauskonttorista ylempänä mainittujen esitystensä kohtaloa, mutta konttori ei antanut siihen minkäänlaista vastausta, koska sen asian johdosta tekemä alistus ei vielä ollut saanut ratkaisua senaatissa. Gahmbergin oli siis ollut pakko toimia entisten määräysten nojalla ja

¹ Plen. pöytäk. huhtik. 22 p. 1822, talousos. pöytäk. huhtik. 22 p. 1822, plen. pöytäk. huhtik. 29 p. 1822. — Senaatin kirjelmä päämaanmittauskonttorille huhtik. 29 p. 1822, saapui toukok. 30 p. 1822. K. Rescripter m.m. för åren 1820, 21, 22, fol. 111—112. Molander Gahmbergille toukok. 31 p. 1822. Allmänna bref 1822 n:o 132. MA. — Senaatin hidasteluista toimituskirjojen lähettämisessä kts. RAUHALA, K. W., Keisarillinen Suomen senaatti I, s. 127.

Gahmbergin ruotsalaisten maanmittarien johtajan, tirehtööri Olof Lundin kanssa tekemän sopimuksen mukaan kokoontuivat kumpaisenkin valtion maanmittarikomissionien johtajat sekä kolmanteen jakokuntaan määrätyt maanmittarit Tornioon toukok. 1 p:ksi. Muut suomalaisen maanmittarikomissionin jäsenet oli kutsuttu toukok. 13 p:ksi Tornioon, vaikkakin maanmittari Petesche sairauden vuoksi jäikin saapumatta.¹

Kesäkuun 10 p. 1822 lähettämässään tiedonannossa Gahmberg kertoi Molanderille, että maanmittarit olivat, saavuttuansa rajaseudulle, työskennelleet edellisenä kesänä ja talvena suorittamiensa töitten vertailussa ruotsalaisen komissionin jäsenten kanssa. Mainittua työtä riitti vielä jonkun aikaa, minkä jälkeen voitiin aloittaa työt ulkona, mihin korkeat kevättulvat siihen asti eivät olleet antaneet tilaisuutta.

Kuulutusten mukaan piti kenttätöskentelyn v. 1822 alkaa ensimmäisessä jakokunnassa kesäk. 11 p., toisessa s.k. 17 p. ja kolmannessa s.k. 8 p. Aikaisemmin mainitusta syystä alkoivat työt kuitenkin vähän myöhemmin. Molanderille elok. 24 p. 1822 antamassaan selostuksessa Gahmberg ilmoitti, että kolmannessa jakokunnassa tilusvaihtotyö oli kesän kuluessa sujunut niin hyvin, että kartoitustyöt olivat valmiina ja tilusvaihdot yksityisomistajien kesken paraillaan täydessä käynnissä. Toisessa jakokunnassa jatkuivat jyvitystyöt yhä vielä, mikä olikin luonnollista, koska sanotussa jakokunnassa oli työtä niin paljon kuin molemmissa muissa yhteensä. Ensimmäisessä jakokunnassa olivat kenttätöet kutakuinkin valmiit ja muutkin työt siinä asteessa, että seuraavan syysk. 23 p. voitiin pitää jakokokous. Gahmbergin tiedonannosta Molander lähetti ilmoituksen senaatile lokak. 4 p.²

¹ Gahmberg päämaanmittauskonttorille huhtik. 13 p. 1822. Afgjorda acter för år 1822 n:o 166. Gahmberg päämaanmittauskonttorille huhtik. 16 p. 1822. Kirjelmää ei ole asiakirjojen joukossa. Diario 1822 fol. 50 n:o 167. MA.

² Gahmberg Molanderille toukok. 20 p. palkkioista ja kesäk. 10 p. 1822 myös Peteschen sairaudesta. Afgjorda acter för år 1822 n:o 190, 200. Gahmberg Molanderille edellisen vuoden laskuista elok. 12 p. 1822. Afgjorda acter för år 1822 n:o 263. Molander niiden johdosta Oulun läänin maaherralle syysk. 20 p. 1822. Allmänna bref 1822 n:o 241. — Gahmberg Molanderille elok. 24 p. 1822. Afgjorda acter för år 1822

Myöhemmin syksyllä lokak. 28 p. 1822 Gahmberg tiedoitti Molanderille, että ensimmäisessä jakokunnassa oli pidetty jakokokous s.k. 26 p., jolloin »tuhansien väitteiden ja juonittelujen jälkeen ruotsalaisten taholta» oli kokous kuitenkin saatu pidetyksi ja tilusvaihto toimitetuksi, niin että ainoastaan yksityisten maanomistajien keskeinen vaihto vielä oli jäljellä. Tunte-matta paikallisia olosuhteita, Gahmberg jatkaa, oli mahdotonta kuvitellakaan »niitä likaisia juonitteluja, joita Ruotsin alamaiset olivat punoneet koettaessaan kääntää ja vääntää oman hallit-sijansa selviä määräyksiä». Olivatpa he solvanneet niitä viran-omaisiakin, jotka Tornion konvention toimeenpanoa varten oli määrätty rajalle. Kuitenkin ruotsalaiset olivat vastanneet, heiltä sitä nimenomaan tiedusteltaessa, että heidän hyökkäyk-sensä eivät olleet tähdätyt suomalaista komissionia vastaan. Oliko Ruotsin alamaisten tyytymättömyyteen aiheena jokin erikoinen syy, ei ilmene lähteistä, vaikkakin toisaalta tiedetään, että ruotsalaisen maanmittarikomissionin keskuudessa oli esiin-tynyt tilusvaihtotöiden aikana kiivaita riitoja. Mitä työn kul-kuun muuten tuli, ilmoitti Gahmberg, että toisessa jakokun-nassa tilusvaihtokokous voitiin pitää marraskuun loppupuolella. Gahmbergin tiedonannon sisällön kokonaisuudessaan Molander kertoi senaatille kirjelmässään marrask. 9 p. 1822.

Vuoden lopussa saattoi Gahmberg viimein ilmoittaa pää-maanmittauskonttoriin, että jouluk. 4—9 p. oli toisessakin jako-kunnassa tilusvaihto saatu toimitetuksi, joten siinäkin oli jäl-jellä vain yksityisten maanomistajien välisten vaihtojen suorit-taminen. Molander ilmoitti edellämainituista seikoista senaatille tammik. 13 p. 1823.¹ Konventiota valmistettaessa maanmit-

n:o 266. Sen johdosta Molander senaatille lokak. 4 p. 1822. Missiver till K. Senaten 1822 n:o 146. MA. — Molander senaatille lokak. 4 p. 1822. KD. 115/297 v. 1822.

¹ Gahmberg Molanderille lokak. 28 p. 1822. Afgjorda acter för år 1822 n:o 295. Molander senaatille marrask. 9 p. 1822. Missiver till K. Senaten 1822 n:o 180. MA. — Molander senaatille marrask. 9 p. 1822. KD. 137/298 v. 1822. — Gahmberg Molanderille jouluk. 17 p. 1822. Afgjorda acter för år 1822 n:o 326. Molander senaatille tammik. 13 p. 1823. Missiver till K. Senaten 1823 n:o 6. MA. — Molander senaatille tammik. 13 p. 1823. KD. 5/242 v. 1823. — Rettelöistä Ruot-sin komissionissa tilusvaihtotöiden kestäessä ALMQUIST, JAN ERIC,

taustoitä varten varattu aika oli siis osoittautunut riittäväksi, mutta huomattava on, että ainakin Suomesta komissioniin kuuluivatkin maan parhaat maanmittarit, joiden toiminta kiinteän johdon ja valvonnan alla tiettävästi edistyi erikoisen nopeasti.

Seuraavassa meidän vielä on käsiteltävä eräitä tilusvaihtotoimien yhteydessä esiintyneitä vaikeuksia.

2. *Eräitä v:n 1821 konvention tulkintakysymyksiä.*

1. Tilusvaihdon esitöitten ja valmistelun aikana, jonka kulun pääpiirteet edellä on kerrottu, tuli esille pari riitakysymystä, jotka puolestaan kuvaavat toimiin liittyviä vaikeuksia ja saivat lopullisen ratkaisunsa vasta tilusvaihdon tarkastuksessa.

Toinen niistä oli kysymys siitä, miten Tornion konvention art. II:n säännös metsän lunastuksesta halkosylissä lasketun arvon mukaan oli ymmärrettävä, ja siihen liittyi muita, jyvitykseen kuuluvia seikkoja.

Ensimmäisessä jakokunnassa, jossa suomalaisen maanmittauskomissionin jäsen Thilén hoiti jyvitystöitä, oli mainittuja erimielisyyksiä sekä niistä johtuvaa tietämättömyyttä esiintynyt useimmin, sillä juuri sanotussa jakokunnassa oli eniten sellaisia metsämaita, joita ei voitu vaihtaa ja jotka konvention mukaan siis oli lunastettava rahalla. Kysymys koski erikoisesti suomalaisten etuja, sillä Pirkkiön kylän metsä Seskarössä ja Tornion kaupungin laaja metsä Kainuun tienoilla kuuluivat juuri mainittuun ryhmään tiluksia.

Saadakseen jotain johtoa asiassa, kääntyi Thilén Wärnhjelmin puoleen, koskapa Wärnhjelm yhtenä konvention laatijoista ja maanmittareita varten vahvistetun johtosäännön tekijöistä varmemmin kuin kukaan muu Thilénin arvelun mukaan saattoi antaa selvityksiä, mitä konvention kysymyksessä olevalla säännöksellä oli tarkoitettu. Tiettävästi Thilénin menettelyä vastaan voidaan huomauttaa, että konvention säännösten tulkitseminen ei voinut kuulua Wärnhjelmin tehtäviin, vaan

Rågång, administrativ gräns och riksgräns, Svenska Lantmäteriet 1628—1928 I, s. 625. Itse toimituksista ei mainitussa teoksessa ole mitään tietoja.

olisi asiassa ollut käännättävä hallituksen puoleen. Molemmissa maissa tiedusteltiin kuitenkin entisten komissaarien mielipiteitä riitakysymysten johdosta.

Kirjeessään syysk. 9 p:ltä 1822, siis komissionin toimien loppuvaiheessa, Thilén toi esille huolensa Wärnhjelmille. Hän huomautti aluksi, että konventiossa oli määrätty erilaisia lunastusarvoja niille liikamaille, joita olosuhteitten vuoksi ei saatu vaihdetuiksi. Niitä konventio luetteli eri ryhminä pellot, niityt, viljelyskelpoisen maan, jossa kasvoi metsää, viljelyskelpoisen metsättömän maan sekä lopuksi metsän, joka kasvoi viljelykseen kelpaamattomalla maalla. Mittana oli oleva arvioitu tynnyrinala. Koska arvioitu tynnyrinala oli tulos jyvityksestä ja koska jyvitys voitiin suorittaa eri menettelytapoja noudattamalla, tuli ratkaistavaksi kysymys, mitä jyvitystapaa konventiossa oli tarkoitettu. Jyvitys, jonka tarkoituksena oli erilaatuisten maitten vertaaminen ja niiden keskeisen suhteen määrittäminen, voitiin suorittaa joko siten, että vertaaminen tapahtui kaikkien erilaatuisten maitten kesken maanlaadun, viljelyksen, etuuksien ja haittojen suhteen, esim. vertaamalla peltomaata niittyyn, viljelyskelpoiseen maahan, suomaahan j.n.e., tai verrattiin ainoastaan kuhunkin ryhmään kuuluvia erilaatuisia maita keskenänsä, esim. peltomaata toiseen peltomaahan, niittyjä toisiin niittyihin j.n.e. Edellisessä tapauksessa tuli arvioitu tynnyrinala niittyä, viljelyskelpoista maata tai ulkopalstaa samanarvoiseksi kuin arvioitu tynnyrinala peltoa. Siihen tuli vain sisältymään suurin geometrinen laajuus maata. Jälkimmäisessä tapauksessa jälleen ei erilaatuisten maitten keskeistä vertailua voinut syntyä ja arvioitu tynnyrinala käsitti pienimmän laajuuden maata. Tämän lisäksi voitiin vertailu vielä tehdä vähenevässä tai kasvavassa suhteessa, jolloin edellisessä tapauksessa arvioitu tynnyrinala tuli laajuudeltaan pienemmäksi ja jälkimmäisessä tapauksessa suuremmaksi todellista laajuutta. Kysymysten ratkaisemisella oli siis huomattava käytännöllinen merkitys.

Paitsi edellä kerrotussa suhteessa, oli maanmittarikomissionien kesken ollut epätietoisuutta siitäkin, miten metsän arviointi oikeastaan oli suoritettava. Johtosäännön mukaan oli maanomistajien kokouksissansa määrättävä jyvityksen perus-

teet. Kokous, jossa komissionien johtajat pitivät pöytäkirjaa, oli jakokuntaa varten hyväksynyt päätöksen, että paras pelto-
maa, niitty ja viljelyskelpoinen maa oli vietävä kuudenteen
jyvään, seuraavat viidenteen, neljanteen j.n.e., mutta viljelyk-
seen kelpaamaton metsämaa oli jyvitetävä sen erilaisen kasvil-
lisuuden mukaan, laskettuna halkosyliksi, kuten johtosääntö
määräsi. Perusteet olivat herättäneet mitä erilaisimpia mieli-
piteitä, varsinkin mitä metsämaan arviointiin tuli. Jo molempien
komissionien ensimmäisessä kokouksessa oli asiasta ollut puhetta
ilman että olisi päästy mihinkään määrättyyn tulokseen, sillä
ruotsalaisen komissionin johtaja ei ollut lausunut mielipidettensä,
vaan oli lykännyt koko kysymyksen maanomistajien kokouksen
ratkaistavaksi. Näin ollen olivat mielipiteet menneet hajalle sii-
hen nähden, miten konvention sanat »samanlaisesta alasta metsää
viljelykseen kelpaamattomalla maalla maksetaan $\frac{1}{3}$ hakatun ja
pinotun halon täällä käyvästä arvosta» olivat ymmärrettävät.
Toiset olivat selittäneet säännöksen siten, että kaikki se metsä,
joka on viljelykseen kelpaamattomalla maalla, on laskettava, ja
 $\frac{1}{3}$ metsästä, hakattuna ja pinottuna, on maan lunastusarvo. Toi-
saalta oli jälleen huomautettu, että jokainen tynnyrinalan suurui-
nen alue on arvoltaan ja siis lunastushinnaltaan $\frac{1}{3}$ halkosylen
arvoinen. Lopuksi oli esitetty asian yhteydessä vielä sekin mieli-
pide, että halkojen hinta oli tässä tapauksessa oleva sama kuin
niiden käypä hinta Torniossa, jossa konventio oli solmittu.
Omasta puolestaan Thilén oli sitä mieltä, että mainitut mielipiteet
eivät yhtä vähän kuin maanomistajien tekemät päätöksetkään
olleet sopusoinnussa konvention kanssa, vaan oli hänen käsityk-
sensä mukaan konvention tarkoitus ollut se, että koska siinä
määrätään lunastushinta arvioidun tynnyrinalan mukaan, on
metsämaakin arvioitava tynnyrinaloiksi, eikä halkosyliksi, ja
jokainen sellainen tynnyrinala laskettava samanarvoiseksi kuin
 $\frac{1}{3}$ syltä halkoja, hakattuna ja pinottuna metsään. Mitä sitten
vielä tuli jo aikaisemmin kosketeltuun kysymykseen, oliko jyvi-
tyksessä noudatettava alenevaa suhdetta, kuten Suomessa oli
tapana, vaiko nousevaa suhdetta, jonka käytäntö oli omaksunut
Ruotsissa, Thilén sanoi olleensa epä tietoinen, mutta oli hän kui-
tenkin noudattanut alenevaa suhdetta, koska maanomistajat
olivat hyväksyneet sen.

Ajatellessaan niitä käytännöllisiä tuloksia, joihin jyvityksessä oli jouduttu, toivoi Thilén olevansa perin pohjin erehtynyt mielipiteissään. Seuraukset olivat olleet suorastaan arvaamattomat. Niinpä oli käynyt Pirkkiön kylän omistamaan Seskarön eli Seiskarin saarella olevaan metsään nähden siten, että mainittu maa-alue, jonka pinta-ala oli 1,714 ta. ja joka oli jyvitetty 1:een ja $3\frac{1}{4}$ jyvään, antoi näillä perusteilla arvioituja tynnyrin- ja kapanaloja 747 ta. 14 ka. Paikalle pinotun, hakatun halkosylen arvoksi olivat jyvitysmiehet määränneet 21 k. 4 r. Kun kysymyksessä olevaa maa-aluetta ei oltu saatu sopimaan tilusvaihtoihin, tullaan se sen mukaan, mitä Thilén oli ilmoittanut lunastushinnan laskuperusteista, lunastamaan 7 k. $1\frac{1}{3}$ r:n hinnalla jokaista arvioitua tynnyrinalaa kohti eli saadaan siitä kaiken kaikkiaan, edellämainittuja perusteita käyttäen, lunastusta ruotsalaisilta 110 rt. 35 k. Ruotsin pankkorahaa. Vertailun vuoksi mainitsee Thilén, että samalla hinnalla, jolla Ruotsin valtio tulee lunastamaan sanotun 1,714 tynnyrinalan laajuisen metsän, josta vuosittain voidaan saada 850 syltä halkoja, suomalaiset tulevat saamaan erään niityn, jonka pinta-ala oli $1\frac{1}{3}$ ta. ja josta saatiin vuosittain 240 leiviskää heiniä. Sanotun, Seskarössä olevan maan omistajat olivat saaneet suorittaa mittaustoimituksessa tarvituista päivätöistä 112 rt., joten he eivät tulisi saamaan takaisin edes kulunkeja mittaustoimituksista, vaikka he menettäisivät koko alueen.

Mitä vielä maanmittaustoimiin tulee, mainitsi Thilén lopuksi, että erimielisyyttä oli syntynyt myöskin siitä, mitä oli katsottava viljelyskelpoiseksi maaksi, koska ei voitu tarkalleen sanoa, missä raja kulki toisaalta viljelyskelpoisen, metsää kasvavan maan ja toisaalta sellaisen maan välillä, jossa ei kasvanut metsää. Oliko metsäksi laskettava harvassa kasvavat puut, nuoret vesat ja pensaat, jotka kelpasivat rehuksi, vai oliko siksi katsottava ainoastaan sellainen metsä, joka kelpasi aidaksiksi ja haloiksi, muita epätietoisuuksia tässä mainitsematta.

Lisäksi ilmoitti Thilén vielä muistakin ristiriidoista, joita oli ilmennyt. Ne koskivat Tornion kaupungin omistusoikeutta metsäänsä, joka sijaitti, kuten tiedämme, Ruotsin puolella rajaa. Ruotsalainen maanmittauskomissioni oli kieltäytynyt ryhtymästä sen jyvittämiseen, kunnes kaupungin omistusoikeus

olisi lähemmin todennettu. Menettely oli sitäkin kummallisempi, koska edellisenä vuonna oli oltu tyytyväisiä yhteiseen lausuntoon, jossa oli todettu, että johtosäännössä kaupungin omistusoikeus oli täydelleen selvitetty. Mainitusta seikasta ei haluttu nyt tietää mitään, vaan vaadittiin, että kysymys olisi ensiksi jätettävä sovinto-oikeuden käsiteltäväksi. Luonnollisesti suomalainen maanmittarikomissioni oli vastustanut tätä, mutta asia oli seisahdustilassa, sillä ruotsalaiset olivat tiedustelleet Peyronilta asiaa, ennättämättä vielä saada vastausta häneltä. Koska kaupungin maan jyvityksessä tapahtunut seisahdus ei vaikuttanut ollenkaan muihin jyvitystöihin, Thilén oli puolestaan iloinen mainitusta keskeytyksestä, sillä hän arveli sen voivan koitua kaupungille hyödyksi, millä hän tietävästi tarkoitti, että odotusaikana ennätettäisiin saada selvyys riidanalaisista jyvitysmenettelyistä. Koska kaupungin metsän jyvittäminen veisi vain 8 päivää, voitaisiin se toimittaa vaikkapa seuraavanakin vuonna, tilusvaihdon tarkastuksen yhteydessä.¹

Kului kuitenkin aikaa, ennenkuin Thilén sai Wärnhjelmiltä vastauksen. Wärnhjelm oli paraikaa matkoilla Uudellamaalla eikä saanut Thilénin kirjettä ennenkuin lokakuun alussa. Sillä välin ennätti myöskin suomalaisen maanmittarikomissionin johtaja Gahmberg tiedustella Wärnhjelmiltä, oliko se menettely Wärnhjelminkin mielipiteen mukaan oikeaan osunut, jonka hän, neuvoteltuansa ruotsalaisen maanmittarikomissionin johtajan kanssa, oli harkinnut metsien jyvityksessä konvention tarkoituksen mukaiseksi. Gahmberg ilmoitti kirjeessään syysk. 30 p. 1822 Wärnhjelmille olevansa sitä mieltä sanotusta kysymyksestä, että viljelykseen kelpaamattomalla maalla kasvavan metsän lunastussumma oli sovittava pinta-alan eikä arvioidun alan mukaan, koska jo itse nimitys ”viljelykseen kelpaamaton maa” merkitsi sitä, että itse maata ei ollut otettava huomioon laskelmassa, vaan oli ainoastaan kasvillisuuden määrättävä tynnyrinalaa kohti hakatun ja pinotun halkomäärän suuruus. Hänkin huomautti, että muu tulkinta veisi siihen, että Tornion kaupunki ja Pirkkiön kylä eivät tulisi metsistänsä saamaan

¹ Thilén Wärnhjelmille syysk. 9 p. 1822. Tornion metsää koskeneesta riidasta myös Gahmberg Wärnhjelmille marrask. 4 p. 1822. Wärnhjelmien kok. SVA.

edes sen vertaa lunastushintaa, että kustannukset, joita niillä oli ollut mittaustöitten vuoksi, tulisivat peitetyiksi, vaan menettäisivät ne metsänsä aivan ilmaiseksi. Gahmbergin kannan oli ruotsalaisen maanmittauskomissionin johtaja hyväksynyt, joten asiasta oli edellä kerrotulla tavalla siis jo sovittu.¹

Wärnhjelm vastasi edellämainittuihin kirjeisiin Thilénille ja Gahmbergille lokak. 9 p. 1822. Thilénille hän ilmoitti, että konventiota ja maanmittareitten johtosääntöä valmistettaessa oli ollut tarkoitus, että konvention art. II:n luettelemissa eri tilusluokissa luokkiin 1—4 kuuluvat tilukset oli jyvitetävä ja arvioitava. Luokkaan 5 kuuluvat tilukset, jotka käsittivät viljelykseen kelpaamattomia, vaikkakin metsää kasvavia maita, oli sitä vastoin vain mitattava, minkä jälkeen oli arvioitava, montako sylvä halkoja metsästä voitiin saada. Halot oli jälleen arvioitava Torniossa käypien hintojen mukaan, ja näin saadun summan kolmannes oli oleva maan lunastusarvo. Koska viimeksimainittuun luokkaan kuuluvia maita katsottiin viljelykseen kelpaamattomiksi, ei niiden jyvittämisestä voinut olla puhuttakaan.

Mitä siihen seikkaan tuli, että halkojen hinnat olivat Torniossa niin alhaiset kuin Thilén oli ilmoittanut, ei Wärnhjelm voinut käsittää, kuinka niin matala hintataso saattoi olla mahdollinen, ja myönsi, että laskuperuste oli kylläkin näin ollen matala.

Viljelyskelpoisen maan arvioimisesta Wärnhjelm vielä huomautti, että oli varsin luonnollista, että viljelyskelpoinen maa, jossa kasvoi metsää, oli arvioitava korkeammalle kuin maa, jossa ei ollut metsää. Edellistä laatua oleva maa oli arvioitava yhdessä metsän kanssa.

Tornion kaupungin metsän aiheuttamista riidoista Wärnhjelm verraten kiivaassa äänilajissa huomautti, että maanmittareitten saama johtosääntö mainitsi erikoisesti kysymyksessä olevat tilukset tilusvaihdon alaisten maitten joukossa, minkä vuoksi ruotsalaisen komissionin yrittäminen tehdä esteitä merkitsi

¹ Gahmberg Wärnhjelmille syysk. 30 p. 1822. Jyvityksessä nojdate-
tuista periaatteista vielä Thilén Wärnhjelmille jouluk. 4 p. 1822. Wärnhjelm
min kok. SVA.

»Korkeitten Monarkkien» konventiolle antaman vahvistuksen kiertämistä, minkä vuoksi Suomen maanmittauskomissionin johtajan oikeastaan olisi pitänyt kääntyä asian johdosta hallituksen puoleen. Wärnhjelm toivoi kuitenkin, että kunhan Peyron oli ennättänyt lähettää ruotsalaiselle komissionille tiedon siitä, että Ruotsin hallitus oli myöntynyt sanotun alueen ottamiseen tilusvaihtoon, asia suuremmitta selkkauksitta saataisiin päätökseen. Lopuksi Wärnhjelm neuvoi Suomen komissionia aina tarkoin harkitsemaan, kun jonkin myönnytyksen tekeminen tuli kysymykseen, sillä hän oli tehnyt sen huomion, että »moniaat Ruotsin rannan asukkaat ovat mitä itsekkäimpien pyyteitten innoittamia ja hakevat mielellään myöntyväisyyden osoituksia, joihin Suomen rannan väestö ja erikoisesti säyseät torniolaiset, ovat heidät totuttaneet.»¹

Gahmbergille lähetetyssä vastauksessa, jossa Wärnhjelm totesi Gahmbergin tulkinneen oikealla tavalla sopimusta, jatkuvat vielä ohjeet. Koska ruotsalaiset pyrkivät, oikeudenmukaisuudesta välittämättä, itsekkäästi valvomaan vain omia etujaan, olisi viisainta, että pöytäkirjoihin merkittäisiin suomalaisten taholta vastalause sellaisissa tapauksissa, jolloin saattoi syntyä epäilyksiä oikeasta tulkinnasta, ettei tilusvaihtoja lopullisesti tarkastettaessa liian pitkälle tehdyt myönnytykset olisi esteenä maan etujen valvomiselle.²

Muihin erikoiskysymyksiin ei tässä yhteydessä ole syytä puuttua.³

¹ Wärnhjelm Thilénille lokak. 9 p. 1822. Kons. Wärnhjelmin kok. SVA.

² Wärnhjelm Gahmbergille lokak. 9 p. 1822. Kons. Wärnhjelmin kok. SVA. Kirjeessä Wärnhjelm esittää Gahmbergille, eikö olisi syytä töitten päättyessä mainita erikoisella kiitoksella Thilénia hänen osoittamansa innon vuoksi, jolla hän oli suhtautunut työhönsä ja jolla hän oli koettanut palvella isänmaataan.

³ Maanmittareitten toimista Venäjän-vastaisella rajalla tämän teoksen myöhemmässä osassa.

VI. LUKU.

Tilusvaihtojen tarkastus ja vahvistaminen sekä rajojen järjestäminen Torniossa v. 1823. — Lopputoimet v. 1824.

1. Komissaarien määrääminen ja neuvottelujen alun lykkäytyminen.

1. Senaatti oli saanut tammik. 13 p. 1823 päiväystä, aikaisemmin jo mainitusta päämaanmittauskonttorin kirjelmästä tiedon tilusvaihtoa varten suoritettujen valmistavien töitten kulusta rajaseudulla. Kenraalikuvernöörin tekemän aloitteen johdosta senaatin talousosasto, odottamatta Oulun läänin maaherran ilmoitusta asiasta, ryhtyi hetimiten tilusvaihtojen tarkastuksen edellyttämiin toimenpiteisiin. Se alisti hallitsijan hyväksyttäväksi, että Vaasan läänin maaherra eversti Herman Wärnhjelm sen vuoksi, että hän oli toiminut valtuutettuna Tornion konventiota solmittaessa v. 1821, ja päämaanmittauskonttorin johtaja A. J. Molander maanmittaus- ja isojakokysymysten erikoistuntijana määrättäisiin yhdessä toimittamaan konventiossa edellytetyn tilusvaihdon tarkastuksen. Samalla senaatti anoi oikeutta saada osoittaa kumpaisellekin komissaarille maksettavan palkkion. Senaatin alistus helmik. 24 p:ltä 1823 seurasi kenraalikuvernöörin maalisk. 8 p. 1823 päivättyä kirjelmää Suomen asiain komitealle, jolle se saapui helmik. 28 p. v.l. Komitea käsitteli sitä istunnossaan maalisk. 10 p. ja päätti yhtyä senaatin alistukseen. Tämän mukaan siis tilusvaihdon lopullisessa tarkastuksessa oli valtakuntaa edustava kaksi suomalaista komis-

saaria, mihin v:n 1821 konvention sanamuoto ei ollut suoranaisena esteenä.¹

Maaliskuun 13 p. 1823 päivätyssä kirjelmässä oli suomalaisen maanmittarikomissionin johtaja Gahmberg ilmoittanut Oulun läänin maaherralle, että komissionien tilusvaihtoa varten suorittamat työt rajalla olivat niin valmiit, että tilusvaihdon lopulliseen tarkastukseen saatettaisiin ryhtyä. Saatuaan edellämainitun ilmoituksen maaherra v. Born tiedotti asiasta senaatille kirjelmässään maalisk. 14 p:ltä, jonka johdosta senaatti, jolle v. Bornin kirjelmä oli tullut s.k. 24 p., käsitellessään sitä täysistunnossaan seuraavan huhtik. 7 p., päätti täydennykseksi jo helmik. 24 p. tekemäänsä, ylempänä mainittuun alistukseen lähettää maaherran kirjelmän hallitsijalle. Se lähti kenraalikuvernöörin kirjelmän mukana huhtik. 16 p. ja esitettiin Suomen asiain komiteassa s.k. 12 p. v.l. Konvention edellyttämällä tavalla senaatille annettu tieto tilusvaihtoa varten suoritettujen töitten valmistumisesta oli näin ollen esitettävissä hallitsijalle.²

Huhtikuun lopulla sai Suomen asiain komitea kreivi Nesselroden välityksellä ilmoituksen Ruotsin hallituksen toimenpiteistä Ruotsin valtuutetun määräämiseksi tilusvaihtojen tarkastustoimitukseen Torniossa. Nesselroden kirjelmää, joka tuli komitealle huhtik. 28 p. 1823, seurasi jäljennöksenä Venäjän Tukholmassa olevan lähettilään kreivi van Suchtelenin depeshi huhtik. 6/18 p:ltä sekä Ruotsin ulkoasiainvaltioministerin kreivi v. Engeströmin van Suchtelenille jättämä, huhtik. 17 p. päivätty nootti, jossa v. Engeström ilmoitti Ruotsin hallituksen määränneen eversti Peyronin valtuutetukseen kysymyksessä olevaan tehtävään. Suullisesti oli, niin ilmoitti van Suchtelen depeshis-

¹ Plen. pöytäk. helmik. 24 p. 1823. — Senaatin alistus helmik. 24 p. 1823, kenraalikuvernöörin kirjelmä maalisk. 8 p. 1823. Vsv. asiak. 1823 O.D. n:o 36, yhdist. Vsv. asiak. 1823 O.D. n:o 170. — Sak. pöytäk. maalisk. 10 p. 1823, kohta 9. — Vrt. v:n 1821 konvention art. V. Samling af placater etc. IV, s. 185.

² v. Born senaatille maalisk. 14 p. 1823. KD. 51/163 v. 1823, yhdist. Vsv. asiak. 1823 O.D. n:o 54, yhdist. Vsv. asiak. 1823 O.D. n:o 170. — Plen. pöytäk. huhtik. 7 p. 1823. — Senaatin kirjelmä huhtik. 7 p. 1823, kenraalikuvernöörin kirjelmä huhtik. 16 p. 1823. Vsv. asiak. 1823 O.D. n:o 54, yhdist. Vsv. asiak. 1823 O.D. n:o 170. — Sak. pöytäk. huhtik. 12 p. 1823, kohta 9. — Vrt. v:n 1821 konvention art. V. Samling af placater etc. IV, s. 185.

sään, v. Engeström lausunut Ruotsin hallituksen pitävän erittäin suotavana, että Venäjän hallitus puolestaan nimittäisi vastaavaan toimeen Wärnhjelmin. Tähän Ruotsin hallituksen taholta tehtyyn esitykseen yhtyi omasta kohdastaan myöskin van Suchtelen, joka depeshissään mainitsi, että Wärnhjelm ja Peyron olivat jo aikaisemmin osoittaneet intoa ja hyvää tahtoa neuvotteluissa sekä tunsivat olosuhteet rajalla, minkä vuoksi heidän määräämistään komissaareiksi olisi pidettävä onnellisena seikkana. Mainittua Nesselroden lähetettä ei käsitelty Suomen asiain komiteassa.¹

Ennenkuin senaatin ehdotusta Wärnhjelmin ja Molanderin määräämisestä komissaareiksi ennätettiin esitellä hallitsijalle, Rehbinder kuitenkin sai tietoja, joiden johdosta saattoi tulla pakolliseksi tilusvaihdon tarkastuksen lykkäytyminen myöhemmäksi kuin v:n 1821 konvention art. V edellytti. Wärnhjelm ja Peyron, jotka näyttävät verraten innokkaasti jatkaneen kirjeenvaihtoaan Tornion konferenssin päätyttyäkin, olivat kevättalvella v. 1823 koskettelleet muun ohessa sitäkin kysymystä, kutka asianomaisten hallitusten määrääminä joutuisivat loppuunsaattamaan tilusvaihdot rajalla. Näin Wärnhjelm sai jo huhtikuussa v. 1823 tiedon Peyronilta, että viimeksimainittu oli määrätty Ruotsin valtuutetuksi sekä myöskin siitä, että Ruotsin hallitus olisi tyytyväinen, jos Wärnhjelm saisi hallitukseltaan määräyksen edustaa vastapuolta neuvotteluissa. Mutta Peyron oli myöskin ilmoittanut, että hän ei voisi isänsä kuoleman johdosta sattuneiden esteiden vuoksi saapua Tornioon kesäkuun alussa, kuten konventiossa oli edellytetty, vaan että hänelle olisi tuiki välttämätöntä saada lykätä matkansa vähän myöhemmäksi. Tämän johdosta Wärnhjelm kiiruhti kirjoittamaan Peyronia kohdanneesta esteestä ystävällensä, Suomen asiain komitean toimitussihteerille August Ramsaylle, ja samalla hän myöskin ilmoitti kaiken, mitä hän tiesi Ruotsin hallituksen toimenpiteistä Peyronin saaman määräyksen suhteen ja sen suhtautumisesta hänen mahdolliseen määräämiseensä komissaariksi.

¹ v. Engeströmin nootti van Suchtelenille huhtik. 17 p. 1823, jälj., van Suchtelenin depeshi Nesselrodelle huhtik. 6/18 p. 1823, jälj., Nesselrode Rehbinderille huhtik. 27 p. 1823, saapui s.k. 28 p. Vsv. asiak. 1823. S.E. n:o 105, yhdist. Vsv. asiak. 1823 O.D. n:o 36, yhdist. Vsv. asiak. 1823 O.D. n:o 170.

riksi. Saatuaan Wärnhjelmin kirjeen, joka oli päivätty huhtik. 26 p., Ramsay ilmoitti sen sisällön Rehbinderialle. Vastauskirjeessään Wärnhjelmille toukok. 28 p. Ramsay kertoo, että saadakseen Wärnhjelmin nimitetyksi komissaariksi hänen ei ollut tarvinnut ryhtyä mihinkään erikoisiin toimiin, koska Ruotsin hallituksen kanta, josta oli diplomaattista tietä saapunut ilmoitus, oli ollut täysin myönteinen asialle. Ramsay kertoo edelleen, että kysymys tarkastustyön aloittamisesta vasta myöhemmin kuin konventio edellytti sitä vastoin oli monimutkaisempi asia. Sen vuoksi olisi Ruotsin hallituksen tullut kääntyä virallisesti joko van Suchtelenin puoleen Tukholmassa tai antaa Pietarissa olevan lähettiläänsä tehdä esitys asian johdosta. Kumpaakaan ei kuitenkaan ollut tapahtunut. Ramsay näytti kuitenkin Rehbinderialle Wärnhjelmin hänelle lähettämää, edellämainittua kirjettä seuranneen Peyronin Wärnhjelmille kirjoittaman kirjeen, jossa oli puhetta neuvottelujen lykkäämisestä tuonnemmaksi. Sen johdosta Rehbinderial lähti Ruotsin chargé d'affaires Croneborgin puheille ja ilmoitti tälle saaneensa kuulla Peyronia kohdanneesta esteestä, esittäen samalla, että Croneborg tekisi virallisen ehdotuksen tarkastustyön alun lykkäämisestä Venäjän ulkoasiainhallinnolle. Rehbinderial oli vakuuttanut, että sanottu esitys hyväksyttäisiin meidän puoleltamme, mutta tällaista aloitetta ei Croneborg kuitenkaan katsonut voivansa tehdä, koska hän ei ollut saanut sitä varten hallitukseltaan erikoista määräystä. Kun ei ollut enää aikaa antaa Venäjän Tukholmassa olevan lähettiläänkään tiedustella asiaa Ruotsin hallitukselta, ei ollut mitään muuta tehtävissä kuin merkitä Wärnhjelmille annettuun valtuutukseen, että hänen oli kesäkuun kuluessa oltava Torniossa aloittamassa tilusvaihtojen tarkastusta, joten komissaarien ei tarvinnut aloittaa työtänsä kesäkuun alussa, kuten konventio edellytti.¹

Esittelyssä toukok. 14 p. 1823 hallitsija määräsi Wärnhjelmin yksin komissaariksi tilusvaihtojen tarkastukseen ja niiden lopulliseen vahvistamistoimeen. Syynä siihen, että Molander, jota sekä senaatti että Suomen asiain komiteakin olivat esittä-

¹ Peyron Wärnhjelmille huhtik. 15 p. 1823. August Ramsay Wärnhjelmille toukok. 16/28 p. 1823. Wärnhjelmin kok. SVA. — V:n 1821 konvention art. V. Samling af placater etc. IV, s. 185.

neet toiseksi komissaariksi, jätettiin määräämättä, oli se seikka, että Ruotsin hallitus oli puolestaan valtuuttanut vain yhden komissaarin, joka lisäksi ei ollut yhtä korkeassa asemassa oleva viranomainen kuin Wärnhjelm. Näin ollen ei Suomestakaan voitu lähettää useampia henkilöitä valtakunnan etuja valvomaan. Esittelyn tuloksesta Rehbinder ilmoitti Steinheilille samana päivänä päiväamässään kirjelmässä, jossa senaattia käskettiin tiedoittamaan asiasta Wärnhjelmille sekä määräämään hänen palkkionsa. Lisäksi kiiruhti Rehbinder ilmoittamaan kirjelmällä Wärnhjelmille itselleenkin kaikesta tästä.¹

Näin ollen oli Wärnhjelm jälleen joutunut diplomaattisiin tehtäviin, mikä itse asiassa nyt olikin luonnollista, sillä hänen aikaisempi toimintansa rajakysymysten selvittelyssä Torniossa takasi hänelle epäilemättä paremmin kuin kenellekään muulle suomalaiselle mahdollisuuden onnistua edessä olevissa toimissa. Kansainvälinen tapa lienee myöskin vaatinut, että ilman pakoitavia syitä ei henkilöä, joka oli ollut jotain tehtävää aloittamassa, sivuutettu silloin, kun kysymykseen tuli tehtävän päättäminen.² Wärnhjelmhän oli sitä paitsi osoittautunut varovaiseksi ja tarmokkaaksi, joten hänen valtuuttamisensa tehtävään oli kylläkin onnistunut teko.

Kun Wärnhjelmille jo oli annettu määräys, huomasivat Ruotsinkin viranomaiset, että jos Peyronille sattuneiden esteiden vuoksi haluttiin tarkastustyön aloittamista siirtää kesäkuun alkua myöhemmäksi, asiasta oli virallista tietä ryhdyttävä toimenpiteisiin. Sitä tarkoittavan esityksen Ruotsin hallitus teki, ja Nesselrode, joka toukok. 21 p. v.l. matkusti Pietarista Tsarskoje Seloon esittelyllensä, ilmoitti silloin siitä Rehbinde-rille, pyytäen samalla tätä kirjoittamaan Wärnhjelmille, että

¹ Toukok. 14 p. 1823 Rehbinder esitteli hallitsijalle edellämäinitut valtiosihteerinviraston asiak. 1823 O.D. n:ot 36 ja 54, 1823 S.E. n:o 105. — Rehbinder esittelyn johdosta kenraalikuvernöörille toukok. 14 p. 1823. Kkv. asiak. 1810 n:o 69. — Steinheil senaatille kesäk. 1 p. 1823, käännös Rehbinderin kirjelmästä Steinheilille toukok. 14 p. 1823. KD. 162/20 v. 1823. — Plen. pöytäk. kesäk. 2 p. 1823. — Senaatti Wärnhjelmille kesäk. 2 p. 1823. Rehbinder Wärnhjelmille toukok. 15 p. 1823. Wärnhjelmin kok. SVA.

² Ramsay Wärnhjelmille toukok. 16/28 p. 1823. Wärnhjelmin kok. SVA.

Wärnhjelm jättäisi matkansa Tornioon toistaiseksi, koska hallitsija nähtävästi suostuisi Ruotsin hallituksen tekemään pyyntöön. Näin kävikin, ja toukok. 25 p. v.l. päiväämässään kirjelmässä Nesselrode virallisesti ilmoitti Rehbinderille, että tilusvaihdon tarkastuksen alku oli siirretty heinäkuun 15 päivään. Kirjelmän johdosta Rehbinder lähetti tiedon siitä senaatille seuraavana päivänä päiväämässään kirjeessä, ja myöskin Wärnhjelmille hän ilmoitti asiasta. Rehbinderin kirjeen Wärnhjelm sai kesäk. 15 p. 1823.¹

Tällä välin oli Wärnhjelm tullut ajatelleeksi, että hänellä ehkä pitäisi olla hallitsijan antama valtuutus kysymyksessä olevaan tehtävään. Asian johdosta hän kääntyi Rehbinderin puoleen kesäk. 6 p. 1823 lähettämässään kirjeessä, jonka hän liitti samana päivänä esittelijäsihteerille Pehr Törnqvistille kirjoittamansa ja samaa asiaa koskevan kirjeen mukaan. Törnqvist, neuvoteltuansa Mannerheimin kanssa asiasta, vastasi Wärnhjelmille kesäk. 13 p. kirjoitetussa kirjeessä, että senaatti ei tässä asiassa voinut tehdä mitään päätöksiä, jonka vuoksi Wärnhjelmin Rehbinderille osoittama kirje olikin lähetetty Mannerheimin neuvosta Pietariin.² Rehbinder vastasi kesäk. 8/20 p., että hän ei vielä ollut voinut tavata ulkoasiainvaltiosihteeria, jonka oli päätettävä asiasta eikä hän näin ollen voinut lausua mitään varmaa Wärnhjelmin tiedustelun johdosta. Omasta puolestaan Rehbinder arveli kuitenkin, että erikoista, hallitsijan itsensä allekirjoittamaa valtuutuskirjaa ei nyt tarvittaisi. Edessä oleva konferenssi oli luonteeltaan toisenlainen kuin v. 1820—1821 Torniossa pidetty, jolloin tehtävänä oli v:n 1810

¹ Nesselrode Rehbinderille toukok. 14 p. 1823. Nesselrode Rehbinderille toukok. 25 p. 1823. Vsv. asiak. 1823 S.E. n:o 135, yhdist. Vsv. asiak. 1823 O.D. n:o 36, yhdist. Vsv. asiak. 1823 O.D. n:o 170. — Sak. pöytäk. toukok. 26 p. 1823, kohta 8. — Rehbinder Wärnhjelmille toukok. 22 ja toukok. 26/kesäk. 7 p. 1823. Rehbinder Steinheilille toukok. 26 p. 1823 v.l. Kkv. asiak. 1810 n:o 69. — Steinheil senaatille kesäk. 16 p. 1823. KD. 184/22 v. 1823. — Plen. pöytäk. kesäk. 16 p. 1823. — Törnqvist Wärnhjelmille kesäk. 20 p. 1823. Wärnhjelmin kok. SVA.

² Wärnhjelm Törnqvistille kesäk. 6 p. 1823. Wärnhjelm Rehbinderille kesäk. 6 p. 1823. Kons. Wärnhjelmin kok. SVA. — Wärnhjelm Rehbinderille kesäk. 6 p. 1823. Rehbinderin kok. SVA. — Törnqvist Wärnhjelmille kesäk. 13 p. 1823. Wärnhjelmin kok. SVA.

rajanjärjestelysopimuksen selittäminen, lisäyksien tekeminen siihen ja erinäisten seikkojen määrittelemineen, mihin kaikkeen oli tarvittu hallitsijan henkilökohtaisesti allekirjoittama valtuutus. Silloin pidetyn konferenssin työn tuloksista oli tehty muodollinen konventio, jonka sisältämien päätösten täytäntöönpanon kontrollointi nyt vain oli kysymyksessä. Toiselta puolen oli kylläkin mahdollista, että Ruotsin hallitus, harmistuneena siitä, että v. 1820 juuri valtuutus kysymyksessä meidän puolelta oli tehty huomautus, saattoi nyt puolestaan vaatia komissaariltamme tällaista valtuutusta. Tämän vuoksi Reh binder lupasikin heti tilaisuuden sattuessa tiedustella asiasta Nesselroden mielipidettä. Viikkoa myöhemmin hän kirjoittikin Wårnhjelmille, että Nesselroden mielipide kysymyksestä oli se, että hallitsijan itsensä allekirjoittama valtuutus kirja oli tarpeeton.¹

Paitsi sitä, että senaatti saamansa käskyn mukaisesti antoi kesäk. 2 p. 1823 Wårnhjelmille määräyksen tilusvaihdon tarkastamisesta, se myöskin määräsi pormestari Heikelin hänelle sihteeriksi. Wårnhjelm sai määräyksen aikaisemmin mainitun Törnqvistin kirjeen mukana. Vielä senaatti katsoi täysistunnossaan kesäk. 2 p. 1823 tarpeelliseksi määrätä Molanderin maanmittauslaitoksen johtajan ominaisuudessa antamaan neuvoja Wårnhjelmille tilusvaihtojen sekä niistä syntyneiden riitojen ratkaisemisessa sekä maanmittareitten työn suorituksen tarkastamisessa. Tämän lisäksi Molanderin piti tarkastaa maanmittareille annetun johtosäännön mukaisesti erinäisiä palkkiolaskuja. Samassa yhteydessä Molanderin piti tarkastuksen vuoksi käydä läpi kaikki kartat, selitykset, jyvitys- ja jakokirjat sekä pöytäkirjat. Näin ollen oli Wårnhjelm pääsevä monista epäilemättä vaivaloisista tehtävistä ja saattoi itse omistautua kokonaan pääasialle.²

Näiden alkutoimenpiteitten jälkeen Suomen puolelta oltiin valmiit ryhtymään pitkällisiksi venyneitten ja varsin monien vaiheiden läpi kiertäneiden tilusvaihtojen lopulliseen tarkas-

¹ Reh binder Wårnhjelmille kesäk. 8/20 ja 15/27 p. 1823. Wårnhjelmin kok. SVA.

² Plen. pöytäk. kesäk. 2 p. 1823. — Wårnhjelmin saama määräys Wårnhjelmin kok. SVA. Molanderin saama määräys K. Rescripter m.m. 1823, fol. 39—40. MA.

tukseen Ruotsin-vastaisella rajallamme. Wärnhjelm lähti Vaasasta heinäk. 6 p. Tornioon ja heinäk. 23 p. 1823 komissaarit pitivät ensimmäisen istuntonsa mainitussa kaupungissa.¹

2. *Rajalla suoritettaviksi määrättyjen tilusvaihtojen tarkastaminen ja lopullinen vahvistaminen.*

1. Tilusvaihdosta johtuneiden valitusten ja tarkastustoimituksen yhteydessä olevien muidenkin seikkojen käsittely alkoi Torniossa heinäk. 23 p. 1823, ja istuntoja jatkettiin siellä vielä kahtena seuraavanakin päivänä. Sen jälkeen komissaarit matkustivat rajaseudun pohjoisosaan, jossa elok. 2 p. pidettiin istunto Kolarissa. Täältä komissaarit siirtyivät Ruotsin puolelle Matarengin kylään Ruotsin Ylitornion pitäjässä, jossa istunto pidettiin elok. 6 p., minkä jälkeen kaikki seuraavat istunnot elok. 9, 13, 14 ja 25 p. sekä syysk. 3, 19, 20 ja 26 p. 1823 pidettiin jälleen Tornion kaupungin raatihuoneessa. Mainittuina päivinä käsiteltiin ylempänä kerrottujen lisäksi myöskin kysymyksiä, jotka koskivat rajalinjan tarkempaa määräämistä rajan erinäisissä kohdissa sekä rajariitojen lopullista sopimista, kuten alempana esitetään. Sikäli kuin riidat koskivat kumpaisenkin maan alamaisia, ratkaisivat komissaarit ne yhdessä. Jos riita-asia osoittautui sellaiseksi, että asialliset siinä olivat saman maan kansalaisia, otti kumpikin komissaari yksin omien maanmiestensä asiat käsiteltäviksi ja ratkaistaviksi.²

¹ Sekä Wærnhjelm että Molander saapuivat Tornioon heinäk. 14 p. 1823. Wærnhjelmin matkalaskut ja tilitykset konferenssista KD. 29/298 v. 1823. Ne käsiteltiin senaatin täysistunnossa marrask. 10 p. 1823.

² Suomen ja Ruotsin alamaisia koskevista asioista: Protocollet fördt vid verkställandet af ägoutbyten vid riksgränsen emot Sverige, justeradt af kommissarierna Herman Wærnhjelm och Gust. Peyron. 1823, juli 23—septemb. 26. Raja-asiak. I, 1) n:o 2 f. SVA. Suomen kansalaisten keskisistä asioista: Protocoll fördt vid pröfningen och afdömandet af de stridigheter som yppats med anledning af det mellan svenska och finska jordägare vid gränsen verkställda ägoutbytet och skiftet, under-tecknadt af kommissarien Herman Wærnhjelm och lägmannen C. J. Heikel, som förde protocollet. 1823, augusti 6—septemb. 3. Raja-asiak. I, 1) n:o 2 m. SVA.

Ensimmäisessä komissaarien yhteisessä istunnossa heinäk. 23 p. 1823 päätettiin asioitten käsittelyssä noudatettavasta järjestyksestä. Ensin oli otettava tarkastettaviksi kussakin jakokunnassa erikseen maanmittareitten valmistamat kartat tilusvaihdon alaisista tiluksista, verrattava ne toisiinsa sekä niihin kuuluviin tilusselitelmiin, jolloin havaitut erehdykset oli merkittävä ja korjattava. Vaihtoasiakirjat oli tarkastettava niin ikään, minkä lisäksi maanmittareitten toimituspöytäkirjat oli luettava julki, mikäli ne koskivat sellaisia riitoja, jotka kuuluvat komissaarien käsiteltäviin ja joista oli annettava lausunto. Tarkastustyössä piti kumpaisenkin maan maanmittarikomissionin johtajan olla läsnä, samoin myöskin niiden maanmittareitten, joiden suorittamista töistä kulloinkin oli kysymys. Koska kolmas jakokunta sijaitsi kaukana pohjoisessa ja vuodenaika oli jo kulunut verraten myöhäiseksi, päätettiin myöskin, että tarkastustyö oli aloitettava mainitussa jakokunnassa. Ensimmäisessä istunnossa tarkastettiin kolmannen jakokunnan kaikki tilusvaihtotoimitukseen kuuluvat asiakirjat ja kartat, jotka olivatkin täysin kunnossa. Seuraavana päivänä jatkettiin toimitusta toisen jakokunnan tilusvaihtoihin kuuluvien asiakirjojen ja karttojen suhteen, jotka nekin havaittiin voitavan hyväksyä moitteettomina. Myöskään ensimmäisen jakokunnan asiakirjat eivät antaneet aihetta huomautuksiin. Kaikki suomalaisten ja ruotsalaisten väliset riidat määrättiin toimituksen ensi päivinä pidetyissä istunnoissa käsiteltäviksi lähemmin osoitettuina määräpäivinä eri jakokunnissa.

Tämän esityksen puitteisiin ei kuulu niiden erilaisten oikeustapausten yksityiskohtainen esittäminen, joita komissaarit joutuivat kumpikin ratkaisemaan omien kansalaistensa keskisissä riidoissa. Mainittakoon kuitenkin, että Wärnhjelmin käsiteltävänä oli kysymyksiä, jotka koskivat saarissa olevien tilusten järjestelyissä tapahtunutta nautinnan muuttoa, jota vastaan maanmittaustöitten aikana ei oltu tehty huomautusta, ja että Wärnhjelmin vahvistettavaksi tuotiin erinäisistä nautintariidoista tehtyjä sovintokirjoja. Useasti sattui, että asianomaiset olivat jättäneet kyllin ajoissa valvomatta oikeuksiansa, joten niitä koskevat kanteet tulivat hylätyiksi. Myöskin tehtiin valituksia siitä, että tilusvaihdossa oli saatu entisen tiluksen korvaukseksi

tilus, joka sijaitsi kauempana kuin entinen, mutta mikäli voitiin todeta, että korvausta ei oltu määrätty kauempaa kuin maanmittareitten johtosääntö salli, kumottiin tällaiset valitukset. Muutamissa tapauksissa osoitettiin valittajat hakemaan nyt toimeenpantuihin tilusvaihtoihin muutosta vastaisuudessa tapahtuvassa isojaossa. Moniaita kertoja halusivat maanomistajat menettämiensä tilusten vastikkeiksi sellaisia tiluksia, jotka olivat olleet Ruotsin alamaisten omia, mutta ei näihinkään vaatimuksiin voitu suostua muuttamatta koko vaihtotoimitusta, koska sanotut tilukset olivat Suomen ja Ruotsin alamaisten välisissä vaihdoissa joutuneet ylijäämätiluksiksi, jotka, niinkuin tiedämme, oli myytävä. Myöskin Tornion kaupungin puolesta esitti pormestari Cajanus, että koska kaupunki oli ennen omistamiaan Fluurinsaarta ja Vähä Fluurinsaarta sekä Vasikka-saarella olleita niittyjään vastaan saanut korvaukseksi tiluksia useammasta eri paikasta, ja koska kaupungille oli tuottava vaikeuksia ja suuria kustannuksia saada eroitetuksi saamistaan tiluksista sellaiset osat, jotka vastasivat mainittuja, kaupungin eri asukkaitten käytettäviksi luovutettuja saaria, tarpeelliset jakotoimitukset suoritettaisiin maanmittauskomissionin toimesta. Tähän Wårnhjelm suostuikin. Sitä vastoin hylättiin eräs kaupungin puolesta tehty valitus, joka koski kaupungin tilusvaihdossa saamien vastikkeiden laatua. Kaupungin edustaja oli, tiluksia paalutettaessa, havainnut, että kaupungin saamat korvausniityt tulivat kovin epäsäännöllisen muotoisiksi ja sijaitsivat kauempana kuin entiset niityt. »Nykyisten ja tulevien sukupolvien moitteitten välttämiseksi» pyydettiin nyt korvausta mukavammasta paikasta. Koska kaupunki oli kuitenkin laiminlyönyt ajoissa valvoa oikeuksiaan, hylättiin anomus, sillä tilusten paalutus oli jo tapahtunut. — Edellämainittuja asioita käsiteltiin elok. 6 p. ja syysk. 3 p. välisenä aikana.¹

¹ Protocoll fördr vid pröfningen och afdömandet af de stridigheter som yppats med anledning af det mellan svenska och finska jordägare vid gränsen verkställda ägoutbytet och skiftet. Raja-asiak. I, 1) n:o 2 m. SVA. — Tornion kaupungin maistraatin anomus syysk. 2 p. 1823. Maistraatin ja Raastuvanoikeuden kirjekonseptit 1810—1823. Tornion kaup. ark. — V. 1796 laaditun, Mattilan maat käsittävän arpamaiden luettelon mukaan, jota jatkettiin vuoteen 1839 asti, olivat maat jaetut 90 pelto-

Enemmän kuin edellämainitut tapaukset ansaitsee huomiota se tilusvaihtojen yhteydessä tarkastustoimien loppupuolella noussut kysymys, joka koski perusteita, joiden mukaan Tornion kaupungin ja Pirkkiön kylän Ruotsissa olevat metsät olivat jyvitetävät niistä suoritettavaksi tulevan korvauksen laskemista varten, minkä ohessa myöskin kysymys Tornion metsän laajuudesta oli muodostunut riidanalaiseksi. Juuri mainituista kysymyksistähän maanmittauskomissionien kesken jo aikaisemmin oli ollut erimielisyyttä, niinkuin toisessa yhteydessä on esitetty. Nyt nämä erimielisyydet oli saatava lopullisesti selvitettyiksi.¹

Elokuun 29 ja 30 p. 1822 toimitettiin sanotun Pirkkiön kylän Seskarön saarella olevan maan jyvitys. Toimituksessa maanomistajat pyysivät, että arviomiehet kiinnittäisivät huomiota metsän ja maan laatuun sekä siihenkin seikkaan, että eräitä alueita voitiin myöskin käyttää karjan laitumena. Arviomiehet katsoivat, että metsäalueen itäinen osa voitiin panna kuudenteen jyvään, mutta läntinen osa vain $2\frac{3}{4}$ jyvään. Koska he kuitenkin tahtoivat ottaa myöskin huomioon, että sanottu maa-alue kelpasi laitumeksi, kohottivat he viimeksimainittua jyvitystä puolella jyvällä, joten sen jyväluvuksi tuli $3\frac{1}{4}$. Koroituksen johdosta ruotsalainen maanmittari Wibell väitti, että se oli tapahtunut vastoin johtosääntöä, jonka mukaan maan kelpaamista laitumeksi ei saanut erikseen ottaa huomioon. Tähän arviomiehet vastasivat, että he eivät tietäneet, menettelivätkö he oikein vai väärin, mutta että he, pyrkiessään noudattamaan

ja 73 näyttöarpan. Tästä on tehty se johtopäätös, että Tornion arpomalla jaettujen, Ruotsissa sijainneiden maiden hallinta olisi jatkunut »vanhan nautinto-oikeuden nojalla», huolimatta valtakunnan rajasta, viimeksimainittuun vuoteen asti. Tornio 1621 12/5 1921. Toimittanut kaupunginvaltuuston asettama historiatoimikunta, s. 15. Kuten ylempanä on esitetty, jaettiin Tornion Suomesta saamat, kaupunkilaisten käytettäviksi annetut k o r v a u k s e t maanmittauskomissionin toimesta entisiä pikkupalstoja vastaaviin osiin, joten arpamaitten luetteloa on voitu aivan hyvin käyttää edelleenkin. Edellämainittu käsitys Ruotsissa olevien tilusten käytöstä on sitä paitsi täysin v:n 1810 rajanjärjestelysopimuksen vastainen ja ristiriidassa sen kanssa, mitä tilusten käytöstä tiedetään.

¹ Vrt. s. 380 ja seur.

kohtuutta, eivät voineet olla ottamatta huomioon edellämaittua seikkaa ja sitä asianhaaraa, että tulevaisuudessa maan arvo saattoi nousta toimeliaitten omistajien käsissä. Wibell huomautti kuitenkin, että koska ne alueet, jotka saattoivat olla arvokkaampia, olivat verraten pieniä, ei niiden vuoksi olisi pitänyt kohottaa muitten, verraten laajojen alueitten jyvää puolella jyvällä, joka näin ollen tuli suhteettoman korkeaksi. Tähän suomalainen maanmittari Thilén kuitenkin vastasi, ettei hän puolestaan havainnut asetuksissa mitään estettä siihen, että otettiin huomioon jonkun maan kaikki edut. Maanomistajat tyytyivät jyvitykseen, mutta olisivat halunneet, että eräät kohdat kysymyksessä olevaa aluetta olisi pitänyt jyvittää niittyinä.¹

Kun maanmittarit marrask. 8 p. 1822 kokoontuivat vertaamaan toimituskirjoja, havaittiin, että Wibell oli jättänyt arvioinnin ulkopuolelle edellämaitut, niityiksi merkityt alueet, koska arviomiehet olivat selittäneet, että niiden oli katsottava sisältyvän siihen arvoon, joka jyvityksessä oli annettu metsälle. Thilénin huomautettua, että arviomiesten tarkoituksena oli ollut antaa mainituille alueille sama arvo kuin metsällekin, taipui Wibell ottamaan ne huomioon laskelmissaan metsän arvoisina alueina. Näin saatiin molemminpuolisesti Seskarön metsän muunnetuksi alaksi 747 ta. 9 ka., sen pinta-alan ollessa 1,714 ta. 27 ka. Mitä sitten tuli kysymykseen tämän maan arvioinnista rahassa, olivat maanmittarit kumpikin siitä eri mieltä, minkä vuoksi he päättivätkin lausua mielipiteensä viimeksimainitusta seikasta myöhemmin erikoiseen pöytäkirjaan.²

¹ Ote asiakirjasta Protocollet, hållit af Landtmåteri Commissionen för Ågo utbytets verkställande vid Norra Riksgränsen emellan Kejsardömet Ryssland och Konunga Riket Sverige uti Första Skifteslaget år 1822. Den 29:de Augusti §. 204. Den 30:de Augusti. Vsv. asiak. 1823 O.D. n:o 148. — Kysymyksessä oleva kohta maanmittareitten johtosäännöstä kuuluu seuraavasti: »§:13. . . . och hvad skogen angår fästa uppmärksamhet ej allenast derå, om densamma är lämpelig till vedbrand, utan ock om marken hvarå den växer är till odling tjenlig eller icke, samt derefter bestämma dess värde.» Wårnhjelmin kok. SVA. Sveriges traktater X, s. 213.

² Ote asiakirjasta Protocollet, hållit af Landtmåteri Commissionen för Ågo utbytets verkställande vid Norra Riksgränsen emellan Kejsardömet Ryssland och Konunga Riket Sverige uti Första Skifteslaget år 1822. Den 8:de November. Vsv. asiak. 1823 O.D. n:o 148.

Kysymys tuli esille komissaarien istunnossa Torniossa elok. 14 p. 1823. Komissaarit olivat havainneet pöytäkirjoista, että arviomiehet olivat, jyvitettyään Seskarön metsän, jättäneet määräämättä sen halkosylimäärän, joka oli saatavissa jokaisesta jyvitetystä tynnyrinalasta, minkä vuoksi Wärnhjelm, vaikkakin pitäen sitä tarpeettomana, oli suostunut siihen, että arviomiehiä oli kuultava asiassa. Nämä eivät voineet aluksi muistaa, olivatko he jättäneet halkosylimäärän määräämättä vai eikö, mutta ilmoittivat sittemmin, että he olivat noudattaneet samaa laskutapaa kuin jyvittäessään Tornion kaupungin metsämaata, ja että he olivat arvioineet korkeimpaan asteseen luettavan metsän sisältävän 12 syltä halkoja. Tähän Peyron huomautti, että arviomiesten lausunnolla ei ollut mitään merkitystä, sillä se oli ristiriidassa asiain todellisen laidan kanssa, koska Tornion kaupungin metsä oli arvioitu kuusi viikkoa myöhemmin kuin Seskarön metsä. Näin ollen oli Seskarön metsä hänen mielestään arvioitava uudestaan. Arviomiehet kuitenkin huomauttivat, että edellämainitusta seikasta huolimatta he olivat noudattaneet samaa mittapuuta kumpaisenkin metsän arvoa määrättäessä. Tätä Peyron ei kuitenkaan myöntänyt todenmukaiseksi, koska Seskarön metsää arvioitaessa ei oltu käytetty arviomiesten ohjeeksi samaa menetelmää kuin Tornion metsässä, jossa määrätystä, mitatusta alueesta oli luettu rungot. Arviomiehet pysyivät kuitenkin esittämässään mielipiteessä. Tämän jälkeen Wärnhjelm huomautti, että vaikkakin hän nyt oli tullut vakuutetuksi, että Seskarön ja Tornion kaupungin metsät olivat samoin perustein jyvitettyt ja määritellyt halkosylimäärältään, hän ei kuitenkaan voinut olla kiinnittämättä huomiota siihen, että vaikka Tornion kaupungin metsään nähden korkeimman jyvän mukaan arvioidusta metsästä saatavan halkosylimäärän olisi pitänyt olla 25 syltä, kuitenkin, ilman että asiakirjoista ilmeni syytä, arviomiehet olivat alentaneet sen 12 syleksi. Mainitun seikan arviomiehet selittivät johtuvan siitä, että koska Tornion kaupungin metsässä oli sangen monessa paikassa harvempaa metsää kuin siinä kohdassa, joka erikoisesti oli tarkastettu, he olivat alentaneet, noudattaakseen kohtuutta, sylimäärän.¹

¹ Ote asiakirjasta Protocollet, hållit vid Deras Majestäters Kejsarens af Ryssland samt Konungens af Sverige och Norrige, i afseende å ägo-

Tämän jälkeen vaihtoivat komissaarit kysymyksen johdosta nootteja. Peyron vaati, että Seskarön metsä oli uudestaan arvioitava samalla tavalla kuin Tornion kaupungin metsäkin, mutta Wärnhjelm huomautti, että uusi arviointi saattoi vain järkyttää koko jakokunnan arviointeja, minkä vuoksi hän, pitäen Seskarötä koskevaa toimitusta laillisena, ei katsonut voivansa suostua Peyronin vaatimukseen.¹ Saadakseen aikaan sovinnon, Wärnhjelm suostui alentamaan Seskarön metsämaan jyvityksessä tapahtuneen puolen jyvän koroitukseenkin, mutta kun myönnytys ei tyydyttänyt Peyronia eikä sovintoa näin ollen voitu saada aikaan, päätti Wärnhjelm alistaa kysymyksen omasta kohdastaan hallituksensa päätettäväksi.²

Mitä Seskarön metsästä maksettavan korvauksen suuruuteen tulee, vaati Wärnhjelm siitä 5,136 rt., kun Peyron puolestaan oli suostuvainen hyväksymään korvaussummaksi vain 2,561 rt. pankkorahaa.³

Myöskin kysymys Tornion kaupungin metsän laajuudesta johti, niinkuin jo on mainittu, erimielisyyksiin. Aikaisemmin toimitettujen mittausten mukaan oli sanotun metsän koko pinta-ala 5,770 ta. 25 ka., josta viljelyskelpoista maata oli 3,552 ta. 26 1/2 ka. ja joutomaata 2,217 ta. 30 1/2 ka. Tilusvaihtoja varten toimitetuissa mittauksissa oli kuitenkin havaittu, että metsän koko pinta-ala olikin 5,821 ta. 28 1/10 ka., josta viljelyskelpoista oli 4,761 ta. 21 1/10 ka., joutomaata 1,060 ta. 7 ka. Wärnhjelm tahtoi, että kaupungin oli saatava laskea hyväkseen kokonaisuudessaan se maa, joka oli karttaan merkittyjen rajojen sisällä, olipa se minkäläatuista tahansa. Peyron jälleen suostui ottamaan huomioon vain sen määrän viljelyskelpoista maata, minkä liikamaaneroittamisioikeus aikoinaan oli määrännyt eli

utbytet ömsesides undersätare emellan vid Riksgränsen Befullmäktigade Herrar Commissariers sammanträde i Torneå Stad den 14. Augusti 1823. Vsv. asiak. 1823 O.D. n:o 148.

¹ Peyronin ja Wärnhjelmin nootit elok. 19 p. 1823, jälj. Vsv. asiak. 1823 O.D. n:o 148.

² Wärnhjelmin alistus elok. 21 p. 1823. KD. 23/298 v. 1823, yhdist. Vsv. asiak. 1823 O.D. n:o 148.

³ Calcul som utvisar beräkningen af skogsmarkerne vid Torneå Riksgräns i afseende å de uppkomne stridigheter. Wärnhjelmin kok. SVA.

siis 3,552 ta. 26 $\frac{1}{2}$ ka. Koska Wärnhjelmin mielestä hänen esittämänsä vaatimus oli kohtuullinen ja oikeudenmukainen, hän ei halunnut luopua siitä, varsinkin kun oli otettava huomioon, että kaupunki ei ollut saanut käyttää metsäänsä kymmeneen vuoteen. Saadakseen hallitukseltaan ohjeen tässäkin asiassa hän päätti jättää kysymyksen sen ratkaistavaksi.¹

Edellämainituista erimielisyyksistä johtui, että kun Wärnhjelm vaati Tornion kaupungin metsästä korvausta 11,361 rt., Peyron tarjosi siitä 9,212 rt. pankkorahaa.²

Wärnhjelmin alistus edellämainituista, vielä avoinna olevista kysymyksistä, joka on allekirjoitettu elok. 21 p. 1823, lähti erikoisen kuriirin, maanmittari F.F. Gyldénin mukana vielä samana päivänä Helsinkiin.³

Senaatti käsitteli Wärnhjelmin alistusta täysistunnossa elok. 27 p. 1823. Sen mielestä Wärnhjelmin ei olisi pitänyt asian johdosta kääntyä senaatin puoleen, koska konvention säännökset olivat selvät. Koska tämä kuitenkin oli tapahtunut ja koska Ruotsissakin tällainen tiedustelu oli tehty, senaatti ei ryhtynyt tekemään lopullista päätöstä, vaan lykkäsi asian hallitsijan ratkaistavaksi. Päätös oli hyvin heikosti perusteltu, sillä senaattihan oli jo aikaisemmin tämänsuuntaisessa tapauksessa saanut hallitsijalta nimenomaisen määräyksen antaa Wärnhjelmille ne ohjeet, joita hänen katsottiin tarvitsevan. Lisäksi tuli, että kysymykseen liittyi jälleen eräs vaikeus, jonka voittamisesta ei voitu ennakolta mitään sanoa. Hallitsija oli elokuussa v. 1823 matkustanut pitemmälle matkalle valtakunnan eteläosiin, eikä hänen paluustaan pääkaupunkiin ollut varmaa tietoa. Matkalle oli lähdetty pari päivää aikaisemmin kuin senaatin alistus saapui Pietariin. Tämä ei tapahtunut odottamatta, sillä matkasta oli ollut puhetta virkamiespiireissä Suomessakin jo v:n 1823 ke-

¹ Wärnhjelmin alistus elok. 21 p. 1823. KD. 23/298 v. 1823, yhdist. Vsv. asiak. 1823 O.D. n:o 148.

² Calcul som utvisar beräkningen af skogsmarkerne vid Torneå Riksgräns i afseende å de uppkomne stridigheter. Wärnhjelmin kok. SVA.

³ F. F. Gyldénin matkalasku virkamatkasta Torniossa Helsinkiin ja takaisin elok. 21—syysk. 5 p. 1823. Wärnhjelmin tilitykset. KD. 29/298 v. 1823.

väällä.¹ Tämän seikan olisi pitänyt kehoittaa senaattia varovaisuuteen. Kun senaatin alistus siis elok. 18 p. v.l. tuli Pietariin Suomen asiain komitealle, Rehbinder, neuvoteltuaan aikaisemmin mainitun Ramsayn kanssa, palautti ominpäinsä alistuksen senaatille takaisin kirjelmänsä mukana Steinheilille elok. 22 p. 1823 v.l., jonka johdosta Steinheil kirjeessään syysk. 6 p. 1823 ilmoitti asiasta senaatille. Menettelynsä Rehbinder perusteli sillä, että koska hallitsija tuli olemaan matkoilla ainakin kaksi kuukautta ja senaatin alistuksessa käsitellyt asiat olivat hallitsijalle outoja, joten niiden esittelyssä tarvittiin myöskin suullista esittelyä, oli senaatin asiain esittelyä viivästyttävien seikkojen vuoksi annettava Wärnhjelmille tarpeelliseksi katsomansa ohjeet. Hallitsija oli sitä paitsi nimenomaan lausunut Rehbinderille v:n 1821 konvention ratifikation ollessa esiteltävänä, että hänen tarkoituksensa oli antaa senaatin kokonaan huolehtia näistä kysymyksistä. Sen vuoksi Rehbinder ilmoittikin olevansa täysin vakuutettu, että senaatti puolestaan saattoi ratkaista tällaiset paikallisoloista johtuneet kysymykset. Huomattava oli myöskin, että Wärnhjelmin esittämä tiedustus ei koskenut v:n 1821 konvention säännösten selittämistä.² Rehbinderin menettelyn hyväksyi m.m. Mannerheim, joka Rehbinderille syysk. 12 p. 1823 kirjoittamassaan kirjeessä nimenomaan

¹ Plen. pöytäk. elok. 27 p. 1823. — Suomen asiain komitea oli saanut elok. 7 p. tiedon, että Nesselrode oli matkustava hallitsijan mukana. Vsv. diario 1823 fol. 180 n:o 202. Ulkoasiainkollegion johtajana Nesselroden poissaollessa toimi Oubril, mutta hänen valtuutensa eivät ulottuneet ulkoasiainministeriön johtoon, joten hän ei myöskään voinut ratkaista kysymystä. Rehbinder Ehrenströmille elok. 20 p. 1823 v.l. Ehrenströmin kok. Oubrilin virantoimitus kesti elok. 8 p. 1823—huhtik. 5 p. 1824. Очеркъ исторiи министерства иностранныхъ дѣлъ 1802—1902, liite, s. 4. — Aleksanteri I:n matkasta kts. Николай Михайловичъ, Императоръ Александръ I, I, s. 307 ja seur. Hallitsija lähti elok. 16 p. 1823 v.l.; senaatin alistus saapui elok. 18 p. 1823 v.l. Suomen asiain komitealle. — Ramsay Wärnhjelmille syysk. 12/24 p. 1823. Wärnhjelmin kok. SVA.

² Rehbinder Steinheilille elok. 22 p. 1823. Kkv. asiak. 1810 n:o 69. — Steinheil senaatille syysk. 6 p. 1823, käännös Rehbinderin kirjelmästä Steinheilille elok. 22 p. 1823, jälj. Wärnhjelmin kirjelmästä Steinheilille elok. 21 p. 1823. KD. 272/35 v. 1823. — Ramsay Wärnhjelmille syysk. 12/24 p. 1823. Wärnhjelmin kok. SVA.

huomauttikin, että koska mainitut kysymykset kerta kaikkiaan oli annettu senaatin järjestettäväksi, alistusten teko niiden johdosta oli tarpeeton. Samoin Ehrenström huomautti kirjeessään elok. 25/ syysk. 6 p. 1823, että kysymyksessä oli vain Tornion konvention täytäntöönpano, minkä vuoksi senaatin olisi tullut, alistusta tekemättä, ratkaista asia.¹

Senaatti otti täysistunnonssaan syysk. 8 p. 1823 Wärnhjelmin alistuksen uudestaan käsiteltäväksi viitaten niihin pakoittaviin syihin, jotka Reh binder oli esittänyt edelläm mainitussa kirjelmässään. Mitä ensiksikin tuli jyvitystä koskeviin erimielisyyksiin, senaatti lausui, että itse maapohja on arvioitava silmällä pitäen sen hedelmällisyyttä eikä kasvavaa metsää, joka saattoi, riippuen siitä, miten sitä oli hoidettu, olla perin eriarvoista, joten huonommassa maassa saattoi olla parempi metsä kuin paremmassa. Jos samanarvoisessa maassa oli paikkoja, joissa kasvoi eriarvoista metsää, oli jaon toimittajien huolehdittava, että kukin sai sekä hyvää että huonoa, eikä asia riippunut jyvityksestä. Koska riidanalaisen jyvityksen olivat toimittaneet sitä varten valitut henkilöt, jotka olivat allekirjoittaneet ja tunnustaneet oikeaksi toimituksessa pidetyn pöytäkirjan, ei, vastoin elok. 12 p. 1783 annetun asetuksen §§. 71 ja 72, sanotussa jyvityksessä saanut tapahtua mitään muutosta. Tornion kaupungin metsän laajuutta koskevan riidan johdosta senaatti ilmoitti mielipiteenään, että v:n 1821 konvention art. III:n mukaan oli komissaarien ratkaistava kaikki omistusoikeutta koskevat riidat. Ellei asiasta muuten voitu sopia, oli siis meneteltävä sanotun artiklan määräämällä tavalla. Mitä kysymykseen muuten tuli, senaatti arveli, että jos sitä koskevat seikat esitettäisiin Ruotsin komissaarille vähemmän vaativalla tavalla kuin oli tapahtunut ja vältettäisiin kohtuuttomuutta laskettaessa ylijäämämaitten arvoa, erimielisyydet saataisiin poistetuiksi. Jos kuitenkin Ruotsin komissaari, »vastoin kaikkea sitä, mitä keskinäisten ystävällisten suhteitten vuoksi voitiin odottaa», ei suostuisi mukaantumaan konvention ja voimassa olevien isojakoasetus-

¹ Mannerheim Reh binderille syysk. 12 p. 1823, Ehrenström Reh binderille elok. 25/syysk. 6 p. 1823. Reh binderin kok. SVA. — Reh binder Ehrenströmille elok. 20 p. ja syysk. 4/16 p. 1823. Mannerheim Ehrenströmille syysk. 12 p. 1823. Ehrenströmin kok. SVA.

ten säännöksiin, oli Wärnhjelmin siinä tapauksessa ilmoitettava asiasta senaatille ja lykättävä neuvottelut siihen asti, kunnes asiasta oli lähemmin uudestaan annettu ohjeet.¹

Edellämainitusta päätöksestään senaatti ilmoitti kirjelmäsään syysk. 8 p. 1823, paitsi Wärnhjelmille, myöskin Suomen asiain komitealle. Kun siitä kuitenkin kävi ilmi, että senaatti ei ollut kyllin päättävästi määrännyt Wärnhjelmiä saattamaan loppuun kysymyksessä olevia riitoja, Reh binder levottomana siitä, että Wärnhjelm senaatilta saamansa ohjeen mukaisesti ehkä vielä kerran alistaisi kysymyksen senaatin harkittavaksi, kirjoitti itse ja antoi Ramsaynkin kirjeellisesti ilmoittaa Wärnhjelmille, että Wärnhjelmin oli parasta, kokonaan välittämättä senaatin edellämainitusta kirjelmästä, saattaa asia päätökseen parhaaksi katsomallaan tavalla. Hallitsija oli siinä uskossa, kirjoitettiin Wärnhjelmille, että tilusvaihtojen toimeenpanosta jo aikaisemmin tehdyt sopimukset ja sen suhteen annetut ohjeet olivat kyllin selvät, joten hän ei olisi oleva tyytyväinen, jos nyt yhä vielä ilmestyisi seikkoja, jotka estäisivät tilusvaihtoja saattamasta loppuun. Sitä paitsi, huomautettiin lopuksi, koska kysymyksessä oli itse asiassa vain parin tuhannen ruplan voitto tai menetys, oli parempi uhrata ne kuin pitkittää asian ratkaisua.² Vaikkakin edellämainitut kirjeet, jotka Wärnhjelm sai vasta lokak. 2 p., tulivat perille niin myöhään, ettei niillä enää silloin ollut suoranaista käytännöllistä merkitystä, ovat ne huomion arvoisia valtiosihteerimme katsantokannan ilmaisijoina.

Myöskin Ehrenström lausui Wärnhjelmille kirjeissään kehoituksen sanoja asian nopean ja sovinnollisen ratkaisemisen puolesta. Niinpä hän elok. 27 p. 1823, kertoessaan Wärnhjelmille senaatin päätöksestä alistaa asia hallitsijan ratkaistavaksi, huo-

¹ Plen. pöytäk. syysk. 8 p. 1823. — Senaatin kirjelmä Wärnhjelmille syysk. 8 p. 1823. Wärnhjelmin kok. SVA. — Mannerheim arvosteli vähän myöhemmin Reh binderille senaatin antamia ohjeita pitäen sopimattomana, että diplomaattisessa asiassa vedottiin maanmittausasetuksiin. Mannerheim Reh binderille lokak. 1 p. 1823. Reh binderin kok. SVA.

² Senaatin kirjelmä syysk. 8 p. 1823. Vsv. asiak. 1823 O.D. n:o 148. — Sak. pöytäk. jouluk. 17 p. 1823, alku. — Ramsay Wärnhjelmille syysk. 12/24 p. 1823. Reh binder Wärnhjelmille syysk. 24 p. 1823. Wärnhjelmin kok. SVA.

mautti, että hallitsijan matkan vuoksi oli odotettavissa pitkähkö lykkäys neuvotteluissa ja että hallitsija tuskin oli tyytyväinen havaitessaan, että v:n 1821 konvention säännökset eivät olleetkaan osoittautuneet riittäviksi tilusvaihtojen loppuunsaattamista varten. Sen vuoksi Ehrenström sanoikin olevansa erikoisen huolestunut ja toivoneensa, ettei Peyron olisi esittänyt vastaväitteitään. Omana käsityksenään Ehrenström vielä lausui, että olisi parempi myöntyä muutaman tuhannen ruplan uhraukseen kuin pitkittää tilusvaihtojen lopullista valmistamista. Ja syysk. 8 p. 1823 kirjoitetussa kirjeessä, jolloin senaatin ohjeet Wärnhjelmiä varten jo oli annettu, Ehrenström, niihin viitaten, teroitti Wärnhjelmin mieleen, että Wärnhjelmin oli nyt esitettävä vaatimuksensa kirjallisesti Peyronille, joten tämäkin olisi pakoitettu vastaamaan samoin, taipuiko hän noudattamaan konventiota ja isojakoasetuksia vai eikö. Jos hän kieltäytyisi hyväksymästä vaatimusta, että komissaarien on ratkaistava tilusriitakysymys, oli tietysti välttämätöntä lykätä ratkaisu, kunnes hallitusten kanta oli saatu selville. Jos Wärnhjelmin onnistuisi saada Peyronin myöntymään itse pääkysymyksessä, ei olisikaan enää mitään syytä vaatia myönnytystä komissaarien tehtäviä koskevaan kysymykseen. Lopuksi Ehrenströmkkin vakuutti Wärnhjelmille, että hallitsija oli hyväksyvä ne päätökset, jotka hänen valtuuttamansa komissaari teki, ja että selvintä oli myöntyä pieniin taloudellisiin uhrauksiin, sillä nyt oli pääasia saattaa tilusvaihdot loppuun. Ruotsinkin hallitus, arveli Ehrenström, oli oleva samaa mieltä ja antava Peyronille samanlaisen neuvon.¹

Wärnhjelm havaitsi itsekkin, että hänen tekemänsä alistus ei ollut ehdottomasti tarpeen vaatima. Näyttää siltä, että Ehrenströmin edellämainittu kirje elok. 27 p. 1823, jonka Wärnhjelm sai syysk. 5 p., vaikutti ratkaisevasti tässä suhteessa. Joka tapauksessa Wärnhjelm pyysi syysk. 8 p. Rehbinderille kirjoittamassaan kirjeessä, että Rehbinder palauttaisi hänen tekemänsä alistuksen. Samalla Wärnhjelm toi esiin huolestumisensa siitä, että hän oli tullut tehneeksi kysymyksessä olevan vetoomuk-

¹ Ehrenström Wärnhjelmille elok. 27 p. ja syysk. 8 p. 1823. Wärnhjelmin kok. SVA.

sen hallitukselle. Vastatessaan tähän Reh binder, jonka huomiota oli kiinnittänyt senaatin kirjelmässä ollut loppuhuomautus uudenkin alistuksen mahdollisesta tarpeellisuudesta tulevaisuudessa, aikaisemmin mainitussa kirjeessään lohdutteli Wärnhjelmiä, että vaikkakin alistus olisi voinut jäädä tekemättä, toimenpide voitiin tulkita vain lähteneeksi Wärnhjelmin halusta parhaimmaksi katsomallaan tavalla täyttää hänelle uskottu tehtävä.¹ Senaatin ohjeet asiasta annettiin, kuten tiedämme, juuri samana päivänä, jolloin Wärnhjelm lähetti kirjeensä Reh binderille, joten Wärnhjelmin toimenpiteellä ei ollut asiain kulkuun mitään merkitystä.

Kun Wärnhjelm oli saanut senaatilta ohjeensa, voitiin neuvotteluja jälleen jatkaa Seskarön ja Tornion kaupungin metsien osalta. Senaatin sekä valtiomiestemme antamista neuvoista sovinnollisuuteen olikin seurauksena, että Wärnhjelm nyt taipui myönnytyksiin. Erimielisyyksien alkaessa Wärnhjelm oli, kuten jo on kerrottu, vaatinut Tornion hyväksi laskettavaksi 4,761 ta:n 21 $\frac{1}{10}$ ka:n lunastuksena 11,361 rt. ja Seskarön metsän 1,684 ta:n lunastukseksi 5,136 rt., eli yhteensä 16,497 rt. pankkorahaa. Peyron oli puolestaan ollut suostuvainen hyväksymään Tornion kaupungin metsän alan vain 3,552 ta:n 26 $\frac{1}{2}$ ka:n suuruiseksi, joten siitä oli suoritettava vain 9,812 rt., minkä lisäksi hän oli vaatinut uuden arvioinnin toimittamista Seskarön metsän suhteen, joka hänen mielipiteensä mukaan oli tehtävä sellaisin perustein, että kysymyksessä olevasta metsästä, suuruudeltaan 1,684 ta., oli annettava korvausta vain 2,561 rt., ollen Peyronin suunnittelema korvausmäärä kokonaisuudessaan 4,124 rt. pienempi kuin Wärnhjelmin vaatimus, sillä sen yhteissumma oli 12,373 rt. pankkorahaa.² Senaatin ohjeitten saavuttua Wärnhjelm myöntyi Tornion kaupungin metsään nähden Peyronin

¹ Wärnhjelm Reh binderille syysk. 8 p. 1823, kons. Reh binder Wärnhjelmille syysk. 12/24 p. 1823. Wärnhjelmin kok. SVA.

² Vrt. s. 400 ja seur. — Calcul som utvisar beräkningen af skogsmarkerne vid Torneå Riksgräns i afseende å de uppkomne stridigheter. Wärnhjelmin kok. SVA. — Protocollet fördt vid verkställandet af ägoutbyten vid riksgränsen emot Sverige, justeradt af kommissarierna Herman Wärnhjelm och Gust. Peyron. §. 37. Syysk. 20 p. 1823. Rajaasiak. I, 1) n:o 2 f. SVA.

vaatimukseen, joten sen pinta-alaksi sovittiin 3,552 ta. 26 $\frac{1}{2}$ ka ja korvaussummaksi siitä 9,812 rt. pankkorahaa. Sitä vastoin hän katsoi, että elok. 12 p. 1783 annetun asetuksen 72 §:n mukaan Seskarön metsän arviointia oli pidettävä laillisena, joten hän vaati siitä edelleenkin aikaisemmin mainitun lunastussumman, tehden hänen vaatimuksensa kokonaisuudessaan nyt 14,948 rt. pankkorahaa. Peyron myönsi nyt kylläkin, että Wärnhjelmin väite Seskarön metsää koskevan arvioinnin lallisuudesta piti paikkansa, mutta hän esitti kuitenkin, että sanottu metsä oli tullut saamaan suhteettoman korkean arvon ja viittasi kahden jäävittömän maanmittarin toimittamaan uuteen arviointiin.¹ Sen vuoksi Peyron vaati, että Seskarön metsän arvoa lunastussummassa oli alennettava 25 %, joten hän tarjoutui, ottaen lähtökohdaksi Wärnhjelmin vaatimuksen mukaisen lunastussumman 5,136 rt., antamaan korvauksena 3,852 rt., ja kun Tornion metsän lunastusmäärä oli hänen laskelmissaan ennallaan, oli hänen uusi tarjouksensa, tehden kaikkiaan 13,664 rt. pankkorahaa, kokonaisuudessaan siis 1,284 rt. pienempi kuin Wärnhjelmin vaatimus.²

Wärnhjelmin ja Peyronin laskelmien keskinen eroavaisuus oli Tornion metsän suhteen tehdyn myönnytyksen johdosta pienentynyt siten huomattavasti. Tämän jälkeen käydyissä neuvotteluissa Wärnhjelm lopuksi taipui siihen, että Seskarön metsän arviointisumma oli alennettava neljänneksellä hänen aluksi esittämästään vaatimuksesta. Kun metsän arvoa määrättäessä jyvitettyltä tynnyrialalta oli laskettu saatavan 12 sylvä halkoja, alennettiin sylimäärää nyt 9:ään. Näin päästiin siihen, että Seskarön metsän arvo kumpaisenkin komissaarin laskelmissa oli 3,852 rt. pankkorahaa. Mutta edellämainitun myönnytyksen Wärnhjelm teki vain sillä nimenomaisella ehdolla, että Peyronin oli vastapalvelukseksi myönnettävä Tornion kaupungille kuuluvan metsän alueeseen enemmän maata, kuin mistä

¹ Protocollet fördt vid verkställandet af ägoutbyten vid riksgränsen emot Sverige §. 37. Calcul som utvisar beräkningen af skogsmarkerne. — Project till bestämmandet af Wärdet å Björkö bys Skog på Seskarön. Torneå den 26 Augusti 1823. Wärnhjelmin kok. SVA.

² Calcul som utvisar beräkningen af skogsmarkerne.

aikaisemmin jo oli sovittu. Tähän Peyron suostuikin, ja Tornion kaupungin metsän pinta-alamäärään lisättiin 300 ta., joten sen suuruudeksi tuli 3,852 ta. 26 $\frac{1}{2}$ ka., mistä lunastussummaksi laskettiin kaikkiaan 10,138 rt. pankkorahaa. Näin ollen jäi Tornion metsän uuden mittauksen mukaisesta kokonaispinta-alasta 4,761 ta. 21 $\frac{1}{10}$ ka. vaihdon ulkopuolelle 908 ta. 26 $\frac{6}{10}$ ka. Kun Seskarön metsän lunastussumma oli 3,852 rt., tuli kumpaisenkin metsän yhteiseksi arvoksi 13,990 rt. pankkorahaa.¹ Tornion kaupungin metsän pinta-alan lisäys ei korvannut sitä myönnytystä, jonka Wärnhjelm teki Seskarön metsään nähden, sillä Wärnhjelmin aikaisemman vaatimuksen ja nyt viimeksi yhteisesti sovitun kokonaissumman välinen ero oli 958 rt. pankkorahaa Suomen vahingoksi, mutta tasoitti se kuitenkin toisaalta Tornion kaupungin, toisaalta Seskarön omistajien vaatimusten eroa ja oli näin ollen kylläkin kohtuullinen. Jos otamme huomioon Wärnhjelmin ensimmäisen vaatimuksen ja nyt lopullisesti sovitun korvaussumman välisen eron, oli Wärnhjelmin täytynyt myöntyä supistamaan vaatimustaan 2,507 rt:n määrällä, mutta oli Peyroninkin toisaalta ollut pakko tehdä myönnytyksiä, sillä ero komissaarien ensimmäisten vaatimusten välillä hän oli ollut, kuten ylempänä jo on mainittu, 4,124 rt. pankkorahaa.²

Syyskuun 20 p. 1823 komissaarit käsittelivät edellämainitut, tosiaankin varsin sitkeäluontoiset riitakysymykset loppuun ja korvauskysymys oli tältä kohdalta vihdoin saatettu päätökseen.³

Kun tilusvaihtokysymykset oli myöskin muiltakin osilta saatu sovituiksi, allekirjoittivat komissaarit syysk. 26 p. 1823 erikoisen julistuksen tilusvaihtojen loppuun saattamisesta ja niiden vahvistamisesta.⁴

¹ Protocollet fördt vid verkställandet af ägoutbyten vid riksgränsen emot Sverige §. 37. Calcul som utvisar beräkningen af skogsmarkerne.

² Calcul som utvisar beräkningen af skogsmarkerne.

³ Protocollet fördt vid verkställandet af ägoutbyten vid riksgränsen emot Sverige §. 37. Halkosylen hinnaksi sovittiin laskelmia varten 2 rt. pankkorahaa. Vrt. s. 306.

⁴ Wärnhjelmin ja Peyronin julistus syysk. 26 p. 1823. Raja-asiak. I, 1) n:o 2 g. SVA. — Sveriges traktater X, s. 217—218.

Ennenkuin käymme tekemään huomioita tilusvaihdoista ja niissä saavutetuista tuloksista kokonaisuudessaan, lieene paikallaan muistuttaa mieleen, että niissä kirjeissä ja ohjeissa, joita valtiomiehemme edellä kosketellun riidan kuluessa olivat antaneet Wärnhjelmille, oli toistunut kehoitus saattaa nopeasti, vaikkapa vähäisin uhrauksinkin, tilusvaihdot loppuun.¹ Samaa oli senaattikin tehostanut ohjeissaan, ja muistaessamme, että aikaisemmin keskushallituksemme ei ollut osoittanut erikoisempaa taipuvaisuutta rajakysymyksissä, on sen kannassa tapahtunut muutos huomion arvoinen. Olihan hallituksemme ollut valmis muutamaa vuotta aikaisemmin, esimerkin mainitaksemme, vaatimaan diplomaattisten neuvottelujen aloittamista Ruotsin hallituksen kanssa parin kolmen kirkkoesineen jakoa koskevassa kysymyksessä.² Syyt tähän varovaisuuteen, jota nyt tahdottiin noudattaa, ovat aikaisemmin mainitun syyn lisäksi haettavissa toisaalta yleisistä sisäpoliittisista, toisaalta myöskin ulkopoliittikan alaan kuuluvista seikoista. Kotoisista seikoista mainittakoon valtiopäivien koolle kutsumisen raukeamisesta aiheutunut huolestuminen, joka sai uutta yllykettä kenraalikuvernööri Steinheilin eron johdosta.³ Ehrenström, joka kokeneen miehen tarkkanäköisyydellä seurasi olojen kehitystä, toi julki kirjeissään Wärnhjelmille huolestumisensa varsinkin Steinheilin luopumisen johdosta. Tulevaisuus näytti entistä epävarmempana, vaikkakin Ehrenström, edellämainitusta seikasta Wärnhjelmille kirjoittaessaan syysk. 8 p. 1823, lausuikin luottavansa hallitsijan jalomielisyyteen.⁴ Juuri ylempänä kuvailtujen korvausräätöiden aikana, elok. 30 p. 1823, annettiin Steinheilin eroa koskeva käskykirje⁵, ja mitä hänen seuraajastaan, Zakrevskistä, Ehrenström Wärnhjelmille kertoi, ei sinänsä sisältänyt mitään erikoisemmin epäedullista, mutta viittasi kui-

¹ Vrt. s. 402, 404—405.

² Vrt. s. 207.

³ Vrt. DANIELSON-KALMARI, J. R., Tien varrelta kansalliseen ja valtiolliseen itsenäisyyteen I, s. 150—151. HARTMAN, TORSTEN, De tre gustavianerna, s. 331 ja seur.

⁴ Ehrenström Wärnhjelmille syysk. 8 p. 1823. Wärnhjelmin kok. SVA.

⁵ RAUHALA, K. W., Keisarillinen Suomen senaatti I, s. 177 ja seur.

tenkin odotettavissa oleviin muutoksiin.¹ Kun vaikeammat ajat näyttivät olevan lähenemässä, oli kehoitus sovinnollisuuteen rajakysymystenkin selvittelyssä kylläkin paikallaan. Lisäksi tuli, että samoihin aikoihin, jolloin Ruotsin-vastaista rajaamme koskevia kysymysryhmiä nyt koetettiin saada järjestetyiksi, Norjan ja Venäjän välisellä rajalla Varangerissa oli syntynyt jännitystä, joka sittemmin johti yhteisalueen jakoon ja rajankäyntiin myöskin Suomen ja Norjan välisellä rajalla. Juuri näinä aikoina kysymys Norjan-vastaisesta rajastamme oli siten astunut päiväjärjestykseen. Lisäksi myöskin Arkangelin kuvernementtia vastaan olevalla rajallamme oli levotonta.² Ja vaikkakin senaatti oli, niinkuin olemme nähneet, vedonnut Wårnhjelmille syysk. 8 p. 1823 antamissaan ohjeissa Venäjän ja Ruotsin välisiin hyviin suhteisiin, olivat ne kuitenkin vuotta aikaisemmin n.s. laivakauppakysymyksen johdosta olleet melkoisen kireät.³ Niihin ei siis ollut ehdottomasti luottamista, joten on ymmärrettävää, että Wårnhjelmille, joka aikaisemminkin oli toimissaan osoittautunut maamme oikeuksien erinomaisen tinkimättömäksi valvojaksi, oli tarpeen erikoisesti huomauttaa, että tekemällä myönnytyksiä vähäisemmissä kohdissa oli nyt koetettava joka tapauksessa saada aikaan lopullinen sovinto.

¹ Samaan suuntaan käyviä mietelmiä Zakrevskin nimityksestä johdetuista muutoksista lausui Ehrenström vähän myöhemmin kirjeessään Aminoffillekin. Erikoisesti hän viittasi venäjänkielen odotettavissa olevaan käytäntöön ottamiseen, josta varsinkin senaatin jäsenille oli tuleva vaikeuksia. HARTMAN, m.t. s. 332.

² Norjan rajaa koskevista kysymyksistä vrt. Mannerheim Rehbinderille toukok. 29 p. 1823. Rehbinderin kok. SVA. — Sveriges historia till våra dagar XI, s. 387 ja seur. PALMSTIERNAN, C. F., Sverige, Ryssland och England 1833—1855, s. 223 ja seur. — Arkangelin kuvernementin-vastaista rajaa koskevista kysymyksistä vrt. Vsv. asiak. 1814 S.E. n:o 84, Kkv. asiak. 1820 n:o 24, KD. 128/14 v. 1821, KD. 39/134 v. 1822, KD. 161/174 v. 1823. — SARVA, GUNNAR, Oulun läänin ja Arkangelin kuvernementin välisen rajan määrääminen. Juhlajulkaisu E. G. Palménin 70-vuotispäiväksi, s. 154 ja seur., jossa on kosketeltu kysymyksiä. — Näistä seikoista lähemmin tämän tutkimuksen seuraavissa osissa.

³ Sveriges historia till våra dagar XI, s. 386.

Ehrenström oli myöskin viitannut useasti jo mainitussa kirjeesään Wårnhjelmille, että Ruotsin hallituskin oli oleva taipuvainen sovinnollisuuteen.¹ Epäilemätöntä kuitenkin on, että Ruotsin taholta voitiin juuri nyt odottaa entistä sitkeämpää vastustusta nimenomaan nyt puheena olevan rajakysymyksen käsittelyssä. Valtiopäivillä v. 1823 oli Ruotsin ulkoasiain johto joutunut opposition hyökkäysten alaiseksi, ja keskusteluissa kosketeltiin verraten paljon myöskin sitä tapaa, miten Suomen kanssa tapahtuneissa rajaneuvotteluissa valtakunnan etuja oli valvottu.² Mitä tilusvaihdon aiheuttamien vahinkojen korvaamiseen tulee, oli aikaisemminkin näistä kysymyksistä esityksiä tehnyt valtiopäivämies Rutberg, joka lisäksi kuului v:n 1823 valtiopäivien opposition johtomiehiin³, tehnyt aloitteen, jonka mukaan Ruotsin maanomistajille oli valtion varoista myönnettävä korkeampi korvaus heidän tilusvaihtojen kautta menettämistään tiluksista, kuin se korvaus oli, jonka v:n 1821 konventio heille takasi. Kysymys oli pantu vireille heinäkuussa v. 1823, ja ilmeistä on, että Peyronilla oli siitä tieto. Sitä paitsi asiaa käsiteltiin elokuun alkupuolella v. 1823 säädyissä, jolloin varsinkin aatelistossa, mutta myöskin muissa säädyissä, kallistuttiin siihen mielipiteeseen, että korvausmäärä konvention sisältämän suojataksan mukaan jäi liian alhaiseksi.⁴ On näin ollen varsin ymmärrettävää, että vaikkakin Ruotsin hallituksen intresseihin nyt kuului entistä enemmän rajakysymysten saattaminen loppuun⁵, toisaalta kuitenkin oli odotettavissa, että Peyron viimeiseen saakka koettaisi voittaa mahdollisimman

¹ Vrt. s. 404—405.

² Sveriges historia till våra dagar XI, s. 317. — Protocoll, hållna hos Högloflige Ridderskapet och Adeln vid Lagtima Riksdagen i Stockholm År 1823 VII, s. 343 ja seur. Asian käsittely tapahtui aatelissäädystä elok. 11 p. 1823. — Protokoll, hållna hos Vållofliga Borgare-Ståndet vid Lagtima Riksdagen i Stockholm år 1823 IV, s. 47. Porvarissäätö käsittelee asiaa elok. 1 p. 1823.

³ Sveriges historia till våra dagar XI, s. 316. Vrt. s. 289.

⁴ Vrt. varsinkin Ankarsvärdin ja v. Schwerinin lausuntoja ritaristossa ja aatelistossa elok. 11 p. 1823. Ed. main. aatelissäädyn pöytäk. s. 342 ja seur., s. 351 ja seur., s. 356. Vrt. myös Ullbergin lausuntoa porvarissäädystä elok. 1 p. 1823, ed. main. pöytäk. s. 47.

⁵ Vrt. s. 441 ja seur.

suuria etuja maalleen tilusvaihtojen lopputilitystä silmällä pitäen. Ruotsi osoitti kyllä, niinkuin Ehrenström oli arvellut, olevansa halukas sovinnollisuuteen rajariitoja selvitettäessä, mutta oli ylempänä mainituista syistä, vastoin sen noudattamaa taipuvaisuutta Tornion konventiota solmittaessa, toisaalta halukas valvomaan etujaan viimeiseen asti. Niinkuin ylempänä annetusta esityksestä ilmenee, Peyronin todella onnistui, vaikka kysymyksessä oli verraten vaatimattomat summat, saada aikaan Ruotsin kannalta edullisempi lopputulos kuin mihin Wärnhjelmin ensiksi esittämät vaatimukset näyttivät antavan toiveita. Toiselta puolen oltiin asiaa seuranneissa piireissä Suomessa kuitenkin tyytyväisiä siihen, että Ruotsin vastustuksesta huolimatta lopputulos ei kuitenkaan muuttunut kovin paljon maamme vahingoksi.¹

Ennenkuin ryhdymme tarkastamaan v. 1821—1823 suoritettun tilusvaihdon lopputuloksia kokonaisuudessaan, on vielä käännettävä huomio Molanderin toimiin tilusvaihdon tarkastuksessa v. 1823.

2. Kuten aikaisemmin on mainittu², senaatti oli määrännyt A. J. Molanderin, päämaanmittauskonttorin päällikön, suorittamaan erinäisiä tehtäviä tilusvaihtojen tarkastusten yhteydessä sekä avustamaan Wärnhjelmiä maanmittaustöitten alaan kuuluvissa kysymyksissä. Molander saapuikin Tornioon yhdessä Wärnhjelmin kanssa heinäk. 14 p. 1823, minkä jälkeen hän oli apuna karttojen, tilusselitelmiä, jyvitysluettelojen, tilusvaihtoehtotusten ja muittenkin tällaisten töitten tarkastamisessa sekä tarkasti-osan rajalla olevien maanmittareitten palkkiolaskuista. Hän seurasi myöskin komissaarien mukana näiden matkalla heinäk. 29 p:stä elok. 7 p:ään 1823 rajaseudun pohjoisosaan ja viipyi sitten Torniossa vielä elok. 17 p:ään asti, jolloin hän matkusti sieltä.

Sillä matkalla, joka oli tehty kautta rajaseudun, oli tarkastettu useita tilusvaihdon alaisista niityistä ja niistä tehtyjä kart-

¹ Ehrenström Wärnhjelmille lokak. 6 p. 1823. Wärnhjelmin kok. SVA.

² Vrt. s. 393.

toja itse paikalla. Komissaarit olivat silloin myöskin ratkaisseet heidän käsiteltävikseen kuuluvia kysymyksiä. Kun oli palattu Tornioon, oli ryhdytty tarkastamaan tilityslaskelmia sellaisista tiluksista, jotka eivät olleet saaneet vastiketta tilusvaihdossa ja joista sen vuoksi korvaus oli tuleva rahassa. Näiden työskentelyjen aikana Molanderin toimesta saatiin järjestetyksi eräs tärkeä kysymys. Jo v. 1820 oli silloin käytyjen neuvottelujen yhteydessä ollut puhetta siitä, että ne kartat, jotka koskivat Suomen osaksi joutunutta Länsipohjaa, olisi luovutettava Suomeen. Vaatimustahan tuki Haminan rauhansopimuksen art. XII ja sen johdosta Oulun läänin maaherra oli Norrbottenin läänin maaherralta pyytänyt karttojen luovuttamista vedoten myöskin Ruotsin hallituksen nimenomaiseen lupaukseen marrask. 6 p:ltä 1820 tässä asiassa.¹ Karttoja ei ollut kuitenkaan saapunut, minkä vuoksi Molander, Gahmbergin ilmoitettua hänelle asiasta, pyysi Wårnhjelmin välityksellä Peyronilta, että kysymyksessä oleva seikka nyt järjestettäisiin. Seurauksena olikin, että Ruotsin maanmittauskomissionin päällikkö sai määräyksen heti paikalla jättää Gahmbergille kartat ja niihin liittyvät asiakirjat. Niistä olikin jo ennen Molanderin lähtöä Tornion saatu suurin osa.²

Käsityksenään maanmittarikomissionin suorittaman työn laadusta Molander mainitsee lokak. 6 p. 1823 senaatille kirjoittamassaan kertomuksessa, että hän oli havainnut kaikkien maanmittareitten suorittaneen työnsä hyvin. Kartat ja muut asiakirjat olivat valmistetut tyydyttävän tarkasti, selvästi ja siististi. Niitä säilytettiin, lukuunottamatta karttoja, asianmukaisissa säiliöissä. Molander tahtoi erikoisesti mainita, että ei ainoastaan maanmittarikomissionin päällikkö Gahmberg, vaan myöskin kaikki muut maanmittarit olivat osoittaneet hyvää virka-

¹ Molanderin kertomus senaatille lokak. 6 p. 1823. Missiver till K. Senaten 1823 n:o 291. MA. KD. 23/298 v. 1823.

² Molanderin kertomus senaatille lokak. 6 p. 1823. — A. Bergerin luettelo heinäk. 22 p. 1823 Suomen Länsipohjaa koskevista kartoista ja asiakirjoista. — Kartat luovutettiin heinäk. 26 p. 1823 lopullisesti. Peyron Wårnhjelmille heinäk. 26 p. 1823. Wårnhjelmin kok. SVA. — Karttojen ja asiakirjojen luovutuskysymyksen vaiheista DANIELSON-KALMARI, J. R., Aleksanteri I:n aika V, s. 91 ja seur.

mieskykyä ja oikeudenmukaisuutta toimissaan, erikoisesti kuitenkin komissionin iäkäs päällikkö sekä kollegiasessori Nordenstreng ja sotakamreeri Thilén.¹

Molanderin ollessa rajalla oli Wärnhjelm hänelle maininnut, että tilusvaihoista valmistettavaan kertomukseen oli tarpeen liittää myöskin karttoja, joista kävisi ilmi kaikki tilusvaihdon alaisina olleet tilukset ja niiden asema. Sen vuoksi Wärnhjelm olikin esittänyt, että joku komissioniin kuuluvista maanmitta-
reista saisi tehtäväkseen sanottujen karttojen valmistamisen. Tämän johdosta Molander teki erityisen esityksen senaatille lokak. 6 p. 1823. Kartta olisi valmistettava mittakaavaan 1/40,000 ja jaettava kolmeen pääosaan, ja sen tekemisestä Molander oli sopinut hyväksi kartanpiirtäjäksi tunnetun ylempänä mainitun Thilénin kanssa.² Esitykseen senaatti suostuikin ja kartta tilattiin Thiléniltä.³

3. Ryhtyessämme seuraavassa tarkastamaan rajaseudulla toimeenpannun tilusvaihdon lopputuloksia, on syytä ensiksikin esittää tietoja siihen liittyneen työn paljoudesta. Koska aikaisemmin tilusvaihtoa kosketeltaessa on esitetty numerotietoja, jotka lopullisen tilusvaihdon kannalta katsoen koskivat vain erästä osaa vaihdetuista tiluksista, peltoja ja niittyjä, esitämme nyt vaihtotoimituksessa kertyneen aineiston pohjalla tietoja, jotka valaisevat tätä kysymystä kokonaisuudessaan.⁴

Kaikkien tilusvaihtoon aluksi mukaan luettujen tilusten

¹ Molanderin kertomus senaatille lokak. 6 p. 1823.

² Molanderin esitys senaatille lokak. 6 p. 1823. Missiver till K. Senaten 1823 n:o 292. MA. KD. 25/298 v. 1823.

³ Senaatin kirjelmä marrask. 10 p. 1823. K. Rescripter m.m. 1823, fol. 53. Molander Thilénille jouluk. 2 p. 1823. Allmänna bref 1823 n:o 263. MA. — Kartoista ei kuitenkaan toinen kappale ollut tyydyttävässä kunnossa, sen koteloon merkitty ranskankielinen teksti oli kielellisesti niin huono, että se oli poistettava, ja itse kotelokin mennyt matkalla Helsinkiin pahasti rikki. Korjaamalla saatiin se jotenkuten kuntoon ja lähetettiin sitten hallitsijalle. Molander Wärnhjelmille marrask. 24 p. 1824. Wärnhjelmin kok. SVA. — Thilénin tekemä »Karta öfver de vid Torneå utbytte Ryske och Svenske undersåtares blandade Ägor. År 1823», kolmiosainen. Raja-asiak. II, 1) Gränskarta [Finland och Sverige]. SVA.

⁴ Vrt. s. 267—269.

kokonaispinta-ala oli 14,166 ta. 11,304 ka.¹ Mainitusta määrästä jäi tilusvaihdosta lopullisesti tehdyn sopimuksen mukaan kuitenkin syrjään 908 ta. 26,600 ka., mitkä kuitenkin on työn paljoutta määriteltäessä otettava huomioon, sillä viimeksimainittu määrä, joka kuului Tornion kaupungin entiseen metsäalueeseen, oli mitattu ja arvioitu valmiiksi.² Näin ollen oli tilusvaihdon alaisiksi joutuneitten tilusten lopullinen kokonaisala 13,257 ta. 16,704 ka.³

Edellämainitussa tilusmäärässä oli joukko sellaisia tiluksia, jotka olivat joutuneet vaihtotoimitukseen sen vuoksi, että vieraan valtion kansalaisen omistamia tiluksia vaihdettaessa oli pakko vaihtaa myöskin kunkin maan alamaisten omassa maassaan omistamia tiluksia toisiaan vastaan, koska vieraan valtion kansalaisen omistamaa tilusta muussa tapauksessa ei olisi voitu käyttää luonnossa annettuna vastikkeena soveliaasti. Tällaisia tiluksia sisältyy mainittujen tilusten kokonaismäärään 3,046 ta. 2,041 ka. seuraavat luvut:⁴ Suomen alamaisten tiluksia Suomessa oli 1,257 ta. 12,111 ka. ja Ruotsin alamaisten tiluksia Ruotsissa 1,788 ta. 22,730 ka. tilusvaihdossa mukana. Näin ollen oli varsinaisesti vieraan valtion alamaisten toisessa valtiossa omistamia, tilusvaihdon alaisiksi joutuneita tiluksia 10,211 ta. 13,863 ka., joihin tiluksiin kuitenkin, jos tahdomme mainita sen määrän, mikä vieraan valtion alamaisten omistamia tiluksia tilusvaihdon alkaessa todellisuudessa oli, on lisättävä tilusvaihtojen loppuvaiheessa niiden ulkopuolelle jätetty osa Tornion kaupungin metsää, pinta-alaltaan 908 ta. 26,600 ka, joten, niinkuin vieressä

¹ Thilén, G.: Öfversigt af ÄgoUtbytet emellan Ryssland och Sverige. Leppävirta den 20 October 1823. Vaihdeettaviksi määrättyjen tilusten kokonaismäärä 13,257 ta. 16,704 ka., johon lisättävä Tornion kaupungin vaihdoista syrjään jätetty alue 908 ta. 26,600 ka. Wärrnhjelmin kok. SVA.

² Protocollet fördt vid verkställandet af ägoutbyten vid riksgränsen emot Sverige §. 37. Raja-asiak. I, 1) n:o 2 f. SVA.

³ Thilén, G.: Öfversigt af ÄgoUtbytet emellan Ryssland och Sverige. Wärrnhjelmin kok. SVA.

⁴ Thilén, G.: Öfversigt af ÄgoUtbytet emellan Ryssland och Sverige. Wärrnhjelmin kok. SVA.

Taulukko I. Vieraassa valtiossa olevat

A. Suomalaisten tilukset Ruotsissa				
Tiluksen laatu	Todellinen pinta-ala		Muunnettu pinta-ala	
	Ta.	ka.	Ta.	ka.
1. Peltoa saarissa	—	21.100	—	6.331
2. Niittyä »	728	13.634.	260	6.242.
3. Peltoa mantereella	12	7.815.	7	8.579.
4. Niittyä »	1,046	14.138.	174	9.456.
5. Vilj.kelpoista metsämaata	284	1.000.	61	22.291.
6. » » metsätöntä maata ...	498	22.700.	47	0.577.
7. » kelpaamatonta metsämaata ...	5,719	0.100.	1,914	14.217.
8. Suomalaisten tiluksia yhteensä	8,289	16.487.	2,465	3.693.
9. Tilusvaihdon alaisia tiluksia yhteensä mo-				

Taulukko II. Vieraassa valtiossa olevat

A. Suomalaisten tilukset Ruotsissa				
Tiluksen laatu	Todellinen pinta-ala		Muunnettu pinta-ala	
	Ta.	ka.	Ta.	ka.
1. Peltoa saarissa	—	—	—	—
2. Niittyä »	—	—	—	—
3. Peltoa mantereella	4	11.570.	2	5.304.
4. Niittyä »	296	10.238.	30	14.260.
5. Vilj.kelpoista metsämaata	208	17.000.	42	28.458.
6. » » metsätöntä maata ...	54	5.200.	2	18.329.
7. » kelpaamatonta metsämaata ...	4,702	6.078.	1,785	29.408.
8. Suomalaisten tiluksia yhteensä	5,265	18.086.	1,863	31.759.
9. Kaikki ylijäämämaat, joista korvaus oli				

tilukset ennen tilusvaihtojen toimeenpanoa.

B. Ruotsalaisten tilukset Suomessa					
Tiluksen laatu	Todellinen pinta-ala		Muunnettu pinta-ala		
	Ta.	ka.	Ta.	ka.	
Peltoa saarissa	5	6.825.	2	17.582.	1.
Niittyä »	1,270	18.274.	615	11.100.	2.
Peltoa mantereella	8	7.920.	3	24.843.	3.
Niittyä »	1,466	28.937.	358	28.771.	4.
Vilj.kelpoista metsämaata	—	—	—	—	5.
» » metsätöntä maata ...	—	—	—	—	6.
» kelpaamatonta metsämaata ...	79	26.000.	4	31.624.	7.
Ruotsalaisten tiluksia yhteensä ...	2,830	23.976.	985	17.920.	8.
le m m i s s a m a i s s a	11,120	8.463.	3,450	21.613.	9.

tilukset tilusvaihtojen jälkeen.

B. Ruotsalaisten tilukset Suomessa					
Tiluksen laatu	Todellinen pinta-ala		Muunnettu pinta-ala		
	Ta.	ka.	Ta.	ka.	
Peltoa saarissa	—	—	—	—	1.
Niittyä »	—	—	—	—	2.
Peltoa mantereella	3	6.629.	1	6.275.	3.
Niittyä »	905	1.924.	218	4.132.	4.
Vilj.kelpoista metsämaata	—	—	—	—	5.
» » metsätöntä maata ...	—	—	—	—	6.
» kelpaamatonta metsämaata ...	—	—	—	—	7.
Ruotsalaisten tiluksia yhteensä ...	908	8.553.	219	10.407.	8.
t u l e v a r a h a s s a	6,173	26.639.	2,083	10.166.	9.

esitetystä taulukosta n:o I A. ja B. käy ilmi, kysymyksessä olevaksi kokonaismääräksi tuli 11,120 ta. 8.⁴⁶³ ka.¹

Näin ollen, niinkuin edellä olevasta selviää, käsittivät tilusvaihtoa edeltäneet maanmittauskomissionien työt huomattavan laajan tilusmäärän.²

Paitsi sitä, että komissioneilla oli käsiteltävänään suuri pinta-alamäärä erilaisia tiluksia, lisäsi työtä vielä se seikka, että lukuunottamatta Tornion kaupungin ja Pirkkiön kylän Seskarössä omistamia metsäalueita, tilusvaihtojen alaiset tilukset yleensä olivat hyvin pienikokoisia. Paitsi edellämainittuihin metsäalueihin, oli, niinkuin aikaisemmin eri kertoja on mainittu³, eniten huomiota kiinnitetty Ruotsin alamaisten niittyomistuksiin Suomessa. Niitä oli, niinkuin taulukosta I B., kohdat 2 ja 4, käy ilmi, 2,737 ta. 15.²³¹ ka. Näistä oli, niinkuin taulukko I:n edellämainituista kohdista selviää, saarissa olevia niittyjä lähes

¹ Taulukot I A. ja B. — Tableau som utvisar slutföljden af det wärkstälde Ägo Utbytet å Riksgränsen emot Finland åren 1821, 1822 & 1823. Peyronin kertomus tilusvaihtoista kuninkaalle syysk. 26 p. 1823. Muscovitica: Handlingar angående Gränseregleringen med Ryssland 1820—1823. RVA. — Wårnhjelmin laskelmissa esiintyy Seskarön ja Tornion metsät yhteenlaskettuna pinta-alana 5,537 ta. 24.¹⁸⁸ ka., Peyronin ja Thilénin laskelmissa on näitä alueita vastaamassa, kuten taulukko II A., kohdat 5, 6 ja 7 yhteenlaskettuina antavat, 4,964 ta. 28.²⁷⁸ ka. Wårnhjelmin laskelmassa oleva alueen suurempi luku, suuruudeltaan 572 ta. 27.⁹¹⁰ ka. suurempi kuin taulukkoon Peyronin ja Thilénin mukaan otettu erä, on joutomaata päättäen siitä, että Wårnhjelmin laskelmissa esiintyy hänen mainitsemansa metsien kokonaisala rahaksi laskettuna yhtä suurena kuin Thilénin laskelmissa.

² Taulukot I ja II ovat valmistetut käyttämällä Peyronin muist. 1 mainittua laskelmaa. Huomioonottaen sen, että Peyron on laskuissaan ottanut mukaan Tornion metsästä tilusvaihtojen loppupäivinä syrjään jätetyn alueen 908 ta. 26.⁶⁰⁰ ka., jotka Tornio tosiasiallisesti menetti, mutta jättänyt pois ne tilusmäärät, jotka ilmaisivat kunkin valtion alamaisten kesken pakollisiksi tulleita tilusvaihtoja, määrältään yhteensä 3,046 ta. 2.⁰⁴¹ ka., jotka eivät kuuluneetkaan Suomen ja Ruotsin kansalaisten keskisiin vaihtoihin, mutta jotka Thilén on s. 415 muist. 1 mainitussa laskelmassaan ottanut mukaan, ilmaisee Peyronin taulukko tarkoin pääkysymyksen selvittämiseksi tarvittavia lukuja. Thilénin ja Peyronin taulukot ovat muissa kuin edellämainituissa suhteissa yhtäpitävät pinta-aloihin nähden.

³ Vrt. s. 73—74, 81—82, 98—99, 104—106, 258 ja seur.

puolet mainitusta määrästä eli 1,270 ta. 18,²⁷⁴ ka. Suomalaisilla oli niittyjä Ruotsissa kaikkiaan 1,774 ta. 27,⁷⁷² ka., kuten taulukko I A., kohdat 2 ja 4, osoittaa. Saariomistuksia oli suomalaisilla tästä määrästä taulukko I A., kohta 2:n mukaan 728 ta. 13,⁶³⁴ ka. Suomalaisten ja Ruotsin alamaisten saariniittyjä oli yhteensä siis 1,998 ta. 31,⁹⁰⁸ ka. Saariomistusten kokonaisuudelleen saamiseksi olisi edellä oleviin lukuihin vielä lisättävä vähäiset, saarissa olevien, taulukkojen I A. ja B. kohtien 1 osoittamat peltojen määrät, jotka niiden pienuuden vuoksi tässä kuitenkin voidaan sivuuttaa.

Niinkuin aikaisemmin on esitetty, tiedettiin jo ennakolta, että nimenömaan saariomistusten vuoksi oli odotettavissa eniten työtä valmistavissa maanmittaustoimissa, sillä niissähän omistussuhteet nojautuivat vanhoihin kansanomaisiin tapoihin ja olivat useimmiten sangen monimutkaisia, joten niiden selvittäminen, joka kuitenkin oli toimituksen kannalta välttämätön, oli oleva mitä suuritöisin.¹ Jos kysymyksessä ovat niittyomistukset olisivat muodostaneet suurempia yhtenäisiä kokonaisuuksia, olisi monimutkaistenkin nautintasuhteitten selvittäminen käynyt helpommin päinsä, sillä silloinhan sama nautintatapa olisi koskenut laajaa pinta-alaa, ja kun se kerran olisi saatu selvitettyksi, samalla olisi myöskin suuren alueen nautintasuhdeitten selvitys ollut valmis. Mutta huomattava on, että edellä mainitut niityt sijaitsivat verraten pienissä saarissa, joten mistään suuresta kokonaisuudesta ei voinut olla puhetta, minkä lisäksi tuli vielä sekin, että, kuten liitteessä II olevasta selvityksestä ilmenee², samassa pienehkössäkin saarella saattoi vielä kaiken kukkuraksi olla käytännössä kaksikin kansanomaista tilusten nautintaa järjestelevää eri menetelmää. Kun, johtuen vanhoista nautinnoista, niittyjen omistajina pienissäkin saarissa esiintyi huomattava määrä maanomistajia, jotka lisäksi olivat kotoisin eri valtioista, muodostui saariomistusten selvittäminen epäilemättä kysymyksessä olevien tilusvaihtotoimitusten kaikkein vaikeimmaksi tehtäväksi. Niinpä oli, mainitaksemme eräitä esimerkkejä, Apajasaarella, jonka kokonaispinta-ala oli 57 ta. 20 ka., kaikkiaan 35 eri palsta. Näistä palsta n:o 16, jonka

¹ Vrt. s. 82 ja seur., s. 255, 270, 318 ja seur.

² Vrt. Liite II, s. 496—497.

pinta-ala oli 1 ta. 23.500 ka., jakautui 15 omistajan kesken, joista oli Ruotsin alamaisia 6 ja suomalaisia 9. Kunkin omistajan osuus oli $\frac{1}{8}$ — $\frac{1}{64}$ osaa mainitusta palstasta. Suomalaisensaareissa, jonka kokonaispinta-ala oli 57 ta. 11.125 ka., oli kaikkiaan 27 eri palstaa. Näistä palsta n:o 27 oli pinta-alaltaan 9 ta. 17 ka. Palstalla oli 19 suomalaista ja 5 ruotsalaista eli yhteensä 24 omistajaa, joiden osuuksien suuruudet vaihtelivat $\frac{1}{15}$ — $\frac{1}{120}$ osaan palstasta. Puitamonsaareissa, mainitaksemme vielä esimerkin, oli palstaluku 64, saaren pinta-alan ollessa 105 ta. 6.220 ka. Näistä oli palsta n:o 2 pinta-alaltaan 1 ta. 16 ka. Omistajia oli 19, niistä 12 suomalaista, loput Ruotsin alamaisia. Osuuksien suuruudet olivat $\frac{1}{12}$ — $\frac{1}{72}$ kysymyksessä olevasta palstasta.¹ Huomioonottaen edellä kerrotut olosuhteet edustaa saarissa olevien niittyomistusten kokonaismäärä tilusryhmää, jonka vaatimaa työtä ei voi rinnastaa tavallisten maanmittaustoimitusten kanssa.

Vielä on muistettava tilusvaihtotöitten vaikeutta arvosteltaessa, että v:n 1821 konvention eräät säännökset tuottivat, niin kuin on kerrottu², myöskin vaikeuksia niitä tulkittaessa. Kun tähän vielä lisäämme, että vaikeat luonnonosuhteet, kuten kevät- ja syystulvat, olivat myöskin esteenä toimituksille, voidaan hyvällä syyllä yhtyä niihin kiittäviin arvosteluihin, joita aikaisemman esityksen perustuksella tiedämme Wärnhjelmin ja Molanderin antaneen maanmittauskomissionin työskentelystä.³

Niin kuin tilusvaihdon alaisten tilusten kokonaissummasta käy ilmi, ja huomioonottaen sen, että tilukset enimmäkseen olivat kooltaan varsin pieniä, koskivat kysymyksessä olevat vaihdot hyvin laajoja maanomistajien joukkoja. Ensimmäisessä jakokunnassa oli niiden maanomistajien lukumäärä, joiden tiluksia joutui vaihdon alaisiksi, 242, puoliksi kumpaisestakin maasta. Toisessa jakokunnassa oli tällaisista maanomistajista suomalaisia 225 ja Ruotsin alamaisia 238, eli yhteensä 463, ja kolmannessa jakokunnassa suomalaisia 35 ja Ruotsin alamaisia 10, yhteensä 45. Näin ollen oli koko rajaseudulla Suomen alamaisista kysymyksessä oleviin maanomistajiin luettava 381 ja

¹ Kartta ja laskelma Wärnhjelmin kok. SVA. Vrt. Liite IV, s. 501.

² Vrt. s. 380 ja seur.

³ Vrt. s. 386 muist. 2, s. 412—414.

Ruotsin alamaista 369, ja kumpaisetkin maat yhteenlasketuina 750.¹ Kun koko Länsipohjan Suomeen liitetyn osan väestö oli eron tapahtuessa Ruotsista 7901 henkeä, Tornion kaupungin väestö mukaan luettuna, ja kun tiedämme, että taloudet näinä aikoina olivat verraten suuria, koskivat ne epäkohdat, jotka tilusvaihto nyt poisti, sangen huomattavaa osaa varsinaisen rajaseudun asukkaista. Näin ollen voidaan tilusvaihdon merkitys tässä suhteessa arvioida verraten korkeaksi.²

Tilusvaihdon tuloksia tarkastettaessa kiintyy huomio ensi sijassa siihen kysymykseen, missä määrin voitiin vaihdettaville tiluksille saada vastike luonnossa ja missä määrässä oli turvauttava rahakorvaukseen. Jos otamme huomioon kaikki vaihdot, siis myöskin ne, jotka oli pakko vieraan valtion alamaisten omistamien tilusten vaihdon lisäksi suorittaa saman valtion alamaisten omistamien tilusten kesken, saatiin toisiinsa vaihdetuksi 7,083 ta. 22.⁹⁶⁵ ka.³ mutta jos jätämme huomiotta saman maan kansalaisten omistamien tilusten kesken tapahtuneet vaihdot, ja kiinnitämme huomion vain suomalaisten ja Ruotsin alamaisten omistamien tilusten vaihtoihin, joka kysymyksessä olevassa toimituksessa kuitenkin oli varsinainen pääasia, saatiin toisiinsa vaihdetuksi lopullisesti vaihdon alaisiksi joutuneista suomalaisten Ruotsissa ja Ruotsin alamaisten Suomessa omistamista tiluksista, pinça-alaltaan yhteensä 10,211 ta. 13.⁸⁶³ ka., kaikkiaan 4,037 ta. 19.²²⁴ ka. Kun kuitenkin tosiasiaa Tornion kaupunki tuli menettämään myöskin sen alueen, jota ei sille, niinkuin tiedämme, viimeisissä sovinnonteissa enää myönnetty, ja joka oli suuruudeltaan 908 ta. 26.⁶⁰⁰ ka., tuli niiden tilusten

¹ Thilén, G., Öfversigt af ÄgoUtbytet emellan Ryssland och Sverige. Wårnhjelmin kok. SVA. T. ilmoittaa toisen jakokunnan ruotsal. tilanomistajien luvun olevan 258. On oleva 238.

² Väestömäärästä kts. HJELT, AUG., Suomen hallituskonseljin ja senaatin alamaiset kertomukset vuosilta 1812 ja 1816, s. 58. — A. Bergerin aikaisemmin mainittu »Geografisk och Ekonomisk beskrifning om Torneå Härad i Uleåborgs Höfdingedöme» jouluk. 19 p:ltä 1820 ilmoittaa väkiluvun olleen Enontekiön, Muonionniskan, Ylitornion ja Alatornion pitäjissä sekä Tornion kaupungissa yhteensä 9,272. Savuja oli 691, uutistiloja 157. Wårnhjelmin kok. SVA.

³ Thilén, G.: Öfversigt af ÄgoUtbytet emellan Ryssland och Sverige. Wårnhjelmin kok. SVA.

määrä, joista ei tullut suoritettavaksi rahakorvausta, mutta jotka siis menetettiin vaihdon johdosta luonnossa saatua korvausta vastaan ja yllä mainitussa erikoisessa tapauksessa ilman korvaustakin, olemaan, kuten vertaamalla taulukkojen I A. ja B., kohdassa 9 mainittua kokonaismäärää 11,120 ta. 8.⁴⁶³ ka., taulukoissa II A. ja B., kohdassa 9 mainittuun rahasuorituksen varaan jäävien tilusten kokonaismäärään 6,173 ta. 26.⁶³⁹ ka., kaikkiaan 4,946 ta. 13.⁸²⁴ ka. Millä tavalla rahassa suoritettavan korvauksen varaan jääneet tilukset, jotka oli v:n 1821 konvention mukaan myytävä valtioitten hallitusten toimesta, elleivät niiden omistajat lyhyen, heille myönnetyn määräajan kuluessa itse niitä saaneet myydyiksi sen maan kansalaisille, jossa tilukset sijaitsivat, jakautuivat suomalaisten ja Ruotsin alamaisten kesken ja mitä eri tilusryhmiä niihin kuului, käy ilmi taulukoista II A. ja B.

Yllä mainitun taulukon II A. ja B. mukaan jäi myytäväksi Ruotsissa olevia suomalaisten tiluksia kaikkiaan 5,265 ta. 18.⁰⁸⁶ ka. Niinkuin samasta lähteestä ilmenee, muodostivat metsät pinta-alaltaan huomattavimman osan näistä tiluksista. Ruotsin alamaisilta jäi luonnossa suoritettua vastiketta vaille käytännöllisesti katsoen vain niittyjä. Kun muistamme, että juuri niittyjä silloin vallinneen tuotantomuodon vuoksi pidettiin rajaseudun tilusten tärkeimpänä osana, johtuivat silloin kipeimmin tuntuvat taloudelliset haitat epäilemättä Ruotsin alamaisten kestettäväksi, sillä suomalaisten myytäväksi joutuneet niityt eivät tehneet neljättä osaakaan Ruotsin alamaisten vastaavista tiluksista. Ei ole näin ollen odottamatonta, että Wårnhjelm puolestaan tilusvaihtoista tekemässään raportissa olikin sitä mieltä, että tilusvaihdot tätä seikkaa silmällä pitäen olivat Suomen kannalta onnistuneet hyvin.¹ Samaa mieltä oli myöskin Peyron, joka selittikin hallitukselleen, että varsinkin ensimmäisessä jakokunnassa, jossa niittyomistuksia oli ollut puolin ja toisin eniten, sangen monet Ruotsin alamaisten tilat menettivät melkein kaikki niittynsä.²

¹ Wårnhjelmin raportti hallitsijalle, jätetty lokak. 28 p. 1823. KD. 28/298 v. 1823. Vsv. asiak. 1823 G.G. n:o 170.

² Peyronin kertomus kuninkaalle syysk. 26 p. 1823. Muscovitica: Handlingar angående Grånseregleringen med Ryssland 1820—1823. RVA.

Rajaseudun talouselämää silmällä pitäen on myöskin ymmärrettävissä, että vaikkakin suomalaisilta meni huomattavan laajat alueet tiluksia rahakorvausta vastaan, suomalaisten tiluksista v:n 1821 konvention määräämän taksan mukaan ei laskettu saatavan niin paljoa kuin Ruotsin alamaisten tiluksista saman taksan nojalla, minkä vuoksi, koska niittyomistukset olivat arvioidut hinnaltaan rahassa korkeiksi, erotus laskettujen, vieraassa valtiossa olevien tilusten tuottamien lunastussummien välillä teki Wärnhjelmin raportin mukaan 1,552 rt. 16 k. 2^{17/50} r. Suomen vahingoksi.¹ Nykyisestä tarkkaajasta tämä tulos tuntuu odottamattomalta, mutta se onkin vain ymmärrettävissä silloisten olojen valossa. Millaiseksi edellämainittu summa todellisuudessa, sittenkun tilukset oli myyty, muodostui, esitetään alempana.²

Edellämainitut, rahakorvauksen varaan joutuneet tilukset olivat kaikki mannertiluksia. Saariomistuksiin nähdenhan v:n 1810 rajanjärjestelysopimus takasi omistusoikeuden loukkamattomuuden, joten niiden myynnistä ei voinut olla puhetta. Kuitenkin oli niitä saman sopimuksen mukaan koetettava sopivasti vaihtaa, jotta kumpaisenkin valtion alamaisten omistukset muodostaisivat, mikäli mahdollista, kokonaisuuksia. Oli näin ollen ollut erinomaisen työteliäs tehtävä saada nämäkin tilukset vaihdetuiksi niin, että entisten saariomistusten omistajat edelleenkin pysyisivät niiden omistajina, mutta että omistuksia vaihtojen kautta ryhmitettäisiin suuremmiksi kokonaisuuksiksi eri valtioiden alamaisten mukaan. Tässä suhteessa onnistuttiin tilus-

¹ Wärnhjelmin raportti hallitsijalle, jätetty lokak. 28 p. 1823. Wärnhjelmin yhteenveto tilusvaihoista syysk. 26 p. 1823. — Thilén ilmoittaa saldoksi 1,535 rt. 12 k. 13/30 r. Ero johtuu siitä, että Wärnhjelm on laskelmassaan jättänyt huomioonottamatta suomalaisten hyväksi metsätöntä viljelyskelpoista maata 25 ta. 7.700 ka., jonka Thilén ja myöhemmin muutkin ovat ottaneet huomioon. Mainitun alueen arvoksi on merkitty muissa laskelmissa, kuten Peyronin sekä v. Bornin laskelmassa, 18 rt. 12 k. KD. 47/172 v. 1824. Huomioonottaen tämän summan olisi Wärnhjelmin ilmoittama saldo oleva 1,534 rt. 4 k. 17/50 r. Ero Thilénin ja Wärnhjelmin saldon välillä johtuu Thilénin laskelmassa olevista laskuvirheistä. Thilénin ed.main. tilitys, yhteenveto sen lopussa.

² Vrt. s. 467.

vaihdossa saavuttamaan sellainen tulos, että ensimmäisessä jakokunnassa jäi Suomessa olevasta Danskin saaresta pohjoinen osa Ruotsin alamaisten haltuun, muiden omistusten ryhmityessä rajalinjan mukaan. Toisessa jakokunnassa ei enää päästy näin edulliseen tulokseen, sillä siellä suomalaisten haltuun jäi kaksi saarta kokonaan sekä erään saaren osa Ruotsista ja Ruotsin alamaisten omaksi yksitoista saarta kokonaisuudessaan Suomesta, minkä lisäksi vielä tuli eräästä saaresta yksi osa ja eräästä toisesta saaresta kaksi osaa. Kolmannessa jakokunnassa, rajaseudun pohjoisosassa, suomalaiset jäivät omistamaan kolmekymmentäneljä saarta Ruotsissa, Ruotsin alamaisten jäädessä vain yksi osa eräästä Suomessa olevasta saaresta. Näistä vierassa maassa olevista saariomistuksista oli, niinkuin tiedämme, v:n 1810 rajanjärjestelysopimuksen mukaan suoritettava »suvereniteettimaksua» asianomaisille valtioille.¹

Kumpainenkin komissaari esitti hallitukselleen tilusvaihtojen valmistumisesta laatimassaan raportissa kansalaistensa kiihtollisuuden tunteet tämän saavutuksen johdosta. Kaikissa tilusvaihdon vuoksi pidetyissä toimituksissa oli ollut runsaasti paikallista väestöä saapuvilla. Ne muistutukset, kertoo Peyron, joita toimituksia vastaan oli esitetty, olivat johtuneet siitä, että osa maanomistajista oli olosuhteitten pakosta joutunut saamaan korvauksen entisistä tiluksistaan vaihdossa menettämiensä tiluksia kauempaa. Tällaisissa pienemmissäkin toimituksissa, Peyron jatkaa, on aivan tavallista, että maanomistajat ovat aluksi tyytymättömiä, kun he eivät saa entisten tiluksiensa sijalle uusia sieltä, mistä he itse niitä haluaisivat, vaan määrätään tämä seikka kokonaisuuden etua silmällä pitäen. Näin ollen olisi nyt päätetyissä toimituksissa voinut kuulua paljon enemmänkin tyytymättömyyden ilmaisuja kuin mitä nyt esitettiin. Väestö olikin ollut yleensä hyvin tyytyväistä kumpaisessakin maassa entisen tilan loppumiseen, ja tähän oli osaltaan, paitsi kaikkien havaitsemia yleisiä etuja, myöskin vaikuttanut se, että nyt saatiin ensimmäisen kerran tilusten omistussuhteet todella selvitettyiksi. Alkusyy rajarettelöihin oli pois-

¹ Wårnhjelmin ed.main. raportti hallitsijalle, jätetty lokak. 28 p. 1823. Peyronin ed.main. kertomus kuninkaalle syysk. 26 p. 1823.

tettu, ja sekä Wärnhjelmin että Peyronin raporteista henkii luottamus siihen, että rajaseudun olot tulevaisuudessa muodostuvat rauhallisiksi ja onnekkiksi.¹

3. Rajan eräiden kohtien merkitseminen v. 1823.

1. Kuten konferenssissa v. 1820—21 Torniossa, tuli nytkin neuvottelujen yhteydessä esille myöskin rajalinjaan kohdistuvia kysymyksiä, joita kumpainenkaan komissaareista ei katsonut voivansa jättää avoimiksi. Heitähän elähdytti vakaa pyrkimys poistaa kaikki mahdolliset riitojen aiheet, ja vaikkakaan heillä ei ollut hallituksiltaan nimenomaisia ohjeita tällaisten kysymysten käsittelyä varten, v:n 1820—21 konferenssissa noudatettu menettelytapa näyttää antaneen heille rohkeutta ryhtyä näihin kysymyksiin käsiksi.

Rajalinjaan kohdistuvia kysymyksiä tuli tilusvaihdon tarkistustyön yhteydessä esille useampiakin. Ne koskivat rajalinjan paikkaa Matkakoski-nimisessä koskessa Alatornion pitäjässä, rajalinjan muuttamista Helsinginkylän luona, rajalinjaa meressä Inakaran ja Katajakerin kohdalla ja vihdoinkin rajalinjan tarkkaa määräämistä sillä rajaosalla, joka alkoi Fluurinsaaresta ja jatkui Röyttään asti — siis rajaa Tornion kaupungin kohdalla.

Mitä ensiksikin tulee rajalinjaan Matkakoskessa, Peyron esitti sitä koskevan kysymyksen Wärnhjelmille nootissaan syysk. 7 p. 1823. Aiheen siihen ruotsalainen valtuutettu sai niistä valituksista, joita rajan Ruotsin puolella asuvat, mainitun pitäjän Korpikylän maanomistajat olivat hänelle tehneet. He olivat maininneet, että rajalinja sanotussa kohdassa rajaa ei ollut kyllin selvästi merkitty eikä sen oikeata kohtaa tiedetty, mistä saattoi tulevaisuudessa olla haittaa. Samaisessa koskessa oli kumpaisenkin rannan asukkailla kalastusvesiä, joiden käyttämisestä rajalinjan liian ylimalkaisen merkitsemisen vuoksi helposti siis saattoi syntyä riitoja.

Edellämämainitussa, Wärnhjelmille antamassaan nootissa Peyron huomautti, että rajalinjan määrääminen kysymyksessä olevassa kohdassa rajaa tuotti vaikeuksia, sillä siitä topografi-

¹ Wärnhjelmin ed.main. raportti hallitsijalle, jätetty lokak. 28 p. 1823, Peyronin kertomus kuninkaalle syysk. 26 p. 1823.

sesta rajaselityksestä, joka oli valmistettu v:n 1810 rajankäynnin yhteydessä, ei ollut saatavissa varmaa kiinnekohtaa kysymyksen selvittämiseksi. Vaikeuksia lisäsi vielä sekin, että v:n 1810 rajakartassa rajalinja oli Matkakoskessa merkitty kulkemaan erään koskessa olevan luodon poikki, mistä topografinen rajaselitys ei kuitenkaan maininnut mitään. Mainittujen todistuskappaleiden välillä oli siis olemassa ristiriita. Peyron ehdotti, että kumpaisenkin valtion maanmittarikomissionista määrättäisiin yksi maanmittari riidanalaista paikkaa lähellä asuvien maanomistajien läsnäollessa laatimaan tarkemman selityksen ja suorittamaan yksityiskohtaisemman rajalinjan määräämisen, tekemään toimituksesta pöytäkirjan sekä hakkaamalla kysymyksessä olevaan luotoon merkit rajalinjan kohdalle selvittämään täydellisesti tämän kysymyksen.¹

Peyron asettui nootissaan siinä suhteessa epäilemättä oikealle kannalle, että topografisen rajaselityksen vaietessa kysymys oli ratkaistava rajakartan perustuksella, joka muutoinkin oli oleva ensisijan lähteenä rajan eri kohtia määriteltäessä.² Kuitenkin jätti hän huomiotta tämän kysymyksen yhteydessä sen seikan, että karttaan tehty merkintä siitä, että rajalinja kulki Matkakoskessa olevan luodon poikki, oli erittäin jyrkkä poikkeus rajan määrittelyn suhteen Haminan rauhansopimuksessa ja myöskin v:n 1810 rajanjärjestelysopimuksessa annetuista määräyksistä, joiden mukaan rajalinjan oli noudatettava syväväylää kaikkialla muualla, paitsi niissä kohdissa, joista oli annettu erikoinen säännös.³ Kirjelmässään kamariasiainvaltiosihteerille syysk. 20 p. 1823 Peyron perustelee vaatimustaan sillä, että koska komissarit olivat v. 1810 allekirjoittaneet rajakartan ja rajalinja ei muuallakaan aina seurannut syväväylää, kuten esimerkiksi Tornion kaupungin kohdalla, hänen esittämänsä vaatimus oli näin ollen oikeutettu.⁴ Rajalinjan poikkeus syväväylästä Tor-

¹ Peyronin nootti Wärnhjelmille syysk. 7 p. 1823. Wärnhjelmin kok. SVA.

² Vrt. s. 134, 358 ja seur.

³ Vrt. s. 139 ja seur.

⁴ Peyron kamariasiainvaltiosihteerille syysk. 20 p. 1823. *Muscovitica: Handlingar angående Gränsregleringen med Ryssland 1820—1823.* RVA.

nion kaupungin kohdalla oli kuitenkin, niinkuin tiedämme, juuri vastoin yleisesti vallassa olevaa syväväyläperiaatetta, joten sen mainitseminen esimerkkinä, jonka nojalla muitakin poikkeuksia olisi sallittava, ei ole oikea eikä tähän tosiasiaan voida vedota silloin, kun tahdotaan puolustaa rajalinjan vetämistä l u o d o n poikki, sillä maarajaa ei v:n 1810 rajanjärjestelysopimus tunne.¹ Vielä on huomattava, että on mitä suurimmassa määrin epävarmaa, perustuuko väite siitä, että rajakarttaan olisi merkitty rajalinja kulkeväksi Matkakosken kohdalla kysymyksessä olevan luodon poikki, todelliseen merkintään, vaiko ainoastaan rajakarttaan tehtyyn, virran kulkua kuvaavan pyörylän pitämiseen kysymyksessä olevaa luotoa merkitsevänä kuviona. Ainakin se rajakartta, joka Suomessa on Valtionarkistossa, on siksi epäselvä, että nähdäkseni on tulkittava kartan kuvioita melkoisen vapaasti, jos siinä olevan piirrelmän nojalla rajalinjan katsotaan kulkevan läheltäkään mitään luotoa.² Peyron itsekin näyttää olleen karttansa piirrelmästä epävarma, sillä edellämainitussa kirjelmässään hän sanoo, että rajakartta »näyttää selvästi osoittavan» rajalinjan kulkevan mainitun luodon yli. Luonnollista on, että hän koetti käyttää tätä vähäistäkin seikkaa hyväkseen, sillä se sopi erinomaisesti puolustamaan Ruotsin alamaisten vaatimuksia.³

Myöskään Wårnhjelm ei tämän kysymyksen käsittelyssä noudattanut tarpeeksi varovaisuutta, vaan hyväksyi hän, asiasta neuvoteltaessa syysk. 8 p. 1823, Peyronin esityksen. Tämän johdosta annettiin sitten kumpaisenkin maanmittauskomissionin johtajalle määräys toimituttaa rajakartan mukaisesti rajalinjan merkitseminen Matkakoskessa. Kallioon oli hakattava syvennys rajalinjan kohdalle ja sen itäpuolelle kirjain R sekä länsipuolelle kirjain S.⁴

¹ Vrt. s. 139 ja seur.

² Kts. v:n 1810 rajakartta: Section XII. Raja-asiak. II, 1) n:o B. 4. SVA. — Kartassa Korpikylän kohdalta Matkakoskessa ei ole merkitty koskessa olevaa saarta, vaikka koskissa olevia saaria on muualla kyllä merkitty karttaan. Vrt. ed. main. rajakartan Section VI.

³ Peyron kamariasiainvaltiostihteerille syysk. 20 p. 1823. Muscovitica: Handlingar angående Gränseregleringen med Ryssland 1820—1823. RVA.

⁴ Protocollet fördt vid verkställandet af ägoutbyten vid riksgränsen emot Sverige §. 32. Raja-asiak. I, 1) n:o 2 f. SVA.

Maanmittauskomissionien päälliköiden syysk. 14 p. 1823 antaman määräyksen mukaan suomalainen maanmittari Math. Hackzell ja ruotsalainen Joh. Bergdahl lähtivät samana päivänä, mukanaan kaksi lautamiestä kumpaisestakin valtiosta, toimitamaan kysymyksessä olevaa rajalinjan merkitsemistä. Siinä kokouksessa, jonka maanmittarit pitivät Korpikylän maanomistajien kanssa, esittivät mainitun kylän suomalaiset tilalliset mielipiteenään, ettei rajalinjaa voitu vetää Matkakoskessa olevan Isokallion poikki, koska mainittu luoto sijaitsi syvimmän väylän itäpuolella ja olisi suunniteltu rajan merkitseminen tietävästi vastoin rauhan- ja rajankäytisopimuksen määräyksiä, joiden mukaan rajalinjan tuli seurata syväväylää. Lisäksi he huomauttivat, että jos raja kaikesta huolimatta kuitenkin vedetään nyt siten, että se kulkee luodon poikki, on siitä oleva seurauksena, että he menettävät hyvät siiankalastukseen käyttämänsä kalastusvedet, joissa he rauhanteosta asti olivat jatkuvasti saaneet pyydystä, koska niiden oli koko ajan katsottu kuuluvan Suomen alueeseen. Näin ollen he vaativatkin, että rajalinja olisi merkittävä edelleenkin syvimmän väylän kohdalle.

Korpikylän ruotsalaiset maanomistajat myönsivät kyllä, että syvin väylä kulki Isokallion länsipuolitse, mutta he vaativat kuitenkin, että rajalinjaa merkittäessä oli seurattava v. 1810 tehtyä rajakarttaa, jonka mukaan siis rajalinja oli kulkeva Isokallion poikki ja syväväylä Matkakoskessa näin ollen joutui Ruotsin puolelle rajaa.

Maanmittarit puolestansa totesivat myöskin, että rajalinja kulki kartan mukaan Isokallion poikki ja että syväväylä sijaitsi mainitun kallion länsipuolella, minkä he merkitsivät paikasta tekemäänsä karttaan. Tämän jälkeen ilmoitettiin asianomaisille maanomistajille, että kysymys rajalinjan paikasta jätetään komissaarien lopullisesti ratkaistavaksi. Saamansa määräyksen mukaisesti maanmittarit hakkasivat Isokallioon rajalinjaa osoittavan merkin sekä kirjaimet R ja S.¹

Toimituksesta laatimansa pöytäkirjan sekä rajalinjasta

¹ Protocoll hållit i Carl Gustafs Sockens Korpikylä by af under-tecknade Landtmätare den 16de September 1823. Allekirj. Math. Hackzell ja Joh. Bergdahl. Raja-asiak. I, 1) n:o 2 e. SVA.

Matkakoskessa vasta tehdyn uuden merkinnän mukaan valmistamansa kartan maanmittarit esittivät syysk. 20 p. 1823 komissaareille. Merkittävää on, että komissaarit eivät kiinnittäneet ollenkaan huomiota maanmittarien pitämässä kokouksessa esitettyihin, ylempänä mainittuihin periaatteellisiin huomautuksiin. Tehdyt huomautukset vietiin tosin komissaarien istunnossa pidettyyn pöytäkirjaan, mutta minkäänlaista lausuntoa niiden johdosta ei annettu. Komissaarien päätöksessä lausuttiin ainoastaan, että vaikkakaan kohtuuden mukaan ei voitu kieltää, että suomalaiset maanomistajat tulivat menettämään kalastuspaikkansa, komissaarit eivät kuitenkaan katsoneet voidensa tehdä mitään muutosta rajakarttaan, joka oli vahvistettu noudatettavaksi, minkä vuoksi asia oli jäävä nyt suoritettun toimituksen varaan. Tämän lisäksi komissaarit päättivät allekirjoittaa sekä rajanmerkintää koskevan kartan että rajanmerkinnästä valmistetun pöytäkirjan, kuten sitten tapahtuikin. Kysymys oli käsitelty loppuun.¹

Niinkuin edellä esitetystä selviää, ei kumpainkaan valtuutetuista ollut tämän kysymyksen käsittelyssä ollenkaan tehtävänsä tasalla. Kun suomalaisten maanomistajien taholta oli tehty niinkin huomattavia vastaväitteitä kuin se oli, että rajalinjan merkitseminen Isokallion poikki ja poikkeamalla syväväylästä tiesi rauhansopimuksen ja rajanjärjestelysopimuksen periaatteellista syrjäyttämistä, olisi pöytäkirjassa pitänyt olla komissaarien selitys mainitun väitteen kumoamiseksi. Nyt tämä puoli asiata sivuutettiin kokonaan, ja rajalinjan merkitseminen Matkakoskessa täysin edellämäinittujen sopimusten periaatteiden vastaisesti selitettiin ja epäilemättä myöskin käsitettiin vain todellisen, rajakartan osoittaman rajalinjan merkitsemiseksi itse paikalla, minkä vuoksi suomalaisten maan-

¹ Protocollet fördt vid verkställandet af ägoutbyten vid riksgränsen emot Sverige §. 36. Raja-asiak. I, 1) n:o 2 f. SVA. — Karta som utvisar Riksgränsen emellan Ryssland och Sverige uti Matkakoski Fors i Torneå Elf, upprättad efter högvederbörlige Ordres den 16 September År 1823 af Math. Hackzell och Joh. Bergdahl. Wårnhjelmin ja Peyronin karttaan merkitsemä vahvistus kuuluu: »Förrättningen godkännes och gillas. Torneå d. 20 September 1823. Herman Wårnhjelm. Gust. Peyron.» Raja-asiak. II, 1) n:o A. 8 a. & b. SVA. — Vrt. Liite V, s. 503. — Rajaa Matkakoskessa käsitellään tämän tutkimuksen myöhemmässä osassa.

omistajien esittämiin väitteisiin ei kiinnitetty huomiota, koska ne olisivat vieneet siihen, että rajakarttaan olisi ollut tehtävä muutos. Kun rajakartta on tehty pienessä mittakaavassa, ja kun se lisäksi ei näytä olleen Ruotsin komissaarinkaan mielestä riidattoman selvä, olisi odottanut nousevan epäilyksiä siitä, että merkintä rajakartassa ei ollut tarkka, se kun lisäksi soti täysin selviä periaatteita vastaan. Tämä olisi oikeuttanut Wärnhjelmin lykkäämään ratkaisun tuonnemmaksi, ja ilmeisesti asiaa olisi ainakin perusteellisesti harkittu, ennenkuin rajalinjan merkitsemiseen edellä kerrotulla tavalla olisi suostuttu. Nyt asia kuitenkin tuli päätetyksi, ja myöhempinä vuosina tätä rajalinjan erikoisluontoista merkitsemistä pidettiin ainakin Suomessa sitovana, kunnes vasta v. 1892 erehdys tuli korjatuksi.¹

Komissaarien istunnossa Matarengin kylässä elok. 6 p. 1823 esittivät nimismies Erik Burman ja eräät ruotsalaiset maanomistajat kirjelmän, jossa he vaativat rajalinjan muuttamista Helsinginkylän kohdalla. Mainittuna päivänä päivätyssä kirjelmässä anomuksen tekijät selittivät, että se rajalinja, jonka maanmittarit olivat vetäneet eroittamaan eri valtakuntien alamaisten tiluksia toisistaan, olisi sanotun kylän kohdalla muutettava, koska sen nykyinen suunta oli sellainen, että se aiheutti vain oikeudenkäyntejä rajanaapureitten kesken. On ilmeistä, että anomus sinänsä perustui erehdykseen, sillä tilusvaihtojen yhteydessä eivät maanmittauskomissionit olleet merkinneet valtakunnan rajaa, vaikkakin he olivat, kuten luonnollista on, tarkoin merkinneet eri valtioitten alamaisten omistusten rajat. Näin ollen komissaarit eivät elok. 6 p. 1823 pidetyssä istunnossa ottaneetkaan käsiteltäväksi vaatimusta, koska valtakuntien välinen rajalinja oli määrätty jo paljon aikaisemmin.²

¹ Kts. HAATAJA, KYÖSTI, Valtakunnan rajankäynnissä Pohjanlahdesta Jäämereen esiintyneitä oikeudellisia kysymyksiä, s. 13. Protokoll upprättadt i Stockholm 9/8 1892. Dirigerandes i Ministerium för Utrikesärendena skrivelse till Generalguvernören d. 1/9 1892, n:o 9107. Jälj. Haatajan kok. MA. — Vrt. Vsv. asiak. 1833 n:o 8 ja 1835 n:o 133. Merkintä senaatin päätöksestä v. 1835 Törnqvistin kok. SVA.

² Eric Burmanin, Olof Grapen, Johan Mörtbergin, Henrik Mansikan, Johan Matinheikin ja Salomon Tiensuun anomus elok. 6 p. 1823. Wærnhjelmin kok. — Protocollet fördt vid verkställandet af ägoutbyten vid riksgrensens emot Sverige §. 14. Raja-asiak. I, 1) n:o 2 f. SVA.

Syyskuun 19 p. 1823 oli komissaareilla käsiteltävänä kysymys, joka koski rajalinjan merkitsemistä Inakaran ja Katajakerin luona Tornion saaristossa. Eräät Alatornion saaristossa asuvat talonpojat olivat esittäneet vaatimuksen, että valtakunnan raja olisi merkittävä reimareilla Inakaran ja Katajakerin kohdalla. Komissaarit päättivät tällöin ilmoittaa vaatimuksen tekijöille, että v:n 1810 rajakartan mukaan rajalinja kulkee mainittujen saarien välitse, jolloin Inakari kuuluu Suomeen ja Katajakeri Ruotsiin, vaikkakaan rajakartan perustuksella tehty topografinen rajaselitys ei mainitse tästä seikasta mitään. Samalla komissaarit päättivät, ettei ollut syytä ryhtyä toimiin rajalinjan merkitsemistä varten puheenalaisessa paikassa, sillä avoin meri tuotti vaikeuksia merkkien asettamiselle. Mainittu esitys rajalinjan merkitsemisestä ei aiheuttanutkaan enempiä toimenpiteitä.¹

Myöskin kysymys rajalinjan merkitsemisestä Tornion kaupungin kohdalla tuli, niinkuin jo on mainittu, neuvotteluissa esille. Siihen oli syynä se, että rajalinja, poikettuaan Tornionjoen syväväylästä länteen, kulkiessaan Närän ja Tornion kaupunginlahden kautta, saattoi pian tulla kokonaan tuntemattomaksi vuosittain tapahtuvien maatumien muuttaessa luonnonsuhteita. Lisäksi ilmoitettiin vallitsevan epätietoisuutta siitä, missä kohdassa raja oikeastaan oli. Tämän vuoksi komissaarit päättivätkin istunnossaan heinäk. 25 p. 1823, että kysymyksessä oleva rajaosa oli merkittävä tarkoin rajakartan ja v:n 1810 rajanjärjestelysopimuksessa mainitun topografisen selityksen mukaan Fluurinsaaresta mereen asti.² Toimitus aloitettiin elok. 28 p. 1823 ja syysk. 13 p. 1823 raja oli saatu merkityksi. Tarkoituksena oli, kuten mainittu, seurata rajakarttaa ja topografista selitystä, joten kysymyksessä ei komissaarien mielipiteen mukaan ollut varsinaisesti rajankäynti, vaan ainoastaan v. 1810 määrätyn rajankohdan selvä merkitseminen. Tästä johtuikin, että toimituksessa ei otettu huomioon syväväylän muutoksia

¹ Protocollet förddt vid verkställandet af ägoutbyten vid riksgränsen emot Sverige §. 33. Raja-asiak. I, 1) n:o 2 f. SVA.

² Protocollet förddt vid verkställandet af ägoutbyten vid riksgränsen emot Sverige §. 8. Raja-asiak. I, 1) n:o 2 f. SVA.

eikä myöskään käyty oikaisemaan v:n 1810 rajakartassa mahdollisesti esiintyviä virheellisyyksiä, vaan seurattiin näitä asiakirjoja huolimatta luonnonsuhteissa havaittavissa olevista muutoksista. Tarkoituksenahan oli vain mahdollisuuden mukaan poistaa uusien rajariitojen syitä. Vaikkakin siis kävi ilmi, että valtakunnan raja ei Tirron saaren kohdalla kulkenutkaan karttaa seurattaessa syvintä väylää pitkin, kuten paikkakunnalla otaksuttiin, vaan pitkin Tirron saaren itärantaa Røyttään, ei Wärnhjelm kuitenkaan katsonut voivansa tämän johdosta tehdä huomautusta, sillä rajan merkitseminenhan oli tapahtuva v. 1810 määrätyn rajalinjan perustein. Sitä paitsi luotti hän siihen, että Peyronin käytettävänä ollut rajakartta oli kaikissa yksityiskohdissaan yhtäpitävä sen rajakartan kanssa, joka oli Venäjän ulkoasiainhallinnon hallussa, mutta jota hänellä ei ollut käytettävänä. Wärnhjelm ei näy karttojen mahdolliseen eroavaisuuteen kiinnittäneen ollenkaan huomiota. Kuitenkin hän oli, niinkuin on nähty, aivan oikein sitä mieltä, että rajalinjan tässäkin kohdassa olisi pitänyt seurata syväväylän muutoksia. Edellämäinitussa kohdassa oli rajan merkitsemisestä seurauksena, että lastausalue Røyttässä tuli ahtaaksi. Vaikkakin v:n 1810 rajanjärjestelysopimus takasi esteettömän kulun Røyttään, huolimatta rajalinjan paikasta, ei se kuitenkaan sallinut lastausta ja purkamista suoritettavan vieraalla alueella, minkä johdosta Wärnhjelm hallitsijalle antamassaan raportissa, jossa hän vielä huomautti siitäkkin seikasta, että Ruotsin alueella tapahtuvissa merivahingoissa ruotsalainen sukellusyhtiö oli oikeutettu pelastamaan haaksirikkoutuneen omaisuuden, ehdottikin, että Ruotsin hallituksen kanssa ryhdyttäisiin neuvotteluihin vapaan lastausoikeuden ja vapaan, Ruotsin alueveden kautta tapahtuvan purjehduksen myöntämisestä suomalaisille.¹

Rajan suunnasta, jonka merkitsemisen suorittivat maanmittarit Math. Hackzell ja Joh. Rutbäck, valmistettiin kartta, jossa rajalinja on osoitettu suorilla viivoilla rajalinjan polvekkeiden kohdille merkityistä rajapisteistä lähtien entisen käyrän raja-

¹ Wärnhjelmin raportti hallitsijalle, jätetty senaattiin lokak. 28 p. 1823.

viivan asemesta. Rajapisteiden kohdat ilmaistiin kiinteistä, maalla olevista erikoiskohdista tehtyjen mittausten avulla. Syväväylän kohta merkittiin rajan länsipuolelle erikoisella viivalla.¹

4. Rajariitojen sopiminen. — Konferenssin tulosten käsittely Suomessa.

1. Tornion v. 1821 solmitussa konventiossa oli nimenomainen määräys, että maanomistajien tuli saada käyttää, tilusvaihtojen ollessa vielä kesken, vieraassa valtiossa olevia tiluksiaan, mutta metsien suhteen oli käyttöoikeus rajoitettu siten, että kysymykseen sai tulla ainoastaan kotitarpeen tyydyttäminen.

Ruotsalaisille oli nähtävästi ollut erinomaisen kiusallista luovuttaa paraikaa kulumassa olleen järjestelykauden ajaksi Ruotsissa olevia, suomalaisten ennestään omistamia metsiä viimeksimainittujen käytettäviksi, minkä vuoksi, kun muistamme sen menettelytavan, jota siellä aikaisemmin kuluneen kymmenen vuoden aikana oli noudatettu suomalaisten yrityksiin käyttää siellä olevia metsiään, ei olekaan erikoisemmin oudöksuttavaa, että nytkin, tilusvaihdon valmistelutöitä paraikaa suoritettaessa rajaseudulla, kysymys tilusten, ennen kaikkea metsien käytöstä aiheutti rettelöitä.

Riitaisuudet alkoivat jo vuotta ennen Tornioon v. 1823 koontunutta konferenssia. Ensimmäisen kerran Wärnhjelm sai niistä tietää eräästä v:n 1823 alussa saamastaan yksityiskirjeestä, jota myöskin seurasi useita asiaa valaisevia liitteitä. Näiden seikkojen valossa ei ollut varsin perusteeton se Wärnhjelmin

¹ Protocollet fördt vid verkställandet af ägoutbyten vid riksgränsen emot Sverige §. 35. Raja-asiak. I, 1) n:o 2 f. SVA. — Förrättningsprotokoll vid bestämmandet af riksgränsen emellan Finland och Sverige från Flurinsaari i Torneå elf till elfvens utlopp, undertecknadt af landtmätarene Math. Hackzell och Joh. Rutbäck, godkändt af kommissarierna Herman Wärnhjelm och Gust. Peyron. Raja-asiak. I, 1) n:o 6 a. SVA. — Charta öfver den Del af Riksgränsen emellan Ryssland och Sverige som sträcker sig från Flurinsaari ned till Torneå Elfs utlopp i Bottniska Hafs wiken upprättad enligt Högvederbörlig Befallning År 1823 af Math. Hackzell, Joh. Rutbäck. Raja-asiak. II, 1) n:o B. 8. ja A. 9. SVA. Liite VI, s. 505.

aikaisemmin jo mainittu pyyntö, jossa hän anoi itselleen laajempia valtuuksia kuin ne olivat, jotka hänelle v. 1823 oli lähetetty, koska oli varsin luonnollista, että komissaarit joutuivat näitäkin asioita käsittelemään.¹

Elokuun 12 p. 1822 jättivät Ruotsiin kuuluvan Alatornion pitäjän Mattilan kylän maanomistajat sikäläiselle kruununvouti Pehr Öhrlingille kirjelmän, jossa he selittivät, että maanjako-oikeus oli viimeksi pidetyssä istunnossaan tehnyt sellaisen ehdotuksen, että sanotulle kylälle annettaisiin isojaossa metsämaata Seskarön eli Seiskarin saaresta, jossa sijaitsi se metsäalue, jonka liika-maaneroittamisoikeus oli aikaisemmin määrännyt Alatornion pitäjän Pirkkiön kylän maanomistajille, ja jotka v. 1821 tehdyn konvention säännösten nojalla sitä vielä hallitsivat. Mattilan kyläläisten väitteen mukaan pirkkiöläiset kuitenkin hakkasivat sanotusta metsästä puita enemmän kuin kotitarve edellytti. Niinpä pirkkiöläiset olivat v. 1822 vieneet metsästä useamman kuin yhden vuoden tarvepuut ja kaatamalla kaikki saarella olevat tukkipuut, kerrassaan saattaneet sen autioksi. Osa hirsistä oli jo viety pois, mutta osa oli vielä saarella. Tämän vuoksi Mattilan kylän maanomistajat anoivat kirjelmässään, että viranomaiset, joiden velvollisuuksiin kuului valvoa, että konvention säännöksiä noudatettiin, ryhtyisivät niihin toimiin, joihin asia antoi aiheutta.

Kirjelmän kruununvouti toimitti maaherralle, joka välipäätöksessään elok. 17 p. 1822 kielsi Pirkkiön kyläläisiä toistaiseksi kuljettamasta Seskarön saaresta siellä olevia kaadettuja puita, asettaen kiellon rikkojalle, paitsi lainmukaista rangaistusuhkaa, myöskin 1 rt. pankkorahaa uhkasakkoa jokaiselta pois kuljetulta tukilta. Samalla hän kirjelmässä elok. 17 p. 1822 Oulun läänin maaherralle pyysi viimeksimainittua toimittamaan tiedon pirkkiöläisille antamastaan päätöksestä ja ilmoittamaan hänelle, ketkä sanotun kylän asukkaista olivat oikeutettuja käyttämään Seskarössä olevaa metsää ja millä perusteilla metsän käyttö

¹ Gabr. Bergman Wärnhjelmille tammik. 27 p. 1823 liitteineen. Wärnhjelmin kok. SVA. — Myöskin maaherra v. Born kosketteli kirjeissään Wärnhjelmille näitä riitoja. v. Born Wärnhjelmille toukok. 20 p., heinäk. 18 ja 22 p. 1823. Wärnhjelmin kok. SVA. — Vrt. s. 392.

tapahtui. Vielä lisäksi hän pyysi myöskin saada tiedon sanotun kylän maanomistajain vuosittain tarvitsemasta kotitarvepuun määrästä.

Pian edellä kerrotun jälkeen Norrbottenin läänin maaherra sai kruununvouti Öhrlingiltä raportteja, joissa kerrottiin, että Pirkkiön kylän miehet, välittämättä maaherran edellämäinintusta päätöksestä, yhä vielä kaatoivat metsää kysymyksessä olevassa saarella. Sen vuoksi maaherra määräsi kruununvoudin pitämään katselmuksen kaadetuista puista. Vielä oli kruununvoudin luettava siellä oleskeleville pirkkiöläisille maaherran välipäätös, jossa heitä kiellettiin kaatamasta metsää yli vuotuisen tarpeen. Lisäksi oli kruununvoudin otettava selvä niistä pirkkiöläisistä, joiden toimesta metsän kaatamista jatkettiin. Kruununvouti täyttikin saamansa määräyksen ja lokakuun lopulla toimitetussa katselmuksessa ilmeni, että pirkkiöläiset olivat v:n 1822 kesän kuluessa kuljettaneet saaresta pois 1,580 tukkia, jäljellä oli edellisenä talvena kaadetuista puista n. 1,000 tukkia ja v:n 1822 syksynä oli kaadettu edellämäinittujen lisäksi vielä 1,330 tukkia, jotka olivat keräytyt eri paikkoihin. Mainittuihin puumääriin oli lisättävä suunnilleen viimeksi mainittu määrä, joka oli hajallaan metsissä. Pirkkiöläiset olivat katselmuksen aikana jo lähteneet saaresta, joten heille ei voitu esittää maaherran kieltoa metsänkaatamisesta.

Vuoden 1823 tammikuussa lähetti Oulun läänin maaherra Norrbottenin läänin maaherralle pirkkiöläisten selityksen maaherran välipäätöksen johdosta ja Tornion kihlakunnan kruununvoudin ilmoituksen siitä puumäärästä, jonka sanotun kylän asukkaat vuosittain tarvitsivat. Pirkkiöläisten metsänkäyttöoikeus perustui Västerbottenin läänin maaherran päätökseen heinäk. 16 p. 1801. Sen 17 taloa omisti eroitettua metsää 1,493 ta. 25 ka., ja talojen vuotuinen puutarve oli kruununvoudin laskelman mukaan 1820 sylvä. Suomesta saapuneitten tietojen johdosta Mattilan kyläläiset väittivät, että Pirkkiön kylän puutarve oli suomalaisessa arviossa laskettu liian korkeaksi, minkä lisäksi kruununvouti Öhrling, joka Norrbottenin läänin maaherran määräämänä tarkasti sanotun laskelman, päätyi tulokseen, että Pirkkiön kylän vuotuiseksi kotitarvepuumääräksi hyvin riitti 885 sylvä. Mainittujen seikkojen vuoksi Norrbottenin

läänin maaherra päätöksissään jouluk. 13 p. 1822 ja huhtik. 25 p. 1823 määräsi aikaisemmin mainitun puumäärän myytäväksi, koska pirkkiöläiset olivat selityksessään kieltäneet kaataneensa kysymyksessä olevia puita eikä muitakaan omistajia niille ollut ilmaantunut. Lisäksi hän myöskin päätöksessään katsoi, että pirkkiöläisten vuotuinen puutarvemäärä oli vahvistettava 885 syleksi. Oulun läänin maaherralle annettiin päätöksestä tieto.¹

Kirjoittaessaan asian johdosta senaatille kesäk. 6 p. 1823 Oulun läänin maaherra huomautti, että hänen käsityksensä mukaan Norrbottenin läänin maaherran menettely kysymyksessä olevassa asiassa oli perin pohjin virheellinen. Se oli sitä ensiksikin siitä syystä, että Norrbottenin läänin maaherra oli yksipuolisesti, neuvottelematta asiasta Oulun läänin maaherran kanssa, määrännyt kotitarvepuumäärän suuruuden, vaikka v:n 1821 konvention mukaan kumpaisenkin rajaläänin maaherran tehtäväksi yhteisesti oli jätetty valvoa, että kukin sai turvassa nauttia yleisen lain ja sanotun konvention takaamia etuja. Lisäksi Norrbottenin läänin maaherra oli, määrätessään kysymyksessä olevat puut heti myytäväksi, tehnyt mahdottomaksi valituksen tekemisen toimenpidettään vastaan. Lopuksi liitettiin kysymykseen vielä sekin oikeudellinen seikka, v. Born huomautti, että Norrbottenin läänin maaherran toimenpiteet olivat aiheutuneet valituksesta, jonka Mattilan kyläläiset olivat tehneet, mutta oli huomattava, että sanotulla kylällä ei vielä valitusta tehtäessä itse asiassa ollut Seskarössä maata ollenkaan, sillä valittajilla oli vain mahdollisuus vasta tilusvaihtojen jälkeen saada saaresta metsiä. Toistaiseksi omistivat Pirkkiön kyläläiset kysymyksessä olevan alueen, joten mainittu valitus oli ollut jo tässäkin suhteessa perusteeton. Näin ollen v. Bornissa oli herännyt epäilyksiä, oliko Norrbottenin läänin maaherran päätöstä katsottava lainmukaiseksi ja oliko siitä annettava tieto Pirkkiön kyläläisille vai eikö. Vielä oli Ruotsin rajaläänin maaherra kieltänyt pirkkiöläisiä käyttämästä paraikaa kulumassa olevana vuotena kysymyksessä olevaa metsää sillä perustuksella,

¹ Norrbottenin läänin maaherran päätös huhtik. 25 p. 1823 liitteinen. K.D. 104/168 v. 1823, yhdist. Vsv. asiak. 1823 O.D. n:o 63/128.

että pirkkiöläiset eivät olleet vielä ilmoittaneet puutarpeensa määrää. Mainittu ilmoitushan voitiin vielä antaa.¹ Kaiken kukkuraksi oli tullut tieto huutokaupan pitämisestä, jossa kaikki, sekä aikaisemmin että kuluvana vuonna kaadetut puut oli myytävä, mikä ilmeisesti oli väärin ainakin nyt kuluvana vuonna kaadettuihin puihin nähden, joiden kaatamisesta pirkkiöläiset maaherran tietämän mukaan olivat ajoissa ilmoittaneetkin Norrbottenin läänin maaherralle. Kaikkeen edellä kerrottuun nähden v. Born piti Norrbottenin läänin maaherran menettelyä siinä määrin omavaltaisena, että hän ei voinut sivuuttaa sitä väitilöllä, vaan kääntyi senaatin puoleen asiassa.²

Senaatti yhtyi alistuksessaan kesäk. 23 p. 1823 v. Bornin esittämiin huomautuksiin ja ilmoitti niistä hallitsijalle, minkä lisäksi se myöskin tiedotti, että senaatti oli puolestaan käskenyt v. Bornin olemaan toistaiseksi ilmoittamatta pirkkiöläisten tiedoksi edellämainittuja Norrbottenin läänin maaherran toimenpiteitä. Alistus oli käsiteltävänä Suomen asiain komiteassa marrask. 30 p. 1823, mutta ei enää silloin aiheuttanut toimenpiteitä.³

Tällä välin oli nimittäin Seskarön metsänhakkausasia saanut uutta valaistusta ja oli sitä paitsi joutunut, kuten oli odotettavissakin, myöskin diplomaattisen noottienvaihdon esineeksi.

Mitä Suomen viranomaisten antamiin lisäselvityksiin tulee, v. Born kertoo elok. 15 p. 1823 senaatille lähettämässään kirjelmässä, että hän oli ollut Tornioon s.v. heinäkuussa tekemänsä virkamatkan aikana tilaisuudessa saamaan lisävalaistusta asiaan, ja nyt saadut tiedot tekivät hänen mielestään Norrbottenin läänin maaherran menettelyn entistäkin eriskummallisemmaksi. Pirkkiöläiset olivat hänelle kertoneet Torniossa, että kun heitä

¹ v. Born senaatille kesäk. 6 p. 1823, jota seurasi Norrbottenin läänin maaherran päätös huhtik. 25 p. 1823. KD. 104/168 v. 1823, yhdist. Vsv. asiak. 1823 O.D. n:o 63/128.

² v. Born senaatille kesäk. 10 p. 1823. KD. 107/169 v. 1823, yhdist. Vsv. asiak. 1823 O.D. n:o 63/128.

³ Plen. pöytäk. kesäk. 23 p. 1823. — Senaatin alistus kesäk. 23 p. 1823, jota v. Bornin molemmat lähetteet seurasivat, kenraalikuvernöörin kirjelmä elok. 2 p. 1823 v.l. Vsv. asiak. 1823 O.D. n:o 63/128. — Vsv. diario 1823 fol. 63 n:o 128.

oli kymmenen vuotta estetty käyttämästä Seskarön metsää, he olivat v:n 1821 konvention perustuksella alkaneet metsänhakuun mainitussa saarella v:n 1821 syksyllä ja jatkaneet sitä talvella v. 1822. Mainittuna aikana hakattuja puita he olivat v:n 1822 kesällä vieneet saaresta 1,215 tukkia, 106 syltä lyhyitä ja 460 kuormaa pitkiä puita. Kruununvoudin heille antaman todistuksen mukaan heillä oli oikeus vuosien 1821, 1822 ja 1823 aikana kaataa kotitarpeekseen yhteensä 3,780 tukkia, 3,840 syltä lyhyitä ja 3,485 kuormaa pitkiä puita eli aidaksia, mutta Norrbottenin läänin maaherran toimenpiteitten vuoksi he olivat saaneet vain aikaisemmin mainitun puumäärän. Näin ollen pirkkiöläiset väittivätkin, että heillä kuluvana vuotena siis oli vielä oikeus hakata huomattava määrä puita Seskaröstä. Selittäessään Norrbottenin läänin maaherralle v. 1822, että heillä ei ollut mainitussa saarella yhtään puita, olivat he ilmoittaneet asian oikean laidan, sillä vasta vähän aikaa tämän jälkeen he olivat lähteneet saareen ja silloin kaataneet siellä, ennenkuin kruununvouti Öhrling oli pitänyt katselmusta metsänkaatamisesta, 1,356 tukkia, ja sittemmin vähän ennen joulua v. 1822 ja kevättalvella v. 1823, 382 tukkia ja 25 kuusitukkaa, 175 syltä halkoja, 1,687 kuormaa pitkiä puita, 24 kuormaa aidaksia ja 395 kattopuuta. Nämä puut ruotsalaiset viranomaiset olivat panneet takavarikkoon ja myyneet huutokaupalla, eivätkä he olleet saaneet puista itselleen mitään, sillä huutokauppaan ei oltu laskettu suomalaisia. Pirkkiöläiset pyysivät nyt maaherran toimenpidettä oikeuksiensa valvomiseksi, minkä vuoksi v. Born lähettikin selityksen senaatille, joka alistuksessaan syysk. 8 p. 1823 ilmoitti saamansa tiedot Suomen asiain komitealle. Mainittu senaatin tiedoitus tuli kuitenkin siksi myöhään, että se ei enää aiheuttanut toimenpiteitä, sillä kysymyksen selvittelyyn muulla tavalla oli jo silloin määrätty ryhdyttäväksi.¹

Ruotsin Pietarissa oleva chargé d'affaires Croneborg oli jo

¹ v. Born senaatille elok. 5 p. 1823. KD. 104/168 v. 1823. — v. Born senaatille elok. 15 p. 1823. KD. 104/168 v. 1823, yhdist. Vsv. asiak. 1823 O.D. n:o 68/147. — Plen. pöytäk. syysk. 8 p. 1823. — Senaatin alustus syysk. 8 p. 1823, jota v. Bornin kirjelmä seurasi, kenraalikuvernöörin kirjelmä lokak. 8 p. 1823. Vsv. asiak. 1823 O.D. n:o 68/147. — Vsv. diario 1823 fol. 68 n:o 147.

helmik. 9/21 p. 1823 päiväämässään nootissa jättänyt Nesselrodelle tiedon siitä, että Vuojakkalan, Liakan, Rauman, Putaan ja Kivirannan kylien asukkaat olivat useampaan kertaan ja suurissa joukoissa harjoittaneet metsänhaaskausta Ruotsin puolella rajaa, minkä vuoksi Croneborg pyysi, että ryhdyttäisiin sellaisiin toimenpiteisiin, että epäjärjestykset saataisiin loppumaan rajaseudulla ja syylliset saatettaisiin lain määräämiin rangaistuksiin. Nesselrode lähetti nootin helmik. 10 p. 1823 Rehbinderille ja yhtyi hän Croneborgin nootissa esitettyihin pyyntöihin.¹ Rehbinder puolestaan kiiruhti helmik. 21 p. 1823 lähettämään sen johdosta kenraalikuvernöörille kirjelmän, jossa pyydettiin hankkimaan asiaan selvitystä. Toimenpiteestään Rehbinder ilmoitti Suomen asiain komiteassa helmik. 27 p. 1823.² Senaatti, saatuaan tiedon asiasta, vaati maalisk. 17 p. 1823 Oulun läänin maaherralta selityksen³, ja toukok. 23 p. 1823 v. Born sen valmistikin. Maaherra oli antanut Tornion kihlakunnan v.t. kruununvoudin tutkia asiaa, joka kuitenkin oli ilmoittanut, että huolimatta tarkoista tiedusteluista hän ei ollut voinut todeta, että ylempänä mainittujen kylien asukkaat, 20—30 hevosella, kuten oli väitetty, olisivat kertaakaan, puhumattakaan useammasta kerrasta, lähivuosina käyneet haaskaamassa ruotsalaisten metsiä. Koko tiedonanto näkyikin kruununvoudin ilmoituksen mukaan johtuneen siitä, että Pirkkiön kyläläiset edellisen vuoden syksynä olivat yrittäneet tavallista enemmän vedättää puita Seskarön saaresta, mutta sitä vastoin olivat muitten edellämainittujen kylien maanomistajat aina ottaneet puunsa Suomessa olevista jakamattomista yhteismetsistä. He olivat käyneet rajan toisella puolella hakemassa vain jonkin verran pärepuita, korkeintaan 88 kuormallista. Näiden korvaukseksi Ruotsin alamaiset olivat moninkertaisesti ottaneet Suomen metsistä puita. Edellä kerrotun lisäksi v. Born ilmoitti senaatille eräistä aikaisemmista tapahtumista, ja huomautti

¹ Croneborgin nootti helmik. 9/21 p. 1823, jälj., Nesselrode Rehbinderille helmik. 10 p. 1823. Vsv. asiak. 1823 S.E. n:o 135/32.

² Sak. pöytäk. helmik. 27 p. 1823, alku.

³ Steinheil senaatille maalisk. 14 p. 1823, jälj. ja käänös Croneborgin nootista helmik. 9/21 p. 1823. KD. 54/6 v. 1823. — Plen. pöytäk. maalisk. 17 p. 1823.

lopuksi, että jos pantaisiin toimeen tarkka tutkimus kaikista metsänhakkauksista rajaseudulla, siinä kävisi ilmi, että suomalaiset ovat siellä saaneet kestää moninaisia omavaltaisuuksia Ruotsin alamaisten puolelta. Niitä oli kuitenkin siedetty sen vuoksi, että ruotsalaisetkin suhtautuisivat sopuisammin suomalaisiin.¹

Kirjelmä oli käsiteltävänä senaatin täysistunnossa kesäk. 9 p. 1823 ja lähetettiin se kenraalikuvernöörin kirjeen mukana kesäk. 26 p. 1823 Suomen asiain komitealle, jonne se saapui kesäk. 16 p. v.l. ja esitettiin hallitsijalle s.k. 22 p. Hallitsija määräsi silloin, kuten Reh binder kertoi Suomen asiain komitean istunnossa kesäk. 27 p. 1823 ja myöskin ilmoitti Wärnhjelmille kesäk. 30 p. 1823 kirjoittamassaan kirjeessä, että Wärnhjelmin oli Torniossa ollessaan yhdessä Peyronin kanssa, joka myöskin oli saava hallitukseltaan määräyksen, koetettava ottaa täydellinen selvyys rajaseudun väestön tekemistä syytöksistä ja valituksista, ja oli Wärnhjelmin sittemmin valmistettava niistä kertomus hallitsijalle.²

Wärnhjelm oli kirjevaihdossaan Ehrenströmin kanssa koskettellut Croneborgin ylempänä mainittua noottia, minkä johdosta Ehrenström kirjeessään Wärnhjelmille elok. 10 p. 1823 huomautti, että nootti oli kirjoitettu hyvin ankaraan muotoon. Ruotsalaisten taholta, jatkaa Ehrenström, ollaan valmiita tekemään Suomen alamaisia, suomalaisia virkamiehiä ja Suomen hallitusta vastaan syytöksiä, ja tulee tämä meille epäedullinen mieliala Ruotsissa vielä jatkumaan kauan, sillä nyt siellä aletaan käsittää, mikä vahinko Suomen menetyksellä ja jota Norjan hankkiminen suinkaan ei ole korvannut. Vuoden 1809 vallanpitäjät lohduttautuivat tosin Suomen menetyksen suhteen,

¹ v. Born senaatille toukok. 23 p. 1823. KD. 100/168 v. 1823, yhdist. Vsv. asiak. 1823 G.G. 18/112, yhdist. 1823 S.E. n:o 135/32.

² Plen. pöytäk. kesäk. 9 p. 1823. — Steinheil Reh binderille kesäk. 23 p. 1823, v. Bornin kirjelmä toukok. 23 p. 1823. Vsv. asiak. 1823 G.G. n:o 18/112, yhdist. 1823 S.E. n:o 135/32. — Sak. pöytäk. kesäk. 27 p. 1823, alku sub. 41, jossa maininta hallitsijalle tapahtuneesta esittelystä kesäk. 22 p. 1823. — Reh binder Wärnhjelmille kesäk. 30 p. 1823. Vsv. kirjekirja [ruotsal.] 1823 n:o 569. — Reh binder Wärnhjelmille kesäk. 30 p. 1823. Wärnhjelmin kok. SVA.

mutta v:n 1823 valtiopäivät ja koko kansa valittavat sitä. Mitä itse riitaan tuli, arveli Ehrenström Wärnhjelmille vähän myöhemmin, elok. 25 p. 1823 kirjoittamassaan kirjeessä, että hallitsijan toivomukset täytetään paraiten, jos tällaiset asiat voidaan saada sovituiksi, sillä tämänsuuntaiset tapaukset, joita ikävä kylläkin, useasti voi sattua, saavat vakavamman luonteen, kun niitä joudutaan käsittelemään diplomaattista tietä.¹

Wärnhjelm oli siis saanut kehoituksia sovinnollisuuteen rajariitoja koskevien tutkimusten toimittamisessa, ja siihen hän näyttää itsekään olleen halukas. Saatuaan ylempänä mainitun Rehbinderin kirjelmän liitteineen heinäk. 23 p. 1823, Wärnhjelm elok. 11 p. 1823 kääntyi Rehbinderin puoleen mainittujen kysymysten johdosta. Kirje johtui siitä, että Peyronin hallitukseltaan saama määräys rajariitojen tutkimisesta oli Wärnhjelmin saamaa siinä suhteessa laajempi, että Peyron oli valtuutettu tutkimaan rajarettelöt ja myöskin tekemään sovinnon niistä, kun Wärnhjelmille annettu määräys käski vain riitojen tutkimista. Siksipä Wärnhjelm arvelikin olevansa pakoitettu ilmoittamaan asiasta hallitsijalle, varsinkin koska Peyronin oli ilmoitettava hallitukselleen, ettei Wärnhjelmin valtuutus koskenut lopullisen sovinnon aikaansaamista. Mitä itse pääasiaan eli rajarettelöiden tutkimiseen tuli, Wärnhjelm mainitsee, että sitä vaikeuttivat rajaväestön kesken vallitsevat ylen vihamieliset suhteet. Varsinkin rajavesistöjen varsilla oli tällaista mielialaa havaittavissa. Kuitenkin, vaikka tutkimukset vielä olivat kesken, olivat komissaarit tulleet siihen käsitykseen, että ruotsalaisten tekemät valitukset olivat enimmäkseen liioiteltuja ja oli niiden tarkoituksena vain koettaa estää suomalaisia käyttämästä paraikaa vireillä olevan tilusvaihdon aikana Ruotsissa olevia metsiä. Vielä huomautti Wärnhjelm, että v:n 1821 konvention art. VIII:ssa oli määrätty, miten tällaisten riitojen oikeudellinen käsittely oli kulkeva, ellei hallitsija katsoisi sopivammaksi valtuuttaa häntä tekemään sovintoa rajarettelöistä. Jos sovinnon hierominen tulisi hänen tehtäväkseen, oli Wärnhjelmin mielestä sovintoon suostuttava vain sellaisilla ehdoilla, että

¹ Ehrenström Wärnhjelmille elok. 10 ja 25 p. 1823. Wärnhjelmin kok. SVA.

yksityishenkilöt saivat täyden korvauksen kärsimistään vahingoista.¹

Jo elok. 18 p. 1823 Rehbinder vastasi Wärnhjelmille edellämainittuun kirjelmään. Hän ilmoitti, että hallitsija oli nähnyt hyväksi nimenomaan selittää, että jos kysymyksessä olevissa riidoissa asianomistajat osoittautuivat halukkaiksi sovintoon ja jos heidät soveliaalla tavalla voitiin taivuttaa siihen, Wärnhjelmkin oli oikeutettu toimimaan mainitun tuloksen aikaansaamiseksi. Hallitsijan selitys oli oleva täydennyksenä Wärnhjelmin jo ennen saamaan valtuutukseen ja oli kysymys sovinnon tekemisestä aikaisemmin jätetty valtuutuksessa erikoisesti mainitsematta, koska joka tapauksessa asiallisilla oli oleva oikeus sopia riitansa ilman oikeudenkäyntejä. Mainitun selityksen Wärnhjelm sai syysk. 7 p. 1823. Kun kirjelmällä oli kiire, lähetettiin se ylimääräisessä postissa Viipurin ja Kuopion kautta Tornioon.²

Nyt voitiinkin kaikki rajariidat ottaa selvitetäviksi, ja komissaarit näyttävät vakavasti tarttuneen kaikkiin väärinkäyttöihin käsiksi. Kuulusteluissa, joita Wärnhjelm ja Peyron pitivät rajaseudulla, otettiin esille myöskin aikaisemmin sattuneet, ilmeistä vääryyttä osoittavat toimet. Paikkakunnan viranomaiset rajalinjan kumpaiseltakin puolelta saivat nyt antaa paraan taitonsa mukaan selityksiä toimenpiteistään ja väestö kertoi tapausten kulun värittämättömänä.

Kertomuksessa, jonka Wärnhjelm jo syysk. 22 p. 1823 lähetti Rehbinderille hallitsijalle tapahtuvaa esittelyä varten³, hän antaa luotettavalta tuntuvan yleiskuvan rajariitojen luonteesta ja niistä todellisista tekijöistä, jotka olivat vaikuttaneet, että kuluneina vuosina oli niinkin paljon syntynyt rettelöitä, kuin

¹ Wärnhjelm Rehbinderille elok. 11 p. 1823. Vsv. asiak. 1823 G.G. n:o 18/112, yhdist. 1823 S.E. n:o 135/32. — Kons. Wärnhjelmin kok. SVA.

² Rehbinder Wärnhjelmille elok. 18 p. 1823. Wärnhjelmin kok. SVA. Vsv. kirjekirja 1823 n:o 703. Rehbinder Klinkowströmille elok. 18 p. 1823. Vsv. kirjekirja 1823 n:o 704.

³ Wärnhjelmin kirjelmä Rehbinderille syysk. 22 p. 1823, sitä seurannut kertomus syysk. 22 p. 1823 rajariitojen sopimisesta. Vsv. asiak. 1823 F.E. n:o 125/51, yhdist. Vsv. asiak. 1823 G.G. n:o 72/170.

aikaisemman esityksen perustuksella tiedämme tapahtuneen.¹ Kertomuksessaan Wårnhjelm nimenomaan ilmoittaa, että se käsitys, jonka hän tapahtumista esittää, perustuu vakaumukseen, joka oli kumpaisellekin komissaarilla yhteinen.

Mitä Croneborgin aikaisemmin mainitussa nootissa selostetuihin väkivaltaisuuksiin tuli, selvisi nyt toimitetussa tutkimuksessa, että väitteet niistä olivat perättömiä. Tosin aikaisemmin mainittu kruununvouti Öhrling Ruotsista koetti esittää väitteitä ja todistuksiakin siitä, että suomalaiset olisivat, jopa 20—30 hevosta mukanaan, käyneet haaskaamassa metsää Ruotsissa. Tähän kuitenkin asianomaiset selittivät, että joskin oli saattanut tapahtua, että pärepuita oli haettu vähäisessä määrässä Ruotsissa olevista entisistä yhteismetsistä, kaikki muu varsinainen puutarve oli tyydytetty Suomessa sijaitsevista metsäalueista. Vielä esittivät asianomaiset kirjallisia todisteita siitäkin, että pärepuitten otto Ruotsista oli tapahtunut asianomaisten ruotsalaisten maanomistajien luvalla. Puitten otajat olivat vastapalvelukseksi antaneet ruotsalaisille oikeuden ottaa heidän metsistään joitakin muita puutarvikkeita. Öhrlingin väitteittensä tueksi esittämät kirjalliset todisteet havaittiin tutkintotilaisuudessa merkitsevän verraten vähän, koska niiden antajat olivat ainakin osaksi vähän tunnettuja henkilöitä ja koska sitä paitsi ilmeni, että niissä mainitut metsänhakkuut koskivat Tornion kaupungin Ruotsissa sijaitsevia metsiä, joiden käyttö v:n 1821 konvention mukaan olikin oleva vapaa.

Aikaisemmin oli kiusallista huomiota herättänyt paikkakunnalla tapaus, jolloin Ruotsin viranomaiset olivat estäneet Pirkkiön kylän maanomistajia lauttaamasta Seiskarin saaresta kaatamiaan puita, jotka sitten olivat joutuneet tuuliajolle. Tästä asiasta ei kuitenkaan nyt enää voitu saada selvää, sillä sekä maaherra Ekorn että se nimismies, joka oli mainitun omavaltaisuuden maaherran käskystä tehnyt, olivat molemmat nyttemmin kuolleet. Edellämainitut kuolemantapaukset näyttävät pelastaneen ruotsalaisen kruununvoudin, aikaisemmin mainitun Öhrlingin vastuusta eräässä toisessa tapauksessa, joka myöskin on kuvaava Ruotsin viranomaisten toiminnalle. Pirkkiön asuk-

¹ Vrt. s. 234 ja seur.

kaat väittivät tutkimustilaisuudessa, että Norrbottenin läänin maaherran antaman määräyksen mukaan oli Seskarössä asuvia talollisia kielletty 25 rt:n sakan uhalla antamasta asuntoa Seskarön metsissä metsänhakkaustoimissa oleskeleville pirkkiöläisille. Määräyksellä oli ilmeisesti tarkoitettu vaikeuttaa metsänhakkuuta mahdollisimman paljon. Kysymyksessä olevien Seskarön talollisten antamasta todistuksesta selvisi, että tällainen kiello oli annettu, ja nyttemmin jo kuollut nimismies Zacharias Hackzell oli sen toimittanut pirkkiöläisille v:n 1823 tammikuun lopulla. Tilaisuudessa oli ollut läsnä useita pirkkiöläisiä, jotka määräyksen kuultuaan rakensivat metsäänsä erikoisen majan, jossa he saattoivat oleskella metsänhakkausmatkoillaan. Kruununvouti Öhrling, jota tämän ilmeisen laittomuuden johdosta nyt kuulusteltiin, oli aikaisemmin kieltänyt mitään tietävänsä tällaisista määräyksistä, mutta kun häneltä nyt asiaa lähemmin tiedusteltiin, vastasi hän, että edellämainittu nimismies oli, saamatta siihen erikoista kehoitusta, luke-
nut Seskarön asukkaille julki erään yleisen ruotsalaisen asetuk-
sen, jossa määrättiin 25 rt:n uhkasakko sille, joka antaa asuntoa ja pitää luonaan passitonta kulkijaa. Kun nimismies kuitenkin jo oli kuollut, luopuivat komissaarit lähemmin enää tutkimasta tätä todella yhtä väkivaltaista kuin uskallettuakin tekoa». Epäilemättä alemmat virkamiehet olivat tässä menetelleet aivan ominpäinsä, sillä jos komissaarit olisivat epäilleet Norrbottenin läänin silloisen maaherran antaneen sanotun määräyksen, asian toteaminen olisi ollut helppo ja asianomaisen saattaminen edes-
vastuuseen teostaan myöskin yksinkertainen tehtävä.

Myöskin se metsänhakkausasia, joka lähinnä oli aiheuttanut nyt toimitetut tutkimukset ja jossa pirkkiöläiset olivat joutuneet takavarikkojen ja myyntien johdosta menettämään ne puut, joiden kaatamiseen heillä epäilemättä oli ollut oikeus, sovittiin nyt siten, että Ruotsin komissaari Peyron lupasi tehdä hallitukselleen esityksen siitä, että sanotussa huutokaupassa puista saatu kauppahinta, suuruudeltaan 310 rt. 29 k. 10 r., luovutettaisiin pirkkiöläisille, minkä lisäksi heidän oli vielä saatava ottaa ne kaatamansa puut, jotka edelleenkin olivat Seskarössä. Kruununvouti Öhrling selitti tätä asiaa käsitel-
täessä, että kysymyksessä olevia puita ei olisi koskaan myyty-

kään pakkohuutokaupalla, elleivät pirkkiöläiset olisi Norrbotenin läänin maaherralle antamassaan selityksessä kieltäneet kaataneensa niitä ja viitanneet siihen mahdollisuuteen, että metsän haaskauksen olivat tehneet Ruotsin alamaiset. Selitys ei ollut oikein yhtäpitävä sen Pirkkiön kyläläisten puolelta tehdyn huomautuksen kanssa, että Öhrling oli kysymyksessä olevien puiden myyntiä koskevassa kuulutuksessaan nimenomaan maininnut, että juuri Pirkkiön kylän asukkaat olivat kaataneet sanotut puut, minkä lisäksi toimenpiteen lainvastaisuuden piti pirkkiöläisten mielestä ilmetä siitäkin, että kysymyksessä olevana aikana metsä oli sanotun kylän oma. Näin ollen ylempänä mainittu Peyronin esitys puista saadun kauppasumman maksamisesta puiden omistajille olikin täysin kohtuullinen.

Luonnollista on, että kun komissaarien oli ryhdyttävä selvittämään tällaisia arkaluontoisia kysymyksiä, heidän ratkaistavikseen myöskin esitettiin sellaisia asioita, jotka jo olivat ennätäneet kokonaan unohtuakin ja jotka olivat sattuneet niin kauan aikaa sitten, että niiden johdosta nyt oli jo myöhäistä nostaa edesvastuuvaatimuksia. Tällaisiin kysymyksiin ei nyt ole syytä puuttua, koska jo aikaisemmin meillä on ollut toisessa yhteydessä tilaisuus kosketella tärkeimpiä niistä.¹ Mainittakoon kuitenkin, että kaikista vielä avoinna olevista riidoista tehtiin nyt erikoiset sovintokirjat, joissa luovuttiin edesvastuuvaatimuksesta puolin ja toisin, ja että parista voimassa olevasta takavarikosta sovittiin, että ne oli saatava peruutetuiksi. Komissaarit puolestaan näyttävät suostutteluissaan ja sovinnon hieromisessa menetelleen perinpohjaisesti, sillä kaikki tämänsuuntaiset riidat ilmoitetaan saadun nyt lopetetuiksi.

Yleisenä huomiona rajaseudulla ilmenneiden riitojen syistä Wärnhjelm esittää sovinnonteoista tekemässään kertomuksessa, että riitojen alkujuri ei yleensä näy olleen kansassa itsessään, vaan että paikalliset, nimenomaan Ruotsin viranomaiset, olivat niiden perimmäisinä aiheuttajina. Näiden kiukkuisesta mielialasta olikin sitten johtunut — ja tässä molemmat komissaarit olivat yhtä mieltä — että ruotsalaisten esittämät valitukset rajaseudulla sattuneista tapahtumista olivat saaneet liioitellun muo-

¹ Vrt. s. 234 ja seur.

don ja niiden erikoistarkoitus, joksi Wårnhjelmin mukaan jo aikaisemmin olemme maininneet pyrkimyksen estää suomalaisia käyttämästä Ruotsissa olevia metsiään, oli tämän valossa täysin selvästi tullut esille.

Wårnhjelmin edellä kerrotut päätelmät rajariitoihin vaikuttaneista syistä ja varsinkin siitä, mistä johtui, että valituksia niiden johdosta tehtiin, saavat tukea muistakin lähteistä. Raja-seudulla jo pitemmän ajan toimineen suomalaisen virkamiehen, Tornion kihlakunnan kruununvouti Jac. Heickellin eräässä kertomuksessaan rajaoloista esittämistä selityksistä ilmenee, että maaherra Ekornin ollessa Norrbottenin läänin maaherrana sikäläisen ruotsalaisen virkamiehistön keskuudessa tapahtui mielialan vaihdos, joka tuli ilmi rajakysymysten käsittelyssä yleensäkin ja erikoisesti rajalla sattuneiden eri selkkausten johdosta aiheutuneissa toimenpiteissä vihamielisyyden osoituksena suomalaisia kohtaan. Ekorn oli, kertoo Heickell, jo aikaisemminkin osoittanut »raivokkuuteen asti katkeruutta» Venäjän nimeäkin kohtaan, ja tultuaan maaherraksi hänen mielialansa tarttui hänen alaisiinsa virkamiehiinkin, paitsi erästä vanhaa nimismiestä, joka ei niin nopeasti kuin muut ennättänyt kääntyä uuteen käsityskantaan ja joka saikin sittemmin eronsa. Ruotsin viranomaisten vihamielisyys tuli esiin siten, että he nostivat tavattoman hälinän pienimmistäkin seikoista, jatkaa Heickell selostuksessaan, ja vaivasivat kumpaisenkin maan hallituksia tiedoituksillaan tapahtumista, jotka olivat verraten vähäpätöisiä, mutta joista sitten kuitenkin aina kehittyi diplomaattisia noottien vaihtoja hallitusten kesken. Sitä vastoin suhtauduttiin Suomen viranomaisten taholta pidättyvämmiin tällaisiin tapauksiin, eikä tahdottu, vaikka useasti olisi ollut todellista syytäkin, ryhtyä diplomaattista tietä vaatimaan hyvitystä tapahtuneista väkivaltaisuuksista. Niinpä oli, Heickellin tietämän mukaan, kerran Tornion tullikamarin tullivartija pieksetty puolikuoliaaksi Tornionjoen jäällä hänen koettaessaan estää Ruotsin puolelta tulevia talonpoikia syrjäiteitse puikahtamasta rajan poikki, mutta tullikamari ei tahtonut asian johdosta kuitenkaan tehdä ilmoitusta korkeampaan paikkaan herättääkseen huomiota, »vaikka tämä tapaus herätti sellaista mieltymystä Ruotsin puolella, että sillä hauskuteltiin kauan aikaa parem-

missä ja pienemmissä kekereissä». Todistuksena Ruotsin viranomaisten halusta päästä eräissä tapauksissa esittämään valituksiaan hallitukselleen, Heickell kertoo rajaseudulla v. 1817 sattuneen tapauksen, joka kuvaavana silloisille mielialoille näillä seuduilla kerrottakoon tässäkin. Muonionniskan kirkkoherra Kohlström oli v. 1817 tullut eräitten pitäjäläistensä seurassa Kengiksen tehtaan luona sikäläiseen lukkarilaan markkinamatkallaan. Kun he astuivat sisälle, lausui lukkari Torneus [suomeksi]: »täällä tuli Kapula Kaulan alamaisia», johon Kohlström kuului vastanneen: »me olemme laillisen ja suuren hallitsijan alamaisia, mutta minä en tiedä, kenen alamaisia te olette, sillä sitten kun te eroitte laillisen hallitsijanne, on teidän täytynyt kerjätä itsellenne vierasta prinssiä hallitsijaksi». Tällaisen tapahtuman sattuessa olisi Heickellin arvelun mukaan kruununvouti Öhrlingin, joka juuri silloin oli Kengiksen tehtailla kruununverojenkannossa, pitänyt »kepillä tukita näiden järjestömien ihmisten suut», mutta asianomainen virkamies kiiruhti ilmoittamaan tapahtumasta maaherra Koskullille, joka sitten toimitti siitä tiedon hallitukselleen. Öhrlingille ei itselleen kuitenkaan tapahtumasta koitunut kunniaa, sillä hän sai maaherraltaan nuhteita sen johdosta, ettei ollut vangituttanut Kohlströmiä. Tuntuu siltä, kuin olisi Ruotsin taholta tämän asian yhteydessä osoitettu liiankin hermostunutta mieltä, sillä olihan koko välikohtauksen kuitenkin aiheuttanut ruotsalaisen lukkarin langettama; keisari Aleksanteri I:ä halveksiva lause. Asia oli sinänsä todellakin vähäpätöinen, eivätkä tällaiset markkinamatkoilla sattuneet tapaukset olisi ansainneet tulla diplomaattista tietä käsiteltäviksi. Näin kävi kuitenkin. Löwenhjelmille tammi-k. 9 p. 1818 lähettämänsä kirjelmän eräässä apostillissa v. Engeström koskettelee mainittua asiaa ja kertoo saaneensa maaherralta Luulajasta raportin tapahtumasta, joka koski »siivottomia vuodatuksia, joita venäläinen kirkkoherra Kohlström oli lausunut Ruotsin hallitusta vastaan», minkä vuoksi Löwenhjelm oli kreivi Nesselrodelle huomautettava, että jos tällaiset ilmiöt, »jotka eivät ansaitse muuta kuin ylenkatsetta», uusiutuvat, niistä oli oleva rajaseudulla asianomaisten vangitseminen seurauksena. Vähän myöhemmin, jo helmik. 10 p. 1818 päivätyssä depeshissä Ruotsin Pietarissa oleva lähettiläs ilmoitti-

kin v. Engeströmille, että hän oli ollut tilaisuudessa keskustelemaan v. Troilin kanssa asiasta, joka olikin luvannut ryhtyä sen johdosta toimenpiteisiin. Seurauksena tästä oli, että rajakysymysten selvittelyssä useasti mainittu rovasti Castrén sai määräyksen antaa julkisen varoituksen Kohlströmille, mikä sitten tapahtuikin. Sitä vastoin asiaan sekaantuneen lukkarin rankaisemisesta Ruotsissa ei kuulunut mitään. Epäilemättä edellä kerrotussa, sinänsä vähäpätöisessä seikassa Ruotsin taholta osoitettiin tavattoman nopeaa toimintaa, sillä mainittu tapaus oli sattunut joulukuun lopulla v. 1817, ja jo helmikuun alkupuolella seuraavana vuonna se oli ennätetty saattaa Suomenkin viranomaisten tietoon.¹ Tapaus paljastaa myöskin Ruotsin hallintomiesten arkuuden, kun sattui tapauksia, jolloin viitattiin Kustaa IV Aadolfin osaksi tulleeseen kohtaloon ja Bernadotte-suvun alkajan nousukasasemaan Ruotsin valtaistumella.

On itsestään selvää, ettei mieliala tällaisten tapahtumien kautta suinkaan rauhoittunut rajaseudulla, ja syynä tähän tietysti oli myös se, että Ruotsinkin puolelta voitiin esittää valituksia Suomen viranomaisten ja yleensä suomalaistenkin käyttäytymistä vastaan silloin, kun he esim. v:n 1810 rajanjärjestelysopimuksen heille suoman oikeuden nojalla matkustivat pitkin Tornionjoen länsirantaa kulkevaa maantietä. Matkat näyttävät

¹ Heikell, Jac.: Relation om händelser vid Torneå Gränts hvilka i mer och mindre mohn förorsakat oenighet Gräntse boerne emellan, Wårnhjelmin kok. SVA. — v. Engeström Löwenhjelmille tammik. 9 p. 1818 päivätyn kirjelmän apostille n:o 2. Utrikesstatsministerns concept, 1818. Skrifvelser till beskickningarna i — S:t Petersburg. RVA. Löwenhjelm apostille v. Engeströmille tammik. 29/helmik. 10 p. 1818. Muscovitica: Depescher från K. Löwenhjelm, G. Löwenhjelm, E. Lagerheim, G. Brandel och G. Sterky 1/I 1818—15/I 1819: Envoyén grefve Karl Löwenhjelm's depescher 1/I—27/V 1818. RVA. — Mainittu kirkkoherra Kohlström joutui sittemmin hyökkäyksen alaiseksi ruotsalaisen Zetterstedtin matkakertomuksessa, mikä jälleen näyttää herättäneen suuttumusta Suomessa. Niinpä C. G. Mannerheim huomautti kirjeessään Jacob Fellmanille, ettei Kohlströmin kimppuun pidä käydä sen vuoksi, että hän ilmaisee tyytyväisyytensä hallitusta kohtaan. C. G. Mannerheim Jacob Fellmanille elok. 2 p. 1823. FELLMAN, JACOB, Anteckningar under min vistelse i Lappmarken IV, s. 358.

olleen useasti kauppamatkoja, ja herättivät jo senkin vuoksi pahaa verta, että niiden kautta katsottiin vastaperustetun Karl Johanin kaupungin kaupan kärsivän. Niinpä maaherra Koskull niiden johdosta v. Engeströmille lähettämässään raportissa kertoo, että varsinkin Tornion kaupungin asukkaat kiertävät kauppamatkoilla aina Kainuun pitäjässä asti, josta asiain tilasta kuitenkin olisi päästävää. Ei siinä kyllin, että he viekoittelevat Ruotsin alamaiset kauppasuhteisiin kanssansa, he »ajavat kuin tyrannit väestön hevosilla», jossa suhteessa varsinkin tullinhoitaja Straussin maaherra kertoo ikävällä tavalla tulleen tunnetuksi. »Tämä henkilö on kyydinteossa olevalle kansalle oikeana maanvaivana, sillä harvoin selviävät kyyditsijät hänestä ilman että hän käy heidän kimppuunsa lyönnein ja iskuin», jonka johdosta he kuitenkin aivan turhaan koettavat hakea itselleen oikeutta Suomen tuomioistuinten kautta.¹ Epäilemättä tällaiset ilmiöt, vaikkapa ne eivät todellisuudessa olisi olleetkaan niin synkin värein kuvattavia, kuin Koskullin edellämäinittu raportti ne esitti ja vaikka niitä arvosteltaessa onkin muistettava kysymyksessä olevan ajan hillittömät tavat, kuitenkin omalta kohdaltaan osoittivat, että Suomen hallintomiesten harrastama pyrkimys saada rajaseudun olot sellaisiksi, että vieraassa maassa liikkuminen olisi supistunut mahdollisimman vähiin, oli siinä suhteessa hyvin perusteltu, että entisestä oloilasta aina näytti olevan seurauksena väärinkäytöksiä puolella jos toisellakin.

Jos rajaseudun viranomaisten suhtautumistapa oli sellainen, miksi edellä kerrotuista esimerkeistä sen voi huomata muodostuneen, eivät johtavat valtiomiehetkään kumpaisessakaan maassa erikoisella lämmöllä suhtautuneet toisiinsa. Tässä ei ole syytä ottaa esille kysymyksessä oleviin vuosiin kohdistuneissa tutkimuksissa useasti jo aikaisemmin esitettyjä mielialojen vaihte-luita. Aikaisemmin meillä on eri tapausten yhteydessä ollut

¹ Utdrag af ett bref från Landshöfdingen Baron Koskull till H.E. Stats Ministern för Utrikes ärenderne, Luleå d. 24 Nov. 1816 sekä siihen liittyvä v. Engeströmin Koskullille jouluk. 9 p. 1816 päiväämä vastaus, jälj. Muscovitica: 1816. Ankomne skrivelser från Kongl. Cabinettet till denna kongl. Beskickning, under Herrar Sterky, Brandel och Grefve Löwenhjelm, till den sednare äfven under dess vistande i Paris. RVA.

tilaisuutta kohdistaa huomio tähänkin seikkaan.¹ Täydennykseksi mainittakoon kuitenkin, että Suomen viranomaisten verraten jyrkästä suhtautumisesta Ruotsia kohtaan erinäisten muidenkin kuin rajakysymysten käsittelyssä oli seurauksena, että Ruotsin ulkoasiainhallinnon johto varsin pian veti siitä omat johtopäätöksensä ja että Suomen hallitusta katsottiin syypääksi niihin hankauksiin, joita tämän tästä, läheisistä poliittisista suhteista huolimatta, syntyi Venäjän ja Ruotsin hallitusten välillä varsinkin silloin, kun oli kysymys seikoista, jotka nimenomaan koskivat Suomen etuja. Niinpä selitti v. Engeström lokak. 20 p. 1812 Ruotsin Pietarissa olevalle lähettiläälle kreivi Löwenhjelmille lähettämässään kirjelmässä tilannetta väittämällä hallituskonseljistamme, että »sen jäsenet ovat henkilöitä, jotka eivät toivo mitään muuta enemmän kuin saada epäsovia syntymään kumpaisenkin valtion kesken», ja eräitä vuosia myöhemmin v. Engeström valitteli, että Suomen hallituskonselji, huolimatta siitä, että kenraalikuvernööri Steinhelkin oli useasti osoittanut halua suhtautua sovinnollisesti Ruotsin taholta eri kysymysten yhteydessä esitettyihin pyyntöihin, »tässä samoin kuin useissa muissakin tapauksissa oli osoittanut paljon pienempää auliutta Ruotsia kohtaan kuin mitä voitiin odottaa sen ystävällisen suhteen vuoksi, jossa molemmat hovit nyt olivat toisiinsa».² Tietävästi väite piti paikkansa rajapolitiikkaamme nähden, joka, niinkuin useasti on osoitettu, ei sopeutunut ulkopoliittisten muutosten mukaan, mutta eihän kuitenkaan tehdyistä sopimuksista luopumista oltu voitu olettaakaan seuraukseksi poliittisesta lähenemisestä, ei ainakaan niissä kohdissa, joista nimenomaan ei uudestaan tehty sopimuksia. Sitä vastoin, palataksemme rajaseudun viranomaisten toimiin, etenkin maaherra Ekornin toimenpiteet pysyivät

¹ Vrt. näistä BONSORFF, CARL v., *Opinioner och stämningar i Finland 1808—1814*, s. 41 ja seur., s. 48, 87, 97.

² v. Engeström Löwenhjelmille lokak. 20 p. 1812, jouluk. 27 p. 1816. *Utrikesstatsministerns skrivelser till beskickningarna i — S:t Petersburg 1812; samoin 1816. Jälkimmäinen myös Muscovitica: 1816. Ankomne skrivelser från Kongl. Cabinettet till denna kongl. Beskickning, under Herrar Sterky, Brandel och Grefve Löwenhjelm, till den sednare äfven under dess vistande i Paris. RVA.*

suomalaisia kohtaan yhtä ynseinä, vaikkakin Armfelt, edellämainittuun Venäjän ja Ruotsin poliittiseen lähenemiseen vedoten, koettikin niitä saada muutetuiksi meitä kohtaan lievemmiksi.¹

Kun riidat v. 1823 oli, niinkuin arveltiin, selvitetty lopullisesti, komissaarit antoivat rajaseudun väestölle lujan käsikyn välttää kaikkia vieraan valtion alueeseen suuntautuvia tekoja, ja Wärnhjelm esitti lausuntonsa lopussa sen arvelun, että ystävällisempi suhde rajalinjan eri puolilla oli nyt vallitseva, kun sekavat omistusolot oli saatu lopetetuiksi, joista eripuraisuus kuitenkin oli saanut alkunsa.

Wärnhjelmin edellämainittu kertomus sovinnon aikaansaamisesta rajariidoissa oli marrask. 30 p. 1823 käsiteltävänä Suomen asiain komiteassa, joka päätti, että se oli saatettava hallitsijan tietoon. Näin tapahtuikin toukok. 1 p. 1824, jolloin Wärnhjelmin tilusvaihtoista antama raportti niin ikään esitettiin hallitsijalle.²

2. Tilusvaihtojen tarkastus sekä neuvottelujen aikana esille tulleet muutkin kysymykset olivat saatetut onnellisesti päätökseen.³ Kuten Tornion konferenssin aikana v. 1820—1821, oli nytkin Wärnhjelmille tehty esityksiä useista seikoista siinä tarkoituksessa, että hän ottaisi ne neuvotteluissa esille. Mikäli ne koskivat asioita, jotka eivät olleet suoranaudessa yhteydessä esillä olleiden pääkysymysten kanssa, hän ei ryhtynyt niiden johdosta mihinkään toimenpiteisiin.⁴ Kuitenkin hän otti hallitsijalle antamassaan raportissa esittääkseen maan hallitukselle eräitä kysymyksiä, jotka lähinnä kuuluvat rajaseutupolitiikan alaan tai koskivat muulla tavalla yleisluontoisia valtion etuja. Koska aikaisemmin jo on esitetty pääkysymyksiin liittyvät

¹ Vrt. s. 240 ja seur.

² Vsv. asiak. 1823. S.E. n:o 51. Sak. pöytäk. marrask. 30 p. 1823, kohta 3.

³ Neuvotteluja koskevat työt lopetettiin Torniossa syysk. 29 p. 1823. Wärnhjelm palasi Vaasaan lokak. 5 p. 1823. Wärnhjelmin ja Heickellin matkaläskut. KD. 29/298 v. 1823.

⁴ Vrt. s. 194, 413.

kohdat edellämainitusta raportista, voidaan tässä tyytyä mainitsemaan Wärnhjelmin raportissa tehdyt muut ehdotukset.¹

Kiinteässä yhteydessä tilusvaihdon lopputulosten kanssa oli kysymys korvauksen saamisesta Tornion kaupungille ja Pirkkiön kylälle niiden menettämien metsien vuoksi. Wärnhjelmin hankkimien tietojen mukaan ei koko Alatornion pitäjän alueelta ollut saatavissa tähän tarkoitukseen sopivia maita. Sen vuoksi Wärnhjelm ehdottikin, että Tornion kaupungille ostettaisiin Sällön ja Puuluodon verotilat, jotka sijaisivat lähellä Röyttää Tornionjoen suussa. Niiden omistaja kauppias Erik Junelius oli tarjoutunut myymään ne 21,000 ruplan hinnasta. Näillä tiloilla oli sekin etu, että, paitsi niiden maaperän viljavuutta, niitä voitiin käyttää varastoimispaikoiksi Röytän satamaa varten. Pirkkiön kylän tarvitsema korvaus voitiin Wärnhjelmin mielipiteen mukaan paraiten saada Kemin pitäjässä sijaitsevista kruununmaista.

Mitä tuli tilusvaihtojen yhteydessä ylijäämämaiksi joutuneiden tilusten tulevaan käyttöön, Wärnhjelm esitti, että Suomessa olevat Ruotsin alamaisten ennen omistamat ylijäämämaat muodostettaisiin suuremmiksi kokonaisuuksiksi ja sellaisinaan annettaisiin veroa vastaan joillekin tiloille tai vuokrattaisiin pitemmäksi ajaksi, joten valtion niistä nyt suorittama lunastussumma voitaisiin saada korvatuksi. Tilusten järjestäminen rajaseudulla vaati kuitenkin isojaon toimeenpanoa, joka Wärnhjelmin mielipiteen mukaan olisi aloitettava Kemin pitäjistä, jotta Pirkkiön kylälle saataisiin eroitetuksi sille tarkoitettu korvausmetsä, minkä jälkeen sitä olisi jatkettava Alatornion ja Karungin pitäjissä, joissa tilukset olivat olleet eniten sekaisin ja joissa myöskin oli jäänyt suurimmat ylijäämämaat. Jos isojakoa jatkettaisiin pohjoisemmaksikin, syntyisi sinne joukko uutistiloja. Koska nämä toimitukset olivat suuritöisiä ja niiden joutuksa suorittaminen olisi paikallaan, olisi isojaon toimeen-

¹ Wärnhjelmin raportti tilusvaihdosta jätetty senaattiin lokak. 28 p. 1823. KD. 28/298 v. 1823. Raja-asiak. I, 1) n:o 2. SVA. Sitä seuranneista asiakirjoista vrt. Förteckning å handlingar och chartor hörande till frågan om ägoutbyten vid Norra Riks-Gränsen emot Sverige, allekirj. toukok. 7 p. 1824 Aug. Ramsay. Raja-asiak. I, 1) n:o 2 e. SVA. Vrt. s. 414 ja seur., s. 445 ja seur.

panemista varten määrättävä suuri määrä maanmittareita ja annettava ohjeet siitä, minkä metoodin mukaan se on toimitettava. Wärnhjelm arvosteli lisäksi kohtuulliseksi, että isojako olisi rajaseudulla toimitettava valtion kustannuksella, koska rajaseudun väestö oli joutunut kärsimään verraten huomattavia tappioita tilusvaihtojen vuoksi.

Vielä ehdotti Wärnhjelm, että Tornionjoen itärantaa pitkin rakennettaisiin maantie.¹ Silloin voitaisiin Suomen alamaiset vapauttaa velvollisuudesta ylläpitää Ruotsissa olevaa maantietä. Lisäksi voitaisiin Tornionjoen varteen järjestetyt, Matarengin kylästä pohjoiseen sijoitetut vaihtopaikat venekyytejä varten järjestää siten, että kumpaisellakin maalla olisi omat asemansa, joten voitaisiin poistaa ne epäkohdat, jotka johtuivat siitä, että venekyytien teko oli yhteinen rasitus.

Wärnhjelmin raporttia käsiteltiin senaatin täysistunnossa marrask. 10 p. 1823. Vaikkakaan senaatti ei vielä nyt katsonut voivansa, huomioonottaen sen seikan, että kysymykset eivät vielä olleet täysin selvitettyt, ryhtyä niitä perinpohjaisesti harkitsemaan, senaatti kuitenkin lausui mielipiteensä ja teki alistuksen moniaista seikoista. Senaatin mielestä oli ylijäämämaitten suhteen meneteltävä siten, että kun v:n 1821 konvention art. II:ssa niiden vapaaehtoiseen myyntiin varatut kolme kuukautta olivat kuluneet umpeen, Oulun läänin maaherralle oli annettava tehtäväksi niiden myyminen sekä lopputilitysten tekeminen kaikista näistä asioista. Edelleenkin senaatti, yhtyen siihen, mitä Wärnhjelm oli ehdottanut, esitti isojaon toimeenpanemista valtion kustannuksella, jolloin kuitenkin maanomistajien olisi suoritettava apumiehistön palkkaukset. Myöskin anoi senaatti oikeutta saada antaa lähemmät ohjeet viime mainitun asian johdosta.

Mitä Tornion kaupungin kärsimien vahinkojen korvaamiseen tuli, senaatti viittasi siihen, että sitten kun hallitsija huhtik. 6 p. 1820 oli antanut senaatin talousosastolle määräyksen mahdollisimman pian lunastaa muutamia verotiloja lahjoitettaviksi valtion puolesta kaupungille, olikin asia jo pantu alulle. Sitä vastoin senaatti ei lausunut mitään Wärnhjelmin muista ehdo-

¹ Vrt. s. 180, 366.

tuksista. Niinpä rajan merkitsemistä ei kosketeltu ollenkaan, vaan huomautti senaatti lopuksi, että kysymys maantien rakentamisesta Tornionjoen itärantaa pitkin oli aikoinaan jäänyt riippumaan helmik. 15 p. 1812 tehdyn alistuksen johdosta maalisk. 25 p. 1816 annetusta hallitsijan päätöksestä.¹

Senaatin alistus sitä seuranneine liitteineen sekä muut Tornion neuvotteluja koskevat asiakirjat ja kartat lähtivät kenraalikuvernööriin kirjelmän mukana marrask. 27 p. 1823 Suomen asiain komitealle, jossa ne tulivat käsiteltäviksi marrask. 30 p. 1823.²

Esittelyssä toukok. 1 p. 1824 hallitsija määräsi, että senaatin talousosasto oli saava tehtäväkseen tilityksen järjestämisen tilusvaihtojen johdosta. Edelleenkin hallitsija käski, että isojako oli pantava toimeen senaatin esittämällä tavalla rajaseudulla, ja lopuksi hallitsija antoi käskyn maantien rakentamisesta pitkin Tornionjoen itärantaa.³

¹ Vrt. Tornion kaupungin valituksia kaupungin aseman parantamiseksi Vsv. asiak. 1813 G.G. n:o 16, 1814 G.G. n:o 27, 1815 G.G. n:o 26, 1816 G.G. n:o 20, 1819 G.G. n:o 326 ja 1822 O.D. n:o 94. Torniolle myönnettiin m.m. tapulioikeudet asiak:ssa 1822 O.D. n:o 94 olevan valituksen johdosta reskriptillä heinäk. 23 p. 1823. Tullijohtokunnan kiertok. elok. 22 p. 1823. Samling af placater etc. IV, s. 284—285. Korvaus kaupungin menettämistä metsistä määrättiin järjestettäväksi asiak:ssa 1819 G.G. n:o 326 olevan valituksen johdosta edellämaitussa reskriptissä. Senaatin päätöksen mukaan syysk. 21 p. 1825 ostettiin Sellön ja Puuluodon tilat ja senaatin päätöksen mukaan marrask. 28 p. 1832 Ylitalo Putaan kylästä Tornion kaupungille korvaukseksi sen menettämistä metsistä. Koska edellämaitut tilat käsittävät vain 1 ⁵⁹/₉₆ mnt., on Tornion kaupunki katsonut, että sillä on yhä vielä valtiolta saatavaa 2 ¹⁵/₃₂ mnt., sillä sen menettämien tilusten manttaaliluku oli 4 ¹/₂. Reskriptillä maalisk. 27 p. 1838 määrättiin 2 ¹⁵/₃₂ mnt. verot suoritettavaksi kaupungille korvauksena sen menetyksistä. Tornio 1621 12/5 1921. Toimittanut kaupunginvaltuuston asettama historiatoimikunta, s. 15—16. — Vrt. k. kirj. marrask. 3 p. 1837. Samling af bref IV, s. 82—83. Anteckningar om Torneå stad, Wasa Tidning 1845 n:o 16. — Vrt. s. 177—181, 366.

² Kenraalikuvernööriin kirjelmä marrask. 27 p. 1823, senaatin alistus marrask. 10 p. 1823, Wårnhjelmin raportti tilusvaihdosta. Vsv. asiak. 1823 O.D. n:o 170. — Sak. pöytäk. marrask. 30 p. 1823, kohta 3.

³ Reskripti toukok. 1 p. 1824. Vsv. kirjikirja [ruotsal.] 1824 n:o 326. — Ne esitykset isojaossa huomioonotettavista seikoista, jotka Wårnhjelm oli esittänyt promemoriassaan lokak. 26 p. 1823 Rehbinderiille, perustu-

5. *Rajapyykkien tarkastus ja kuntoonpano v. 1824. — Tilusvaihdosta johtuneet lopputilitykset.*

1. Sen lisäksi, mitä aikaisemmin esitetyn perustuksella tiedämme komissaarien toimineen rajalinjan määräämiseksi konferenssin aikana v. 1823, tuli heidän neuvotteluissaan esille myöskin kysymys v:n 1810 rajankäynnin yhteydessä rakennettujen rajapyykkien huonosta kunnosta ja niiden vaatimasta korjauksesta.

Aloitteen asiassa teki Ruotsin valtuutettu Peyron nootissaan syysk. 2 p. 1823 Wärnghjelmille. Peyron huomautti, kuinka rajapyykit viimeksi kuluneen 13 vuoden aikana olivat, mitkä enemmän, mitkä vähemmän, kevättulvien ja jäidenlähdön johdosta, hänen saamiensa tietojen mukaan osaksi myöskin ihmisten harjoittaman hävitystyön vuoksi, joutuneet erittäin huonoon ja pikaista korjausta vaativaan kuntoon. Pyykkeihin nähden Peyron vielä arveli, että luultavasti oli v:n 1810 rajankäynnissä käynyt niinkin, ettei kaikkia pyykejä koskaan oltu todellisuudessa rakennettukaan, vaikka ne olivat merkityt rajakarttoihin. Kun lisäksi vielä oli tavallista, että joka kymmenes tai viidestoista vuosi valtioitten väliset rajat käytiin uudestaan, olisi tältäkin kannalta katsoen paikallaan toimeenpanna rajapyykkien tarkastus. Puheena olevasta toimituksesta ei v:n 1810 rajanjärjestelysopimuksessa tosin ollut mitään nimenomaista määräystä, mutta mainittu aukko sopimuksessa johtui ilmeisesti erehdyksestä. Vaikkakin kunkin valtion oma asia oli panna kuntoon omalla alueellaan olevat pyykit, ei mikään kuitenkaan estänyt tekemästä sitä yhdessäkin. Yhteistoiminnan puolesta puhui varsinkin se seikka, että samalla voitaisiin tehdä täydellinen pyykkiselitys, jollaista kysymyksessä olevasta

vat kokonaisuudessaan Heinr. Deutschin ja A. Bergerin mietintöihin. Mietinnöt Wärnghjelmin kok. SVA. Vrt. reskriptiä lokak. 11 p. 1824. GYLDÉN, CLAËS WILHELM, Samling Af Författningar rörande Landtmäteriet, s. 786—787. K. kirj. kesäk. 30 p. 1826. Samling af bref II, s. 161—164. GYLDÉN, m.t. s. 793—794. Vaasan hovioik. kiertok. elok. 10 p. 1826. Samling af placater etc. V, s. 145—147. K. kirj. huhtik. 20 p. 1829. Samling af bref II, s. 263—268, GYLDÉN, m.t. s. 895—900. K. kirj. helmik. 15 p. 1832. GYLDÉN, m.t. s. 904. K. kirj. toukok. 11 p. 1835. Samling af bref IV, s. 9—10. — Maantien rakentamisesta ja liikenneolojen järjestelystä tutkimuksemme myöhemmässä osassa.

rajasta nyt ei ollut olemassa. Selitykseen olisi Peyronin mielenpiteen mukaan merkittävä tarkasti jokaisen pyykin oikea paikka, ja näin suunniteltua pyykkiselitystä voitaisiin vastaisuudessa pitää liitteenä v:n 1810 monessa suhteessa niin puutteelliselle topografiselle rajaselitykselle. Lopuksi esitti Peyron, että asia olisi otettava komissaarien istunnoissa pidettävään pöytäkirjaan.¹

Peyron oli ottanut esille kysymyksen, joka oli epäilemättä tähdellinen ja osoittaa komissaarien harrasta pyrkimystä rajakysymysten kaikinpuoliseen selvittämiseen. Vastauksessaan Peyronille syysk. 3 p. 1823 Wärnhjelm ilmoitti omasta puolestaan olevansa asiasta samaa mieltä kuin Peyron. Kumpaisenkin valtion rajapyykit tarvitsivat korjauksia, se oli havaittu niillä matkoilla, joita komissaarit olivat tehneet konferenssin aikana pitkin rajaa. Koska Wärnhjelm ei kuitenkaan ollut saanut hallitukseltaan mitään ohjeita Peyronin esittämän toimenpiteen suhteen, minkä lisäksi hänellä ei ollut käytettävänä määrärahaakaan pyykkien kuntoonpanon aiheuttamien kustannusten peittämiseksi, Wärnhjelm ei katsonut voivansa ryhtyä mihinkään suoranaisiin toimenpiteisiin ensin tiedustelematta asiassa hallituksensa mielipidettä. Kuitenkin hän lupasi Peyronin ehdotuksen johdosta tehdä hallitukselleen esityksen pyykkien kuntoonpanemisesta ja pyykkiselityksen valmistamisesta topografisen rajaselityksen liitteeksi. Näin ollen olisi vain sovittava valtakunnan rajapyykkien tarkastusajasta, koska nyt ei enää, katsoen myöhäiseen vuodenaikaan ollut tilaisuutta odottaa hallituksen ohjeita.²

Lupaamansa alistuksen Wärnhjelm tekikin senaatille syysk. 8 p. 1823. Väliin tulleista seikoista kuitenkin johtui, että alistus tuli olemaan sisällöltään toinen kuin Wärnhjelmin edellämäinitussa nootissa suunnittelema. Saamansa nootin johdosta oli Peyron tällä välin ilmoittanut Wärnhjelmille, että hän jo oli ryhtynyt toimenpiteisiin Ruotsin puolella rajaa sijaitsevien pyykkien kuntoonpanemiseksi sekä uusien rakentamiseksi särky-

¹ Peyronin nootti syysk. 2 p. 1823. Wärnhjelmin kok. SVA. Jälj. KD. 109/154 v. 1823.

² Wärnhjelmin nootti syysk. 3 p. 1823. Kons. Wärnhjelmin kok. SVA. Jälj. KD. 109/154 v. 1823.

neitten tilalle. Näin ollen oli Peyronin alkuperäinen ehdotus yhteistoiminnasta rajapyykkien kuntoon saattamiseksi sekä kumpaisenkin maan edustajan yhteisesti tekemän ja tietävästi molempien valtakuntien hallitusten hyväksyttäväksi suunnitellun pyykkiselityksen aikaansaamisesta itse asiassa jo joutunut syrjään ja koko kysymys siis myöskin tullut uuteen vaiheeseen. Syynä Peyronin kiirehtimiseen oli epäilemättä Ruotsin hallituksen halu saada rajaolot mahdollisimman pian vakiinnutetuiksi. Koska yhteisesti toimeenpantava rajapyykkien korjaaminen siihen liittyvine toimineen, lausutaan Wärnhelmin nootissa, arvelun mukaan epäilemättä oli lykkäytyvä seuraavaan vuoteen, Peyron katsoi parhaimmaksi, että kumpikin valtio suoritti työn yksinään, toista odottamatta. Edellä kerrotun johdosta Wärnhelm ehdotti yllä mainitussa senaattiin lähettämässään kirjelmässä, että katsoen myöhäiseen vuodenaikaan, joka tuotti voittamattomia esteitä suunnitellulle rajapyykkien korjaamiselle v:n 1823 kuluessa, ja jotta vältettäisiin kaikki tarpeettomat kulungit, annettaisiin jollekin lähellä rajaa asuvalle maanmittarille tehtäväksi seuraavana vuonna panna kuntoon kaikki Suomessa sijaitsevat pyykit. Pyykkiselityksen tekemisestä v:n 1810 topografisen rajaselityksen täydennykseksi alistuksessa ei mainittu mitään. Sitä seurasi vain jäljennös komissarien välisestä noottien vaihdosta sekä Peyronin kirje, jossa viimeksimainittu ilmoittaa Ruotsissa jo ryhdytyn pyykkien kuntoonpanoon.¹

Senaatin täysistunto käsitteli asian lokak. 1 p. 1823 ja päätti esittää hallitsijalle, että Wärnhelmin tekemään ehdotukseen suostuttaisiin ja että senaatti saisi ryhtyä kaikkiin asian vaatimiin toimenpiteisiin. Myöskin olisi senaatin saatava antaa lähemmät ohjeet siitä, millaisiksi rajapyykit olisi rakennettava. Senaatin alistus tuli Suomen asiain komitealle kenraalikuvernööri Steinheilin lokak. 25 p. 1823 päiväämän kirjeen mukana lokak. 16 p. 1823 v.l. Komiteassa asia oli esillä istunnossa lokak. 25 p. v.l. Yhtyen senaatin alistukseen komitea katsoi oikeaksi esittää hallitsijalle, että senaatti saisi tehtäväk-

¹ Wärnhelmin alistus senaatille syysk. 8 p. 1823 liitteineen. KD. 109/154 v. 1823.

seen ryhtyä kaikkiin niihin toimenpiteisiin, jotka olivat tarpeen määrättäessä millaisiksi pyykit oli rakennettava, niiden kuntoon saattamiseksi sekä määräysten antamiseen niiden kunnossa pitämisestä myöskin vastaisuudessa. Esityksestä oli kokonansa jäänyt pois, niinkuin edellä olevasta huomataan, se tärkeä seikka, että olisi ollut tarpeen vaatimaa saada määrätyksi, kuinka pitkien ajanjaksojen kuluttua rajankäynti olisi yhteisesti Ruotsin kanssa käytävä sekä esitys tällaisen sopimuksen edellyttämien diplomaattisten neuvottelujen alkamisesta Ruotsin hallituksen kanssa. Kysymys rajapyykkien kuntoonpanemisesta oli näin ollen supistunut valtakunnan sisäiseksi asiaksi.¹

Tilusvaihdon tuloksia ja eräitä muita raja-asioita esiteltäessä hallitsijalle toukok. 1 p. 1824 tuli myöskin tämä kysymys hallitsijan ratkaistavaksi. Hallitsija hyväksyi Suomen asiain komitean sitä koskevan alistuksen kokonaisuudessaan, ja päätöksestä Reh binder ilmoitti kenraalikuvernöörille senaatin tietoon saatettavaksi samana päivänä päiväämässään kirjelmässä. Samalla palautettiin senaatin alistusta seuranneet asiakirjat takaisin senaatille.²

Kysymys oli siis saanut ratkaisunsa. Mitä Suomen osallistumiseen rajapyykkien kansainvälisesti tapahtuvaan kuntoonpanemiseen ja diplomaattisiin toimiin aikaansaatavaan pyykkiselitykseen tulee, ei päätöstä voitane tältä kannalta pitää onnellisena. Syynä siihen, että se tuli näin suppeaksi sisällöltään, onkin pidettävä kaikkien viranomaisten, Wårnhjelm mukaan luettuna, omaksumaa käsitystä siitä, että yhteisesti Ruotsin valtuutetun kanssa tehtävän rajapyykkejä koskevan selityksen aikaansaamisesta oli luovuttava, koska Ruotsin taholta jo oli ennätetty ryhtyä toimiin Ruotsin rajapyykkien korjaamista varten. Pyykkiselityksen aikaansaamiseksihan olisi kuitenkin vain ollut tarpeen saada aikaan sopimus Ruotsin hallituksen

¹ Plen. pöytäk. lokak. 1 p. 1823. — Senaatin alistus lokak. 1 p. 1823, Steinheilin kirjelmä Reh binderille lokak. 25 p. 1823. Vsv. asiak. 1823 O.D. n:o 155. — Sak. pöytäk. lokak. 25 p. 1823, kohta 8.

² Reh binder Zakrevskille toukok. 1 p. 1824. Kkv. asiak. 1810 n:o 69. — Zakrevski senaatille toukok. 24/kesäk. 5 p. 1824. Kkv. asiak. 1810 n:o 69. Zakrevski senaatille toukok. 24/kesäk. 5 p. 1824, käänös ja jälj. Reh binderin kirjeestä Zakrevskille toukok. 1 p. 1824. KD. 204/21 v. 1824.

kanssa määräajoittain toimitettavasta rajankäynnistä, jolloin kysymys pyykkiselityksen tekemisestä olisi myöskin saanut samalla ratkaisunsa. Mainittu seikka näyttää unohtuneen kuitenkin Wärnhjelmiltä kokonaan, ja näin se myöskin jäi pois siitä esityksestä, joka lopulta alistettiin hallitsijan ratkaistavaksi. Kun koko kysymyksen käsittely oli saanut alusta alkaen toisen suunnan kuin Peyronin ensimmäinen esitys edellytti, tuli sen saama ratkaisukin kokonaan toiseksi, kuin mitä Peyronin ensimmäisen nootin johdosta aluksi oli odotettavissa.

Kesäkuun 21 p. 1824 senaatti käsitteli täysistunnossaan saamaansa määräystä pyykkien kuntoonpanemisesta sekä muitakin sen yhteydessä senaatin toimeksi annettuja seikkoja. Päätettiin antaa Oulun läänin maaherralle käsky viipymättä määrätä joku sanotusta läänistä kotoisin oleva, rajan lähellä asuva maanmittari korjauttamaan ja uudistamaan rajapyykit Suomen puolella rajaa. Uudet oli rakennettava karttojen ja rajaselitysten määräämille paikoille, ja oli pyykit tehtävä intendenttikonttorin valmistamien piirustusten ja selitysten mukaisiksi, minkä ohessa oli pidettävä huolta siitäkin, että ne tulivat olemaan mahdollisimman »komeita ja vahvoja». Vielä huomautettiin, että maanmittarin oli pidettävä toimituksesta pöytäkirjaa ja tehtävä myöskin pyykkiselitys. Näin ollen tuli pyykkiselitys olemaan ainoastaan oman maan viranomaisen varmentama, eikä sillä siis ollut oleva sitovaa voimaa vieraaseen valtioon nähden.¹

Vielä edellämainittuna päivänä päivätyssä kirjelmässä Oulun läänin maaherralle senaatti lähetti yllä mainitut lähemmät ohjeet pyykkien kuntoonpanemisesta, ja maaherra määräsi puolestaan elok. 15 p. 1824 tehtävään rajaseutuun hyvin perehtyneen komissionimaanmittari Mathias Hackzellin, jonka kotipaikka oli Iin pitäjä.²

2. Määräyksen mukaisesti, ja saatuaan kaikki kartat ja ohjeet, Hackzell lähtikin elok. 17 p:nä pyrkimään Ruotsin-vas-

¹ Plen. pöytäk. kesäk. 21 p. 1824.

² Protocoll hållit vid Riks Gränse Rösens uppförande längs med Gränsen emellan Kejsare Dömet Ryssland och Konunga Riket Sverige. År 1824. Allekirj. Math. Hackzell. Raja-asiak. I, 1) n:o 2 k. SVA.

taisen rajan pohjoispäähän. Sinne oli hänen laskelmansa mukaan matkaa 69 penikulmaa, josta maitse oli suoritettava 18 ja veneillä 51. Rajan pohjoispään hän saavutti syysk. 2 p., ja seuraavana päivänä hän aloitti pyykkien tarkastuksen. Apunaan hänellä oli käytettävänä, paitsi v:n 1810 rajakarttaa ja rajaselitystä, myöskin tilusvaihtojen aikana v. 1821—23 tehtyjä karttoja, lisäksi v. 1823 tehdyt kartat rajalinjasta Matkakoskessa sekä rajalinjasta Fluurinsaaresta etelään Tornion kaupungin kohdalla. Näin ollen olivat v. 1823 suoritettujen rajamerkitsemiset otettavat myöskin huomioon pyykkien korjattaessa ja pystytettäessä, ja ilmeisesti oli tarkoitus, että niiden johdosta piti tulla merkinnät pyykkiselitykseen, joka oli, kuten jo on mainittu, valmistettava toimituksen kuluessa. Edellä olevasta käy aivan selvästi siis ilmi, että Suomen hallitus, antaessaan nämä ohjeet ja apuneuvot pyykkien tarkastustoimituksessa käytettäväksi, oli sitä mieltä, että myöskin v. 1823 toimeenpannut rajan erinäisten kohtien merkitsemiset olivat todella sitovia. Muussa tapauksessahan olisi ollut omavaltaista pyykkittää raja näiden toimitusten määräämällä tavalla, sillä rajahan poikkesi, niinkuin tiedetään, Matkakoskessa siitä, millaiseksi se v:n 1810 rajankäynnin jälkeen oli jäänyt, minkä lisäksi se oli Tornion kaupungin kohdalla myöskin merkitty uudestaan.¹

Tarkastus, jonka Hackzell nyt suoritti, osoittaa erinomaisen valaisevalla tavalla, miten kunnottomasti v:n 1810 rajankäynnin yhteydessä valtakunnanrajan pyykitys oli toimitettu. Vuoden 1810 rajakartan ja rajaselityksen mukaan oli Ruotsin ja Suomen välisellä rajalla Norjan rajasta Pohjanlahteen kumpaisellakin puolella rajaa 67 pyykkiä. Näistä oli nyt täysin asianmukaisessa kunnossa ja kartan ja rajaselityksen edellyttämässä paikassa ainoastaan 7 pyykkiä.² Väärään paikkaan oli pystytetty 5 pyyk-

¹ Seuraavaan esitykseen nähden vrt., paitsi s. 459, muist. 2 mainittua pöytäkirjaa, vielä asiakirjaa Rösebeskrifning för gränsen emellan Finland och Sverige. Uppgjord af Math. Hackzell. Torneå den 6 october 1824. Raja-asiak. I, 1) n:o 2 l. SVA.

² Rajapyykit n:o 7, 9, 10, 14, 21, 23 ja 24. Protocoll hållit vid Riks Gränse Rösens uppförande längs med Gränsen emellan Kejsare Dömet Ryssland och Konunga Riket Sverige. År 1824. Raja-asiak. I, 1) n:o 2 k. SVA.

kiä, joista yksi sitä paitsi oli särkynyt.¹ Täysin eheinä oli näin ollen säilynyt ainoastaan 11 pyykkiä, joista, niinkuin sanottu, kuitenkin 4 oli rakennettu väärään kohtaan. Kokonaan särkyneitä, joista useasti ei ollut kuin jokunen kivi osoittamassa pyykkin paikkaa, oli 16. Osittain särkyneitä Hackzell tapasi toimituksen kuluessa 6, minkä lisäksi yhdestä ei saatu selvää, oliko sitä koskaan ollutkaan olemassa. Eräs pyykkinsija oli sellaisessa paikassa, ettei niille seuduille pitänytkään tulla pyykkiä. Mutta tämän lisäksi tehtiin se huomio, että oli olemassa 26 sellaista paikkaa, joissa rajakartan ja rajaselityksen mukaan piti olla pyykki, mutta joista saatiin tietää, että pyykkejä ei oltu niihin koskaan rakennettukaan. Näin ollen oli rajapyykkien tila, vain 14 vuotta rajankäynnin jälkeen, mitä surkein.²

Ottaessaan selvää syistä, jotka olivat aiheuttaneet pyykkien särkymisen, Hackzell sai kuulla, että useimmissa tapauksissa sen olivat aikaansaaneet tulvat ja varsinkin jäättenlähtö. Moni pyykki oli v:n 1810 rajankäynnin yhteydessä rakennettu alavaan saareen tai niemekkeeseen, jotka syys- ja kevättulvien aikana säännöllisesti joutuivat veden valtaan. Voidaan otaksua, että v. 1818 Tornionjoessa sattunut tavallista ankarampi kevättulva, joka oli vaikutuksiltaan ollut hyvin tuhoisa, oli vahingoittanut sellaisiakin pyykkejä, jotka tavallisina vuosina vielä säilyivät.³ Myöskin oli pyykkien pystyttäminen tapahtunut jo alun perin niin huolimattomasti, että Hackzellan mielestä niin rakennetut pyykit eivät ajan mittaan voineet pysyä kunnossa missään.

Tämän lisäksi kävi ilmi, että pyykkien raunioitumiseen oli syynä myöskin se, että väestö hajoitti niitä, saadakseen kiviä erilaisia tarpeitaan varten. Varsinkin lohenkalastajat olivat ottaneet pyykkikiviä patolaitoksiinsa. Tällaisia tapauksia ilmeni useita.

Mitä sitten niihin pyykkeihin tulee, joista saatiin tietää, että

¹ Väärässä paikassa, mutta kunnossa olivat rajapyykit n:o 4, 6, 16 ja 17.

² Täysin särkyneitä olivat pyykit n:o 3, 8, 16, 19, 25, 26, 27, 28, 53, 56, 57, 58, 59, 60 ja 62. Pyykistä n:o 1 ei löydetty jälkeäkään. Pyykit n:o 3 ja 22 rakennettiin uudestaan paikkoihin, jotka olivat vähemmän alttiita tulville.

³ Tornionjoen tulvasta v. 1818 vrt. Vsv. asiak. 1818 G.G. n:o 108.

niitä ei oltu koskaan rakennettukaan, Hackzell kertoo, että esim. rajakartan mukaan piti Muonionniskan Rukomasaassa, saaren pohjoispäässä olla pyykin n:o 11, mutta kuitenkin ei siinä tavattu minkäänlaisia jälkiä siitä. Kun lähiseudun väestöltä tiedusteltiin asiaa, saatiin kuulla, että v:n 1810 rajankäynnin aikana Muonionniskan kirkkoherra Kohlström oli ottanut tehtäväkseen kysymyksessä olevan pyykin rakentamisen, mutta oli kuitenkin laiminlyönyt täyttää sitoumuksensa, vaikka hän oli kantanut työstä etukäteen maksunkin. Kun Hackzelliin ollessa tarkastusmatkallaan Kohlström ei sattunut olemaan tavattavissa, täytyi Hackzelliin, saadakseen asian selvitetyksi, antaa pystyttää sanottu pyykki. Helsinginkylän luona Hackzell joutui toteamaan, että kaikkiaan puuttui 21 pyykkiä, joiden piti kartan mukaan olla pystytetty n. kahden penikulman pituisella alueella oleviin saariin. Väestön kertomuksista kävi ilmi, että eräisiin kohtiin oli v:n 1810 rajankäynnin aikana asetettu laattakiviä, joihin pyykin numero oli hakattu, mutta että yhtään todellista pyykkiä ei oltu rakennettu. Kysymyksen tulevan verraten suuren työn vuoksi oli ryhdyttävä erikoisiin toimiin työväen hankkimiseksi paikalle, ja vasta viikon työn jälkeen nämä pyykkit oli saatu kuntoon.

Useasti sattui, että pyykkien kohdaksi merkitty paikka oli niin matala, että siihen ei voinut rakentaa uutta pyykkiä. Tällaisissa tapauksissa Hackzell empimättä näyttää valinneen uuden kohdan pyykille, minkä hän sitten merkitsi sekä pöytäkirjaan että pyykkiselitykseen, ilmoittaen samalla tarkoin uuden pyykin etäisyyden vanhasta pyykin paikasta. Epäilemättä tämä oli vastoin hänen saamiaan ohjeita, mutta toisaalta oli itse asiassa kutakuinkin samantekevää, mihin kohtiin pyykkit saarissa tulivat, sillä nehan olivat kuitenkin vain n.s. kansallisuuspyykkejä, joiden ei tullut merkitä rajalinjan paikkaa, vaan jotka ainoastaan osoittivat, että kysymyksessä olevat kohdat kuuluivat Suomeen. Tästä johtuukin, että v:n 1810 rajakarttaan ja rajaselitykseen merkityt pyykkit eivät sängen useassa tapuksessa koskaan tulleet sijaitsemaan todellisuudessa niissä kohdissa, missä ne mainittujen asiakirjojen mukaan olivat olevat. Näin ollen olivat mainitut todistuskappaleet rajan pyykitykseen nähden sängen epäluotettavia jo alusta alkaen. Hackzelliin tekemä pöytäkirja

ja pyykkiselitys antaa sitä vastoin tosioloihin perustuvan selityksen näistä seikoista, minkä vuoksi niillä on pyykkejä koskeviin kysymyksiin nähden suurempi asiallinen, joskaan ei muodollista todistusvoimaa kuin edellämainituilla rajakomissaarien allekirjoittamilla asiakirjoilla.

Myöskin ryhtyi Hackzell toimiin sellaisissakin tapauksissa, milloin hän tapasi kivipyykkien asemasta puisia rajapatsaita. Niitä oli v:n 1810 rajankäynnin aikana pystytetty varsinkin Tornion kaupungin kohdalle sekä siitä etelään päin olevan rajalinjan varteen. Nyt rakennettiin Tornion kaupungin kohdalle v. 1810 nostetun, Venäjän vaakunalla varustetun puisen rajapatsaan n:o 63 tilalle kivinen pyykki. Tällä kohdallahan rajalinjan paikka oli v. 1810 merkitty laattakivellä, ja tästä rajalinjan kohdasta 368 kyynärää suoraan itään rakennettiin nyt kivipyykki. Tämän ja rajalinjan toisella puolella olevan ruotsalaisen pyykin n:o 58 välisen matkan Hackzell ilmoittaa 939 kyynäräksi, joten rajalinja ja Ruotsin rajapyykin n:o 58 välinen matka oli 571 kyynärää. Kuten näistä tiedoista ilmenee, välimatka Hackzellan mittauksen mukaan rajalinjan ja Ruotsin pyykin n:o 58 välillä oli 71 kyynärää pitempi kuin v. 1810, jolloin ruotsalaiset komissaarit, kuten aikaisemmin toisessa yhteydessä on esitetty, ilmoittivat pystyttäneensä edellämainitun rajapyykin täsmälleen 500 kyynärän päähän rajalinjasta. Mahdollisesti se olikin siirretty toiseen paikkaan sen rajapyykkien korjaustoimituksen aikana, johon Ruotsissa oli tehty aloite, kuten tiedämme, v. 1823. Hackzell ilmoittaa etäisyydet mitatuiksi pitkin Närän poikki kulkevaa maantietä.¹

Lokakuun 5 p. 1824 Hackzell panetti kuntoon viimeisen pyykin Itäisellä Sarvenmaalla, ja seuraavana päivänä hän lopetti pyykkien tarkastuksen ja matkusti Tornioista.

Kirjelmänsä mukana marrask. 24 p. 1824 Oulun läänin maaherra S. F. v. Born lähetti senaatille kappaleen pyykkiselitystä sekä pyykkien tarkastuksessa pidetyn pöytäkirjan. Senaatin täysistunnossa jouluk. 14 p. 1824 päätettiin asiakirjat tallettaa arkistoon.²

¹ Raja-asiak. I, 1) n:o 2 l. fol. 14—15. SVA. — Vrt. s. 137—138.

² v. Born senaatille marrask. 24 p. 1824. KD. 132/180 v. 1824. — Plen. pöytäk. jouluk. 14 p. 1824. — Myöskin Ruotsin hallituksen toi-

Rajapyykkien tarkastus oli siis päättynyt, mutta Hackzellin toimet eivät kuitenkaan saavuttaneet maamme korkeimman hallintomiehen, kenraalikuvernööri Zakrevskin tunnustusta. Kun tämä hallintomies matkallaan Pohjois-Suomessa v. 1827 saapui Tornioon, kiinnitti hän myöskin huomionsa rajapyykkiin, joka oli Tornion kaupungin kohdalla. Tuloksena tästä oli määräys panettaa valtakunnan vaakuna sanottuun pyykkiin.¹

3. Vielä on esitettävä muutamia tietoja rajaseudulla loppuun saatettuja tilusvaihtoja koskevista viimeisistä toimista.

Vuoden 1821 konvention art. II:n mukaan oli niillä maanomistajilla, joiden tilukset jäivät ylijäämäksi tilusvaihdossa, oikeus kolmen kuukauden kuluessa tilusvaihdon vahvistamisesta lukien myydä omistamansa, vieraassa valtiossa olevat maansa, minkä jälkeen ne oli myytävä valtion toimesta. Kun tilusvaihto oli vahvistettu lopullisesti syysk. 26 p. 1823, oli määräaika laskeuttava sanotusta päivästä.

Vuoden 1823 lopussa ja seuraavan alussa senaatille lähettämässään kertomuksissa v. Born selvitti ylijäämämaitten myyntejä. Tiedonannot osoittautuivat kuitenkin epäluotettaviksi eräissä yksityiskohdissa, koska kaikki maanomistajat eivät olleet heti ilmoittaneet Suomen viranomaisille tekemistään kaupoista. Myöhemmin, huhtik. 8 p. 1824 v. Bornin senaatille lähettämän yhteenvedon² mukaan olivat suomalaiset vapaaehtoisten myyntien nojalla luovuttaneet Ruotsissa olevia peltojaan 2 ta. 18.⁴⁸⁷ ka. ja niittyjä 135 ta. 6.⁰⁵⁸ ka. eli yhteensä 137 ta. 24.⁵⁴⁵ ka. Ruotsin alamaiset olivat saaneet myydyksi Suomessa peltoa 2 ta. 15.⁷⁵⁴ ka. ja niittyjä 21 ta. 28.⁴⁵⁸ ka., eli yhteensä 24 ta. 12.²¹² ka. Vertaamalla edellä esitettyjä lukuja vastaaviin, aikaisemmin il-

mesta suoritettua rajapyykkien korjauksessa, joka oli tirehtööri Lundin tehtävänä, oli havaittu suuri määrä virheellisyyksiä rajakartassa y.m.s. A. Berger helmik. 6 p. 1824 Wårnhjelmille. Wårnhjelmin kok. SVA.

¹ Kkv. asiak. 1810 n:o 69.

² v. Born senaatille huhtik. 8 p. 1824, yhteenveto tiluksista suoriteista myynneistä samalta päivältä. KD. 46/172 v. 1824. — Tilusten pakkomyynnit toimeenpantiin kumpaisessakin maassa helmikuun aikana viimeisen huutokaupan ollessa maalisk. 1 p. 1824. Plen. pöytäk. toukok. 10 p. 1824.

moittamiimme ylijäämämaitten määriin, ei vapaaehtoista tietä tapahtuneissa kaupoissa onnistuttu myymään kuin varsin vähäiset määrät ylijäämätiluksia. Tämä koskee varsinkin Ruotsin alamaisten Suomessa omistamia tiluksia.¹

Vapaaehtoisten myyntien jälkeen toimitetuissa huutokaupoissa saatiin suomalaisten Ruotsissa olevista tiluksista myydyiksi peltoa 1 ta. 24.⁹⁸⁸ ka., niittyä 24 ta. 11.⁸³⁹ ka. ja metsätöntä viljelyskelpoista maata 25 ta. 7.⁷⁰⁰ ka. eli yhteensä 51 ta. 12.⁵²² ka. Ruotsin alamaisten Suomessa olleita tiluksia myytiin niittyä 162 ta. 12.⁵²¹ ka. Näin ollen oli vapaaehtoisesti ja pakko-
huutokaupoilla saatu myydyksi yhteensä suomalaisten Ruotsissa olevia tiluksia 189 ta. 5.⁰⁶⁷ ka. ja Ruotsin alamaisten Suomessa omistamia tiluksia 186 ta. 24.⁷³³ ka. Nyt olivat myytyjen tilusten määrät suunnilleen yhtäsuuret. Kun jo vapaaehtoisissa myynneissä saadut kauppahinnat olivat vaihdelleet melkoisesti, on selvää, että taloudellinen tulos viimeksi suoritetuista myynneistä oli sängen erilainen eri valtioitten alamaisten tiluksista saatuja hintoja verrattaessa toisiinsa. Niinpä Suomen alamaisten Ruotsissa olleista, vapaaehtoisesti myydyistä pelloista, alaltaan 2 ta. 18.⁴⁸⁷ ka., saatiin 224 rt. 16 k., Ruotsin alamaisten Suomessa omistamista pelloista, alaltaan 2 ta. 15.⁷⁵⁹ ka., saatiin 375 rt. 21 k. 4 r. Varsinkin niityistä saadut kovin erilaiset hinnat vaikuttivat ratkaisevasti hintaeron loppusummaan. Suomalaisten Ruotsissa omistamia niittyjä myytiin vapaaehtoisesti, niinkuin aikaisemmin jo on mainittu, 135 ta. 6.⁰⁵⁸ ka., joista saatiin 1,178 rt. 26 k. 10 r. Ruotsin alamaisten Suomessa omistamista, vapaaehtoisesti myydyistä niityistä, alaltaan 21 ta. 28.⁴⁵⁸ ka., saatiin 1,694 rt. 13 k. 3 r. Hintaero oli siis hyvin suuri. Näin ollen muodostuivat vapaaehtoista tietä myytyjen Suomen ja Ruotsin alamaisten tilusten tuottamat kauppasummat, huolimatta siitä, että suomalaisten myymien tilusten pinta-ala oli tuntuvasti, lähes 6 kertaa, suurempi kuin Ruotsin alamaisten luovuttamien tilusten, kuitenkin melkein yhtäsuuriksi. Suomalaisten Ruotsissa olevista tiluksista saatiin näet 2,002 rt. 42 k. 10 r., Ruotsin alamaisten tiluksista Suomessa 2,089 rt. 34 k. 7 r. pankkorahaa.

¹ Vrt. s. 416—417.

Syyt tähän tulokseen ovat kaiketi etsittävässä tilusten erilaisesta arvosta, niiden sijaitsemispaikoista y.m. tekijöistä. Ruotsin alamaisten tilusten ylijäämä oli ollut rajaseudun eteläosissa suurin, joten on oletettavissa, että mainittu seikka on vaikuttanut huomattavasti tulokseen.

Pakkohuutokaupoissa tulivat samanlaiset hintaerot edelleenkin näkyviin. Tulokseen vaikutti vielä sekin seikka, että Ruotsin alamaisten Suomessa myydyt tilukset olivat kaikki niittyjä, siis tiluksia, joilla paikkakunnalla kysymyksessä olevaan aikaan oli suurin arvo, suomalaisten tilusten joukossa ollessa, niinkuin ylempänä jo on mainittu, myöskin halvempiarvoista maata. Suomalaisten Ruotsissa olevista tiluksista tarjottiin huutokaupoissa 514 rt. 16 k., Ruotsin alamaisten Suomessa olevista tiluksista 4,725 rt. 24 k. 7 r. pankkorahaa. Näin ollen oli, huolimatta vapaaehtoisesti ja huutokaupoilla myytyjen eri maiden alamaisten tilusten pinta-alojen melkein yhtäsuuresta määrästä, niistä suoritettut summat kuitenkin perin eri suuret. Suomen alamaisten Ruotsissa olleista tiluksista saatiin edellämainituissa myynneissä yhteensä 2,517 rt. 10 k. 10 r., Ruotsin alamaisten tiluksista Suomessa 6,795 rt. 11 k. 2 r.

Vuoden 1821 konvention määrittelemien tariffien mukaan jäi suomalaisten Ruotsissa olevia tiluksia lunastettaviksi yhteensä 5,076 ta. 21.⁴⁵⁸ ka. ja Ruotsin alamaisten Suomessa omistamia tiluksia 721 ta. 15.⁷⁹⁸ ka. Kun Ruotsin alamaisten tilukset olivat, pientä peltomäärää lukuunottamatta, niittyjä, mutta kun suomalaisten tilusmäärään kuuluivat Tornion ja Seskarön metsät ja niittyjä oli vain 137 ta. 0.⁸⁸⁰ ka., ja kun eri tiluksista konvention tariffin mukaan määrätty suojahinta tuli olemaan varsin erilainen, tuli lopullisessakin lunastuksessa eri valtioiden alamaisten saamat lunastussummat olemaan varsin eri suuret. Ruotsin alamaisten Suomessa olleista, myymättä jääneistä tiluksista oli lunastusta maksettava 13,238 rt. 11 k. 3 r., suomalaisten Ruotsissa olleista tiluksista 14,839 rt. 45 k. 2 ⁴/₂₅ r. Huomioottaen aikaisemmin esitetyt tiedot myynneissä saaduista hinnoista, tuli laskelmien mukaan suomalaisten Ruotsissa olleista tiluksista lopullisesti saatavaksi yhteensä 17,357 rt. 8 k. ⁴/₂₅ r. ja Ruotsin alamaisten Suomessa olleista tiluksista 20,033 rt. 22 k. 5 r. Näin ollen oli lopullinen, Ruotsiin suoritettava lu-

nastusmäärien ero 2,676 rt. 14 k. $4\frac{21}{25}$ r., mutta kun sittemmin ilmeni, että kauppoja olikin tehty hieman enemmän kuin aluksi viranomaisille oli ilmoitettu, saatiin, sittenkun sanotut summat oli vähennetty edellämainitusta määrästä, lopullisesti Ruotsiin suorittaa 2,454 rt. 45 k. 6 r.¹ Summa oli siis jossain määrin suurempi kuin se, mihin tilusvaihtojen lopussa tehdyissä ennakkolaskelmissa luultiin jouduttavan, mutta johtui sanottu ero siitä, että vapaaehtoisissa ja myöskin pakkohuutokaupalla tapahtuneissa myynneissä hinnat olivat korkeammat kuin v:n 1821 konvention suojatariffi edellytti.²

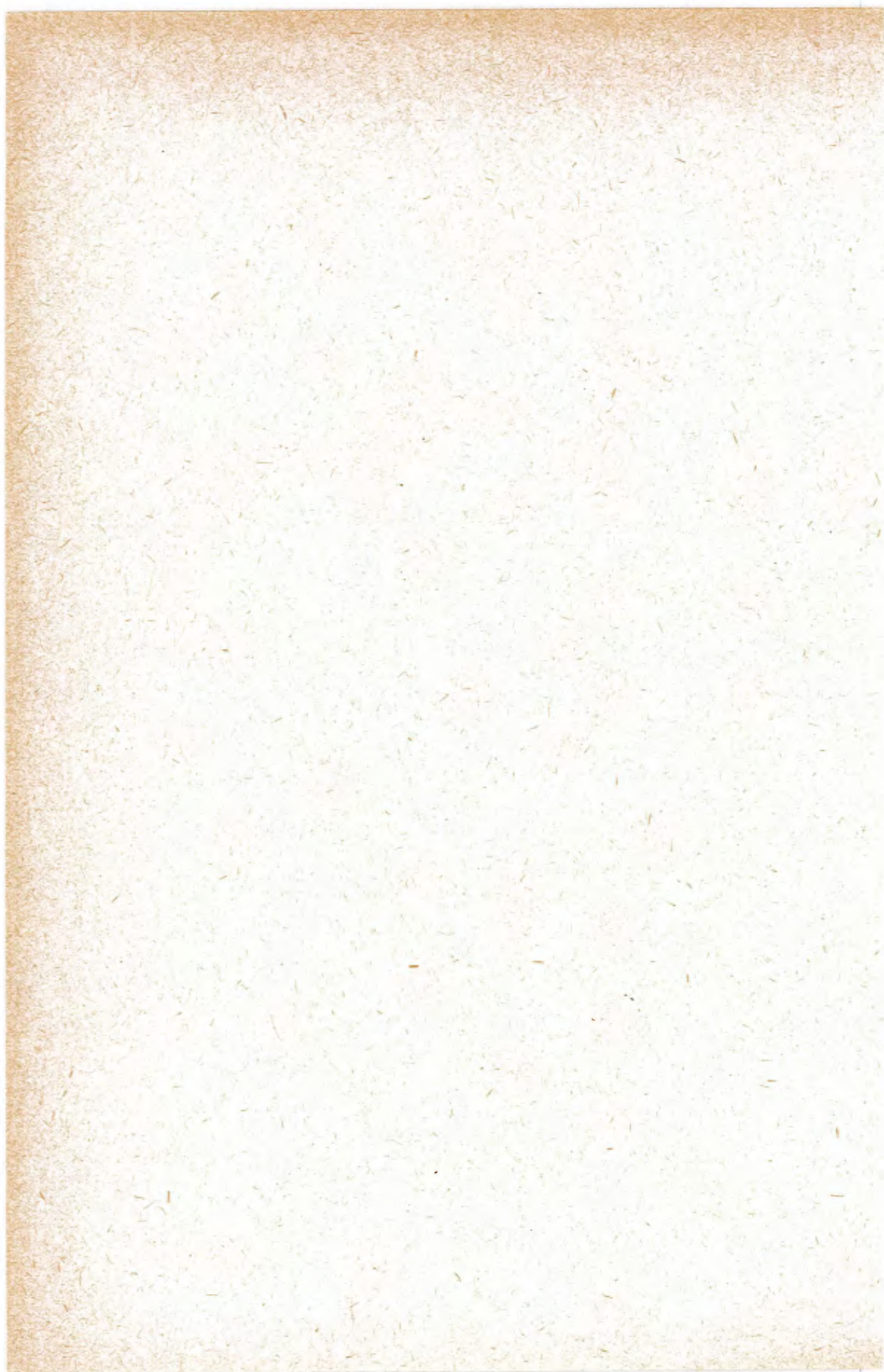
Mitä kysymyksessä olevan summan suoritukseen tulee, ilmoitti v. Born kirjeessään senaatille kesäk. 16 p. 1825 maksaneensa sen Ruotsiin.³

Tilusvaihtojen aiheuttamat lopputoimet Suomen ja Ruotsin välillä olivat näin ollen saatetut päätökseen.

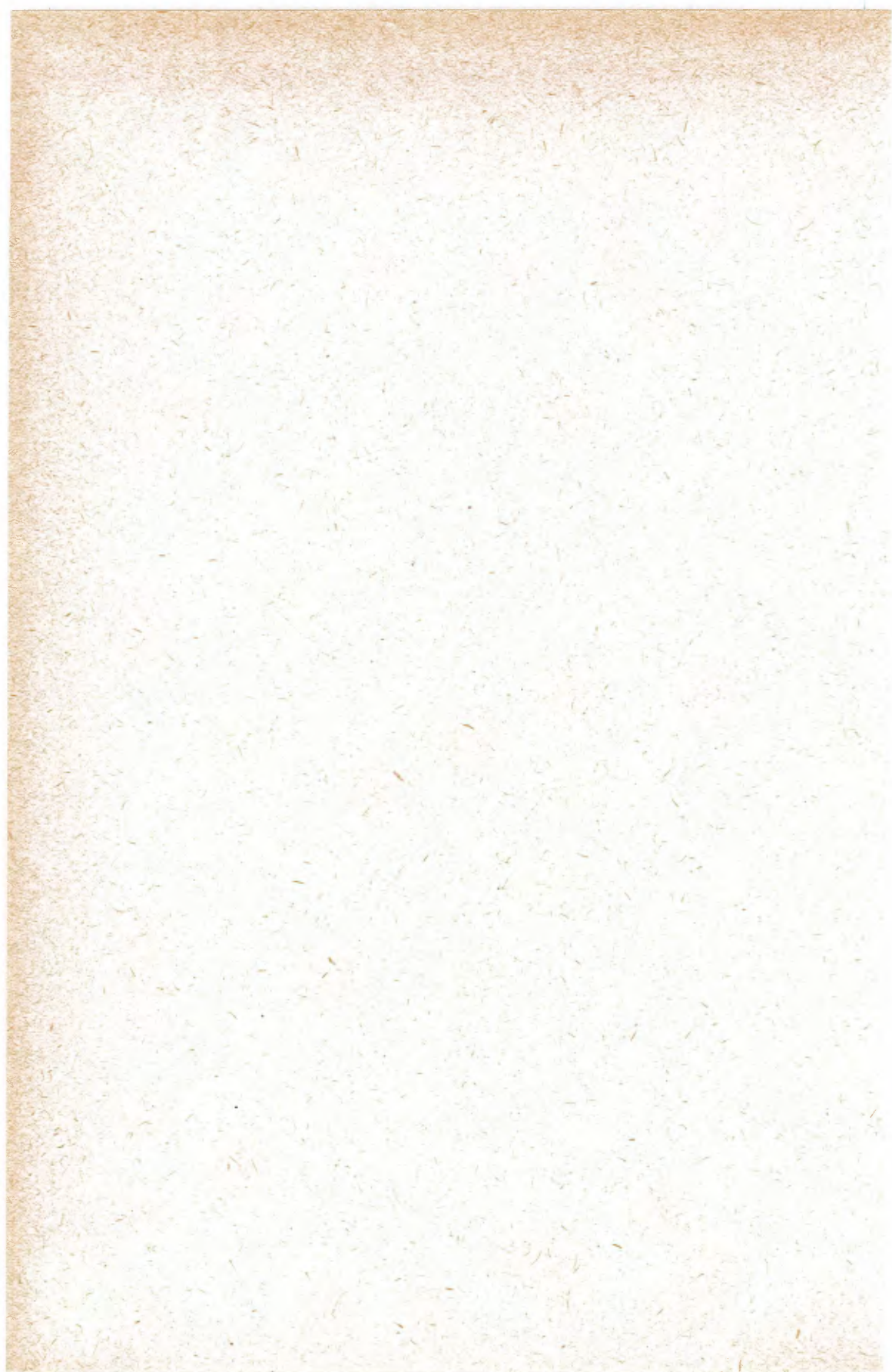
¹ v. Bornin ed.main. yhteenveto. KD. 46/172 v. 1824.

² Talousos. pöytäk. lokak. 11 p. 1824. — Vrt. s. 423.

³ v. Born senaatille kesäk. 16 p. 1825. KD. 56/173 v. 1825.

LIITTEET.

Huomautuksia.

Liite I. Protocole des Conférences entre les Commissaires Plénipoténciaires, nommés par Sa Majesté-le Roi de Suède et Sa Majesté l'Empereur de Toutes les Russies pour le Règlement des nouvelles Limites entre les deux Etats, l'An 1810. Alkuperäinen RVA.

Otteen pöytäkirjasta lokak. 31/19 p:ltä 1810, kohdan 2:o, julkaissut LEWENHAUPT, STEN, Historik rörande det regala laxfisket i Torneå elf, s. 189—190, sekä vastaavan kohdan Venäjän valtuuskunnan kappaleesta samaa pöytäkirjaa m.t. s. 191—192. Jälkimmäisen julkaissut Lewenhauptin mukaan NORDBVIST, Osc., Handlingar rörande laxfisket i Torneå elf, s. 402—404. Kaariin () asetetut sanat ja nimet ovat alkuperäisessä kirjoitetut marginaaliin. Vinokirjaimilla painetut sanat ovat alkuperäisessä alleviivatut. Ortografia on säilytetty, huolimatta siinä esiintyvistä epäjohdonmukaisuuksista. Varsinaisesti tekstiin kuulumattomat täyte- ja koristeviivat ovat jätetyt pois.
Sivut 473—495.

Liite II. Ote asiakirjasta »Öfversigt af Ägo Utbytet emellan Ryssland och Sverige», laatinut G. Thilén. Päivätty Leppävirroilla lokak. 20 p. 1823. Wårnhjelmin kok. SVA.

Sivut 496—497.

Liite III. Carta öfver Torneå Stads-Ö med derintill grånsande Holmar jemte den år 1810 faststålde Riksgråns. Alkuperäinen Wårnhjelmin kok. SVA.

Liitteen ulkopuolelle jää kartan alaosa. c. osoittaa v:n 1810 rajakarttaan merkittyä rajalinjaa, d. jälleen v:n 1810 rajakarttaan liittyvän topografisen rajaselityksen mukaista rajalinjaa.

Sivu 499.

Liite IV. Karttaluonnos tiluksista saarissa. Alkuperäinen Wårnhjelmin kok. SVA. Sama kartta myöskin kokoelmassa Muscovitica: Handlingar angående Grånseregleringen med Ryssland 1820—1823. RVA. Viimeksimainitussa kappaleessa on Suomalaisensaaren pinta-alaksi ilmoitettu 57 ta. 11.025 ka. Karttaan liittyvät tiluslaskelmat ovat esitetyt siv. 419—420.

Sivu 501.

Liite V. Karta som utvisar Riksgrånsen emellan Ryssland och Sverige uti Matkakoski Fors i Torneå Elf, uprättad efter högvederbörlige Ordres den 16 September År 1823. Math. Hackzell. Joh. Bergdahl. Alkuperäinen Raja-asiak. II, 1) n:o A. 8 a. & b. SVA. Liitteessä julkaistu ainoastaan karttapiirrelmä ja komissaarien sille antama vahvistus. b. d. c. osoittaa syväväylån kohtaa.

Sivu 503.

Liite VI. Charta öfver den Del af Riksgrånsen emellan Ryssland och Sverige som stråcker sig från Flurinsaari ned till Torneå Elfs utlopp i Bottniska Hafs wiken uprättad enligt Högvederbörlig Befallning År 1823 af Math. Hackzell. Joh. Rutbäck. Alkuperäinen Raja-asiak. II, 1) n:o B. 8. SVA. Liitteessä julkaistu kartan alaosa. Katkoviiva rajalinjan vasemmalla puolella osoittaa syväväylån kohtaa v. 1823.

Sivu 505.

Liite VII. Carte Générale de la Nouvelle Frontiere entre La Russie et La Suède dans son Etendue par le Golfe Botnique et la mer d'Åland, Reglée l'An 1810. Alkuperäinen RVA.

Rajalinja on karttapainosta varten erikoisesti vahvistettu. Pyykkien numerot ovat suurennetut. Liitteen ulkopuolelle jäävässä osassa ovat Ruotsin komissaarien nimikirjoitukset sekä kartan valmistajan, luutnantti v. Boeberin allekirjoitus ynnä mittakaava.

Sivut 508—509.

Protocole

des Conférences entre les Commissaires Plénipotentiaires, nom-
més par Sa Majesté le Roi de Suède et Sa Majesté l'Empereur de
Toutes les Russies pour le Règlement des nouvelles Limites
entre les deux Etats,

l'An 1810.

Première Conférence, tenue à Torneå Mardi le $\frac{17}{5}$ Juillet 1810.

Présents:

De la part de Sa Majesté le Roi de Suède, le Sieur Gustave
Baron de Boye, Son Aide de Camp Général, Colonel dans
Ses Armées et Chevalier de l'Ordre Royal de l'Epée, — et
le Sieur Pierre Adolphe Ekorn, Son Vice-Gouverneur du
Gouvernement de Nord-Bothnie, Sénéchal et Chevalier de
l'Ordre Royal de l'Etoile Polaire;

Et

De la part de Sa Majesté l'Empereur de Toutes les Rus-
sies, le Sieur Pierre Engelmann, Colonel du Genie pour la
partie des Quartiers-Maitres, Chevalier de l'Ordre de S:t
Wladimir de la troisième Classe et de celui de S:te Anne de
la Seconde, — et le Sieur Paul Baron de Nicolay, Conseiller
de Collège du Département des Affaires Etrangères.

Messieurs les Commissaires s'étant assemblés ce jour vers
les onze heures du matin, au Logis de M:r le Baron de Nicolay,
la Conférence fut ouverte par la Lecture des Pleinpouvoirs rés-
pectifs, lesquels, reconnus en bonne et dûe forme, furent échan-
gés.

Cette formalité duement remplie, les Commissaires Suédois observerent, que, les habitants des deux rives du Torneâ et du Muonio ne pouvant sans leur trop grande perte, et même leur ruine entière, se voir privés de la jouissance des terres et autres droits dont jusqu'ici ils ont été en possession, on trouverait bien nécessaire et d'un intérêt commun, en traçant la ligne de démarcation entre les deux Etats, de régler en même tems certains points économiques, relatifs aux propriétés entremêlées des sujets limitrophes des deux Souverains et au transport libre de leurs denrées; à la pêche commune du Saumon dans le fleuve Torneâ et à la liberté aux habitants de se servir de leurs anciennes Eglises &c.; alléguant les dits Sieurs Commissaires, qu'en vertu de leurs Instructions ils se trouvaient revêtus de pouvoir d'entrer en discussion de ces points et de les arranger par une Convention formelle.

À cette observation Messieurs les Commissaires de S. M. l'Empereur repondirent: »qu'ils étaient pleinement autorisés d'entrer dans cette discussion et d'insérer même dans l'Acte de démarcation tout ce dont il serait convenû à cet égard: que S. M. l'Empereur, à la suite de la communication faite à Son Ministère par M:r le Comte de Stedingk touchant l'étendue des Instructions dont seraient munis Mess:rs les Commissaires Suédois, avait non seulement agréé la proposition relative aux droits précités, mais qu'Elle avait même ordonné qu'il fut aggréé à Sa Commission une personne du pays, dont les connaissances particulières pussent contribuer à régler plus aisement un objet également intéressant pour les deux Parties: que la personne en question n'était pas arrivée encore, mais qu'elle aurait sans doute tout le tems de se transporter à Torneâ vers l'Epoque où l'on procéderait à cette discussion.»

Après les éclaircissemens ci-dessus, Mess:rs les Commissaires des deux cotés furent unanimement d'accord, de remettre la discussion définitive de cet objet à l'époque, où les renseignements, pris par eux-mêmes sur les lieux, les mettraient en état d'en porter un jugement plus positif, et se décidèrent à commencer la démarcation des Limites à Kilpisjaur, comme le point le plus au Nord, aux fins de faciliter les opérations en suivant le courant des deux fleuves; fixant pour leur départ d'ici un des der-

niers jours de cette semaine, ce délai étant nécessaire pour des préparatifs indispensables.

L'Article V. du Traité de Paix, conclue à Friedricshamn le $\frac{17}{5}$. Septembre l'année passée, devant servir de base au Règlement dont il s'agit actuellement, on termina la Conférence par la Lecture du dit Article.

Le Baron Gustave de Boije.

P. Engelmann.

Pierre Ad. Ekorn.

Le Baron Paul de Nicolay.

Seconde Conférence, tenue à Torneå le $\frac{31}{19}$. Octobre 1810.

Presents:

Messieurs les Commissaires Plénipotentiaires de part et d'autre.

Messieurs les Commissaires Démarcateurs, s'étant assemblés ce jour pour prendre Acte à leurs Protocoles du tracement de la ligne de démarcation, telle qu'elle avait été fixée et marquée sur les Cartes respectives pendant la visite de la frontière, se sont trouvés obligés de remettre ce travail à la Conférence prochaine, les premiers Exemplaires des Cartes originales n'ayant pu être encore parfaitement achevés.

La ligne de démarcation étant néanmoins déterminé et les limites définitivement établies, Messieurs les Commissaires Suédois, presumant que les connaissances particulières, recueillies par Messieurs les Commissaires Russes sur les lieux, avaient également constaté la nécessité et l'utilité réciproque d'un règlement des differens points énoncés lors de la première Conférence, ont procédé

1°. à renouveler la proposition, que la libre jouissance des possessions territoriales situées sur les deux rives des fleuves Torneå, Muoniö et Kõngämä, ainsi que les îles dans ces fleuves, soit conservée et assurée pour l'avenir à leurs anciens propriétaires: ajoutant que, selon eux, la séparation de ces biens ne

manquerait pas d'entraîner la ruine totale de beaucoup de villages de part et d'autre.

Messieurs les Commissaires Russes ont répondu: que d'après des Ordres très précis, qu'ils possédaient, ils ne sauraient admettre le principe de propriété mixte dans toute l'étendue qu'il leur était proposé, mais qu'à la suite du rapport, qu'ils avaient cru devoir transmettre à S:t Petersbourg sur un objet si important, il leur était bien doux de pouvoir concourir en grande partie à la proposition en faite par Messieurs les Commissaires Suédois: que Sa Majesté l'Empereur, ayant trouvé que les mêmes raisons, qui exigent, quant à la terre ferme, la stricte exécution de l'Art. X. du Traité de Friedricshamn, n'existent pas pour les îles, Sa Majesté Impériale, voulant soulager autant que possible le sort de Ses nouveaux sujets dans ces contrées, avait consenti à ce qu'exception soit faite de la règle générale pour ce qui concerne les îles des susdits fleuves, et que la possession en soit conservée à perpétuité aux anciens propriétaires, quand même la ligne de démarcation rangerait ces îles du coté opposé: qu'en outre, pour soulager encore d'avantage les habitans établis sur cette ligne des frontières, S: M: L:le consentait à ce que le terme de trois ans, fixé par le Traité de Friedricshamn, soit prolongé à celui de cinq ans pour leur établissement dans l'autre pays ou l'aliénation de leurs terres situées sur la rive opposée.

Ayant réfléchi que, la jouissance illimitée aux habitans limitrophes de leurs anciennes possessions ne pouvant être obtenue, il leur serait néanmoins d'un grand soulagement de pouvoir conserver l'usufruit perpétuel des dites îles, et que la prolongation du terme pour leur établissement dans l'autre pays ou l'aliénation de leurs terres sur la rive de l'autre Puissance contribuerait beaucoup à mitiger leur sort, Messieurs les Commissaires Suédois ont consenti à l'une et l'autre de ces modifications; de même qu'il a été arrêté, à l'instance de Messieurs les Commissaires Russes, que, les cinquante écoulés, les possesseurs des îles, situées au delà de la limite entre les deux Etats, seront tenus de payer, au commencement de chaque année, une redevance de huit escalins argent de Banque Suédoise ou quarante huit Copéks en cuivre pour chaque île dont ils auront à jouir, en signe de reconnaissance qu'elle appartient au Souve-

rain étranger, et qu'il n'a été que par un effet de la sollicitude réciproque des deux Souverains pour le bien-être de Leurs sujets respectifs que ceux-ci en ont conservé l'usufruit; que ces redevances ayant été recueillies par les préposés des possesseurs, liquidation en sera faite entre les deux Gouvernemens avant l'expiration des trois premiers mois de chaque année.

De plus, désirant prévenir même quant aux îles, autant que faire se peut, les inconvéniens qui pourraient resulter des droits entremêlés des sujets limitrophes, Messieurs les Commissaires Démarcateurs sont tombés d'accord, que dans les cas, où sur plusieurs îles voisines il y aurait des propriétés mixtes, les possesseurs seront ténus à les échanger, de manière que les sujets des deux Hautes Puissances ayent, aussi peu que possible, de bien commun sur la même île, et que le même principe de séparation sera observé sur la surface d'une grande île isolée en réunissant plusieurs lots entremêlés: tous ces échanges doivent au reste, afin que justice, soit faite à l'un et à l'autre et pour le maintien de la paix et du bon ordre, s'effectuer en présence et sous l'autorité des Arpenteurs des deux Gouvernemens. Quant aux propriétés mixtes même sur la terre ferme, les possesseurs seront ténus à les échanger les unes contre les autres, autant que ce sera praticable — entendû que dans cette masse de possessions territoriales, sujettes à un échange général; ne seront pas comptées celles des individus, qui voudront s'y transporter eux-mêmes au bout de ces cinq années, ou les transférer à leurs fils. Et dans les cas, où des échanges ne pourront pas avoir lieu, les Autorités respectives empêcheront, autant que possible, toute sorte d'abus dans les ventes et achats des terres à être séparées de leurs anciens propriétaires.

2°. Messieurs les Commissaires Suédois ont représenté la nécessité que la pêche dans la rivière de Torneå se fasse dorénavant comme par le passé en commun entre les habitans des deux rives de ce fleuve, vu qu'elle ne pouvait pas se faire avec le même succès d'aucune autre manière: allegnant en outre que, la dite pêche étant une propriété commune entre les deux Puissances, la moitié de son produit devait naturellement appartenir aux sujets Suédois, et en tous les cas, même si on consen-

tirait à ce que les Lettres Royaux de 1791. à cet égard soient continuées en toute leur force et vigueur pour le tems y fixé, de sorte que les anciens possesseurs soient conservés dans tous leurs droits actuels strictement à la teneur de ces Lettres Royaux, il était au moins juste, que la taxe pécuniaire, payable annuellement pour la pêche, revinne en partie égale aux deux Couronnes respectives.

Messieurs les Commissaires Russes, admettant facilement la nécessité de faire la dite pêche comme par le passé en commun, ont observé à l'égard du partage égal de ce qui en doit revenir aux deux Couronnes ou à leurs sujets: qu'il ne fallait pas perdre de vûe dans les présentes discussions le motif principal qu'ont en, sans doute, les deux Souverains dans l'adoucissement de la règle générale établie par l'Art. X. du Traité, celui de relever la pauvre existence des habitans de ces régions par la conservation de leurs anciens droits, autant que cela peut se reunir avec le bien de l'Etat en général: que c'était cette sollicitude, qui avait porté S: M: I:le à dévier, encore dans ce cas-ci, du principe de la séparation de toute propriété particulière, mais pour cette même raison S: M: I:le n'y consentait qu'à condition que la part, que ses nouveaux sujets ont eu à la pêche du saumon en vertu des Lettres Royaux précitées, leur soit conservée dans toute son intégrité: que Mess:rs les Commissaires de S: M: I:le n'étaient pas autorisés d'aller au delà de l'acceptation pure et simple de l'ancien ordre établi par cet Acte Royal, et que par consequent ils devaient insister aussi sur ce que le revenu, qu'en retirera dorénavant la Couronne de Russie, soit proportionné à la part qu'ont Ses sujets à la dite pêche: que si ce revenu, qui ne faisait ensemble pour les deux Hautes Parties que mille écus par an, surpassait de quelque chose celui de la Couronne Suédoise, il n'était dû qu'au hazard, et qu'il était encore plus simple de se soumettre à celui-ci que de renverser un ordre existant et enfreindre par là des droits de particuliers authentiquement accordés.

Messieurs les Commissaires Suédois ont à la fin cédé aux conditions, sur lesquelles ont insisté Messieurs les Commissaires Russes, avec les réserves, qu'après l'écoulement des cent ans fixés par les Lettres Royaux de 1791, les deux Gouvernemens

s'entendront sur un nouvel arrangement à l'égard de cet objet, et que tout privilège ténû jusqu'ici par la ville de Torneå sur des biens et propriétés échus: à la Suède par la nouvelle démarcation, pour contribuer à l'entretien de son Magistrat, ou autrement, tel que la rente du village Mattila et le droit de pêche dans le Golfe de Bothnie du côté suédois, cessera et sera réversible à la disposition de la Couronne Suédoise.

Messieurs les Commissaires Russes ont consenti à ce que la première des dites réserves soit insérée dans l'Acte de démarcation en forme de stipulation expresse, mais quant à l'autre ils ont observé que l'objet, sur lequel elle portait, s'entendait de soi-même-consentant néanmoins qu'elle soit prise au protocole.

Il a été convenû en outre, que les Gouvernemens des Provinces de Nord-Bothnie et d'Uleåborg auront à veiller à ce qu'aucune nouvelle estacade ne soit établie autrement que d'un commun accord parmi les intéressés, et qu'en général aucune atteinte ne soit portée aux privilèges des possesseurs actuels de la dite pêche.

Pour ce qui régarde les autres pêches, il a été arrêté qu'elles se feront toutes séparément et en dedans des limites qui séparent les deux Etats.

3°. Messieurs les Commissaires respectifs sont fasilement tombés d'accord d'assurer pour l'avenir aux habitans de ces contrées les différentes voies de communication, dont ils se sont servis jusqu'à présent, de la manière qui suit:

a. Le libre passage et transport en général sur ces fleuves, tant pour des objets de nécessité que de commerce, subsisteront comme par le passé; une pleine liberté étant réservée aux bateaux Suédois de passer et repasser par le bras de Torneå (: le seul navigable:) qui sépare la ville de ce nom du continent Russe.

b. Tout bâtiment Russe aura la même liberté de passer et repasser à travers les eaux Suédoises par le chénel conduisant du port de Reutehamn à la grande mer.

c. Les Sujets Russes, habitant les fleuves Torneå, Muonio et Kõngamä, se serviront du chemin de terre ménant d'Öfver-

Torneå à la ville de Torneå, à la seule charge de contribuer, comme par le passé, à l'entretien de ce chemin tant qu'ils profiteront de cette liberté.

Aucun des Sujets Suédois ou Russes ne sera molesté d'aucune manière dans la pleine jouissance de ces privilèges. — Même liberté leur est accordée sur l'une ou l'autre rive des trois fleuves pour les attéragés exigés par la sûreté de la navigation ainsi que pour le halage des bateaux.

Dans aucuns des cas précités aucun droit, son quelque titre ou dénomination que ce soit, ne sera levé sur leur denrées ou marchandises pour le simple passage par les eaux ou le territoire de l'autre Souverain.

4°. Messieurs les Commissaires Suédois ayant ensuite proposé la discussion de l'article des Eglises, il leur a été répondu de la part de Messieurs les Commissaires Russes, que M:r le Prévôt Castrén, avec lequel ils avaient Ordre de conférer sur cet objet, étant attendu d'un moment à l'autre ils croyaient devoir remettre cette discussion à la Conférence prochaine.

5°. Les malfaiteurs trouvant dans ces contrées une trop grande facilité de se soustraire à leur justes punitions en passant sur le territoire de l'autre Puissance, il a été convenû entre Messieurs les Commissaires Plénipotentiaires respectifs, pour le repos futur et la sûreté des paisibles habitans des frontières, que tout meurtrier, incendiaire, brigand ou voleur, qui, après avoir commis son crime dans une des Paroisses limitrophes, s'évadera sur le territoire étranger, sera saisi et rendu à son Gouvernement, aussitôt que réquisition en aurait été faite, afin qu'il puisse être jugé et puni selon les Loix de son pays où il a commis le crime; mais en cas que l'accusé soit sujet de l'Etat où il se sera réfugié après avoir commis le crime sur le territoire étranger, il devra être jugé et puni par son propre Gouvernement avec la même rigueur que s'il s'était rendu coupable envers Celui-ci.

Le Baron Gustave de Boije.

P. Engelmann.

Pierre. Ad Ekorn.

Le Baron Paul de Nicolay.

Troisième Conférence, tenue à Torneå le $\frac{3. \text{ Novembre}}{22. \text{ Octobre}}$ 1810.

Présents:

Messieurs les Commissaires Plénipotentiaires des Hautes Parties respectives.

Messieurs les Commissaires Plénipotentiaires, assemblés dans la maison de M:r le Baron de Boyé, ont procédé à la collation des deux premiers Exemplaires de la Carte de la nouvelle frontière. La ligne de démarcation entre le Royaume de Suède et l'Empire de Russie a été fixée dans tous les points selon la teneur de l'Art. V. du Traité de Friedricshamn, de la manière suivante:

Partant de la frontière Norvégienne entre les deux Montagnes Kolta-Pahta et Kuokima-Pahta ou Paikas-waara, du point où la petite rivière Radje-Johka ou Kuokima-Johka prend sa source dans le lac Kolta-jaur, la dite ligne descend cette rivière à travers le lac Kuokima-jaur jusqu'à son embouchure dans le lac Ylinen Kilpis-jaur, puis coupant en deux ce premier lac ainsi que le second, Alanen Kilpis-jaur, et passant de là par le lac Tatsa-jaur dans le Kōngämä, elle suit le chenal de ce fleuve à travers les lacs Kjeli-jaur, Mucka-jaur, Pousu-jaur, Latina-Lahti, Naimaka-jaur, Kellotti-jaur, jusqu'au confluent du Kōngämä et du Lätäs-Eno: de ce point, où le Muonio prend son nom, la ligne continue le long de ce fleuve et, après son embouchure dans le Torneå, elle suit le chenal de ce dernier jusqu'au Nord de la Presqu'île Svensar-ö: ici elle quitte le chenal et, passant à l'ouest par le ruisseau nommé Nāran et le golfe de la ville /: Stadsviken:/ laissant l'île Kalfholmen à droite, elle rejoint le chenal du fleuve au Sad de la Ville de Torneå, le suivant ensuite jusqu'à l'embouchure du fleuve dans la mer. — De cette manière toutes les possessions situées à la droite de cette ligne appartiennent à la Suède, et celles à la gauche à la Russie. Les possessions du côté Suédois, du Nord au Sud, sont: Mauno, Gunnari, Karetsuvando, Kuttanen, Muonion-Alusta, Parkajoensuu, Huacki, Kiexiswara, Uttumuodka appartenant à la forge de Kengis, Kardis, Jarhois, Pello, forge

de Svansten, Juoxängi, Marjosaari, Kuivakangas, Haapakylä, Matarengi avec l'Eglise d'Öfver-Torneå, Ruskola, Alkula, Niemis, Armassaari, Koivukylä avec l'Eglise de Hietanemi, Peckilä, Vitzaniemi, Potila, Korpikylä, Karungi avec l'Eglise de Carl Gustaf, Kuckola, Våjackala, Mattila, Haaparanda. — Les Possessions du côté Russe sont: Naimaka, Kellotti, l'Eglise d'Enontekis, Palojoensuu, Songa-Muodka, Ketkesuvando, Öfver-Muonioniska, Neder-Muonioniska, Kihlangi, Kolare, Jockijalka, Pello, Mämmilä, Turtula, Juoxängi, Kauosaari, Marjosaari, Kauliranda, Kuivakangas, Närki, Alkula, Niemis, Armassaari, Helsingby, Korpikylä, Karungi, Kuckola, Våjackala, Kiviranda, la ville de Torneå sur la presqu'île de Svensar-ö, l'Eglise de Neder-Torneå, Hällälä et Nätsaari sur l'île de Björkö. — Depuis l'embouchure du Torneå dans la mer, la frontière se prolonge le long du golfe de Bothnie à travers le milieu du Quarken et du Ålandshaf jusqu'à la mer baltique, de manière, qu'au Nord du Golfe les îles de Böckholm, de Sällön avec le port de Reutehamn, ainsi que l'île de Östra Sarven-Maat, et au Sud les îles d'Åland et celle de Singelsskär sont les points les plus avancés des possessions Russes.

Toutes les îles situées à l'Est de la plus grande profondeur des lacs et du chenal ou Thalweg des trois fleuves nommés ci-dessus appartiennent à la Russie, et celles à l'Ouest de la même ligne à la Suède, à l'exception seule de la presqu'île Svensar-ö, sur laquelle se trouve la ville de Torneå.

Messieurs les Commissaires respectifs étant convenus de l'exactitude du tracement des limites, tel qu'il vient d'être spécifié, acte en a été pris au Protocole.

Sur cela Messieurs les Commissaires de S.M.I:le ont annoncé, que l'arrivée de M:r le Prévot Castrén les mettait à même de reprendre le Sujet des Eglises.

Plusieurs entretiens confidentiels ayant au lieu les jours précédens relatifs à cet objet, et Messieurs les Commissaires Russes ayant déclaré que, d'après les Instructions dont ils se trouvaient munis, ils ne se trouvaient pas autorisés de consentir à ce que les sujets respectifs puissent conserver le droit de se servir, pour l'avenir comme par le passé, des Eglises rangées sur le territoire de l'autre Souverain par la nouvelle démarca-

tion, droit sur lequel Messieurs les Commissaires Suédois ont vivement insisté, il a été finalement convenû dans cette Conférence: que les Paroisses le long des deux rives du Torneâ et du Muõnio, devant nécessairement être séparées à l'avenir, il sera permis aux habitans de ces rives de se servir encore de leurs anciennes Eglises, situées de l'autre coté, pendant l'espace de trois ans à compter de l'échange des Ratifications de l'Acte de démarcation, à la charge de pourvoir jusqu'à ce terme, comme par le passé, à l'entretien des Prêtres et autres Employés Ecclésiastiques; et pour cet effet aucun droit de douane ne sera levé sur les dîmes que ces habitans auront à remettre.

Il est entendû, qu'après le susdit terme les Paroisses seront entièrement séparées, et qu'il ne sera plus permis aux habitans de l'une ou l'autre rive de fréquenter les Eglises situées sur le territoire de l'autre Souverain.

Les deux Gouvernemens veilleront à ce que, d'après un estimé sage et raisonnable, ceux des sujets de l'une ou l'autre Puissance, qui seront séparés de leurs anciennes Paroisses, soient dedommagés de ce qu'ils auront contribué anciennement à l'établissement commun des Eglises, des maisons de prêtres, des Magasins et maisons de Paroisse, y comprises aussi les maisons de justice. Toutes ces liquidations seront également terminées avant l'expiration des trois années.

Messieurs les Commissaires Russes ayant prévenu Messieurs les Commissaires Suédois, que M:r le Prévôt Castrén est déce-ment autorisé à examiner tout ce qui a rapport à cet objet et à en régler les détails, ils les ont invité à faire les démarches nécessaires pour une nomination semblable de la part de leur Gouvernement, ce dont Messieurs les Commissaires de S: M: Suédoise se sont engagés à s'occuper sans perte de tems.

Tous les points réglés, il a été convenû, que l'on s'occupe-rait immédiatement de la rédaction de l'Acte de démarcation, et que le terme pour les Ratifications y serait fixé à trente jours après la signature de l'Acte.

Le Baron Gustave de Boije.

P. Engelmann.

Pierre Ad. Ekorn.

Le Baron Paul de Nicolay.

Quatrième Conférence tenue à Torneå le $\frac{7. \text{ Novembre}}{26. \text{ Octobre}}$ 1810.

Présents:

Messieurs les Commissaires Plénipotentiaires des deux Hautes Puissances.

Messieurs les Commissaires se sont occupés ce jour premièrement de la vérification des Protocoles respectifs du $\frac{31.}{19.}$ Octobre et du $\frac{3. \text{ Novembre}}{22. \text{ Octobre}}$, dans lesquels on a réglé de part et d'autre plusieurs points et fait quelques additions pendant la Séance. — Ayant ensuite marqué de leur signature chacune des treize Sections des premiers Exemplaires respectifs de la Carte spéciale de la nouvelle frontière, Messieurs les Commissaires Plénipotentiaires ont terminé la Séance par assigner leur Conférence prochaine au Samedi de la semaine.

Le Baron Gustave de Boije. Pierre Engelmann.
Pierre Ad. Ekorn. Le Baron Paul de Nicolay.

Cinquième Conférence, tenue à Torneå le $\frac{10. \text{ Novembre}}{29. \text{ Octobre}}$ 1810.

Les Protocoles respectifs du $\frac{31.}{19.}$ Octobre et du $\frac{3. \text{ Novembre}}{22. \text{ Octobre}}$ ont été collationnés les uns sur les autres et signés par Mess:rs les Commissaires Plénipotentiaires.

Il fut arrêté ensuite, que lecture formelle du projet de l'Acte de démarcation serait faite à la première Conférence, qui fut assignée au vendredi de la semaine prochaine.

Le Baron Gustave de Boije. Pierre Engelmann.
Pierre Ad. Ekorn. Le Baron Paul de Nicolay.

Sixième Conférence tenue à Torneå le $\frac{16.}{4.}$ Novembre 1810.

La Conférence fut introduite par la vérification et la signature des Protocoles du $\frac{7. Novembre}{26. Octobre}$ et du $\frac{10. Novembre}{29. Octobre}$

Ensuite la Commission passa à un examen réfléchi des Articles projetés pour l'Acte de démarcation, dont on était convenu après plusieurs entretiens confidentiels.

À la suite d'une proposition de Messieurs les Commissaires Russes, addition avait été faite, à l'Article concernant la jouissance commune des îles, d'une danse d'après laquelle cette communauté de biens devait cesser à un point au-dessus de la presqu'île Svensar-ö, attendu que dans le cas contraire il pourrait en résulter des inconvénients par le voisinage immédiat de la Ville de Torneå.

Le préambule et les Articles projetés ayant finalement été adoptés et pris au Protocole selon la teneur des annexes cotées A.B.C.D.E.F.G.H.I., les minutes furent revêtues de la signature des Plénipotentiaires respectifs.

Le Baron Gustave de Boije. Pierre Engelmann.

Pierre Ad. Ekorn. Le Baron Paul de Nicolay.

Septième Conférence tenue à Torneå le $\frac{20.}{8.}$ Novembre 1810.

La Séance fut ouverte par la vérification et la signature du Protocole du $\frac{16.}{4.}$ du courant.

Un Exemplaire de l'Acte de démarcation, dont les Articles ont été arrêtés le dit jour, ayant été mis au net de part et d'autre, on a procédé à la collation de ces dits Exemplaires, lesquels, trouvés justes et conformes, ont été revêtus de la signature et du sceau des Plénipotentiaires respectifs.

Le Baron Gustave de Boije. Pierre Engelmann.

Pierre Ad. Ekorn. Le Baron Paul Nicolay.

Huitième Conférence, tenue à Torneå le $\frac{28}{16}$ Decembre 1810.

Messieurs les Commissaires Démarcateurs s'étant rassemblés pour l'échange des Ratifications de l'Acte signé par eux le $\frac{20}{8}$ Novembre passé, ceux de Sa Majesté l'Empereur ont ouvert la Conférence en représentant la non-arrivée de la Ratification Imperiale pour le terme nommé comme d'autant plus accidentelle, que Sa Majesté l'Empereur avait manifesté Son entière satisfaction sur le resultat des travaux des Commissions réunies.

Ensuite Messieurs les Commissaires Plénipotentiaires ont échangé, l'une contre l'autre, les Ratifications signées par Sa Majesté le Roi de Suède et Sa Majesté l'Empereur de toutes les Russies.

M:r le Baron de Boye ayant alors pris la parole a dit: qu'il ne pouvait cacher que l'on a trouvé, de la part de son Gouvernement, quelque insuffisance dans le seul terme de *bateau* employé pour les sujets Suédois au commencement de l'Art. IV. de l'Acte de démarcation, tandis que celui de *batiment*, qui le précédait immédiatement, ne se rapportait qu'aux sujets Russes: qu'il prévoyait bien ce que Messieurs les Commissaires de Sa Majesté Impériale pourraient lui répondre là-dessus, mais qu'il se flat-
tait d'obtenir leur consentement à une explication plus particulière, dans le Protocole de ce jour, du terme de *bateau* employé dans le cas précité. — Messieurs les Commissaires Russes ont répondu, qu'effectivement ils ignoraient quel autre terme, excepté celui de *bateau*, pouvait indiquer l'espèce de grands canots, qui seuls étaient usités sur ces fleuves à cause des cataractes, et qu'il eut été impossible d'employer le même terme de *batiment* pour des eaux ausse differents par leur nature que celles de la mer et de ces fleuves, mais qu'ils n'en étaient pas moins empressés de complaire à Messieurs les Commissaires de Sa Majesté Suédoise en ce qu'ils venaient d'énoncer, d'autant plus que le même mot de *bateau* se rapportait, dans un autre passage du susdit Article, également aux bateaux Russes. — Il a été convenu en conséquence de donner au terme de *bateau*, employé dans l'Art. IV. de l'Acte de démarcation, la significa-

tion de toute espee de barque ou batiment qui a été jusqu'à present usité sur ces rivières ou qui pourrait l'être à l'avenir.

Messieurs les Commissaires Russes ont à cette occasion porté l'attention de Messieurs les Commissaires Suédois sur plusieurs plaintes qui leur étaient parvenues de la part des marchands et autres individus de la ville de Torneå, nouvellement revenus de la foire de Kengis, contre les teneurs des maisons de poste située sur la route entre Torneå et Öfver-Torneå, qui leur avaient refusé des chevaux de poste pour leurs personnes par la raison qu'ils venaient du coté Russe, d'où les paisans avaient cessé de fournir des chevaux à ces Stations. — Messieurs les Commissaires Suédois, en témoignant leurs regret sur un mésentendu qui ait pu avoir lieu dans un pareil cas, se sont engagés à prendre des mesures nécessaires pour y remédier à l'avenir.

Le Baron Gustave de Boije.

Pierre Engelmann.

Pierre Ad. Ekorn.

Le Baron Paul Nicolay.

Neuvième Conférence, tenue à Torneå le $\frac{29}{17}$ Decembre 1810.

Messieurs les Commissaires Plénipotentiaires s'étant assemblés ce jour uniquement pour le sujet de la vérification et de la signature des Protocoles du $\frac{28}{16}$ du courant, ce but atteint, la Séance fut levée.

Gustave Baron de Boije.

Pierre Engelmann.

Pierre Ad. Ekorn.

Paul Baron de Nicolay.

Dixième et dernière Conference, tenue
à Torneå le $\frac{19}{7}$ Janvier 1811.

Les Cartes topographiques de la nouvelle frontière entre les deux Etats, mises au net, ayant été préalablement examinées et collationnées, Messieurs les Commissaires Plénipoten-

tiaires réunis ont procédé à la signature de chacun des deux Exemplaires et les ont échangé l'un contre l'autre.

Ensuite l'on passa à la vérification des Originaux respectifs de la Description topographique de la dite frontière, les quels ayant été trouvés parfaitement exacts, Messieurs les Commissaires Plénipotentiaires les ont munis de leurs signatures et y ont apposé le cachet de leurs Armes conformément à l'Art. VI. de l'Acte de démarcation signé dans cette ville le $\frac{20}{8}$ Novembre 1810. — Tout ce dont Acte a été pris au Protocole, qui fut immédiatement mis au net et revêtu de la signature des Plénipotentiaires respectifs.

Gustave Baron de Boije.

Pierre Engelmann.

Pierre Ad. Ekorn.

Paul Baron de Nicolay.

[L. S.]

(Annexes au Protocole de la 6:me Conférence tenue à Torneå le $\frac{16}{4}$ Novembre 1810. —)

Lit. A.

Projet de Préambulo pour l'Acte de démarcation.

Au Nom de la Très-Sainte et Indivisible Trinité.

Sa Majesté le Roi de Suède et Sa Majesté l'Empereur de toutes les Russies, également animés du désir d'assurer à jamais l'union et la bonne intelligence entre Leurs Etats contre les moindres cas, qui pourraient y porter atteinte par le voisinage immédiat des deux Monarchies, ont jugé nécessaire de fixer d'une manière précise, par un Acte formel de Démarcation, les nouvelles limites, qui doivent séparer désormais Leurs Etats respectifs d'après les Stipulations du Traité conclu à Friedricshamn le Dix Sept /Cinq/ Septembre Mil Huit Cent Neuf. À cet effet Leurs dites Majestés ont nommé pour Leurs Commissaires Plénipotentiaires, savoir: Sa Majesté le Roi de Suède, le Sieur Gustave Baron de Boye, Son Aide de Camp Général, Colonel dans Ses Armées et Chevalier de Son Ordre de l'Epée, et le Sieur Pierre

Adolphe d'Ekorn, Son vice Gouverneur du Gouvernement de Nord-Bothnie, Sénéchal et Chevalier de Son Ordre de l'Etoile Polaire, et sa Majesté l'Empereur de toutes les Russies, le Sieur Pierre d'Engelmann, Colonel (à la Suite de S. M: Im:le de) d'Etat-Major-Général de l'Armée, Chevalier de l'Ordre de S:t Wladimir de la troisième et de celui de S:te Anne de la seconde Classe, (chevalier) de l'Ordre Royal de Prusse pour le mérite, et le Sieur Paul Baron de Nicolay, Conseiller de Collège du Département des Affaires étrangères: lesquels, après avoir échangé leurs Plein-pouvoirs trouvés en bonne et dûe forme, ayant visité les frontières et en ayant fait dresser des Cartes exactes, sont convenus des Articles suivans: —

(Le Baron Gustave de Boije.) (Pierre Engelmann.)
 (Pierre Ad. Ekorn.) (Le Baron Paul de Nicolay.)

Lit. B.

Projet d'Article à être inseré dans l'Acte de démarcation.

Art. I.

La ligne de-démarcation entre le Royaume de Suède et l'Empire de Russie, partant de la frontière Norvégienne entre les deux Montagnes Kolta-Pahta et Kuokima-Pahta ou Paikas waara, du point où la petite-rivière Radjejohka ou Kuokima-johka prend sa source dans le lac Kolta-jaur, descend cette rivière à travers le lac Kuokima-jaur jusqu'à son embouchure dans le lac Ylinen-Kilpis-jaur, puis coupant en deux ce premier lac ainsi que le second, Alanen-Kilpis-jaur, et passant de là par le lac Tatsa-jaur dans le Kõngämä, elle suit le chenal de ce fleuve à travers les lacs Kjeli-jaur, Mucka-jaur, Pousu-jaur, Latina-Lahti, Naimaka-jaur, Kellotti-jaur jusqu'au confluent du Kõngämä et du Lätäs-Eno: de ce point, où le Muonio prend son nom, la ligne continue le long de ce fleuve, et après son embouchure dans le Torneå elle suit le chenal de ce dernier jusqu'au Nord de la presqu'île Svensar-ö: ici elle quitte le chenal et, passant à l'Ouest par le ruisseau nommé le Näran et le golfe de la ville /Stadsviken/ laissant l'île Kalfholmen à droite, elle rejoint le chenal du fleuve au

sud de la ville de Torneå, le suivant ensuite jusqu'à l'embouchure du fleuve dans la mer. De cette manière toutes les possessions situées à la droite de cette ligne appartiennent à la Suède, et celles à la gauche à la Russie. Les (Endroits de frontière) du côté suédois, du Nord au sud, sont: Mauno, Gunnari, Karet-suvando, Kuttanen, Muonion-Alusta, Parkajoensuu, Huucki, Kiexio-waara, Uttumuodka appartenant à la forge de Kengis, Kardis, Jarhois, Pello, forge de Svanstén, Juoxängi, Marjosaari, Kuivakangas, Haapakylä, Matarengi avec l'Eglise d'Öfver-Torneå, Ruskola, Alkula, Niemis, Armasaari, Koivukylä avec l'Eglise de Hietanimi, Peckilä, Vitzaniemi, Potila, Korpikylä, Karungi avec l'Eglise de Carl-Gustaf, Kuckola, Våjackala, Mattila, Haaparanda. — Les (Endroits) du côté Russe sont: Naimaka, Kellotti, l'Eglise d'Enontekis, Palojoensuu, Songa-Muodka, Kelkesuvando, Öfver-Muonioniska, Neder-Muonioniska, Kihlangi, Kolare, Jockijalka, Pello, Mämmilä, Turtula, Juoxängi, Kauosaari, Marjosaari, Kauliranda, Kuivakangas, Närki, Alkula, Niemis, Armassaari, Helsingby, Korpikylä, Karungi, Kuckola, Våjackala, Kiviranda, la ville de Torneå sur la presqu'île de Svensar-ö, l'Eglise de Neder-Torneå, Hällälä et Nätsaari sur l'île de Björkö. — Depuis l'embouchure du Torneå dans la mer, la frontière se prolonge le long du golfe de Bothnie à travers le milieu du Qvarken et du Ålandshaf jusqu'à la mer baltique, de manière qu'au Nord du golfe les îles de Bockholm, de Sällön avec le port de Reutehamn ainsi que l'île de Östra-Sarven-Maat, et au Sud les îles d'Åland et celle de Singelskär sont les points les plus avancés des possessions Russes.

Toutes les îles situées à l'Est de la plus grande profondeur des lacs et du chenal ou Thalweg des trois fleuves-nommes ci-dessus appartiennent à la Russie, et celles à l'Ouest de la même ligne à la Suède, à l'exception seule de la presqu'île Svensarö sur laquelle se trouve la ville de Torneå. [De même, depuis l'embouchure du fleuve Torneå, les îles les plus rapprochées des côtes de la Finlande et de la terre ferme d'Åland appartiennées à la Russie, et à la Suède celles qui avoisinent ses côtes.

(Le Baron Gustave de Boije.) (Pierre Engelmann.)

(Pierre Ad. Ekorn.) (Le Baron Paul de Nicolay.)

Lit. C.

Projet d'Article à être inséré dans l'Acte de démarcation.

Art. II.

Les rivières Torneå, Muonio et Kõngämä faisant frontière entre les deux Etats, il est entendu qu'elles sépareront désormais toute propriétés particulière située sur les deux rives opposées, de manière que celui, qui en a la possession, sera obligé d'abandonner l'un ou l'autre coté du fleuve. Mais en considération de la situation particulière des habitans de ces rives, les Hautes Parties contractantes sont convenûes de prolonger à leur égard jusqu'à cinq ans le terme de trois ans fixé par le Traité de Friedricshamn pour l'établissement de Leurs sujets respectifs dans l'autre pays ou l'aliénation de leurs biens.

En attendant, la séparation de ces propriétés s'effectuera, pour la convenance commune des intéressés, au moyen d'échanges reciproques partout où ce mode sera applicable. Les Autorités respectives sur les lieux veilleront à ce que justice soit faite à chacun dans ces transactions ainsi que dans les ventes et achats de terres devenus indispensables.

Par suite de cette même sollicitude des Hautes Parties contractes pour le bien-être de Leurssujets respectifs la jouissance des possessions sur les îles des susdits fleuves et lacs, est à jamais assurée aux anciens propriétaires, quand même la ligne de démarcation rangerait ces îles du coté opposé — bien entendu (cependant) que ce privilège ne s'étendra point sur les îles Flurin-saari, Flygarin-Saari, la prèsqu'île Svensarö et les îles au sud de cette dernière. Les propriétés mixtes, s'il s'en trouvait sur plusieurs îles voisines ou sur la surface d'une grande île isolée, devront être échangées les unes contre les autres autant que faire se pourra.

Les cinq années écoulées, les possesseurs de chaque île auront à payer conjointement une redevance annuelle de quarante huit Copeks ou cuivre ou huit Skilling argent de Banque suédois en signe de reconnaissance que le terrain, dont ils ont l'usufruit, appartient à l'autre Souverain. Ces redevances ayant été recueil-

lies par les préposés des usufruitiers liquidation en sera faite de part et d'autre avant l'expiration des trois premières mois de l'année.

(Le Baron Gustave de Boije.) (Pierre Engelmann.)
 (Pierre Ad. Ekorn.) (Le Baron Paul de Nicolay.) ●

Lit. D.

Projet d'Article à être inseré dans l'Acte de demarcation.

Art. III.

Il sera permis aux habitans des deux rives du Torneå et Muonio de (frequenter) leurs anciennes Eglises pendant l'espace de trois ans à compter du jour de l'échange des Ratifications du present Acte, à la charge de pourvoir jusqu'à ce terme, comme par le passé, à l'entretien des prêtres et des autres employés d'Eglise; et pour cet effet, aucun droit de douane ne sera levé sur les dêmes que ces habitans auront à remettre. Au bout des trois années, tout rapport entre les Paroisses des deux rives ayant cessé, ceux des sujets de l'une ou l'autre Puissance, qui auront été separés de leurs anciennes Eglises, seront dedommagés, d'après un estimé sage et raisonnable, de ce qu'ils auront contribué anciennement à l'établissement commun des Eglises, des maisons de Prêtres, des Magasins et maisons de paroisse, y comprises aussi les maisons de justice. — Tous ces comptes seront réglés avant l'expiration du même terme.

(Le Baron Gustave de Boije.) (Pierre Engelmann.)
 (Pierre Ad. Ekorn.) (Le Baron Paul de Nicolay.)

Lit. E.

Projet d'Article à être inseré dans l'Acte de demarcation.

Art. IV.

Les differentes voies de communication dont se sont servis jusqu'à présent les habitans des deux frontières, tant pour des objets de nécessité que de commerce, leur sont assurées pour

l'avenir. [Ainsi, tout bâtiment Russe aura pleine liberté de passer et repasser par le Chenal conduisant du port de Reutehamn à la grande mèr, comme tout bateau suédois par le bras du Torneå qui separe la ville de ce nom du Continent Russe. De même la libre navigation, dans toute l'étendue du cours des trois fleuves et des lacs précités, subsistera comme par le passé. Il sera permis à tout bateau de prendre terre à la rive opposée aussi souvent que ce sera nécessaire pour la sureté de la navigation ou le halage des bateaux. [Egalement il sera loisible aux habitans de toute la rive opposée de se servir du chemin de terre ménant d'Öfver-Torneå à la ville de Torneå, à la seule charge de contribuer, comme auparavant, à l'entretien de ce chemin tant qu'ils profiteront de cette liberté.

Dans aucun des cas précités il ne sera offert aucune espece de molestation aux sujets de l'une ou l'autre. Puissance ni levé aucun droits sur leurs denrées ou marchandises pour le simple passage par les eaux ou le territoire de l'autre Souverain. La paisible jouissance des îles leur étant assurée par l'Art. II., il s'entend de soi-même que tout individu en emportera le plein produit dans telle saison qu'il voudra, sans jamais être sujet à aucune imposition quelconque.

(Le Baron Gustave de Boije.) (Pierre Engelmann.)

(Pierre Ad. Ekorn.) (Le Baron Paul de Nicolay.)

Lit. F.

Projet d'Articles à être inseré dans l'Acte de demarcation.

Art. V.

La pêche du Saumon dans la rivière de Torneå, telle qu'elle a été réglée par les Lettres Royaux du treize Sept:bre 1791., est formellement garantie, pour les cent ans génomés, aux possesseurs actuels, qui continueront à la faire en commun et en partager le produit comme par le passé. Le droit annuel, payable à chacune des deux Couronnes, sera proportionné à la part que se trouvent avoir à cette ferme Leurs sujets respectifs. [Les Gouvernemens des Provinces de Nord-Bothnie & d'Uleaborg

empêcheront qu'aucune nouvelle estacade ne soit établie si non par un commun accord entre les intéressés, et qu'en général aucune atteinte ne soit donnée au privilège des teneurs actuels de la dite pêche. Les Cent années capirées, il sera convenû d'un nouvel arrangement à l'égard de ce point.

Pour ce qui est de l'exercice des autres pêches, il ne s'étendra désormais de l'un et de l'autre coté que jusqu'aux limites que separent les deux Etats.

(Le Baron Gustave de Boije.) (Pierre Engelmann.)
(Pierre Ad. Ekorn.) (Le Baron Paul de Nicolay.)

Lit. G.

Projet d'Article à être inseré dans l'Acte de demarcation.

Art. VI.

La description topographique, qui indiquera (d'après les Cartes dressées) dans les moindres details la direction des limites et l'emplacement des poteaux et autres marques de bornage, munie de la signature et du Sceau des Commissaires respectifs, aura même force et valeur que si elle était inserée mot à mot dans le present Acte.

(Le Baron Gustave de Boije.) (Pierre Engelmann.)
(Pierre Ad. Ekorn.) (Le Baron Paul de Nicolay.)

Lit. H.

Projet d'Article à être inseré dans l'Acte de démarcation.

Art. VII.

La tranquillité et la sureté des paisibles habitans de ces frontières étant trop exposées par la grande facilité aux malfaiteurs de se soustraire à leurs justes punitions en passant sur le territoire de l'autre Puissance, il est convenû, que tout meurtrier, incendiaire, brigand ou voleur, qui, après avoir commis son crime

dans une des Paroisses limitrophes, s'évadera sur le territoire étranger, sera saisi et livré à son Gouvernement aussitôt que requisition en aura été faite; mais en cas que l'accusé soit sujet de l'Etat où il se sera réfugié après avoir commis le crime sur le territoire étranger, il sera jugé et puni par son propre Gouvernement avec la même rigueur que s'il s'était rendu coupable envers celui-ci.

(Le Baron Gustave de Boije.) (Pierre Engelmann.)

(Pierre Ad. Ekorn.) (Le Baron Paul de Nicolay.)

Lit. I.

Projet d'Article et de conclusions à être inserés dans
l'Acte de démarcation.

Art. VIII.

Les Ratifications du présent Acte seront échangées dans cette ville de Torneå dans l'espace de trente jours, ou plutôt si faire se peut.

En foi dequoi les susdits Commissaires Plénipotentiaires, en vertu de leurs Pleinpouvoirs, ont signé le présent Acte de démarcation et y ont apposé le Cachet de leurs Armes. Fait à Torneå le

Novembre l'an de grace Mil Huit Cent Dix.

(Le Baron Gustave de Boije.) (Pierre Engelmann.)

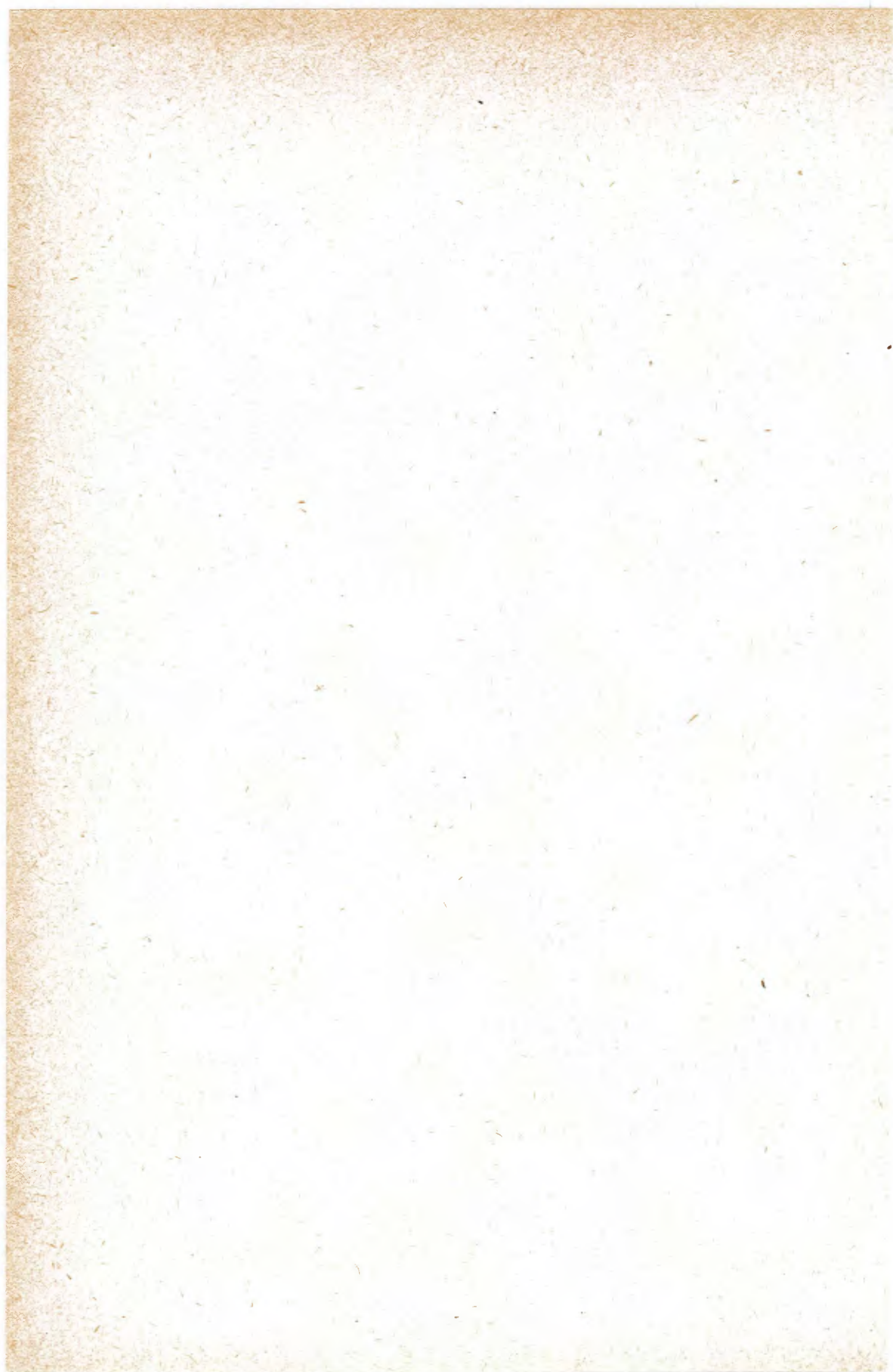
(Pierre Ad. Ekorn.) (Le Baron Paul de Nicolay.)

Liite II.

Ote asiakirjasta »Öfversigt af ÄgoUtbytet emellan Ryssland och Sverige».

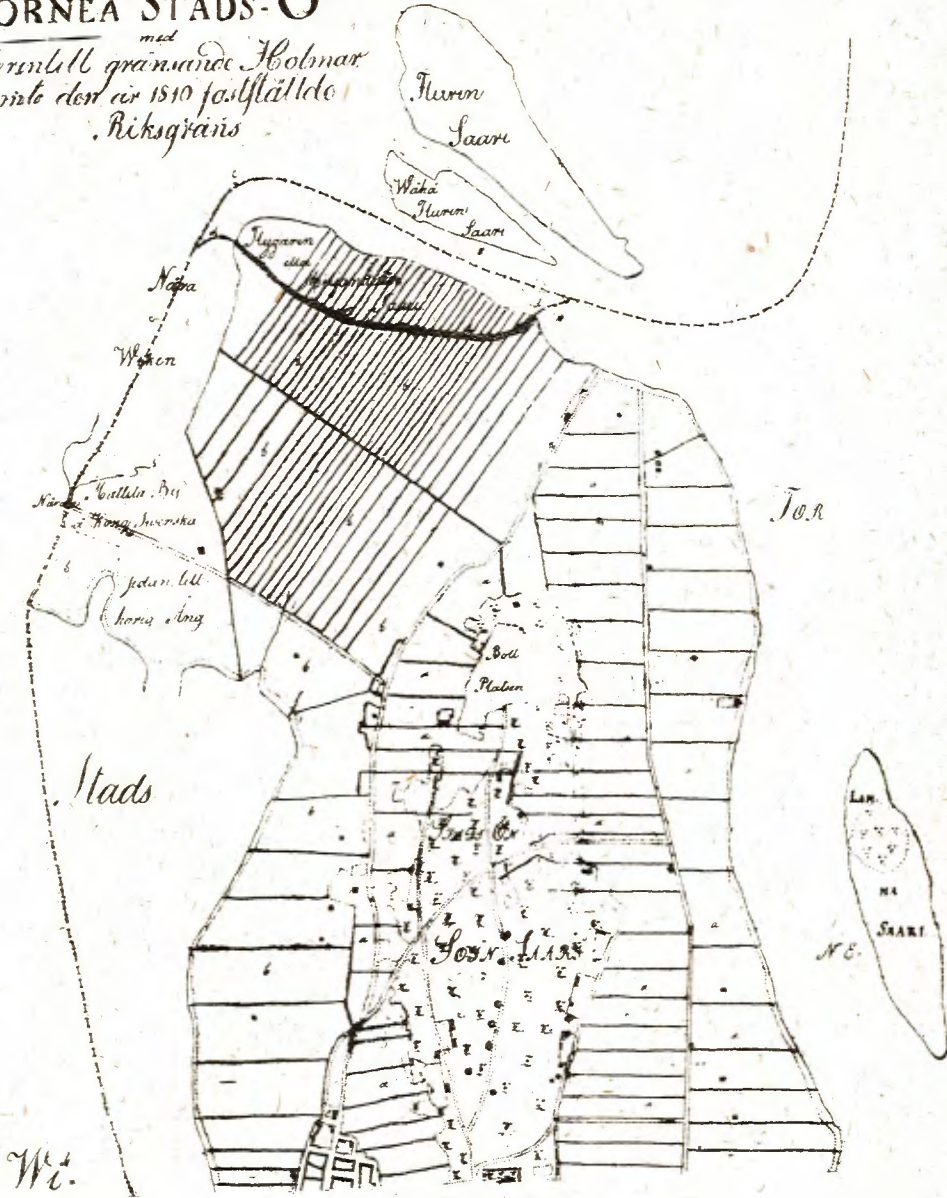
»Öfver Ägo blandningen vid denne den Nordligaste bredd för ett något så när Lönande jordbruk, torde följande Utdrag af protocollerne lemna upplysning. Sudenjako Ängs teg å Wähäsaari holme i II. Skifteslaget, tillhör 42 Ryske och Swenske Undersåtare, hvilka under samhäfd begagna den samma på följande sätt: Ängen är delad i twenne Stycken — Kärki och Tyvi — och omväxlingen i häfden omfattar alltid en tid af fem år. Det första året nyttjas Tyvi af 36 delägare, som indela Ängs Stycket först i fem hufvudlotter: Twenne deraf utlottas och öfverlemnas åt sju delägare, som sin emellan skifta den i tolfte delar, och de återstående 3:ne hufvudlotterne sammanläggas samt Utbrytes åter i fem delar: af desse uttages tre och skiftas emellan sju delägare i tjugundedelar: de öfverblefne twenne delarne lägges åter ihop och fördelas i Sex lotter, hwaraf fem utlottas och tillträdes af 10 delägare till en — två och tre skiftes, men den Sjette utlägges ytterligare i fem delar, deraf fyra uttages af en jordägare, och den femte skiftas ytterst i fem skiften till enskilt hälften och tredjedels bruk emellan 10 delägare. Detta delnings eller bruknings sätt, kallas Sudenjako, hwaraf ängen troligen fått sitt namn, och innefattar en skarp imitation af en verklig rof-slitning. — Kärki, eller det andra Ängs stycket, begagnas af Nio delägare, hwaraf Sex erhålla $\frac{1}{8}$ och tre $\frac{1}{12}$ del hwardera. — Det andra året förfares med hela ängen — så väl Tyvi som Kärki — såsom med Tyvi det första året, eller efter Sudenjako, med någon förändring endast i delägarenes personal. Det Tredje året begagnas Kärki efter Sudenjako och Tyvi efter Kyynäräjako, det vill säga, att Ängs stycket indelas i tre lotter, hwaraf två öfverlemnas till tvenne Jordägandes nyttjande, men den

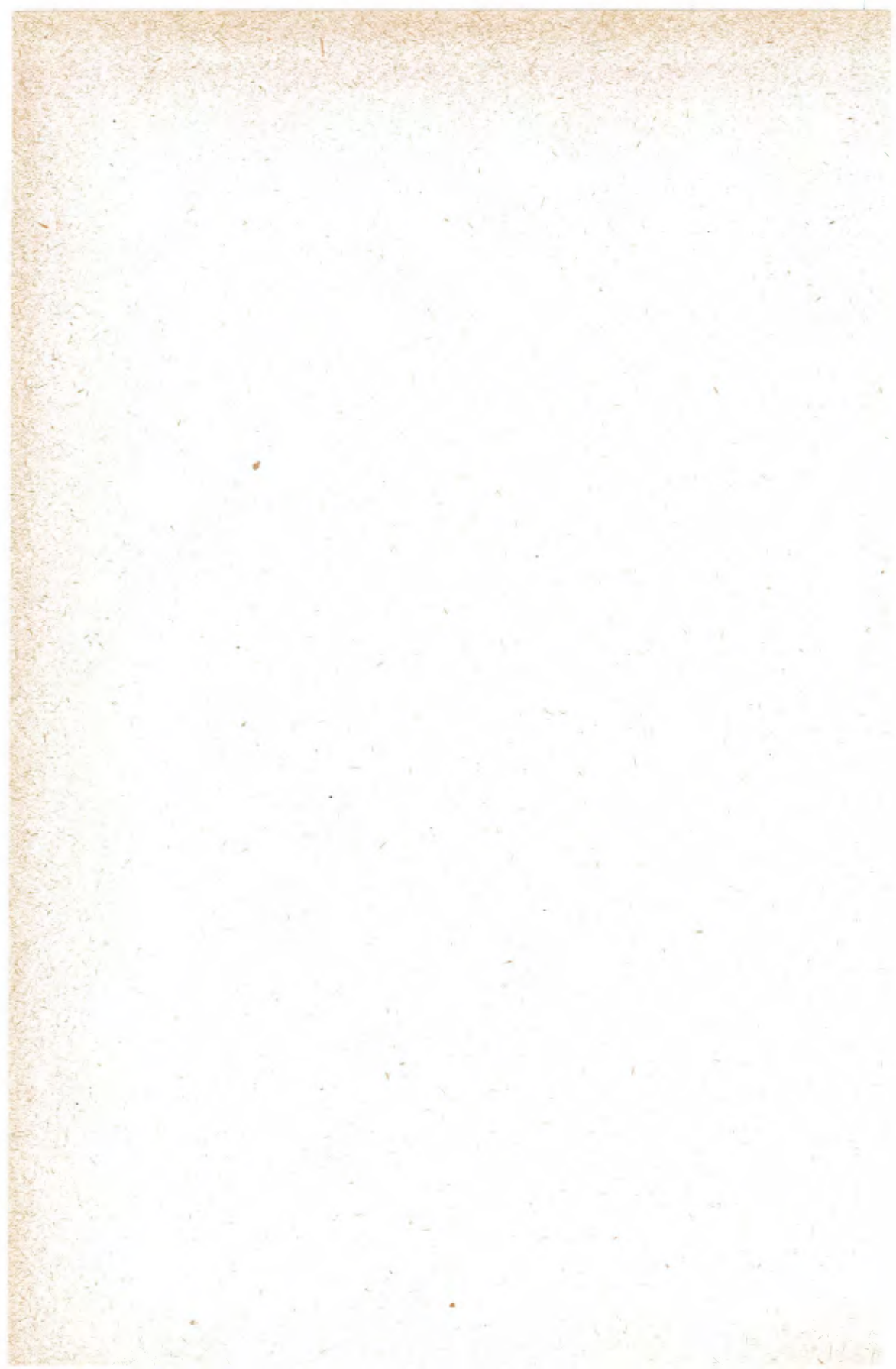
tredje lotten skiftas emellan Sju delägare efter Alntal i olika stycken. Det Fjerde året ingår Kärki i Kyynäräjako och Tyvi indelas nu i Tjugu delar; En af desse skiftas i fem lotter; hvaraf fyra utlottas åt en jordägare, men den femte lägges ihop med de återstående Nitton tjugunde delarne och delas sedan i tu delar, hvilka hvardera tages i förvaltning af Sex delägare, men den ena skiftas ytterst i åttonde delar och den andra efter alntal. Det femte Året indelas Kärki i två hufvudlotter: den ena skiftas åter i tu och öfverlemnas åt tre jordägare, men den andra fördelas i tjugu skiften, hvaraf ett lägges i fem lotter: fyra deraf uttages af en jord ägare, och den femte lägges till de oskiftade Nitton tjugunde delarne samt skiftas emellan tvenne jordägare till hälften hvardera. Tyvi nyttjas härunder af Sex delägare med lika stora andelar. — Dermed slutas hvarje brukningsperjod, likväl under den anmärkning att samma Jordägare icke sällan deltar på flere än ett sätt i årets olika omväxling.»

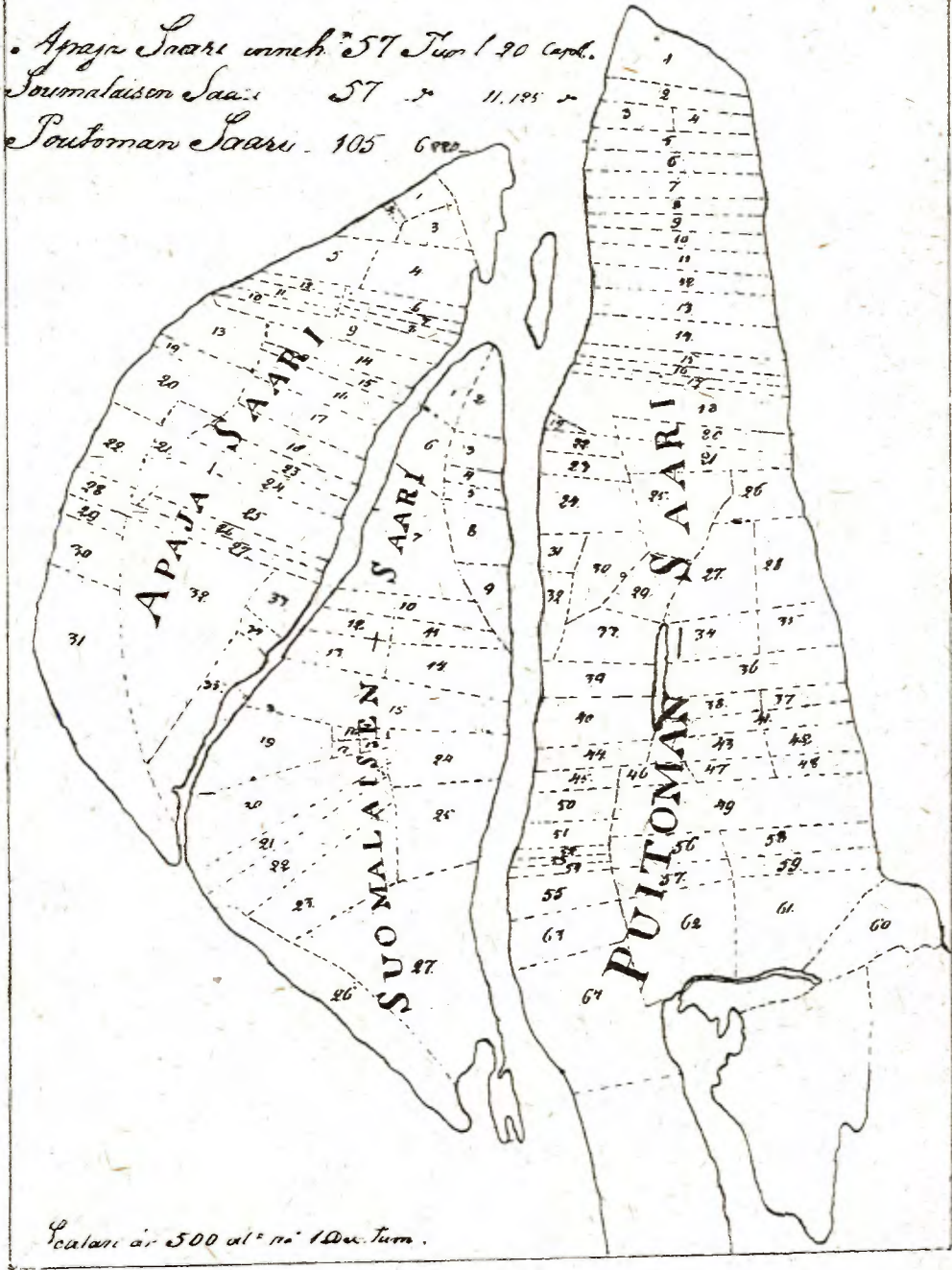
Liite III.

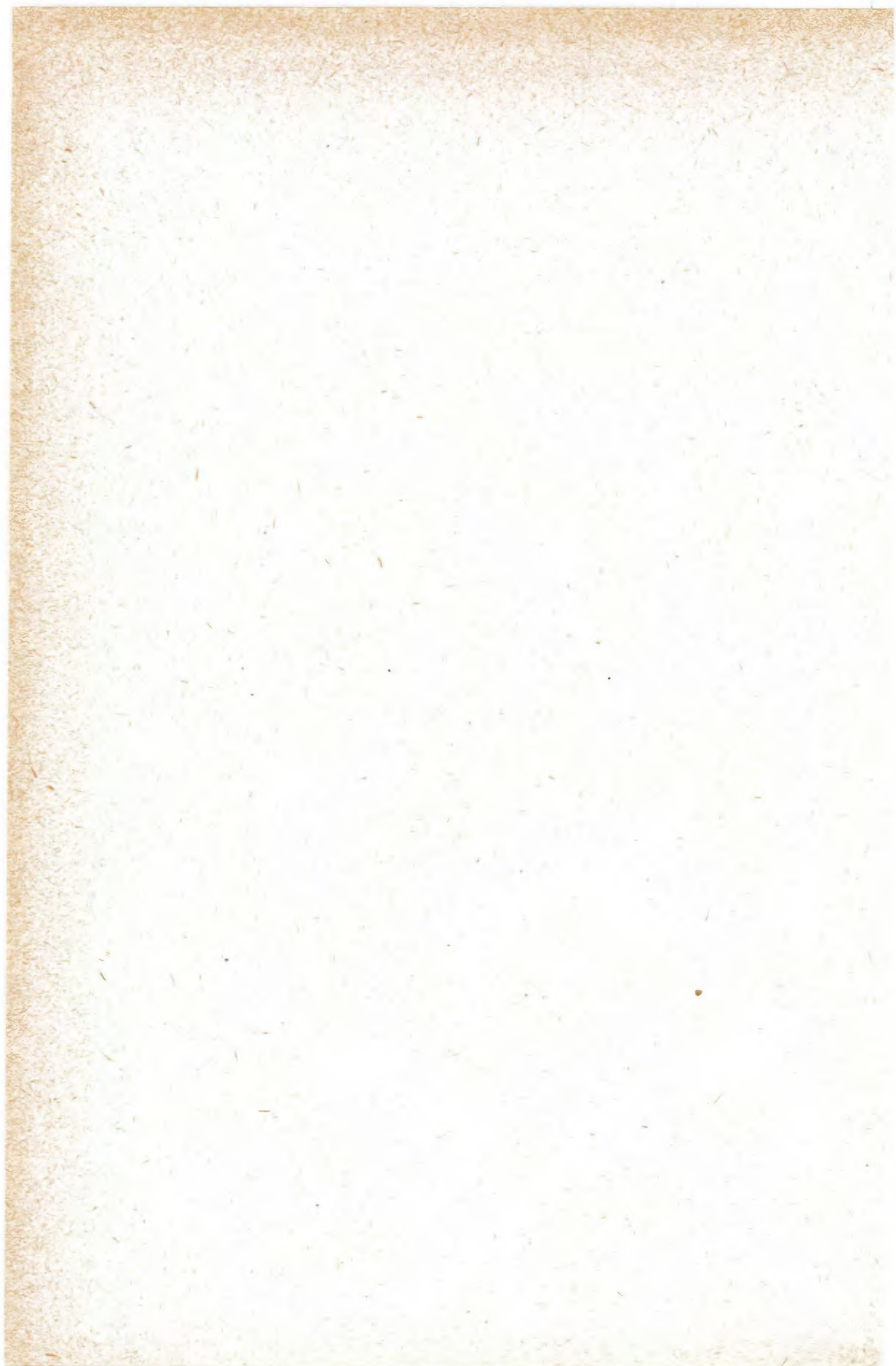
Carta
TORNEA STADS-O
 med
 derentill gränsvärde Holmar
 samt den år 1810 fastställda
 Riksgrens

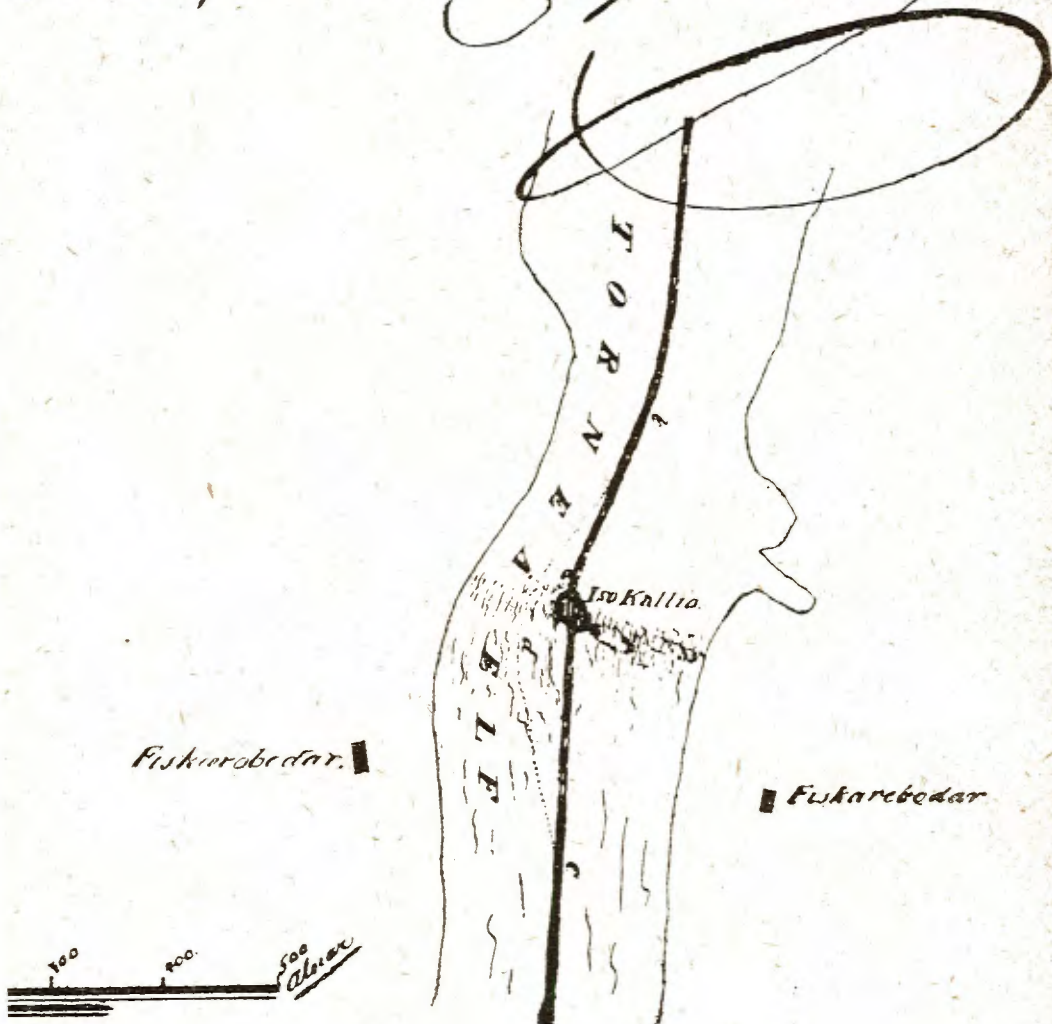
Liite IV.

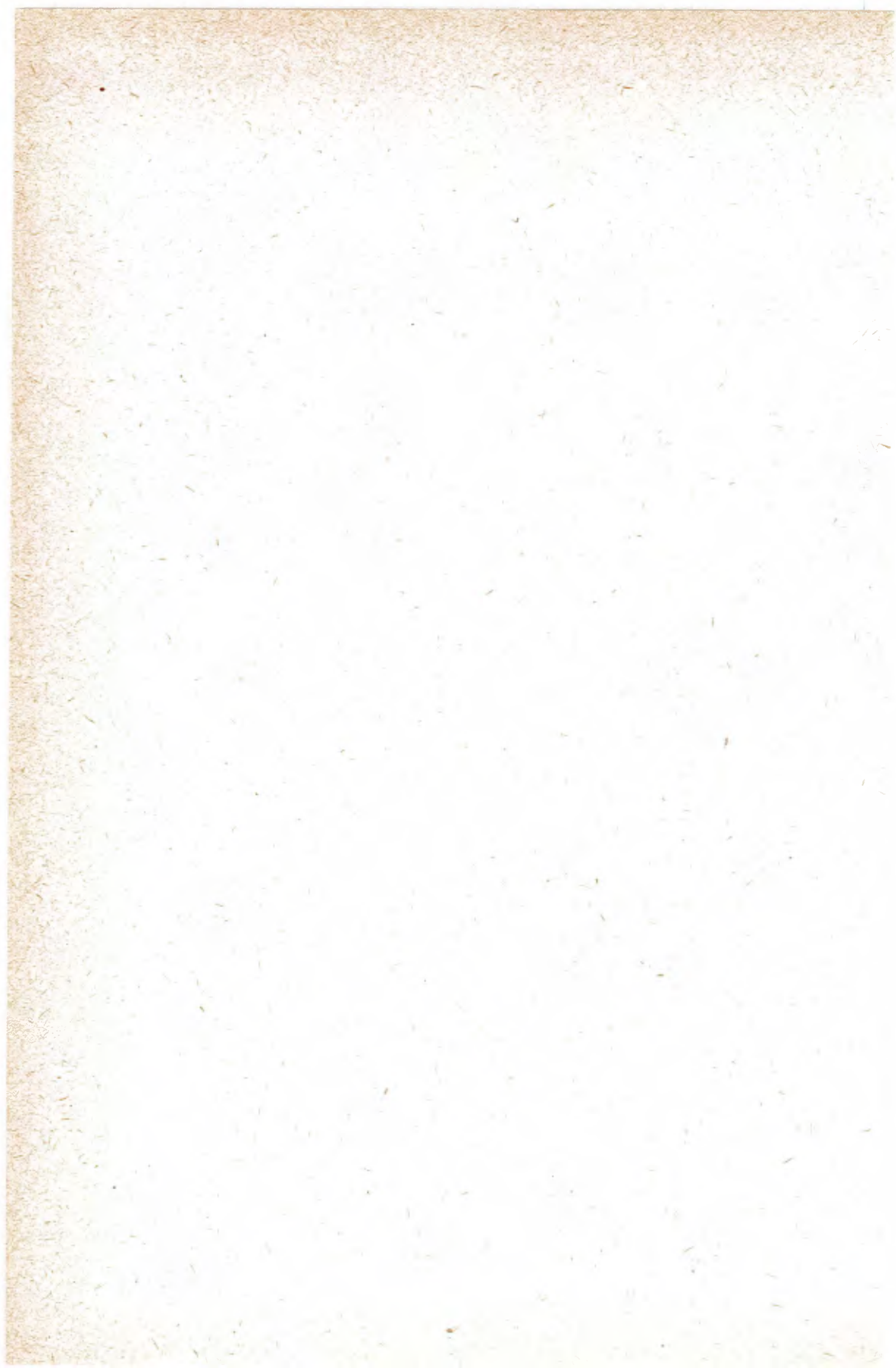

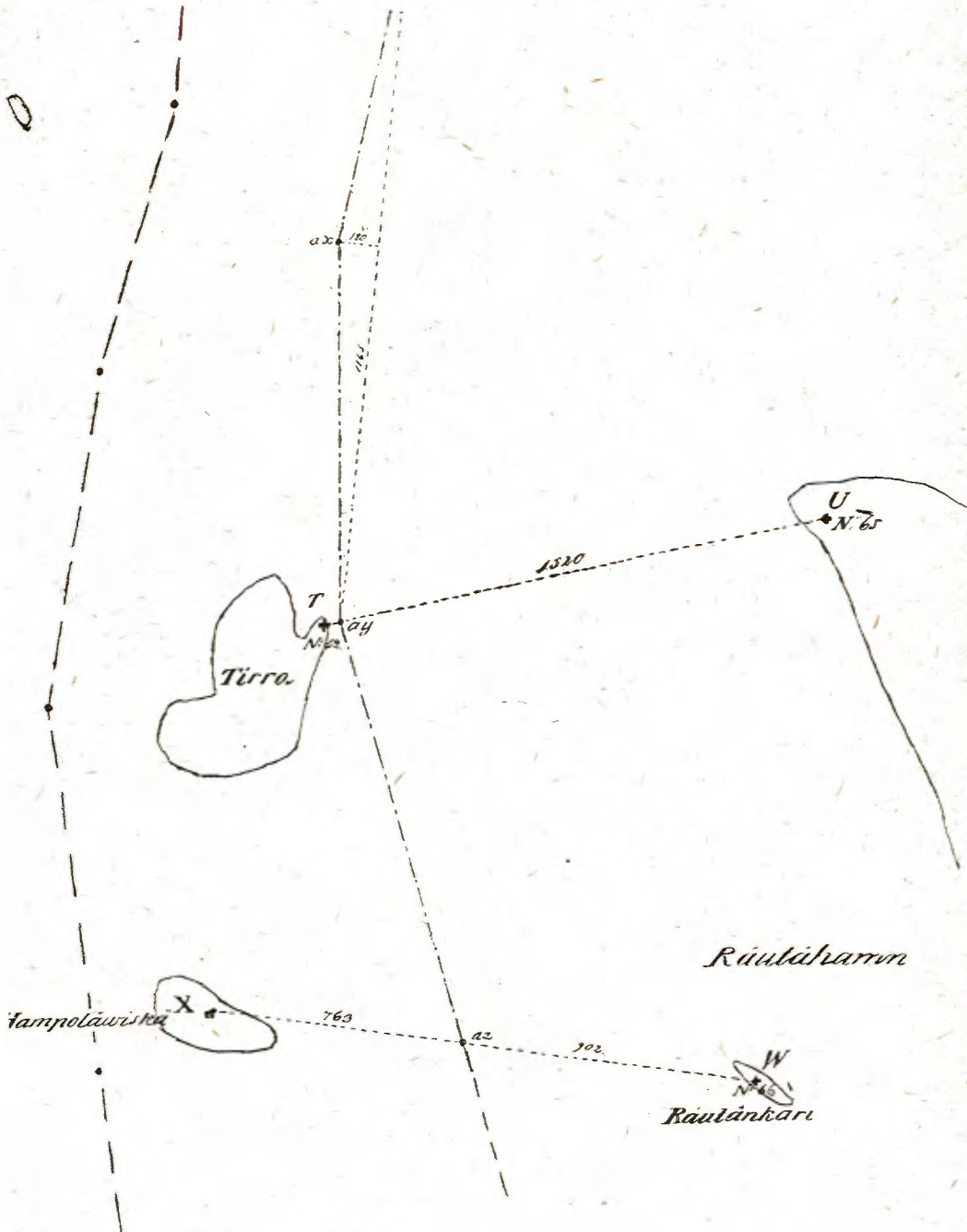
Liite V.

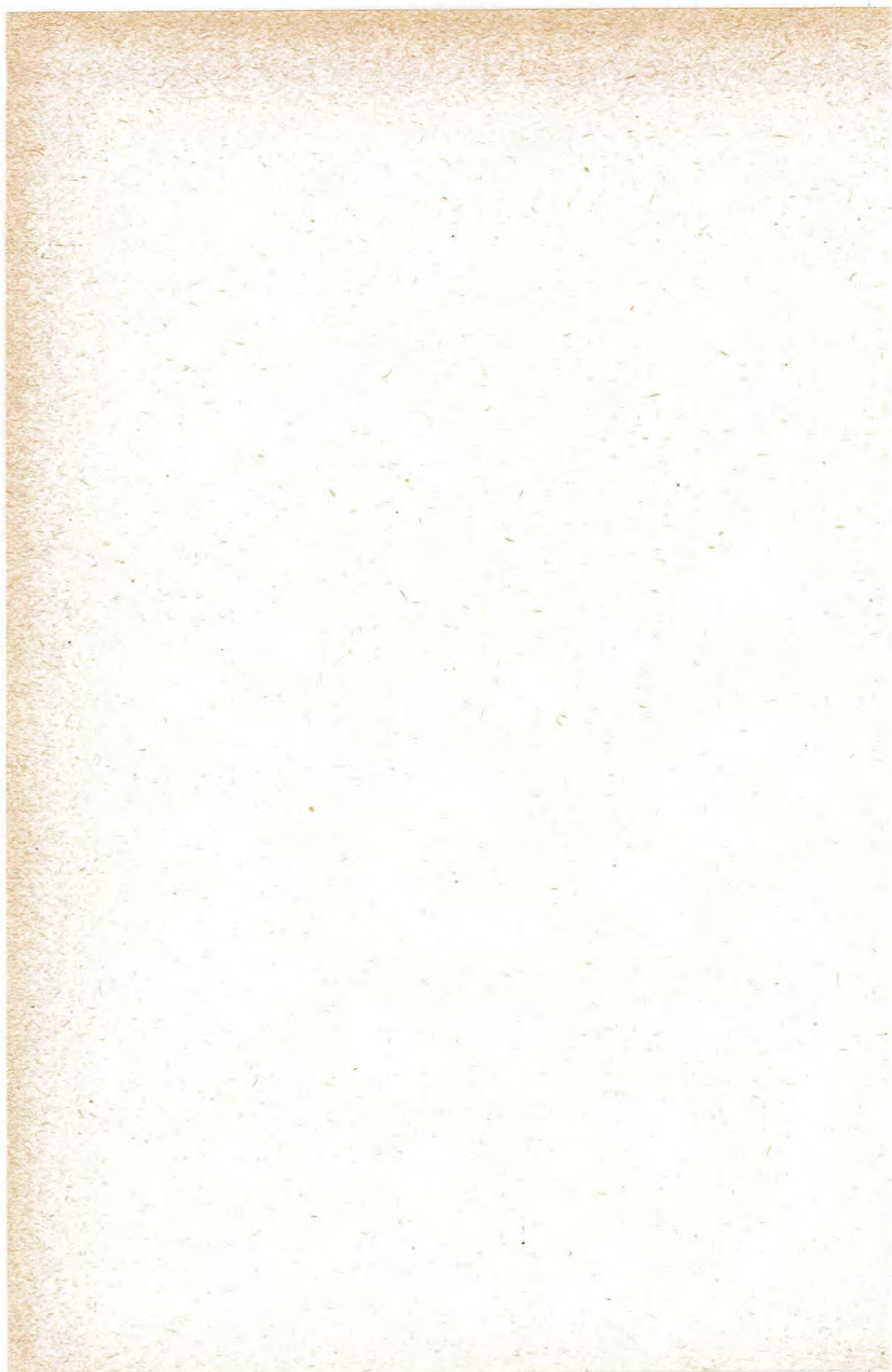
Förordningen godkännes och gillas
 Förneat d. 20 September 1823
 Herman Wärnhjelm. G. M. Sjöström

Liite VI.

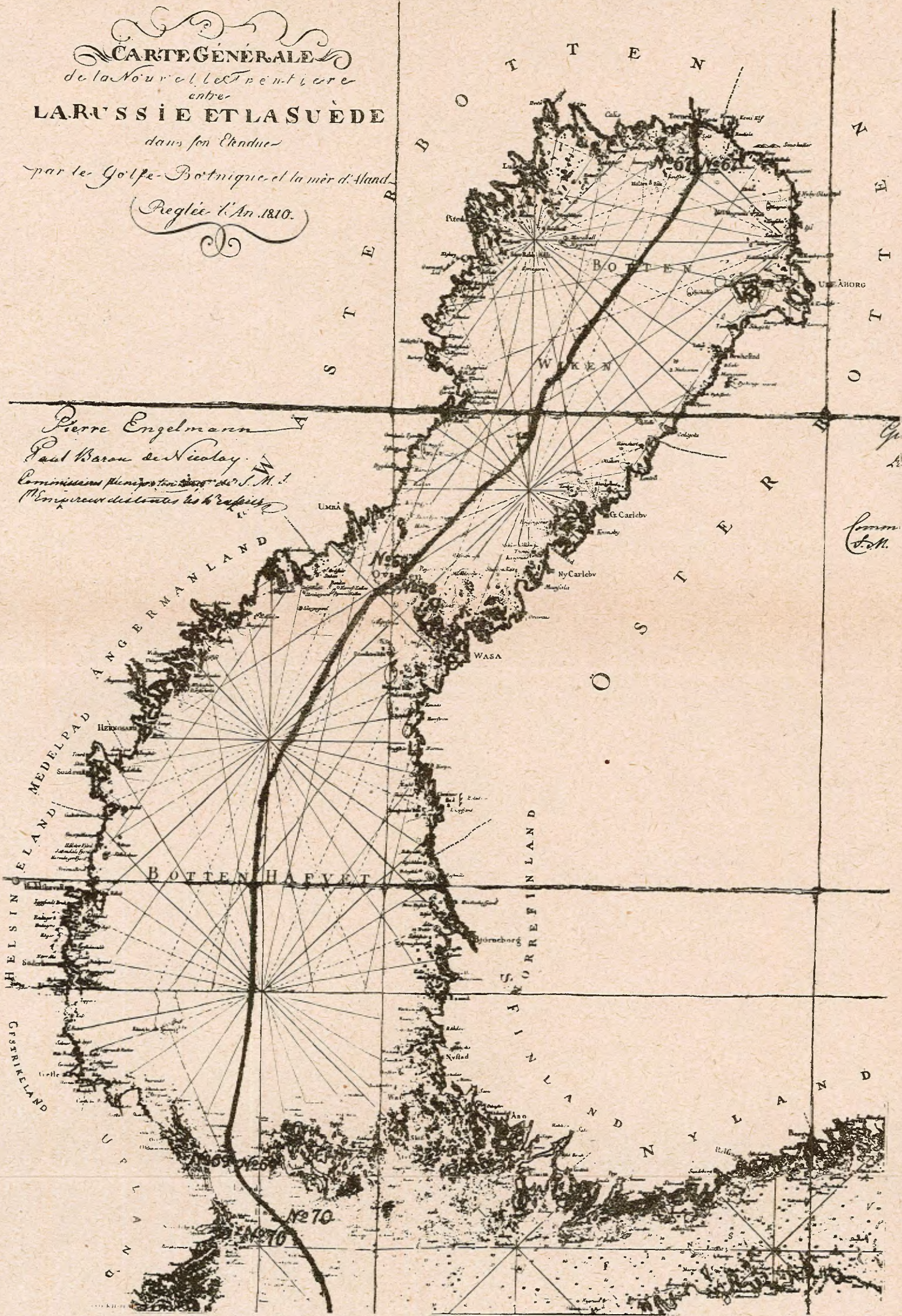
CARTE GÉNÉRALE
de la Nouvelle et dernière
entre
LARUSSIE ET LA SUÈDE
dans son Étendue

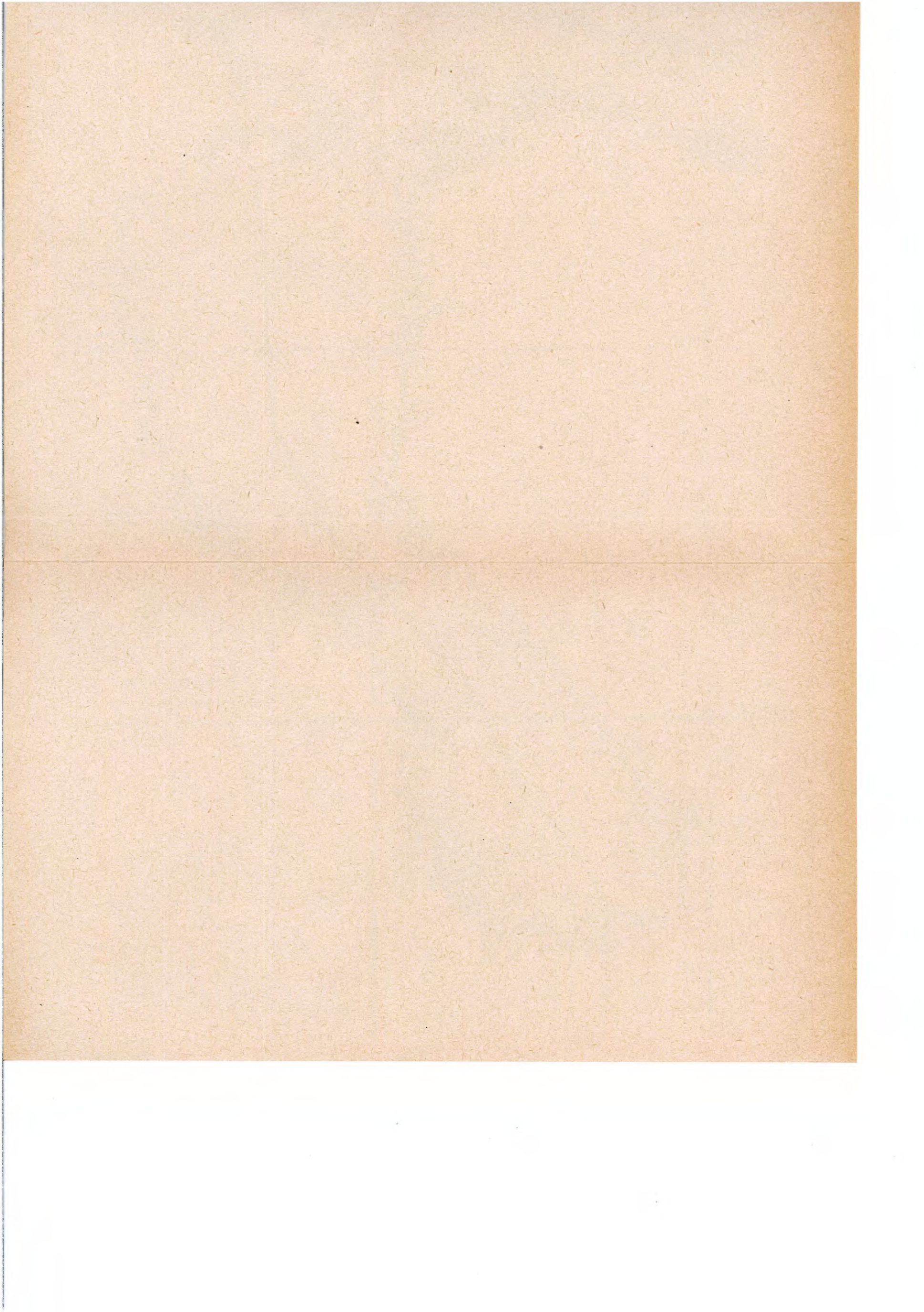
par le Golfe Botanique et la mer d'Åland

Revue l'An 1810.

Pierre Engelmann
Paul Baron de Nicolay
Commissaires Plénipotentiaires de S. M. I.
Empereurs de toutes les Russies

Coman
S. M.

Referat.

Finnland's Grenzpolitik während der russischen Herrschaft.

I.

Die schwedische Grenze betreffende Fragen 1809—1824.

Einleitung (S. 1—6).

(S. 1—4). I. Zweck der Untersuchung, deren ersten Teil die vorliegende Arbeit bildet, ist, in die mit Finnland's Grenzen zusammenhängenden Fragen Klarheit zu bringen, sowie die Richtlinien und Grundlagen der von finnischen Behörden und leitenden Staatsmännern während verschiedener Zeitperioden bei der Entscheidung von Grenzfragen befolgte Politik auseinanderzusetzen. Die staatsrechtliche Stellung Finnland's als ein integrierender Teil von dem Russischen Reiche ist für den Rahmen, in dem bei uns eine Grenzpolitik betrieben werden konnte, massgebend gewesen. Vom internationalen Rechtsstandpunkt aus fiel Finnland, das weder eigene ausserpolitische Organe besass noch imstande war, eine selbständige Aussenpolitik zu betreiben, unter Russland. Welchen Einfluss die finnischen Behörden auf den Verlauf eines gewissen Bereichs der äusseren Reichspolitik gehabt haben und welches die hierbei jeweilig mitwirkenden Ursachen gewesen sind, das sind die beiden Fragen, mit denen sich die Abschnitte der Untersuchung die die an Schweden und Norwegen angrenzenden Gebiete betreffen, hauptsächlich beschäftigen sollen. Die Gesamtdarstellung zerfällt demnach in zwei Teile, von denen sich der eine mit in's Gebiet der Aussenpolitik fallenden Fragen beschäftigen wird, während der andere Teil innerpolitische Fragen behandeln soll. Da sich nun aber die Grenzfragen immer am natürlichsten gruppieren werden, jenachdem um welche Grenzen es sich jeweilig handelt, und die mit den einzelnen Grenzen verknüpften Umstände auf den allerverschiedensten Zeitperioden angehörende Vorgänge zurückgeführt werden müssen, wurde der zuletztgenannte Gesichtspunkt bei der Einteilung des Gesamtstoffes als grundlegend gewählt, und zerfällt letzterer also dementsprechend in drei, Schweden, Norwegen und Russland gesondert für sich behandelnde Hauptabschnitte. Die vorliegende Untersuchung bezweckt eine Darstellung der die schwedische Grenze berührenden Politik während der ersten Zeit 1809—1824.

Die obengenannte Einteilung der Gesamtdarstellung bedingt gewisse Einschränkungen. Schlussfolgerungen, die die Grenzpolitik in ihrem ganzen Umfang betreffen, sollen in Anbetracht des Umstandes, dass die Untersuchung endgültig noch nicht ausgearbeitet vorliegt, vorläufig einem späteren Zeitpunkt vorbehalten verbleiben, da es in einer, die schwedische Grenze betreffenden Darstellung nicht möglich war, ohne Benachteiligung der Gesamtdarstellung, gewisse Umstände zur Sprache zu bringen, die in intimer Wechselbeziehung zu unseren übrigen Landesgrenzen stehen und deren eingehende Behandlung sich nicht umgehen liess, sofern schon hier Schlussfolgerungen angestrebt worden wären, die unsere gesamte Grenzpolitik tangierten. Auch ein Vergleich mit Finnlands anderweitiger, auswärtige Beziehungen streifender Politik wurde im allgemeinen noch aufgeschoben, da die in der Entwicklung zutage tretenden Hauptzüge immer erst bei einer, sich auf eine längere Zeitperiode beziehenden Darstellung hervortreten, wozu dann noch der Umstand kommt, dass nach der Regelung der Grenzfragen zwischen Norwegen und Finnland der zur Aussenpolitik gehörende Teil unserer Grenzpolitik als ein abgeschlossenes Ganzes aufgefasst werden kann. Hieraus folgt ferner, dass ein Vergleich der bei der Bestimmung der schwedischen und norwegischen Grenzen befolgten Prinzipien erst später angestellt werden kann, was ebenfalls für den Vergleich zwischen der, die Grenzen der vorgenannten Länder und Russland's übrige Landesgrenzen berührenden Politik und den bei der Grenzbestimmung ausschlaggebenden Prinzipien gilt.

Vorliegende Untersuchung bezweckt insbesondere den Anteil Finnland's bei der Regulierung der Grenzfragen in ein richtiges Licht zu rücken und sind die von der Gegenseite ergriffenen Massnahmen immer nur soweit miteinbezogen worden, als dies zur Klärung der Frage unumgänglich notwendig war. Infolge der augenblicklich herrschenden Verhältnisse konnten die Massnahmen der russischen Beamten, vor allem die des russischen Ministeriums des Auswärtigen nicht in gewünschter Ausstreckung verfolgt werden, wenschon dies dank dem in Finnland und Schweden aufbewahrten Quellenmaterial immerhin bis zu einem gewissen Grade möglich war. Und ist in der Darstellung ganz besonderes Gewicht auf den Standpunkt und das Verhalten der jeweiligen finnischen Beamten und die sie leitenden Motive gelegt worden.

(S. 4—6). 2. Die wichtigste Gruppe der dieser Untersuchung zu Grund eliegenden Dokumente bildet das Urkundenmaterial aus dem finnischen Staatssekretariatsarchiv, aus der Generalgouverneurkanzlei, aus dem Regierungskonseil und dem Senat. Von weiteren Quellen sind dann auch noch die Archive des Landvermessungsamts, der Provinzialverwaltung von Oulu, des Superintendentbezirks von Kemi und der Stadt Tornio hervorzuheben. Zum einheimischen Quellenmaterial gehören dann vor allem auch noch gewisse im finnischen Staatsarchiv aufbewahrte Sammlungen, wie Grenzurkunden und Grenzkarten, sowie die Sammlungen von Wörnholm und Törnqvist, die Briefsammlungen

von Rehbinder, Mannerheim und Jägerskiöld, Abschriften von Briefen Ehrenströms, die Archivalsammlung von U. L. Lehtonen u.a. Neben den einheimischen Quellen wurden bei der Untersuchung mit durch die herrschenden Verhältnisse bedingtem Ausschluss des Archivs des russischen Ministeriums des Auswärtigen, dann auch noch die im schwedischen Staatsarchiv aufbewahrten Briefkonzepte des Kanzleichefs und des Staatsministers für auswärtige Angelegenheiten aus dem J. 1809 benutzt, ferner Briefkonzepte des Staatsministers für auswärtige Angelegenheiten an die schwedische Gesandtschaft in Petersburg aus den J. 1810—1825, Memorandi des schwedischen Staatsministers für auswärtige Angelegenheiten aus den J. 1809—1823, Depeschen der Petersburger schwedischen Gesandtschaft aus den J. 1809—1825, Depeschen der Grenzkommissare Boije und Ekorn aus den J. 1810—1811 und die Dokumente, die sich auf die Grenzregulierung der J. 1820—1823 beziehen, neben welchen dann auch noch ein, während der in den J. 1810—1811 stattgefundenen Grenzregulierung geführtes Protokoll, das als Beilage I gedruckt worden ist, sowie gewisse Grenzkarten und -erläuterungen von hohem Wert gewesen sind.

In der die Grenzfragen behandelnden Literatur soll besonders auf die Untersuchungen von HAATAJA, BJÖRKSTEN, LEDERLE, LAPRADELLE, GIHL und REUTERSKIÖLD aufmerksam gemacht werden.

Kapitel I. *Die durch den Friedensvertrag zu Fredrikshamn (Hamina) geschaffene veränderte Lage.* (S. 7—53).

1. Im Friedensvertrag zu Fredrikshamn bestimmte Grenzen und behandelte Grenzfragen. (S. 7—33).

(S. 7—10). 1. Der Friedensvertrag zu Fredrikshamn vom 5/17 September 1809 der am 1/13 Oktober desselben Jahres ratifiziert wurde, enthält Bestimmungen darüber in welcher Weise die öffentlichrechtlichen Verhältnisse von Schweden und Finnland, sowie die privatrechtlichen Angelegenheiten von den resp. Reichsangehörigen nach dem Friedensabschluss organisiert werden sollten. Für Schweden bedeutete dieser Friedensvertrag in politischer Hinsicht einen territorialen Verlust; für Finnland dagegen war es das Vorspiel zum Beginn einer territorialen Vergrößerung, als der östlich vom Tornio und Muoniofluss belegene Teil von Westerbotten und so gut wie ganz Tornio-Lappland ausser den schon früher zu Finnland gerechneten Regierungsbezirken, von Schweden abgetrennt und bald nach dem unterzeichneten Friedensvertrag mit unserem Lande vereinigt wurden, wodurch Finnland in unmittelbarem Kontakt mit Schweden und Norwegen geriet und die Grundlage für eine Grenzpolitik mit dem anliegenden Schweden geschaffen war.

Bereits auf dem Landtag in Borgå wurde ein erster Versuch gemacht, der auf die Bewachung von finnischen Interessen bei den, zwischen Russland und Schweden eingeleiteten Friedensverhandlungen abzielte. Den Anstoss hierzu gab der bekannte finnische Staatsmann C. E. MANNERHEIM und bestand die Absicht, den Landtag zu berechtigen, in einem geheimen Ausschuss über solche Punkte zu verhandeln, die vom Standpunkt der Interessen Finnland's bei den Friedensverhandlungen beachtet werden sollten; dieser Gedanke von der Einsetzung eines geheimen Ausschusses stiess indessen auf Widerstand, so dass der Plan verfiel und eine von den Ständen an den russischen Kaiser gerichtete diesbezügliche Adresse unbeantwortet verblieb. Andere, in direktem Zusammenhang mit der Bestimmung der Grenzscheidelinie stehenden Vorschläge, mit Ausnahme eines vom Bauernstand eingereichten Gesuchs betreffs Einfuhrschutzbestimmungen für Salz und andere Bedarfsartikel durch Marktplätze am Kemiflusse, im Fall die Grenze zwischen die Kirchspiele Tornio und Kemi verlegt werden sollte, sind nicht gemacht worden.

(S. 10—21). 2. Beim Friedensvertrag zu Fredrikshamn wurde nur die Grenze zwischen Schweden und Finnland behandelt, wohingegen die an Norwegen stossende Grenze nicht berührt wurde, da die sich auf diese beziehenden Verhandlungen Sache Dänemark's und Russland's war. Als Grenzscheide von Schweden und des an Russland abgetretenen Territoriums wurden gemäss Art. V Moment 1 des Friedensvertrags das Åland- Meer, der Bottnische Meerbusen und die Flüsse Tornio und Muonio festgesetzt. Im Verträge befanden sich dann noch einige genauere Bestimmungen über diese Grenzlinie. In Moment 3 wird kundgegeben, dass gewisse namhaft gemachte Orte — Pirkkiö, Röyttä und die Insel, auf welcher die Stadt Tornio lag — zu dem von Schweden abzutretenden Territorium gehören. Ausserdem sind in Art. V Mom. 1 neben den obengenannten, den allgemeinen Verlauf der Grenze angegebenden Bestimmungen, auch noch eine Anzahl Grenzortschaften aufgezählt, denen entlang die Landesgrenze gezogen werden sollte und zwar: Muonionniska, Palojoensuu, Kultane, Enontekiö, Kellottijärvi, Pätikkä, Nuimakka, Raunula und Kilpisjaure, von denen ein Teil in Finnland, ein anderer in Schweden lagen. Es sind dies Ortsnamen, die in den, von Kaiser Alexander I bei den Friedensverhandlungen dem russischen Bevollmächtigten, Graf Rumjantsov übersandten, die endgültige Richtung des Grenzverlaufs bestimmenden Direktiven vorkommen, die der Regent dem bekannten Kartenwerk von Hermelin ohne System oder Auswahl entnommen hatte und die so in den Friedensvertrag von Fredrikshamn geraten sind.

Die im Friedensvertrag von Fredrikshamn fixierte, den Bottnischen Meerbusen überquerende Grenze zwischen Schweden und Russland hat Veranlassung zu allerhand prinzipiellen theoretischen Untersuchungen gegeben, in Fällen wo es galt, zu entscheiden, ob die im Meere verlaufende Grenzlinie als Territorialgrenze aufgefasst werden soll. Gemäss einer älteren internationalen Rechtstheorie, die bei uns z. B. von Hermanson in seinen Vorlesungen über Finnlands Staatsrecht vertreten wurde, war, da der

Bottnische Meerbusen kein offenes Meer war, die in Frage stehende Grenze eine territoriale Wassergrenze. Später hat der genannte Forscher jedoch erklärt, dass die Bestimmungen des Friedensbriefes von Fredrikshamn und die die Meeresgrenze betreffende Grenzübereinkunft aus dem J. 1810 nicht derart verstanden werden können, dass etwa diejenigen Gebiete des in Frage stehenden Meeres, die gemäss den Prinzipien des internationalen Rechts als offenes Meer zu betrachten sind, auf der durch die betreffenden Verträge festgelegten Basis unter die Küstenstaaten verteilt werden sollten. Zu dem gleichen Ergebnis kommt auch L. Staël von Holstein der erklärte, dass es auf Grund der Grenzregulierung durchaus möglich wäre, das nördlich von Åland befindliche Gewässer als ein derzeitig russisch-schwedisches »mare clausum« aufzufassen, dass aber, falls die Grossmächte dieser Ansicht gewesen wären, die beteiligten Staaten im J. 1908, als der Status quo für die Ostsee geordnet wurde, doch wohl kaum mit ihren Einwendungen zurückgehalten hätten. Erich und Björkstén schliesslich kamen zu dem Endergebnis, dass es sich nach den Bestimmungen des Friedensvertrags zu Fredrikshamn nicht entscheiden lässt, ob damals die Absicht bestand, den Bottnischen Meerbusen zwischen Schweden und Russland aufzuteilen. Infolgedessen ist die Beantwortung dieser Frage einerseits den Schwankungen der internationalen Rechtstheorie in der »mare clausum«-Frage bzw. nach dem Friedensschluss eingetretenen Umständen unterworfen, während andererseits wiederum die Erklärung abgegeben worden ist, dass auf der Grundlage der Friedensbestimmungen in dieser Frage nichts Bestimmtes vorgebracht werden könne.

Auch C. A. Reuterskiöld's Stellungnahme in der betreffenden Frage verdient Beachtung. Seiner Ansicht nach ist der Bottnische Meerbusen, der früher schwedisches Territorium gewesen war, nach Friedensvertrag zu Fredrikshamn zu einem offenen Meer geworden, in welchem die Küstenstaaten nach allgemein gebräuchlicher Art das Bereich der ihnen zukommenden Küstengewässer selbst bestimmen konnten. Zuvor musste jedoch darüber eine Entscheidung getroffen worden sein, nach welchem Prinzip die im Bottnischen Meerbusen liegenden Inselgruppen verteilt werden sollten. Nach Reuterskiöld's Ansicht dürfte denn auch gerade die Verteilung der hier belegenen Inseln unter die beiden in Frage stehenden Mächte Zweck der den Bottnischen Meerbusen betreffenden Grenzbestimmung gewesen sein, wonach also die Mittellinie des Bottnischen Meerbusens eine Interessensphärogrenze der ihr anliegenden Staaten darstellte, über die hinaus letztere ihre Macht nicht erstrecken durften. Diese Linie kann nach Reuterskiöld's Meinung keineswegs als ein Resultat des Zweiteilungsprinzips aufgefasst werden, da sie zwischen die resp. Festländer und nicht, wie bei Zweiteilung üblich, quer durch die äussersten Inseln gelegt wurde, mit Ausnahme von im Norden, in der Nähe der Küste und im Süden zwischen Inseln und Klippen gemachten Grenzmarkierungen.

Den im obigen dargestellten Theorien lassen sich folgende allgemeine und in's einzelne gehende Einwendungen gegenüberstellen: Da die älteste,

an Schweden stossende Grenze betreffende Grenzregulierung, wie weiterhin auf S. 530 dargestellt werden soll, sich durchaus auf den Friedensvertrag zu Fredrikshamn stützte, so werden in dem, auf diese Grenzregulierung beziehenden Material aus dem J. 1810, keine neu hinzugekommenen Gesichtspunkte enthalten sein und wird dieses Material folglich keine selbständige Antwort auf die Frage geben können, was bei der Aufsetzung des Friedensvertrags mit der Meeresgrenze gemeint war. Eine richtige Deutung der Friedensvertragsbestimmungen wird, sofern deren Wortlaut keinen Zweifel gestattet, also nur auf der Basis eines, aus den damals geführten Protokollen, den gewechselten Noten, aus den den jeweiligen Bevollmächtigten gegebenen Instruktionen und aus Quellenangaben erster Hand bestehenden Materials erhalten werden können. Ausserdem werden ferner als Erklärungsbasis auch die zurzeit des Friedensschlusses als allgemein herrschend angenommene Theorie des internationalen Rechts und vor allem die, in der praktischen Politik befolgten und anerkannten Prinzipien mit in Betracht gezogen werden müssen, so dass ein Versuch, die Bestimmungen des Friedensvertrags zu Fredrikshamn nach gegenwärtig geltenden Prinzipien zu deuten und die Auffassung davon, was letzter Hand mit diesen Bestimmungen gemeint sein mag, an Veränderungen zu binden, die in der Deutung der internationalen Rechtstheorie der mare clausum-Frage vorsichgegangen sind, als durchaus verwerflich bezeichnet werden muss. Ausserdem muss mit in Betracht gezogen werden, dass der Text des Friedensvertrags zu Fredrikshamn an und für sich keineswegs die Auffassung stützt, dass die in demselben festgelegte Grenzlinie im Meer nicht eine Territorialgrenze wäre, sondern dass die gegen Schweden gerichtete Grenze im Vertrag vielmehr in Bausch und Bogen behandelt worden ist.

Als spezielle Einwendung gegen Reuterskiöld's Behauptung, dass die über den Bottnischen Meerbusen gezogene Grenze den Zweck gehabt hätte, die in diesen Gewässern liegenden Inselgruppen unter die beiden Küstenstaaten zu verteilen, kann angeführt werden, dass diese Auffassung Reuterskiölds als unrichtig qualifiziert werden muss, da sie im Widerspruch mit dem in Art. V Moment 2 des Friedensvertrags enthaltenen, gerade die Aufteilung von Inseln betreffenden Prinzip steht, nach welchem von den, vom Festland gleich entfernt belegenen Inseln, die näher zum finnischen Festland und Åland liegenden Inseln zu Russland, die übrigen wiederum zu Schweden gehören sollten. Die Frage nach der Zugehörigkeit der Inseln zu Russland oder Schweden wurde also bereits beim Friedensvertrag zu Fredrikshamn m.a. W. vor der Festsetzung der Grenzlinie im Anschluss an die Grenzregulierung des J. 1810 entschieden, so dass die Grenzlinie im Bottnischen Meerbusen die besagte Deutung ausschliesst, da ja die Frage nach dem Besitzrecht der Inseln schon vordem entschieden worden war. Wenn Reuterskiöld's Ansicht die richtige wäre, so wäre die im Friedensvertrag zu Fredrikshamn enthaltene Bestimmung überflüssig. Sie muss dann in dem Sinne verstanden werden dass, da man bei der Aufsetzung des Vertrags vom Bestreben ausging, möglichst

genau zu bestimmen, welche Gebiete von Schweden an Russland abzutreten werden sollten, in den Vertrag ebenfalls eine die Inseln betreffende Bestimmung aufgenommen werden musste, weil es bei der Festsetzung der Grenzlinie im Meer von grossem Gewicht war, von den Territorien der jeweiligen Staaten genaueste Kenntnis zu haben, um die Grenze richtig ziehen zu können, da das bei der Festsetzung der Grenze im Bottnischen Meerbusen späterhin befolgte Prinzip ja gerade eine bereits erfolgte Aufteilung der Inseln voraussetzte. Dagegen wurden die Inseln der nördlich von der Mündung des Tornioflusses liegenden Grenzgewässer beim Friedensvertrage von Fredrikshamn in dieser Hinsicht nicht miteinbezogen, da hier das bei der Festsetzung der durch diese Gewässer gelegten Grenze befolgte Prinzip ein anderes war, und nicht der Stütze einer im Voraus geschehenen, sich auf den jeweiligen Abstand dieser Gewässer von der Küste der interessierten Staaten gründenden Aufteilung bedurfte.

Die Frage nach dem Zweck der vom Friedensvertrage zu Fredrikshamn bestimmten, sich im Bottnischen Meerbusen befindenden Grenzlinie erhält ihre Erklärung durch die dem schwedischen Bevollmächtigten Stedingk von seiner Regierung erteilten Vorschriften für die Friedensverhandlungen am 28:ten Juli 1809, in denen es heisst, dass die an Russland abzutretenden Territorialgebiete sich nicht über den Kemifluss hinaus erstrecken dürften, infolgedessen die von der Flussmündung aus quer über den Bottnischen Meerbusen bis zum Finnischen Meerbusen hin verlaufende Linie derart gezogen werden sollte, dass von Norden aus betrachtet, Åland rechterhand von dieser Linie zu liegen käme, folglich also schwedisches Eigentum verblieb. In diesen Instruktionen, die die schwedische Regierung schon früher, am 19:ten Juli 1809 De Suremain für die mit Frankreich gepflogenen Unterhandlungen gegeben hatte, hiess es, dass die Absicht bestehe, mit Russland auf einer solchen Grundlage in Friedensverhandlungen zu treten, dass der Kemifluss und eine, von der Mündung desselben ausgehende, die Quarkenstrasse in zwei gleichgrosse Teile zerlegende Linie die Grenze bildete und zwar so, dass letztere derart durch den åländischen Archipelag verlief, dass Kumlinge, Åland und die hierher gehörenden Inselgruppen im Besitz von Schweden verblieben. Als dann jedoch Russland bei den Friedensunterhandlungen forderte, dass die Grenzlinie durch den Kainuunfluss gelegt werden solle, erklärte die schwedische Regierung in einem vom 5:ten September datierten Schreiben, unter Berufung auf Napoleon's Vermittlung dass die Grenze vom Kemifluss aus gezogen werden müsse, da man von hier aus eine Grenzlinie erhalten würde, die den Bottnischen Meerbusen in zwei gleichgrosse Teile zerlegt, während bei einer vom Kainuunfluss ausgehenden Linie so gut wie der ganze Bottnische Meerbusen samt den in demselben liegenden Inseln an Russland fallen würden. Wie man sieht, war anfangs also immer nur die Rede von einer über den

Bottnischen Meerbusen gezogenen Linie und von der hiermit zusammenhängenden Trennung Åland's von Finnland oder es wurde vorgeschlagen, mit Hilfe einer derart gezogenen Linie die Quarkenstrasse in zwei Hälften zu teilen: nachdem man aber eingesehen hatte, dass Åland offenbar verloren war, wurde eine Teilung der Inseln durch eine, durch den Bottnischen Meerbusen gelegte Linie weiter garnicht in Betracht gezogen, sondern vielmehr ausdrücklich betont, dass die Grenzlinie den Bottnischen Meerbusen in zwei genau gleichgrosse Teile teilen sollte (d'après une ligne, qui divise le Golfe bothnique en deux parties à-peu-près égales). Demzufolge handelte es sich also um eine Teilung des Bottnischen Meerbusens, worauf dann auch die in Art. IV Moment 2 und 3 des Friedensvertrags enthaltene Bestimmung Bezug hat, nach welcher die durch die Grenzlinie abgeschiedenen Territorien uneingeschränktes Besitztum Russland's verbleihen sollten.

Ferner soll hervorgehoben werden, dass die Behauptung Reuterkiöld's, der Bottnische Meerbusen die Ostsee wäre, um eine Zweiteilung derselben zwischen Schweden und Russland zu verhindern, bei den Friedensunterhandlungen zu Fredrikshamn nicht mehr als ein »mare clausum« aufgefasst worden, keineswegs stichhaltig ist. Eine der Ursachen zum Kriege zwischen Schweden und Russland war gewesen, dass Russland sich bemüht hatte, Schweden auf Grund der Neutralitätsverträge von 1780 und 1800 zu gemeinsamer Aktion bei einer Verteidigung der Ostsee als »mare clausum« zu bewegen. Schweden zweifelte am Gelingen eines solchen Vorhabens, was dann im Verbund mit noch einigen anderen hinzutretenden Umständen zum Kriege führte. Es darf nun allerdings nicht übersehen werden, dass die betreffenden Verträge aus den Jahren 1780 und 1800 mit der Tronbesteigung des russischen Kaisers Alexander I ihre bindende Kraft eingebüsst hatten, doch wurden die Prinzipien der genannten Übereinkommen betreffs des »mare clausum«-Charakters der Ostsee in der praktischen Politik nichtsdestoweniger auch fernerhin befolgt, so dass also das auch diesen Verträgen zu Grunde gelegte Prinzip an sich nicht als veraltet betrachtet werden kann. Art. XXIV und XXV des am 16:ten Dezember 1800 abgeschlossenen Neutralitätsvertrags enthielten Bestimmungen über eine auf der Schussentfernung basierte Neutralitätsgrenze, da nun aber in dem, die Grundlage des am 13:ten März 1801 zwischen Schweden und Russland getroffenen Handels- und Schiffahrts-Übereinkommens bildenden Vertrag, der in Art. XVI des Friedensvertrags zu Fredrikshamn erneuert wurde, auch dem anderen Kontrahenten auf dem Territorialgebiet Neutralität zu gesichert worden war, stehen diese Verfügungen durchaus nicht im Widerspruch zu der oben geschilderten Auffassung von der Grenze des Bottnischen Meerbusens. Noch ist zu bemerken, dass zurzeit des Friedensschlusses von Fredrikshamn und später die Ostsee in Schweden immer noch als ein »mare clausum« betrachtet wurde, was u.a. aus dem von Karl XIII am 22:ten September 1809 an Adlersparre gerichteten Brief, desgleichen aus dem Umstand hervorgeht, dass Schweden auf eine Beteili-

gung an den Bestrebungen zur Neutralisierung der Ostsee keineswegs verzichtet hatte. Also entbehrt Reuterskiöld's Behauptung von einer Abänderung der bis dahin geltenden Auffassung des Bottnischen Meerbusens als ein »mare clausum» beim Friedensschluss von Fredrikshamn jedes triftigen Grundes, da wie gesagt, auch noch nach Inkrafttretung des Friedensvertrags die Auffassung weiter bestehen blieb dass die ganze Ostsee ein »mare clausum» wäre! Infolgedessen wird auch dieser Umstand bei der im Friedensvertrag von Fredrikshamn proklamierten Teilung des Bottnischen Meerbusens zwischen Schweden und Russland keinen hindernden Einfluss ausgeübt haben.

(S. 22—25.) 3. In Art. V des Friedensvertrags von Fredrikshamn heisst es in bezug auf die Tornio- und Muonioflussgrenze, dass diese längs den beiden Flüssen gehen und die hier, östlich vom Thalweg liegenden Inseln sowie die Stadt Tornio, trotzdem letztere westlich vom Torniofluss liegt, an Russland abgetreten werden sollten. An Stelle des älteren Mittelnieprinzip war etwa seit der Jahrhundertwende das Thalwegprinzip befolgt worden. Die in die Tornio- und Muonioflüsse gelegte Grenze verteilt also, verglichen mit dem, bei der Meeresgrenze befolgten Prinzip, die in diesen Gewässern liegenden Inseln gemäss ganz anderen Richtlinien auf die beiden Staaten und geschah dies hier nicht auf der Basis einer voraufgegangenen Verteilung der betreffenden Inseln. Da sich in diesen Gewässern eine Anzahl Seen und »Stillwasser» befanden, wurde die Festsetzung der durch die Tornio- und Muonioflüsse bezeichneten Grenze hier offen gelassen. Auch ist im Vertrag nicht angegeben, ob die Grenzlinien sich nach einer, in den Grenzgewässern eventuell bevorstehenden Verlegung des Thalwegs zu richten habe oder konstant wäre. Die im Frieden von Fredrikshamn enthaltenen Bestimmungen über die Grenzlinie sind im allgemeinen nur sehr kurz gefasst, weshalb man denn auch bei einer Auslegung derselben zu recht verschiedenartigen Resultaten kommen kann.

Schliesslich mag noch erwähnt sein, dass die Grenze gemäss Art. V Moment 5 des Friedensvertrags so bald als möglich nach der Ratifizierung desselben unter der Anleitung von besonders hierzu bestimmten Landmessern reguliert werden sollte.

(S. 25—27.) 4. Der Grund dazu, dass im Frieden von Fredrikshamn auch für das Festland Wassergrenzen gewählt wurden, hängt mit der in jener Zeit in Russland allgemein verbreiteten Ansicht zusammen, dass nur Wassergrenzen einen genügenden militärischen Schutz erbieten könnten. Deshalb empfahl General von Suchtelen in einem vom 7:ten März 1810 datierten Gutachten den Kainuunfluss als Grenzscheide und wies in diesem Zusammenhang darauf hin, dass hiermit zugleich auch die hier bodenständige finnische Bevölkerung nebst den sich in dieser Gegend befindenden reichen Grubenwerken in Russland's Besitz geraten würden. Durch die Bestimmung des Tornioflusses als Grenze liessen sich diese Pläne, soweit sie keine militärischen Zwecke verfolgten, nicht verwirklichen. In Russland wurde den Schwierigkeiten, die eine längs

Flüssen gezogene Grenzlinie immer erbietet, weiter keine Beachtung geschenkt, während in Schweden gerade dieser Umstand schon immer betont worden war, wie aus den Gutachten erhellt, die von Mærelius, Wahlenberg und vor allem von Hermelin eingereicht worden sind. In einem an die schwedische Regierung am 26:ten August 1809 überreichten Promemoriaschreiben macht letzterer darauf aufmerksam, dass eine durch Flüsse markierte Grenze recht grosse Verwirrung in den Bodenbesitz-, Fischerei- und kirchlichen Verhältnissen mitsichführen würde, da die Flusstäler im Norden ganz allgemein kolonisierte, besitzrechtliche, kirchliche und administrative Komplexe bildeten, die bei einer Verlegung der Grenzlinie in die Flüsse halbiert werden müssten. Deshalb wäre es seiner Ansicht nach besser, wenn die Grenzlinie in die sich zwischen den Flüssen befindenden Wasserscheiden verlegt würde, woselbst auch meistens die Kirchspielgrenzen liegen. Wenn auch bei den Friedensverhandlungen diesem Gesichtspunkt weiter keine Beachtung zu teil geworden ist, so dürfte er immerhin ein Ausdruck dafür sein, dass man in Schweden auf die Unvermeidlichkeit mancherlei, dank der Wassergrenzlinie schwer beizulegender Probleme gefasst gewesen ist.

(S. 27—33). 5. Eine gesonderte Gruppe für sich bilden im Friedensvertrag zu Fredrikshamn die darin enthaltenen, privatrechtliche Besitzverhältnisse betreffenden Bestimmungen. Nach Art. X des Friedensvertrags hatten sowohl finnische als schwedische Bewohner des Landes das Recht, unbehindert auszuwandern und enthielt Artikel X Vorschriften darüber, wie im Fall einer Expatriierung mit dem, in Finnland bzw. in Schweden zurückbleibenden Grundbesitz zu verfahren wäre. Art. XV schliesslich enthielt für das Erbrecht und für Erbschaften im fremden Land geltende Bestimmungen.

Gemäss dem während der Friedensverhandlungen in Fredrikshamn auch in Finnland noch geltenden schwedischen Recht waren mit einer Emigration immer gewisse Abgaben verbunden. Dieselben stammten aus dem im J. 1734 gegebenen Gesetz Handels Balken Kapitel 3 § 5 und aus den Adelsprivilegien des J. 1723 § 32. Auch für Russland existierten Bestimmungen, denen gemäss eine aus dem Lande ausziehende Person zu gewissen Abgaben verpflichtet war. Trotz des am 11:ten Juni 1801 zwischen Schweden und Russland abgeschlossenen Handelsvertrags, waren diese Bestimmungen geltend verblieben, obgleich nach Art. 7 des Vertrags das sog. *jus detractus* eigentlich ausser Kraft gesetzt werden sollte. So kam es, dass Art. XI des Friedensvertrags zu Fredrikshamn die Klausel über uneingeschränkte Emigration übernahm. Es mag hervorgehoben sein, dass derartige Bestimmungen bei Friedensverträgen jener Zeit allgemein gebräuchlich waren. Bei der am 13:ten Oktober 1809 stattgefundenen Ratifizierung des Friedensvertrags zu Fredrikshamn war eine uneingeschränkte Auswanderung aus dem Land bis zum 13:ten Oktober 1812 gestattet. Ferner wäre über die in Art. X enthaltenen Vorschriften noch zu bemerken, dass gemäss denselben der

Grundbesitz einer aus dem Lande emigrierten Person, sofern er nicht vordem von seinem Besitzer verkauft oder anderweitig abgetreten worden war, nach Ablauf eines gewissen Termins von der Gerichtsverwaltung versteigert und die Verkaufssumme mit dem einstigen Besitzer verrechnet werden sollte. Da nun diese Bestimmung darauf abzielte, die Reichsgrenze zugleich auch zur besitzrechtlichen Grenze zu machen, war sie, was speziell die Grenzgegenden betraf, von allergrösster Tragweite, da die letztgenannten oft einheitliche wirtschaftliche Komplexe gebildet hatten, in welchen die Landgüter ganz allgemein Anwesen auf beiden Seiten der neugeschaffenen Grenze besessen hatten. Von russischen Politikern in jener Zeit miteinander gewechselte Briefe lassen darauf schliessen, dass mit Art. X auch noch ein politischer Zweck verfolgt wurde: man hoffte nämlich auf Grund desselben die sog. »sujets mixtes« loswerden zu können, und die Auswanderung von Grossgrundbesitzern nach Schweden einerseits zu verhindern sowie andererseits die Einwanderung von Grundbesitzern nach Finnland zu fördern.

Die in Art. XV enthaltenen Bestimmungen, nach welchen es gestattet war, aus dem anderen Lande Vermächtnisse und Erbschaften entgegenzunehmen, waren verschieden, jenachdem in welchem der beiden in Frage kommenden Länder sich der testamentierte Bodenbesitz befand. Lag letzterer in Finnland, so war in Art. XV stipuliert, dass der resp. Empfänger vor Ablauf dreier Jahre nach Antritt der Erbschaft verpflichtet war, nach Finnland überzusiedeln, anderenfalls sollte der betreffende Besitz verkauft werden. Für in Schweden befindlichen Bodenbesitz galt diese Bedingung dagegen nicht.

Betreffs der Übermittlung einer Erbschaft in das andere Land hiess es u. a. im Erb-Balken, Gesetz vom J. 1734, Kap. 15 § 2 dass der Staat Anspruch auf 1/6 derselben hätte. Auch in einer im J. 1619 gegebenen, die Städteverwaltung betreffenden Vorschrift war bestimmt, dass ein gewisser Teil eines Vermögens immer der Stadt zufiel. Eine Umsetzung dieses Gesetzparagraphen in die Praxis — das Anrecht des Staats auf einen Teil des vererbten Vermögens, des »jus detractus« — war jedoch stets davon abhängig, ob nicht eventuell ein, mit dem Vaterland des in Frage kommenden ausländischen Erben betreffendes Abkommen bestände. Zwischen Schweden und Russland existierte, wie bereits ehrwähnt, in Art. 7 des Handels- und Seefahrtsvertrags vom J. 1801 ein Übereinkommen, nach welchem ein Vorenthalten eines Teils der Erbschaft, sofern letztere die Untertanen eines der beiden Staaten betraf, nicht statthaft war. Da gemäss Art. XVI des Friedensvertrags zu Fredrikshamn die Gültigkeit des genannten Handelsvertrags bis zum 13:ten Februar 1813 verlängert worden war, so lag kein Grund vor, im Vertrag eine diesbezügliche besondere Bestimmung —, dass nämlich das »jus detractus« nicht mehr gültig sein solle, — zu wiederholen. In Art. XV heisst es denn auch nur, dass geerbter Besitz unter Umständen verkauft werden müsse.

Schliesslich sei noch darauf hingewiesen, dass Art. XX des Friedens-

vertrags zu Fredrikshamn vorschrieb, dass eventuell zwischen den vertragschliessenden Mächten aufkommende, den Friedensvertrag betreffende Meinungsverschiedenheiten auf diplomatischem Wege beigelegt werden sollten und enthält Art. VI auch noch die Bestimmung, dass die schwedische Regierung in Anbetracht des Umstandes, dass Kaiser Alexander I die Rechte des von ihm eroberten Landes bereits beschworen hatte, hiermit der Verpflichtung enthoben sei, die bei Friedensverträgen in derartigen Fällen üblichen Reservationen zu machen. Diese Klausel ist keineswegs, wie meist angenommen wird, jeder politischen Bedeutung bar verblieben, was weiterhin dargelegt werden soll.

2. Provisorische Organisation gewisser Grenzverhältnisse 1809—1810. (S. 33—38).

(S. 33—38). 1. Nach der am 13:ten Oktober 1809 stattgefundenen Ratifizierung des Friedensvertrags von Fredrikshamn war es infolge der weitvorgerückten Jahreszeit nicht mehr möglich, die im Vertrag vorgesehene Grenzregulierung sofort in Gang zu setzen, sondern musste sie bis zum nächsten Frühjahr aufgeschoben werden, was seinerseits wieder zur Folge hatte, dass gewisse Grenzfragen schon vor der obengenannten Massnahme von finnischen und schwedischen Behörden entschieden werden mussten, und dürften bei dieser Gelegenheit die betreffenden Behörden die Erfahrung gemacht haben, dass sich im Friedensvertrag eine Anzahl Lücken befanden, die durch diese gemeinsamen, die Grenzfragen behandelnden Überlegungen ausgefüllt werden mussten.

Unter Berufung auf das, nach dem Frieden von Åbo (im. J. 1743) geltende System, welchem zufolge die Landshöfdinge der Grenzbezirke Schweden's und Russland's das Recht hatten, unter Ausschluss diplomatischen Meinungs-austausches sich mit einander betreffs der Grenzfragen schriftlich zu beraten, schlug Ehrenstolpe, der Landshöfding des Verwaltungsbezirks Oulu, in einem vom 9:ten Dezember 1809 datierten Schreiben an Baron Stromberg, dem Landshöfding des Verwaltungsbezirks Norrbotten, vor, der in den Grenzgebieten ansässigen Bevölkerung vorläufig zu gestatten, ihre innerhalb der Grenzen des fremden Staates liegenden Anwesen selbst zu bewirtschaften, ferner ihre ehemaligen Kirchen zu besuchen und in den beiderseitigen Kirchen die Bekanntmachungen und Fürbitten für die Obrigkeit beider Länder vorlesen zu lassen. Als die Antwort Stromberg's auf sich warten liess, wandte Ehrenstolpe sich an den Regierungskonseil mit der Bitte um Vorschriften, wie in den genannten Punkten verfahren werden solle. Die Darstellung Ehrenstolpe's lässt deutlich erkennen, dass ihm bei der Lösung der Grenzprobleme die nach dem Frieden zu Åbo befolgten Prinzipien vorgeschwebt haben müssen. Der finnische Regierungskonseil verordnete seinerseits die Durchführung einer Besteuerung in den Grenzländern, unter dem Hinweis, dass

die Nutzung der auf der gegenüberliegenden Seite der Grenze belegenen Anwesen, den Friedensbestimmungen zu Fredrikshamn gemäss, uneingeschränkt fortbestände. Was die kirchlichen Angelegenheiten betraf, so enthielt der Konseil sich jedes diesbezüglichen Gutachtens, da diese Fragen zurzeit aktuell waren. Als dann Stromberg am 6:ten April 1810 sich endlich herbeiliess, eine Mitteilung über den von der schwedischen Regierung in den bewussten Punkten eingenommenen Standpunkt zu machen, zeigte es sich, dass letzterer sich bezüglich der Nutzungsfrage der jenseits der Grenze liegenden Anwesen mit den, bei den Friedensverhandlungen übereingekommenen Bestimmungen deckte. Hinsichtlich einer Regelung der kirchlichen Fragen verwies die schwedische Regierung auf die, nach dem Frieden zu Åbo bestehenden Verhältnisse in den damaligen Grenzgebieten Schweden's und Russland's und erklärte sich mit den Vorschlägen Ehrenstolpe's einverstanden. Sie schlug ausserdem vor, dass es hinsichtlich des Lachsfangs im Torniofluss auch fernerhin beim alten verbleiben sollte. Als dann am 21:ten Mai 1810 der finnische Regierungskonseil die Antwort der schwedischen Regierung zur Behandlung vornahm, beschloss er, durch Vermittlung des finnischen Generalgouverneurs den Regenten darum zu ersuchen, die, zu einer im Zusammenhang mit der Grenzregulierung nötigen Regelung der Grenzfragen erforderlichen diplomatischen Verhandlungen mit der schwedischen Regierung einzuleiten. Dieses Gesuch führte jedoch zu keinem Ergebnis, da die Frage unterdessen in ein neues Stadium eingetreten war, bevor noch der finnische Generalgouverneur Gelegenheit gehabt hatte, das betreffende Gesuch dem Kaiser zu unterbreiten. Uns ist diese Initiative ein Beweis dafür, dass man im Regierungskonseil gewillt war, an den bevorstehenden Grenzfrageberatungen aktiven Anteil zu nehmen.

3. Administration, Rechtspflege und kirchliche Fragen betreffende Massnahmen. (S. 38—53).

(S. 38—39). 1. Das ehemals zu Westerbotten gehörende neue Grenzbezirk erforderte nach seiner Abscheidung von Schweden eine Anzahl neu einzuführender Massnahmen. Auf Initiative des finnischen Generalgouverneurs Barclay de Tolly kam am 30:ten Dezember 1809 ein Reskript zustande, nach welchem die früher zu Westerbotten gehörenden Landesteile nebst Torniolapland in administrativer Hinsicht dem Verwaltungsbezirk Oulu, in kirchlicher Beziehung dem Stift von Åbo und hinsichtlich der Rechtspflege dem Hofgericht von Wasa unterstellt werden sollten.

(S. 40—45). 2. Betreffs der inneren Organisation der Rechtspflege in den Grenzländern machte das Hofgericht von Wasa, unterstützt vom Landshöfding von Oulu, den Vorschlag, für das neue Grenzgebiet einen besonderen Gerichtsbezirk für sich einzurichten. Ausser einem Entgelt für die »Tingsverpflegung«, die sich hier nicht so kostspielig wie anderer-

orts in Finnland gestalten würde, da sie einem altem Brauch gemäss in Westerbotten in Geld und nicht in Getreide bezahlt wurde, sollte dem neuangestellten Amtrichter vom Staat eine Gehaltszulage bewilligt werden. Ein am 17:ten September datiertes Reskript verordnete die Bewerkstelligung des gemachten Antrags. Die Gehaltsfrage des Amtrichters von Tornio und des Landrichters des Gerichtsbezirks Oulu, welchem letzteren die neu einzurichtende Gerichtssprengel unterstehen sollte, wurde im J. 1814 aktuell, als die obengenannten Behörden den Antrag stellten, die Entlohnungsfrage in den Grenzkirchspielen Ala- und Ylitornio, Karunki und Muonionniska in Übereinstimmung mit in anderen Landesteilen herrschenden Prinzipien zu ordnen. Auf dieses Gesuch ging der Landshöfding ein, doch nur sofern es die Gehaltsfrage des Landrichters betraf, lehnte es aber hinsichtlich des Amtrichters mit der Begründung ab, dass letzterer aus Staatsmitteln eine jährliche Gehaltszulage im Betrage von 500 Rubeln bezog. Der Regierungskonseil war indessen der Ansicht, dass, da im VI:ten Art. des Friedensvertrags zu Fredrikshamn dem bisher Westerbotten zugehörenden Gebiet seine vor der Abtretung innegehabten Privilegien zugesichert worden waren, die Grenzbevölkerung auch weiterhin ein Recht darauf hätte, kraft dieser Privilegien die Tingsverpflegung in barer Münze zu bezahlen. Da infolge der Einverleibung der neue hinzugekommenen Gebiete die Arbeitsbürde des Landrichters bedeutend angewachsen war, sollte letzterem auf Vorschlag des Regierungskonseils hierfür eine besondere Entschädigung bewilligt werden. Am 24:ten Mai 1816 schloss sich der Regent der Ansicht des Regierungskonseils an, wodurch also die in Art. VI des Friedensvertrags zu Fredrikshamn garantierten Privilegien Westerbottens in Kraft verblieben.

(S. 45—53). 3. Um vieles komplizierter gestaltete sich die Organisation der kirchlichen Verhältnisse in dem zu Finnland hinzugekommenen Westerbotten, da sie in das Bereich internationaler Interessen hinübergriff. Lagen doch die einstmals einheitlichen Kirchspiele jetzt teils auf finnischem, teils auf schwedischem Boden. Da die neueingetretene Lage veränderte kirchliche Organisationsmassnahmen erforderte, wurde eine sich in kirchlich-administrativer Beziehung bereits früher hervorgetane, hochgebildete Persönlichkeit, Probst Matthias Castrén, vom Domkapitel zu Åbo damit beauftragt, Kirchenversammlungen abzuhalten, um bei dieser Gelegenheit zu erfahren, wie nach Ansicht der Grenzbevölkerung die inneren kirchlichen Angelegenheiten am besten geordnet werden sollten, und dann zusammen mit dem Landshöfding des Verwaltungsbezirks Oulu einen diesbezüglichen Vorschlag auszuarbeiten. In im Februar 1810 zusammenberufenen Versammlungen wurde von den Teilnehmern im allgemeinen die Ansicht ausgesprochen, dass wenn auch die früheren einheitlichen Gemeinden von jetzt ab zwei verschiedenen Staaten angehörten, sie trotzdem ungeteilt verbleiben sollten, da die Befürchtung bestand, dass eine Zweiteilung mit grossen Kosten verbunden, die neugebildeten Gemeinden ein unvorteilhafte Gestalt erhalten und die

Gehälter der betreffenden Pfarrer nur gering sein würden. Im allgemeinen war man ausserdem der Ansicht dass, da auch andere gemeinschaftliche Interessen unverändert belassen werden sollten, kein Grund vorläge, an der Grenze eine Teilung der Gemeinde vorzunehmen. Castrén und Landshöfding Ehrenstolpe schlossen sich dieser Ansicht an, desgleichen das Domkapitel von Åbo, welches in einem Gutachten ausserdem noch darauf hinwies, dass auch in früherer Zeit, Russland und Schweden berührende Grenzfragen unter Beibehaltung der altgewohnten Verhältnisse geordnet worden waren. In einer am 20:ten Juni stattgefundenen Sitzung des Regierungskonseils wurde zugegeben, dass eine Zersplitterung der betreffenden Gemeinden in zwei verschiedenen Staaten angehörende Teile allerdings mit gewissen Unkosten verbunden sein würde, doch war man andererseits der Ansicht, dass es aus politischen Rücksichten unumgänglich war, dieser Gemeindegemeinschaft ein Ende zu machen. Wie hätten in ein und derselben Kirche z.B. die Regenten zweier Länder der Bevölkerung ihren Willen kundgeben lassen können? War doch der Fall denkbar, dass derartige Kundgebungen zu einander im Widerspruch stehen konnten! Auch wäre es unstatthaft, in ein und derselben Kirche für die Obrigkeit verschiedenen Staaten zu beten, ohne hierdurch die Bedeutung einer Fürbitte für die Mitglieder des regierenden Hauses zu mindern. Da überdies die Geistlichkeit bei der einstigen Beibehaltung der Gemeindegemeinschaft in Savo nach dem Frieden zu Åbo üble Erfahrungen gemacht hatte, wurde die Teilung der in Frage stehenden Gemeinden vom Regierungskonseil bestimmt befürwortet. Bei der am 27:ten Juni 1810 stattgefundenen weiteren Diskussion dieser Angelegenheit, beschloss der Regierungskonseil die Regenten um eine Teilung der Gemeinden anzugehen. Da man nun aber durch die Aufteilung des einstigen Gemeindebesitzes in das Gebiet internationaler Beratungen geraten würde, so entschied sich der Regierungskonseil dafür, dem Regenten den Vorschlag zu machen, einen finnischen Geistlichen auszuersuchen, der bei den, zwischen Schweden und Russland unmittelbar bevorstehenden Grenzregulierungsberatungen der russischen Regierung bei der Entscheidung von, mit der Aufhebung der kirchlichen Gemeinschaft verknüpften Fragen, beratend zur Seite stehen solle. Der vom Regierungskonseil umfasste Standpunkt war in dem Bestreben begründet, die jüngst geschaffene Staatsautonomie Finnland's nach Möglichkeit zu festigen und stimmte durchaus mit der damals in russischen leitenden politischen Kreisen geläufigen Auffassung überein, dass der einstigen Verbindung Schweden's mit Finnland endgültig ein Ende gemacht werden müsste, ein Prinzip, das auch in den Friedensverhandlungen und im Friedensabschluss zu Fredrikshamn eindeutig zum Ausdruck gekommen war. Bemerkenswert ist, dass der Regierungskonseil im Ablauf einer nur kurzen Zeitspanne zum zweiten mal den Versuch machte, sich in dieser oder jener Art an den Grenzregulierungsberatungen aktiv zu beteiligen. Die einzelnen Stadien dieser Fragen sollen im folgenden behandelt werden (vgl. Ref. S. 532).

Kapitel II. *Die im J. 1810—11 durchgeführte Grenzregulierung, hiermit verknüpfte Massnahmen und der Grenzvertrag vom 8/20 November 1810.* (S. 54—154).

1. Wahl des an den Beratungen teilnehmenden Vertreters Finnland's. (S. 54—70).

(S. 54—59). 1. Inzwischen war die Frage einer Grenzregulierung und Ordnung der Grenzverhältnisse von Russland und Schweden vermittels zwischen diesen beiden Staaten gewechselten diplomatischen Noten entschieden worden. Nach dem Frieden zu Åbo hatte der Umstand, dass die Grenzverhältnisse nach dem Friedensschluss nicht in grundlegender Weise geordnet worden waren, Anlass zu allerhand Missheiligkeiten zwischen den genannten Staaten gegeben. Dies war augenscheinlich der Grund dazu, dass trotzdem die Aufmerksamkeit Schweden's in jenem Zeitpunkt von anderweitigen politischen Zwischenfällen stark in Anspruch genommen war, die Frage der Ausführung der beabsichtigten Grenzregulierung doch brennend verblieb. Sie wurde in offiziellen Depeschen von Stedingk und Wetterstedt behandelt und auch andere Männer grössten Einflusses wie Adlercreutz und Adlersparre beschäftigten sich mit derselben. Wir wissen, wie man sich in Schweden gerade während der Friedensverhandlungen zu Fredrikshamn in hohem Masse für die Folgen, die eine, in die Flüsse verlegte Grenzscheide nachsichziehen würde, interessierte, sodass zu erwarten war, dass gerade von dieser Seite auf eine Beschleunigung der im Frieden zu Fredrikshamn in Aussicht genommenen Grenzregulierung gedrungen werden würde. Und war dies denn auch der Fall. Zu Bevollmächtigten Russland's bei der Grenzregulierung wurden Oberst P. Engelmann und Baron Paul Nicolay, zu Schweden's Bevollmächtigten Generaladjutant Oberst Gustaf Boije und Landshöfding P. A. Ekorn ausersehen. Wie zu erwarten, wurde von schwedischer Seite der Antrag gestellt, zugleich mit der Grenzregulierung auch gewisse Grenzprobleme auf der Basis eines politischen Programms zu entscheiden, für welches Ekorn in einem am 16:ten Mai 1810 an die schwedische Regierung eingesandten Promeroria gewisse Richtlinien aufgestellt hatte, die Schweden bei den gemeinsamen Beratungen zu befolgen versuchen sollte. Bei der Festsetzung der Grenze sollte Schweden, im Fall Russland an der Forderung festhielt, mit der Stadt Tornio zugleich auch den derselben gehörigen Boden abgetreten zu erhalten, hiergegen Einspruch erheben, da derart eine Landgrenze erhalten würde. Da die Reichsgrenze nach Art. X des Friedens zu Fredrikshamn sich mit der besitzrechtlichen Grenze decken sollte, so musste das Besitzrecht der schwedischen Untertanen auf ihre, jenseits der Grenzlinie belegenen Anwesen unbedingt respektiert werden, da anderenfalls eine grosse Anzahl der in Schweden liegenden Herrngüter so gut wie alle ihre Anwesen einbüssen würden. Zum mindesten sollte eine Übereinkunft wegen erlaubten Austausches der

zu beiden Seiten der neuen Grenze liegenden Anwesen zustande kommen. Die uneingeschränkte Nutzniessung der im Bereich des fremden Staates gelegenen Anwesen sollte für eine, speziell hierfür festgesetzte Zeit garantiert werden. Der Lachsfang im Tornio-Fluss sollte einem ausdrücklichen diesbezüglichen Übereinkommen aus dem J. 1791 gemäss auch zukünftig den Grenzbewohnern beider Seiten gestattet sein. Auch das Flössungsrecht im Tornio-Fluss sollte Schweden nicht entzogen werden, trotzdem die Flossstrasse sich bei der Stadt Tornio ganz auf russischem Gebiete befinden würde. Ein dahingehender Beschluss, dass die kirchliche Zusammengehörigkeit vorläufig beizubehalten wäre, setzte voraus, dass der Verkehr über die Grenze freigegeben wurde. Schliesslich sollte man sich auch noch darüber einigen, dass die Beamten der Grenzgegenden sich bei Ausübung ihres Amtes gegenseitig nach Kräften unterstützen sollten. Ekorn's Promemoria deckte sich im Prinzip mit auch schon früher von anderer Seite in Schweden gemachten Vorschlägen und zielte es im Grunde genommen auf die unveränderte Beibehaltung der bisher existierenden Verhältnisse ab. Durch dieses Promemoria wurde in Schweden die Aufmerksamkeit auf gewisse Fragen gelenkt, wodurch, wie wir im folgenden sehen werden, das für die Grenzregulierung vorgesehene Programm erweitert wurde.

(S. 59—64). 2. Am 9:ten Mai 1810 teilte der russische Reichskanzler Rumjantsov dem in jener Zeit die Interessen Finnland's vertretenden Speranski mit, dass die Bevollmächtigten Russland's bei der Grenzregulierung ausersehen wären; von einer eventuellen Vertretung Finnland's war aber dabei nicht die Rede. Die Sache nahm indessen eine für Finnland günstige Wendung als der in Petersburg akkreditierte schwedische Gesandte Stedingk, der am 15/27:ten Mai 1810 durch den damaligen schwedischen Minister des Auswärtigen, v. Engeström, Kenntniss von dem oben erwähnten Promemoria Ekorn's erhalten hatte, bereits am darauffolgenden Tage oder am 16/28:ten Mai 1810 Rumjantsov eine Note überreichte, welche die Mitteilung enthielt, wer von schwedischer Seite zu Bevollmächtigten ausersehen worden war, und in welcher zugleich darauf hingewiesen wurde, dass die schwedischen Bevollmächtigten ausser der Regelung der Grenzfrage, auch den Auftrag erhalten hatten, mit der russischen Staatskommission Beratungen zwecks Ausarbeitung einer Grundlage zu pflegen, auf welcher die beiderseitigen Rechte der Grenzbevölkerung dauernd basiert werden könnten. Infolgedessen sollte im Zusammenhang mit der Grenzregulierung zugleich eine Übereinkunft hinsichtlich allerhand sonstiger Grenzfragen getroffen werden und nachdem die russische Regierung erst einmal auf die Einbeziehung solcher Fragen in den Rahmen der Grenzregulierungsberatungen eingegangen war, erwies es sich als notwendig, zu den Beratungen mit den lokalen Verhältnissen vertraute Sachverständige einzuberufen. Hiervon erhielt Speranski am 23:ten Mai 1810 durch Rumjantsov Mitteilung und antwortete in einem Schreiben vom 8:ten Juni, dass der finnische Generalgouverneur die Weisung erhalten hätte, die für die

Wahl eines an den betreffenden Beratungen beteiligten Sachverständigen nötigen Anstalten zu treffen.

Als Steinheil durch Speranski hiervon Nachricht erhielt, befand er sich gerade auf einer Amstreise in Wiipuri weshalb er, da er seiner Meinung nach ausser stande war, eine kompetente Persönlichkeit vorzuschlagen, in einem vom 25:ten Juni datierten Briefe diesen Auftrag dem Regierungskonseil übertrug. So erbot sich der finnischen Regierung zum ersten mal Gelegenheit, an der Organisation der Landesvertretung in Sachen der Grenzregulierung teilzunehmen. Von finnischem Gesichtspunkt aus muss die in der betreffenden Angelegenheit eingetretene Wendung unbedingt sehr hoch eingeschätzt werden.

Der Regierungskonseil hatte indessen auch schon vor dem Eintreffen des genannten Schreibens von Steinheil auf eigene Hand seine Vorkehrungen zur Beteiligung Finnland's an den Grenzberatungen getroffen. Es wurde bereits erwähnt (Ref. S. 525), dass in der Sitzung vom 27:ten Juni des Regierungskonseils die Organisation der kirchlichen Grenzgedenden zur Sprache gekommen und beschlossen worden war, den Regenten darum anzugehen, einen geistlichen Beamten als Expert zu den Beratungen über kirchliche Fragen senden zu dürfen.

In dieser Sitzung hatte Mannerheim den Antrag gestellt, dass auch wegen anderer Fragen Sachverständige in die Grenzregelungskommission eingewählt werden sollten um die Rechte der finnischen Untertanen speziell bei der Behandlung der Frage des zukünftigen Schicksals der auf fremdem Territorium liegenden Anwesen zu bewachen. Dieser Expert, der mit Fragen der Landvermessung vertraut sein müsste, sollte vom Regierungskonseil mit speziellen Instruktionen ausgerüstet werden. Auch war beschlossen worden, für das in Frage stehende Amt J. Lagerberg auszuersuchen, der, in Kemi wohnsässig, über die Grenzverhältnisse besten Bescheid wusste. Bevor jedoch der Vorschlag des Regierungskonseils zwecks Vortrag beim Kaiser abgegangen war, traf das obenerwähnte Schreiben Steinheils ein und gab der Sache eine andere Wendung.

(64—70). 3. Das Schreiben Steinheils erhielt die Mitteilung, dass der Sachverständige die Landesgesetze und -verordnungen kennen und entweder französisch oder russisch verstehen müsse, da die russischen Kommissare der schwedischen Sprache nicht mächtig wären. Diese Bedingung zwang den Regierungskonseil von seiner Absicht Lagerberg als Expert vorzuschlagen, abzugehen, und als dann am 4/16:ten Juli 1810 die Sache zur Behandlung vorlag, wurde Konrektor Jacob Bange aus Oulu, ein Mann mit erforderlicher Sprachkenntnis gewählt. In der für Bange ausgearbeiteten Instruktion wurde ihm als allgemeine Verpflichtung anempfohlen, der russischen Kommission alle gewünschten Aufklärungen zu geben und sollte er ausserdem der Ansicht der Regierungskommission betreffs der Ordnung gewisser Grenzfragen Ausdruck geben. Die sich auf fremdem Territorium befindenden Anwesen sollten ausgewechselt werden um dem chaotischen Zustand

an der Grenze ein Ende zu machen. Der Lachsfang sollte den früher befolgten Grundprinzipien gemäss gestattet sein, falls die lokale Bevölkerung hiermit einverstanden war. Der übrige Fischfang sollte so eingeschränkt werden, dass die Reichsgrenze zugleich auch die Grenze des Fischfanggebiets bildete und der allgemeinrechtliche Bodenbesitz sollte geteilt werden. Vorschriften betreffend einer Teilung der kirchlichen Gemeinden wurden Bange nicht gegeben, da der Regierungskonsel vor kurzem ein Gesuch ausgearbeitet hatte, in welchem er die Heranziehung eines speziell mit kirchlichen Angelegenheiten vertrauten Experten zu den bevorstehenden Beratungen vorgeschlagen hatte. Dagegen sollte Bange der Kommission vorschlagen, dass die Wanderungen der Nomadenlappen aus einem Land in's andere verboten werden sollten, welcher Vorschlag insofern beachtenswert ist, als die finnische Regierung bei dieser Gelegenheit zum ersten mal für eine Schliessung der Grenze war, also einen, auf andere Prinzipien begründeten Standpunkt betreffs der Wanderungen dieser Lappen für die der schwedischen Grenze anliegenden Gegenden einnahm als im Vertrag zu Strömstad im J. 1751 für die an Norwegen angrenzenden Gebiete vorgeschrieben war. Gewisse Fragen, wie z. B. die Verordnung einer gegenseitigen Handreichung in den Grenzgegenden, waren in der Instruktion nicht berührt. Ein durchweg hervortretender Zug dieser ersten, von der finnischen Regierung gegebenen, die Grenzgegenden betreffenden Gesamtvorschriften war das unverkennbare Bestreben auf finnischer Seite, alle gemeinschaftlichen Bande, die Finnland einst mit Schweden verknüpft hatten, so nachdrücklich wie möglich zu lösen. Auch bei anderen gleichzeitig geführten, die ehemaligen Beziehungen Finnland's zu Schweden betreffenden Beratschlagungen hat sich unsere Regierung stets auf diesen Standpunkt gestellt und stand dieser durchaus im Einklang mit den Vorschriften, welche dem finnischen Generalgouverneur in der Folgezeit für die in unserem Lande zu befolgende Politik gegeben wurden. Letztere unterschied sich ihrem Grundprinzip nach von dem in Ekorn's Promemoria vorgeschlagenen Standpunkt Schweden's, dem im Gegenteil das Bestreben zugrunde lag, die ehemaligen Verhältnisse so wenig wie möglich zu verändern. Welches dann der Standpunkt der russischen Regierung in einzelnen Fragen gewesen sein mag, darüber lässt sich unter den heute gegebenen Verhältnissen nichts gewisses sagen, wenn sich auch auf der Basis der Ergebnisse der Grenzregelungsberatungen gewisse Schlüsse ziehen lassen.

2. Die Grenzregulierung im J. 1810 und der Beginn der Grenzregelungsberatungen. (S. 70—87).

(S. 70—80). 1. Die Bevollmächtigten Schweden's trafen bereits am 8:ten Juli in Tornio ein. Die russische Kommission, der sich Bange noch nicht angeschlossen hatte, kam dann am 16:ten desselben Monats

an. Bei der bereits am letztgenannten Tage stattgefundenen ersten Sitzung wurden von schwedischer Seite die in Ekorn's Promemoria enthaltenen Punkte zur Behandlung vorgeschlagen; die russischen Kommissare wünschten indessen diese Fragen bis zur Ankunft Bange's aufzuschieben. Unterdessen sollte die Grenzregulierung auf Grund der in Art. V des Friedensvertrags zu Fredrikshamn enthaltenen Bestimmungen, und zwar beginnend vom nördlichen Punkt der Grenze, ihren Anfang nehmen, wohin sich die Kommission ungesäumt zu begeben beabsichtigte. Das für die Ordnung der Grenzregulierung aufgestellte Programm geht zum Teil aus dem Rapport hervor, den Engelmann vor seiner Abreise nach dem Norden an Steinheil übersandte. In diesem Rapport stellt er sich auf den Standpunkt, der im Prinzip beim Friedensvertrag zu Fredrikshamn zum Ausdruck gekommen war, dass nämlich das Besitzrecht auf, innerhalb des anderen Staates belegene Anwesen annulliert werden solle, so dass er in dieser Beziehung den Bange gegebenen Vorschriften beipflichtete, und sich gegen die von Ekorn in seinem Promemoria vorgezeichneten Richtlinien dementsprechend ablehnend verhielt. Da schwedische Gutsbesitzer in Finnland mehr Anwesen besaßen als finnische Gutsbesitzer in Schweden, so bot sich hier nach Engelmann's Ansicht für letztere vortreffliche Gelegenheit, diese überschüssigen Anwesen vorteilhaft zu erwerben. Um der Verbindung mit Schweden möglichst effektiv ein Ende zu machen, sollte am östlichen Ufer des Tornioflusses eine von Tornio nach Norden führende Landstrasse angelegt werden, damit die finnischen Bewohner dieser Gegend nicht genötigt wären, die dem Westufer des Flusses entlang verlaufende Chaussee zu benutzen. Die Stadt Tornio, welche ausgedehnte Bodenbesitzungen auf schwedischem Territorium besaß, sollte für diese in entsprechender Weise entschädigt werden. Nur der Lachsfang sollte gemeinsam verbleiben.

Auch die Ordnung der kirchlichen Fragen war schon bei den allerersten Beratungen zwischen den russischen Kommissaren und der Leitung auswärtiger Angelegenheiten zur Sprache gekommen und waren die Kommissare wahrscheinlich, nach Einholung der Ansicht Castrén's, für eine Aufrechterhaltung der einstigen Gemeinschaft gewesen. Auf eine, in diesem Sinne abgefasste Darstellung kam am 1:sten August der Befehl von Rumjantsov, dieser Gemeinschaft ein Ende zu machen, da die, sich im Gebiet des »schwedischen Glaubens« befindenden Kirchen nicht allein für den Gottesdienst bestimmt waren, sondern in denselben auch von der Regierung anbefohlene Vorschriften und Befehle kundgegeben wurden. Da der Regent es für unzuständig hielt, dass seine Untertanen ebenfalls von der schwedischen Regierung gegebene Befehle mitanhören mussten, sollte der Gemeinschaft ein Ende gemacht und die Ausgaben für die an Stelle der alten Kirchen neuzuerbauenden Kirchen vom Staate bestritten werden. Auch ein an den Kaiser gerichtetes formelles Gesuch der russischen Kommission betreffs eines unveränderten Besitzrechts

exterritorialer Anwesen wurde abschlägig beschieden. Die Regierung hielt nach wie vor an dem Standpunkt fest, dass die Trennung von Schweden endgültig vollzogen werden solle und wir sehen, dass die vom finnischen Regierungskonsel gegebenen Vorschriften sich mit den Verfügungen der russischen Regierung durchaus decken.

Am 28:ten Juli a. St. trafen dann die Bevollmächtigten beider Staaten in Kilpisjärvi an der nördlichen Landesgrenze ein und noch an demselben Tage, am 9:ten August n. St., wurde der erste Grenzstein zwischen Finnland und Schweden unweit der Grenzmarke N:o 294 zwischen Finnland und Norwegen errichtet. Bei der Ausführung der Grenzregulierung sollten die je an die beiden beteiligten Staaten fallenden Inseln besonders numeriert werden. Dies geschah der ganzen Grenze entlang und war somit der Zweck der errichteten Grenzmarksteine keineswegs der, die jeweilige Grenze genau zu bezeichnen, sondern müssen dieselben ihrem willkürlichen Charakter nach als sog. »Nationalitätsgrenzmarken« aufgefasset werden.

(S. 80—84). 2. Als die Bevollmächtigten bei ihrer Rückkehr aus dem Norden in Muonionniska angelangt waren, schloss Bange sich ihnen an und erhielt er den Auftrag, sich Auskunft über den Umfang der der finnischen Bevölkerung gehörenden, jenseits der Grenze belegenen Äcker, Wiesen und Wälder zu verschaffen, ferner darüber, wieweit es im Bereich der Möglichkeit lag, für dieselben einen Ersatz in Form von diesseits der Grenze befindlichem schwedischem Bodenbesitz zu erhalten. Das Endergebnis von Bange's Untersuchung deckte sich mit der von Engelmann in seinem Rapport ausgedrückten Ansicht, dass ein gleichmässiger Besitz-Austausch zwischen schwedischen und finnischen Untertanen nicht ausführbar wäre, da die Schweden in Finnland sehr viel mehr Areal besaßen als die Finnen in Schweden. Ausserdem erklärte Bange den russischen Kommissaren dass, sofern man gewillt war, die Bestimmungen des Friedensvertrags zu Fredrikshamn auf's peinlichste zu befolgen, ein Teil der finnischen Bauerngüter in Ermangelung entsprechender Tauschanwesen in Finnland so gut wie ihre sämtlichen Anwesen einbüßen würden. Als dann während dieser Beratschlagungen die russische Kommission den abschlägigen Bescheid Rumjantsov's betreffs Beibehaltung des ehemaligen Besitzrechts auf die betreffenden Anwesen zu beiden Seiten der Grenze erhielt, machte Bange den Vorschlag, die auf den Inseln der Grenzgewässer befindlichen Wiesen unangetastet zu belassen und nur auf dem Festland belegenes Wiesenland einzutauschen um die Bauernhöfe, die durch den Austausch ihrer Inselwiesen ihrer wichtigsten Anwesen verlustig gehen würden, vor vollständigem Ruin zu bewahren.

In den zwischen Bange und den russischen Regierungsbevollmächtigten gepflogenen Beratungen wurde ferner die Frage nach der Regelung der kirchlichen Verhältnisse behandelt. Seinen erhaltenen Instruktionen gemäss sollte sich Bange eigentlich nicht mit dieser Angelegenheit befassen; als aber die russischen Kommissare von ihm

ein Gutachten verlangten, erklärte er, dass seiner Ansicht nach der einstigen Gemeinschaft auf diesem Gebiete ein Ende gemacht werden sollte. Was den Lachsfang betraf, so bestand Bange den ihm gegebenen Vorschriften gemäss darauf, dass derselbe unverändert verbleiben sollte. Von Anfang September an verhandelte Bange mit der russischen Kommission über diese Fragen.

(S. 84—87). 3. Im Verlauf dieser Beratungen legten die russischen Bevollmächtigten ein Projekt zur Regelung des Verkehrswesen in den Grenzgebieten vor. Vom Hafen von Tornio aus sollten finnische Handelsschiffe das Recht haben, das Meer unbehindert zu befahren, denn die beste Fahrstrasse verlief längs der schwedischen Küste; eine Landstrasse sollte nordwärts am östlichen Ufer des Tornio-Flusses angelegt und den Schweden gestattet werden, den Fluss stromaufwärts zu befahren, obgleich sie sich bei Tornio auf russischem Gebiet befinden würden. Nach Empfang dieses Rappports wandte sich Rumjantsov an Speranski und auf Vorschlag des letzteren verfügte der Regent, dass die Landstrasse gebaut und ein diesbezüglicher Kostenanschlag ausgearbeitet werden solle.

Noch während dieser Beratungen wurde dem Regierungskonseil der Befehl erteilt, die Sache schneller zu betreiben, und wurde der Landshöfding von Oulu damit beauftragt, die betreffende Landstrassenlinie untersuchen zu lassen. Ehrenstolpe gab denn auch dem, der russischen Grenzkommission zuverordneten Landmesser Lagerberg die Weisung, alle erforderlichen Vermessungsarbeiten auszuführen. Indessen hatte Engelmann die Strecke bereits durch einen zweiten, der russischen Kommission zukommandierten (finnischen) Landmesser Garvoli untersuchen lassen und erfahren, dass sich die geplante Chaussee sehr wohl ausführen liesse, wenn auch gewisse Schwierigkeiten dabei überwunden werden müssten. Da die Antwort auf das obenerwähnte Schreiben der russischen Kommission lange auf sich warten liess, wurden die Verhandlungen, nachdem die Grenzregulierung Ende September zu Ende geführt worden war, bis auf weiteres unterbrochen.

3. Wahl eines zweiten finnischen Bevollmächtigten. Fortsetzung und Abschluss der Grenzregulierung. (S. 88—132).

(S. 88—93). 1. Nachdem die Frage der Entsendung eines Sachverständigen zu den Grenzberatungen zwecks Regelung kirchlicher Angelegenheiten und Fragen in den Grenzbezirken am 27:ten Juni 1810 endgültig behandelt worden war, ging ein diesbezügliches Gesuch an den Regenten, auf welches am 7:ten September dess. J. eine zustimmende Antwort von Speranski an Steinheil eintraf, die dieser unverzüglich dem Regierungskonseil übermittelte. Auch die russischen Kommissare hatten an Rumjantsov eine Bittschrift eingereicht, in

welcher sie um die Bevollmächtigung speziell von Probst Castrén zum kirchlichen Expert anhielten.

Als dieses Gesuch eintraf, war die betreffende Angelegenheit indessen bereits in oben beschriebener Weise entschieden worden. Der Regierungskonseil forderte nun in der Sitzung vom 25:ten September das Domkapitel zu Åbo auf, einen Vorschlag zur Instruktion für den eventuellen Sachverständigen auszuarbeiten und diesen selbst vorzuschlagen. Bereits am 3:ten Oktober war das Domkapitel mit seiner Antwort fertig und zwar schlug es Probst Castrén zum Bevollmächtigten vor.

Dem vom Domkapitel zu Åbo gemachten Vorschlag gemäss sollte Castrén zusammen mit dem Landshöfding von Oulu einen Vorschlag zur Neuorganisation der Kirchengemeinden in den Grenzgebieten ausarbeiten, zu welchem Zwecke er sich mit den Wünschen der dortigen Bevölkerung und der Geistlichkeit bekannt zu machen hätte, wonach dann die Sache der russischen Kommission zur Prüfung vorgelegt werden und deren Gutachten dann schliesslich an den Regenten gehen sollte. In dieser Weise hätte die russische Kommission Gelegenheit gehabt, die Entscheidung finnischer innerer Angelegenheiten zu beeinflussen. Sogar die Bestimmung der Bauplätze für die neu zu erbauenden Kirchen, Pfarren u. dgl. sollte der Kommission zur Überprüfung vorgelegt werden. Nach Behandlung der Sache erklärte sich jedoch der Regierungskonseil mit dem Plan des Domkapitels zu Åbo nicht einverstanden, da sie denselben für ein gefährliches Prejudikat bei der Behandlung von zukünftigen inneren Angelegenheiten Finnland's hielt, sondern verordnete am 6:ten Oktober 1810, dass Castrén, der bei dieser Gelegenheit zum kirchlichen Bevollmächtigten ausersehen worden war, mit der russischen Kommission nur über Fragen verhandeln sollte, die sich auf die Abtrennung gewisser Gemeinde-Komplexe und die auf Regelung der hiermit verknüpften Abrechnungsfragen mit Schweden, m. a. W., nur über in das Bereich internationaler Politik hinübergreifende Fragen bezogen, während die Regelung der übrigen kirchlichen Angelegenheiten ausschliesslich den finnischen Behörden überlassen bleiben sollte.

(S. 93—97). 2. Nach seiner am 19/31 Oktober 1810 erfolgten Ankunft in Tornio, versuchte Castrén vorschriftsgemäss die Ansicht der Grenzgemeinden zu erkunden, zu welchem Zweck er in den umliegenden Kirchspielen Versammlungen mit den dortigen Einwohnern abhielt. Auf diese Frage werden wir noch zurückkommen. (Ref. S. 536). Worüber Castrén und die russischen Bevollmächtigten in Tornio verhandelt haben mögen, entzieht sich einer sicheren Beurteilung.

(S. 97—103). 3. Unterdessen hatte die beratende Tätigkeit Bange's an der Grenze ihren Fortgang genommen. Er musste ein Gutachten über die Grenzbewachung und den Grenzverkehr ausarbeiten, welches indessen bei den später zwischen Russland und Schweden stattgefundenen Beratschlagungen nicht berücksichtigt wurde; ausserdem

sollte er versuchen, sich Auskunft darüber zu verschaffen, welche Dorfgemeinden bei einem Austausch ihrer Anwesen in Ermangelung genügenden Tauschareals am meisten übervorteilt werden würden, ferner erstattete er Bericht über die Organisation des zukünftigen Nutzniessungsrechts auf die, dem Westerbotten-Regiment gehörenden Anwesen u. s. w. In seinem offiziellen Rapport an den Regierungsrat berichtet Bange dann auch noch über gewisse, in's Gebiet der Grenzpolitik gehörende Details.

(S. 103—113). 4. Am 19/31 Oktober 1810 war die russische Kommission endlich bereit, die offiziellen Beratungen mit der schwedischen Kommission wieder aufzunehmen. In der an diesem Tage abgehaltenen Sitzung der Kommissionen wurde von schwedischer Seite, nach Wiederholung der bei der ersten Sitzung gemachten Vorschläge, der Antrag gestellt, die Bodenbesitzverhältnisse an der Grenze unverändert beizubehalten. Hierauf wurde von russischer Seite geantwortet, dass Art. X des Friedensvertrags zu Fredrikshamn in Kraft zu verbleiben habe, dass jedoch solche Wiesengelände, die auf Inseln in den Grenzgewässern belegen waren, Eigentum ihres einstigen Besitzers verbleiben könnten und der endgültige Beschluss wurde denn auch in diesem Sinne formuliert. Doch sollte für das Besitzrecht auf diese Wiesengelände eine sog. Souveränitätsabgabe an diejenige Landesregierung entrichtet werden, in deren Gebiet sich das Inselanwesen befand. Alexander I war auf eine derartige Einschränkung von Art. X des Friedensvertrags zu Fredrikshamn eingegangen, damit seine »neuen Untertanen« durch ein Verlustiggehen ihrer einstigen Anwesen nicht allzu empfindlichen Schaden erleiden möchten, da es nicht immer möglich war, ihnen bei einem vorgenommenen Austausch dieser Anwesen einen entsprechenden Ersatz in natura zuzusichern. Der insulare Bodenbesitz sollte also Eigentum seines einstigen Besitzers verbleiben, selbst wenn die betreffenden Inseln nach dem jeweiligen Tieffahrwasser sich richtiger Verlegung der Grenzlinie auf fremdstaatlichem Territorium liegen sollten. Um der Grenzbevölkerung die selbständige Anordnung von Verkauf oder Austausch ihrer, auf dem Territorium des fremden Staates belegenen Anwesen zu erleichtern, wurde die im Friedensvertrage vorgesehene provisorische Übergangszeit bis zu 5 Jahren verlängert. Diese Entscheidung der russischen Regierung gründete sich im wesentlichen auf einen, von Bange ausgearbeiteten Entwurf. Auch wurde bestimmt, dass alle auf einer Insel befindlichen Anwesen sich immer nur im Besitze von Untertanen ein und desselben Staates befinden sollten, infolgedessen die insularen Anwesen untereinander ausgewechselt werden mussten. Der Austausch von Festlandbesitz war obligatorisch.

Der Lachsfang sollte nach den, im 1791:iger Übereinkommen festgesetzten Prinzipien beibehalten werden und forderte Schweden, dass der vom Fischereiverein hierfür entrichtete Pachtzins zwischen beiden Staaten gleichmässig verteilt werden sollte. Hierauf gingen jedoch die russi-

schen Bevollmächtigten nicht ein, da von schwedischer Seite offenbar bezweckt wurde, Schweden das halbe Anrecht auf den Lachsfang im Tornioflusse zuzusichern. Nach Ansicht der russischen Kommissare sollte das Recht auf den Fischfang proportional nach der Anzahl der beteiligten Interessenten des Fischereivereins beider Staaten berechnet werden. Auch hierauf bestand Alexander I ausdrücklich um die Interessen seiner »neuen Untertanen« zu wahren, deren einstigen Privilegien in Art. VI des Friedensvertrags zu Fredrikshamn unverkürzter Fortbestand versprochen worden war, was man von schwedischer Seite jetzt zu umgehen suchte. Die schwedischen Bevollmächtigten erklärten sich denn auch bereit, auf diese Forderung einzugehen, doch gelang es ihnen eine Klausel durchzusetzen, nach welcher sämtliche Privilegien, die sich die Stadt Tornio zwecks Besoldung ihrer Beamten zugesichert hatte, wie z. B. die, aus dem von nun ab in Schweden liegenden Dorf Mattila und den an der schwedischen Seite des Bottnischehn Meerbusens belegenen Fischereiplätzen einflussenden Einkünfte, an Schweden fallen sollten. Da der Lachsfang auch zukünftig gemeinsames Privilegium verblieb, sollte auch die Kontrolle desselben Sache der beiden Staaten angehörenden Teilhaber sein.

Über die den Verkehr in den Grenzgebieten betreffenden Fragen hatte man sich bald geeinigt. Als Grundprinzip wurde angenommen, dass in dieser Beziehung im grossen Ganzen alles beim alten verbleiben sollte, so dass der einstige Transitverkehr und das Verfrachtungsrecht in gewohnter Weise weiterbestehen sollten. Den Schweden sollte es gestattet sein, den Torniofluss bis zur Stadt Tornio hinauf unbehindert zu befahren, trotzdem sich der Fluss hier ganz und gar auf russischem Boden befand; finnische Fahrzeuge wiederum sollten freien Zugang aus dem Hafen von Tornio, Röyttä, zum offenen Meer haben. Die westlich am Ufer des Tornioflusses verlaufende Landstrasse sollte vorläufig gemeinschaftlicher Nutzung vorbehalten sein, unter der Bedingung, dass die Finnen sich, früheren Prinzipien gemäss, ebenfalls an den Kosten für die Instandhaltung derselben beteiligten. Beim Befahren des Tornioflusses sollten die Reisenden das Recht haben, an beiden Ufern des Flusses zu landen, und beim Transitverkehr über die Grenze durfte keinerlei Steuer oder Abgabe erhoben werden.

Die Behandlung der kirchlichen Fragen wurde auf eine spätere Sitzung aufgeschoben, da Castrén, als diese Frage zur Behandlung vorgeschlagen wurde, in der Sitzung noch nicht zugegen gewesen war, obwohl er bald darauf in Tornio eintraf.

Dagegen wurde die Frage von der Organisation des Prozessrechts in den Grenzgebieten in dieser Sitzung endgültig entschieden. In früherer Zeit waren alle hierhergehörenden Fragen zwischen Russland und Schweden in verschiedenen Perioden verschiedenartig gelöst worden. Letzthin hatte die Bestimmung gegolten, dass ein russischer Reichsangehöriger, der sich auf schwedischem Territorium ein Verbrechen hatte zu Schulden kommen lassen, am Tatort in Untersuchungshaft genommen

und das Urteil des Gerichts ebenfalls in rechtmässiger Form vollzogen werden konnte, in Fällen wo der Verbrecher auf frischer Tat ergriffen worden war; hatte er indessen Zeit und Gelegenheit gehabt, nach Russland zu entfliehen, so sollte er in seinem Heimatsort vor Gericht gestellt, daselbst verurteilt und bestraft werden. Diese Bestimmung war durch ein königliches Dekret vom 30:ten April 1750 bestätigt worden, wodurch ein bis dahin geltendes Edikt vom 23:ten November 1732 abgeändert wurde, welchem zufolge die finnischen Gerichte nichts mit von Finnen in Russland begangenen Rechtsverstössen zu tun haben sollten, sondern der betreffende Schuldige zur behörigen Bestrafung an Russland ausgeliefert werden musste, sofern die russischen Behörden eine Auslieferung beantragten. Man war von diesem Standpunkt abgegangen, nachdem auch in Russland eine entsprechende Veränderung eingeführt worden war. Ein königliches Dekret vom 13:ten Juni 1804 enthielt obendrein Vorschriften für Waldschädigungsprozesse in den Grenzgegenden und im Friedensvertrag zu Åbo im Jahre 1743 (Art. 20) war dann die Bestimmung hinzugefügt worden, dass beide vertragsschliessenden Staaten sich dazu verpflichteten, einem aus dem Nachbarlande über die Grenze geflohenen Verbrecher kein Asylrecht zu gewähren, ein Übereinkommen, welches in dem im Jahre 1799 geschlossenen Schutz- und Trutzbündnis erneuert worden war. Man einigte sich nun dahin, dass zur Aufrechterhaltung des Rechtsschutzes in den Grenzgegenden von nun ab alle Mörder, Brandstifter, Einbrecher und Diebe, die nach, in einem an die Grenze stossenden Kirchspiele vollbrachter Übelthat über die Grenze hinüber in das andere Land geflohen waren, gefangen genommen und unverzüglich den Behörden des Landes, in dem das Verbrechen begangen worden war, ausgeliefert werden sollten, falls die betreffenden Behörden dies verlangten.

Diese Bestimmung galt nur für solche Landesangehörige, die, um der Strafe zu entgehen, in's Nachbarland geflohen waren, nicht aber für Personen, die im fremden Staate ein Verbrechen begangen hatten und dann in die Heimat geflohen waren. Hinsichtlich dieser letztgenannten wurde stipuliert, dass sie für eine im fremden Lande ausgeführte Untat im eigenen Lande bestraft also nicht der fremden Regierung zwecks Untersuchung und Bestrafung ausgeliefert werden sollten. Betreffs einer Verpflichtung zu amtlicher Hilfeleistung war in dem Übereinkommen nichts gesagt.

(S. 113—119). 5. In den nächstfolgenden Reichskommissionssitzungen von 22:ten Oktober/3:ten November 1810 wurden die ersten Grenzarten durchprüft und eine kurze Grenzlinienerklärung zu Protokoll genommen. Dann schritt man zur Behandlung der kirchlichen Organisationsfragen, da nun auch Castrén in Tornio eingetroffen war. Es wurde beschlossen, dass, wenn auch die von nun ab zu verschiedenen Staaten gehörenden Teile einer Gemeinde aus ihrer bisherigen Gemeindeverbindung gelöst werden sollten, es in dieser Beziehung für 3 weitere Jahre hinaus, vom Tage der Ratifizierung des Grenzregulie-

rungsvertrags ab gerechnet, vorläufig noch beim alten verbleiben solle. Während dieser 3-jährigen Abwicklungsperiode sollten die Kirchensteuern nach wie vor entrichtet werden und für den Transport der Steuerartikel aus einem Staat in den anderen keine Zollabgabe erhoben werden. In Verlauf dieser 3 Jahre sollte dann ferner die Besitzteilung der alten Gemeinden vollzogen sein, und waren in diesem Besitz ausser Kirchen, Pfarren, Gemeindespeicher und Gemeindestuben auch die Gerichtsgebäude miteinbegriffen. Hierauf teilten die russischen Kommissare mit, dass Castrén dazu bevollmächtigt war, die auszuführende Teilung bis in die geringsten Einzelheiten hinein zu organisieren und forderten die schwedischen Kommissare dazu auf, dahin zu wirken, dass auch die schwedische Regierung eine Person mit ähnlicher Vollmacht ausrüsten möge. Die schwedische Kommission machte denn auch ihrer Regierung einen darauf abzielenden Vorschlag.

Nachdem dermassen alle Fragen endgültig erledigt waren, wurde beschlossen, den Grenzregulierungsvertrag auszuarbeiten, und kam man überein, dass die Ratifizierung desselben 30 Tage nach Unterzeichnung des Vertrags stattfinden solle.

In den Sitzungen vom 26:ten Oktober/7:ten November und 29:ten Oktober/10:ten November wurden dann die Spezialkarten über die neue Grenze unterschrieben, und am 4/16:ten November ein Entwurf für den Grenzregulierungsvertrag vorgelegt. Bei dieser Gelegenheit schlugen die russischen Bevollmächtigten vor, den sich auf die Integrität des insularen Bodenbesitzes beziehenden Artikel derart zu modifizieren, dass die in dem genannten Artikel enthaltene Bestimmung nicht — wie es ursprünglich beabsichtigt gewesen war — auch für solche Inseln Geltung haben sollte, die südlich von einem bestimmten, nördlich von Svensarö belegenen Punkte lagen, da sonst infolge allzu naher Nachbarschaft der Stadt Tornio Verwicklungen zu befürchten wären. Diese Veränderung wurde sanktioniert, sodass die auf den genannten Inseln belegenen Anwesen nicht unter die Integritätsbestimmungen für den insularen Bodenbesitz fielen.

In der Sitzung vom 8/20:ten November 1810 wurde dann der Grenzregulierungsvertrag endgültig revidiert und unterzeichnet. Die Beratungen hatten also ein positives Resultat gezeitigt und die jeweiligen Kommissionen konnten die Übereinkunft unter Beifügung einer Karte über die neue Grenze ihrer Regierung zur Ratifizierung übersenden. Die Ratifizierung der schwedischen Regierung traf rechtzeitig ein, die der russischen Regierung langte erst verspätet an, was mit einer Datumverwechslung entschuldigt wurde. Die Konvention war von der schwedischen Regierung bis auf eine sprachliche Korrektion begutachtet worden, die sich auf die Bezeichnung der Fahrzeuge bezog, denen der Übereinkunft gemäss freie Durchfahrt im Torniofluss und in's offene Meer hinaus zugestanden war. Für erstere war die Bezeichnung »bateau«, für letztere das Wort »batiment« benutzt worden. Von Engeström wünschte, dass zur Vermeidung von Missverständnissen für beide die letztere

Bezeichnung stehen solle. Als in der Bevollmächtigtensitzung vom 16/28:ten Dezember 1810 diese Korrektion im Protokoll vermerkt wurde, benutzten die russischen Bevollmächtigten die Gelegenheit, nun auch ihrerseits eine Änderung vorzunehmen. Klageweise war ihnen mitgeteilt worden, dass man sich in Schweden geweigert hätte, finnischen Reisenden Postpferde zur Verfügung zu stellen; und versprachen die schwedischen Bevollmächtigten, dafür Sorge zu tragen, dass künftighin zu einer solchen Klage keine Veranlassung mehr gegeben werde. Die ratifizierten Exemplare der Konvention, von denen das eine in Russland anstandslos gutgeheissen worden war, wurden am 16/28 Dezember 1810 miteinander ausgewechselt, da jedoch die Grenzkarten noch nicht endgültig kontrolliert worden waren und auch der topographische Text zu denselben noch nicht fertig ausgearbeitet vorlag, so blieben die Bevollmächtigten beider Staaten noch bis zum 7/19 Januar 1811 in Tornio, an welchem Tage dann schliesslich auch die über die Grenzen angefertigten Spezialkarten und deren topographische Erklärungen unterzeichnet wurden. Zwecks Aufsetzung eines Rechenschaftsberichts u. a. Umstände wegen hielten sich die Kommissare noch bis zum 24:ten Januar in Tornio auf, wonach sie die Heimfahrt antraten.

(S. 119—120). 6. Bange stattete dem Regierungskonseil zwei Rapporte über die Grenzregulierungsberatungen ab, die vom 5:ten Oktober 1810 und 28:ten Januar 1811 datiert sind und die einen Bericht über den Verlauf der Beratungen sowie gewisse grenzpolitische Vorschläge enthielten.

Am 5/17:ten Mai 1811 übersandte der Generalgouverneur dem Regierungskonseil die Grenzkarten, die dieser in einer am 22:ten Mai 1811 abgehaltenen Sitzung im Staatsarchiv zu verwahren beschloss. Ferner langten am 29:ten Mai 1811 2 gedruckte Exemplare des Grenzregulierungsvertrags von Steinheil an den Regierungskonseil an; da sie jedoch in französischer Sprache abgefasst waren, sollten sie erst in die Landessprache übersetzt werden. Infolgedessen konnte der Vertrag nicht unmittelbar an den Landshöfding des Grenzbezirks weitergesandt werden, was Veranlassung zu allerhand Verwicklungen an der Grenze gab. Erst am 5:ten Oktober 1811 war es so weit, dass der Regierungskonseil den Druck der Verhandlungen beschloss, sodass 3/4 Jahre verflossen waren, bevor diese hochwichtige Urkunde öffentlich bekannt gegeben werden konnte.

(S. 120—132). 7. Die Grenzregulierungsberatungen waren langsam aber durchweg glatt verlaufen. Bei einem Vergleich der offiziellen Korrespondenz zwischen beiden beteiligten Regierungen und deren Bevollmächtigten fällt einem der Unterschied in der Art der Betätigung der beiden Kommissionen auf. Die Depeschen der schwedischen Kommissare bestanden eigentlich nur in trockenen Rapporten darüber, was im Zusammenhang mit den Beratungen und den Grenzregulierungen vorgefallen war. In den Depeschen der russischen Kommissare dagegen tritt immer das Bestreben zutage, Klarheit in den Grenzregulierungsfragen zu gewinnen und waren ja auch gerade zu diesem Zwecke zwei besondere finnische

Sachverständige der russischen Kommission beigelegt worden. Auch enthielten die russischen Depeschen bei der Entscheidung gewisser Fragen, wiederholt verschiedene Alternativen, die man in der Korrespondenz der schwedischen Bevollmächtigten vergeblich suchen wird.

Es lässt sich dies aus allerhand Gründen erklären. Was Schweden betrifft, so fiel für dieses die Grenzregulierung in einen ganz besonders ungünstigen Zeitpunkt. Gerade als die Grenzregulierung beginnen sollte, hatte sich der innere Zerfall des Reiches in besorgniserregender Weise entwickelt und gipfelte in dem bekannten Fersen'schen Mord, der ein Beweis dafür war, dass damals die zersetzenden Kräfte in Schweden die Oberhand gewonnen hatten. Es folgt der Wahlreichstag von Örebro mit der durch denselben bedingten Unsicherheit, die neue Kronprinzenwahl, die als ein Symptom dafür aufgefasst wurde, dass der Verlust von Finnland vielleicht noch rückgängig gemacht werden könnte, die aber in Finnland mehr denn je die Überzeugung von der Richtigkeit einer auf die Trennung Finnland's von Schweden hin arbeitenden Politik festigte. Unter solchen Umständen war es klar, dass man sich in Schweden für die Grenzregulierung nur flüchtig interessierte, wozu dann noch die Hoffnung auf eine eventuelle Wiedererlangung Finnland's das ihrige beitrug, den schwedischen Bevollmächtigten Boije die Grenzregulierung als eine nur provisorische Massnahme auffassen zu lassen. Auch darf nicht übersehen werden, dass wenn die russischen Bevollmächtigten in einigen wenigen Punkten und auch dann nur immer den Vorteil Finnland's im Auge behaltend, zu Abänderungen der im Friedensvertrag zu Fredrikshamn vorgeschlagenen Bedingungen bereit waren, die schwedischen Bevollmächtigten eine derartige Einstellung stets als einen Ausdruck dafür auffassten, dass Russland wider alles Erwarten zu allerhand Zugeständnissen bereit war. In Schweden wurde der Umstand, dass die Grenzbevölkerung noch weitere 4 Jahre ihre ehemaligen Anwesen steuerfrei behalten durfte — wodurch sich ihr die Möglichkeit bot, durch Veräusserung ihres, in dem fremden Staate liegenden Grundbesitzes dem ökonomischen Ruin zu entgehen — als ein direkter Vorteil bewertet. Und als ein Umstand von gleich grosser Tragweite wurde das für immer gesicherte insulare Wiesenbesitzrecht aufgefasst. Der Lachsfang im Torniofluss war nach dem Friedensvertrag zu Fredrikshamn für immer verloren gegeben gewesen; lagen doch von nun ab beide Meeresufer bei Svensarö innerhalb russischen Territoriums. Durch Erlaubnis der Nutzung ehemaliger Kirchen ersparte sich Schweden allerhand Unbequemlichkeiten. Und auch die freie Durchfahrt auf dem Torniofluss bedeutete für Schweden eine wichtige Errungenschaft. Alle diese Umstände, die Boije und Ekorn in einem von 20:ten November 1810 datierten Schreiben als von ihnen durchgesetzte Erfolge hinstellten, konnten ja gewissermassen auch als solche bezeichnet werden, doch darf man dabei nicht vergessen, dass auch die Finnen, derenwegen Russland ja hauptsächlich auf diese Zugeständnisse eingegangen war, ihren Vorteil dabei hatten. Da nun die schwedische

Kommission unverhofft günstige Erfolge verzeichnen konnte, lag es in der Natur der Sache, dass es ihr weiter nicht daran gelegen sein konnte, sich bei der weiteren Entwicklung der Dinge auf eine nähere Auseinandersetzung der einzelnen Fragen während der Beratungen einzulassen, da die diesbezügliche Unkenntnis der Russen Schweden nur zum Vorteil gereichen konnte. Schliesslich mag auch noch hervorgehoben sein, dass der von der schwedischen Kommission wiederholt ausgedrückte Wunsch einer schleunigen Erledigung der Grenzregulierung ohne allzu gründliches Eingehen auf Einzelheiten, sehr wohl auch im Zusammenhang mit der in Schweden im allgemeinen üblichen Art der Honorierung von Bevollmächtigten stehen konnte, die ein für alle mal und nicht in Tagesraten berechnet wurde, wie dies bei der russischen Kommission der Fall war. Hierfür legen die von Boije an seine Regierung gerichteten Schreiben beredtes Zeugnis ab, in denen er immer wieder über seine bedrängte ökonomische Lage klagt und darauf hinweist, dass die russische Kommissare die Grenzregulierung, dank des in Russland herrschenden Diätensystems in die Länge zogen.

Das von der russischen Kommission befolgte Prinzip bei der Entscheidung der genannten Fragen gründete sich auf den bereits beim Friedensabschluss zu Fredrikshamn unverkennbar zutage getretenen Plan einer möglichst vollständigen Trennung Finnland's von Schweden. Der von der russischen Kommission vertretene Standpunkt erhält ferner seine Erklärung durch die Vorschriften, die gerade zur Zeit der Grenzverhandlungen allerhöchsten Orts dem finnischen Generalgouverneur für die von ihm zu befolgende finnische innere Politik gegeben worden waren. In einem Reskript an Steinheil vom 14/26:ten Sept. 1810 heisst es, dass man sich nicht in die inneren Angelegenheiten Schweden's einmischen solle, ferner dass die inneren Angelegenheiten Finnland's in einer Weise geordnet werden sollten, dass das finnische Volk zu klarer Einsicht aller jener Vorteile käme, die für dasselbe aus einer Vereinigung mit dem russischen Reiche herflössen. Der Verkehr zwischen Finnland und Russland sollte strenger Kontrolle unterworfen und nur in der Grenzgegend sollten Erleichterungen im Passzwang gestattet sein. Da nun also auch die finnische Regierung die Weisung erhalten hatte, immer den Vorteil ihres Landes im Auge zu behalten, so ist auch das Betreiben der russischen Kommission, genaueste Kenntnis über die Grenzfragen zu gewinnen, als ein Ausdruck des oben beschriebenen Standpunktes vollkommen verständlich. In Ermangelung genügend gründlicher Vorarbeiten lag die Gefahr nahe, dass es im Vertrag zu Bestimmungen kommen könnte, die sich in der Folgezeit als minder praktisch erweisen würden; hierfür kann jedoch weder die russische Kommission und noch weniger die finnische Regierung verantwortlich gemacht werden, da die Behandlung der Grenzfragen im Zusammenhang mit der Grenzregulierung erst so spät beschlossen worden waren, dass von Vorarbeiten nicht die Rede sein konnte. Als gewiegter Kenner der schwedischen Grenzge-

gendverhältnisse hatte Ekorn sein Gutachten abgegeben, welches dann allem Auschein nach Wort für Wort befolgt worden war.

Ausser der vom Regenten für seine »neuen Untertanen« an den Tag gelegten Fürsorge dürfte vielleicht auch der in diesem Zeitpunkt einsetzende Umschwung in der politischen Einstellung Russland's zu Schweden, eine gewisse Rolle im fügsamen Auftreten Russland's gespielt haben, die schliesslich zu der unter der Benennung »Politik des Jahres 1812« bekannten Annäherung Russland's zu Schweden führte, als deren Einleitung die bekannte Entsendung des Oberst Czernischev nach Schweden im November 1810, also unmittelbar nach Abschluss der Grenzregulierung, aufgefasst werden kann. Allerdings lässt sich zwischen den bei der Entscheidung der Grenzfragen gemachten Zugeständnissen russischerseits und dieser neuen ausserpolitischen Orientierung mit Sicherheit kein innerer Zusammenhang nachweisen, doch liegt die Annahme nahe, dass auch dieser ausserpolitische Faktor im Verbund mit anderen Faktoren Russland zu Zugeständnissen in Tornio bewogen haben kann.

Die Verhandlungen waren im grossen ganzen ohne nennenswerte Meinungsverschiedenheiten verlaufen und war der schwedische Bevollmächtigte Boije der Ansicht, dass hierbei die freundschaftliche Gesinnung, die der russische Bevollmächtigte Nicolay den schwedischen Bevollmächtigten gegenüber an den Tag legte, von grossem Einfluss gewesen war. Boije, der im Zusammenhang mit Vorfällen bei der Verhaftung der russischen Gesandtschaft in Stockholm im J. 1808 allem Anschein ganz ungerechterweise als einer Bestechung von russischer Seite zugänglich bezeichnet worden ist, hat bei den Grenzverhandlungen in keiner Weise Veranlassung zu einem Verdacht gegeben. Was die von Finnland gewählten Bevollmächtigten betrifft, so brachten diese Boije anfangs Misstrauen entgegen; seine Stellung erfuhr indessen in dieser Beziehung eine Veränderung zum besseren, als der Regent vor der Entscheidung betreffs der endgültigen Organisation des Besitzrechts auf Anwesen, vor allen Dingen grosses Gewicht auf Banges Ansicht in dieser Frage legte. Bange sowohl als Castren scheinen die ihnen anvertraute Aufgabe in voll befriedigender Weise erfüllt zu haben.

4. Gewisse Spezialfragen. (S. 132—154).

(S. 132—135). 1. Im Anschluss an die Grenzregulierung und die Beratungen wurden Protokolle aufgesetzt, (siehe Beilage I., S. 473—495) von denen immer je zwei Exemplare angefertigt wurden, die von den Kommissaren beider Regierungen unterzeichnet wurden. Diese Protokolle waren nicht Duplikate im eigentlichen Sinn des Wortes, da sie mit einander nicht wörtlich übereinstimmten. Da sie indessen inhaltlich durchaus identisch waren, so dass sie anstandslos von den Bevollmächtigten beider Staaten unterschrieben wurden, kommt jedem Exemplar für

sich autoritative Bedeutung zu. Den Verhandlungsprotokollen waren dann immer Beilagen angefügt, die die einzelnen Artikel und die Einteilung der Grenzregulierung enthielten.

Nach beendeter Grenzregulierung wurden über die Schweden anliegende Grenze Generalkarten angefertigt: eine erste, die die an Norwegen stossende Grenze bis zum Archipelag von Tornio, eine zweite, über die im Bottnischen Meerbusen liegende Grenze (teilweise in Beilage VII, S. 508—509 enthalten). Diese Karten wurden gleichzeitig mit dem ratifizierten Grenzorganisationsvorschlag an die Regierungen von Schweden und Russland übersandt. So weit nach einem Vergleich zwischen einer sich in Finnland befindende Kopie der an Russland abgelieferten Generalkarte mit der Schweden übergebenen Karte geschlossen werden kann, decken sich diese beiden Karten nahezu vollkommen. Eine kleine Differenz kann in der Richtung jener Grenzlinie aufgedeckt werden, die im Bottnischen Meerbusen nördlich von der Quarckenstrasse verläuft, wo die Grenze in der von der russischen Kommission für Schweden gezeichneten Karte um ein geringes näher der schwedischen Küste gelegt ist und sich der Bogenlinie der Schären genauer anschliesst als auf der Karte, die von der schwedischen Kommission an Russland abgeliefert wurde. Wenn auch diese Differenz eine nur ganz geringfügige ist, so legt sie immerhin an den Tag, dass bei der Grenzrevision nicht mit der erforderlichen Präzision verfahren wurde. Auf der Meereskarte ist die Westseite der Grenzlinie mit blauer, die Ostseite mit roter Farbe angegeben und sind in derselben bereits die Nummern und Punkte der Grenzmarksteine, die der Linie entlang errichtet werden sollten, eingezeichnet. Als Basis bei der Anfertigung dieser Meereskarte war die Triangulationkarte über den Bottnischen Meerbusen benutzt worden. Gemäss Art. VI des Grenzorganisationsvertrags sollte eine topographische Erklärung über die Grenze ausgearbeitet werden, die einmal von der Kommission unterzeichnet, dieselbe bindende Kraft besitzen sollte, als wenn sie Wort für Wort in den Grenzvertrag übernommen worden wäre. Diese topographische Erklärung war auf der Grundlage der Grenzkarten ausgearbeitet, welche letzteren also bei eventuell aufkommenden Meinungsverschiedenheiten in erster Linie Beweiskraft zustand. Ausser auf die oben erwähnte Generalkarte über die Meeresgrenze stützte sie sich auch auf die Spezialkarte über die Grenze, die bei der Grenzregulierung aufgenommen worden war und die in 13 Kartenblättern die nördlich vom Bottnischen Meerbusen verlaufende Grenzlinie angibt. Diese topographische Grenzerläuterung, wurde wie bereits weiter oben erwähnt worden ist, am 7/19 Januar 1811 unterzeichnet.

(S. 135—139). 2. Was die Grenzregulierung betrifft, so wurde eigentlich nur die Strecke zwischen der norwegischen Grenze und dem Archipelag von Tornio tatsächlich reguliert. Die anderen Grenzabschnitte wurden immer nur einfach auf der Karte abgesetzt, wobei auch gleich die Plätze vermerkt wurden wo die Grenzmarksteine errichtet werden sollten, deren Nummer notiert und genaueste Erklärungen über die Grenzlinie

im Bottnischen Meerbusen und im Äländischen Meere gegeben wurden. Beide Regierungen sollten an ihren Grenzen je für sich ihre Grenzmarksteine errichten lassen. Auf der nördlich vom Bottnischen Meerbusen verlaufenden Grenzlinie waren die Marktsteine beider Länder eingezeichnet; dies entsprach jedoch insofern nicht der Wirklichkeit, als diese Grenzmarken sich zurzeit der Anfertigung der Karten faktisch noch nicht an den für sie angegebenen Stellen befanden. Ferner wurden die Grenzmarksteine z. B. im Bottnischen Meerbusen erst im J. 1811 errichtet.

In der Theorie gehen die Ansichten darüber auseinander, welche rechtskräftige Bedeutung den nördlich vom Bottnischen Meerbusen errichteten Grenzmarksteinen beigemessen werden muss. Nach der Ansicht Björkstén's war es ihr Zweck, bei der Festlegung der Grenzlinie als Stützpunkte zu dienen und gründet er diese seine Ansicht u. a. darauf, dass bei der Stadt Tornio die Grenzlinie mit Hilfe der, zu beiden Seiten der Grenze errichteten Grenzsteine bestimmt worden ist, deren Verbindungslinien durch die Knickpunkte der Grenzlinie gehen, wobei die Entfernung eines jeden Knickpunktes von den Grenzmarksteinen immer genau angegeben war. Bei der Stadt Tornio wurde in dieser Weise die Grenze erst so spät wie im J. 1823 (vgl. Referat S. 573) bestimmt, so dass das oben gesagte für die Grenzbestimmung im J. 1810 keine Geltung gehabt haben kann, sondern im Gegenteil bemerkt werden muss dass die bei der Grenzregulierung im J. 1810 errichteten Grenzmarken ihrem Charakter nach eigentlich sog. national-juridische Marksteine waren, was man schon daran erkennen kann, dass jeder Staat seine Grenzmarken für sich errichten liess, die für beide Staaten nicht als bindend betrachtet werden konnten, ferner z. B. daran, dass die Marksteine an allen geschützt liegenden Inseln errichtet wurden, so dass mancherorts mehrere Steine hintereinander in östlicher Richtung aufgestellt waren. Ausserdem teilt Boije in einem Schreiben vom 16:ten August 1810 an Engeström ausdrücklich mit, dass auf Russland's Wunsch auch an solchen Stellen Grenzmarken errichtet werden sollten, wo man allein schon nach Augenmass hätte entscheiden können, zu welchem Staat der betreffende Punkt gehörte. Nur an zwei Stellen wurde eine Grenzmarke so aufgestellt, dass sie mit grösstmöglicher Genauigkeit auch die Grenzlinie selbst angab, wenn auch in einem Falle nur durch die Angabe, auf wessen Ufer der betreffende Punkt belegen war, wie dies z. B. an jener Stelle, wo der Marktstein N:o 1 in Finnland und Schweden an beiden Ufern des in den Kilpisjärvi ausmündenden Radje-Flusses zwecks Bezeichnung des Ausgangspunktes der Grenze aufgestellt wurde. Nur bei der Stadt Tornio, wo die Grenzlinie vom Thalweg abschwenkend durch Nördä geht, sollte auf der Grenzlinie selbst ein Grenzstein errichtet werden; da die betreffende Stelle jedoch Überschwemmungen ausgesetzt war, wurde auf der Grenzlinie nur ein flacher Stein, die eigentliche Grenzmarke dagegen auf schwedischer Seite etwa 500 Ellen westlich von der Grenzlinie aufgestellt, was an letzterer auch vermerkt wurde.

(S. 139—149). 3. Gemäss dem Friedensvertrag zu Fredrikshamn

wurde der im nördlichen Abschnitt des Bottnischen Meerbusens belegene Grenzsektor für sich gesondert behandelt, weil hier das Tieffahrwasserprinzip ausschlaggebend sein sollte. Weiter oben ist bereits hervorgehoben worden, dass es beim Friedensabschluss unentschieden verblieben war, ob bei den, zu den Grenzgewässern gehörenden Seen und geschützten Stellen nach dem Tieffahrwasserprinzip verfahren werden sollte oder nicht. Bei einer Durchprüfung von Art. I des Grenzregulierungsvertrags kann man bemerken, dass der hier vorkommende Ausdruck »le chenal« in demselben Sinne wie das auch sonst im Vertrage angewendete Wort »Thalweg« benutzt worden ist, da in Art. I Punkt 2 diese beiden Bezeichnungen nebeneinander gestellt sind. Infolgedessen sollte dem genannten Artikel gemäss, die durch die Flüsse laufende Grenzlinie, überall dem Thalweg parallel gezogen werden, selbstverständlich mit der Ausnahme, die in Art. I Punkt 1 für die Stadt Tornio vorgeschrieben worden war. Hinsichtlich des Verlaufs der Grenzlinie durch Seen ist in Art. I Punkt 2 gesagt, dass alle Inseln, die östlich von der tiefsten Stelle in den, zu diesen Gewässern gehörenden Seen liegen, Russland, alle übrigen Schweden gehören sollten. Da nun aber betreffs der Grenzlinie an gewissen Stellen ausdrücklich gesagt worden ist, dass sie mitten durch die Seen verläuft, wodurch letztere in zwei Hälften geteilt werden, so geht daraus hervor, dass das Mittellinienprinzip immer nur in den, in Art. I speziell angegebenen Fällen befolgt worden ist, während in den übrigen Seen und stillen Gewässern die Grenzlinie immer durch den Tiefpunkt bestimmt werden sollte. Dass bei der Festlegung der Grenze in Seen und stillen Gewässern zwei verschiedene Prinzipien massgebend waren, dass also einmal die Grenzlinie nach der tiefsten Stelle des Gewässers, ein anderes mal wieder nach der Mittellinie bestimmt wurde, ist nicht überraschend; sollten doch in allen Fällen, wo die Grenze nach dem Tieffahrwasser bestimmt wurde, immer alle Inseln, die sich in diesen Gewässern befanden, zwischen beide Staaten verteilt werden. Hierauf wurde deshalb grosses Gewicht gelegt, weil die Grenze eine Wassergrenze verbleiben sollte. Hätte man hier das Mittellinienprinzip befolgt, so hätte die Grenzlinie, falls es in den betreffenden Gewässern Inseln gegeben hätte, diese überqueren können, wodurch man des Vorteils, der gerade beim Verlegen der Grenzlinie durch Flüsse und Gewässer bezweckt wurde, nämlich des eines militärischen Bollwerks, verlustig gegangen wäre. Wenn nun auch bei der Bestimmung der Grenzlinie das Mittellinienprinzip befolgt wurde, wo doch bei Grenzbestimmungen jener Zeit im übrigen Europa sonst das Tieffahrwasserprinzip immer noch ganz allgemein war, so ging man aus oben erklärtem Grunde hiervon ab, sobald es sich um Seen mit Inseln handelte, die zwischen die beiden Staaten verteilt werden sollten, während das Mittellinienprinzip überall dort befolgt wurde, wo keine Inseln vorhanden waren, wie man an der Hand der Grenzkarten leicht bemerken kann. Demnach ist also bei der Bestimmung der Grenze in allen solchen Fällen das Tieffahrwasserprinzip befolgt worden, wo es

sich um eine Verteilung der in den betreffenden Gewässern liegenden Inseln handelte. Anders verhält es sich mit den inselfreien Seen und solchen Stellen, von denen es ausdrücklich heisst, dass die Grenze daselbst in gewöhnlicher Weise gezogen werden solle. Eine Ausnahme vom bei Grenzgewässerflüssen angewendeten Tieffahrwasserprinzip^o sollte die Grenze bei der Stadt Tornio machen, wo sie vom Tieffahrwasser im Flusse abschwenkend, westwärts um die Insel herum verläuft, auf welcher die Stadt liegt. Der Karte nach scheint hier die Grenzlinie mitten durch das in Frage stehende Gewässer zu verlaufen, doch muss auch wieder beachtet werden, dass im J. 1810 die Mitte des Gewässers zugleich auch die tiefste Stelle desselben war, oder wenigstens dafür galt. Infolgedessen war es nicht nötig, dass die Grenzlinie hier nach dem Mittellinienprinzip gezogen wurde und da obendrein die Grenze in diesem Abschnitt als beweglich angenommen wurde, weswegen die Bestimmung des Grenzregulierungsprotokolls betreffs der Unantastbarkeit des insularen Bodenbesitzes ursprünglich auch für hier befindlichen Inselanwesen Geltung hatte, — wenn auch aus anderen Gründen gerade hinsichtlich dieser Inseln späterhin eine Ausnahme von der allgemeinen Regel gemacht wurde — so kann auch bei Tornio von Anfang an keine Rede von einer konstanten Grenze gewesen sein, sondern verblieb sie auch hier veränderlich, ohne Vermerk darüber, dass der hierdurch bedingte Übergang der Inseln in den Besitz des anderen Staates einen annullierenden Einfluss auf das Nutzungsrecht der hier befindlichen Wiesen haben konnte.

Hieran knüpft sich die in der Theorie und Praxis verschieden beantwortete Frage, ob in dem betreffenden Grenzgewässer in seiner Gesamtheit die Grenzlinie den Veränderungen des Tieffahrwassers folgen müsste oder nicht, eine Frage, die von Theoretikern sowohl bejahend als verneinend beantwortet worden ist, während man später in der Praxis zu einem Mittelweg gegriffen hat. Da bei einer Befolgung des Tieffahrwasserprinzips ganz allgemein gilt, dass die Grenzlinie den gleichen Schwankungen wie das Tieffahrwasser unterworfen sein muss, da anderenfalls die Grenzlinie sich allzu weit vom Tieffahrwasser entfernen könnte, sollte sich, wie bereits gesagt wurde, die Grenzlinie im Torniofluss überall diesen Veränderungen anpassen. Die in Art. II Punkt 3 des Grenzbestimmungsvertrags enthaltene Verfügung, gemäss welcher das Besitzrecht auf die von nun ab hinter der russischen Reichsgrenze liegenden Inseln ganz unabhängig von einer in dieser oder jener Richtung geschehenden Veränderung des Tieffahrwassers ihrem ehemaligen Besitzer nicht entzogen werden durfte, ist ein unzweideutiger Hinweis darauf, dass mit einer Veränderung des Tieffahrwassers immer zugleich auch eine entsprechende Veränderung der Grenzlinie angenommen war, denn die Grenzregulierung war bereits am 8:ten September 1810 abgeschlossen, sodass, bevor es noch zu den eigentlichen Grenzberatungen gekommen war, die Kommissare beider Länder genau darüber Bescheid wussten, welche Inseln nach der Grenzregulierung im J. 1810 je zum Besitz der beiden beteiligten

Staaten gehören sollten. Also wird sich die in Art. II Punkt 3 enthaltene Bestimmung des vorgenannten Grenzregulierungsvertrags auf etwaige zukünftige Verschiebungen beziehen müssen, für welche bereits festgesetzt worden war, dass sie auf die fernerhin geltenden zugesicherten Besitzverhältnisse keinen Einfluss haben konnten, sodass m. a. W. die Verschiebungen der Grenzlinie in dieser Beziehung ohne jeden Einfluss verbleiben sollten. Übrigens lässt der diese Frage betreffende Punkt im Beratungsprotokoll an Deutlichkeit nichts zu wünschen übrig (vgl. Beilage I, S. 476) und auch der schwedische Bevollmächtigte Ekorn erklärte bei einer später, am 2:ten Oktober 1815, in Tornio stattgefundenen Konferenz der Landshöfdinge der Grenzregierungsbezirke, dass mit den in Art. II enthaltenen Bestimmungen ganz ausdrücklich gemeint war, die an die Veränderungen des Tieffahrwassers gebundene, veränderliche Grenzlinie könne auf die insularen Besitzverhältnisse nicht den geringsten Einfluss haben. Ferner mag hervorgehoben werden, dass die oben erwähnte Bestimmung in Art. II, die sich wie gesagt, ursprünglich auf die gesamten insularen Besitzungen beziehen sollte, späterhin insofern eingeschränkt wurde, als die südlich von der Insel Flygare belegenen Inseln nicht unter diese Bestimmung fallen sollten. Wenn im Friedensvertrag zu Fredrikshamn und im Grenzregulierungsvertrag vom J. 1810 gewisse Grenzpunkte als äusserste Punkte des an Russland abgetretenen Territoriums aufgezählt worden sind, so bedeutet dies also, dass das Besitzrecht auf diese Punkte in jedem Falle Russland zugesichert war. Gemäss dem Friedensvertrag zu Fredrikshamn waren dies: die Insel, auf welcher die Stadt Tornio liegt, die Inseln Pirkkiö und Röyttä. Dieses Verzeichnis wurde dann im Grenzregulierungsvertrag mit Bockholm, Sällö und der westlichen Sarvenmaa-Insel ergänzt. Es ist klar, dass hiermit die erstgenannten Gebiete ein für alle mal an Russland abgetreten waren, sodass eine eventuelle Verschiebung der Grenzlinie nach Osten hin in diesem Grenzabschnitte für Russland keinen territorialen Verlust nach sich zu ziehen vermochte. Schweden war dagegen auch nicht auf eine einzige benannte Insel bestehendes Besitzrecht garantiert worden. Da zudem im Friedensvertrag zu Fredrikshamn gesagt ist, dass die in demselben aufgezählten Gebiete die äussersten von Schweden an Russland abgetretenen Punkte darstellten, so ist es klar, dass mit denselben, ebenso wie mit den Vorschriften des Grenzbestimmungsvertrags auch zugleich der Verlauf der Grenzlinie im damaligen Zeitpunkt gemeint war. Da sich die Zusicherung der Unantastbarkeit des insularen Besitzes im Fall einer, mit dem Tieffahrwasser verbundenen Verschiebung der Grenzlinie anfangs auch auf die südlich von Tornio belegenen Inseln bezog, — wenn auch in der Folge aus obengenannten Gründen hinsichtlich dieser Inseln eine diesbezügliche Einschränkung eingeführt wurde — so dürfte es als sicher gelten können, dass auch hier die bis in's Meer hinaus dem Tieffahrwasser entlang verlaufende Grenzlinie natürlich auch den Veränderungen des letzteren folgen musste, da ein anderer Vorbehalt nicht gemacht worden war.

Infolgedessen mussten bei einer, mit dem Tieffahrwasser eintretenden Verschiebung der Grenzlinie nach Osten hin, von dem Punkte aus gerechnet, in welchem sich das Tieffahrwasser im J. 1810 befunden hatte, die an Russland abgetretenen Gebiete auch ferner in Russland's Besitz verbleiben, da eine den Besitz dieser Punkte betreffende Veränderung gleichbedeutend mit einer Veränderung der Bestimmungen des Friedensvertrags zu Fredrikshamn gewesen wäre, in welchem sie ja doch als von Schweden an Russland abgetretenes Territorium aufgezählt waren. Da nun aber das Besitzrecht Schwedens auf die Inseln nicht bestätigt worden war, so folgt hieraus, dass bei einer Verschiebung nach Westen der Stelle an der sich die Grenzlinie im J. 1810 befand, Schweden des Besitzrechts auf diejenigen Inseln, die dadurch östlich vom Tieffahrwasser liegen blieben, verlustig gehen musste, da, was die in diesem Grenzabschnitt liegenden Inseln betrifft, im Grenzregulierungsvertrag die die Unantastbarkeit des insularen Besitzes betreffende Bestimmung ausdrücklich als nicht für diese Inseln geltend stipuliert war. Für Schweden waren also die Bestimmungen unvorteilhafter als für Russland und dies lag ja auch nur in der Natur der Sache, da doch Russland der siegende Part war. Noch wäre zu bemerken, dass die Grenzlinie den etwaigen Veränderungen des Tieffahrwassers folgend, das offene Meer immer in einem Punkte treffen musste, der gemäss dem Friedensvertrag zu Fredrikshamn festgesetzt war und durfte dieser Punkt unter keinen Umständen verändert werden, denn wäre der Anfangspunkt der Grenzlinie im Bottnischen Meerbusen anders gelegt worden als in den J. 1809 und 1810 bestimmt war, so hätte eine derartige Veränderung unweigerlich auch eine Veränderung in den Besitzrechtsverhältnissen im Gebiet des Bottnischen Meerbusens nachgezogen.

(S. 149—154). 4. Art. I Punkt 1 des Grenzregulierungsvertrags enthielt eine genauere Bestimmung der Grenzlinie im Bottnischen Meerbusen als dies der Fall im Friedensvertrag zu Fredrikshamn gewesen war, insofern als diese Grenzlinie hier von den an der Mündung des Tornio-Flusses liegenden, an Russland abgetretenen Gebieten ausgehend, längs dem Bottnischen Meerbusen quer durch die Quarkenstrasse und das äländische Meer verlaufen sollte sodass die Ålandsinseln und Signilskär die äussersten südlichen Gebiete Russland's bildeten.

Gemäss Art. VI des Grenzregulierungsvertrags sollten die nach den Grenzkarten ausgearbeiteten topographischen Grenzerklärungen eine gleiche autoritative Kraft und Bedeutung besitzen, als wenn sie wörtlich in den Grenzregulierungsvertrag eingetragen worden wären. Bei einem Vergleich des Wortlauts dieses Dokuments mit den im Anschluss an die Grenzregulierung angefertigten Meereskarten findet man, (vgl. Beilage VII S. 508—509) dass die Grenzlinie zwischen beiden Staaten in letzteren, von der Mündung des Tornio-Flusses ausgehend den nördlichen Teil des Bottnischen Meerbusens halbiert, indem sie sich der Bogenlinie der beiderseitigen Schären anschmiegt. Im nördlichen Teil des

schwedischen Festlandküste, da die, Schweden vorgelagerten Schären, Bottnischen Meerbusens verläuft die Grenze näher der finnischen als der die bei der Zweiteilung als Ausgangspunkt zur Bestimmung der Grenze genommen werden sollten, hier weiter vom Festlande ab liegen als an der finnischen Küste. Dass die dem Festland an der finnischen Seite entlang ziehenden Inselgruppen, die nach Süden hin sehr bald aufhören, mit in Betracht gezogen worden sind, geht unzweideutig aus der Karte hervor. An jener Stelle, wo in der Quarkenstrasse die Schären sich wieder weiter vom Festland entfernen, lässt sich an der Hand der Karte nachweisen, dass die Grenzlinie mit besonderer Berücksichtigung dieser Schären gezogen und nicht die Küstenlinie des Festlandes als Basis benutzt worden war, was auch ganz natürlich ist, da hier die Grenzlinie näher der schwedischen als der finnischen Küste verläuft. Dies steht also ganz offenbar im Widerspruch zu Reuterskiöld's vorerwähnter Behauptung (siehe Ref. S. 515), da bei der Bestimmung der Grenze wie es in derartigen Fällen üblich war, die Inseln als Ausgangspunkte genommen worden waren. Folgen wir dem weiteren Verlauf der Grenzlinie nach Süden hin, so bemerken wir, dass sie auch hier immer dem, dem Festlande vorgelagerten Inselbogen folgt, also nicht, wie man, da es sich um die Teilige von Insularboden handelte, erwarten könnte — s c h e m a t i s c h von Punkt zur Punkt gezogen wurde. Sich nach Süden wendend, biegt, wie sie es ja auch tat, die Grenzlinie sich dann nach dem schwedischen Festlande zu, da sie dem Grenzregulierungsübereinkommen gemäss, von den Ålands-Inseln und Signilskär ausgehend, das åländische Meer überqueren sollte.

Dass die Grenzlinie mit voller Absicht in vorbeschriebener Weise gezogen worden ist, erhellt auch aus der oben angeführten, im Art. VI des Grenzregulierungsvertrags vorgesehenen topographischen Erklärung, in welcher es ausdrücklich heisst, dass die Grenze q u e r durch den nördlichen und südlichen Teil des Bottnischen Meerbusens und durch das åländische Meer geht. Nun steht in der Grenzerklärung allerdings, dass die Grenzlinie in der Quarkenstrasse die daselbst belegenden Schären von einander trennt, doch darf dies nicht so aufgefasst werden, als wenn nicht auch hier, wie im Friedensvertrag zu Fredrikshamn vorgesehen war, die Entfernung der Inseln vom Festland ausschlaggebend dafür gewesen wäre, zu welchem Reiche die Inseln gehören sollten. Dies muss wohl so verstanden werden, dass das Verzeichnis gewisser, entfernterer, zu Finnland gehörender Inseln ergänzt werden sollte. Es liegt nämlich nicht der geringste Grund zu der Annahme vor, dass die in Art. V Punkt 2 des Friedensvertrags zu Fredrikshamn enthaltene Bestimmung nicht auch für die Quarkenstrasse Geltung haben sollte und dass hier mit der Grenzlinie nur eine Verteilung der Inseln zwischen die beiden Staaten bezweckt war.

Kapitel III. *Entwicklung der Grenzfragen auf der Basis des Friedensvertrags von Fredrikshamn und des Grenzregulierungsvertrags vom J. 1810.* (S. 155—301).

(S. 155—171). 1. Die Anwendung von Art. VII des Grenzregulierungsvertrags vom J. 1810 und die Entscheidung von gegenseitige amtliche Hilfsleistung betreffenden Fragen.

(S. 171—181). 2. Das Landstrassenproblem. — Vorschlag zur Gründung eines Archivs für die finnischen und schwedischen Grenzgegenden.

(S. 181—197). 3. Gewisse, die Fischfangverhältnisse betreffende Organisationsmassnahmen nach dem J. 1810.

(S. 197—234). 4. Organisation der kirchlichen Verhältnisse und Teilung des kirchlichen Gemeindebesitzes in der Grenzgegend.

(S. 234—249). 5. Nutzung der im fremden Staate in der Grenzgegend belegenen Anwesen.

(S. 249—276). 6. Austausch von Anwesen auf der Basis des Grenzregulierungsvertrags vom J. 1810.

(S. 276—301). 7. Gewisser Grenzfragen wegen geführte diplomatische Unterhandlungen in den J. 1816—1820.

Kapitel IV. *Die Tornio-Konferenz im J. 1820—1821.* (S. 302—367).

1. Die an der Schweden anliegenden Reichsgrenze von den finnischen Behörden befolgte Politik.

(S. 302—308)

(S. 302—307). 1. In einem vom 8:ten Juli 1820 datierten Schreiben machte staatssekretär Reh binder durch Steinheil's Vermittlung dem Senat Mitteilung von einem Befehl des Regenten, in welchem letzterer ausdrücklich seinem Wunsche Ausdruck gegeben hatte, dass die Leitung der bevorstehenden Beratungen über Grenzfragen in den Händen Finnland's liegen solle. Eine über Grenzfragen weitgehendere Autorisation konnte den finnischen Behörden bei der Schlichtung auswärtiger politischer Angelegenheiten nicht gegeben werden, da dank der finnischen Staatsverfassung und den internationalen Rechtsbestimmungen Finnland nicht in der Eigenschaft eines selbständigen Staatparts auftreten konnte, sondern dieses Recht auch fernerhin Russland zuständig war, wenn auch im vorliegenden Falle die Entscheidung tatsächlich teils von Finnland, teils von Schweden abhängen sollte.

Am 26:ten Juli 1820 wählte der Senat zur Ausarbeitung einer Instruktion für Oberst Herman Wårnhjelm, der zum finnischen Bevollmächtigten ausergehen war, ein Kommité aus seiner Mitte und bestimmte zugleich den Bürgermeister von Pietarsaari (Jakobsstad) Carl Johan Heikel zum Sekretär und Titulárrat Fredrik Granbom, Lektor der französischen Sprache an der Åboer Akademie, zum französischen Dol-

metscher bei der Konferenz. Was diese betraf, so sollten nach Rehbin-
der's Anweisung bei derselben eine Entscheidung über die Durchführung
des Austausches von Anwesen und zwar speziell darüber getroffen wer-
den, ob auf Inseln belegene Wiesen gegen Festlandwiesen, Wald und
Aussenböden im Austausch miteinbezogen werden sollten; ferner sollte das
Prozessrecht an der Grenze auf der Basis des Dekrets vom J. 1750 geord-
net werden. Am 5:ten August wurde denn auch dem Senat ein von Man-
nerheim aufgesetzter Instruktionsentwurf vorgelegt und genehmigt.
Gemäss diesem Entwurf sollte Wårnhjelm vor Beginn der Konferenz
untersuchen, ob die Vollmacht des schwedischen Kommissars vorschrifts-
mässig ausgestellt war und sich, sofern dies nicht der Fall war, auf
keine Beratung einlassen. Als erster Punkt sollte der Austausch von
Anwesen behandelt werden, wobei Wårnhjelm den Standpunkt zu ver-
fechten hatte, dass bei einem Austausch nicht nur Wiesen sondern eben-
falls Äcker- Wald- und Aussenböden m. a. W. Anwesen jeder Art
miteinbezogen werden sollten, im Gegensatz zu der von Landshöfding
Ekorn früher aufgestellten Behauptung, dass der in dem Grenzregulie-
rungsvertrag vorkommende Ausdruck »propriété» nur »Wiesen» bedeute.
Ferner sollte man sich darüber einigen, dass Wiesen gegen Wald- und
Aussenböden eingetauscht werden könnten, speziell in Fällen, wo letztere
guten Wald trugen und sich in geeigneter Entfernung von dem als Aus-
tauschobjekt benutzten Anwesen befanden. Insularer Inselbodenbesitz
sollte gegen Festlandbodenbesitz eingetauscht werden können. Um nicht
von dem früher vertretenen Standpunkt abzugehen, sollte letzteres jedoch
in minstmöglichem Ausmasse geschehen: Bereits früher vollzogener
Anwesenaustausch sollte rechtskräftig verbleiben, sofern die Bevölke-
rung darauf bestand. Bei von nun ab in Frage kommendem Anwesen-
austausch sollte immer die Flurregulierung als Basis genommen werden.
Die Nutzwälder der Fabriken von Kengis und Svanström sollten nicht
unter den Austausch fallen, da diese Wälder schwedischer Staatsbesitz
gewesen waren und als solcher ohne weiteres in Russland's d. h. in Finn-
land's Besitz übergingen. Ferner sollte die Nutzung von Anwesen bis
zum vollzogenen Anwesenaustausch uneingeschränkt verbleiben. Was
die Organisation des Prozessrechts in den Grenzgebieten betraf, sollte
gemäss dem königlichen Dekret vom J. 1750 ein Übereinkommen getrof-
fen werden, nach welchem ein bei seiner Tat ertappter Übeltäter am
Tatort selbst gerichtet werden sollte; war er jedoch inzwischen über die
Grenze in seine Heimat entwichen, so sollte er nach dem hier geltenden
Gesetz bestraft werden. Sollten im Verlaufe der Konferenz Fragen
berührt werden, deren Behandlung nicht in der vom Senat gegebenen
Instruktion vorgesehen war, so hatte Wårnhjelm sich an den Senat
zu wenden. Die bei der Konferenz ausgearbeitete Konvention sollte, ehe
sie in Kraft trat, ratifiziert werden. Diese Wårnhjelm gegebenen Instruk-
tionen sollten ihm einerseits als Stütze dienen, andererseits die nötige
Beschlussfreiheit zusichern. Vom Hauptlandvermessungsamt even-
tuell aufgestellte Vorschriften hatte der Senat nicht eingeholt, da jedoch

den betreffenden Behörden und Landmessern in den Grenzgebieten die Weisung erteilt worden war, Wårnhjelm bei der Konferenz beizustehen, konnte er speziell bei der Entscheidung von Landvermessungs- und Teilungsfragen im Verlauf der Konferenz auf kompetente Unterstützung seitens der genannten Behörden rechnen.

(S. 307—308). Nach den Peyron von der schwedischen Regierung gegebenen Vorschriften vom 12:ten Juli 1820 bestand der ihm gegebene Auftrag vorzugsweise in der Liquidierung des im J. 1810 vorgeschriebenen Anwesen austausches. Hierbei sollte Inselbodenbesitz gegen Festlandbodenbesitz eingetauscht werden können und ein bereits früher zustande gekommener Austausch, der nicht den, in der Konferenz der Landshöfdinge aufgestellten Bestimmungen vom 18:ten Juni 1813 entsprach, keine bindende Geltung haben. Die Kommissare sollten eine möglichst durchgreifende Organisation der Anwesen- und Privatbesitzverhältnisse anstreben, damit zukünftig allen hierauf beruhenden Streitigkeiten der Boden entzogen wäre. Bis zum Abschluss des Anwesen austausches sollte jedermann die Anwesen behalten dürfen, die sich beim Beginn der Konferenz in seinem Besitz befunden hatten. Was den insularen Bodenbesitz betraf, so sollte angestrebt werden, den Angehörigen beider Staaten immer nur dem eigenen Staate zugehörige Inseln zu geben und wo dies nicht durchzuführen war, sollte für die, sich im fremden Staate befindlichen Inselböden eine Souveränitätsabgabe festgesetzt werden. Die Organisation der Prozessrechtsfrage war in den Vorschriften überhaupt nicht berührt worden. Peyron war also nur damit beauftragt, auf der Basis des Vertrags vom J. 1810 zu einem endgültigen Abschluss aller offenen Fragen zu kommen, ohne sich auf irgend eine neue Konvention einzulassen, was wiederum Wårnhjelm ausdrücklich vorgeschrieben worden war.

2. Verlauf der Beratungen in Tornio bis Mitte November d. J. 1820. (S. 308—332).

(S. 308—314). 1. Die erste offizielle Sitzung der Bevollmächtigten Finnland's und Schweden's fand am 23:ten August 1820 statt, wobei es sich herausstellte, dass Schweden's Bevollmächtigter nicht mit einer juristisch bindenden Vollmacht für die Konferenz ausgerüstet war. Dies beruhte darauf, dass sich Peyron direkt aus seinem Regiment nach Tornio begeben hatte und dass die schwedische Regierung, die ihm allerdings die nötige Instruktion übersandt hatte, infolge einer Reise König Karl Johan's nach Norwegen, keine Vollmacht hatte ausstellen können. Wenn nun vorläufig auch keine offizielle Konferenz abgehalten werden konnte, so werden Wårnhjelm und Peyron doch wohl immerhin bei privaten Diskussionen die zu behandelnden Fragen berührt haben. Ausserdem bemühten sich die Kommissare bei in der Umgebung von Tornio gemachten Ausflügen, sich mit den in den Grenzgebieten herrschenden Verhältnissen bekannt

zu machen. Die lokale Bevölkerung versäumte denn auch nicht die Kommissare mit allerhand Bittschriften zu überlaufen, sodass sie durch den Überfluss der ihnen gemachten Vorschläge ganz wirre gemacht wurden, wie sie späterhin berichtet haben. Von den Wärnhjelm zuverordneten Landmessern setzte Mathias Hackzell ein Verzeichnis über die wichtigsten ihrer Entscheidung harrenden Grenzfragen auf und war dasselbe nebst einigen anderen später ausgearbeiteten Gutachten für Wärnhjelm eine ausgezeichnete Handhabe um sich eine gediegene Einsicht in die verschiedenartigsten Fragen zu verschaffen. Ausserdem machte sich Wärnhjelm gleich in den ersten Tagen mit den Landmessern an die Ausarbeitung eines Planes, gemäss welchem der Anwesenaustausch verwirklicht und eine stabile Grundlage für die Anordnung der Grenzverhältnisse geschaffen werden könnte. In der ersten Zeit verhielt man sich noch recht optimistisch zur Möglichkeit eines Anwesenaustausches; nachdem man jedoch in die wirklich herrschenden Verhältnisse einen tieferen Einblick erhalten hatte, musste das ursprüngliche Projekt fallen gelassen werden.

(S. 314—323). 2. Als dann, nach Eintreffen der Vollmacht Peyron's am 4:ten September zu den offiziellen Beratungen geschritten werden konnte, überreichte Wärnhjelm Peyron eine Note, die gewisse vom Senat begutachtete Vorschläge zur Ordnung der Grenzverhältnisse enthielt; da nun aber, wie bereits weiter oben hervorgehoben wurde, Peyron's Instruktion keine hierauf abzielenden Vorschriften enthielt, teilte letzterer mit, dass er sich mit dem Ansuchen um diesbezügliche Direktiven erst an seine Regierung wenden müsse. Am 25:ten August, noch während der inoffiziellen Verhandlungen, hatte sich Peyron mit einem Schreiben an den Staatssekretär von Schweden gerichtet, in welchem er sich hinsichtlich der Deutung des Ausdrucks »propriété» auf einen andern Standpunkt als vormals Ekorn stellte. Seines Erachtens müsste auch Wald- und Aussenboden bei einem Anwesenaustausch miteinbezogen werden. Er wiederholte seiner Regierung gegenüber seine Ansicht unter Anfügung einiger weiterer, sich an die Anwesenaustauschfrage knüpfenden Bemerkungen. Da infolgedessen in den Beratungen ein Stillstand eingetreten war, begaben sich die Kommissare auf eine Rekognoszierungsreise nach dem Norden, um sich mit den Grenzverhältnissen noch genauer vertraut zu machen und nachdem sie bis nach Turtola hinauf gereist waren, woselbst Wärnhjelm von dem, mit den dortigen Grenzverhältnissen besonders gut Bescheid wissenden Ekonomiedirektor Nils Ekström vortreffliche Auskünfte erhalten hatte, kehrten beide Kommissare am 8:ten September wieder nach Tornio zurück. Wärnhjelm forderte nun Hackzell auf, ihm einen zweiten Vorschlag zur Organisation des Anwesenaustausches auszuarbeiten, worauf dieser dann seinerseits, im Anschluss an eine noch ausführlichere Darstellung der besitzrechtlichen Verhältnisse der Anwesen, den Vorschlag machte, die gesamten Grenzgegenden, zwecks Ausföhrung des Anwesenaustausches in 3 Distrikte einzuteilen. Der An-

wesenaustausch sollte einer von beiden Staaten ernannten Landvermessungskommission anvertraut werden. Ausser ihren Leitern sollte diese aus 18 Landmessern bestehen und sollten für sie spezielle Vorschriften ausgearbeitet werden. Nach Hackzell's Schätzung würde diese Arbeit 3 Jahre in Anspruch nehmen, von denen das dritte Jahr abschliessenden Verrichtungen vorbehalten sein sollte. Jeder bereits vordem vollzogene, zu Protokoll genommene Tausch sollte rechtskräftig verbleiben. Ferner schlug Hackzell vor, bei der Verteilung der Inselwiesen ebenfalls die Flurregulierung durchzuführen. In der am 9:ten September stattgefundenen Sitzung beschlossen die Kommissare denn auch ihren Regierungen die je zum Bodenaustausch erforderlichen Massregeln vorzulegen und gründete sich der von Wårnhjelm am 11:ten September an den Senat gerichtete Vorschlag ganz und gar auf den von Hackzell entworfenen Plan. Ausserdem schlug Wårnhjelm auf Hackzell's Initiative vor, dass alle, im Zusammenhang mit dem Anwesenaustausch eventuell vorkommenden Zwistigkeiten durch besondere, von den streitenden Parteien hierzu ausersehene Schiedsrichter beigelegt werden sollten. Da letztgenannter Vorschlag eine Abweichung von den geltenden, diese Sache betreffenden Bestimmungen bedeutete, unterstellte Wårnhjelm die Entscheidung desselben dem Senat.

Als dann der Senat in den am 25:ten September und 2:ten Oktober abgehaltenen Plenarsitzungen die Vorschläge Wårnhjelm's behandelte, war die Majorität der Senatsmitglieder der Ansicht, dass die endgültige Entscheidung dem Regenten überlassen werden müsste. Von den anwesenden Mitgliedern des Senats war nur Reuterskiöld der Meinung, dass der Senat der ihm verliehenen Vollmacht gemäss, das Recht hätte, in der Hauptfrage eine Entscheidung zu treffen und machte er ausserdem darauf aufmerksam, dass bei der augenblicklichen Abwesenheit des Regenten von der Reichshauptstadt, sich die Entscheidung der Angelegenheit sehr in die Länge ziehen und auch die Konferenz in Tornio eine Verzögerung erleiden würde. Bei einer am 16:ten Oktober vorgenommenen Durchprüfung der obengenannten Protokolle ging dann Ladau von seinem bisherigen Standpunkt ab, und erklärte, dass, da Wårnhjelm vom Regenten bevollmächtigt wäre, der Senat kein Recht dazu hätte, ihm irgend welche Vorschriften zu machen. Es mag hier daran erinnert werden, dass die Wårnhjelm gegebene Instruktion ihn dazu verpflichtete, bei nicht vorgesehenen Fällen sich an die Regierung zu wenden, so dass das Verfahren Wårnhjelm also ein durchaus korrektes gewesen war. Der Senat dagegen machte keinen Gebrauch von der ihm vom Regenten für die Leitung der Konferenz zugestandenen Vollmacht, sondern überliess die Entscheidung dem Regenten.

(S. 323—332). 3. Im weiteren Verlauf der Beratungen verlas Peyron in der Sitzung vom 29:ten September die ihm durch den Staatssekretär Danckwardt am 14:ten September übersandte Antwort der schwedischen Regierung auf die ihr von Wårnhjelm am 4:ten September übermittelte Note mit der Forderung der Miteinbeziehung von Wald

und Aussenboden in den Anwesenaustausch. Die schwedische Regierung stellte sich hierbei auf den Standpunkt, dass der Anwesenaustausch sämtliche früher aufgeteilte Wälder und Aussenböden umfassen solle. Was das Schicksal der im Zusammenhang mit dieser Frage erwähnten, der Stadt Tornio gehörenden, in Schweden belegenen Wälder betraf, so erklärte die schwedische Regierung, dass es sich hierbei um Donationsboden handelte, dass also diese Wälder wenn sie auch schon aufgeteilt sein sollten, nicht als Privatbesitz der Stadt Tornio aufgefasst werden könnten, sondern ausserhalb des Rahmens des Anwesenaustausches fielen. Auf diese Behauptung entgegnete Wärnhjelm, dass die Stadt Tornio genau das gleiche Nutzungsrecht auf die erwähnten Donationen gehabt hatte, wie deren ehemaliger Besitzer, so dass über die Art des Besitzrechts nicht der mindeste Zweifel bestehen könne. Da Wärnhjelm nicht wusste, was die schwedische Regierung auf diesen Einwand antworten würde, beeilte er sich, den Senat um Verhaltensmassregeln zu ersuchen, um sich seinerseits wieder auf eine Antwort vorbereiten zu können und verordnete der Senat am 12:ten Oktober, dass Wärnhjelm Peyron eine schriftliche Antwort auf seinen Antrag abfordern und sich dann, jenachdem wie diese ausfallen würde, wieder an den Senat wenden solle.

Unterdessen war die Antwort der schwedischen Regierung auf den Vorschlag der Kommissare, betreffs des Schiedsrichterverfahrens bei, infolge des Anwesenaustausches aufkommenden Anwesen-Zwistigkeiten eingetroffen und zwar war sie nach einer am 6:ten November von Peyron überreichten Note zustimmend. Als Wärnhjelm die am 12:ten Oktober datierte Vorschrift des Senats am 9:ten November erhalten hatte, trug er am 13:ten November Peyron seine Forderung vor, die von letzterem am drauffolgenden Tage beantwortet wurde. Auf schwedischer Seite war man darauf eingegangen, auf der Basis des Anwesenaustausches eine Konvention zu schliessen, m. a. W. die schwedische Regierung war also von ihrem, Peyron mitgeteilten Standpunkt abgegangen, welchem gemäss der Anwesenaustausch auf der Grundlage des Grenzregulierungsvertrags vom J. 1810 zu geschehen habe. Um die Sache in die Länge zu ziehen, erklärte Peyron hinsichtlich der Wälder der Stadt Tornio, dass es nach Ansicht der schwedischen Regierung, der im J. 1810 abgeschlossenen Konvention gemäss richtig wäre, die behörig abgeschiedenen Überböden, die als Privateigentum betrachtet werden müssten, auch unter den Anwesenaustausch fallen zu lassen. Da dies nur eine ausweichende Erklärung war, forderte Wärnhjelm in einer weiteren Note vom 14:ten November eine bestimmte Antwort, worauf Peyron seinerseits erklärte, dass, da die Wälder von Tornio nicht durch eine Grenzregulierung oder Grenzmarke von den Anwesen abgeschieden worden waren, er ohne vorherige Rücksprache mit seiner Regierung keine bestimmte Auskunft darüber geben könne, ob die Anwesen als Privatbesitz der Stadt Tornio betrachtet werden sollten oder nicht. Peyron teilte mit, dass er sich zwecks Beratung mit seiner Regierung nach Stockholm begeben würde, wogegen Wärnhjelm nichts einzuwenden

hatte. In dieser Weise trat eine unvermeidliche Pause in den Beratungen ein. Was nun die Auseinandersetzungen Peyron's betrifft, so hatten dieselben augenscheinlich nur den Zweck, durch Hinausziehen der Verhandlungen Wärnhjelm eventuell umstimmen zu können, denn die schwedische Regierung hatte tatsächlich bereits, nach dem Schreiben des Staatssekretärs Ehrenborg zu urteilen, ihren abweisenden Standpunkt betreffs der Wälder der Stadt Tornio aufgegeben.

3. Fortgang und Abschluss der Konferenz zu Tornio. (S. 332—346).

(S. 332—335). 1. Obgleich die Sitzungen infolge von Peyron's Abreise unterbrochen werden mussten, verblieben die Kommissare in brieflichem Verkehr miteinander. U. a. meldete Peyron aus Stockholm, dass eine in's Gebiet der kirchlichen Besitzaufteilung gehörende nebensächliche Frage schliesslich geordnet worden war und in einer am 30:ten November datierten Note aus Stockholm macht er Wärnhjelm die Mitteilung, dass die schwedische Regierung auf seine, die Wälder der Stadt Tornio betreffende Forderung eingegangen war. Von schwedischer Seite verblieb also nur noch die Frage nach der Organisation des Prozessrechts in den Grenzgegenden offen, hinsichtlich welcher Wärnhjelm am 4:ten September einen Vorschlag gemacht hatte. Auch hierauf traf dann am 22:ten Dezember 1820, als Peyron sich schon wieder in Tornio befand, schliesslich eine Antwort der schwedischen Regierung ein, wonach die Kommissare übereinkamen, dass die Prozessfrage bei Kriminalsachen in Übereinstimmung mit dem königl. Dekret vom 30:ten April 1750, unter Beifügung gewisser erläuternden Klauseln geordnet werden sollte. Als dann Wärnhjelm in einem Schreiben dem Senat am 23:ten Dezember auch dieses Resultat mitteilen konnte, hob er mit voller Berechtigung hervor, dass, was die Ansprüche Schweden's anging, diese in allen bei der Konferenz verhandelten Fragen auf einen Standpunkt reduziert worden waren, der den Wärnhjelm vom Senat gegebenen Instruktionen entsprach. Finnischerseits war nur noch die Frage vom Schiedsrichterverfahren bei einem Austausch der Anwesen nicht entschieden worden, über deren Schicksal seit der Übersendung des im Senat abgegebenen Gutachtens nach Petersburg nichts weiter verlautet hatte.

(S. 335—342). 2. Nachdem der Vorschlag des Senats für ein Schiedsrichterverfahren bei Schlichtung von Zwistigkeiten bei einem Anwesen austausch am 14:ten Oktober in Petersburg angelangt war, wurde er am 22:ten desselben Monats im Kommité für finnische Angelegenheiten behandelt. Das Kommité stellte sich hierbei auf Reuterskiöld's Standpunkt und beschloss infolgedessen, dem Regenten vorzuschlagen, dass, da Wärnhjelm auf Grund der ihm am 8:ten Juli 1820 verliehenen Vollmacht zum Kommissar ausersehen worden war, dem es oblag, über

die Grundlagen zu beraten, nach welchen ein Anwesenaustausch vorgenommen werden könnte und der Senat den Auftrag erhalten hatte, Wärnhjelm mit den erforderlichen Instruktionen auszurüsten, der Senat veranlasst werden sollte, Wärnhjelm alle behörigen Vorschriften zu geben. Der Regent sollte also nicht um eine Entscheidung der Hauptfrage gebeten, sondern vielmehr veranlasst werden, den Senat aufzufordern, als eigentlicher Leiter der Beratungen bei der Behandlung aller Grenzgebietfragen der ihm vom Regenten auferlegten Verpflichtung nachzukommen.

Ein Beschluss war nun allerdings gefasst worden, der Weiterbeförderung desselben an den Regenten stellten sich jedoch insofern Schwierigkeiten in den Weg, als letzterer durch grossdiplomatische Angelegenheiten gezwungen war, an einer in Mittel-Europa abgehaltenen Konferenz teilzunehmen und niemand in Petersburg genau vorauszusagen vermochte, wie lange sich seine Abwesenheit hinausziehen würde. Da Rehbinders über etwaige, die finnischen Angelegenheiten betreffende Vorträge beim Kaiser während einer Abwesenheit des letzteren, keine Verhaltensmassregeln erhalten hatte, befand man sich unter den gegebenen Umständen hinsichtlich der Bewerkstelligung eines Vortrags in grosser Verlegenheit. Rehbinders war sich infolge der widersprechenden Gerüchte über die Rückkehr des Zaren nicht klar darüber, ob er sein Anliegen dem Regenten ins Ausland nachsenden solle oder nicht, bis er, als er erfahren hatte, dass der Regent wider alle Vermutung nicht zu seinem, am 12:ten Dezember einfallenden Geburtstage in Petersburg eintreffen werde, sich dazu entschloss, seinen Rapport nach Troppau zu senden, wo er am 14:ten Dezember 1820 a. St. dem Kaiser vorgetragen wurde.

Unterdessen hatte sich in Tornio die Sachlage mehr und mehr zugespitzt, da die schwedische Regierung nach der Entscheidung aller ihr vorgelegten Fragen auf eine endgültige Aufsetzung der in Aussicht genommenen Konvention drang, worauf Wärnhjelm seinerseits natürlich nicht eingehen konnte, da die Frage betreffs des Schiedsrichterverfahrens dank dem vom Senat umfassten Standpunkt immer noch offen war. Um sicheren Bescheid zu erhalten, schickte Wärnhjelm seinen Adjutanten, Kapitän Sebastian Gripenberg nach Petersburg, wo letzterer am 2:ten Januar 1821 eintraf. Da, wie wir wissen, die Entscheidung des Regenten immer noch nicht angekommen war, blieb Gripenberg in Petersburg um die Abkunft des Zaren abzuwarten, wovon er Wärnhjelm Mitteilung machte. Auch Rehbinders schrieb an Wärnhjelm über den Verlauf der Dinge und stellte es sich bei dieser Gelegenheit heraus, dass ein älteres, dieselbe Angelegenheit betreffendes Schreiben Rehbinders auf unerklärliche Weise abhanden gekommen war, so dass Wärnhjelm, ohne dass Rehbinders eine Ahnung davon gehabt hatte, in völliger Unkenntnis über die Entwicklung der Sache verblieben war. Da nun Peyron immer dringender auf den Abschluss der Konvention drang, und u. a. über seine kalte Wohnung klagte und mit einer baldigen Abreise drohte, erklärte sich Wärnhjelm endlich dazu bereit, die Konvention abzuschliessen, obgleich eine Ant-

wort auf die offene Frage seitens der Regierung immer noch nicht eingetroffen war. Als er dann aber durch einen Brief von Rehbinder, den er am 8:ten Januar erhalten hatte, erfuhr, dass eine die Sache betreffende Vorstellung nach Troppau abgegangen war, bewog er Peyron dazu, erst noch die Entscheidung des Regenten abzuwarten. Bei der schliesslichen Ankunft der erwarteten Antwort in Petersburg erwies es sich, dass diese im Sinne des Kommités für finnische Angelegenheiten abgefasst war. Demnach sollte nun also der Senat Wärnhjelm Vorschriften betreffs der Schiedsrichterangelegenheit geben und machte Rehbinder durch Gripenberg dem Senat am 27:ten Dezember 1820 a. St. von diesem Beschluss Mitteilung. In der Plenarsitzung vom 11:ten Januar 1821 beschloss der Senat den Vorschlag Wärnhjelm's zur Aufnahme des Schiedsrichterverfahrens in die Konvention zu genehmigen und nachdem Gripenberg den Beschluss des Senats nach Tornio befördert hatte, wurde daselbst am 17:ten Januar 1821 die Konvention abgeschlossen. Hierdurch war der drohenden Gefahr eines Abbruchs der Verhandlungen im letzten Augenblick vorgebeugt worden.

(S. 343—346). 3. Die Verhandlungen hatten also einen für Finnland durchaus günstigen Verlauf genommen und hatte man die Erfahrung machen können, dass Schweden bezüglich der von Finnland aufgestellten Forderungen Nachgiebigkeit und Verständnis an den Tag gelegt hatte. Ohne Zweifel trug zu einem glücklichen Abschluss der Konferenz auch das intime Verhältnis bei, in welches die Kommissare der beiden interessierten Staaten im Verlauf der Konferenz zu einander getreten waren. Ausserdem war es Schweden in gleich hohem Masse wie Finnland daran gelegen, einen Austausch der Anwesen baldmöglichst bewerkstelligen zu können, da diesbezügliche Anfragen im schwedischen Reichstage laut geworden waren. Auch hatten sich ja bekanntlich die zwischen Schweden und Russland herrschenden Beziehungen um vieles gebessert; so hatte z. B. Schweden Russland gegenüber durch Bestrafung des Herausgebers der »Nya Extra-Posten« ganz besonderes Entgegenkommen an den Tag gelegt. Das genannte Blatt hatte nämlich einen vom Finnen A. I. Arwidsson pseudonym verfassten Brief aus Finnland abgedruckt, in welchem die allgemeine Haltung des finnischen Senats einer scharfen Kritik unterzogen worden war. Die Sache weckte natürlich ein gewisses Aufsehen, so dass sie u. a. in dem Briefwechsel von Wärnhjelm und Ehrenström erwähnt wurde. Da die Einstellung Schweden's Russland gegenüber eine durchaus wohlwollende war, vermochten auch die Nachrichten über, während der Konferenz in Tornio in Petersburg stattgefundene militärische Unruhen keinen nachteiligen Einfluss auf die Stellung Wärnhjelm's während der Verhandlungen auszuüben. Nur ganz zu Anfang der Verhandlungen, als gewisse Mitglieder der schwedischen Kommission in Tornio gelegentlich dem Mutwillen von Betrunknen ausgesetzt worden waren, drohte eine kritische Lage einzutreten, die jedoch, nachdem es sich herausgestellt hatte, dass dem Zwischenfall nicht die geringste politische Bedeutung beigemessen werden konnte, bald wieder in Vergessenheit geriet.

4. Die Konvention zu Tornio vom 5/17 Januar 1821 und die sich darauf beziehende Instruktion für die mit dem Anwesenaustausch betraute Landvermessungskommission. — Spezielle Fragen.
(S. 347—367).

(S. 347—348). 1. Die Tornio-Konvention vom 5/17 Januar 1821 enthält die Artikel I—IX. Art I—II enthielten grundlegende Bestimmungen für den Anwesenaustausch, Art. III Vorschriften für das Schiedsrichterverfahren bei, im Zusammenhang mit dem Anwesenaustausch vorkommenden besitzrechtlichen Zwistigkeiten, Art. IV verlieh den, für den Anwesenaustausch gleichzeitig mit der Konvention abgefassten, der Landvermessungskommission als Richtschnur gegebenen Vorschriften gleiche Rechtskraft wie sie die Konvention selber besass, Art. V betraf die Kontrolle und endgültige Abschliessung des Anwesenaustausches und Art. VI garantierte den ehemaligen Besitzern uneingeschränkte Nutzung der im fremden Staate liegenden Anwesen bis zum endgültigen Abschluss des Anwesenaustausches. Art. VII enthielt zudem noch eine Korrektur der sich auf die Grenze beziehenden topographischen Erklärungen, Art. VIII Vorschriften für das Prozessrecht bei in den Grenzgegenden vorkommenden Kriminalfällen und schliesslich Art. IX Bestimmungen für eine Ratifizierung der Konvention.

Ein Protokoll ist bei den Verhandlungen nicht geführt worden.

(S. 348—353). 2. Im obigen ist bereits von der während der Verhandlungen eingetretenen Veränderung in der Haltung Schweden's zu Russland die Rede gewesen und beruhte dieselbe darauf, dass die von v. Engeström vorgeschlagene Art der Bewerkstelligung eines Anwesenaustausches nach den von Peyron erhaltenen zuverlässigeren und richtigeren Angaben nicht mehr für zweckmässig angesehen werden konnte, weswegen die Bestimmungen des Grenzregulierungsvertrags vom Jahre 1810 revidiert und durch andere Bestimmungen ersetzt werden sollten. Was nun die von Schweden gemachten Zugeständnisse hinsichtlich gewisser spezieller Fragen betrifft, so lassen diese sich allem Anschein nach darauf zurückführen, dass Peyron, nach Wårnhjelm's Auseinandersetzungen und nachdem er persönlich einen Einblick in das Grenzgegendproblem gewonnen hatte, einsah, dass das von Landshöfding Ekorn eingeschlagene Verfahren nicht richtig war, ebensowenig wie die aus von Ekorn's Darstellung gezogenen Schlussfolgerungen nicht stichhaltig sein konnten. Wenn auch die Zugeständnisse für Schweden mit pekuniären Opfern verbunden waren, so führten sie andererseits den Vorteil mit sich, dass durch sie eine seit 10 Jahren unentschieden verbliebene Frage endlich aus der Welt geschafft werden konnte. Die sich in jener Zeit geltend machende Bereitwilligkeit Schweden's auf Russland's Wünsche einzugehen, ist bereits weiter oben hervorgehoben worden.

(S. 354—358). 3. Art. I der Konvention betraf die Organisation der

insularen Wiesenbesitze und nach Art. II Punkt 1 sollte in gewissen Fällen der Austausch von Insel- und Festlandbesitz gestattet sein. Ob nun aber insularer Bodenbesitz als Austauschobjekt gegen Festlandbesitz genommen wurde oder nicht, so sollte jedenfalls aller Boden behufs endgültiger Ordnung der Besitzverhältnisse einer Flurregulierung unterworfen werden. Art. II Punkt 2 bestimmte, dass der Besitzer von, nach dem Anwesenaustausch überständigem Anwesenboden das Recht haben sollte, binnen 3 Monaten nach Abschluss des allgemeinen Anwesenaustausches diesen seinen Boden zu verkaufen, bevor eine Veräusserung derartigen Restbodens durch die Behörden bewerkstelligt wurde. Falls der auf Veranlassung der Behörden geschehende Versteigerungsverkauf der Restanwesen einem hierfür besonders aufgestellten Minimitariff nicht entsprach, so musste der Staat die innerhalb seines Gebietes belegenen, einem Untertan des anderen Reiches angehörenden Anwesen zu tarifmässig festgesetztem Preise einlösen. Der Anwesenaustausch sollte im J. 1821 begonnen und so betrieben werden, dass die endgültige Bestätigung des Anwesenaustausches durch die Mitwirkung von Bevollmächtigten beider Staaten im J. 1823 perfekt war.

(S. 358—360). 4. Eine in Art. VII der Konvention enthaltene Korrektur der im Anschluss an den Grenzregulierungsvertrag vom J. 1810 ausgearbeiteten topographischen Erläuterungen war dadurch bedingt, dass die im J. 1810 aufgesetzten Urkunden, die Grenzkarte einerseits und die topographischen Grenzerläuterungen andererseits, im Widerspruch zu einander standen, inbezug darauf zu welchem der beiden Staaten die unmittelbar nördlich von der Stadt Tornio belegene Insel Flygare gehören sollte. Nach der Grenzkarte verlief die Grenzlinie nördlich von dieser Insel, wonach letztere also zu Finnland (vgl. Anhang III, S. 499) hätte gehören müssen, während den topographischen Erläuterungen gemäss die Grenzlinie südlich von der Insel verlief, so dass diese hiernach zu Schweden gehört hätte. Auf Initiative Wårnhjelm's wurde die Sache bei der Konferenz zur Sprache gebracht und willigte Schweden auf die von Wårnhjelm geforderte Korrektur ein, welche er damit begründete, dass der Grenzkarte höhere Beweiskraft beigemessen werden müsse, da sie die Grundlage für die topographischen Erläuterungen abgegeben hatte. Wenn nun diese Frage eigentlich auch als ausserhalb des Rahmens des Konferenzprogramms fallend bezeichnet werden musste, sah sich Wårnhjelm nichtsdestoweniger auf Grund der ihm verliehenen Vollmachten dazu berechtigt, sie zur Sprache zu bringen und war es ursprünglich seine Absicht, auch noch einige weitere Fragen zum Austrag zu bringen, von welcher Absicht er indessen, den ihm von den Senatsmitgliedern Ehrenström und Walleen erteilten speziellen Instruktionen zufolge, abging, da eine Erweiterung des Konferenzprogramms nur auf Kosten der Behandlung der Hauptfragen hätte geschehen können.

(S. 360—364). 5. Die Konventionsbestimmungen vom J. 1810 betreffs des Prozessrechts in Kriminalfällen waren nur unbefriedigend ausgefallen, was einmal die Landshöfdinge der Grenzregierungsbezirke,

dann aber auch die finnische Regierung dazu veranlasste, auf einer Abänderung von Art. VII im Grenzregulierungsvertrag zu bestehen, und auch in Schweden war man auf die sich geltend machenden Missverhältnisse aufmerksam geworden. Bei den diesbezüglichen Beratungen hatte der Senat die Ausarbeitung eines auf der Basis des königl. Dekrets vom 30:ten April 1750 gegründeten Systems verordnet und bestand Wårnhjelm nun bei der Konferenz auf Erledigung dieser Veränderung im gewünschten Sinne. In Schweden sollte die Angelegenheit der höchsten Justizbehörde zur Vorbereitung unterstellt werden, deren letztes ergänztes Gutachten dann nach einer, am 3:ten November 1820 im Staatsrat stattgefundenen Beratung als von schwedischer Seite geltender Standpunkt akzeptiert wurde. Die in Art. VIII der Konvention enthaltenen Bestimmungen legen dar, dass bei der Ausarbeitung derselben die, beiden Kommissionen gegebenen Instruktionen im Auge behalten worden waren. Gemäss dem 1750:iger Dekret bezog sich der Artikel auf alle Verbrechen, also nicht nur auf die im Art. VII des Grenzregulierungsvertrags als solche aufgezählten, unter das im genannten Artikel erwähnte Justizverfahren gehörenden Fälle: Doch sollten die in Art. VII des Grenzregulierungsvertrags vom J. 1810 aufgezählten Kriminalfälle einer anderen gerichtlichen Behandlung unterworfen sein als leichtere Verbrechen, da die Behandlung ersterer und die durch sie gebotenen Massnahmen sich nach Bestimmungen richten sollten, die Wort für Wort dem Gutachten der obersten Gerichtinstanz Schwedens entnommen waren. Bezüglich leichterer Vergehen wurde festgesetzt, dass in Fällen, wo der Missetäter in seine Heimat geflüchtet war, entweder der Kläger persönlich oder sein bevollmächtigter Sachvertreter sich an einen Richter wenden konnte, der im Heimatlande des Flüchtlings der Grenze zunächst tätig war, um daselbst seine Klage in behöriger Ordnung zu führen. Vom Rechtsschutzstandpunkt aus muss es als ein Fortschritt betrachtet werden, dass alle Verbrechen — also nicht nur die groben sondern auch die leichteren — von nun ab in durch die Konvention vorgeschriebener Weise behandelt werden sollten. Die Ausnahme die in Art. VII von der, im R. B. X: § 22 des 1734:iger Gesetzes enthaltenen Bestimmung gemacht worden war, — welcher Bestimmung zufolge ein im Auslande verübtes Verbrechen von dem heimatlichen Gericht bestraft werden musste, in dessen Bezirk der Täter verhaftet wird (*forum deprehensionis*), sowie auch die Bestimmung, dass ein in seine Heimat entwichener Verbrecher von dem, dem Tatort zunächst liegenden, sich jenseits der Grenze befindendem Gerichtsbezirk gerichtet werden müsse, — sollte die Schwierigkeiten, die bei dem, sich infolge dieser Bestimmungen eingebürgerten System und in Ermangelung einer auf die übliche Auslieferung des Täters bezugnehmende zwischenstaatliche Ubereinkunft, sich immer geltend machen werden, wenn ein Verbrechen nicht am Tatort selbst gerichtlich untersucht und bestraft werden konnte, auf ein Mindestmass reduzieren.

(S. 364—367). 6. In dem Rapport, den Wårnhjelm nach Abschluss

der Konferenz gleichzeitig mit der Konvention und den Instruktionen der Landesvermessungskommission an den Regenten entsandte, hob er in grossen Zügen die Gesichtspunkte hervor, die bei der Aufsetzung der Konvention massgebend gewesen waren. Zugleich gab er seiner persönlichen Ansicht über die Ergebnisse des in der Grenzgegend vorzunehmenden Anwesenaustausches Ausdruck, wobei er bemerkte, dass die Finnen, soweit sich dies beurteilen liess, für ihre in Schweden belegenen Wiesenboden-Anwesen durch in Finnland liegenden Besitz schwedischer Reichsangehöriger behörig entschädigt werden könnten, wohingegen sich Schweden, in Ermangelung genügender Tauschböden zumeist wahrscheinlich mit einem Ersatz in barer Münze begnügen müsste. Da jedoch auch die Stadt Tornio und das Dorf Pirkkiö dazu gezwungen waren, ihre, sich auf schwedischem Territorium befindenden Wälder gegen bares Geld einzutauschen, schlug Wårnhjelm dem Regenten vor, in Fällen, wo ein Bodenbesitzer sich mit einem in barer Münze ausgezahltem Ersatz abfinden müsste, die von ihm zu entrichtende Bodensteuer wenigstens herabzusetzen. Was dann die Grenzpolitik im übrigen betraf, so schlug Wårnhjelm in seinem Rapport vor, so bald wie möglich an der Grenze eine Flurregelung vorzunehmen und bestand schliesslich, auf die Entscheidung der bereits im J. 1810 aktuellen Verkehrsfragen zurückgreifend, auf der Anlegung einer Landstrasse am östlichen Ufer des Tornio-Flusses, wobei dann zugleich auch, zwecks Unterbindung des Schmuggelhandels und -verkehrs, die Wege, längs welchen ein Verkehr über die Grenze gestattet war, genau bestimmt werden sollten.

In der Plenarsitzung des Senats vom 5:ten Februar 1821 wurde dann der Rapport Wårnhjelm's mit der beigefügten Konvention u. a. Dokumenten behandelt und beschlossen, dieselben an den Regenten weitergehen zu lassen. Doch verging einige Zeit, bevor die Konvention ratifiziert war. In Schweden war letzteres bereits am 25:ten Februar 1821 geschehen. Während der Abwesenheit Kaiser Alexander I wurde die Konvention bei seinem Aufenthalt in Laybach am 28:ten Februar 1821 ratifiziert. Am 22:ten April wurden dann die Ratifikationen in Petersburg ausgewechselt, bei welcher Gelegenheit seitens des russischen auswärtigen Amtes noch einige ganz unbedeutenden formellen Änderungen vorgenommen wurden. Am 18:ten Mai 1821 erhielt der finnische Senat durch den Generalgouverneur Mitteilung von der vollzogenen Auswechslung der Ratifikationen. Und war somit der Zeitpunkt inne, Vorbereitungen zum bevorstehenden Anwesenaustausch zu treffen.

Kapitel V. *Massnahmen für den Anwesenaustausch an der Schweden anliegenden Grenze im J. 1821—1822.* (S. 368—386).

1. *Durch den Anwesenaustausch bedingte vorbereitende Massnahmen* (S. 368—380).

(S. 368—370). 1. Kurz nachdem der Senat die Tornio-Konvention dem Regenten zur Unterzeichnung unterstellt hatte, ergriff er vorbe-

reitende Massnahmen für den in der Konvention vorgeschlagenen Anwesenaustausch. Auf Empfehlung des Hauptvermessungsamts wurden in die Anwesenaustauschkommission die Landmesser A. Berger, M. Hackzell, C. F. Boisman, P. J. Sundstedt, G. Thilén, A. C. Nordenstreng, F. F. Gyldén, J. J. Petesche, sowie als Leiter derselben Landvermessungsdirektor G. R. Gahmberg erwählt. Nachdem die offizielle Bestätigung der Ratifizierung der Tornio-Konvention im Senat eingetroffen war, erhielt die Kommission die Weisung, sich unverzüglich nach Tornio zu begeben.

(S. 370—373). 2. Die Verrichtung musste indessen anfangs noch aufgeschoben werden, da die schwedische Landesvermessungskommission nicht rechtzeitig am Bestimmungsort eingetroffen war. Als sich nun die Wartezeit immer mehr die Länge zog, setzte Gahmberg den Senat durch Vermittlung des Landesvermessungsamts hiervon in Kenntnis und am 25:ten Juni 1821 beschloss dieser, dem Regenten von den sich, der Ausführung des Anwesenaustausches in den Weg stellenden Hindernissen Mitteilung zu machen. Die schwedische Kommission war während der Zeit in Tornio eingetroffen und am 21:ten Juni 1821 fand die erste beratende Sitzung statt, — bei der die schwedische Kommission allerdings nur unvollständig vertreten war, — wovon Rehbinder Nachricht erhielt, bevor noch die Sache Zeit gehabt hatte, im Komitee für finnische Angelegenheiten behandelt zu werden. Nach diesen ersten Komplikationen verlief dann die Arbeit ungestört.

(S. 373—380). 3. Sie nahm gleich von Anfang an einen so rapiden Verlauf, dass Ende des ersten Jahres nur noch der der Stadt Tornio gehörende, in Schweden befindliche Aussenboden unvermessen war. Auf sämtlichen Inseln war die Taxierung ausgeführt und nur ein Teil der auf dem Festland belegenen Äcker und Wiesen nebst dem obenerwähnten Waldbesitz der Stadt Tornio waren noch unvermessen. Der den mittleren Grenzabschnitt bildende Teilbezirk beanspruchte die meiste Arbeit, aber auch hier waren alle Inseln ebenso wie der überwiegende Teil der Festlandanwesen bereits fertig vermessen. Unvermessen war immer noch ein bedeutender Kontingent von Festlandwiesen zu beiden Seiten der Grenze. Die meisten sich auf den Inseln und ein Teil sich auf dem Festland befindender Anwesen waren fertig taxiert, wenn es auch nach Ablauf des ersten Jahres in diesem Bezirk noch immer eine beträchtliche Anzahl unvermessener Äcker und Wiesen gab. Einen störenden Einfluss auf den glatten Verlauf der Verrichtung muss den hier sich beim Volke aus alten Zeiten her eingebürgerten, überaus verwickelten Nutzungsbräuchen zugeschrieben werden. Auch im dritten, am Nordende der Grenze belegenen Teilbezirk waren die Vermessungsarbeiten zu Ende geführt. Da nun die vorbereitenden Arbeiten für den Anwesenaustausch gleich im ersten Jahre so über Erwarten schnell von statten gegangen waren, schlug Gahmberg vor, die Anzahl der beteiligten Kommissionsmitglieder zu reduzieren. Da sie jedoch konventionsgemäss vorgeschrieben war, wurde dieser Vorschlag im Senat abschlägig beschieden.

Im zweiten Arbeitsjahr 1822, sollte am 8—17:ten Juni in den einzelnen Bezirken der Anfang mit den Feldvermessungsarbeiten gemacht werden, doch konnten sie infolge der heftigen Frühlingsüberschwemmungen erst etwas später begonnen werden. Nichtsdestoweniger waren sie rasch bewerkstelligt, so dass die für sämtliche Bezirke nötigen Zusammenkünfte noch in demselben Jahre stattfinden konnten. Im grossen Ganzen verlief die Verrichtung hemmungslos, wenn man davon absieht, dass bei einer Sitzung im ersten Teilbezirk schwedische Landmesser von ihren Landsleuten beschimpft worden waren und es hie und da auch innerhalb der schwedischen Kommission zu kleinen Reibereien gekommen war. Ende des Jahres konnte Gahmberg dem Hauptvermessungsamt die Meldung vom Abschluss der vorbereitenden Arbeiten machen und am 13:ten Januar 1823 wurde sie von hier weiter an den Senat befördert.

2. Gewisse Auslegungsfragen, die Konvention vom J. 1821 betreffen (S. 380—386).

1. Als nun aber die in der Konvention von Tornio festgesetzten Bestimmungen in die Praxis umgesetzt werden sollten, zeigte es sich, dass dieselben eine sehr verschiedenartige Deutung zuließen. Die hierdurch aufkommenden Konflikte wurden dann im J. 1823 endgültig aus dem Wege geräumt. So z. B. war man sich bei den vorbereitenden Arbeiten für den Anwesenaustausch nicht einig darüber gewesen, in welcher Art die Taxierung in manchen Fällen geschehen und wie, gemäss der Konvention, der Wert gewisser, in Geld einzulösender Waldböden berechnet werden sollte. Ferner machte sich eine Meinungsverschiedenheit in bezug auf das Besitzrecht auf den der Stadt Tornio gehörenden, auf schwedischem Boden liegenden Wald geltend, da die schwedische Vermessungskommission sich weigerte, die Taxierung desselben auszuführen bevor die diesbezügliche Besitzrechtsfrage völlig geklärt wäre, was umso überraschender war, als die Einbeziehung dieses Bodens in den Anwesenaustausch bereits im Zusammenhang mit der Tornio-Konvention in den den Landmessern gegebenen Instruktionen vorge-schrieben war, sodass eine Unsicherheit in dieser Hinsicht absolut nicht vorhanden war. Es ist dies ein Beleg dafür, dass die in der Tornio-konvention enthaltenen Bestimmungen Anlass zu verschiedenartiger Deutung erboten, ein Umstand, den man auf schwedischer Seite noch im letzten Stadium des Anwesenaustausches auszunutzen versuchte.

Kapitel VI. *Revision des Anwesenaustausches, Bestätigung und Organisation der Grenzverhandlungen in Tornio im J. 1823. — Abschliessende Massnahmen im J. 1824.* (S. 387—467).

1. Wahl der Kommissare und Aufschub der Zusammenkünfte. (S. 387—394).

(S. 387—394). 1. Nachdem der Senat durch ein vom 13:ten Januar 1823 datiertes Schreiben aus dem Hauptlandesvermessungsamt Kenntnis davon erhalten hatte, dass die für den Anwesenaustausch erforderlichen Arbeiten abgeschlossen waren, machte er dem Regenten den Vorschlag, den Landshöfding des Regierungsbezirks Waasa, Oberst Herman Wärnhjelm, der bei der Aufsetzung der Torniokonvention als Bevollmächtigter zugegen gewesen war, nebst dem Chef des Hauptlandesvermessungsamts, A. J. Molander, als Expert in Landesvermessungs- und Flurregulierungsfragen mit der in der Konvention vorgeschriebenen Revision zu betrauen. Bevor noch das Anliegen dem Regenten vorgetragen worden war, wurde dem Komite für finnische Angelegenheiten durch Graf Nesselrode mitgeteilt, dass die schwedische Regierung Oberst Peyron zu ihrem Bevollmächtigten ausersehen hatte. Wärnhjelm, der seit den Tagen der Torniokonferenz in eifrigem Briefwechsel mit Peyron stand, teilte Rehbeinder privatim mit, dass Peyron gewisser Umstände wegen daran verhindert wäre, sich Anfang Juni in Tornio zur Zusammenkunft einzufinden, in welchem Zeitpunkt den höheren Orts gegebenen Vorschriften gemäss, die Revision des Anwesenaustausches hätte vorsichgehen sollen. Da nun aber offiziell aus Schweden nichts über einen Aufschub der Revision verlautete, und der schwedische chargé d'affaires in Petersburg, Croneborg, nicht auf eigene Verantwortung einen Aufschub vorzuschlagen wagte, befahl der Kaiser am 14:ten Mai 1823 Wärnhjelm, den er, da auch Schweden nur einen einzigen Kommissar bei der Revision ausersehen hatte, ebenfalls zum einzigen Kommissar ernannt hatte, sich im Juni zwecks Einleitung der Revision nach Tornio zu begeben. Schliesslich traf dann auch aus Schweden der offizielle Vorschlag zu einem vorläufigen Aufschub der Beratungen ein, wovon Wärnhjelm von seiner Regierung, nachdem diese ihre Einwilligung hierzu gegeben hatte, unverzüglich in Kenntnis gesetzt wurde.

Inzwischen hatte Wärnhjelm sich überlegt, dass er, ebenso wie im J. 1820 vielleicht auch jetzt wieder mit einer Vollmacht ausgerüstet sein müsste. Sowohl Rehbeinder wie das russische auswärtige Amt hielten dies jedoch für überflüssig, da es sich diesmal ja nur um eine Revision handelte. Infolgedessen besass also Wärnhjelm als alleinige Vollmacht die ihm vom Senat am 2:ten Juni 1823 ausgestellte Ordre. Gleichzeitig verfügte der Senat, dass Molander, der Chef des Hauptlandesvermessungsamts, Wärnhjelm bei der Revision beratend zur Seite stehen und die bei der Verrichtung aufgesetzten Urkunden kontrollieren sollte. Als Sekretär sollte Bürgermeister Heikel fungieren.

2. Revision und endgültige Behandlung des an der Grenze vollzogenen Anwesenaustausches.
(S. 394—425).

(S. 394—412). 1. Die Behandlung von im Anschluss an den Anwesenaustausch eingereichten Beschwerden und anderweitiger damit verknüpften Angelegenheiten nahm in Tornio am 23:ten Juli ihren Anfang und wurden hier im Verlauf von 2 weiteren Tagen dann auch noch Zusammenkünfte abgehalten, wonach sich die Kommissare an den nördlichsten Grenzabschnitt begaben, wo am 2:ten August in Kolari und am 6:ten August im Dorfe Matarenki im schwedischen Ylitornio Zusammenkünfte stattfanden, wonach dann die folgenden Sitzungen am 9, 13, 14, 25:ten August und am 3, 19, 20 und 26:ten September wieder nach Tornio verlegt wurden. Ausser den genannten Fragen wurde in diesen Sitzungen dann auch noch die Grenze an gewissen Punkten genauer fixiert und der endgültige Austrag von Grenzzwisten geregelt. Sofern letztere Reichsangehörige beider Reiche betrafen, wurde die Entscheidung von beiden Kommissaren gemeinsam getroffen. Handelte es sich jedoch nur um die Angelegenheit des einen Staates, so wurde die Streitfrage vom Kommissar des betreffenden Staates allein entschieden. Während der ersteren und der drauffolgenden Zusammenkünfte wurden dann auch noch in das Bereich der Landesvermessung fallende Urkunden durchgesehen und bekräftigt.

Unter den Fragen, deren Entscheidung Wårnhjelm allein zukam, muss die Organisation von, in die insulare Anwesenverteilung eingreifenden Massnahmen hervorgehoben werden, an die sich dann auch noch solche Fälle schlossen, in denen der unzufriedene Part es versäumt hatte, seine berechtigten Ansprüche rechtzeitig geltend zu machen, sowie Beschwerden von Personen, die sich dadurch übervorteilt fanden, dass die ihnen beim Anwesenaustausch zuerteilten Böden zu weit ablagen u. dgl. mehr. Was nun die endgültige Klärung des Anwesenaustausches betraf, so erbot die Entscheidung der Frage, nach welchem Prinzip die in Schweden liegenden Wålder der Stadt Tornio und des Dorfes Pirkkiö taxiert werden sollten, die grössten Schwierigkeiten. Gleich bei Beginn der einleitenden Arbeiten für den Anwesenaustausch war die Taxationsfrage im Landesvermessungsamt vorgenommen, die Entscheidung derselben jedoch den Kommissaren überlassen worden. Als sie dann am 14:ten August bei der Zusammenkunft der Kommissare zur Sprache kam, konnten sich letztere nicht darüber einig werden, ob die Taxierung der auf Seiskarö liegenden Wålder gesetzlich richtig wäre oder nicht. Peyron bezeichnete sie als ungesetzlich, während Wårnhjelm behauptete, dass sie durchaus gesetzlich, eine wiederholte Taxierung infolgedessen unbefugt wäre. Da die beiden Kommissare sich nicht einigen konnten, unterbreitete Wårnhjelm die Sache dem Senat. Was die der Stadt Tornio gehörenden Territorien betraf, so beruhte die Meinungsverschiedenheit der Kommissare darauf, dass nach älteren Messungen der Gesamt-

flächeninhalt der in Frage stehenden Wälder 5770 Morgen 25 Metzen, davon 3552 Morgen 26 $\frac{1}{2}$ Metzen anbaufähiger Boden und 2217 Morgen 30 $\frac{1}{2}$ Metzen unanbaufähiger Boden sein sollte. Nun hatte es sich aber bei den, im Zusammenhang mit beim Anwesenaustausch ausgeführten Vermessungen herausgestellt, dass der Gesamtflächeninhalt dieser Wälder 5821 Morgen 28 $\frac{1}{10}$ Metzen, davon 4761 Morgen 21 $\frac{1}{10}$ Metzen anbaufähiger und nur 1060 Morgen 7 Metzen unanbaufähigen Boden betrug. Nach Wårnhjelm's Ansicht sollte die Stadt Tornio sich allen, innerhalb der auf der Karte vermerkten Grenze liegenden Boden, welcher Art er immer wäre, zugute rechnen dürfen. Peyron ging zuletzt darauf ein, sich beim Austausch mit nur so viel anbaufähigem Boden zu begnügen als seinerzeit der Stadt vom Entässerungsgericht für Überboden zugestanden worden war, d.h. 3552 Morgen 26 $\frac{1}{2}$ Metzen. Da jedoch Wårnhjelm die von ihm erhobenen Ansprüche für durchaus berechtigt hielt, ging er nicht von denselben ab und überliess auch in dieser Frage die endgültige Entscheidung dem Senat. Während Wårnhjelm als Ersatz für die Wälder der Stadt Tornio im Austausch 11.361 Riksdaler forderte, bot Peyron nur 9.812 Rd.

Der Senat, der am 27:ten August 1823 die Anheimstellung Wårnhjelm's behandelte, war der Ansicht, dass er die Angelegenheit hätte nach eigenem Ermessen entscheiden und sich nicht damit an den Senat wenden sollen. Wie die Sache nun aber einmal lag, wurde beschlossen, sie nicht endgültig zu entscheiden, sondern die Entscheidung dem Regenten zu überlassen, trotzdem dieser früher in einem analogen Fall (vg. Ref. S. 556) dem Senat anbefohlen hatte, Wårnhjelm mit allen erforderlichen Instruktionen zu versehen. Zudem hatte sich der Regent gerade zwei Tage vor dem Eintreffen der Anheimstellung des Senats in Petersburg, auf eine längere Reise nach dem Süden begeben, was dem Senat, als dieser seinen Beschluss fasste, sehr wohl bekannt war. Reh binder, der ahnte, dass er dank der akuten Vortragsfrage wieder einmal in Verlegenheit geraten würde und einsah, dass die Angelegenheit keinen Aufschub duldete, sandte auf eigene Verantwortung das Gesuch an den Senat zurück, mit dem Hinweis auf die durch die Abwesenheit des Kaisers bedingten Schwierigkeiten, mit dem Vermerk, dass der Regent hinsichtlich der Ratifikation der Konvention Reh binder gegenüber den ausdrücklichen Wunsch geäußert habe, die endgültige Abwicklung der Grenzfragen dem Senat zu überlassen und mit der Bemerkung, dass es sich im vorliegenden Fall nur um, mit der Bewerkstelligung der Konventionsbestimmungen vom J. 1821 verknüpfte Fragen handelte. Der Senat gab nun, nachdem er Wårnhjelm's Gesuch auf's neue behandelt hatte, letzteren die nötigen Anweisungen, die dahin lauteten, dass die Taxierung der Wälder der Insel Seiskarö als eine rechtskräftige Verrichtung aufgefasst werden sollte, da sie den, in der Verordnung des J. 1783 aufgestellten Bedingungen genügte. Was die der Stadt Tornio gehörenden Wälder betraf, so hatte der Senat verfügt, dass Wårnhjelm sich nach den, in der Konvention vom J. 1821 gegebenen Bestimmungen zu richten

habe und ausdrücklich darauf hingewiesen, dass die zutage getretenen Meinungsverschiedenheiten sich doch wohl aus dem Wege räumen liessen, wenn man die an Schweden gerichteten Forderungen in eine etwas mildere Form kleidete als dies geschehen war und bei der Taxation der Überböden keine übertriebenen Forderungen stellte. Sollten indessen wider alles Erwarten — in Anbetracht der gegenwärtig herrschenden freundschaftlichen Beziehungen Schweden's und Russland's — die schwedischen Kommissare nichtsdestoweniger auf ihrer Forderung bestehen, so sollte dem Senat hiervon Mitteilung gemacht werden. Dieser letzte Zusatz weckte bei Rehbinder die Befürchtung, dass sich der Abschluss der Konvention in Tornio noch wieder hinausziehen könne, und veranlasste ihn, sich direkt an Wårnhjelm zu wenden, um diesen aufzufordern, ohne Rücksichtnahme auf die obenangeführte Instruktion des Senats, den Anwesenaustausch auf eigene Verantwortung für rechtskräftig zu erklären. Der Regent wäre in dem Glauben dass die, bereits früher bezüglich der Bewerksstellung des Anwesenaustausches getroffenen Übereinkünfte und die für dieselben gegebenen Instruktionen vollkommen genügten, so dass es sicherlich nur seinen Unwillen erregen würde, wenn der endgültige Abschluss des Anwesenaustausches immer wieder infolge allerhand neu auftauchender Umstände verzögert würde. Und da es sich hierbei schlimmstenfalls nur um einen geringfügigen Verlust von einigen Tausend Rubeln handelte, so wäre es geratener, lieber diese auf's Spiel zu setzen als die Entscheidung der Sache noch weiter aufzuschieben. Wårnhjelm erhielt jedoch diese Anweisungen erst so spät, dass inzwischen die Übereinkunft an der Grenze bereits zustande gekommen war. Sie dürften jedoch insofern Anspruch auf ein gewisses Interesse haben als sie einen Einblick in die Einstellung unserer damaligen leitenden Staatsmänner erlauben. Auch Ehrenström hatte sich bemüht, Wårnhjelm zur Nachgiebigkeit zu bewegen, indem er versicherte, dass der Regent Wårnhjelm's Vortrag, wie immer dieser auch lautete, bestimmt gutheissen würde. Und auch Wårnhjelm selbst scheint mit der Zeit zur Einsicht gekommen zu sein, dass es richtiger gewesen wäre, ohne voraufgehende Appellation an den Senat nach eigenem Gutdünken eine Entscheidung in der Sache zu treffen. Bevor jedoch Rehbinder noch hiervon in Kenntnis gesetzt worden war, und die Angelegenheit rückgängig gemacht werden konnte, erhielt Wårnhjelm neue Instruktionen vom Senat. Das Feilschen um den Umfang der der Stadt Tornio zufallenden Wålder einerseits und um den Betrag der Ersatzsumme andererseits wurde also immer weiter hartnäckig fortgesetzt. Das Endergebnis war, dass Wårnhjelm auf eine mit 25 % herabgesetzte Ersatzsumme für den Waldboden auf Seiskarö einging, dafür aber von Peyron beim Austausch der Wålder der Stadt Tornio einen Zuschlag im Betrag von 300 Morgen Land verlangte und nach langem Hin- und Herreden kamen dann Wårnhjelm und Peyron schliesslich überein, dass das Lösegeld für beide Waldgebiete beim Austausch auf 13.990 Riksdaler angesetzt werden sollte da ein Tauschobjekt in natura nicht für dieselben aufzutreiben war. Am 20:ten September 1823 waren

dann endlich diese Streitfragen beigelegt, wonach dann die Urkunde über den ganzen Anwesen austausch endgültig unterzeichnet wurde.

Sowohl in Briefen als auch in den Instruktionen, die betreffs der obenberührten Streitfrage von unseren einheimischen Staatsmännern an Wårnhjelm gerichtet worden waren, kommt immer wieder die Ermahnung vor, die zutage tretenden Meinungsverschiedenheiten, sei es auch mit gewissen Opfern, so schnell wie möglich zu beseitigen. Dasselbe wurde auch immer wieder vom Senat in dessen Instruktionen anempfohlen und wenn man bedenkt, wie hartnäckig die finnische Regierung, was die Grenzfragen betraf, bisher an ihren Forderungen festgehalten hatte, so muss dieser sich hier geltend machenden Veränderung in ihrer Haltung eine gewisse Bedeutung beigemessen werden. Die Motive zu dem nunmehr viel vorsichtigeren Standpunkt hingen, abgesehen von den bereits oben besprochenen Faktoren, einerseits mit in's Gebiet der inneren Politik, andererseits mit ausserpolitischen Umständen zusammen. Zu den innerpolitischen Ursachen muss die Unruhe gerechnet werden, welche die Weigerung Alexander I zur Einberufung des Landtages hervorgerufen hatte, eine Unruhe, die durch den unfreiwilligen Rücktritt des Generalgouverneurs Steinheil noch verstärkt wurde. Gerade zurzeit der obenbeschriebenen Ersatzzwistigkeiten, am 30:ten August 1823, wurde es Steinheil nahegelegt, um seinen Abschied einzukommen und wenn auch über seinen Nachfolger Zakrewski nicht direkt Nachteiliges verlautete, so konnte man sich doch immer auf eine Kursveränderung in der inneren Politik gefasst machen. Hierzu kam eine, in jener Zeit an der norwegischen Grenze eingetretene Spannung zwischen Russland und Norwegen und auch an der, Archangelsk gegenüberliegenden Grenze gährte es. All dies zusammen erklärt, dass die Kommissare die Weisung erhielten, ihre Meinungsverschiedenheiten in Tornio möglichst bald auszugleichen und wenn sich auch der Senat in seinen Reskripten auf die, zwischen Russland und Schweden angeblich freundschaftlichen Beziehungen berief, so waren diese keineswegs verlässlich; so z. B. waren sie vor nicht viel mehr als einem Jahr infolge des sog. Fahrzeugankaufs recht kritisch gewesen. Was die Bereitwilligkeit Schweden's betraf, auf die unsere Regierung so fest baute, so muss bemerkt werden, dass gerade hinsichtlich des in Frage stehenden Zwiespalts nicht auf ein allzu weitgehendes Entgegenkommen Schweden's gerechnet werden konnte. Im Reichstag 1823 war die Leitung der auswärtigen Politik Schweden's von der Opposition angegriffen worden und bei den sich hieran schliessenden Debatten war wiederholt ebenfalls die Rede von der Art gewesen, in welcher die Interessen Schweden's bei den mit Finnland gepflogenen Unterhandlungen bewacht worden waren. Was speziell den Anwesen austausch betraf, so hatte ein, zu den leitenden Männern der Opposition gehörender Reichstagsabgeordneter, J. Ruthberg, den Vorschlag gemacht, dass der Staat den schwedischen Bodenbesitzern aus der Staatskasse eine Entschädigung für die bei der Konvention vom J. 1821 viel zu niedrig taxierten Anwesen auszahlen solle. Diese Angelegenheit wurde u. a. im Adel am 11:ten

August 1823 behandelt, nachdem sie bereits am 1:ten August im Bürgerstande diskutiert worden war, und sicherlich war Peyron hiervon unterrichtet. So ist es verständlich, dass wenn es auch im Interesse der schwedischen Regierung lag, die Grenzfrage zu einem schnellen Abschluss zu bringen, es ihr doch zugleich viel daran gelegen war, sich ein so günstiges Endergebnis wie möglich zu sichern. Wie ersichtlich, ist dies auch Peyron bis zu einem gewissen Grade gelungen aber auch in Finnland wurde Befriedigung darüber empfunden, zu nicht allzu grossen Konzessionen genötigt gewesen zu sein.

(S. 412—414). 2. Der Chef des Hauptlandesvermessungsamts, A. J. Molander war vom Senat während der Beratungen mit der Ausführung gewisser Aufgaben betraut gewesen und in seinem Rapport hierüber gibt Molander seiner besonderen Zufriedenheit mit der von der Landesvermessungskommission geleisteten Arbeit Ausdruck, sowohl was die beim Anwesenaustausch selbst vorgekommenen Verrichtungen als auch die hiermit verknüpften Kartierungsarbeiten u. dgl. mehr betraf.

(S. 414—425). 3. Der an der Grenze vollzogene Anwesenaustausch umfasste im Ganzen ein Gebiet von 14,166 Morgen 11,304 Metzen Boden, doch müssen hiervon das zum Waldbesitz der Stadt Tornio gehörende Gebiet, 908 Morgen 26,600 Metzen abgerechnet werden, sodass die unter den Anwesenaustausch fallenden Anwesen zusammen 13,257 Morgen 16,704 Metzen umfassten. Darin sind dann auch solche Anwesen miteingebegriffen, die je von Reichsangehörigen beider Staaten ausgetauscht werden mussten, m. a. W. 3,046 Morgen 2,041 Metzen sodass die im fremden Staate belegenen, ausländischen Reichsuntertanen angehörenden, unter den Anwesenaustausch fallenden Anwesen einen Umfang von 10,211 Morgen 13,863 Metzen darstellten, wozu dann die oben ausgeschlossenen 908 Morgen 26,600 Metzen der Stadt Tornio gerechnet werden müssen (Vgl. Tab. I A und B). Ganz abgesehen von der grossen Anwesenfläche, um die es sich beim Austausch handelte, wurde die Arbeit der Kommission dann noch dadurch erschwert, dass die einzelnen Anwesen an und für sich, besonders auf den Inseln (2,737 Morgen 15,231 Metzen) oft nur recht klein waren. Schon weiter oben wurde betreffs dieser letztern bemerkt, dass die Nutzung dieser Inselwiesen an allerlei volkstümliche Gebräuche gebunden war (vgl. Beihang II, S. 496), sodass ein Ausbrechen derselben auf recht erhebliche Schwierigkeiten stossen konnte. Da nun obendrein die Art der Nutzung eine sehr verschiedene war, gestaltete sich die Aufgabe der Kommission oft recht kompliziert. Die einzelnen Parzellen waren immer in schmale Streifen eingeteilt. So z. B. gab es auf der Insel Apajasaari auf einem Flächeninhalt von 57 Morgen 20 Metzen nicht weniger als 35 Parzellen. Hier von war Parzelle N:o 16 mit einem Flächeninhalt von 1 Morgen 23,500 Metzen auf 9 finnische und 6 schwedische Reichsangehörige verteilt und der Besitz der einzelnen Eigentümer wechselte zwischen $\frac{1}{8}$ — $\frac{1}{64}$ der betreffenden Parzelle u. s. f. (vgl. Beihang IV, S. 501). Da die Anwesen immer nur klein waren, wurden die Bodenbesitzer der Grenzgegenden im

weiten Umkreise vom Anwesenaustausch schwer betroffen. Im ersten Teilbezirk gab es 242 Bodenbesitzer, deren Anwesen ausgewechselt werden sollten, im zweiten 463 und im dritten 45, im Ganzen also 750, davon 381 finnische und 369 schwedische Reichsangehörige. Da die, von nun an zu Finnland gehörende Einwohneranzahl in Westerbotten, die Einwohner der Stadt Tornio miteinberechnet, nach der Abtrennung dieses Landesteils von Schweden auf 7,901 stieg und da wir wissen, dass in jener Zeit zu einem Gehöft immer eine recht grosse Anzahl Hausmitglieder gehörten, so liegt es auf der Hand, dass der Anwesenaustausch für einen relativ grossen Kontingent der eigentlichen Grenzbevölkerung mit schweren Verlusten verknüpft sein musste. Bezüglich des Austausches wäre dann noch zu bemerken, dass für 4,037 Morgen 19,²²⁴ Metzen kein Ersatz in natura vorhanden war und dass also 6,137 Morgen 26,⁶³⁹ Metzen beiderseits mit barem Geld eingewechselt werden mussten. Hiervon kamen auf Schweden in Finnland 908 Morgen 8,⁵⁵³ Metzen Wiedenboden und nur 3 Morgen 6,⁶²⁹ Metzen Ackerland. Finnland wiederum besass in Schweden 5,265 Morgen 18,⁰⁸⁶ Metzen und zwar ganz überwiegend Waldboden. Da nun in jener Zeit gerade Wiesenboden in der Grenzgegend für den fraglos ergiebigsten Besitz galt, so folgt hieraus, dass die schwedischen Reichsangehörigen eine Geldunterstützung erhalten haben mussten, die im Verhältnis zum Flächeninhalt der abzutretenden Anwesen auch noch absolut genommen viel grösser war als die Entschädigung, die den Finnen für ihre eingebüssten Anwesen zuerteilt worden war, trotzdem, wie aufgezeigt wurde, die Anzahl der finnischen Anwesen etwas 6 mal grösser war als der von schwedischen Reichsangehörigen abgetretene Bodenflächeninhalt. Aus den Rechenschaftsberichten geht hervor, dass bei Berücksichtigung der vorgeschriebenen Tariffe, die zwischen den Ersatzsummen bestehende Differenz 1,552 Riksdaler 16 Skilling 2 ¹⁷/₅₀ Runstycken zum Nachteil Finnland's betrug.

Die obenerwähnten, auf eine Geldentschädigung angewiesenen Anwesen lagen alle auf dem Festlande. Im Grenzregulierungsvertrag vom J. 1810 war ja die Unantastbarkeit des insularen Besitzes bis auf weiteres garantiert worden, sodass von einem Verkauf desselben nicht die Rede sein konnte. Doch sollte der insulare Boden so weit dies möglich war, derart gegeneinander eingetauscht werden, dass der Besitz der jeweiligen Reichsangehörigen womöglich grössere Komplexe auf den Inseln bildete. Es war deshalb keine leichte Aufgabe die betreffenden Anwesen immer in einer Weise auszutauschen, dass einerseits die Besitzer der einstigen Inselböden, so weit dies möglich war, auch fernerhin im Besitz ihres Bodens verblieben, und andererseits die betreffenden Anwesen auch wieder durch den Austausch zu grösseren Komplexen zu vereinigen. Man einigte sich in dieser Beziehung dahin, dass im ersten Teilbezirk der nördliche Teil der in Finnland belegenen Insel Danskö Eigentum schwedischer Reichsangehöriger verblieb, während sich die Verteilung des übrigen Bodens nach dem Verlauf der Grenzlinie richten

sollte. Im zweiten Teilbezirk verblieben zwei ganze Inseln in Besitz Finnland's und ausserdem noch ein Teil einer zu Schweden gehörenden Insel, während Schweden in Finnland nicht weniger als 11 ganze Inseln nebst $\frac{1}{3}$ und $\frac{2}{3}$ von zwei weiteren finnischen Inseln besitzen sollte. Im dritten Teilbezirk verblieben 34 in Schweden liegende Inseln im Besitz von Finnen, während ein Teil von einer in Finnland liegenden Insel im Besitz von schwedischen Reichsangehörigen verblieb. Gemäss dem Grenzregulierungsvertrag vom J. 1810 sollte für einen derartigen im fremden Lande belegenen Bodenbesitz eine sog. »Souveränitätsabgabe« an den Mutterstaat entrichtet werden. Aus den Rapporten, welche die beiden Kommissare je an ihre Regierung einlieferten, geht hervor, dass die Bevölkerung mit dem Ausgang des Anwesentausches im allgemeinen einverstanden gewesen war.

3. Markierung gewisser Grenzpunkte. (S. 425—433).

(S. 425—433). 1. Wie dies bereits bei der Konferenz von Tornio im J. 1820—1821 der Fall gewesen war, kam auch bei der im J. 1823 abgehaltenen Konferenz die Grenzlinienfrage wieder auf's Tapet, und wenn die Regierung auch keine besonderen Instruktionen zum Austrag der hiermit zusammenhängenden Fragen gegeben hatte, so scheinen sich die beiden Kommissare, im Hinblick auf die frühere Konferenz, für berechtigt gehalten zu haben, die zur Sprache kommenden Punkte auf eigene Verantwortung hin zu entscheiden.

Die sich auf die Grenzlinie beziehenden Fragen betrafen einen Grenzlinienpunkt in der Stromschnelle von Mätkakoski im Kirchspiel Alatornio, ferner die Umlegung der Grenzlinie beim Dorfe Helsinginkylä, die Wassergrenzlinie bei Inakari und Katajakari und schliesslich die genaue Festlegung der Grenzlinie in dem Grenzabschnitt, der von der Insel Flur ausgehend sich bis nach Röyttä hinzieht m. a. W. die Grenzlinie bei der Stadt Tornio.

Eine an Peyron eingereichte Beschwerde darüber, dass bei Matkakoski die Grenze nicht mit erwünschter Genauigkeit angegeben worden war, infolgedessen an der hier befindlichen Stromschnelle hinsichtlich des Fischfangs Unsicherheit herrschte, gab Peyron Veranlassung zu einer Interpellation. Da die im Anschluss an die beim Grenzregulierungsvertrag im J. 1810 ausgearbeitete topographische Karte in dieser Beziehung keinen Anhaltspunkt erbot, war die Festlegung der Grenze hier nicht ganz klar. In der Karte vom J. 1810 verlief sie bei Matkakoski quer über eine mitten in der Stromschnelle liegende Klippe, die jedoch auf der topographischen Karte nicht vermerkt war. Peyron schlug vor, aus den Landesvermessungskommissionen beider Länder je einen Landmesser auszuwählen, der dann in Gegenwart von in der Umgegend des umstrittenen Platzes ansässigen Bewohnern eine genauere Bestimmung vornehmen, über die Verrichtung ein Protokoll aufsetzen und in die in Frage

stehenden Klippe zwecks genauer Bezeichnung der Grenzlinie eine Marke einhauen sollten.

War es nun auch gewiss richtig, dass bei einer Lücke in der topographischen Erläuterung die Grenzkarte entscheidend sein sollte, so muss in diesem Falle doch bemerkt werden, dass der in der Grenzkarte gemachte Vermerk darüber, dass die Grenzlinie hier quer über die in der Stromschnelle liegende Klippe ging, eine offenbare Abweichung von den, im Friedensvertrag zu Fredrikshamn und im Grenzregulierungsvertrag von J. 1810 vorgeschriebenen Bestimmungen war, denen gemäss die Grenzlinie stets dem Tieffahrwasser entlang gezogen werden sollte, mit Ausnahme allein von solchen Fällen, für welche ganz spezielle Verfügungen stipuliert worden waren. Peyron begründete, in einem von ihm an den Staatssekretär am 20:ten September 1823 gerichteten Schreiben seine Forderung allerdings damit, dass, da nun einmal die Grenzkarte im J. 1810 von den Kommissaren unterschrieben worden war, und die Grenzlinie auch an anderen Stellen keineswegs immer längs dem Tieffahrwasser verlief, auch die von ihm aufgestellte Forderung vollkommen berechtigt wäre; nun war ja aber, wie bereits dargelegt worden ist, die für den Verlauf der Grenzlinie bei der Stadt Tornio gemachte Ausnahme gerade eine ausdrückliche Abweichung von dem im allgemeinen geltenden Tieffahrwasserprinzip, infolgedessen eine Berufung hierauf ganz und gar nicht am Platze war.

Der in der Grenzkarte eingezeichnete Vermerk über den Verlauf der Grenzlinie über die Klippe bei Matkakoski ist recht undeutlich, wenigstens kann in der in Finnland aufbewahrten Kopie der Karte die Stelle, die angeblich eine Klippe sein soll, ebensogut einen Wasserstrudel bezeichnen. Auch scheint Peyron seiner Sache nicht allzu sicher gewesen zu sein, da es in dem bewussten Schrieben heisst, dass »nach der Grenzkarte zu urteilen, die Grenzlinie hier allem Anschein nach eine Klippe überquert«. Wenn nun die Anheimstellung Peyron's nur auf so schwachen Füssen stand, so muss Wärnhjelm's Eingehen auf dieselbe als recht unbesonnen bezeichnet werden. Als die zur Markierung der Grenze entsendeten Landmesser an Ort und Stelle eine Zusammenkunft mit den betreffenden Bodenbesitzern abhielten, wurde finnischerseits ausdrücklich betont, dass die Grenzlinie unmöglich über die im Matkakoski liegende Isokallio-Klippe gezogen könnte, da sich diese Klippe östlich vom tiefsten Fahrwasser befand m. a. W. ein derartige Grenzvermerk wäre den Bestimmungen der Friedens- und Grenzregulierungsvertrags, gemäss welchen die Grenzlinie immer dem Tieffahrwasser folgen sollte, entgegengelaufen. Da eine Umlegung der Grenzlinie für die lokale Bevölkerung gleichbedeutend mit dem Verlust eines ergiebigen Fischereiplatzes gewesen wäre, erhob sie dagegen Einspruch. Die Schweden jedoch beriefen sich auf die Grenzkarte und wurde die Grenze von den Landmessern gemäss der Grenzkarte durch ein in die Klippe eingemeisseltes Zeichen und die Buchstaben R und S fixiert. Am 20:ten September 1823 wurden das Protokoll und der Kartenentwurf (vgl. Beihang V,

S. 503) den Kommissaren vorgelegt, die dem Protokoll den Vermerk beifügten, dass wenn auch die finnischen Bodenbesitzer ihre Fischereiplätze einbüssten, die Kommissare sich doch nicht in der Lage befänden, ihrerseits eine Korrektur in der Karte vorzunehmen, sodass die ausgeführte Verrichtung als rechtskräftig betrachtet werden müsse.

Bei der Behandlung dieser Angelegenheit haben sich beide Kommissare als ihrer Aufgabe nicht gewachsen erwiesen, denn da von finnischer Seite ein Einwand von so prinzipiellem Charakter wie die Berufung auf das Tieffahrwasser gemacht worden war, so hätte eine, diese Behauptung widerlegende Erklärung der Kommissare zu Protokoll genommen werden müssen. Stattdessen wurde die Sache totgeschwiegen. Die Kommissare erklärten — augenscheinlich in gutem Glauben — nur die Weisung gegeben zu haben, an der betreffenden Stelle eine Grenzmarke zu errichten. Für Finnland ist diese Grenzmarke bindend gewesen bis der Missgriff im J. 1892 zurechtgestellt wurde.

Auch die, das Dorf Helsinginkylä tangierende Grenzlinie gab Anlass zu gewissen Überlegungen, doch liessen sich die Kommissare einem von ihnen gefassten Beschluss gemäss, nicht weiter auf eine eingehendere Behandlung dieser Frage ein, da der Verlauf der Grenzlinie an dieser Stelle bereits im J. 1810 genau bestimmt worden war.

Ein dritter Punkt war die Forderung, die Grenzlinie bei Inakari und Katajakari genau zu fixieren. Die Kommissare beschlossen jedoch am 19:ten September 1823, dass da mit der späten Jahreszeit verbundene natürliche Hindernisse das Aufstellen eines Grenzsteins an der gewünschten Stelle nicht mehr gestatteten, die hiesigen Einwohner sich damit abzufinden hatten, dass die Grenzlinie in der Karte vom J. 1810 zwischen den beiden genannten Inseln verlief.

Schliesslich wurde dann noch die Frage über die Grenzmarkierung bei der Stadt Tornio behandelt, da bei der Abschweifung der Grenze vom Tornio-Fluss nach Westen durch die Bucht von Närä und die Bucht der Stadt Tornio, ihr Verlauf sich infolge der alljährlich fortschreitenden Verlandung dieser Gewässer bald nicht mehr erkennen lassen würde und auch sonst Unsicherheit über denselben herrschte. Infolgedessen wurde in der am 25:ten Juli 1823 abgehaltenen Sitzung der Kommissare beschlossen, dass der in Frage stehende Grenzabschnitt gemäss der Grenzkarte und der im Grenzregulierungsvertrag vom J. 1810 gegebenen topographischen Erläuterung von der Insel Flur ab bis hinein in's offene Meer genau bezeichnet werden sollte. Die hierzu erforderlichen Arbeiten begannen am 28:ten August und waren am 13:ten September 1823 beendet. In diesem Fall handelte es sich also nicht um eine Grenzregulierung sondern nur um eine genauere Grenzangabe. Dabei wurde also auf eine eventuelle Veränderung des Tieffahrwassers keine Rücksicht genommen, ebensowenig wie möglicherweise in der Grenzregulierungskarte vom J. 1810 vorhandene Ungenauigkeiten zurechtgestellt wurden, sondern hielt man sich streng an diese Urkunde, ohne Rücksichtnahme auf eventuelle, durch Naturverhältnisse bedingte Veränderungen. Trotzdem z. B.

die Reichsgrenze bei der Insel Tirro (vgl. Beihang VI, S. 505) gemäss der Karte nicht, wie die dortige Bevölkerung annahm, längs dem Tieffahrtswasser, sondern dem Ostufer der Insel entlang nach Røyttä hin verlief, erhob Wårnhjelm keinen Einspruch hiergegen, da die Grenzmark erung nach der im J. 1810 übereingekommenen Grenze gemacht worden war und er zudem fest davon überzeugt war, dass die an Schweden und Russland abgelieferten Karten auf's genaueste miteinander übereinstimmten. Er hatte jedoch vollkommen Recht mit seiner Ansicht, dass auch hier die Grenzlinie eigentlich hätte dem Tieffahrtswasser folgen müssen. Der Löschplatz in Røyttä wurde infolgedessen mit der Zeit zu eng. Obgleich der Grenzregulierungsvertrag vom J. 1810 bei Røyttä freie Durchfahrt gestattete, so war eine uneingeschränkte Löschung und Verladung von Waren auf fremdem Territorium untersagt, weshalb Wårnhjelm in seinem, dem Regenten abgestatteten Rapport den Vorschlag machte, mit der schwedischen Regierung Verhandlungen wegen uneingeschränkter Löschung und freier Schiffahrt durch schwedisches Territorium für finnische Landesangehörige einzuleiten. Eine Karte wurde über die Grenze ausgearbeitet, auf welcher die Grenzlinie anstatt der früheren gewundenen Grenzlinie, von den an ihren Knickpunkten der Linie vermerkten Punkten in geraden Linien ausgehend angegeben ist und wurden diese Punkte durch von auf dem Lande liegenden festen Punkten ausgehende Messungen fixiert. An der Westseite der Karte wurde die dem Tieffahrtswasser entlang verlaufende Grenze mit einer besonderen Linie bezeichnet.

4. Schlichtung der Grenzstreitigkeiten. — Behandlung der Resultate der Konferenz in Finnland. (S. 433—454).

(S. 433—451). 1. In der in Tornio im J. 1821 abgeschlossenen Konvention war ausdrücklich bestimmt worden, dass ein Grundbesitzer seine auf fremdem Staatsterritorium belegenen Anwesen während der Abwicklung des Anwesenaustausches frei ausnutzen dürfte, doch galt in bezug auf das Nutzungsrecht der Wälder insofern eine Einschränkung als dieselbe sich nicht über den Hausbedarf hinaus erstrecken durfte. Da nun im Verlauf des letztverflossenen Jahrzehntes speziell die Nutzniessung von im fremden Staate belegenen Anwesen, sofern es sich um finnisches Eigentum in Schweden gehandelt hatte, unaufhörlich Anlass zu Streitigkeiten gegeben hatte, war es nicht wunderlich, dass letztere sich auch nach der Einführung der neuen Verfügungen nicht vermeiden liessen. Wie schon früher auch, versuchten die schwedischen Behörden und Einwohner die finnischen Eigentümer an der Nutzung ihres Waldbodens zu hindern und betrafen die Missshelligkeiten zumeist die für den Hausbedarf berechneten Holzmengen, sowie die Frage, ob der Landshöfding des schwedischen Grenzbezirks alleiniges Bestimmungsrecht hierüber zustand oder ob auch der Landshöfding der finnischen Grenzbezirk hierbei

ein Wort mitzureden hatte. Diese Zwistigkeiten begannen bereits im J. 1812 und handelte es sich dabei um ein auf der Insel Seiskarö belegenes, dem Dorf Pirkkiö gehörendes Waldgebiet, das nach von Bewohnern des Dorfes Mattila in schwedisch-Alatornio angeführten Beschwerden zu schanden gehauen war, was dann Konfiskationen nachsichgezogen hatte. Da schwedischerseits auch auf diplomatischem Wege diesbezügliche Klagen eingelaufen waren, wurde beschlossen, die gerade damals mit der Klärung der Anwesenaustauschfrage beschäftigten Kommissare damit zu beauftragen, alle an der Grenze noch unausgetragenen Streitigkeiten, die die lokale Einwohnerschaft aufreizten, zu einem befriedigenden Ende zu bringen.

Bei der Untersuchung, die die beiden Kommissare hieraufhin an der Grenze einleiteten, stellte es sich beim Verhör mit der Bevölkerung heraus, dass die von den schwedischen Behörden an ihre Regierung eingereichten Berichte über den Finnen zur Last gelgte Waldabholzung in hohem Grade übertrieben waren. Es lag in der Natur der Sache, dass eine Klärung schon verjährter Zwischenfälle häufig ganz unmöglich war, da die beteiligten Personen, vor allem der Landshöfding des Regierungsbezirks Norrbotten, Ekorn, desgleichen verschiedene ihm unterstellte Beamte nicht mehr am Leben waren. Immerhin gelang es den Kommissaren sämtliche noch offene Streitfragen zu schlichten und die schwedische Regierung erklärte sich bereit, den Einwohnern des Dorfes Pirkkiö gewisse unbedeutende Entschädigungsgelder für den, ihnen durch die schwedische Behörden verursachten Verlust auszuführen. Nach Wårnhjelm's Ansicht — welcher sich auch Peyron anschloss — fiel die Schuld an diesen Zwistigkeiten nicht auf die Bevölkerung, sondern auf die schwedischen Behörden. Diese von Wårnhjelm geäußerte Vermutung wurde nachweislich auch durch das sonstige Verhalten der schwedischen Behörden bei gewissen anderen Gelegenheiten bekräftigt, ob es sich dabei nun um das Hinterbringen an die Regierung von auf dem Jahrmarkt gehörten, als eine Kränkung aufgefassten Äusserungen oder um irgend eine an und für sich ebenso unverfängliche Sache handelte. Muss die Einstellung der Grenzbehörden, speziell die der schwedischen Beamten, den Finnen gegenüber in jener Zeit als eine kleinliche und feindselige bezeichnet werden, so liess auch die Haltung der leitenden Männer Schweden's Finnland gegenüber allerhand zu wünschen übrig. Eine Folge davon, dass Regierung und Behörden in Finnland in den meisten Fragen auf eine minutiöse Erfüllung der Konvention bestanden, war, dass die schwedischen leitenden Kreise in der Vorstellung lebten, die finnische Regierung wolle, trotz der zwischen Russland und Schweden gepflogenen freundschaftlichen Beziehungen, Misstrauen zwischen Finnland und Schweden aussäen. Diese Auffassung wurde noch bestärkt durch die finnischerseits bei der Behandlung anderweitiger, zwischen Finnland und Schweden aktueller Beziehungen wie z. B. der Handelsbeziehungen, an den Tag gelegte Halsstarrigkeit, welche sich mit dem Streben nach grosspolitischer Annäherung in wenig guten Einklang bringen liess.

5. Kontrolle und Aufstellung der Grenzmarken
im J. 1824. Durch den Anwesenaustausch
begdinte abschliessende Verrichtungen.
(S. 455—467).

(S. 455—459). 1. Im Anschluss an die Beratungen im J. 1823 war von Peyron vorgeschlagen worden, die im Verlauf der letztverflossenen 13 Jahre in Verfall geratenen und eingegangenen Berichten zufolge vielerorts überhaupt noch nicht errichteten Grenzmarksteine jetzt im Zusammenhang mit den gemeinsamen Grenzberatungen zu kontrollieren und aufzustellen ferner zugleich die vorgeschriebene Grenzsteinerläuterung auszuarbeiten, die im J. 1810 versäumt worden war. Ehe jedoch Wårnhjelm noch Zeit gehabt hatte, seiner Regierung einen diesbezüglichen Rapport zuzustellen, waren die in Schweden befindlichen Grenzmarksteine bereits restauriert worden, sodass der gemeinsame Plan verfiel. Bei dem dem Regenten am 1:ten Mai 1824 gemachten Vortrag über die Ergebnisse des Anwesenaustausches und gewisser anderen Angelegenheiten, wurde dann verordnet, dass auch in Finnland die Grenzmarken restauriert und aufgestellt werden sollten.

(S. 459—464). 2. Am 15:ten August 1824 erhielt der Kommissionslandmesser Mathias Hackzell den Befehl, die Restauration der Grenzmarken in Angriff zu nehmen und begab er sich unmittelbar nordwärts an die Grenze. Bei der hier am 5:ten Oktober ausgeführten Inspektion stellte er fest, dass ein grosser Teil der Grenzmarken zum teil oder sogar ganz und gar umgestürzt waren, dass an gewissen Stellen überhaupt noch keine Grenzmarke errichtet gewesen waren u. dgl., sodass eine dauerhafte Errichtung aller nötigen Grenzmarken einen grossem Aufwand an Arbeit erforderte. Bei dieser Gelegenheit wurde ein grosser Teil der nach der Grenzkarte vom J. 1810 errichteten Grenzsteine an anderen Punkten aufgestellt und die entsprechenden Veränderungen auf der Karte vermerkt. Die juridische Bedeutung dieser im J. 1810 aufgestellten Grenzmarken erhält hierdurch ihre richtige Beleuchtung, denn wenn sie der Bestimmung der Grenzlinie als Basis halten dienen sollen, so wären sie sicher schon viel zeitiger aufgestellt worden.

(S. 464—467). 3. Die Veräusserung der beim Anwesenaustausch überständigen Anwesen wurde in Finnland und Schweden innerhalb des J. 1824 beendet und liefen mit Einschluss der bereits früher erhaltenen Kaufsummen hierbei im Ganzen 17,357 Riksdaler 8 Skilling $\frac{4}{25}$ Runstycken für die in Finnland liegenden schwedischen, und 20,033 Riksdaler, 22 Skilling, 5 Runstycken für in Schweden liegende finnische Besitzungen ein; da es sich aber bei der abschliessenden Berechnung herausstellte, dass in der letztverflossenen Zeit sehr viel mehr als behördlich angemeldeter Boden verkauft worden war, wurde ein zweite Berechnung vorgenommen, bei der es sich ergab, dass die an Schweden zu entrichtende Summe 2,454 Riksdaler 45 Skilling 6 Runstycken betrug. Diese Summe überstieg nur um ein geringes den in der Konvention

ursprünglich proximativ berechneten Belauf und beruhte die Differenz darauf, dass das Angebot sowohl bei freiwilligen als auch bei Versteigerungsverkäufen die in der Konvention vom J. 1821 festgesetzten Preise überstiegen hatte. In einem vom 16:ten Juni 1825 datierten Schreiben an den Senat teilte der Landshöfding des Regierungsbezirks Oulu mit, dass er die Summe der schwedischen Regierung übermittle hätte und waren somit die wegen des Anwesenaustausches zwischen Finnland und Schweden bedingter abschliessender Massnahmen zu ihrem Abschluss gelangt.

Oikaistavaa ja lisättävää.

On:	On oleva:
VIII, 3 alh. 1809—1812	1809—1811
VIII, 1 alh. 1828	1828.
IX, 1 läänin rovastikunnan	lääninrovastikunnan
XI, 5 alh. Gade	Grade
XIII, 17 frontiere	frontière
XVII, 16	lisätään: Helsinki 1917.
17—18, muist. 3, 1 alh. Gade	Grade
22—23, muist. 2, 7—8 frontiere	frontière
40, 15 alh. ähimmistä	lähimmistä
43, muist. 1, 7 245/47 1811.	245/47 v. 1811.
56, 7 yleisesikunnan	poistetaan
56, muist. 1, 1 alh. 254—260.	s. 254—260.
» » Elgenstierna m. t.	Elgenstierna, m. t.
61, muist. 1, 3 alh. 1818.	1810.
69, 8 ohjesääntö	johtosääntö
71, muist. 1, 2 skrivelser	skrifvelser
71, muist. 2, 7 komissareista	komissaareista
77, muist. 3, 4 l. rov.	lrov.
81, muist. 1, 1 alh. lisätään:	Vrt. s. 454 muist. 3.
82, 12 loppullisen	lopullisen
93, muist. 1, 2 ok ak.	lokak.
127, muist. 1, 3 alh. s. 108—113	lisätään: Сборникъ императорскаго русскаго историческаго общества XXI.
127, muist. 1, 2 alh. Сборникъ императ . .	Сборникъ императ . . .
138, muist. 1, 2 1 A.-L.	1. A.-L.
144, 17 paikanmuutoksen	paikan muutoksen
166—167, muist. 1, 2 alh. Lag-Kom mission	Lag-Kom- mission

177, muist. 1, 2 alh. Rauhala. m.t.	Rauhala, m.t.
200, muist. 1, 2 alh. jouluk. 19 p.	jouluk. 9 p.
208, muist. 1, 2 alh. Ruotsinpuoleisten	ruotsinpuoleisten
217, 7	81 $\frac{1}{3}$ rpl.
217, 8—9	85 $\frac{1}{3}$ rpl.
	joten koko maksumäärä-
	joten koko lunastusta koskeva
	räys
	maksumääräys
221, 14	istunnossa
229, 6	jakoa
232, 13 alh.	päivätyssä kirjelmässä
232, muist. 2, 1	Tuomiokapituli
255, 3 alh.	Norbottenin
257, muist. 1, 1 alh.	14/184,
268, 2	10 $\frac{1}{8}$ ka.,
268, 14 alh.	2 $\frac{3}{8}$ ka.
278, 3 alh.	heinäk. 9 p.
278, muist. 3, 1 alh.	heinäk. 9 p.
288, muist. 2, 1	Lövenhjelmin
335, 1	yllä
337, muist. 1, 3 alh.	Александръ
354, muist. 1	267. ja seur.
360, 6	eräisiin muihinkin
365, 17	saamaan
366, muist. 1, 2 alh.	lunastussuunnasta
372, 10	päällikkö,
384, 17 alh.	paraikaa
392, muist. 1, 4 alh.	lisätään:
401, 9	9,212 rt.
407, 4	Seskarön
409, 6 alh.	Wärnhjelmille
411, muist. 4, 1 alh.	ed. main pöytäk.
414, 2	iäkäs päällikkö
425, 16	nimisessä
430, 15	Erik Burman
430, muist. 1, 2 alh.	1833 n:o 8 ja
433, 8 alh.	paraikaa
448, muist. 1, 1	Heickell
451, muist. 2, 1	1823. S. E.
451, muist. 3, 2	Heickellin
471, 12 alh.	Ägo Utbytet

